

Fortællinger for Folket.

Af

Anthon Bang.

Første Række.

Andet Oplag.

Bergen.
Forlagt af F. Beyer og J. D. Beyer.
1878.

J. D. Beyers Bogtrykkeri.

Indhold.

Side

1. Kortspilleren 1
2. Mester Jakob 13
3. Enkens Søn 21
4. Tron Gjerpset 29
5. „Led os ikke udi Fristelse“ 36
6. „Den, der elsker sit Barn, tugte det!“ 38
7. Tiggergutterne 44
8. „Tidsnok“ 52
9. De to Husmænd 73
10. Julekvelden 91
11. Den dygtige Budeie 101
12. Gnieren 113
13. Den falske Halvdalerssedel 122
14. „Skinnet bedrager“ 125

1. Kortspilleren.

For ikke mange Aar siden boede der i en af vore Fjelddale en Mand ved Navn Haaken. Det var en velstaaende Mand, arbeidsom og driftig, og derhos tarvelig og husholderisk. Han satte som Alle, der eier Noget, Pris paa Penge, dog ikke i den Grad, at han satte dem høiest i Verden. Han eiede Noget, der var ham kjærere end Penge, og hvorfor han gjerne havde ofret sin sidste Skilling, og det var hans Datter Ragnhild. Hun var hans Øiesten; og det er ikke at undres over, at hun var ham saa kjær, naar man hører, at hun var det Eneste, han havde at hygge sig til i Livet. Ragnhild var det yngste af ni Børn, der Tid efter anden var bleven ham berøvede ved den Alt herjende Død. Hendes Fødsel kostede Moderen Livet, og Haaken havde al sin Gudsfrygt nødig for at bære sin Skjæbne med et kristeligt Sind. Det forladte, hjælpeløse Barn blev ham imidlertid snart en stor Trøst; og han vaagede over hende med en Omhu og Kjærlighed, som kun den kan nære, der efter mange Gjenvordigheder og Skuffelser har fæstet alle sine Ønsker og Forhaabninger ved en eneste Gjenstand. Da Ragnhild var 8 Aar gammel, tog han sin Søstersøn, der var 2 Aar ældre, til sig og opdrog ham i det hemmelige Haab, at han vilde arte sig saa vel, at Ragnhild i ham engang kunde finde en brav Ægtefælle; thi Haaken vilde ikke, at Odelsgodset skulde komme ud af Slægten. Børnene vokste da op sammen og fattede med Aarene, til Haakens store Glæde, mere og mere Godhed for hinanden. Ragnhild var en brav Pige og forestod, da hun blev saa gammel, Husholdningen for Faderen med megen Klogskab og Samvittighedsfuldhed. Hun var ogsaa en vakker Pige, og der feilede hende ikke paa mange antagelige Beilere; men hun havde nu engang fæstet sit Sind ved Arne, saa hed hendes bestemte Brudgom. Denne var en rask, opvakt Gut, og Haaken nærede de bedste Forhaabninger om Børnenes Fremtid. Imidlertid havde dog Arne en Tilbøielighed, der al-

lerede tidligt havde ytret sig, nemlig Hang til Kortspil, og denne Tilbøielighed vilde ikke have voldt Haaken liden Bekymring, dersom han ikke saa vist havde stolet paa, at han, naar han blev ældre og fik mere Forstand, vilde betvinge den. Allerede som Barn havde han havt stor Lyst til at spille, og for at fornøie ham havde den Gamle og Ragnhild ofte føiet ham i at spille med ham, for at han ikke skulde snige sig hen til Tjenestefolkene eller vel endog om Søndagene løbe hen paa saadanne Steder, hvor i de sidste Aar Kortspil fandt Sted. Haaken selv yndede ikke Spil, havde heller aldrig deltaget deri, men fordrev i Bryllupper og Gravøl Tiden med Samtaler med sine Jevnaldrende. Haaken var af de gode gammeldags Bønder: en simpel, uoplyst Mand, i hvad der gik udenfor hans Kristendoms-Kundskab; men bibelfast var han trods Præsten og lod Guds Ords Virkning vise sig i Ord og Gjerning. Han var en meget ædruelig Mand og nød aldrig Brændevin, som han paastod bekom ham ilde. I hans Ungdom var endnu Brændevinet en ubekjendt Drik i hans Bygd, og han fortalte ofte, hvorledes hans Fader fra en Byreise havde bragt med sig hjem en Pæglflaske med den hidindtil ubekjendte Drik, for at hans Familje dog kunde smage den engang. Desværre varede det ikke længe, førend man lærte den Kunst ogsaa der i Bygden at brygge Giften selv, og da man havde faaet det ene Djævelskab, fik man ogsaa snart det andet: Kort og Terninger. Saaledes gik det da til, at Arne tidligt blev en Kortenspiller og det ret af værste Slags. Han saa i de Medspillendes Kort, gjorde Kneb og blev sint, naar han tabte. „Hold Kortene til Dig,“ sagde Faderen ofte til Ragnhild, naar han spillede med Børnene. „Arne kan ikke bare sig for at se i dem“. „Fy, fy, Gut“, skjændte han, „pas dine Øine, eller Du faar dem slaaet gule og blaa. Selv i Kortspil gjælder Ordsproget: „Ærlighed varer længst“. „Du skulde aldrig tage Kort i dine Hænder“, sagde han engang til Arne, da denne i Sinne smed Kortene henad Gulvet; „den, der ikke taaler at tabe, bør aldrig spille; han gjør sig sent eller tidligt ulykkelig“. I Tidens Løb foraarsagede ogsaa Kortene Arne mangen Fortræd. Det Mindste deraf erfarede Haaken; men det gav altid Anledning til ubehagelige Optrin imellem dem, thi i dette Kapitel var den Gamle ikke at spøge med. Arne bragte ofte hjem fra Gjæstebudene og andre Samlinger uhæderlige Skrammer, som han havde erholdt under Spil, især formedelst Kneb og Kunster, og disse Skrammer maatte nu besmykkes med Løgn og Udflugter. Ragnhild led mere derved end Faderen anede; thi der var altid Sladderhanker

ude og fortalte hende, naar noget Slemt var hændt, og hun maatte dels bære det hos sig selv, dels være Mæglerske mellem Faderen og Arne. Det gode Forhold imellem de Trolovede — det var de allerede længe — forstyrredes dog ikke, thi Ragnhild var blid og taalmodig, og Arne i Grunden en snil Gut, der var Pigen hjertelig hengiven.

Under Arbeide løber Tiden hurtigt; og Dovenskab trivedes ikke i Haakens Hus; saaledes var Arne og Ragnhild uformærket fremskredne i Alder, saa at det var paa Tide at tænke paa deres ægteskabelige Forening. Alderdommen begyndte desuden at minde Haaken om, at han burde slaa sig tilro og lade de Unge sætte Foden under eget Bord. Det var nu Høstens Tid, og han besluttede til Vaaren at overdrage Arne Gaarden imod at forbeholde sig Føderaad. Han pleiede hver Vinter at gjøre to Ture til Røraas, og hidindtil havde Arne i flere Aar ledsaget ham. Denne Vinter skulde Arne reise alene. Da Tiden kom, at han skulde reise, fik han mange Forholdsregler og Formaninger, og han lovede, og det oprigtigt, at gjøre sit Bedste; men: „Loven er ærlig, Holden besværlig".

Røraas er et farligt Sted for den Uerfarne og Letsindige. Om Vinteren strømmer en Mængde Mennesker did fra alle Kanter, og faa Steder i Landet fremviser et livligere Skue end Bergstaden i Februarmaaned. Man træffer der Østerdøler, Hedemarkinger, Svensker, Guldøler, Gudbrandsdøler, Sælbygger og Finner. Der handles og tuskes paa mange Sæt og Vis; og Drik, Spil og Slagsmaal hører til Dagens Orden. Røraasingen selv forstaar godt at fiske i rørt Vand, og det er ikke at undres over, om Mange er durkdrevne i allehaande Kunster og godt kan tude blandt de Ulve, de er iblandt. Mangen Døl faar at mindes Røraas sit hele Liv og reiser med tungt Sind og tomme Lommer fra et Sted, hvorhen han drog med glade Forhaabninger og tunge Læs.

Til et saadant Sted var det at Arne drog hen kort før Jul. Han kjørte Leielæs fra Trondhjem og havde desuden nogle Skind med hjemmefra. Otte Dage medgaar gjerne til denne Reise, og han ventedes hjem Lille-Julaften. Ragnild sad oppe for at vente paa ham med nogen varm Mad; men gamle Haaken var gaaen tilsengs. Ved Midnatstider ankom Arne, og da han havde sørget for Hestene, kom han ind i Stuen. Ragnhild modtog ham med et venligt „Velkommen hjem"; men han svarede Intet, idet han taus satte sig ved Kakkelovnen. Ragnhild tillavede Maden, satte den frem og bad ham

komme og spise; men han forblev siddende med Ansigtet skjult i begge Hænder. Forundret og bekymret lagde hun Haanden blidt paa hans Skulder med det Spørgsmaal, om der feilede ham Noget. Han svarede ikke, men brast ud i heftig Graad. Nu blev Ragnhild rigtig bange og udbrød: „I Guds Navn, Arne, hvad er hændet“? Efter at have standset Graaden noget, svarede han: „Hvad nytter det, at jeg fortæller Dig det, Du kan dog ikke hjælpe mig“! „Hvor kan Du tale saaledes, Arne“, sagde Pigen i en bebreidende Tone, „har jeg da ikke mangen Gang reddet Dig ud af Fortræd?“ Rørt svarede Arne, idet han rakte hende Haanden: „Jo, det er sandt, det har Du; men denne Gang staar det ikke i din Magt“. „Hvad er det da“? spurgte hun atter med angstfuld Stemme. „Har Du spillet“? „Ja, Ragnhild, jeg har spillet, og spillet bort hver Skilling, jeg skulde bringe Fa'r“. „Gud forlade Dig, Arne“, udbrød nu Pigen med bitter Graad: „Gud forlade Dig, Du lovede dog baade Fa'r og mig med Haand og Mund ikke at røre ved Kortene paa Røraas“. Den Anden svarede Intet, men skjulte atter Ansigtet i Hænderne. Ragnhild forblev ogsaa en Tidlang taus; endelig spurgte hun: „Hvormange Penge behøver Du“? „Ti Daler“ mumlede Arne, „og jeg har ikke ti Skilling“. Pigen betænkte sig atter en Stund, derpaa begyndte hun: „Hør Arne, Fa'r gav mig ihøst ti Daler til at kjøbe Fjær for til Sengklæder; dem har jeg liggende endnu, og Du faar tage dem“. „Nei, nei“, raabte Arne, „det er kun Galgenfrist, som man siger; jeg kan ikke skaffe dem igjen“. „Du ved vel, Arne“, indvendte Ragnhild alvorligt, „at Mit er Dit og Dit er Mit, derfor tag dem; der er ingen anden Udvei“. Arne indsaa, at Pigen havde Ret, og skamfuld og bitterligt fortrydende sin Letsindighed modtog han taus og med nedslagne Øine Pengene. Den næste Dag aflagde han Haaken Regnskab, og saaledes endte Arnes første Reise til Røraas.

Det blev ingen munter Jul for Arne; thi Bevidstheden om hans Brøde trykkede ham; han rørte ikke Kort ved nogen Samling, og Ragnhild glædede sig i Stilhed i det Haab, at denne Begivenhed dog i Grunden havde havt en gavnlig Indflydelse paa ham. I Februar Maaned reiste han paany til Røraas, ledsaget af Ragnhilds inderlige Bønner om at være forsigtigere denne Gang, og under de høitideligste Løfter og Forsikringer fra hans Side om ikke at give efter for Fristelsen.

Imidlertid var Ragnhild i hans Fraværelse urolig og ængstelig;

hun svævede mellem Frygt og Haab. Forglemte han sine Løfter og kom hjem uden Penge, vidste hun intet Raad, og hun skjælvede ved Tanken om Faderens Vrede, naar han kom efter Sandheden. Ligesom forrige Gang vidste hun, naar Arne kunde ventes tilbage, og sad oppe udover Natten. Det stormede heftigt ude; og den gamle Gaardshund hylede ligesom ulykkespaaende. Pigens Hjerte slog uroligt, medens hun sad og stirrede tankefuld ind i Ilden, der snart blussede op og snart syntes at ville gaa ud, eftersom Vinden tog til og af. Flere Gange for hun op, idet hun troede at høre Staldvækkernes Lyd. Endeligen hørte hun den tydeligt, og hun holdt det ikke længere ud i Stuen, men ilede ud i Gaarden. Det var Arne; han holdt paa at spænde Hestene fra. Pigen nærmede sig ham stiltiende; hendes Bryst sammensnøredes af en kvælende Angst. Arne sagde ikke et Ord; han lod ikke til at bemærke hende. Hun begreb denne Taushed; hvad hun havde frygtet og anet, var altsaa indtruffet; stille, som hun var kommen, vendte hun atter tilbage til Stuen og satte sig ved Skorstenen. Efter nogen Tids Forløb kom ogsaa Arne ind og satte sig paa den anden Side af Skorstenen. Længe sad de der, uden at veksle et Ord; endelig gik Ragnhild hen til ham, saa ham ind i det blege Ansigt og sagde: „Det staar galt til, skjønner jeg! Hvad vil Fa'r sige"? Arne svarede Intet. „Tal dog, Mand", begyndte Pigen atter, „lad mig vide den hele Ulykke". „Det er snart sagt", svarede han heftigt; „de forbandede Hedemarkinger har snydt mig for hver Skilling, for mit Lommeuhr og for endnu mere til, som en Røraasing laante mig; men gid — —. „Ti, Ulykkelige", afbrød Ragnhild ham, „gjør ikke Ondt værre med syndige Ord". Den gamle Haaken, der laa i Sideværelset, var vaagnet ved Arnes høirøstede Tale og var staaet op og kom nu ind i Stuen og spurgte, om der var Noget paafærde. Arne lod ham ikke længe vente paa Svar; han udbrød i Forbandelser over sin ulykkelige Skjæbne og fortalte i faa og afbrudte Ord, hvad der var hændet. Gubben stod der som lynslagen; han stirrede paa Arne med vilde Blik; han mælede ikke et Ord, men satte sig skjælvende ned paa en Bænk. Datteren gik hen til ham, klappede ham og strøg hans hvide Haar fra den med kold Sved bedækkede Pande. „Kjære Fa'r", begyndte hun med blid Stemme; „Du faar ikke tage Dig det saa nær, Arne vil nok vogte sig en anden Gang, og Tabet er da overvindeligt". „Tabet, Barn", gjensvarede den Gamle; „hvem taler om Tabet? Ja, det er overvindeligt; men indser Du ikke, hvor dette bær hen? Naar Arne saaledes kan forgribe sig paa Andres Penge og Gods, hvorledes

mener Du da, han vil fare med sit eget? Tak Du din Gud", vedblev han og foldede Hænderne, „at Du ikke endnu er hans Kone; endnu kan Du vel faa Dig en brav Mand". „Kjære, kjære Fa'r", udbrød Pigen grædende; „tal ikke saa; Du faar ikke være saa streng; endnu kan Alt blive godt, ikke sandt, Arne"? henvendte hun sig til denne, der hele Tiden havde siddet med Ansigtet skjult i Hænderne. „Ikke sandt, Du vil da vist aldrig mere spille"? Arne svarede Intet; men den Gamle sagde hovedrystende: „Aa, hvad snakker Du om, Ragnhild; naar hørte Du en Spiller forbedre sig"! „Aa, jo vist vil han forbedre sig", mente den stakkels Pige; „men læg Dig nu, Fa'r, og lad os sove paa det". Faderen lod sig villig lede til Sengs; han kyssede Pigen, der med bristefærdigt Hjerte mærkede, at han græd. Da hun atter kom ind i Stuen, var Arne borte; hun gik da ogsaa tilsengs; men Søvnen flyr det sorgbetyngede Hjerte.

Da Familjen samledes næste Morgen, var vel Sindet roligere; men Sorgen boede i Alles Bryst. Efter mange forgjæves Forsøg lykkedes det endeligt Ragnhild i Dagens Løb at overtale Faderen til atter at tage Arne til Naade; men han paastod, at han endnu skulde gjøre en Reise til Røraas. Uprøvet vilde han ikke give ham sin Datter. „Lad ham kun ødelægge Alt", sagde han; „det er bedre, det sker før end efter Bryllupper". Arne tiltraadte, efter otte Dages Forløb, sin tredje Røraastur; han var modfalden og ordknap; og de Hjemmeværende var ikke mindre kummerfulde. Haaken var sig ikke selv lig; han som ellers, saa gammel han var, pleiede at være i Bevægelse og sysselsat den hele Dag, laa for det meste tilsengs eller sad og læste i Bibelen. Naar Datteren tiltalede ham, svarede han venligt; men talte hun om Arne, rystede han blot paa Hovedet og betragtede hende med taarefulde Øine. Pigens blege Kinder og matte Øine viste noksom, hvad hun led. Imidlertid forløb Tiden, men Arne vendte ikke tilbage den bestemte Nat, og den følgende Dag kom og gik, uden at han lod sig se. For hver Time, som svandt, tiltog Haakens og Ragnhilds Urolighed; de betragtede hinanden med ængstelige Blikke, uden at veksle mange Ord. Endelig den fjerde Dag kom deres nærmeste Grande hjem fra Røraas, og Haaken gik hen til ham for at indhente Efterretning om Arne. Han blev længe borte, og da han atter traadte ind i Stuen til Ragnhild, saa hun paa hans Ansigt, at det var galt fat. Hun saa spørgende paa ham; men han tog hende, uden at sige et Ord, i sine Arme og græd som et Barn; da han havde fattet sig noget, sagde han med svag Stemme: „Det er forbi, Barn, — saamange Aars

glade Haab er tilintetgjort; — dog Guds Vilje ske, Hans Navn være lovet“! „Amen, i Jesu Navn, Amen“, istemte Pigen høitideligt.

Faderen fortalte nu, hvad han havde hørt af Naboen. Denne havde ved sin Ankomst til Røraas taget ind i det samme Herberge, hvor Arne pleiede at losjere. Da han ikke saa Hestene der, spurgte han Værten, naar Arne var reist, da han ikke havde mødt ham. „Aa nei“, sagde Værten, „lever han, saa er han vel neppe at træffe paa den Kant“. Da Naboen forundret spurgte, hvad han mente med denne Tale, havde Røraasingen fortalt ham Følgende: Ikke saasnart var Arne ankommen, førend et Par Hedemarkinger havde faaet ham med hen i deres Losji, hvor Spil var i fuld Gang, og da Arne havde faaet nogle Drammer i Livet, gav han sig straks ikast med dem, omendskjønt han et Par Gange før var bleven artig plukket af Nogle af dem. Det gik ham dog nok ikke saa galt enda den første Aften; men det er Spillefuglenes sædvanlige List, naar de vil plukke en Stakkel tilgavns. Arne afleverede om Dagen nok saa ordentligt sine Varer til Magasinet og fik Førselslønnen udbetalt, hvoraf han betalte Værten et Laan, som denne havde gjort ham ved Juletider. Han gjorde sig færdig til Afreise samme Nat, og da han om Aftenen gik ud, advarede den brave Vært ham for Spillefuglene. Arne takkede ham og sagde, at han blot vilde gaa som snarest hen paa Leikboden og straks komme tilbage for at lægge sig. Men der kom ingen Arne, hverken om Aftenen eller om Natten, og Værten, som syntes Synd i Hestene, var selv ude og gav dem Foder og Vand. Da Arne endnu ikke var kommen om Morgenen, blev han urolig for ham og vilde netop gaa ud for at gjøre Forespørgsel om ham, da han i Døren mødte de samme Hedemarkinger, der havde trukket afsted med ham den første Aften, ledsaget af et Par Røraasinger. De forlangte Arnes Heste og øvrige Eiendele udleverede som deres lovlige Eiendom. Værten nægtede dette; de fik bie til Arne selv kom tilstede, sagde han. Under mange Eder og Forbandelser gik de da bort, men kom udpaa Dagen igjen med en Seddel fra Arne, hvori han forlangte sine Heste og øvrige Sager udleverede til Overbringerne. Værten troede da ikke længer at kunne gjøre nogen Modstand og udleverede det Forlangte; men da den hele Handel syntes ham mistænkelig, gik han ud for at søge efter Arne, men fandt ham intetsteds. Ikke heller vidste Nogen at give ham nogen Efterretning om ham. Han henvendte sig derpaa til Lensmanden, men denne var bortreist, og ved dennes Hjemkomst den anden Dag, var Hedemarkingerne reist, og Arne

var intetsteds at finde. „Du ved, vor Nabo er en snil Mand", sagde Haaken, „og hvad han havde hørt, gjorde ham derfor ondt. Han gjorde ogsaa omhyggelig Forespørgsel om Arne; men Alt forgjæves". Saaledes lød Haakens Beretning, hvortil Ragnhild lyttede — bleg som et Lig. Efter at de en lang Stund havde siddet tause, ligesom bedøvede af dette Skjæbnens Slag, spurgte Ragnhild med skjælvende Stemme: „Hvad tror Du da der er blevet af Arne, Fa'r"? „Gud i Himmelen ved det," svarede Haaken med et dybt Suk; „men jeg frygter det Værste; enten har han gjort af med sig, og Gud være da hans Sjæl naadig, thi Selvmord er en svær Synd, eller ogsaa er han i Fortvivlelse strøgen ud af Landet eller har skjult sig i en Afkrog. Jeg vil dog tale med Præsten; han ved gjerne Raad for enhver Ting og er altid glad ved at kunne hjælpe dem, der er stedte i Nød og Bekymring."

Efter Præstens Raad blev der lyst efter Arne og skrevet til Øvrigheden paa de Steder, hvor det kunde antages, at han havde færdedes; men Alt forgjæves. Vinteren forløb ret kummerligt for Haaken og Ragnhild; den Første maatte jevnligen holde Sengen, og den Sidste bar sin Sorg stille og uden Klager. Arne blev sjelden nævnt af dem; det var ligesom de stiltiende var kommen overens om ikke at røre ved Saaret.

Da Hændelsen med Arne spurgtes i Bygden, og alt Haab om hans Tilbagekomst syntes ude, indfandt sig, udpaa Sommeren, flere Beilere til Ragnhild; men paa Datterens indstændige Bønner afviste Faderen dem med den Besked, at Ragnhild vilde idetmindste se Tiden an i et Aar; skulde Arne inden den Tid ikke indfinde sig, kunde de atter melde sig da, dersom de ikke var bleven anderledes til Sinds. Ragnhild vilde vel ikke høre Tale om Giftermaal; men den Gamle forestillede hende, at han Dag for Dag følte sig svagere og vist ikke gjorde det længe, og han kunde ikke dø roligt, sagde han, medmindre han vidste Ragnhild vel forsørget forinden. Sommeren og Høsten kom og gik, og ved Vinterens Komme lagde Haaken sig paa sin Sotteseng. En Dag noget over Nytaar kaldte han Ragnhild til sig, og da Pigen havde sat sig paa Sengen hos ham, tog han hendes Haand i sine magre, visne Hænder og talte til hende med svag Stemme saaledes: „Mit kjære, kjære Barn, Du har fra din Fødsel af været mit Hjertes eneste og høieste Glæde; aldrig har Du bedrøvet mig, men været et godt og lydigt Barn, hvorfor Gud i sin Himmel vil velsigne Dig, saaledes som han i sit Ord har forjettet fromme

Børn. Den gode Gud har forundt mig et langt Liv, hvori han har tilskikket mig mangen tung Prøvelse, som, Hans Navn være lovet og priset, Han har givet mig Kraft til at bære med Hengivenhed i hans Vilje; men Han har ogsaa forundt mig megen Glæde og sendt mig mange gode Ting, hvorpaa vi Mennesker sætter stor Pris. Den sidste Prøvelse synes mig den sværeste, maaske fordi jeg nu er svag, men især fordi det gaar mig nær at se Dig lide, Barne mit". Her holdt han inde for at samle Kræfter, medens Ragnhild græd i Stilhed, idet hun lagde Hovedet ned paa hans foldede Hænder. Efter nogen Tid begyndte han atter: „Du har, saa ung Du er, allerede havt bitter Hjertesorg, Ragnhild, men tro mig, Barn, det er en Overgang. Den, der er opdragen i Gudsfrygt, og som lever i Tro og Tillid til sin Gud og Frelser, den vil ikke savne bedre Dage. Nu skal du som et lydigt Barn føie Dig i din Faders Vilje og opfylde mit sidste Ønske her i Livet. Jeg vil da give Dig min bedste Velsignelse og derpaa lægge mig til Ro og bede Herren lade mig fare hen i Fred. Det er nemlig mit Ønske, at Du skal ægte Nils Hougen. Hvad der er borte, er borte, og det er til ingen Nytte at Du gaar dine bedste Aar bort i Græmmelse over den, som er død, eller maaske endnu værre end død. Vi kjender begge Nils fra Barnsben, og vi ved, at han er en brav og hæderlig Karl i enhver Henseende, og, hvad Du vel maa lægge Mærke til, Barn, han holder oprigtigt af Dig, det ved jeg af hans egen Fader, der ofte i Enrum har beklaget sig for mig over, at han ikke kunde formaa Sønnen til at gifte sig, fordi hans Hjerte hang ved Dig. Naar han altsaa nu frier til Dig, saa kan Du være vis paa, at det er til din Person og ikke til dine Penge, og det er ikke mange rige Piger, som kan rose sig af en saadan Vished før BryllupPet. Gjør nu som jeg byder Dig, Barne mit, vær vis paa, det er det tjenligste for Dig, og da skal Gud beskjære Dig en god Husbond og et langt og lykkeligt Liv, saaledes som vi læser i Skriften, at han gjorde ved den fromme Ruth". Oldingen taug og lagde velsignende sine Hænder paa Datterens Hoved, der i stille Graad bøiede sig ned til ham og hviskede: „Giv mig lidt Tid, kjære Fa'r, og jeg skal gjøre som Du vil".

Da Marken atter grønnedes og Sæden var lagt i Jorden, blev Ragnhild Nils Hougens Hustru, og otte Dage efter Bryllupet bragtes Haaken til sit Hvilested paa Kirkegaarden; og hele Bygden sagde, at Præsten kun talede, hvad sandt var, da han ved Graven ytrede blandt andet: Her ligger en Kristen; jeg har kjendt ham i 30 Aar, og altid

fundet i ham en Kristen i Ord og Gjerning, og den, der virkelig er en god Kristen, er Alt, hvad der udfordres efter de guddommelige og menneskelige Love.

Mangen Vaarsol havde smeltet Sneen bort af Haakens Grav, siden han lagdes til Hvile, og det spurgtes, at hans Spaadom om Ragnhilds Fremtid gik i Opfyldelse. Hun levede et lykkeligt Ægteskab, hun havde mange og vakre og snille Børn; Alt syntes at trives og lykkes under hendes Haand, og hvad der var bedst af Alt, hun bar sine gode Dage med et ydmygt og taknemmeligt Hjerte, aldrig gladere end naar hun i Løn kunde glæde sine mindre lykkelige Medmennesker. Men, hvor var nu Arne? Var han blandt de Levende eller Døde? Ingen vidste det; han var sporløs forsvunden. Og var han end ikke glemt af Ragnhild, saa fremstillede dog hans Billede sig kun sjeldent og ikke foruroligende for hende. Hun havde Intet at bebreide sig; hun havde Fred med sig selv og med Verden.

Det var en Høstkvæld sidst i Slaataanen; Mændene var i Sæteren for at høste Løkken, og Ragnhild sad med et Haandarbeide og vuggede sit yngste Barn, medens tre Andre tumlede sig omkring paa Gulvet. Det var halvmørkt i Stuen, der oplystes svagt af Ilden paa Skorstenen. Da gik Døren op, og ind kom en af de saakaldte Omstreifere (Fusser); hans Ydre var ikke meget anbefalende; bare Ben, forrevne Klæder, et blegt, skjægget Ansigt med et Par skumle, dybtliggende Øine. Men takket være vore Fjeldbønders patriarkalske Gjestfrihed, der ingen Forskjel gjør paa den lasede Betler og den rigtklædte Herremand, — Børnene løb ikke i Skjul, og Madmoderen kaldte ikke paa Gaardshunden i Mangel af anden Hjælp *). Den ældste af de Tre fik det travelt med at slæbe en Krak hen til Ilden, for at den Fremmede kunde hvile sig, og en af de andre var allerede paavei med Drikkekoppen forat slukke hans Tørst, medens Moderen modtog ham med et venligt: „Guds Fred, — sid ned, Fa'r". **) Betleren satte sig taus og tog Koppen fra den Lille, der rigtignok havde spildt Halvparten underveis; han drak imidlertid ikke, men lod

---

*) Jeg vil dog ikke hermed sige, at denne ikke stundom behøves; thi Omstreifernes Paatrængenhed og Voldsomhed gaar ofte vidt.

**) Bymanden eller Beboeren af de Egne, hvor Fattigmanden betragtes som et Aat, tror maaske at dette er en Skrøne; men de, der har færdedes i Fjeldbygderne, ved, at Forholdet netop er som anført.

sine Øine vandre om fra Gjenstand til Gjenstand i Stuen, indtil han lod dem hvile længe og stivt paa Ragnhild. Tilsidst lod det til, at hun blev urolig over denne Ilstirren, og hun reiste sig med de Ord: „Kanske Gutten har slaaet Drikken ned, eller kanske Du er sulten, Stakkar"? „Jeg er hverken sulten eller tørst", svarede Manden med en hæs skurrende Røst, idet han satte Koppen fra sig. Ved Lyden af denne Stemme studsede Ragnhild, og hun betragtede Manden med et forskende Blik. „Nu, Du ser saa vist paa mig, Ragnhild, kjender Du ikke Arne, Brudgommen din, længere"? sagde den samme stygge Stemme. Ved disse Ord for ligesom en Kniv igjennem Ragnhilds Bryst, og hun sank tilbage paa sit Sæde, medens Børnene, bange ved dette uvante Syn, skrigende løb hen til Moderen. Men Ragnhild var ikke et af disse brøstfældige Væsener, der falder i Besvimelse ved den første den bedste Leilighed. Hun fattede sig snart og tyssede beroligende paa Børnene. „Er Du Arne, saa Gud hjælpe mig for Dig", sagde hun med dybt bevæget Stemme; „og jeg tror, Du er Arne; thi der er Noget i din Stemme, som siger mig det, omendskjønt den er ligesaa forandret som Ansigtet". Den Anden lo bittert. „I Skog og Mark blandt de vilde Dyr gaar Forgyldingen af den Fagreste. Det gaar Dig godt, Ragnhild, har jeg hørt og ser nu; men nu faar Du skaffe noget Brændevin; jeg er ikke vant til at drikke Myseblande". „Her i Huset findes ikke Brændevin, det ved Du vel fra gammel Tid", svarede Ragnhild, „men vil Du da ikke sige mig, hvor Du har været i alle disse Aar?" tilføiede hun. „Aa, det er ikke værdt at tale derom", lød Arnes Svar. „Jeg vilde blive tør i Halsen, skulde jeg fortælle alle mine Hændelser i disse Aar; der behøvedes en hel Pot Brændevin til at lædske mig med, og Du har jo ikke en Draabe, siger Du. Men har Du ikke Brændevin, saa har Du Penge, ved jeg, og for dem faar jeg Brændevin i hver Gaard". „Jeg har ingen Penge", forsikrede Ragnhild, „men Mad og Klæder saameget Du vil". „Mad og Klæder", gjentog Arne haanligt, „det behøver jeg ikke, men Penge vil jeg have, og vil Du ikke give mig, saa kan jeg selv tage; jeg er godt kjendt her i Huset, ser Du; og jeg er vis paa, at det gamle, brune Skab staar ude i Kamret endnu, og jeg har hørt Folk sige, at Nils Hougen holder godt til Huse med de Penge, han fik med Dig, og som var mig bestemte. Nu, det er ikke mer end billigt, at jeg faar en liden Del". Med disse Ord tog han en Thyristikke og tændte den ved Ilden, derpaa saa han sig om, som om han manglede Noget, og da hans Øine faldt paa en Økse, der stod tæt ved ham, reiste han sig

og greb den. Ved dette Syn blev Ragnhild bange og raabte: „For Guds Skyld, Arne, hvad vil Du gjøre"? Og Børnene skreg høit. „Vær rolig, Ragnhild", svarede denne, „jeg vil intet Ondt gjøre Dig, jeg vil blot gaa ind og tælle Pengene dine, og da Du jo ikke har Nøglen til Skabet, saa faar jeg bruge Økſen". Med disse Ord skred han med Økſen i den ene Haand og den brændende Tyristikke i den anden ud i Sideværelset. Ragnhild og Børnene forblev ubevægelige. Snart hørte de et Par Slag paa et Laas, og derpaa en Bragen, som naar Noget brækkes istykker, derpaa hørte de Klangen af Sølvpenge. Det varede ikke længe, førend Arne atter viste sig i Stuen med Tyristikken, som han nu kastede paa Ilden. I den anden Haand havde han ikke længere Økſen, men et sammenknyttet Tørklæde. Han satte sig atter ned paa Krakken, og da han havde betragtet Ragnhild en Stund med et skadefro Smil, sagde han, idet han rystede Tørklædet, saa Sølvpengene klingede: „Der er ikke bleven færre Sølvpenge, siden jeg sidst talte dem; men Du vil rigtignok savne nogle næste Gang, Du ser dem over". Han lo vildt, og Ragnhild svarede Intet, men rystede medlidende paa Hovedet. „Aa, bryd Dig aldrig om det", sagde han, da han fattede hendes Tanker; „Arne er jo død — Du har drømt, Ragnhild, at han stjal dine Sølvpenge. Det er en eller anden Fant, der har taget dem, hvis de er borte". Med bevæget Stemme lagde han til: „Din Barndoms Legekammerat, han, som skulde blevet Manden din, er død". „Men kom nu, Barn", raabte han med paatagen Munterhed, „kom nu, I skal have en Penge af Fussen, fordi I var god mod ham og vilde, at han skulde varme sig og drikke". Han bredte Tørklædet ud paa Knæerne og udsøgte tre blanke Sølvorter, som han holdt iveiret til Børnene, der, gjort modige ved hans venlige Tiltale og lokkede af de blanke Penge, gik hen til ham og modtog Pengestykket, rakte ham med Tak deres smaa Hænder og løb saa hen til Moderen, der gav sit beklemte Bryst Luft i en Taarestrøm. Arne knyttede atter Tørklædet sammen, reiste sig og skred hen mod Døren, idet han sagde: „Farvel, Ragnhild, Tak for mig"; og da han allerede havde fattet Dørklinken, vendte han Hovedet om og tilføiede dybt bevæget: „Bed for mig, Ragnhild, — jeg har glemt at bede, og jeg er en stor Synder". Ved disse Ord sprang Ragnhild op med et Skrig, hun ilede hen til Døren; men han var borte — og hun saa ham aldrig mere.

Nogle Aar senere fortalte En ved sin Hjemkomst fra Byen, at han havde truffet paa Gaden en med Jern svært belæsset Slave, der

havde en mærkelig Lighed med Arne, og var, ved at spørge Gevaldigeren, kommen til Vished om, at det virkelig var ham. Det hed, at han havde gjort sig skyldig i et grovt Indbrudstyveri, hvorved Mennesker var bleven dræbt, og at han følgelig var dømt til Slaveri paa Livstid. Saaledes endte en Spiller — Gud være ham engang en naadig Dommer!

---

2. Mester Jakob,

en gammeldags Haandværker.

Dengang jeg gik i Skole, losjerede jeg hos en Haandværker, der var meget forskjellig fra de fleste Haandværkere nutildags. Det var en arbeidsom, tarvelig, simpel, ligefrem Mand. Streng var han, det er sandt, og han var en uindskrænket Konge i sit Hus; men ligesom disse var han god at komme tilrette med, naar man blot i Et og Alt adlød hans Vilje. Han var en Ordensmand af første Skuffe, og det hele Dagværk gik efter Viseren paa det ærværdige Slaguhr i Krogen. Klokken 4 om Sommeren og Kl. 5 om Vinteren maatte Alle være paa Benene, og den, der forsov sig, kunde være vis paa at blive vækket af Mester Jakobs Tordenrøst inden 5 Minutter var forløben, og var man saa tungtsovende, at den ikke formaaede at vække, da er jeg vis paa, at Mester Jakobs Haand inden atter fem Minutter var forløben vilde have berørt den Sovende temmelig haardt. Naar Klokken ophørte at ringe 12 om Middagen, stod allerede Mester Jakob ved Bordenden færdig til at sætte sig, og den, der uden tilstrækkelig Grund forsinkede sig fem Minutter, kunde gjerne blive borte, thi han fik ingen Middagsmad. Naar Vægteren havde raabt Ni om Aftenen, blev Gadedøren lukket og ikke aabnet førend om Morgenen Kl. 4, undtagen i Sygdoms og Ildebrandstilfælde. Den, der tilfældigvis forsømte at indfinde sig inden Dørens Lukning, kunde ligesaavel først som sidst søge sig et Nattekvarter andetsteds og „sove paa", hvorledes han skulde stille Mester Jakob tilfreds om Morgenen. Enhver Ting havde sin bestemte Plads i hans Hus, og Gud naade den, der hængte sin Hat eller sin Trøie paa den urette Spiger. Han

var en Mand af gammeldags Gudfrygtighed. Hver Helligdag gik han to Gange i Kirke; han bad altid til og fra Bordet, og naar Gadedøren var lukket om Aftenen og Nathuen og Tøflerne var taget paa, læstes et Kapitel i Bibelen. Men naar læste da den gode Mand Aviserne? vil vel Nutidens flittige Avislæsere spørge. Han læste dem med Skam at melde — aldrig; maaske af den Grund, at der den Tid endnu kun gaves faa Aviser, og at disse faa laa paa Klubben, og der, hvad synes I? kom Mester Jakob — aldrig. Jeg tror dog alligevel, at om Mester Jakob havde levet i vor Tid, og En havde spurgt ham: har De læst de sidste Aviser? vilde han have svaret ham: de sidste Aviser, Herre! Nei, hverken de første eller de sidste. Til at læse Aviser har den ingen Tid, der staar paa sit Værksted fra om Morgenen Kl. 4 til om Aftenen Kl. 9. Enhver Sit, Herre, det er mit Valgsprog, og jeg tror, at disse hersens Aviser er meget nyttig for dem, der har Tid og Leilighed til at give sig af med Statens Anliggender, men jeg maa først og fremst paase mine egne Anliggender, og de optager al min Tid. „Men saa er De jo aldeles uvidende om, hvad der foregaar i Verden, min gode Mand", vilde Spørgeren vel sige, og jeg hører min gode gamle Vært svare leende: Jo, paa det Lag; nei, nei, man er ikke saa dum endda! Ser han, Herre! hver Søndags Eftermiddag, naar jeg forlader Aftensangen, gaar jeg hen til en gammel Bekjendt, Kjøbmand F—, og ved en Pibe Knaster, hvormed han trakterer mig, fortæller han mig, hvad Nyt han i Ugens Løb har erfaret i inden- og udenlandske Aviser. Hvad Nyt af Vigtighed, der passerer i Byen, faar jeg altid at vide, og Sladder hader jeg som Pesten. Men saa var dog Mester Jakob en meget udannet og uoplyst Mand, vil du maaske sige, kjære Læser. Jeg vil lade Dig selv dømme, jeg kan til Punkt og Prik sige Dig, hvad han vidste og ikke vidste. Han var vel oplyst i sin Kristendom; han kunde skrive og regne — maaske bedre end mangen af hans Lige nutildags, der sveder over en Bunke Aviser og lader sig Verdens Anliggender være mere magtpaaliggende end sine egne; han havde, takket være hans egen Videbegjærlighed og hans Ungdomsvens, den omtalte Kjøbmand F—s Veiledning, saamegen Kundskab til Geografien, at han kunde forstaa sin Vens Fortællinger om, hvad der foregik udenlands. I sit Fædrelands Historie var han vel bevandret; gamle Snorre var hans Yndling, og han blev aldrig kjed af at læse ham og læste ham idetmindste en Gang igjennem hver Vinter; thi hvad skulde han gjøre Søndags Aften, han, som aldrig gik i Klub-

den, aldrig gjorde Selskab og aldrig spillede Kort? Han læste Snorre, og Suhms Skrifter og Holbergs, den Sidstes ofte under Latter, saa Taarerne randt ham ned af Kinderne, slig hjertelig, smittende Latter, som, jeg ved ikke hvoraf det kommer, man nutildags sjelden hører. Min Mester Jakob var saaledes, efter min Mening, en for sin Stand og sin Tid temmelig oplyst Mand, og saa videbegjærlig var han, at han, hvad synes Du? ikke forsmaaede at modtage Undervisning af mig, unge Menneske. Det vil nu ikke sige, at jeg underviste ham i mine Bøger; det bestod deri, at jeg om Aftenen, naar vi havde spist, og det gjorde vi paa Slaget 8, og indtil Vægteren raabte 9 talte med ham, om hvad jeg den Dag havde lært i Skolen. Disse Samtaler morede ham meget, og mig med, thi det smigrer altid den Yngres Forfængelighed at belære den Ældre, og det havde ogsaa sin Nytte for mig, thi mangt et Spørgsmaal og mangen Bemærkning, som han gjorde, gav mig et Lys i Sagen, som ellers vilde have undgaaet min Opmærksomhed. Endvidere var Mester Jakob en tarvelig og nøisom Mand. Dersom han viste sig i et Selskab af Nutidens fintklædte Haandværkere, vilde man nok gaa afveien for hans grove Kjole, og Madamen vilde faa ondt ved Lugten af hans Fedtlæders Støvler. Enhver Sit, sagde Mester Jakob ofte, naar hans Ægtehalvdel, der i mange Henseender var forskjellig fra ham, jamrede over, at det var saa simpelt hos dem, at de dog nok kunde have Leilighed til at leve og klæde sig som Mester Paul og Mester Per. Enhver Sit, sagde han. Til fine Klæder hører fine Møbler og til fine Møbler fine Værelser, men alt dette passer ikke til en Haandværkers Brug, idetmindste ikke til mit. Naar jeg kommer svedig og smudsig ind fra Smedjen, saa trænger jeg til at hvile mig; men hvorledes vilde Madame Pauls med fint lyseblaat Tøi betrukne Stole blive udseendes, dersom jeg satte mig paa dem, og end dersom jeg forglemte mig og lagde min sodede Haand paa det lyserøde Vægbetræk? Og jeg kan dog virkelig ikke vaske mig og bytte Klæder, hver Gang jeg træder ind i Værelset for en kort Tid. „Men", mente Konen, „vi kunde dog vel klæde os som Andre af vor Stand. Her gaar jeg med et Saluptørklæde, som jeg tror vor Tjenestepige ikke vilde gaa med, og Dorthes Hat bliver der hver Dag gjort Nar af i Skolen. Mester Jakob tog et langt Drag af Piben og svarede temmelig skarpt: „Jeg tror, sandt for Herren, Maren, at Du gjerne klædte Dig i Fløiel og Silke, dersom jeg gav mit Minde dertil. Dit Tørklæde passer godt for vort Hus, og Dorthes Hat ligesaa. I min Ungdom brugte

ikke Haandværkernes Børn Hat, og de kom ligegodt frem i Verden derfor. Du tror ikke, at vor Tjenestepige vilde bruge dit Tørklæde; men jeg har bedre Tanker om Ellen; det er en fornuftig Pige, der kommer godt ud af det med sin Løn. Dengang jeg lærte Dig at kjende som Stuepige hos Raadmand Busk, havde Du ikke saa store Fordringer som nu." Ved disse sidste Ord slog Madamen paa Nakken og gik sin Vei. Dette gjorde hun stedse, naar hun mindedes om sin forrige Stilling. Den Stakkel! hun skammede sig ved at have været en hæderlig Tjenestepige! En anden Gang knurrede hun over, at de ikke holdt Hest ligesom Mester Paul og Mester Per. „Hest siger Du, Kone!" raabte Mester Jakob. „Hvad i al Verden skulde jeg med Hest? Jeg kan dog ikke bruge en Hest til at føre Slæggen, omendskjønt jeg kunde ønske, det lod sig gjøre. Og naar vi nu havde Hest, saa maatte vi jo ogsaa have en Karl til at passe den, og vi maatte have en dobbel Kariol og en Slæde med alt øvrigt Tilbehør. Synes Du ikke, at vi burde have et Landsted med?" Konen forsikrede, at hun havde stor Lyst dertil, og at de nok kunde have ligesaa god Leilighed dertil som Mester Paul. „Ja, deri har Du Ret, Maren", svarede Mester Jakob. „Jeg er ganske vis paa, at vi har bedre Raad end Mester Paul; thi, mellem os sagt, eier jeg mere end Halvparten i hans Landsted." Konen gjorde store Øine og raabte: Du? „Ja jeg", gjensvarede Mester Jakob. „Sagen er denne: Mester Paul var i Forlegenhed for Penge, og hans Landsted var nær kommen til Auktion, og for at frelse ham for et stort Tab, laante jeg ham Pengene, omendskjønt det vilde have været en Fordel for ham, om han var kvit Landstedet." „Saa kan Du jo kjøbe det", sagde Konen. „Meget forbunden, Madame Jakob," lød hans Svar. „Nei, jeg siger Tak! Jeg behøver Renterne af mine Penge til min Drift, og Kapitalen bliver god at finde, naar jeg ikke længere kan staa ved Ambolten. Desuden skal jeg sige Dig, Maren, at har man et Landsted, saa maa man beværte de Besøgende, ja vel endog gjøre Selskaber, og til alt dette har den, der skal erhverve dagligt Brød ved sine Hænders Gjerninger, aldeles ikke Raad. Enhver Sit, siger jeg Dig, Kone. Lad Kapitalisten og den, der ellers har store og sikre Indtægter, leve høit og gastrere med sine Lige, det er godt for den flittige Handelsmand og Haandværker, det skaffer Afsætning; men jeg har endnu aldrig seet en af mine Lige ustraffet glemme den Regel: Sæt Tæring efter Næring. Ja min unge Ven," vedblev han, idet han henvendte sig til mig, der var tilstede ved denne og

mange lignende Samtaler, der forefaldt i Timen fra 8 til 9 om Aftenen. „Ja, min unge Ven, han kan tro, det er en gylden Regel, saa gylden, at vilde Alle iagttage den, vilde der ingen Fattige gives i Verden. Ser han, naar Enhver vilde afpasse sine Nødvendigheder efter sine Indtægter, vilde der ingen Gjæld gives, og Gjæld hører Djævelen til. Man begynder med at pantsætte en Spiseske og ender med at pantsætte sin Sjæl. Min Ven F— laante mig i Søndags en liden Bog om „Kunsten at blive rig og lykkelig", af den Benjamin Franklin, hvorom han, min unge Ven, fortalte mig forleden Aften, og jeg blev ganske indbildsk paa min Maade over at se, at jeg simple Menneske havde ubevidst fulgt netop de Regler, han foreskriver. Nu, jeg ser Ole Lukøie hjemsøger Dig, Maren; Vægteren raaber ogsaa allerede 9, gaa Du derfor hen og læg Dig, men luk Gadedøren først. Det er Søndag imorgen, og har han Lyst, min Ven, skal jeg, medens min Pibe ryger saa godt, fortælle ham, hvorledes jeg er bleven en ikke rig, men velstaaende Mand, og, Gud være lovet, en lykkelig Mand, og det er meget sagt; thi Velstand og Lykke, det vil sige Tilfredshed, er ofte himmelvidt forskjellige." Efterat Maren havde forføiet sig ind i Sengkammeret og efterat Nathue og Tøfler var taget paa, begyndte Mester Jakob saaledes:

„Da jeg havde gjort mit Mesterstykke, leiede jeg baade Hus og Smedje af en Enke og giftede mig. Jeg vil slet ikke sige, at dette Sidste var fornuftigt; thi fra letsindige Giftermaal hidrører megen Elendighed i Verden. Det er et Lykketræf, som saa meget Andet; holder man oprigtigt af hinanden og alvorligt foresætter sig at dele Ondt og Godt, er det bra; er Konen flink og forstaar sig paa at vende Skillingen, saa er det godt for en Arbeidsmand at gifte sig; thi som Ungkarl lægger han sig Intet til Bedste. For mig blev, ved Guds naadige Bistand, Ægteskabet en Lykke. Jeg begyndte altsaa i Smedjen med en Dreng tilhjælp; og da Maren var flink i Vaskning og Strygning, søgte hun Fortjeneste derved. Det allernødvendigste Husgeraad kjøbte vi for de Penge, Maren havde sammensparet i sin Tjeneste; thi jeg var en fattig Stymper, der Intet eiede uden mine to Hænder. En forældreløs, fattig Bondegut kom jeg til Byen for at søge mit Brød, da min Mester tog mig i Lære, hvori jeg døiede meget Ondt, der dog ikke gjorde mig Skade. Nu gik det da løs paa Arbeide Nat og Dag kan jeg næsten sige, men det gik som en Leg, thi vi var unge, holdt af hinanden og nød uafbrudt en god Helbred. Men nu maa han ikke tro, min Ven, at vi svømmede i Overflødighed, og at vi havde megen

Adspredelse. Nei, nei, vi fik min Tro Andet at finde; thi han maa vide, min Ven, at vi havde foresat os før at lide ethvert Savn, før vi vilde borge den mindste Smule — og vi er bleven vort Forsæt tro indtil denne Dag. Hvad Maden angik, da havde vi god Appetit og spurgte ikke efter Retternes Mangfoldighed eller Lækkerhed. Grød og Melk, min Fa'r, og Melk og Grød og Sild med godt Havrebrød til, det var vor daglige Kost — og Kaffe og The, jo fikst Du Pæren Zakarias? Nei, Vand var vor Drik, og en herlig, styrkende Drik er det. Det er bare Snak, at en Arbeidsmand bliver mat og ussel, dersom han ikke faar Kjød og Flesk hveranden Dag, og at det ikke gaar an at undvære Brændevin. I det første Aar spiste vi neppe Kjød 10 Gange, og Brændevin kom dengang ligesaalidt som nu i mit Hus, — og jeg følte mig aldrig træt, undtagen naar Sengetiden kom. Og hvad Stasen angik, da var den temmelig tarvelig, omendskjønt anstændig, thi min Kone var flink og ordentlig og holdt vort Tøi i god Stand, og paa den Maade varer det dobbelt saalænge; vi anskaffede os intet Nyt de første Par Aar, da Leien af Hus og Smedje slugte Alt, hvad der blev tilovers af det Nødvendige til Livsophold. Jeg har glemt at fortælle, at i Begyndelsen af det andet Aar fødte min Kone vort første Barn, og den Skrighals gjorde et betydeligt Skaar i hendes Fortjeneste, men ikke i vor Tilfredshed. Jeg arbeidede endnu mere, hvis det gik an, og fortjente vakre Penge, thi det var nu Krigstid og dygtig Rørelse blandt Folk. Omtrent paa den Tid blev jeg ved et Tilfælde kjendt med den unge F—. Jeg var saa heldig at frelse ham af Livsfare, og han har aldrig glemt mig det. Paa hans Anbefaling fik jeg meget Arbeide; han kjøbte ogsaa min Leilighed af Enken og vilde have ladet mig benytte den uden Leie, dersom jeg ikke saa indstændig havde frabedet mig det. Det er en ubetalelig Følelse, Overbevisningen om at kunne hjælpe sig selv giver. Jeg betalte imidlertid en meget billig Leie, før var den altfor høi. Min Kone kom sig snart paa Benene og fik saadant Arbeide, som kunde forenes med Barnets Pasning; hun fik ogsaa et Par Aars Pusterum inden det andet Barn kom. Nu gik det rafkt fremad; hver Uge fik vi et lidet Overskud. Dette blev da anvendt til at skaffe os Klæder og lidt fuldstændigere Indbo. Derpaa sparedes sammen til Erhvervelsen af eget Hus; men jeg maatte slaa mangt et Slag paa Ambolten, inden det kom saavidt. Efter ti Aars Forløb kjøbte jeg Huset af F—; det er imidlertid ikke det, hvori vi nu bor. Dette har jeg selv ladet bygge og lidt efter lidt sat i den Stand,

hvori det nu er, og jeg indbilder mig, at ikke mange Haandværkere i Byen har en bekvemmere og hyggeligere Bolig end jeg. Saaledes ser han da, at jeg næst Guds Hjælp ved urokkelig at holde fast ved: Sæt Tæring efter Næring, og ved Arbeidsomhed og Orden, streng Orden, — og som en hæderlig Kone har Maren hjulpet mig, det maa jeg bekjende, — har bragt det til at blive en velstaaende Mand. Af 10 levende Børn er de 6 forsørgede, og under Gud mig Liv og Hilsen endnu i 10 Aar, haaber jeg at se den Dag, at de alle kan sørge for sig selv, thi paa det, de kan vente efter mine og Marens Dage, skal De aldrig stole. Nogle tusinde Daler fordelte mellem ti Børn vil ikke forslaa langt, dersom de ikke har lært Noget, hvorved de selv kan skaffe sig Udkomme.

Det er sandt, endnu Et, førend jeg slutter. Jeg omtalte, at vi i Begyndelsen ingen Adspredelse havde. Nei, det forbød sig selv, men jeg bør dog sige, at Fristelsen heller ikke var stor den Tid. Komedier, Baller, Lystture, Klubber, Traktører og hvad det nu heder Altsammen, der nu tildags fordreier Hovedet paa simple Folk, var dengang ubekjendte Nydelser. Man gik i Kirke om Søndagene, og var Veiret godt og man havde nogenlunde udseendes Klæder, spadserede man en Tur efter Aftensangen, i manglende Fald sad man hjemme og lagde Planer for den kommende Tid, og det er en ganske behagelig Syssel, — thi i Ugens Løb havde vi ingen Tid til Snak. Den brave F — gav mig ogsaa Smag paa Læsning, hjalp mig ogsaa selv i Skrivning og Regning og laante mig Bøger; saaledes kjedede jeg mig aldrig, og jeg kan med Sandhed sige, Tiden falder mig aldrig lang, undtagen naar jeg engang imellem er nødt til at gaa i Selskab, hvor man gjør sig Umag for at synes bedre end man er. Det er en Feil ved simple Folk, at de saa gjerne vil efterabe de Fornemme baade i Sprog og Væsen, hvorved de kun gjør sig latterlige, en Skrøbelighed, hvoraf min ellers fornuftige Kone ogsaa lider. Enhver Sit, siger jeg, og nu er min Pibe ude og min Fortælling med. Bevar Moralen, min unge Ven, den er ikke tung at bære paa og kan komme til Nytte: Arbeidsomhed, Orden og Nøisomhed og aldrig glemme Ham, alle gode Gavers Giver!" Med disse Ord tog han Lyset, og med et venligt „God Nat" begav han sig ind til sin tro Maren, der allerede snorkede lydeligt.

Jeg begav mig ganske tankefuld op paa mit Værelse, og jeg blev liggende længe vaagen, idet min hæderlige gamle Vens Fortælling avlede mangehaande Tanker i min unge Sjæl. Jeg tænkte over, hvormeget Mennesket kan udrette, naar det har en fast Vilje, der styres

af et gudfrygtigt Sind. Jeg saa tydeligen af Mester Jakobs og hans Kones Liv, hvor sandt det er, at gode Dage er vanskeligere at bære end onde. Han syntes at være den samme arbeidsomme og nøisomme Mand, som dengang han under haardt Arbeide og mangfoldige Savn begyndte sin Løbebane. Hun derimod havde ikke taalt de gode Dage. Forfængelighed og Misundelse gjorde hende utilfreds med sig selv og Andre, medens hun i tidligere Dage uden Knurren havde delt Mandens Arbeide og Savn. Den ellers i saa mange Henseender hæderlige Kone gjorde sig ofte latterlig ved sine Forsøg paa at efterabe fornemme Folks Sprog og Manerer. Dette er en Taabelighed, som man hyppigt ser Middelstanden lide af. Det har ofte forundret mig at bemærke den hos ellers meget fornuftige Folk. De tror rimeligvis, at det skal ansees for et Tegn paa Dannelse, men Ingen anser det derfor. Deres Jevnlige ærgrer sig over, at de vil synes bedre end de er, og de Fornemme hører med et medlidende Smil paa dette radbrækkede Sprog, der er hverken Fugl eller Fisk. En og anden Nar iblandt de høiere Stænder gjør ogsaa undertiden Forsøg paa at tale de Simpleres Sprog, idet han enten indbilder sig, at de ikke forstaar ham eller at det skal ansees som et Bevis paa Nedladenhed. Det er Altsammen Fjas; lad Enhver tale sit Modersmaal saaledes som det tales af den Stand, hvortil han hører, og man vil ingen Møie have med at forstaa hverandre. Ligesaa taabeligt er det at ville efterabe de Fornemme i Klæder og Manerer. Det, den simplere Klasse kan opsnappe deraf, sker naturligvis blot leilighedsvis og paa Afstand, derfor bliver ogsaa Efterligningen derefter. Naar en Haandværkers Kone klæder sig som en fornem Dame, tror hun, at Sagen bestaar i at hænge mange og dygtig kostbare Sager paa sig; men hun tager feil. Det bestaar ikke i, hvad hun tager paa, men hvorledes hun tager det paa, og dette er en Kunst, som ikkun læres ved lang og stadig Øvelse. Man kan altid kjende den Fornemme fra den Simple; der gives visse ubedragelige Tegn, hvoraf den opmærksomme Jagttager aldrig lader sig skuffe. Enhver Sit siger jeg med Mester Jakob. Enhver er god for sig af hvad Stand han end er. En Smed kan være en ligesaa hæderlig Mand som en Statsraad, om han ikke bærer saa fine Klæder eller har et saadant fornemt Væsen som denne. Men det Latterlige er ikke den værste Side ved denne Efterabelseslyst. Naar Haandværksmanden vil kappes med Kapitalisten og den høitgagerede Embedsmand i kostbare Klæder og Levemaade i det Hele taget, saa gaar han snart sin Undergang imøde, thi for det Første udfordres der større Nørelse end vi

her tillands kan rose os af, for at Haandværkeren kan have noget videre Overskud fra det daglige Behov, og for det Andet forsømmer han den eneste Kilde til sin Velstand: Haandværket, naar han kaster sig ind i allehaande Adspredelser. Det er netop dette, der er vore Dages Ulykke. Mester Jakob syntes, at Haandværkerne i hans sidste Dage begyndte at slaa for stort paa og leve over deres Evne. Hvad vilde han sige om vor Tid? Hvad vilde han sige om Klagerne over Næringsløshed, naar han saa den Overdaadighed i Klæder og Levemaade, der hersker blandt Haandværksstanden? Der er ikke længere Spørgsmaal om at sætte Tæring efter Næring, om at arbeide sig frem til Velstand. Nu lader man hver Dag sørge for sig, man vil leve lystigt, medens man kan, og lad saa Hunger og Elendighed komme! Nu spørges der kun: Hvem giver Kredit? Hvor kan vi faa Penge laant? Og kan man blot faa Kredit og Laan, saa er Sorgen slukket, idet mindste indtil Renterne skal betales. Sørgelige Letsindighed, der bringer saa mange Familjer til Betlerstaven, som havde det i sin Magt at leve lykkeligt og uafhængigt. Thi hvis Stilling kan være uafhængere end den dygtige Haandværkers? Han er ikke — som selv den høieste Embedsmand — en Tjener, der ikke raader over sin Tid og sine Kræfter, der, naar Herren siger: gaa, saa maa han gaa, og naar han siger: gjør den Ting saa og saa, da maa han gjøre det, om han synes det er nok saa urimeligt, og gjør han det ikke, da bliver han jaget bort og er uden Levebrød. Haandværkeren er ikke lig Kjøbmanden afhængig af mangfoldige Tilfælder, der den ene Dag kan gjøre ham til en rig Mand og den næste Dag til en Tigger. Han er ikke lig Bonden afhængig af Veir og Vind og af Kjøbere til sine Varer. Alle trænger til Haandværkeren; Alle behøver Sko og Klæder og Huse og mangfoldige andre Ting, som alene en Haandværker kan gjøre. Han bærer en Kapital i sin Haand, som er paalideligere end den største Skat af Penge eller Penges Værd; men det er sandt, han maa være arbeidsom og tarvelig og ordentlig som Mester Jakob!

---

3. Enkens Søn.

Ved et af Norges Bergværker boede et Par Folk i smaa, men tilfredse Kaar, thi de var unge og friske og holdt af hinanden. Deres eneste, men i deres Øine store Skat var en rask syvaars Gut.

En Fredags Aften var Konen, der hed Ingeborg, beskjæftiget med at tilberede Maden til den fra Gruberne hjemventendes Mand. Arbeiderne ved Bergværkerne har nemlig gjerne Løverdagen fri for at kunne røgte deres huslige Sysler, og Husmoderen vil gjerne ved denne Leilighed gjøre dem tilgode efter Ugens Slid og Slæb og tildels tørre Kost. Saaledes havde da ogsaa Ingeborg det den Aften travelt med Tilberedelserne, medens den lille Ivar sad stille og saa til, glædende sig til Faderens Hjemkomst. Det led allerede langt paa Kvælden, og Ingeborg saa mere end én Gang ud af Vinduet og syntes at „han Fa'r" lod usædvanligt længe vente paa sig, og Gutten saa længselsfuld hen til Grødfadet og klagede over, at han var baade sulten og træt.

Medens Moderen og Barnet saaledes undredes over, hvad der kunde hefte „han Fa'r", hørte de Fodtrin, og Gutten løb med et høit Glædesraab hen til Døren i den Tro, at det var Faderen, der kom; men da Døren gik op, var det ikke denne, men en anden Arbeider, kommende fra Gruberne, endnu ganske sort af Krudtrøgen. Det var en af Anders's Naboer og sædvanlige Ledsagere til og fra Gruberne. Konen saa ham derfor med Forundring komme ene, men tænkte alligevel intet ondt derved og sagde blot, da Manden taus satte sig ved Skorstenen: „End Anders da?" hvori Gutten istemmede: „End Fa'r da?" Manden svarede ikke, men saa alvorlig ned for sig. Som et Lyn for nu den Tanke igjennem Konens Sjæl, at en Ulykke var skeet, og hun mere skreg end spurgte: „I Jesu Navn, hvad er det, som staar paa?" Manden svarede nølende og med skjælvende Stemme: „Det staar ilde til, Ingeborg, Gud bedre os!" „Saa er Anders død!" skreg den arme Kone og faldt bevidstløs til Jorden. Drengen kastede sig høit skrigende over Moderen. Kun med Møie fik Overbringeren af Sørgebudskabet Konen igjen tillive; han lagde hende paa Sengen, og efter nogen Tids Forløb kom hun sig saa vidt, at hun kunde høre Manden fortælle den for hende saa ulykkelige Begivenhed. Et Mineskud, saamangen stout Bergmands Bane, havde dræbt Anders paa Stedet. Beretteren havde arbeidet i Nærheden, og da han efter Skudet ikke hørte de sædvanlige Hammerslag, gik han hen til Stedet, befrygtende en Ulykke. Han fandt Anders livløs, og efterat have bragt Liget ved Hjælp af andre Arbeidere op af Gruben og hen til Arbeidsstuen, var han ilet ned til Bergstaden for at forkynde Ingeborg, at hun var Enke og Barnet faderløs. Ulykken var kommen for pludseligt til at Ingeborg kunde fatte den; hun blev liggende og stirre frem

for sig uden at mæle et Ord, indtil Barnet grædende begyndte at klage over Sult. Nu mindedes hun, i hvilken Forretning hun var bleven afbrudt ved Mandens Komme; hun saa hen til Bordet, hvorpaa Maden stod fremsat; den stod der urørt; — Husfaderens Plads var tom. Den stakkels Kone brast i Graad, og hun takkede Gud for denne Velgjerning, thi der er stor Lise i Taarer for et sorgfuldt Hjerte; hun bad i Stilhed en Bøn og reiste sig, styrket ved denne, fra Leiet, indbød Manden til at tage for sig af Maden, og førte Drengen hen til Bordet; selv satte hun sig hen til Skorstenen med Forklædet for Øinene. Naboen gjorde intet langt Maaltid og tog Afsked med Løfte om, at høre ind til hende den næste Dag. Da han var gaaet, klædte Ingeborg Barnet, der var falden i Søvn ved Bordet, af og lagde det i Sengen, men selv blev hun siddende ved Skorstenen til Solen kastede sine Straaler ind igjennem Vinduet og mindede hende om, at hun havde et Dagværk at udføre og det et dobbelt; hun skulde nu være Drengen baade Moder og Fader, og hun var blot en svag Kvinde, men hun mindedes, at Gud er Enkens og den Faderløses Trøster og Hjælper, og hun satte sin Lid til Ham.

Den næstpaafølgende Søndag blev Anders ført til Jorden; det var en tung Dag for Ingeborg, og da hun om Aftenen saa den sidste Gravølsgjæst drage bort, — thi selv den Fattige vil gjerne vise sine bortvandrede Kjære den sidste Ære ved at indbyde Slægt og Venner til denne Affkedshøitid for den Afdøde, — og da hun atter befandt sig ene med sit Barn og med sin gamle Svigermoder, da følte hun først, hvor forladt og ene hun stod i Verden. Vi Mennesker hænger nu engang til det Sidste ved det Jordiske; vi synes ikke at have tabt Alt, saalænge vi ser den bortdragne Sjæls jordiske Bolig, og det er først, naar vi vender tilbage fra den tilkastede Grav og forgjæves søger efter Noget at fæste Haabet ved i det ensomme Sørgehus, at vi begriber, at nu er Alt forbi. Dette følte ogsaa Ingeborg, da hun svarede Svigermoderen, der formanede hende til at bekjæmpe Sorgen og underkaste sig sin Skjæbne: „Jeg ved det vel, Mor, men det er tungt, det er meget tungt at bære;“ og den stakkels Enke vred sine Hænder og græd bitterligen. I dette Øieblik traadte en aldrende Mand af et ærværdigt Udseende ind i Stuen; det var Præsten, der gik i sin Mesters Ærinde, idet han vilde prøve at bringe den Sorrigfulde Trøst.

Den gamle Berthe blev ham først var og gik ham imøde. „Det var vakkert af han Fa'r“, mente hun, „at han vilde se til Ingeborg;

hun var paa gal Vei nu, og kanske Præsten kunde bringe hende til Fornuft."

„Hun maa have Tid, stakkels Kone", sagde Præsten. „Bryd hende ikke, Berthe; lad hende græde; det gjør hende godt." Han klappede venligt den grædende Enke paa Skulderen, satte sig ned og vinkede Barnet hen til sig; han indlod sig nu i Samtale med den Gamle og Drengen og overlod Ingeborg til sine egne Betragtninger; men lidt efter lidt blev hun roligere, og omendskjønt hun endnu græd, faldt dog Taarerne mere mildt, og hun begyndte at se omkring sig og lytte til Samtalen. Det var just denne Tilstand Præsten oppebiede, førend han vilde henvende sig til hende, fordi han vel vidste, at det ikke var at tænke paa at „bringe hende til Fornuft", som gamle Berthe havde sagt, saalænge det heftigste Udbrud af Sorgen vedvarede. Men da han nu ansaa hende saavidt rolig, begyndte han at tale med hende, til den Gamles Forundring, ikke om Dagens sørgelige Handling, men om en haabefuld Fremtid.

„For en vakker Gut, Ivar er bleven!" sagde han, idet han klappede Drengen paa Hovedet; „hvor gammel er han nu?"

„Jeg er syv Aar gammel", sagde Ivar kjækt.

„Syv Aar! Nu det maa jeg sige; — Du er jo snart en voksen Karl. Hvad tænker Du at gjøre med ham, Ingeborg?"

„Jeg ved ikke, Fa'r", svarede Enken; „det er for tidligt endnu at tænke derpaa. Det er en snil Gut, men han er en tung Byrde for en fattig Kone, der staar ene i Verden".

„En tung Byrde!" svarede Præsten. „Vist ikke, naar Du opdrager ham godt og sørger for, at han lærer noget Nyttigt. Han kunde allerede nu bestille Noget".

„Nei, nei", mente Moderen, „han er endnu for ung til Andet end til at lege".

„Min gode Kone", gjensvarede Præsten, „Børn finder ofte paa Lege, hvortil udfordres større Kræfter end til de Arbeider, jeg anser passende for denne lille Person. Drenge, der ikke er stærkere om end ældre end Ivar, blir sendte til Pukværket for at bruges ved Vaskningen.

„Aa nei, kjære Fa'r, send ikke Barnet til Gruben", udbrød Bergmandens Enke angstfuld.

„Nu, nu, Ingeborg, bliv ikke forskrækket", svarede Præsten smi-

lende, „jeg har ikke tænkt derpaa; men om nu saa var? Er ikke Ivar en Bergmands Søn?“

„Ak jo, Gud bedre mig; havde han ikke været det, vilde han ikke nu være faderløs“, sagde Enken grædende.

„Tal ikke saa, Kone“, tog Præsten alvorligt til Orde. „En Bergmand maa dø som ethvert andet Menneske, naar hans Time er kommen, og Gud holder alle Menneskeliv, eller rettere sagt, han holder Alt, hvad han har skabt, i sin Haand. Herren giver Livet, Herren tager Livet, Herrens Navn være lovet!“

„Amen!“ istemte begge Kvinderne andægtigt.

„Vi gaar i Fare, hvor vi gaar, mine Venner“, vedblev Præsten, „men vi maa stadigen have i Minde, at der vaager et alretfærdigt og algodt Forsyn over os, der med Visdom og Fadergodhed tildeler os Godt og Ondt. Hans Tilskikkelser kan ofte saare vort Hjerte, men selv under den bitreste Hjertesorg maa vi ikke glemme, fra hvem Slaget kom“. Saaledes talede Præsten længe med de Sørgende, og den nedbøiede Ingeborg følte sig synligen styrket ved hans Ord.

„Men“, sagde Præsten endelig, „nu vil vi tale om Ivar. Hør nu, hvad jeg vil sige Dig, Ingeborg. Lad mig sørge for at skaffe Gutten en for hans Alder passende Beskjæftigelse; nu i Sommer kan han luge i Haven hos mig og Andre og passe Kyllinger, og han kan nok ogsaa gaa Ærinder for mig. I Vinter vil vi lade ham gaa i Skolen. Kun vil vi vænne ham til i betids at arbeide og gjøre sig nyttig for sig selv og Dig. Vil Du ikke gjerne det, Ivar?“

„Jo, jeg vil gjerne passe Kyllingerne til Præsten og gaa Ærinder“, svarede denne, „men hvem skal være hos Mor?“

„Aa, Mor skal ogsaa arbeide, og da behøver hun intet Selskab; desuden kommer Du jo hjem til hende hver Aften“, svarede Præsten idet han reiste sig for at gaa. „Saa er det da nu en Aftale, at Ivar kommer til mig næste Mandag“.

„Ja, som Fa'r vil, og Guds Velsignelse for al Jer Godhed“, sagde Enken, der var bleven ganske oplivet ved denne Samtale. Præsten fulgtes nu til Døren under mange Taksigelser af de to Koner, og de begyndte allerede samme Aften at overlægge om, hvorledes de skulde stelle til nye Klæder for Ivar af Faderens efterladte.

Ingeborg fik nu straks noget at bestille, hvilket var særdeles velgjørende for hende, da hun ellers vilde have bortgrædt Dagene i denne Sorgens første Tid. Da Mandagen kom, fulgte hun Ivar hen til

Præsten, der tog venligt imod dem og roste Ingeborg for hendes fornuftige Opførsel og lovede hende at have stadigt Øie med Drengen, enten han var hos ham eller hos Andre. Det blev vel ensomt for Ingeborg i Begyndelsen, men hun fulgte Præstens Vink og gav sig ivrigt ifærd med allehaande Arbeider baade for sig selv og Andre. Da hun var en flink Væverske, manglede hun ikke Arbeide, og hun fik ikke megen Tid til at tænke paa og sørge over sit Tab.

Det varede ikke længe, før Enkens Søn lærte at gjøre Nytte, thi han var lærvillig, opmærksom og flittig. Baade Præsten og andre Folk paa Bergstaden brugte ham til at gaa Ærinder, og han var saa paalidelig, at man ikke tog i Betænkning at betro ham Penge og værdifulde Ting at gaa med. Præsten, der agtede Enken for hendes Retskaffenhed og Flid, havde, som han havde lovet, et aarvaagent Øie med Drengen og vidste stedse at forskaffe ham Arbeide, naar han ikke selv kunde finde paa Noget, hvilket han dog snart gjorde.

Præsten saa ofte ind til Moderen og glædede hende med den Ros, han rigeligt ydede hendes Barn. Da Vinteren kom, blev Ivar sendt i Skolen, men, stakkels Gut, han var forsømt i Læsningen, og det gik ham ikke godt den første Vinter, uagtet Lærerne gav ham den bedste Berømmelse for Flid og Sædelighed.

Den følgende Sommer bemærkede Præsten, at Ivar og hans et Par Aar ældre Søn, Johan, havde meget at skaffe med hinanden. En Dag overraskede han dem i Haven, og da han saa, at Johan skjulte Noget, sagde han: „Hvad har Du der, min Dreng? lad mig se det!"

„Vær saa god, Fa'r, det er blot dette her", svarede Drengen, idet han rakte ham en Abcbog.

„Hvorfor skjuler Du den, Johan?" spurgte Faderen, „og hvad gjør Du med den her?"

„Jeg lærer Ivar at læse", svarede Johan, „han er saa bedrøvet over, at de andre Drenge skal le til ham i Vinter ogsaa".

„Du behøver ikke at skamme Dig ved denne Forretning, Johan, forsikrede Præsten venligt; „den Sag gjør Eder Begge ligemegen Ære. Saa Du gjerne vil lære at læse, Ivar?"

„Ja, det er saa morosomt, og Johan siger, at jeg til Vinteren skal kunne læse ligesaa godt som Skolemesterens Søn, Per", svarede Ivar trohjertigt.

„Det er ret, min Gut, bliv saaledes ved", sagde Præsten og klappede ham, „saa vil Du glæde din Moder, og det vil gaa Dig vel i Verden".

Aar forløb, og Ivar vokste op til en stor Gut, og en flink og brav Gut, som Alle holdt af. Han tjente ikke alene Brød til sig selv, men da Moderen engang faldt i en haard og langvarig Sygdom, havde han den Glæde af sine Sparepenge at kunne forskaffe hende Lægehjælp og Pleie. Han var ogsaa bleven den Flinkeste i Skolen og skulde snart gaa for Præsten. Johan, Præstens Søn, havde fattet et saadant Venskab for ham, at han anvendte al sin Fritid for at meddele ham af sine Kundskaber, hvad der kunde passe for en Dreng i Ivars Stilling.

Foruden at læse og skrive og regne, som han havde lært i Skolen, lærte Johan ham Retskrivning, Historie og Geografi. Johan, der nu var færdig for Universitetet, talte ofte med sin Fader om Ivars gode Evner, og om man ikke kunde faa ham i en Vei, der bedre passede for disse, end en Bergmands Dont. Præsten mente, at det var bedst at lade Drengen forblive i den Stand, hvori han var født, og hvor gode Evner og Kundskaber ogsaa paaskjønnedes og fandt Anvendelse. Derimod var nu Intet at indvende. Johan reiste kort før Ivars Konfirmation til Universitetet, men Vennerne lovede at skrive hinanden til.

Efter Konfirmationen vilde Præsten forskaffe Ivar en Plads i Værkets Tjeneste, men Moderen bad ham indstændigen bie endnu nogen Tid; Gutten var endnu saa ung, desuden stod Faderens Skjæbne hende endnu levende i Sjælen. Ivar var hendes Alderdoms Trøst, og hun vilde ikke kunne udholde nok engang Tabet af det Kjæreste og nu det Eneste, hun eiede i Verden. Præsten forestillede hende imidlertid, at det var fordelagtigt baade for hende og Drengen, at denne fik en saa god Plads og som der var saa mange Hænder om, og at Iver ikke længere kunde stryge om som Visergut, men maatte tage sig for noget Ordentligt. Der lod sig Intet indvende mod disse Præstens Grunde, og det var bestemt, at Ivar fra Nytaar skulde indskrives som Værksarbeider; da fik Ivar en Dag kort før Jul et Brev fra sin Ven Johan, der nu var bleven Student, hvori denne underrettede ham om, at han kunde forskaffe ham en Tjeneste som Kramboddreng hos en Kjøbmand i Kristiania.

Den, der var glad, det var Ivar, der aldrig havde havt nogen synderlig Lyst til Bergmandslivet, og Moderen delte hans Glæde, „thi hun vilde komme til at leve i en bestandig Frygt for Farerne ved hint Liv“, sagde hun. Men deres faderlige Ven og Velgjører,

Præsten, burde nu som altid tages med paa Raad, og hans Bestemmelse vilde de underkaste sig. De begav sig altsaa Begge hen til Præstegaarden og modtages af Præsten i hans Studerværelse som sædvanligt med Godhed. De fremførte sit Ærinde og overleverede Præsten Sønnens Brev. Han læste det med Opmærksomhed og overveiede længe dets Indhold. „Jeg er bange, min gode Ivar", begyndte han endelig, „at min Søn har gjort Dig en daarlig Tjeneste. Her har Du noget Vist og kan straks forsørge din Mor, men hist i den fjerne By har det lange Udsigter; ialfald kan Du ikke paa flere Aar skaffe hende nogen Hjælp. Desuden, min Søn, vil Du i Hovedstaden være udsat for mange Fristelser, som Du her undgaar, omendskjønt jeg vistnok har det Haab, at Du er stærk nok i Herrens Frygt til seierrig at bestaa dem. Dog, mine Venner, I faar afgjøre denne Sag imellem Eder selv; kan Du hjælpe Dig selv Ingeborg i nogle Aar, maaske for bestandigt, thi det er vanskeligt at komme sig til i Handelsveien uden Penge, og staar Din Hu, Ivar, mere til den Løbebane, min Søn tror at have aabnet Dig, end til din Faders Dont, — nu vel, saa drag i Guds Navn afsted, og Herren være med Dig! Hvor Du end vanker, skal Du i mig finde en trofast Ven, saalænge Du vandrer i Herren". Med rørte Hjerter tog Moder og Søn Afsked fra denne ædle og fornuftige Mand, der var en Pryd for sin Stand.

Ifølge den Beslutning, som nu fattedes af Enken og hendes Søn, drog denne til Kristiania for at indtage den Plads, Præstens Søn havde skaffet ham, og saa vel skikkede han sig i sin nye Stilling, at hans Principal optog ham i Kompagni med sig, efter at han havde gjennemgaaet Læreaarene, og endogsaa i sin Tid gav ham sin eneste Datter tilægte.

Hvilken Glæde for Ingeborg, da hendes Søn besøgte hende med sin unge Brud! — I det Gjæstebud, som Præsten gjorde for „Enkens Søn" og hans Forlovede, takkede Ivar i vellagte Ord Præsten for al den Godhed, han havde bevist ham ligefra Faderens Død indtil denne Dag, og Præsten tog Anledning til at indskjærpe de Tilstedeværende den Sandhed: Hjælp et Barn til Arbeide, og det skal siden hjælpe sig selv. „Andet Godt har jeg ikke gjort vor unge Ven her", sluttede Præsten. „Fra hans syvende Aar sørgede jeg for, at han aldrig manglede passende Sysselsættelse, og jeg er vis paa, at han aldrig vil blive en Dagdriver. Man kan aldrig for tidligt vænne Børn til Arbeide; dersom I vil lægge Mærke til Børn i den tidligste

Alder, skal I opdage Driften til Virksomhed hos dem; led blot denne i det rette Spor, og mere end Halvparten af Vanskelighederne ved deres Opdragelse til gode og lykkelige Mennesker er overvundet".

---

4. Tron Gjerpset.

Norges Indbyggere har i flere Hundrede Aar ikke vidst noget af den store Elendighed, som Krig inden Landets Grændser fører med sig. Det er kun de den svenske Grændse nærmest liggende Bygder fra Svinesund og nordover til Solør, der i de sidste Krige er bleven medtagne, og det ikke i nogen betydelig Grad. Svensken holdt i Almindelighed god Krigstugt, og man har ofte hørt Klager over at Landets egne Tropper gjorde ligesaa stor Skade. Paa Eidskogen i Vinger Sogn, hvor de krigførende Magter tumlede sig som skarpest i 1808—9, maatte Beboerne døie meget Ondt baade af Ven og Fiende, og der lever vel endnu Folk, som den Tid tog stor Skade baade paa Helbred og Formue. Ingen led dog mere, saavidt mig bekjendt, end Beboerne af Gaarden Gjerpset, der ligger tæt ved Linjen. Svensken slog sig rigtig fast der i 1808, idet en stærk Feldtvagt der havde Station fra tidligt paa Sommeren og indtil senhøstes 1808. Konen var alene hjemme med flere smaa Børn, da Manden som Landværn laa paa Kongsvinger, og de led stor Nød og Mangel. Fienden aad bogstavelig op Alt, hvad der fandtes baade af levende og dødt; han behandlede Gaarden med Alt, som der fandtes, som et godt Bytte, og da han drog bort, havde han gjort aldeles rent Hus, som man siger, og til Slutning brændte han ogsaa Gaarden af. Det gik saa vidt, at den stakkels Kone maatte kjøbe, saalænge der levnedes hende Noget at kjøbe for, sin egen Mad af Svensken; hun maatte se paa, at Ko efter Ko og Sau efter Sau slagtedes og være glad til, naar hun for et eller andet Klædningsstykke kunde faa kjøbt et Stykke af Kjødet; men da Alt var fortæret paa denne Maade, led de Ulykkelige formelig Hunger. Udpaa Høsten lykkedes det Manden, der havde erholdt Efterretning om, hvorledes det stod til paa Gjerpset, at faa Permission. Med Fare for at blive fanget og behandlet som Spion af Svensken nærmede han sig Hjemmet og, vel bekjendt, som han var, med hver Sti i den tykke Skog, der omgav Gaarden, listede han sig ligehen til Husene, hvor han endog saa sin Familje, uden at han turde aabenbare sig for dem af Frygt for ved en eller anden Uforsigtighed at blive røbet. Flere

Dage opholdt han sig i Nærheden af Gaarden og skaffede sig nøie Kundskab om Svenskens Gjøren og Laden, hvilke Tider Patrullerne udgik, hvor stærke disse i Almindelighed var, hvilken Grad af Forsigtighed den tilbageværende Styrke iagttog m. m. m. Harme og Hevntørst brændte i hans Bryst, naar han saa sin Kone og sine Børn vandre om halvnøgne og udtærede af Hunger og Elendighed. Han betragtede Svenskerne som sine personlige Fiender, omendskjønt de jo kuns handlede efter deres Konges Befaling og vistnok gjerne havde draget hjem til Kone og Børn; men sandt er det, de behøvede ikke at gjøre Krigsondet endnu værre ved Umenneskelighed. Mennesket er imidlertid det værste af alle Rovdyr; det sparer ikke sin egen Art, naar Krigsdjævelen først er sluppet løs og Blod er flydt. Nordmanden er i dette Tilfælde ikke mindre grusom og blodtørstig end nogen Anden, ja, man vil paastaa, at han er vel saa slem som andre Folk.

Tron Gjerpset havde snart udkastet en Hevnplan, og han skred ufortøvet til Udførelsen, og jeg vil nu fortælle, hvorledes denne lykkedes ham.

En Mils Vei fra Gjerpset stod de norske Forposter, og Tropperne kantonerede paa Magnord, Helgenæsset og flere Gaarde deromkring. Der var Trondhjemmere, Akershusinger, Østerdøler og Bergenhusinger. Blandt de sidste udmærkede Leirdølerne sig ikke alene som dygtige Skarpskytter og tapre Soldater, men ogsaa fremfor deres Kammerater ved Grusomhed og Blodtørst.

En Aften var en stor Del af Leirdølerne forsamlet i en stor Stue paa en af de Gaarde, hvor de var indkvarteret. Ilden brændte lystigt paa Peisen; Soldaterne var beskjæftigede paa forskjellige Maader; Nogle pudsede sine Vaaben, Andre lappede sine Klæder, atter Andre spillede Kort; endeligen sad ogsaa Nogle og røg Tobak omkring Ilden, medens hist og her En og Anden laa og snorkede paa Bænkene. Der førtes mange Slags Passiar, og Eder og Latter lød afvekslende fra Kortspillerne. Under dette traadte ubemærket en bondeklædt Mand ind, men paa hans ranke Holdning og Bevægelser var det ikke vanskeligt ogsaa i ham at opdage Soldaten. Han var høi og af føre Lemmer og af et alvorligt, næsten mørkt Udseende. Ingen lagde nu, som sagt, Mærke til hans Indtrædelse, og han satte sig stille hen i en Krog ved Peisen. Medens han sad der, udbrød en liden rødhaaret, undersætsig Fyr, idet han paanyt stoppede Snadden: „Jeg undres, hvad Svensken tager sig for paa Gjerpset nu?"

„Aa, det er vel ikke vanskeligt at raake det!" svarede Manden i Krogen.

Alle de, der hørte dette Svar, saa med Forundring hen til Stedet, hvor Manden sad, uden at de rigtig kunde se ham. Efter et Øiebliks Taushed spurgte den lille Rødhaarede kvast: „Hvad er Du for en Kar, som saaledes blander Dig ubedt i andre Folks Tale?"

„Aa, jeg er nu en stakkels Vandringsmand, som tænkte jeg vel kunde faa Hus her inat", svarede Manden.

„Du skulde have bedt om Hus, før Du teede Dig som om Du var hjemme her", sagde den Røde, der ikke kunde glemme Mandens Næsvished.

„Og hvad ved Du om, hvad Svensken tager sig for paa Gjerpset?" spurgte en Anden.

„Det er, som jeg sagde, ikke vanskeligt at raake det", gjensvarede Manden.

„Nu da", raabte Flere paa engang, „det lyster os nok at høre!"

„Han sidder, ligesom vi her, ved Peisen og holder sig lystig over, hvor net han tog Leirdølerne i Sommer". Neppe havde Manden sagt disse Ord, før de, der hørte det, sprang op, Alle som En, og for ind paa Manden i Krogen, — og op for Kortspillerne og de Sovende og Alle, der ikke havde hørt det, og stimlede sammen om den mørke Krog for at faa at vide, hvad der stod paa. Der var et frygteligt Mudder, og man skulde tro, at de Alle tilhobe var gaaet fra Forstanden. Hvad var der da for en Troldom i Mandens Ord, der kunde frembringe en saadan Tumult? Det faar jeg nu forklare først, førend jeg gaar videre i min Fortælling.

Midtsommer samme Aar hændte det, at Leirdølerne blev overrumplet af Svensken, da de laa paa Feldtvagt ikke langt fra Magnord, og jaget fra hverandre til alle Verdens Kanter, uden at, saavidt jeg erindrer, Nogen blev dræbt og kun ganske faa fanget. Svensken benyttede sig ved denne Leilighed af en List, som siden gav Soldaterne Stof til mange Drillerier over Leirdølerne, hvilke disse mere end engang besvarede med Kniven. Leirdølerne var imidlertid at undskylde, thi General Staffelt havde ladet dem staa paa Feldtvagten i 8 samfulde Dage, hvilket er imod al Krigsbrug, da naturligvis Ingen kan holde ud at vaage saalænge Nat og Dag. Leirdølerne formaaede heller ikke dette, men for dog saameget som muligt at sikre sig, sov de blot om Dagen. Denne Omstændighed, som Svensken ved sine Spei-

dere var kommen underveir med, vidste han at drage Fordel af. Just som Solen stod høiest paa Himmelen og skinnede som varmest, faldt han over de Sovende under Musik af Kobjelder. Svensken sluttede ganske rigtigt, at Leirdølerne, dersom de vaagnede ved den Støi, som Fremrykningen af et Hundrede Mand foraarsagede, vilde de ved at høre Bjelderne tro, at det var en Buskab, der drog igjennem Skogen, og atter lægge sig tilro. Det gik, som tænkt, og der var intet Andet for end at tage Benene fat og smætte sig unda i Skogen det bedste de kunde, og det lykkedes dem ogsaa, som sagt, saa godt, at omendskjøndt Chefen, Kaptein Jürgensen, ankom til Hovedkvaret med kun 3 a 4 Mand, saa indfandt dog hans tabte Faar sig lidt efter lidt, saaledes at han efter et Par Dages Forløb næsten havde dem Alle samlede igjen Leirdølerne havde for godt Ord for Tapperhed til, at Nogen uden for Spøg drillede dem for dette Uheld; men om ogsaa alle Andre havde undskyldt og glemt det, saa glemte de det ikke selv, og de havde svoret Svensken blodig Hævn.

Man vil nu kunne begribe, hvorledes Mandens Ord kunde frembringe en saadan Bevægelse blandt Leirdølerne. Som jeg sagde, kom Alt i et Røre, og den lille Røde for ind paa Manden og greb ham i Bringen med det Udraab: „Hvad mener Du med det, Kar?" og alle de Andre stemte i med under vilde Skrig. „Naa, naa", svarede Manden, idet han med et kraftigt Tag slængte Angriberen fra sig, „spar Modet til Svensken, Gutter!" „Hvem er det?" raabte de nu i Munden paa hverandre. „Jeg er Tron Gjerpset", sagde Manden med dyb og stærk Stemme. Navnet gjentoges af hver Mund, thi man var ikke uvidende om, hvorledes det stod til paa Gjerpset, og mangen en Kvæld havde Leirdølerne funderet paa, hvorledes de skulde faa betalt Svensken deres Gjæld, thi det var netop den Fjeldvagt, som havde sit Tilhold paa Gjerpset, der havde overrumplet dem. Det var altsaa intet Under, at dette Navn gjorde et dybt Indtryk paa dem, og at den Tanke slog hver Mand: Tron Gjerpset kommer ikke til os for Intet. Støien lagde sig ogsaa øieblikkeligt, Flere rakte stiltiende Tron Haanden, og man bad ham at tage Plads ved Ilden. Der herskede i flere Minuter en fuldkommen Stilhed; Alles Øine vogtede paa Tron, der sad stille og saa hen for sig. Endeligen sagde en af dem, der havde mest Anseelse blandt sine Kammerater: „Tal, Tron! Vi skjønner, at Du har et Ærinde til os. Sig frem!" „Det har jeg", svarede Tron, „og jeg skal opfylde Eders Begjæring. I har vel

hørt, hvorledes Svensken har huseret paa Gjerpset?“ — Der lød et almindeligt: Ja. — „Jeg har nu seet det med mine egne Øine, Gud hjælpe mig. Jeg har faaet Orlov paa 14 Dage, og jeg har nu opholdt mig 3 Døgn saagodtsom paa selve Gjerpset. Jeg ved nu god Besked. Jeg har hørt, at I har svoret Svensken blodig Hevn for det Puds, han spillede Eder i Sommer. Jeg har nu i disse Dage mange Gange svoret ham det samme, og vil I nu indløse Eders Løfte, saa kan I nu faa Leilighed dertil, dersom I vil hjælpe mig at indfri mit“. Et almindeligt Hurra besvarede Trons Tale. Der blev atter en gruelig Tumult. Riflerne blev revet ned af Væggene, Huggerterne blev trukket ud og svinget i Luften, ligesom om de allerede var over Svensken. Tron sad stille og betragtede dem med synlig Glæde; da der atter blev roligt, sagde han: „Det er godt, Gutter; jeg ser, I mener det alvorligt, og jeg lover Eder ogsaa en Hevn, som skal spørges lange Tider, dersom i Et og Alt vil lade Eder lede af mig“. „Ja, ja, skreg Alle, — kom straks“, raabte de Utaalmodigste. „Vel ikke straks“, svarede Tron, „men jeg haaber, at inden Solen staar op, skal Alt være afgjort. Før mig nu til Sergeanten; det er en brav Mand, jeg kjender ham; men jeg vilde vide, hvorledes I var tilsinds, før jeg talte med ham; han og jeg skal gaa til Svarten*) og gjøre Aftale. Bliv nu her og stel Alting tilrette til I faar Ordre — og Tand for Tunge, thi Svensken har Spioner overalt“. Ledsaget af nogle af Leirdølerne gik Tron nu hen til Sergeanten, der straks var villig til at følge ham til Kapteinen. Hvad der forhandledes mellem disse Tre, vidste Ingen, men ved Midnatstider kom der Ordre til Leirdølernes Kvarter at holde sig parat til Udrykning Kl. 2.

Kl. 2 stod Leirdølerne opmarsjerede paa deres Allarmplads. Det var en af disse taagede Morgener, der er saa almindelige paa den Aarstid i Østerdalen; Taagen er næsten som et fint Yrregn, og saa tæt, at man ikke kan se et Skridt for sig. Kapteinen lod ikke længe vente paa sig; han kom med Sergeanten og Tron; han var imod Sædvane tilfods, Svartmærra fik ikke være med paa denne Ekspedition. „Hør nu, Gutter“, sagde Jürgensen i sit gebrokne Sprog, (han var en Tysker) „I har nu tre Ding at gere, I ved, was gelder; — Før-

---

*) Saa kaldte Leirdølerne sin Kaptein, Jürgensen, der i Et og Alt passede til dem og var baade frygtet og elsket af dem. Jürgensen og hans lille sorte Hoppe, der klatrede i Bjergene som en Gjed, var uadskillelige, og naar de saa „Svart-Mærra“, vidste de, at Svarten (han var sortsmudsket) ogsaa var der

stens skal I staa bumstil, naar I hører en Uhu — nu hvad hedder det — en Ugle skrige; for det Andet skal I alle som én Mand staa stille, wenn de svenske Poster anropen, — Tron ger det af med dem; og so Drittens omringer i Gjerpset og slaar saa ned for Fode, aber geswindt, geswindt, thi wir haben Hast. — Nun, Tron gaar foran — und so mik, und so I Andre i Hælene paa hverandre — Sergeanten sidst — nun in Gottes Namn — Høire om — Marsch!" Afsted gik det nu — i den befalede Orden, i Begyndelsen hurtigt, men eftersom de nærmede sig de svenske Poster langsommere — og Ugleskriget bragte Troppen ofte til at standse, hvorunder Tron lyttede. Endeligen lød Skriget sidste Gang, just som de passerede langs med en Fjeldvæg; — under den Dødsstilhed, der indtraadte, hørtes Tridtet af en marsjerende Trop ligeover deres Hoveder — det var den svenske Patrulle, der gjorde sin Morgentur. Da Lyden tabte sig, satte Leirdølerne sig i Bevægelse, og nu gik det saa hurtigt som muligt i den tætte Taage. Snart standsedes de ved Raabet: Hvem der? hvorpaa Tron svarede: Go Wän. Skildtvagten forlangte Feldtraab, og Tron forsvandt i Taagen; de hørte et Slag og et dybt Suk; — kort efter kom Tron tilbage med et Gevær i Haanden og gav Tegn til Avancering. Leirdølerne passerede forbi Liget af Skildtvagten; Tron havde revet Geværet fra ham og med det knust hans Hoved. Akkurat ligedan gik det med den anden Skildtvagt — han kunde Intet se for Taagen, havde endogsaa bundet et Tørklæde om Geværlaasen for at beskytte den mod Fugtigheden. Skuffet af Trons med svensk Udtale afgivne Svar lod han denne komme sig ind paa Livet, og sank til Jorden med knust Hjerneskal.

Nu var Veien aaben, og i faa Minutter havde de naaet Gjerpset; det var i et Øieblik omringet. Geværpiberne blev stukket ind af Vinduerne og affyret paa Lykke og Fromme; de Saaredes Skrig besvarede Leirdølerne med et vildt Hurra; Svenskerne, som laa i Udhusene, og som i den første Forskrækkelse viste sig i den bare Skjorte, blev skudt eller stukket ned; i mindre end 5 Minutter var Halvhundrede Mand dræbt eller saaret. Det begyndte at lyse af Dagen, Taagen fordelte sig, og Leirdølerne kunde nu se sit Værk; Døde og Saarede laa rundt omkring, og frygtelige Skrig og Eder og Forbandelser lød overalt; — dødelig saaret kom endelig den svenske Anfører ud paa Gaarden; han var bleven truffen af tvende Kugler ved den første Salve. „Pardon"! skreg han, „Pardon! i Jesu Nafn, fara fram som Menniskor!" „Giv Dig Fange, Du og hele Feldtvagten", — raabte de Leirdøler, der med hævede Geværkolber og anlagte Geværer omringede ham. „Vänta litet, Gossar", svarede

den modige Officer, idet han støttende sig paa Kaarden saa sig om til alle Sider med vilde, døende Blikke. „Nein, nein", hørtes Jürgensen raabe, „overgiv Jer hele Kommando — auf Kavaliers Parole — geswindt — oder Sie sind des Todes!" Førtusan, Ni har jo slagtat min hele Kommando", svarede Officeren. — „Patrullen, Patrullen", raabtes der af Nogen; „Tron giver os Signal." Tron var nemlig sendt ud ad den Kant, hvorfra Patrullen ventedes, der var for stærk til at man turde oppebie den, for itide at varsle om dens Komme. Ved dette Raab brølede ti Stemmer: „Saa dø, din Hund", og Officeren sank overvældet af Hug og Stik til Jorden. I en Hast gav man sig nu til at plyndre, hvad der var for Haanden: En tog Officerens forgyldte Kaarde, en Anden rev Kjolen af ham, en Tredje tog hans Uhr, en Fjerde gav sig til at trække de med svære Sølvsporer forsynede Støvler af ham; det kostede paa at faa den ene af, men den anden sad som limet til Benet. Hornet blæste nu Retræt, og bort i Skogen for Leirdølerne fra sit blodige Værk; men han, som havde udseet Støvlerne til sit Bytte, vilde ikke slippe det; han drog og drog, men det hjalp ikke; da tog han Huggerten, og med ét Hug skilte han Benet fra Laaret og løb affted med baade Støvlerne og Benet! —

Den svenske Patrulle, der i det Fjerne havde hørt Skuddene, vendte øieblikkeligen om, men da den kom til Stedet, fandt den kun sine Kammerater svømmende i Blod og Anføreren lemlæstet paa det grueligste. Frygtende for en lignende Medfart, om Fienden vendte tilbage, forlod de i al Hast Gjerpset, tagende sine Saarede og Døde med sig, og skyndte sig hen til den en Mil bag Grændsen staaende svenske Postering.

Tron Gjerpset og Leirdølerne havde efter Ønske tilfredsstillet deres Hevn; men som det ofte gaar ved slige Leiligheder: alle Tilfælde kan ikke forudsees, og saaledes gik det til, at de Uskyldige kom at lide med de Skyldige. Tron Gjerpsets stakkels Hustru vækkedes af sine Hevneres Kugler, der peb rundt omkring hende i Stuen, og hun følte sig endogsaa saaret i Skulderen, men hun havde endda Aandsnærværelse nok til at rive sine tre Børn med sig hen til Peisen, sætte et Bord op i denne og Børnene paa det; selv krøb hun op saa godt hun kunde. En Kugle fandt dog Veien ogsaa derhen og dræbte det ene Barn. Da Skydningen ophørte, og Larmen af de bortdragende Svensker tabte sig, kom hun frem, udmattet af Blodtab og Sorg; her var intet blivende Sted, og hun slæbte sig med sine to Børn hen til de norske Posteringer. Hun fandt her Leirdølerne ifærd med at fortælle deres Kammerater om sine

3*

Heltebedrifter. Tron var ikke tilstede; urolig over sin Familjes Skjæbne havde han begivet sig ud, for om muligt at indhente nogen Efterretning om Tilstanden paa Gjerpset, omendskjønt det vilde have kostet ham Livet, om han var falden i Svenskens Hænder. Han havde virkelig vovet sig frem lige til sit Hjem og fundet det forladt. Ganske fortvivlet vendte han om Aftenen tilbage til de Norske i den Tro, at Svensken havde taget hans Kone og Børn med sig. Gjensynet mellem de ulykkelige Gjerpsetfolk var baade glædeligt og sørgeligt; de var glade over, at de endeligen havde fundet hverandre; men de havde tabt og lidt saameget, at Sorgen havde Overvægten. Tron maatte atter vende til sit Kompagni paa Kongsvinger, men forinden bragte han sin Familje til en Slægtning i Solør. Gjerpset stod øde; om Vinteren brændte en svensk Patrul det af.

Ved Krigens Ophør fik Tron Gjerpset opbygget Gaarden igjen paa Statens Bekostning; men Kongen kunde ikke erstatte den stakkels Kone hendes Lidelser, han kunde ikke kalde det dræbte Barn til Live! Se her et sandt Billede af Krigen, og beder Gud bevare Eder for den!

---

5. „Led os ikke udi Fristelse".

(En sandfærdig Historie.)

Peter var en fattig Gut; han havde tidlig mistet sin Fader, og smertelige Sygdomme havde gjort ham til Krøbling, saaledes at han var uskikket til alt Slags tungt Arbeide. Han blev imidlertid konfirmeret og fandt lidt efter lidt Erhverv som Visergut; han var skikkelig og paalidelig, og de, der benyttede ham, havde baade Medlidenhed med ham og fattede Godhed for ham. Endeligen fik han et Par faste Konditioner og tjente derved saameget, at han ikke alene selv havde dagligt Brød, men at han endog kunde hjælpe sin sygelige Moder, der kun sjelden var istand til at gaa paa Arbeide, og sine to smaa Søstre. Han havde nu al Grund til at være glad og til at takke Gud, der gav ham Kræfter til at gjøre Nytte i denne Verden, trods sit skrøbelige Legeme, og han burde havde følt sig dobbelt opfordret til at vandre ulastelig for Herrens Ansigt. Men Gud saa, at Drengen havde glemt ham, og han sendte ham i sin Naade en Advarsel; det er farligt at glemme Gud end et eneste Øieblik, thi Ingen stole paa, fordi han staar, at han ikke kan falde! Det hændte en Dag, at Drengen blev sendt ud at indkræve nogle Penge; det var i Aftenskumringen, og af

en Feiltagelse leverede men ham en 5 Dalerseddel istedet for 1 Dalerseddel. Drengen saa det, og hans gode Engel sagde til ham: aabenbar Feiltagelsen, men da hviskede Djævelen ham i Øret: „behold 5 Daleren; de kan jo se sig for", — og han puttede Pengene i Lommen og gik; han var ikke endnu rigtig enig med sig selv, hvad han skulde gjøre; men alt som han gik, forespeilede Djævelen ham, hvormange skjønne Ting han kunde faa for disse 4 Daler, — og Ingen kunde bevise ham Brøden, og det hjalp ikke, hvormeget hans gode Engel talte til ham om, at Gud saa det, og at han forskjertsede hans Naade, og desuden ikke kunde være sikker for at blive røbet; thi Gud har mange Midler til sin Raadighed. Næsten uden at vide hvad han gjorde var han kommen til sit Hjem; han fortalte sin Moder Hændelsen, og istedetfor at sige: Gud bevare Dig, Barn, fra at begaa en saa stor Synd, sagde hun: „De Penge kommer ret tilpas nu, vi er vedløs, og jeg aldeles skoløs; kom med 5 Daleren, saa skal jeg gaa hen og veksle den". Og saaledes skedte det; Moderen leverede ham 1 Daler for at levere til sin Husbonde og beholdt selv 4 Daler. Men Gud saa det, og Han vilde endnu ydermere prøve Drengen, thi Han vil ingen Synders Død. Saa skedte det, at den Bedragne straks opdagede Feiltagelsen og ilede til den Mand, der havde ladet kræve Pengene af ham, og fortalte ham, hvad der var hendt. Drengen blev da kaldt ind og taget i Forhør, men han paastod fripostigen, at han kun havde faaet 1 Daler. Saaledes gaar det stedse: den, der stjæler, maa lyve, og den, der lyver, kan stjæle. Men den Bedragne var vis i sin Sag, og Drengen blev taget i skarpere og skarpere Forhør; hans Husbonde forestillede Peter, hvor daarligt han handlede i ikke at tilstaa sin Brøde, hvis han havde begaaet nogen; endnu var der Redning for ham, thi Gud er god og tilgiver gjerne den angerfulde Synder, og „jeg", sagde han, „vil følgelig ogsaa være villig til at glemme og tilgive." Men Drengen vedblev haardnakket at negte: han græd bitterlig og forsikrede, at han var uskyldig; saa snart forhærdes Mennesket i Synden; det første Skridt gjort, saa gaar de følgende let. Først da man truede med Politiets Mellemkomst, faldt Modet, og han gik til Bekjendelse igjennem Moderen, der erklærede sig aldeles uvidende om Sønnens Gjerning. Den Bedragne saavel som Husbonden talede for ham, og han syntes meget angerfuld og ydmyg, men ak! han havde forspildt sin egen gode Bevidsthed, den Retfærdighed, han havde for Gud, og sin Husbondes Tillid. Denne benyttede ham vel i sin Tjeneste, men kunde ikke længere glæde sig i ham, og han beholdt ham kun af Barm-

hjertighed og i det Haab, at han maaske endnu kunde gjenvinde hans Tillid ved længere Tids ulastelig Vandel, og endeligen af Frygt for at han aldeles skulde være fortabt, om han viste ham fra sig, beplettet med en vanærende Mistanke.

Man kan af denne sandfærdige Historie lære, hvor vigtigt det er aldrig et eneste Øieblik at tabe Gud og hans Bud af Tanke, og hvor vigtigt det er ideligen at vaage og bede: Herre, led os ikke udi Fristelse! thi vi ere saa svage, saa saare svage, at vi i de fleste Tilfælde ikke kan modstaa, naar Fristelsen træffer os uforberedt.

---

6. „Den, der elsker sit Barn, tugte det."

Jeg var engang i Besøg hos en Præst sydpaa Landet. En Dag blev jeg indbuden til en Begravelse, hvorved Præsten skulde forrette Jordpaakastelsen. Det var det sidste Skud af en Familje, der havde boet længe der i Bygden, og som engang havde været i Besiddelse af alle Lykkens Goder, men som ved store Ulykker nu var gaaet sin Tilintetgjørelse imøde. Den nu Afdøde havde i flere Aar været vanvittig, og „jeg takker ret Gud af mit ganske Hjerte," sagde Præsten, „fordi han har forløst ham fra dette elendige Liv." Vi drog den bestemte Dag afsted; vi blev modtagne i Sørgehuset af nogle langt ude Beslægtede af den Afdøde, hvilke nu skulde dele Levningen af en engang betydelig Formue imellem sig. Ingen lod til at være bedrøvet ved denne Leilighed uden en stor lurvet Hund af udenlandsk Race, som var forbleven den Vanvittige tro, medens hans Slægt og Venner flyede ham og overlod fremmede Hænder mod Betaling at bevogte ham og yde ham et Slags Pleie; Hunden var forbleven den Ulykkelige tro, uagtet han ofte i sit Raseri mishandlede den skrækkeligt. Den tro Hund sad nu ved Siden af Kisten, og af og til udstødte den lange og klagende Hyl; da Kisten bares bort, fulgte den tæt bagefter den, ligesom den følte, at den tilkom den Dybtsørgendes Plads. Præsten talte ved Graven nogle gribende Ord, om hvor farligt det er, at lade Lidenskaben faa Herredømmet over Fornuften, hvilket netop havde været dens Feil, ved hvis Grav vi nu stod; han formanede Tilhørerne til at uddrage en gavnlig Lærdom af denne Mands Liv, der var dem alle bekjendt; han bad dem at være opmærksomme paa sig selv, og han bad især Forældrene at være opmærksomme paa Børnenes Opførsel og itide kvæle Spiren til et heftigt og voldsomt Sind, for at undgaa de bitre Følger og fremfor Alt den nagende An-

ger, hvoraf den nu til Hvile Gangnes Moder i saa mange Aar led, og som først havde ophørt med Døden Aaret iforveien. Alle var dybt rystede og blev det endnu mere ved den Scene, der paafulgte, idet Hunden, da Kisten nedsænkedes i Graven, vilde springe ned efter og kun med Møie lod sig holde tilbage, udstødende frygtelige Hyl. Da Præsten havde forrettet Jordpaakastelsen, og Graven var bleven kastet til, begyndte Hunden rasende at grave Jorden op, og da den snart blev træt, thi den var gammel og svag, lagde den sig ned paa Graven under en ynkelig Jamren. Da alle Forsøg paa at faa den bort var forgjæves, forlod vi Kirkegaarden i den Formening, at den vel vilde søge tilbage til sit gamle Hjem, naar Hungerén indfandt sig. Jeg hørte imidlertid siden fortælle, at da den endnu efter tre Dages Forløb laa paa samme Sted og ikke vilde tage til sig af den Mad, som de nærmest boende medlidende Mennesker satte for den, havde En taget den fornuftige Beslutning ved en Kugle at gjøre Ende paa dens Pinsler.

Paa Hjemveien til Præstegaarden fortalte Præsten mig den Ulykkeliges Historie, der nu var bleven givet tilbage til den moderlige Jord. „Jeg kjendte den Afdøde," saaledes begyndte Præsten sin Fortælling, „fra hans spædeste Barndom. Han var den ældste Søn af et Par meget formuende Folk, der engang eiede flere Gaarde her i Bygden og iblandt disse den, hvorfra vi nu førte den sidste af sit Navn til den „Gaard", hvor der hersker idel Fred og Ro. Han var to Aar gammel, da jeg kom hertil som Præst og første Gang gjæstede hans Forældre, med hvem jeg siden omgikkes jevnligen, idet vi fattede gjensidig Agtelse og Venskab for hinanden. Jeg mindes det, som var det hændt idag, den første Gang jeg saa Guttorm, saa hed Drengen; hans Moder, Madame Tiller, holdt ham paa Armen og viste mig det virkelig vakre Barn med ikke liden Glæde og Stolthed. Det havde i flere Aar været disse velstaaende Folks eneste Sorg, at de ingen Arving havde til al deres Herlighed. Nu var deres inderligste Ønske opfyldt, og de ansaa sig for de lykkeligste Mennesker under Solen. Guttorm og jeg blev snart gode Venner, og saa ofte jeg kom til Upsal, gav ikke Drengen sig tilfreds, førend han fik komme ind „aa snakke mæ'n Præstfar". Det var en opvakt, vakker Gut, men Moderen forkjælede ham aldeles; jeg bemærkede ofte med Bekymring, at han havde et heftigt Sind, som han fik Lov at give Tøilen efter Behag. Jeg forestillede Moderen, hvor nødvendigt det var itide at undertrykke hans Lidenskabelighed, inden den fik Herredømmet over

baade Drengen og hans Omgivelser; jeg sagde hende, at den, der ikke tugter sit Barn, medens det er Tid, bereder sig selv en svær Tugtelse; men hun var døv for Sandheden og blind for Følgerne af sin ufornuftige Opdragelse; hun svarede mig bestandig: „Guttorm er et saa elskeligt Barn, at jeg ikke kan føre over mit Hjerte at skjende paa ham, end sige at straffe ham endnu haardere.“ Stakkels Kone, hendes Hjerte maatte bære tungere Byrde end det, inden det brast! Jeg talte med Faderen om Guttorms Feil, men det var en Mand, der opofrede Alt for den kjære Husfred; det var et godt, men indskrænket Menneske, der ganske lod sig regjere af sin Kone, som vistnok var en fornuftig og brav Kone i alt Andet end i Opdragelsen. Det hændte nogle Gange at jeg var Vidne til Drengens Lidenskabelighed; han teede sig virkelig som en Affindig, kastede sig paa Gulvet, slog og sparkede og ødelagde sit Legetøi i blindt Raseri. Jeg forsømte mig ikke, men tog den lille Herre alvorligt i Skole — han kunde vel dengang være en 4 a 5 Aar — og det havde tilfølge, at han fik en saadan Respekt for mig, at han vel vogtede sig for at give sit Sinne frit Løb i min Nærværelse. Moderen mente bestandigt, at Guttorm nok vilde lægge sin Feil af, naar han fik Forstand; men denne hans Opførsel overbeviste mig om, at han allerede havde Forstand nok til at skjelne mellem Ondt og Godt, og at han godt skjønnede, naar det var ham fordelagtigt at lægge Baand paa sig. Han vidste, at det var den rette Vei at faa sin Vilje frem paa hos Moderen: at skabe sig rigtig gal; thi hun sagde ofte, saa han hørte det: „jeg maa føie Guttorm, ellers bliver han vred“, og tilsidst lod hun ham gjøre og lade, hvad han vilde. Da Guttorm var 7 Aar, fik han en Broder, og jeg haabede, at denne Hændelse skulde frelse ham; men Vanen havde faaet for stor Magt over ham. Moderen indsaa det Feilagtige i sin Handlemaade og sagde en Dag til mig: „Præsten havde Ret, jeg har fordærvet Guttorm; men nu skal jeg gjøre det bedre med Kristoffer“, saa hed det andet Barn. Jeg forestillede hende, at det endnu ikke var forsent at gjøre Feilen god, og jeg lovede hende min Bistand; men hun svarede mig: Jeg er for glad i Guttorm; jeg kan ikke være haard imod ham. Sagen var, at Konen var for glad i sig selv til at hun vilde udsætte sig for at tabe noget af Drengens Kjærlighed, omendskjønt han slet ikke viste sig synderlig kjærlig mod hende. Derimod var den lille Kristoffer et godt og lydigt Barn og Moderen inderlig hengiven, omendskjønt hun slet ikke forvænte ham med Kjærtegn eller lagde nogen overvættes Kjærlighed for Dagen. Men saa-

ledes har jeg oftere fundet Tilfældet at være; de strengest behandlede Børn er som oftest de kjærligste og mest hengivne mod Forældrene. Imellem Brødrene fandt et særdeles godt Forhold Sted, uagtet Kristoffer ideligen saa sig tilbagesat for Guttorm, der ligesom tiltrods vilde holde Broderen skadesløs ved en Forekommenhed og Velvillighed, som han ellers ikke pleiede at udvise mod Nogen.

Aarene randt, og Guttorm skulde gaa til Konfirmation; jeg søgte at gjøre det Bedste ud af denne for ethvert Menneske vigtige Begivenhed, og haabede nu gjennem religiøse Midler at fremkalde en Forandring hos Guttorm. Mangen Gang haabede jeg at have vundet Seier over hans uregjerlige Sind; han var i Grunden af et godt Gemyt og det elskeligste Barn, naar Alt gik ham med; han græd ofte bitterligen ved mine Formaninger og lovede mig med Haand og Mund at være Herre over sig selv; men ak! det var af kort Varighed! ved den første Hindring var alle gode Forsætter glemte. Han blev konfirmeret, han aflagde Gud Løftet om at ville vandre efter hans Ord, men jeg har aldrig modtaget noget Løfte med en saadan Frygt som af ham; det anede mig, at han vilde komme til at bryde det og derved sætte sin Sjæls Salighed paa Spil.

Efter Konfirmationen reiste han nogle Aar i fremmede Lande, og det manglede ikke, at hans Ilsindethed paadrog ham mangen Ubehagelighed og Forældrene mangen Sorg. Tyve Aar gammel vendte han tilbage for at overtage Faderens Brug. Det forekom mig, at han ikke havde vundet Noget i sin Fraværelse; han havde faaet et stolt og bydende Væsen; men Moderen var rent forgabet i ham og sagde mig i Fortrolighed, at nu havde Guttorm ganske faaet Bugt med sin Hidsighed og var snil og føielig som et Lam. — Kort Tid efter sin Hjemkomst friede han til en rig Pige i Bygden, et Par gamle Forældres eneste Barn og følgelig deres Øiensten; de Gamle syntes ikke videre om dette Parti, da Guttorms vilde Sind var dem velbekjendt, og de stolede ikke paa Forbedringen; men da imidlertid Pigen, der hed Sara, fattede Godhed for Ynglingen, vilde Forældrene ikke modsætte sig hendes Ønske, og man blev paa begge Sider enig om Betingelserne; Brylluppet blev bestemt, og jeg var allerede underrettet om Dagen, naar Angjeldende vilde indfinde sig hos mig for at forlange Vielsen. Den bestemte Dag kom og forløb, uden at jeg modtog noget Besøg, og det foruroligede mig, da jeg stedse nærede en Frygt for, at det vilde tage en gal Ende med Guttorm. Den følgende Dag kom der ogsaa virkelig et Brev fra Pigens Fader, hvori

han underrettede mig om, at Forbindelsen var ophævet, da han umulig kunde give sit elskede Barn til et Menneske, der var af et saa ustyrligt Sind, at hans Raseri grændsede til Affindighed. Han havde nemlig, skrev den Gamle, været paa Veien til mig den foregaaende Dag, og Guttorm havde kjørt ham i en Bredslæde; de havde en ung, yr Hest, hvis Nykker havde gjort Guttorm ærgerlig; han vilde tugte Hesten, men denne synes at have været ligesaa gjenstridig som Herren, og uagtet alle den Gamles Bønner og Formaninger om at fare lempelig, gebærdede Guttorm sig som en Rasende, mishandlede Hesten paa det Frygteligste og tumlede saalænge om med den, til den væltede Slæden, brækkede Skjækerne og løb sin Vei, slæbende Guttorm med sig et langt Stykke efter Tømmerne. Da han endelig blodig og forreven slap, havde han ingen Tanke for at hjælpe den gamle Mand eller vise sig i mindste Maade skamfuld, tvertimod udstødte han uophørlig de grueligste Forbandelser over Hesten og syntes at glæde sig ved Tanken om, at den skulde dø for hans Haand, naar han fik fat paa den. Paa Tilbageveien, som de maatte tilbagelægge tilfods, havde hans Raseri vel lagt sig, men der viste sig intet Tegn til Anger eller Skamfuldhed. Den Gamle havde intet vovet at sige, medens han var med ham paa Veien, men om Morgenen havde han tilskrevet Forældrene, at han ikke længere stod ved sit Løfte og havde sagt dem Aarsagen. — Jeg læste med Bekymring Brevet og begav mig straks til begge Familjer for at indlægge et forsonende Ord. Jeg fandt baade de Unge og Gamle paa begge Sider meget bedrøvede og nedslagne, thi det lod til at de Unge havde fattet oprigtig Kjærlighed til hinanden, og de Gamle havde nu engang fæstet sit Sind ved denne Forening. Især gjorde det mig ondt for Guttorms Moder, hvis Tugtelse nu syntes at begynde; hun græd bitterlig, idet hun sagde: „Aa, Gud hjælpe mig, det er Altsammen min Skyld! Ja, ja, Præsten havde Ret; havde jeg tugtet Drengen itide, havde ikke dette hændt!" Men saa gaar det ofte i Verden; egen Erfaring er ofte en haard Læremester. Pigens Fader var aldeles ubevægelig; han vilde før se sin Datter paa Ligbaaren, sagde han, end han vilde udsætte hende for en saadan Behandling, som hun sent eller tidlig kunde vente sig af Guttorm. Alt hvad vi opnaaede var, at der tilstodes ham et Prøveaar paa Saras indstændige Anmodning; men Ynglingens Stolthed var større end hans Kjærlighed, og han reiste bort til et fremmed Land uden at tage Afsked med Nogen. Kun sjelden lod han sin stakkels Moder høre fra sig, og hans Breve røbede i Begyndelsen mere Bit-

terhed over Skjæbnen end Anger over sin Opførsel. Dog henimod Slutningen af det andet Aar efter sin Bortreise begyndte han at nedstemme Tonen, og han syntes at gaa til Erkjendelse om sin Feil og beklagede den med Forsikringer om, at han haabede nu ganske at have aflagt den; da Saras Fader døde paa denne Tid, og Pigen fremdeles hang ved Guttorm, raadede jeg Moderen at opfordre ham til at komme hjem igjen for at maaske endnu Foreningen kunde komme istand, saafremt vi erfarede, at han virkelig havde forbedret sig; jeg lovede mig nemlig meget godt af Forbindelsen med Sara, da det var en overmaade god og fornuftig Pige, som jeg troede ved en fornuftig Behandling ganske vilde helbrede ham for hans ulykkelige Feil. Han kom da tilbage, og det lod til, at han under Kampen med haarde Modgange havde lært at kue sit vilde Sind. Da hans Fader døde kort efter hans Tilbagekomst, viste han sig som den kjærligste Søn mod Moderen og saare fredsommelig og forligelig mod Broderen under de Uenigheder, som saa letteligen og almindeligen opstaar under et Samfrændeskifte. — Endeligen blev hans Bryllup med Sara atter bestemt til en vis Dag; men hvor vil vi kortsynede Mennesker hen med vore Planer? Vi er ikke Herrer over det nærmeste Minut!

Dagen før Bryllupet stod Guttorm med sin Broder paa Laavebroen; det var en skjøn Høstdag, og man holdt just paa at kjøre ind Kornet: da bemærkede Guttorm med Et, at en Del af Naboens Svin havde brudt sig ind i en netop skaaren Ager og rumsterede svært mellem Kornstørene. Han blev heftig opbragt og udbrød i gruelige Eder, hvorunder hans Ansigt antog et frygteligt Udtryk. Broderen betragtede ham med Skræk og udbrød: Nu skulde Sara se Dig. Disse Ord var neppe udtalte, førend Guttorm slog til Broderen, saa denne baglænds styrtede udover den temmelig høie Bro og blev liggende livløs. I et Spring var Guttorm ved hans Side og vilde hjælpe ham op, men Hovedet havde i Faldet truffet paa en Sten, og han var — død. Guttorm tog ham paa Armene og bar ham ind i Huset til den arme Moder; der blev sendt Bud efter Lægen; man forsøgte alt Muligt, men Livet var udslukt. Guttorm maatte gaa til Sengs; han fik en Hjernebetændelse og svævede mange Uger mellem Liv og Død; endeligen kom han sig i legemlig Forstand, men i aandelig Forstand blev han aldrig mere frisk; — han forblev vanvittig til sin Dødsdag." Saaledes lød Præstens Fortælling.

„End Sara da?" spurgte jeg. „Hun visner hen som en ormstukken Blomst og følger vist snart den stakkels Guttorm".

„Og hans Moder?" spurgte jeg videre. „Hun døde, Gud ske Lov, for et Aar siden," svarede Præsten. „Hun led frygtelig af Samvittighedsnag over de Vildfarelser, hun havde gjort sig skyldig i ved sin Søns Opdragelse; men hun søgte Trøst, hvor den alene er at søge — i Religionen, og døde rolig i Haab og Tro paa en naadig Dommer." Jeg har nedskrevet Præstens Fortælling i den Tanke, at den maaske kunde tjene en og anden Moder til Lærdom og Advarsel; det gjælder ved Børne-Opdragelsen at have for Øie, at Børnene ikke er til for vor Skyld, men vi for deres Skyld. Jeg er bange for, at mange Forældre betragter Børnene som et Legetøi, skabt til Morskab og Tidsfordriv, og kvier sig ved at fordærve sig Morskaben ved at tage Sagen alvorligt; de kjæler for Børnene ligesom for Hunde og Katte og Fugle, morende sig over deres Unoder og Lyder, indtil de smaa Mennesker blir som Dyr, uden disses Dyder, saaledes som vi har seet det i denne Fortælling.

---

7. Tiggergutterne.

„Gud signe, giv mig en Skilling!" Denne Bøn henvendte en omtrent 12 Aar gammel Fattiggut til en velklædt Mand paa Landeveien i Nærheden af en af Smaabyerne paa Vestlandet.

„Vist ikke!" svarede Manden. „Jeg kan ikke forsvare at bestyrke en Gut i din Alder i at tigge istedetfor at arbeide."

„Jeg kan ikke faa Arbeide", klynkede Gutten.

„Vilde Du altsaa arbeide, dersom Du kunde faa?" spurgte Manden.

„Ja", lød Svaret.

„Hvad er dine Forældre"? spurgte Manden.

„Min Fa'r er død," svarede Gutten, „og min Mo'r betler og sender mig ogsaa ud at betle; men jeg vil ikke gaa hjem mere, for Mo'r slaar mig."

„Hvor sover Du da om Natten, naar Du ikke gaar hjem?" spurgte Manden fremdeles.

„Aa, jeg ligger ude eller i en eller anden Hølade."

„Det er et bedrøveligt Liv," mente Manden, „kom med mig, og jeg vil prøve Dig. Hvad hedder Du?"

„Jørgen Svea."

„Nu saa følg med mig, Jørgen. Dersom Du nu skjønnner dit eget Bedste, kan dette Møde med mig blive Aarsag til din Lykke.

Ser jeg, at Du vil arbeide, skal jeg gjøre, hvad jeg kan for Dig; men læg Mærke til at det gaar langsomt i Begyndelsen; Du faar for det Første kun liden Dagløn, indtil Du blir stærkere og kan fortjene mere."

Denne Mand, hvis Navn var Birk, var Eier af en betydelig Landeiendom dersteds; han befandt sig just paa Landeveien for at se til nogle Folk, som var ifærd med at knuse Sten til Veifyld. Han gav nu Jørgen en Hammer og viste ham, hvorledes han skulde bære sig ad med at knuse Stenene, og lovede ham, at han vilde give ham Kosten og nogle Skilling til om Dagen, naar han viste sig flittig, og han lovede ogsaa at anvise ham et Sengerum for Natten.

Jørgen tog med synlig god Vilje fat paa Arbeidet. Stenene var ikke meget haarde; de var desuden slaaede i smaa Stykker før; Jørgens Arbeide bestod altsaa i at slaa dem ganske smaa, passende til at føres paa Veien, og dette Arbeide oversteg ingenlunde hans Kræfter. Imidlertid begyndte han efter nogen Tids Forløb at give sig mere Tid; han hvilede imellem hver Sten, han knuste, saa sig om til alle Sider, især naar en eller anden velklædt Person passerede forbi, og et Par Gange, naar han troede, at Ingen bemærkede ham, kastede han Hammeren og løb hen og med Huen i Haanden fremklynkede sit: „Gu' sign, giv mig en Skilling til en Bid Brød — har ikke smagt Mad siden igaar — Fa'r er død, og Mo'r ligger syg — vi er syv Søskende hjemme, og jeg er den Ældste." Da 3 eller 4 Timer var forløben paa denne Maade, blev han tiltalt af en af sine Bekjendte, en Gut paa hans Alder, som ogsaa betlede. Den eneste Forskjel i deres Stilling bestod deri, at den Sidstes Moder virkelig var sygelig og ud af Stand til at underholde ham. Men hun slog ham ikke og vilde ikke have bedet ham at gaa ud at betle, dersom hun kunde have gjort noget Bedre for ham.

„Hvad!" sagde den Nykomne, hvis Navn var John Røsen, „har Du faaet Lov at knuse Sten?"

„Ja", svarede Jørgen; „Birk paa Follo har givet mig Arbeide, og jeg skal have Kosten og 4 ß om Dagen og ordentligt Sengerum om Natten". Og Jørgen ansaa sig i dette Øieblik for en meget vigtig Person.

„Gid han vilde give mig med noget Arbeide", sagde John. „Tror Du vel, at han vilde gjøre det?"

„Du kan jo spørge ham, hvis Du har Lyst," svarede Jørgen, „gaa op paa Gaarden og bed ham". Det gjorde John, og Birk lovede at

prøve ham ligesom Jørgen, gav ham en Hammer og sendte ham ned paa Veien.

Det var klart af den Maade, hvorpaa John tog fat paa Arbeidet, at det var hans Hensigt at gjøre sit Bedste, og derfor var ogsaa hans Grusdynge om Aftenen dobbelt saa stor som Jørgens, omendskjønt han ikke havde arbeidet saalænge. Men han havde ogsaa slaaet løs paa Stenene af al sin Magt, uden at hvile mere end høist nødvendigt og uden at se sig om eller at tigge de Forbigaaende om 1 Skilling; tvertimod arbeidede han just ivrigst, naar en velklædt Person gik forbi, thi, tænkte han, det giver En Anseelse at arbeide, medens Alle foragter Tiggeren. Om Natten laa Begge i en Seng med Halm og en Skindfel over sig, en Herlighed, som idetmindste Jørgen ikke havde nydt paa lang Tid. Da Klokken ringede om Morgenen, begav de sig igjen til Arbeidet, John Røsen med forøget Iver, Jørgen derimod temmelig dovent, og han havde ikke arbeidet en halv Time, førend han kastede Hammeren og slog op en høi Latter.

„Hvad staar paa?" sagde John. „Hvad ler Du til?"

„Aa, jeg maa le, naar jeg tænker paa, hvor dumme disse Storfolk er, der kan tro, at vi vil staa her og knuse Sten en hel Dag blot for Kosten og 4 ß, medens vi uden Arbeide kan faa saa megen Mad vi behøver ved Folks Døre og endog betle sammen baade 8 og 12 ß om Dagen til at drikke op om Aftenen".

„Men da", sagde John, „er vi blot Tiggere, og det er saadan Skam".

„Skam!" sagde Jørgen, „Pyt! Hvem bryder sig om det? Det er da vel bedre at leve uden at arbejde, naar det lader sig gjøre?"

„Det tror jeg ikke", svarede John; „desuden ved Du, vi aldrig blir andet end Tiggere, dersom vi bestandig blir ved at tigge; men dersom vi arbeider, medens vi er unge, kan vi med Tiden blive rige og leve lig Storfolk".

„Det vil blive længe at vente efter, hvad der maaske aldrig vil hænde", svarede Jørgen; desuden er jeg kjed af at arbeide nu — det gjør mig ondt i Armen. Der kommer en Vogn ned ad Bakken med Damer i!" tilføiede han pludselig, og afsted for han for at bede Damerne om en Skilling. De kastede Noget ned til ham, og han vendte tilbage til sin Kammerat med det Udraab: „Nu, se her fik jeg 8 ß; det er dobbelt saameget som Birk giver os om Dagen; vi maa knuse en god Del Sten, førend vi faar 8 ß; kom med, kast din Hammer og lad os løbe bort, inden Birk kommer".

„Nei, jeg vil ikke", svarede John; „jeg vil blive ved at knuse Sten; men træffer Du min Moder, saa fortæl, hvor jeg er, og sig hende, at jeg skal komme hjem paa Søndag".

„Søndag!" skreg Jørgen, „Idag er det Onsdag, — Du tænker altsaa at staa her til paa Søndag?"

„Ja, det gjør jeg", svarede John bestemt; „jeg vil blive her, saalænge Birk vil have mig".

Jørgen gik sin Vei leende over sin Kammerats Dumhed, og da han den næste Dag mødte Johns Moder paa Betlerstien, fortalte han hende, hvor Sønnen var og lagde til, at han var vis paa John vilde snart blive saa træt i Armen, at han nok vilde komme hjem inden Søndag.

Men Jørgen tog Feil; John blev vel træt i Armen i Begyndelsen, men han blev snart vant til Arbeidet og følte nu ikke længer nogen Træthed, idet han daglig blev stærkere. Birk havde ofte prøvet Tiggergutter saaledes som nu Jørgen og John, men ikke en eneste af dem havde holdt ud mere end et Par Dage. Han saa derfor med Forundring John endnu ved sit Arbeide Løverdags Eftermiddag, og da John af sig selv bad om at maatte komme igjen Mandag, gav han sit Samtykke dertil og udbetalte den belovede Flittighedsbelønning af 4 ß Dagen. Glad og stolt af sit første Erhverv begav John sig hjem til sin Moder, der med Glæde og under Velsignelser hørte hans Fortælling.

Mandags Morgen var John paa Pletten i rette Tid og hamrede med forøget Styrke løs paa sine Stene; Birk lagde nu mere Mærke til ham; han talte ofte til ham, opmuntrede ham, viste ham, hvorledes han kunde lette sig Arbeidet paa mange Maader ved at anvende visse Greb, og endeligen sendte han ham nu og da bort i Ærinder. Da Stenknusingen efter nogle Dages Forløb var forbi, tog Birk John op paa Gaarden og satte ham der til forskjellige Arbeider. Saaledes som det altid gaar med Gutter, der har Lyst til Arbeide, fik John snart Greb paa noget af Hvert og begyndte virkelig at være Birk nyttig; denne forøgede ogsaa hans Dagløn, eftersom han skred fremad i Duelighed; han fik nok at spise, havde en taalelig god Seng, og da han af de andre Arbeidere Tid efter anden fik et Klædningsstykke for en eller anden udvist Villighed eller Tjeneste, kunde han bringe sin Moder hver Løverdag sin hele ugentlige Fortjeneste, der snart blev saa betydelig, at Moderen kun sjelden behøvede at gribe til Tiggerposen. Vistnok var John ofte hjertelig træt efter Dagens Arbeide, men han følte sig alligevel tilfreds og lykkelig og var inderlig glad

over, at han ikke havde fulgt Jørgen Sveas Eksempel; thi han havde fundet en Skat, som Jørgen ikke havde nogen Anelse om: han havde fundet det uskatterlige Haab, Haabet paa Fremtiden, Haabet om engang at faa smukke Klæder og et godt Hus, og leve hyggeligt „ligesom Storfolk", og kaldes Herre ligesom Birk, thi John troede det maatte være meget behageligt at være agtet og at blive seet op til. Og John havde ganske ret — det var en meget fornuftig Gjenstand for Ærgjerrigheden; og det vilde være vel, om denne Slags Ærgjerrighed var mere almindelig udbredt blandt de Fattige, thi der er kun én Vei til Lykke, og det er Arbeidsomhedens og Retskaffenhedens Vei. John indsaa dette, og det var Grunden til, at han fandt Behag i sit Arbeide; han saa, at det gjorde ham agtet, fordi det er agtværdigt at være nyttig. At være nyttig er den eneste sande Kilde til Hæder for Menneskene; al den Hylding, som ydes deres andre Egenskaber — Rigdom, Fødsel, Magt — med mindre disse anvendes paa en velgjørende Maade, det vil sige, gjøres nyttige — er blot indbildt, og har alene sit Udspring af Frygt, Slethed og Egennytte.

John havde nu været omtrent et halvt Aar paa Follo, da Birk en Lørdags Eftermiddag manglede Smaasedler til sine Arbeidsfolks Klarering. Han maatte derfor have Bud til Byen for at veksle, og hans Valg faldt paa John, dels fordi han bedst kunde undværes ved det travle Aanearbeide, der just var forhaanden, og dels fordi han ønskede at prøve Johns Troskab og Paalidelighed, som han endnu ikke havde havt Anledning til at prøve. Han kaldte altsaa paa John og leverede ham en Tidalerseddel og betydede ham, hvor og hvorledes han skulde veksle den. John for afsted som en Pil ikke lidet stolt af den Tillid, som blev ham vist. Han gjorde ikke Veien lang til Byen, vekslede Seddelen og vendte ligesaa hurtig tilbage.

Paa Tilbageveien mødte han, just som han skjød en Benvei igjennem et tæt Granholt, Jørgen Sveas Moder, Fin-Mari kaldet; hun gik med en Pose paa Ryggen; da hun blev John var, standsede hun og talte til ham, spurgte ham, hvorledes han havde det, beundrede de gjilde Klæder, han havde faaet, og mente, at han vel endog var Karl for at give en fattig Stakkel en Skilling i Guds Navn. John havde et Par Skilling i Lommen, og mere af en liden, tilgivelig Forfængelighed end af Medlidenhed — thi han vidste, at Mari var et slet Menneske — greb han i Lommen for at opfylde hendes Forlangende; men i Lommen laa ogsaa Pakken med Smaasedler forvaret, og idet han famlede efter Skillingen, fik Mari Øie paa Pakken; hun greb øieblikkelig efter den,

kaldende Drengen en Tyveknegt og spørgende ham, hvor han havde stjaalet alle de Penge. Da det imidlertid ikke lykkedes hende at faa fat i Pengepakken, vilde hun holde John fast ved Trøiekraven, men han rev sig løs og tog Benene fat, forfulgt af Mari, der raabte af alle Kræfter: hold paa Tyven; men der var Ingen, der hørte hende, og John var hende for rap paa Foden, saa han straks kom hende af Sigte og kunde faa overlevere sin Husbonde Pengene i god Behold, og han fik Ros og en Drikkeskilling for den Hurtighed og Nøiagtighed, hvormed han havde udrettet sit Ærinde. Men Fin-Mari var forslagen nok til snart at udfinde, hvorledes det hang sammen med de Penge, hun havde seet hos John, og hun sluttede, at det ikke var sidste Gang, at han vilde blive sendt i et lignende Ærinde, og hun besluttede at passe ham op de følgende Lørdage og tvivlede ikke om, at det skulde lykkes hende ved Hjælp af sin meget lovende Søn, Jørgen, at fratage ham Pengene.

Det hændte ogsaa som Mari ventede; Birk havde fundet John paalidelig, og han sendte ham allerede næste Lørdag til Byen i samme Ærinde. John gik altsaa til Byen, vekslede Pengene; men erindrende sig, hvad der var hændet ham forrige Gang og med Frygten for Fin-Mari for Øinene, skjulte han Pengene paa Brystet og besluttede at løbe den hele Vei uden at lade sig opholde af Nogensomhelst. Men Mari var ham for slu; hun havde passet ham op, da han gik til Byen, og hun lagde sig nu med Jørgen i Skjul paa et øde Sted af Veien for at gribe ham og fratage ham de Penge, som hun formodede, han havde hentet i Byen. Den stakkels Dreng nærmede sig endeligen, anende intet Ondt, da Mari styrtede frem fra sit Baghold og greb ham om Armen og truede med at dræbe ham, dersom han ikke straks leverede hende de Penge, han havde; men John var en rask Gut, og han stred det bedste han kunde for den betroede Eiendom; det lykkedes ham ogsaa tilsidst at rive sig løs, inden Jørgen kom Moderen til Hjælp; men under Striden var Trøien bleven revet op og Pengepakken falden paa Jorden. Mari opdagede dette og snappede Pakken, inden John blev det var, og drog straks afsted, fulgt af Sønnen. Imidlertid opdagede John snart sit Tab og fulgte efter Røverne; han indhentede dem snart og bad Mari for Guds Skyld at lade ham faa Pengene igjen og ikke gjøre ham ulykkelig; hun lod, som om hun Intet hørte og fortsatte ufstandselig sin Vei; forgjæves var hans Bønner og Tryglen og hans Løfter om at ville give hende sin hele Ugeløn og at ville bytte Klæder med Jørgen. Tilsidst løb han i sin Fortvivlelse hen og

greb Tiggersken i Armen; men hun dreiede sig rask om og gav ham et voldsomt Slag med knyttet Næve lige i Ansigtet, saa han styrtede bevidstløs til Jorden. Da han igjen kom til sig selv, var han alene; han havde blødet stærkt, og hans Hoved smertede ham. Ret elendig tørkede han Blodet af sig, saa godt han kunde, og begav sig tilbage til Follo med sine bedrøvelige Efterretninger. Det var tilgiveligt, om den Mistanke opstod hos Birk, at John idetmindste var Deltager i Tyveriet. Vel talede Blodet paa Klæderne og hans ophovnede Ansigt for Sandheden af hans Fortælling; men Birk havde gjort saa mange sørgelige Erfaringer, at heller ikke det forekom ham at være sikkert Bevis. Medens han endnu grundede over, hvad han skulde gjøre, bad John ham at faa et Par Karle med for at sætte efter Røverne. Dette var under enhver Omstændighed det fornuftigste, og John fik straks to paalidelige Karle med sig og fulgte med dem Fin-Maris Spor. Han viste dem Stedet, hvor Overfaldet var skeet; de opdagede Blodet paa Jorden og Mærker efter Striden, og de ilede nu saa hurtigt de kunde lige til det Sted, hvor Mari i Almindelighed opholdt sig, naar hun ikke var paa Vandring. Hun var der imidlertid ikke, og Ingen havde seet hende; al deres Efterforskning var forgjæves, og de vendte tilbage med den bedrøvede John. Birk anmeldte nu Sagen for Øvrigheden, der foranstaltede Undersøgelser, men de førte ikke til andet Resultat end det, at Mari og Jørgen var og blev usynlige.

Birk var dog altfor rettænkende Mand, til at han paa en saa løs Mistanke vilde jage bort et Menneske, der i flere Maaneder havde opført sig saa hæderligt som John. Altsaa blev denne som før paa Follo, uagtet der dog blev holdt skarpt Øie med ham. Da det i Tidens Løb oplystes, at Johns Moder ved den omhandlede Leilighed havde ligget paa Byens Sygehus og saaledes ikke havde havt nogen Del i Begivenheden, og da man ikke bemærkede, at John havde flere Penge under Hænder end sin sædvanlige Ugeløn, saa forsvandt lidt efter lidt Birks Mistanke, saameget mere som Johns Forhold stedse var eksemplarisk og gjorde ham værdig til hans Husbondes Tillid og Yndest. Da Moderen kort efter døde, tog han ham til sig paa Gaarden og sørgede nu i Et og Alt for ham som en Fader. Han erholdt Undervisning i Alt, som en dygtig Jordbruger behøver at vide, og han sendte ham endogsaa, da han var bleven konfirmeret, til en Landbrugsskole i Sverige. Efter sin Tilbagekomst derfra overtog han Gaarden Follos Bestyrelse og steg bestandig i sin Pleiefaders Yndest, indtil denne til Slutning, da han selv var barnløs, antog John i Søns Sted og gav ham sit Navn og testamenterede ham Alt, hvad han eiede.

Aar forløb. Birk var bleven gammel og svagelig og havde overladt John det hele Brug med Forbehold af et Føderaad. John havde giftet sig og havde allerede et Par Børn. En mørk stormfuld Høstaften omtrent 20 Aar efter at John Røsen, nu John Birk som en Tigger var kommen til Fader Birk for at bede ham om Arbeide, hændte det, at en syg Omstreifer blev indbragt til Follo fra Nabogaarden, saaledes som Skik og Brug er paa Landet, idet saadanne Personer paa denne Maade transporteres til deres Hjemsted eller nærmeste Sygehus. Den Syge blev indbragt i Borgestuen, og det blev meldt Birk, at han var saa syg, rimeligvis døende, at han ikke kunde føres videre. Fader og Søn fulgtes ad for at se til den Syge. De saa straks, at Mandens Time var kommen; den ældre Birk spurgte ham, hvor han var fra og om han havde Slægt eller Venner. Ved Lyden af Birks Stemme slog Manden Øinene op, og han syntes et Øieblik at komme til Besindelse. „Ak, er det Dem, Birk, jeg kjender Dem, men De kjender ikke mig," sagde den Syge med neppe hørlig Stemme. „Har jeg da nogensinde seet Dig?" spurgte den gamle Birk.

„De gav mig engang Arbeide og lovede at være min Ven," svarede den elendige Skabning, der laa for dem, — „men jeg skjønnede ikke mit eget Bedste. Der var en Tiggergut, ligesom jeg, der hed John Røsen —."

Ved disse Ord gik et Lys op for begge Birkene. Den gamle Mand gjenkjendte nu den Fremmede, og han vilde gribe Leiligheden til offentligen at rense sin antagne Søn for den Mistanke, der engang havde hvilet paa ham og aldrig formeligen var afbevist. „Jeg erindrer Dig nu, Jørgen Svea, og John Røsen med", sagde Birk; „men John kom i Uleilighed for nogle Penge, som han skulde bringe mig fra Byen. Hørte Du nogensinde noget derom?"

„Kom han i Uleilighed derfor?" sagde den Syge, idet han anstrengte sig for at støtte sig paa Albuen, „det var Synd, thi han var uskyldig deri; vi, min Moder og jeg, tog Pengene med Vold fra ham, — men de gjorde os ikke rigere; de gik snart, og mange flere, der kom paa samme Maade. Var jeg bleven ved at knuse Stene, havde det maaske været anderledes med mig idag. Dog det er for sent nu; jeg var doven og lod Leiligheden slippe mig af Hænderne, og den kom aldrig mere igjen. Jeg vilde ønske, jeg kunde leve omigjen mit Liv; det skulde da blevet en Del anderledes, men det er forbi, — mit eneste Haab er nu Guds Naade!" Ved disse Ord sank den Ulykkelige tilbage og opgav Aanden inden faa Minutter, efterladende et sørgeligt, men talende Eksempel for de Omstaaende.

Saaledes endte Jørgen Svea, Tiggeren, der negtede at arbeide, fordi han ikke derved kunde lægge sammen 8 ß om Dagen og faa saameget Mad han vilde have uden Arbeidets Besværligheder.

Men John Røsen eller Birk, som sluttede, at en Tigger aldrig kan blive andet end en Tigger, og som troede, det maatte være behageligt at være agtet og bære gode Klæder og blive kaldt: „Herre lig Storfolk,“ levede for at se Maalet for sin hæderlige Ærgjerrighed opnaaet; og efter at have tilbragt sit Liv i Fred, Overflod og Tilfredshed døde han i en høi Alder i sin Seng, omgivet af Børn og Børnebørn, hvem han efterlod rigeligt Udkomme og den velsignede Arv af et godt Navn.

---

8. „Tidsnok“.

Skaberen har omgivet Norges Kyster med en Befæstning mod Havets Voldsomhed, som bestaar af utallige Klipper og Skjær, der bryder Bølgerne og saaledes beskytter det bagenfor liggende Land. Man kalder denne Befæstning: Skjærgaarden. I denne Skjærgaards mange Viker og Kroge bygger og bor en egen Folkefærd imellem og, ligesom de vilde Søfugle, nærende sig paa og ved Havet, og vovende Livet for hvert Maaltid Mad. Det er et fattigt, men modigt og godmodigt Folk af Fiskere og Lodser. Hvad ved vi af Ondt at sige, vi, der bor inde i Landet, dyrkende Jorden og stellende med Kvæget, med de gode tætte Huse over Hovedet og Jordens Fedme paa Bordet til de visse bestemte Tider enten det sneer eller regner, enten det blæser eller er stille? Men kom ud i Skjærgaarden, Landmand, og se, hvorledes vor Broder, Fiskeren, har det. Se disse nøgne Klipper saa langt Øiet rækker, i Stille liggende der som sorte Trold, i Storm bedækkede af Bølgernes Skum. Du hører ikke Andet end Maagernes (Maasernes) hæse Skrig og tror, at de er disse øde Egnes eneste Beboere; men se bedre ad, saa vil Du blive var Hytter, vistnok ikke stort bedre at se til end dine Sauhuse, men dog Boliger for mange menneskelige Væsener, for hele Familjer, Store og Smaa. Du synes det er en usel Lod, men hvad mener Du om at vippe op og ned paa Bølgeryggene hist ude paa Havet, gjennemvaad, gjennemfrosen, hungrig og kjæmpende med Fortvivlelsens Mod for Livet! Den usle Hytte i Fjeldkløften er dog et Paradis imod Livet derude, og dette Liv fører Fiskeren fra sin tidligste Barndom til sin som oftest — vaade Grav.

Men Du hører ham ikke klage, han vilde ikke misunde dig dine blomsterstrøde Marker og bølgende Agre, — Havet er hans Ager fuld af skinnende Aks, dobbelt kostbare i hans Øine, fordi han maa vove Livet for at plukke dem. Hør, hvor han synger, medens en sagte Vind fører hans lille Baad hen over Vandfladen, hans Tanker iler foran ham hen til Fiskebanken, hvor hans Garn staar, han ser i Tankerne Fiskene i den hjemvendende Baad, han hører Børnenes glade Jubel ved hans Tilbagekomst; Baaden er sat op, Fiskegryden syder, alle Munde er, lovet være Gud, mættede; hvor Hvilen nu smager sødt! Tror Du, han misunder Dig med din rolige, sikre Dont, fuld af Møie og Besvær, men uden Fare? Ak nei, han ynker Dig snarere, at Du saaledes maa slide og slæbe; han glemmer saa hurtigt, hvor ondt han selv maa lide. Naar Stormen har raset ud og Havet atter er roligt, da mindes han ikke længer, hvorledes han kun ved et Guds Under undgik den visse Død, hvorledes han maatte lade sine Garn i Stikken og være glad til, at han kunde bringe sig selv med Livet hjem i den tomme Baad; da er det glemt, hvorledes Børnenes Klageskrig over Hunger gik ham igjennem Marv og Ben, medens han selv ogsaa led Hungerens Marter. Det er altsammen glemt, naar Solen atter smiler, naar Havet atter har givet et rigeligt Dræt, og de smaa Munde er mætte tilligemed de store. Hvor Gud er god, at han skabte Menneskets Sind saa bøieligt og bevægeligt, at det kan

„tage Verden, som den er,
takke den, som Brødet giver".

Uden det vilde Jorden være en saadan „Jammerdal", som enkelte utilfredse Sjæle udraaber den for.

Lad mig, kjære Læser, føre Dig hen i Skjærgaarden etsteds paa Vestlandet ikke saameget langt fra en By. Et halvt Snes Fiskerhytter er strøet om mellem Klipperne; det er en vakker Aften i Juni Maaned; Mændene er paa Sjøen, Kvinderne har samlet sig udenfor en af Hytterne og slaar en Sladder af, Nogle uden Haandarbeide, medens Børnene leger ved Stranden. En Mand er dog hjemme, det er Niels Svarteskjæret, en Krøbling. Han bebor ganske alene den mest affidesliggende Hytte. Det er om ham Kvinderne snakker, idet de skotter hen til hans Hytte, udenfor hvilken Eieren travelt humper om ved sin Krykke.

„Hvad er det nu han Halte-Niels igjen har fore?" sagde en af Konerne med en liden Pibe (Snadde) i Munden. „Jeg synes det gamle Skrog kunde have godt af at hvile baade sin lamme og sin

friske Fod paa en saa smuk Aften; men kryber han ikke der om mellem Stenene saa geskjæftig som en Myre (Mør, Maur)."

„Se engang", raabte en anden Kone, „hvor han vælter Stene op fra Fjæren; klog er rigtignok Niels, men monstro han kan gjøre Brød af Stenene!" Denne Vittighed belønnedes med en almindelig Latter.

Jeg vil dog se ad, hvad den gamle Nar bestiller", sagde Konen med Snadden; „Halte-Niels har rigtinok sjelden Tid til at slaa af en Passiar, men mig tør han dog ikke jage bort, som han gjorde med Dig, Lisbet, forleden Dag.

„Aa, det Fjog!" sagde den Nævnte med en foragtelig Mine. „Han kunde takke til, at en skikkelig Kone vilde besøge ham og fordrive ham Tiden en Stund; men i dets Sted sagde han til mig, at jeg gjorde bedre i at gaa hjem og passe mit Arbeide end hefte ham med Snak. Har man hørt Magen!"

Imidlertid havde Mo'r Rolfsen, saa hed den anden Kone, paanyt stoppet sin Snadde og styrede nu Kursen hen til Svarteskjæret, idet hun kaldte paa sine Børn, 7 i Tallet, der straks var færdige til at ledsage hende paa dette Tog; thi Alle, baade Store og Smaa, havde stor Lyst til at nærme sig Halte-Niels, men hans alvorlige Mine og ofte skarpe Ord skræmte dem. Medens nu Mo'r Rolfsen er underveis, vil jeg fortælle, hvad man vidste om Niels Svarteskjæret, men det var ikke meget, thi Niels var en taus Kumpan og talte aldrig om sig selv. Det var omtrent et Aar siden Niels var bleven en Beboer af denne Skjærgaard. Eiermanden af den Hytte, som han nu beboede, var druknet den foregaaende Vinter, og det var ved Auktionen over Hytten at Niels indfandt sig; han kom alene roende i en liden Baad, man vidste ikke hvorfra. Ved Auktionen blev han høistbydende paa et faldefærdigt Hus og betalte det kontant, hvorpaa han straks igjen forlod Stedet samme Vei, som han var kommen. Men 8 Dage efter indfandt han sig atter med Baaden ladet med mangfoldige Gjenstande, som vakte Fiskernes største Forundring; de viste sig meget villige til at hjælpe Niels, men denne frabad sig høfligt al Hjælp: han var vant til at hjælpe sig selv, sagde han. Foruden en hel Del Træværk og Husgeraad, fandtes ogsaa forskjellige Slags Værktøi i Baaden, som Kobberslagere og Tømmermænd bruger, og desuden en Mængde Vidier til at gjøre Kurve af. Nils gik rafkt til Arbeidet; inden faa Dage var Hytten beboelig; Taget var repareret, et Par smaa nette Vinduer var indsat istedetfor de Glugger, der før var. Fiskerne betragtede Niels's Virksomhed med Forbauselse blan-

det med Frygt, thi de hviskede imellem sig om, at det kunde ikke gaa til paa en naturlig Maade, at en Krøbling kunde udrette alt dette alene paa saa kort Tid; Nogle vilde ogsaa have hørt det tale i Hytten og have hørt mere end én Hammer slaa løs paa Væggen paa engang; kort sagt, man troede Niels i Forbund med de Underjordiske, og Sjødrauen forsynede ham med Fisk, thi Niels kjøbte ikke Fisk, ikke heller drog han ud paa Sjøen for at fiske, men satte nogle smaa Garn eller medede tæt inde ved Skjærene, hvor ellers Ingen pleiede at fiske. Da Hytten var i beboelig Stand, saa de Niels i det gode Veir sidde udenfor og flette Kurve, som han solgte i nærmeste By eller til Beboerne op i Landet. Han kom ogsaa ofte hjem med gamle Kobberkjedler, som han reparerede. Under alt dette vedblev han at udbedre Hytten, at rydde og pynte rundt om den, saaledes at Hytten paa Svarteskjæret inden Aaret var omme ikke havde sin Mage paa Fiskerleiet, hverken udvendig eller indvendig; men dens Eier havde heller ikke sin Mage blandt Mændene der, thi man saa ham altid virksom og ifærd med et eller andet Arbeide, medens de øvrige Mænd syntes at have udrettet nok, naar de satte sine Garn ud og trak dem op, og tilbragte forresten Tiden med at sove eller ryge Tobak eller i det høieste med at sætte Garnene og øvrige Fiskeredskaber istand. Uagtet de underlige Tanker, de gjorde sig om Niels, drev dog Nysgjerrigheden dem til at besøge ham, og uagtet han ikke syntes hverken fornøiet eller misfornøiet over disse Besøg, modtog han altid sine Naboer høfligt og var altid tilrede med gode Raad og selv en Haandsrækning, naar de ønskede det. Naar de ytrede sin Forundring over, hvorledes han alene og med sin daarlige Fod kunde faa udrettet saa meget, sagde han dem, at naar man blot vilde nytte hver Stund og ikke spilde Tiden med Snak og ikke sove den bort, saa kunde et Menneske udrette utrolig meget paa en Dag. Naar de betragtede hans Kurve og beundrede Arbeidet, sagde han dem, at det var meget simpelt, men betalte sig godt; de kunde kun forsøge, han skulde gjerne lære dem Kunsten. Til saadant Tilbud lo Fiskerne og mente, at de havde Andet at bestille end fare med sligt Fanteri, og naar saa Niels bemærkede, at han ofte saa dem ligge udenfor Hytterne hele og halve Dage uden at bestille Noget, uden i det høieste bøde et gammelt Garn, saa svarede de ham, at de maatte dog have Lov at hvile sig en Smule efter alt det Onde, de maatte døie paa Sjøen. Undertiden rystede den Gamle paa Hovedet og taug, undertiden sagde han dem, at han havde lidt meget Ondt i sine Dage baade paa Sjø og Land, men at han

aldrig havde fundet nogen Lise i mere end nødvendig Søvn, og som han anslog til 6 Timer.

Det var denne Mand, Mo'r Rolfsen med sine 7 Følgesvende nu tiltænkte et Besøg. Hun fandt Niels ifærd med at vælte Stene i en Rad tversover en liden Vik udenfor Hytten; den kunde omtrent omtrent være en 40 a 50 Skridt i Firkant og laa nu tør, da det var fjære Sjø (Ebbe). Niels var saa ivrig beskjæftiget med sit Arbeide, at han ikke bemærkede de Kommende, thi saa stor var Respekten for ham, at selv Børnene forholdt sig stille i hans Nærhed. Mo'r Rolfsen saa til hans Arbeide en Tidlang uden at sige Noget. Den Gamle tumlede sig dygtig om med Stenene, og den lamme Fod syntes ikke at hindre ham i at bruge sit Legeme trods nogen frisk Mand. Niels var en svær, stærkbygget Mand og maatte, dengang han havde alle Lemmer til sin Tjeneste, have havt ualmindelige Kræfter. Det hvide Haar hang ham ned over Skuldrene, og Skjægget krusede sig ned over det brede Bryst; Ansigtet blussede af Sundhed og Anstrengelsen, og hvorvel Panden var rynket, syntes det dog mere at være en Følge af Sorg end af Alderdom.

„I Guds hellige Navn", udbrød endeligen Mo'r Rolfsen, „hvad er det I har fore, Niels?"

Den Tiltalte slog Øinene op og rettende sig op til sin hele Høide, der vel mindst var 3 Alen, betragtede han Gjæsterne et Øieblik, inden han svarede. Han havde et alvorligt og dog venligt Opsyn, og hans Øine dvælede især tankefuldt paa Børnene, der havde flokket sig omkring Moderen.

„Hvad jeg gjør, spørger I, Mo'r?" sagde han med klangfuld Røst. „Jeg lægger Grundvolden til en Dæmning."

„En Dæmning!" raabte Konen og slog Hænderne sammen: „nei, nu mener jeg, Manden er gaaen fra Forstanden! Hvorfor maa da ikke Vandet faa Lov til at løbe det Stykke?"

„Fordi", svarede Nils smilende over Konens synlige Forundring, „jeg har Brug for Stykket til en Have!"

„En Have, siger I — en Have, slig som Folk har i Byen?"

„Ja, hvorfor ikke? Det ligger godt til; I skal se, om Gud giver Lykke og mig Liv, at der skal vokse smukke Blomster og gode Urter og kanske Træer med, hvis ikke Havluften er dem for skarp."

„Blomster, siger I — men hvad vil en gammel Mand som I med Blomster?"

„Jeg vil sælge dem, Mo'r; de betales godt i Byen, og det koster ikke meget Arbeide at opelske dem."

„Jeg synes dog, I arbeider ganske artigt her med disse Stene, og Haven er vel ikke færdig dermed skulde jeg mene!"

„Vist ikke, vist ikke, Mo'r, men hvad fordrer ikke Arbeide, som skal give Fordel og Fornøielse med! Ser I, jeg har den hele Dag flettet Kurve og var bleven ganske stiv i mine gamle Lemmer af den Sidden. Saa faldt just mine Øine paa den Plet, som Ebben lod tør, og den Tanke for mig pludselig igjennem Hovedet, at en Have vilde tage sig godt ud her og desuden yde mig en Skillings Indtægt. Naar jeg har faaet et godt Indfald, betænker jeg mig ikke længe paa at udføre det, altsaa skred jeg til Arbeidet, — men om Forladelse, Mo'r Rolfsen, jeg bliver ved Arbeidet, vi kan snakke lige godt derfor, jeg maa have disse Stene paa sin Plads, inden Floden jager mig bort."

Mo'r Rolfsen saa lidt stødt ud over Nielses Uhøflighed, men sagde blot: „Aa, bryd Jer aldrig om mig; jeg gik blot en liden Tur med Ungerne i denne vakre Aften".

„Ja, en deilig Aften", gjensvarede Niels uden at se op, bemøiende sig for at vælte en stor Sten.

„Naa, hvorfor nyder I den da ikke?" spurgte Konen.

„Nyder jeg den da ikke?" svarede Niels og saa op et Øieblik; „indaander jeg ikke den milde Luft, kvæger jeg mig ikke ved Synet af Himmel og Hav!"

„Det var en egen Maade at kvæge sig paa", mente Mo'r Rolfsen, „at arbeide saa Sveden strømmer".

„Det gjør godt, Mo'r, for en Mand som mig, der har været vant til tungt Arbeide fra Barndommen og nu sidder stille den hele Dag og fletter Kurve eller banker paa en Kobberkjedel; det gjør godt, siger jeg, at svede ud engang imellem".

„Enhver sin Lyst, Fa'r; jeg nyder bedst en saadan Aften med Snadden i Munden og ved en Sladder".

„Det koster baade Penge og Tid, Mo'r", sagde Niels, idet han satte sig ned paa en stor Sten, som to Karle med almindelige Kræfter vilde have havt nok med at flytte.

Under Samtalens Løb havde det største af Børnene, en Pige paa en 12 a 13 Aar, givet sig til at bære Stene hen til Nielses Dæmning.

„Det er ret, Marthe", sagde Niels venligt og klappede hende paa Hovedet; „det er ret; lad Enhver gjøre den Nytte, han kan, alt efter sine Kræfter og sin Stilling, og Verden vil faa et andet Udseende!"

„Hvad andet Udseende vil den da faa, Fa'r?" spurgte Konen spottende.

„Den vil faa et Udseende af almindeligt Velbefindende og Til-

fredshed; ingen Armod, ingen Forbrydelser; Gud, den Almægtige, vil se ned paa lutter dydige, taknemmelige Børn".

„Det gaar over min Forstand, Fa'r; gjør vi da ikke Alle, hvad vi kan, ja, meget mere end vi kan; træller vi ikke Dag ud og Dag ind, Aar ud og Aar ind? — ja, jeg mener, vi som er fødte til Arbeide, de Rige og Fornemme er udenfor Beregningen heri som i saa meget Andet".

„Ak nei, Mo'r, vi gjør langt fra, hvad vi kan, hverken Rig eller Fattig; men lad, som I siger, de Rige være udenfor Beregningen. Hvorfor er man saa fattig? For det Første, fordi man ikke arbeider nok, for det Andet, fordi man ikke arbeider rigtigt, jeg mener paa den rigtigste, hensigtsmæssigste Maade, og for det Tredje, fordi man ikke bruger Lønnen for Arbeidet paa en fornuftig Maade".

„Hvorledes lyder da Jeres fornuftige Forskrift, Fa'r?"

„Aldrig lade 1 Skillings Værdi gaa tilspilde eller bruge 2 Skill., hvor 1 kan være nok. Tiden gjør sit Bedste eller sit Værste med os, — vi bør derfor gjøre det meste vi kan ud af den; derfor vil jeg atter tage fat paa Arbeidet, Mo'r. Se der, Du Smaa, tag det Stykke Træ, der flyder, og sæt det op til Hyttevæggen, det kan nok komme til Nytte".

„Til hvad da, Fa'r?" spurgte Mo'r Rolfsen, „thi I bruger jo kun Torv til Brændsel".

„Ja, det gjør jeg, thi det er Synd at brænde Træet paa denne træløse Kyst".

„Aa, Herre Gud, hvor I gjør Jer mange Sorger, Fa'r min; en fattig Stakkel skal ikke kunne røge en Pibe Tobak, ikke brænde det Tømmer, som driver i Land, ikke slaa af en Passiar en vakker Aftenstund. I er en sær gammel Knark, ved I det, Fa'r! Alt hvad vi gjør her duer ikke, vi er ikke renslige nok, ikke flittige nok, ikke sparsommelige nok; Alt har I, en Fremmed, Noget at udsætte paa; jeg gad vidst, hvem I er, som saaledes har slugt alverdens Forstand, og som kan og ved enhver Ting bedre end enhver Anden. Til Slutning kommer vi kanske lige saa langt som de, der er saa forskrækkelig kloge og betænkte, og som vil have en Haand i hver Mands Handel, og som kan gjøre Huse som fornemme Folks af en raadden Hytte og smukke Haver i Fjærestenene, kort sagt, som kan gjøre, hvad Ingen før har gjort. Men mærk mine Ord — der er ingen Velsignelse i alt dette! I er en uvenlig Mand, Niels, ja, det er I. Her gjør jeg mig den Uleilighed at gaa herhen for at se til Jer, jeg tager Børnene med for at de kan hilse paa Jer, men I har ikke et Blik for dem, ikke et Ord

for en stakkels Kone, lig mig, eller en Haandfuld Tobak, omendskjønt jeg er vis paa, I har mere end et Pund derinde".

„I er sandelig velkommen til Alt, hvad mit ringe Hus formaar, men Tobak eier jeg ikke, da jeg intet Brug har for den, og jeg troede ikke, I tog det ilde op, at jeg blev ved mit Arbeide, medens vi passiarede. Jeg har ellers gjort hvad jeg har kunnet, jeg har tilbudt Jer, at gjøre et Indelukke for Jer Gris, jeg har —"

„Aa, ved I hvad, Niels: vi har boet her længe, før I kom, vi trænger ikke til Jeres Forbedringer, ellers Tak! Kom Børn", skreg Mo'r Rolfsen høist opbragt, „kom Børn, lad os gaa hjem! — Farvel, Fa'r min, vi skal nok komme ud af det uden Jeres Forbedringer, vi tænker ikke paa at ophøie os over vore Naboer, vi vil ikke give Slip paa enhver uskyldig Adspredelse for Slaveri — og sligt af Jer, som hverken har Kone eller Børn at sørge for!"

„Kvinde!" raabte Niels strengt, og han rystede sin Krykke mod Konen, der, uvant til at se den ellers saa sagtmodige Mand saa heftig, trak sig forskrækket tilbage, „gaa hjem, følg Jer egen Vei, bortsløs den Tid, Gud, den Almægtige, giver den Fattige som den Rige, klynk og klag og sladre og gjør Fortræd; hvad Raad og Hjælp jeg havde at give, gav jeg til Jer og enhver Anden, siden jeg kom her til Stedet; følg Jer egen Vei, men lad mig følge min; Tiden vil vise, hvilken der var den rigtige".

Derpaa tog han atter fat paa sit Arbeide. Mo'r Rolfsen trak af med sit Følge paa Marthe nær, mumlende mellem Tænderne Noget om gale Folk, der farer løs paa en stakkels Kone lig vilde Dyr — skræmmer Livet af de uskyldige Børn.

Imidlertid sneg Marthe sig hen til den gamle Mand og lagde sin lille Haand paa hans store, haarde Næve og sagde: „vær ikke vred paa Mo'r, Fa'r — hun mener det ikke saa ilde; hun kan bare ikke finde sig i, at I kommer ud af det med saa Lidet, og naar Fa'r skjænder paa hende, fordi ingen Ting vil strække til, og fordi hun bestandig klynker og klager, siger hun, at I vender op og ned paa Alting her og paa Mændene med. — Det nytter ikke, Fa'r, at faa Mo'r paa andre Tanker, lad hende være; men jeg vil lære af Jer, Fa'r, dersom I vil — jeg vil gjerne blive en flink og flittig Pige", og Barnet hævede sig op paa Taaspidserne og klappede den gamle Mand paa hans brune, solbrændte Kinder og for derpaa afsted som en Vind efter Moderen. Niels saa længe og med rørt Blik efter hende. „Ja, ja", sagde han, idet han gik hen til sin Hytte, „det er Sandhed, hun siger — Guds

Sandhed — saaledes er de Alle, — de sætter sig imod enhver Forbedring som imod den værste Ulykke — de er færdige at rive Øinene ud af Hovedet paa mig, naar jeg siger dem, hvad der feiler dem; de holder fast ved det Gamle, de vil gjøre som Fa'r og Fa'rfa'r gjorde og vedblive at være ligesaa raa og uvidende og elendige som de var; — men Pigen har Ret, det er de Unge, man skal lære, det nytter ikke med de Gamle — og dog mangler de hverken Hoved eller Hjerte — stautere Sjømænd findes ikke i noget Land paa Jorden. Se der komde", — og den Gamle satte sig udenfor Hytten, medens et halvt Snes Baade under en munter Sang roede ind mod Land; samme Øieblik, som Baadene viste sig, kom der med Et Liv i den Gruppe af Kvinder, der havde dannet sig omkring Mo'r Rolfsen efter hendes Tilbagekomst fra Svarteskjæret; Nogle ilede til Hytterne, Andre ned til Baadene for at modtage de Kommende og for at se, hvilken Fangst de havde gjort. Solen var allerede forlængst gaaet ned inden det blev roligt i Hytterne; Niels var gaaet ind for efter et tarveligt og ensomt Aftensmaaltid at gaa til Hvile, da Døren til Hytten sagte aabnedes, og den lille Marthe stak sit gullokkede Hoved ind ad den; hun kom med et Par Fiske fra Moderen, sagde hun, og for at bede Niels glemme hendes Hidsighed; og belønnet med en smuk lille Kurv skyndte Pigen sig hjem igjen, medtagende Oldingens Velsignelse.

Tre Aar forløb, uden at noget Særdeles indtraf i Skjærgaarden; den ene Dag gik som den anden; Ondt og Godt afvekslede, dog var der nok mest af det Første, saafremt man ikke kan andet end regne Sorgerne for det daglige Brød til det Onde; Livet og Døden vekslede som sædvanligt, dog fødtes der Flere end der døde, og som en Mærkelighed anførtes, at Ingen var bleven paa Sjøen i disse 3 Aar. Beboeren af Svarteskjæret var ogsaa bleven 3 Aar ældre, men det mærkedes ikke paa ham; han humpede lige raskt om ved sin Krykkestok, var lige flittig, lige virksom, lige redebon til at hjælpe og give sine Naboer gode Raad, naar de bad derom, og hans Raad og Eksempel gaves ikke ganske forgjæves; man saa virkelig En og Anden udbedre sin Hytte, lægge Vind paa Renlighed og tage sig for noget Nyttigt udenfor sin egentlige Dont. Den lille Marthe, der nu rigtignok var skudt op til en stor Pige, som snart skulde konfirmeres, var dog den, der høstede størst Nytte af Nielse's Lærdomme og Forskrifter og var bleven denne kjær som en Datter, medens Moderen ideligen skjændte paa hende for hendes Hengivenhed for Niels, uden at hun dog driftede sig til at forbyde hende at søge hans Selskab, da Faderen ikke alene

tillod det, men endog ønskede det, idet han godt indsaa, at hun kun lærte Godt af Niels, hvori dog han formedelst indgroede Vaner ikke kunde blive delagtig. Niels havde virkelig faaet sin Have istand, men det havde kostet megen Møie og Slid at bringe det dertil; hver Skuffe Jord havde han maattet søge og i sin Baad bringe lang Vei fra, og siden skulde Rødder og Planter samles fra forskjellige Kanter; ofte døde de ud eller ødelagdes ved et eller andet Tilfælde. Men, som sagt, alle Vanskeligheder og Hindringer var nu overvundne, og det var ikke med liden Tilfredshed, at Niels om Sommeraftenerne sad udenfor sin Hytte og indaandede Vellugten fra sine Blomster og betragtede deres Farvepragt. Det var ikke den Fordel, han kunde vente sig af sin Have — thi den kunde ikke være stor — der opfyldte hans Bryst med Tilfredshed, men det var den Følelse af Stolthed, der er Mennesket saa naturlig, over at have med egne Kræfter udført et tilsyneladende umuligt Foretagende. Der ligger en stor Behagelighed i at kunne sige: det har jeg gjort, det er Frugten af min Flid, af mit Arbeide.

Han sad der den gamle, vakre Mand og saa med Velbehag paa, hvorledes Marthe, som han havde oplært til at passe Blomsterne, syslede ivrigt med at binde dem op eller vande dem eller skjære dem af og binde dem i Koste for at sælges i Byen; men den smukkeste Blomsterkost fik hun Lov at tage med, naar hun gik til Præsten, som en Foræring til dennes Datter, der var en Yndling af Niels og ofte besøgte ham i hans Hytte i Selskab med sin Moder, der var en sand Moder for Sognets Syge og Fattige og aflagde mangt et Besøg i Skjærgaarden under Sommermaanederne. Saaledes stod Sagerne i Skjærgaarden en Dag i September, der begyndte som saa mangen anden Dag med Solskin og endte med Uveir. Fiskerne var tidligt om Morgenen reiste ud paa Havet; det havde været en sjelden vakker Høst, og de vovede sig derfor flere Mile ud, da Fiskeriet nærmere Land ikke havde villet slaa til i den sidste Tid. Det lakkede allerede mod Aftenen, og Hyttedørene blev ofte lukkede op, for at en Hustru eller Moder kunde se ud over Havet, om ikke Nogen viste sig i Ryningen, og mangt et ængsteligt Blik kastedes paa en Banke af Skyer, der samlede sig omkring Solnedgangen. Ogsaa Mo'r Rolfsen var ude med Snadden i Munden og dømte med et Par andre Koner, om der vilde blive en Storm eller ikke. Solen var just ved at gaa ned, da det begyndte saa smaat at blæse, men det var en net Seilvind, der vilde spare de Ventede for den trættende Roning med lastede Baade, mente man.

Vinden tiltog imidlertid stærkt, og ikke før var Solen gaaet ned, førend der blæste en Storm, som begyndte at sætte svær Sjø. Der fandtes nu næsten ingen levende Sjæl i Hytterne: Alle havde samlet sig udenfor, stirrende ud over Havet, omendskjønt det allerede var saa mørkt, at de ikke kunde se mange Kabellængder fra Land og høre endnu mindre formedelst Stormen og Havets Brusen. Klager begyndte at lyde, Bønner at bedes, thi om aldrig ellers griber dog Menneskene i Farens Stund til denne kraftige Trøstekilde; der blev gjort Løfter om Bod og Bedring, naar blot den Kjære hist ude sikkert maatte komme iland. Ingen var dog uroligere end Mo'r Rolfsen, hvis Mand og Søn var blandt de Ventede; Piben var glemt, og hun skreg og gr og talte til de Andre, der havde nok af deres egen Angest, om hvor snil og taalmodig han Rolfsen var, og hvor urimelig hun selv var; der var Ingen, der modsagde hende.

„Aa, Herre Gud", skreg hun, „bare han Rolfsen kommer hjem, skal jeg blive et andet Menneske, ja, aldrig et ondt Ord skal han høre af mig mere". Og god Grund havde Mo'r Rolfsen og alle de Andre til deres Frygt, thi Stormen tiltog med hvert Minut, og Havet var af Skum at se til som en Sneflade. Mødrene maatte holde paa Børnene, for at de ikke skulde blæse overende, og Mange gik ogsaa ind i Hytterne med de smaa Børn, thi hvad skal de derude; det begyndte nu ogsaa at lyne og tordne, og for enhver Anden end den, som var vant til slige Optrin, maatte det synes umuligt, at noget levende Væsen kunde befinde sig i de smaa Æggeskaller af Baade, som Fiskerne bruger, omtumlet af de rasende Bølger, uden at de jo maatte være Dødens visse Bytte; men den, der er opvokset saa at sige paa Bølgerne og er bleven fortrolig med dem, han mener, naar blot Alt „holder", og saafremt hans Time ikke er kommen, at han ikke er sikrere i sin Seng end paa det oprørte Hav. Det saa ogsaa ilde ud med Fiskerfolket isærdeleshed og Sjømanden i Almindelighed, om han ikke havde en saadan Tro, thi han skal nu engang finde sin Føde derude paa Dybet, hvor den, der vil vinde Noget, maa vove hverken mere eller mindre end — Livet.

Ogsaa Niels Svarteskjæret var urolig i Sindet denne Aftenstund, thi han var af et altfor godt og deltagende Gemyt, til at han ikke skulde med Engstelighed tænke paa de mange Munde, der var afhængige af et Liv derude. Han lænede sig til en stor Sten udenfor Hytten, medens han stirrede ud over Havet og snakkede for sig selv: „En svær Storm — ikke oplevet den værre her i Skjærgaarden — ja,

nu klynker de derhenne, de arme Kvindfolk, nu kan man faa dem til, hvad det skal være; men tal til dem i godt Veir om at overtale Mændene til at sætte deres Baade og Seil i ordentlig Stand, se, da flyver de op og skriger og skraaler paa, at man er en Rolighedsforstyrrer, en gammel Nar". Niels blev afbrudt i sin Enetale ved at en Haand sagte berørte hans; det var Marthe, der vilde søge Trøst hos sin gamle Ven, som hun troede vidste Raad for alt Ondt. „Kjære Fa'r, hvad mener I?" sagde hun med skjælvende Stemme. „De maatte da være her, dersom Alt var ret".

„Nei, det er ikke sagt Barn", svarede Niels roligt, „thi selv med denne Storm kan de ikke have vundet sig op, saafremt de ikke var paa Hjemveien før Stormen brød ud".

„Tys, hvad er det, som skriger?" raabte Pigen; det er vist Sjødrauen; Mo'r saa ham imorges hjælpe til at skyde Baaden vor ud".

„Det er Lommen, der skriger, Barn", sagde Niels, „hører Du ikke det? Din Mo'r er en gammel Fjante med sin Sjødrau; hun kunde have ladet mig hjælpe din Fader at reparere Baaden, saa havde hun Intet at frygte af Sjødrauen. Desuden, Marthe, troede jeg, Du var en for oplyst Pige til at tro paa saadant Tosseri som Sjødrauer og Bergtrold. Om Du ikke vilde tro mig, burde Du dog tro Præsten, som vist har sagt Dig, hvad Du skal tro om saadant Noget".

„Bliv ikke vred, Fa'r", bad Pigen, „jeg mente intet Ondt med det; jeg tænkte ikke over, hvad jeg sagde; men tror I, at Baaden er saa daarlig?"

„Ja, den er meget skrøbelig, mit Barn, og naar jeg skal sige Dig Sandheden, saa frygter jeg, at kun et Guds Under kan bringe din Fader og Broder med Livet iland i en Storm som denne".

„Aa, Gud hjælpe os, siger I det, Fa'r", jamrede Pigen bristende i Graad. „Aa, Peter, Bro'r min da — aa, nei, kjære Fa'r, sig ikke det".

„Jeg siger det nødigt, Barn; Du ved, jeg ikke vil bedrøve Dig; men det er godt at møde Ulykken forberedt; kommer den ikke, saameget destobedre, og den unødvendige Smerte er da snart glemt; men uventet Ulykke er dobbelt svær at bære. Vi staar Alle i Guds Haand paa Sjø og paa Land, og Han kan føre den skrøbeligste Baad over de Skjær, hvorpaa det stærkeste Skib knuses, naar Han tager sin Haand bort. Lad os derfor bede til Ham, Marthe, som alene har Magt til at frelse, lad os bede for dem, som er stædte i Fare paa Sjøen". Og de fremsagde i Forening Bønner og Salmer, passende i en saadan

Stund. Da den Gamle atter satte Huen paa sig, sagde Marthe: „Tak, Fa'r; det lettede; hvor det gjør godt at bede; nu synes jeg det er umuligt Andet, end at Alt gaar godt".

„Kjære Barn", sagde Niels alvorligt, „vi kan blot bede, men Gud alene ved, om det, vi beder om, er os tjenligt, og Han giver os kun, hvad der er os tjenligt. Men hvad der gjør Dig let om Hjertet, Barn, det er Samfundet med Gud, hvori Du ved Bønnen blev hensat; vi behøver blot alvorligen at tænke paa Gud, og Hans Fred bor allerede i vore Hjerter".

Stormen var ikke nu fuldt saa heftig, og Maanen, der næsten var fuld, stod nu op og kastede et usikkert Lys henover det oprørte Hav.

„Se der har vi dem", raabte Niels og pegede hen paa nogle Skygger, der for hen over de skummende Bølger. „Jeg kan ikke tælle dem, det gaar for fort og er for mørkt, men løb ned til Stranden, og hvad der end er hændt, saa kom Du hid igjen, Barn, og lad mig vide det, det er det bedste". Marthe for afsted som en Pil, og lidt efter blev Alt levende paa Stranden; der lød Skrig og Støi igjennem Stormen, thi det var ingen Spøg at landsætte Baadene i denne Sjøgang. Endeligen var det lykkedes at faa Baadene trukne op, og Niels kunde ved Maanelyset se, hvorledes Folk bevægede sig frem og tilbage mellem Baadene og Hytterne. Jammerskrig lød imidlertid uophørlig hen til ham, og han formodede, at Nogen savnedes. Han vilde just til at forsøge at stolpre derhen i Mørket, da Marthe kom løbende; hun kastede sig hulkende om den Gamles Hals og raabte: „de er borte!" Niels forstod, hvad det vilde sige; han førte den stakkels Pige ind i Hytten og søgte at trøste hende saa godt han kunde; han var nu hendes Fader, sagde han, og saalænge han levede, skulde han sørge for hende. Pigen beroligede sig lidt efter lidt, saa hun kunde svare paa hans Spørgsmaal, men der var kun lidt at sige: Kristen Jenssen havde seilet Side om Side med Faderen, da en Brækjsø næsten begrov begge Baade; Kristen havde dog seilet Sjøen fra sig, men han hverken saa eller hørte noget mere til Rolfsen, og det var under disse Omstændigheder ugjørligt for den Ene at komme den Anden tilhjælp. Faren var saa stor, at Selvopholdelsesdriften overdøvede enhver anden Tanke, og Kristen sandsede neppe, hvad der foregik med Rolfsens Baad, førend han efter nogen Tids Forløb, da Veiret bedagede sig lidt, bemærkede, at de ikke længer fulgtes. „Aa Peter da, saa snil og rask og saa ung — nu maa jeg gaa alene til Præsten" — saaledes klagede Marthe over Tabet af sin Tvillingbroder. „Lykkelig den, der dør inden Synden

har besmittet ham, og førend han har bedrøvet og krænket Slægt og Venner ved slette Handlinger", bemærkede Niels med et dybt Suk. „Peter var en brav og ufordærvet Gut; glæd Dig, Marthe, han er hos Gud i Himlen, og jeg vil haabe, at baade Du og jeg maa leve saaledes, at vi gjenfinder ham der". Marthe foldede andægtig Hænderne og lovede i sit Hjerte at vandre retteligen for Guds Ansigt, saa hun engang kunde møde sin Broder deroppe. Efter at have modtaget mange Trøstens Ord til Moderen vendte hun med tungt Hjerte tilbage til den Sorgens Bolig, der indesluttede hendes Moder og Søskende.

Den næste Morgen randt Solen i al sin Pragt; Havfladen, der igaar var saa oprørt, laa nu jevn og stille; Fiskerne beredte sig allerede til en ny Fart; glemt var Dødsfaren igaar undtagen i den Hytte, hvor Forsørgeren var borte. Omendskjønt Ingen tvivlede et eneste Øieblik om Rolfsens og hans Søns Skjæbne, lovede dog de bortdragende Fiskere at anstille nøiagtige Undersøgelser om Tegnene paa hans Liv eller Død.

Niels vandrede om i sin lille Have, betragtende de Ødelæggelser, Stormen havde anrettet paa hans Blomster, altimellem talende for sig selv: „Ja, ja, saa gaar det, naar man sætter det op til imorgen, der kan gjøres idag. Marthe vilde skjære de sidste Asters og Nelliker af igaar, men jeg sagde: nei, det er „tidsnok" imorgen. Besynderligt, har jeg ikke seet Ulykker nok af Opsættelser, og endda siger jeg, det er „tidsnok" — nei, nei, det er aldrig tidsnok at gjøre, hvad der kan og bør gjøres — nu, der ligger I, knækkede og ødelagte, usle Siv som I er; men gaar det vel Menneskene stort bedre? Vist ikke, den samme Storm, der knækker Blomsten, formaar at bøie den stolte Hersker over Jordens Herligheder i Støvet. Keiseren med Guldkronen paa Hovedet, der byder over Tusinders Liv, er ikke sikrere paa sit eget Liv end denne Keiserkrone*) der ligger. Og dog kror disse skrøbelige Væsener sig som om de var Guder — Støv, Støv altihob, intet uden Støv."

Da om Eftermiddagen Fiskerne vendte tilbage, havde en af dem den Forulykkedes Baad paa Slæbetoug; de havde fundet den hvælvet, drivende om. Der blev nu ny Anledning for Mo'r Rolfsen til Jammer, da hun ved Synet af Baaden overbevistes om sit Tab. Niels Svarteskjæret var ogsaa blandt de Tilskuere, som indfandt sig ved Stranden og betragtede Baaden, der laa der som Vrag. Tougene var sprungne og Seilet revet bort. „Hvad mener I vel, godt Folk, var Aarsagen til

*) En Blomst, som kaldes saaledes.

denne Ulykke?" saaledes tiltalte Niels Fiskerne. De saa paa hinanden og svarede Intet. „Jeg skal sige Jer det," vedblev Niels og pegede paa Tougstumperne i Baaden, „det var disse raadne Toug og dette hullede Seil, der befordrede Rolfsen og hans Søn ind i Evigheden." „Mener I det, Fa'r?" sagde en af Fiskerne, — „jeg tænker, det ikke havde hjulpet stort, om han havde havt Jernkjættinger; naar Timen er kommen, maa vi Alle dø." „Deri har Du ret, Salve, men hvem ved, om Timen var kommen? Gud alene ved det, men Han har gjort det til Pligt for os at bevare vort Liv det bedste vi kan; men med saadanne Toug og saadant Seil kan Ingen uden ved et Guds Under bjerge Livet i en Storm som den igaaraftes. Kristen, der seilede Side om Side med Rolfsen og traftes af samme Sjø, lever, og hvorfor? Fordi hans Drag holdt, og hans Seil var helt nok til at fange Vinden, saa Baaden kunde klare Sjøen; men da denne brød ind over den anden Baad, brast Draget, og Seilet faldt ned og gav Baaden i Bølgernes Magt. Saaledes er det gaaet til, tror mig, godt Folk; jeg er en gammel Mand, der har seet Noget af hvert i Verden. Tyve Gange har jeg forudsagt Rolfsen, at det vilde gaa, som det nu gik." — „Ak ja", klynkede Enken, „det er sandt, Niels siger; han bad tidt og ofte Rolfsen at tage nyt Toug og skaffe sig et andet Seil, men vi mente bestandig, det holdt nok endnu engang". — „Ja, ja, det sagde I", afbrød Niels hende, „det er „tidsnok" næste Gang, hed det bestandig, men den næste Gang er en Skjælm; den kommer ofte ikke. Maatte I dog engang lære, Børn, ikke at opsætte til imorgen, hvad I kan gjøre idag. Jeg vil fortælle Jer, hvorledes det gik, da jeg engang i mine unge Dage for med en engelsk Brig paa Middelhavet. Skipperen var en dygtig Sjømand, men en af dem, der lader det staa til, det briste eller bære. Vi var paa Høiden af Cadix, da det opdagedes, at Pumperne var uklare; Baadsmanden meldte det til Skipperen, der svarede leende, at om nogle Timer haabede han at ligge vel fortøiet, hvor han ingen Pumper behøvede, at desuden Skuden var tæt som et spundset Vandfad, og at han vilde vove at seile til Amerika med uklare Pumper, saa sikker var han paa Fartøiets Styrke. Den gamle Baadsmand rystede vel paa sit graa Hoved og mente det var dumdristigt at stole saaledes paa Tilfældet; men Skipperen lo blot og spurgte, om han var bange for sit gamle Liv. Imidlertid blæste der op en Storm, og vi nærmede os Cadix for rebede Bramseil; der gaar en svær Sjø i det Farvand, og Skuden arbeidede voldsomt. Da blev vi med Et opmærksom paa, at den stak dybere end sædvanligt og styrede saa tungt.

Med hvert Minut sank Skibet dybere, og det var klart, at en Planke var sprunget; men Pumperne var uklare, og der var intet Andet at gjøre end at kaste sig i Baadene for at frelse Livet, og jeg tror ikke, vi var komne 100 Favne fraborde, før Skibet sank, og det var med Nød og neppe vi naaede Land i den rullende Sjø i vore smaa Baade. Der ser I nu Følgerne af at opsætte, hvad der bør gjøres straks, om end blot nogle Timer; havde Pumperne været klare, maatte vi kunnet holdt Skibet flot ind i Havnen, hvor Hjælp havde været at erholde. Dette: det er „tidsnok" imorgen, har forspildt flere Menneskeliv og afstedkommet flere Ulykker end noget Menneske kan beregne".

Otte Dage var forløbne, siden Ulykken hændte i Skjærgaarden; Alt gik igjen sin sædvanlige Gang. Det var en vakker Dag i Slutningen af September, da Præstekonen med sin Datter aflagde et Besøg i Skjærgaarden for at sige Enken et Trøstens Ord. Det var vanskeligt nok for Damer at komme ind Hytten til Mo'r Rolfsen, thi den var omgivet af al Slags Urenlighed, og da det havde regnet nylig, saa vilde man have traadt i over Skoene, dersom man var kommen udenfor de Fjælestumper, hvorpaa man maatte balancere hen til Døren. Inde i Hytten mødte dem en afskyelig Stank, og der herskede den største Uorden og Skidenvorenhed. Efter at Præstekonen havde talt om den sørgelige Begivenhed, der var indtruffet og forhørt sig om Familjens Stilling, som da Mo'r Rolfsen under Graad og Jammer vist ikke skildrede bedre end den var, sagde Fruen venligt: „Men, min gode Kone, I skulde beflitte Jer paa en større Renlighed baade inden og uden Døre; det kan ikke andet end være fordærveligt for Sundheden at indaande denne forpestede Luft." „Aa nei, Frue", forsikrede Mo'r Rolfsen, „det ser De nok ikke er Tilfældet; Børnene er Sundheden selv; der fattes dem kun Mad, — men, Herre Gud, hvor skal den komme fra til saa mange Munde?" Og nu bar det igjen løst med Skrig og Klager over Menneskenes Haardhjertethed og Fattigfolks Elendighed. Præstekonen hørte taalmodig paa denne Jammer, og da den et Øieblik taug, tog hun saaledes tilorde: „Tal ikke om haardhjertede Mennesker, Mo'r Rolfsen; I har idetmindste i Eders sidste Ulykke kun modtaget Beviser paa virksom Deltagelse og Hjælpsomhed; vær ikke utaknemmelig hverken mod Gud eller Mennesker; I skader Jer selv derved; I ved, at Fattigvæsenet har taget sig af to af Eders Børn, og Niels Svarteskjæret vil jo sørge for Marthe". — „Aa, Marthe", mente Mo'r Rolfsen,

„var nok Niels til større Nytte end han hende; men Marthe kunde hun ikke undvære: hun trængte hende til Hjælp selv."

„Nu taler I meget ufornuftigt, Mo'r Rolfsen", sagde Præstekonen, „og handler uforsvarligt mod Eders Barn. I kan vist meget godt passe Eders lille Husvæsen uden Marthes Hjælp, nu, da I kun har 3 Børn at sørge for, hvoraf jo den Ene, som jeg ser, ikke er mere end et Par Aar yngre end Marthe. Men I faar arbeide, Mo'r."

„Arbeide, siger Fruen", afbrød Mo'r Rolfsen Præstekonen heftigt — arbeide siger De, og hvad gjør da Fattigfolk Andet end at arbeide Dag og Nat — desuden, I beder os arbeide, giv os da Arbeide, hvorved vi kan fortjene Noget ."

„Det skal I ikke mangle, Mo'r", svarede Præstekonen roligt, „naar det er Eders alvorlige Ønske; men jeg har ofte budt Ier Arbeide, som I har afslaaet under det Paaskud, at I ikke havde Tid. Hvorfor har I ikke afhentet den Spinding, jeg lovede Ier, kort før Eders Mands Død?" —

„Ak du gode Gud", begyndte Mo'r Rolfsen hulkende, „skal da den Fattige ikke engang faa Tid til at sørge?"

„Det er Enhvers Pligt", svarede Præstekonen, „enten han er fattig eller rig, ikke at glemme Omsorgen for de Levende over Sorgen over de Døde. Desuden gives der, næst Religionens Trøst, intet sikrere Lægemiddel mod Sorg end — Arbeide."

„Ja, ja, Frue, jeg vil nok arbeide", klynkede Enken, „naar jeg blot kan; men se, her har jeg en Svuldfinger, der hindrer mig."

„Hvorfor har I ikke ladet Marthe bede mig om noget Plaster, saa havde det snart været godt igjen?"

„Ja, det er sandt nok", sagde Enken, „og Marthe vilde ogsaa have gjort det; men saa mente jeg det var tidsnok, naar det blev værre".

„Saaledes er I", sagde Præstens Kone, „Alt skal opsættes, indtil det er for sent; forsøm det da ikke nu, naar Marthe imorgen kommer til Præstegaarden." Hermed forlod de Besøgende Hytten og balancerede atter over Træstumperne gjennem Sølen.

„Hvorfor samler I da ikke al denne Urenlighed i en Hob bag Hytten, saa havde I god Gjødning til Eders Poteter næste Aar?" sagde Præstekonen, idet hun arbeidede sig op paa tør Grund. „Aa, kjære Frue", mente Enken, „det er da tidsnok til Vaaren, naar vi skal bruge det; det vilde jo være dobbelt Arbeide, om vi nu først skulde samle Gjødselen og siden atter sprede den ud".

Præstekonen rystede blot paa Hovedet og begav sig hen til Niels

Svarteskjærets Hytte. Hvilket forskjelligt Syn frembød sig her for hende! Hist hos Mo'r Rolfsen var Alt uordentligt, urenligt, elendigt, her derimod herskede den største Orden, Renlighed og Hygge.

De fandt den Gamle sysselsat med sit Kurvearbeide, men det var ikke mindre pynteligt derfor i Hytten; Gulvet var bestrøet med Enerbar, Borde og Stole hvidskurede, Sengen ordentlig og belagt med en ny Skindfel; Kjøkkentøiet stod paa sin rette Plads og var pent skuret. Selv var den gamle Mand ikke mindre renlig og ordentlig at se til; Klæderne var grove og gamle, men hele og rene. Kort sagt, det var umuligt Andet end at føle sig vel tilmode i Niels's Hytte.

Den Gamle modtog sit Besøg med Ærbødighed og synlig Glæde, han humpede raskt om ved sin Krykkestok for at rydde tilside sine Vidjekviste og Redskaber og gjøre tilrette et bekvemt Sæde for Præstens Kone og Datter, hans Yndling.

„Kjære Fa'r, gjør Ier ingen Uleilighed", bad Præstekonen, „her er jo en overmaade god Plads her paa denne Bænk; lad Eders Sager ligge og bliv ved Eders Arbeide, det er ikke vor Hensigt at hefte Ier fra dette. Vi vilde blot se, hvorledes Eders lille Husholderske tager sig op".

„Mange Tak, Frue", svarede Niels, „De er bestandig saa god og altid hjertelig velkommen paa Svarteskjæret, og ikke mindre Iomfru Hanne. Hvor De er bleven stor i disse tre Aar! Dengang jeg kom hertil maatte den gamle Niels løfte Dem op paa Stolen der for ret at kunne betragte Deres venlige Øine! — Ia, Marthe, ja — jo hun bliver rigtig brav, men jeg kjører ogsaa artigt i Ring med den stakkels Pige; jeg er en gammel Knurrepotte, som det er vanskeligt at gjøre tilpas, hvad Orden og Renlighed angaar, og den Stakkel har ikke havt det bedste Eksempel hjemme".

„Nei, det ved Gud", sagde Præstekonen smilende; „vi kommer just nu fra Mo'r Rolfsen, hun er uforbederlig".

Niels rystede sit hvide Hoved og sagde: „For gammel Skade, Frue, for gammel Skade — man maa blot tænke paa Børnene og lade den gamle So seile sin vante Sjø, dog der er, Gud ske Lov, ikke Mange som Mo'r Rolfsen; men Marthe skal med Guds Hjælp blive anderledes".

„I er en Heksemester, Niels", sagde Præstekonen, „I gjør Undere baade for Ier selv og Andre; jeg er vis paa, at baade jeg og Hanne kunde lære meget godt af Ier, Fa'r, om I vilde fortælle os, hvorledes I bærer Ier ad med at udføre saameget Nyttigt baade for Ier selv og Andre".

„Tak, Frue, Tak for Deres gode Mening", sagde Niels, „men de Regler, jeg har befulgt i Livet, er saare simple. „Min Hovedregel var: aldrig at tænke, at det var **tidsnok** at gjøre Noget, som burde gjøres. Jeg har en stor Respekt for Tiden, Frue; der er noget forunderligt i at sige: den var til før Verden, og dog er enhver Dag af vort Liv baade ny og gammel, gammel i sin Oprindelse og ny for Tusinder; det er Guds naturlige Rigdomme for Verden; den bliver ikke færdig med os, førend den kaster os over i Evigheden; den er den eneste sande Visdomlærer; at misbruge Tiden er at spotte Gud; den er for kostbar at bortødsle og for dyr at kjøbe; den kan gjøre en fattig Mand rig og gjøre en rig Mand endnu rigere! O, Frue, Tiden er en herlig Ting, og jeg tror, at Jomfru Hanne vil tænke det samme; husk paa gamle Nielses Ord: aldrig at tro, at det er tidsnok at gjøre, hvad der er Tid til at gjøre. Kun det nærværende Øieblik tilhører os!"

„Jeg vilde ønske", sagde Præstekonen, „I havde et Barn, hvem I kunde efterlade en saa kostbar Lærdom". Ved disse Ord foregik en mærkelig Forandring med Niels. Han blev dødbleg, stirrede vildt fremfor sig, og han satte sig skjælvende paa en Stol. Moder og Datter betragtede ham forskrækket, og Hanne vilde i sin Angst springe ud, da Nielses Stemme holdt hende tilbage. „Bi, Jomfru, bi", mumlede han, og, idet han søgte at blive Herre over sin Svaghed, henvendte han disse Ord til Præstekonen: „Betragt dette Eders eneste Barn, hun er Eder kjærere end Eders Liv, ikke sandt? Bed Gud i denne Aften, Frue, bed ham paa Eders Knæ, at han heller vil slaa hende med Døden imorgen end tillade, at hun skulde blive for Eder, hvad mit Barn er blevet for mig". De sidste Ord var næsten kvalte i Taarer; han gjorde med Haanden en Bevægelse mod Døren og skjulte derpaa Ansigtet under en heftig Hulken i sine Hænder. Adlydende Vinket fjernede Moder og Datter sig dybt rystede.

Da de var komne et Stykke fra Hytten, satte Præstekonen sig ned paa en Sten for at samle sig efter den voldsomme Bevægelse, hvori Optrinet i Hytten havde bragt hende. Hun betragtede med Ømhed Datteren, der bleg og med Taarer i Øinene stod foran hende. Endelig trak hun Pigen til sig og sluttede hende i sine Arme, og medens deres Taarer blandedes, hviskede hun: „Ikke sandt, Hanne, Du vil aldrig volde mig en saadan Hjertesorg, som denne gamle Mands Barn maa have voldt ham?"

„Med Guds Hjælp: Nei, Moder", svarede Pigen høitideligt, „da heller som Niels sagde: dø".

„Da Marthe den næste Dag kom til Præsten, fortalte hun den mærkelige Nyhed, at Niels tidlig om Morgenen var reist bort „for længere Tid", havde han sagt. Aarsagen til denne hastige Reise kjendte hun ikke; hun havde fundet Niels, da hun nogle Timer efter at Præstens Kone og Datter havde forladt Hytten, var vendt tilbage efter et udført Ærinde, læsende i en Avis, der havde været om noget Hvedebrød, som Præstens Hanne havde havt med til ham. Han var i en Sindsstemning, hvori hun aldrig havde seet ham, men alligevel mild og venlig, og han havde snart tilkjendegivet sin Beslutning, at reise bort paa nogen Tid i vigtige Forretninger. Hun havde den hele Nat været ham behjælpelig i hans Forberedelser, og i Dagbrækningen var han taget afsted i sin Baad, idet han paalagde Marthe at passe Hytten i hans Fraværelse og holde Alt istand til hans Tilbagekomst; han havde givet hende Nøglerne til sit Madforraad og endda nogle Penge til og lovet hende en Rok, naar han kom igjen.

Man blev meget nysgjerrig efter at udfinde Grunden til Niels's Bortreise, og da det ansaaes muligt, at den stod i Forbindelse med den Avis, hvori Marthe havde seet ham læse saa ivrigt, søgte man at komme efter, hvad det var for en Avis, og da Hanne tilfældigvis erindrede det, blev der sendt Bud til Landhandleren, som man vidste havde Magen. Avisen ydede dog ingen Oplysning med Hensyn til Niels's Sager, omendskjønt Præstens Kone troede at ane, at Niels's Historie stod i nogen Sammenhæng med en sørgelig Begivenhed, der stod fortalt i Avisen. En omstreifende Person var nemlig bleven paagreben af Politiet i en af Smaabyerne østerpaa som mistænkt for et begaaet Mord. Personen blev overbevist og dømt til Døden, men benaadet med Slaveri paa Livstid. Han havde et ungt Kvindfolk og et Barn med sig, da han blev paagreben, — denne havde faaet Tilladelse til at besøge ham af og til, medens han sad arresteret. Den Dag, han førtes til Fæstningen, druknede Kvindfolket sig, ladende Barnet uden Forsorg tilbage i det Hus, hvor hun havde holdt til, og Fattigvæsenet havde maattet tage sig af det. Alt dette stod omstændelig fortalt i Avisen med Angivelse af Byens og Personernes Navne. Præstekonen stod fast i den Tro, at den ulykkelige Selvmorderske var Niels's Datter, og at han nu havde begivet sig hen til den fjerne By for at tage sig af sit Barnebarn.

Det var i Mørkningen henved en Maaned efter Niels's Bortreise at Marthe sad beskjæftiget med noget Haandarbeide ved Lysningen af Ilden paa Skorstenen i Hytten paa Svarteskjæret; hun sad just og tænkte paa, om da ikke Niels snart vilde vende tilbage, da hun begyndte at blive halvræd for at være alene i Hytten og nødigen vilde tage Nogen til sig, da hun vidste, at Niels ikke syntes om, at Fremmede snusede om i hans Sager. Som hun saaledes sad fordybet i sine Tanker og nynnede en af Niels's Viser, gik Døren med Et op, og Niels stod for hende med et Barn paa Armen, som han satte ned paa Gulvet med et „Guds Fred, Marthe". Denne løb med et Udraab af Glæde og Forundring hen til ham og bød ham hjertelig velkommen, derpaa blev hun staaende og saa med uvisse Blik snart paa Niels, snart paa Barnet, der ikke kunde røre sig formedelst de mange Klæder, hvori det var indpakket. „Nu", sagde Niels muntert, „vil Du ikke tage Dig af vor nye Kammerat"? Ved disse Ord gav Marthe sig ifærd med Barnet, der taalmodig lod sig afføre det ene Plag efter det andet, og endelig stod der en vakker liden omtrent tre Aar gammel Pige. Marthe førte hende hen til Skorstenen og fik det travelt med at faa nogen Mad frem til sine Gjæster. Imidlertid saa Niels sig om med en tilfreds Mine, Alt var i sin gamle Orden, rent og pent. Tilberedelserne var snart gjorte, de satte sig tilbords, og Niels tog den Lille paa Knæet, og Marthe sørgede omhyggeligt for at Begge blev forsynede. Da Maaltidet var endt og Niels havde læst fra Bordet og ladet den Lille fremsige sit: I Jesu Navn, Amen, — sagde han til Marthe: „Se nu til at faa den Lille tilkøis, hun er træt, kan jeg tænke; hun faar vel Plads hos Dig." Marthe blev meget glad over at faa en Sengkammerat; „men", sagde hun, „hvad heder hun, og I maa da ogsaa sige mig, hvor I har faaet hende fra, Fa'r." „Hun hedder Karen og er et fader- og moderløst Barn — hendes Moder," sagde han til med skjælvende Røst og idet han strøg sig med Haanden over Øinene, „var mig kjær — ja, maaske endnu kjærere end Du er Marthe — se saa, nu ved Du Besked nok for at holde af hende som om hun var din Søster. Vi vil nu Begge arbeide for hende, og det skal, om Gud lader hende leve, ikke vare længe, før hun ogsaa selv skal lære at gjøre nogen Nytte". Og han kyssede Barnet, der nu var afklædt, og bad Gud holde sin Haand over det, hvorpaa han lod det bringe tilsengs, og efter at de Sager, som Niels havde havt med, hvoriblandt ogsaa den belovede Rok til Marthe, var bragt op af Baaden og denne sat paa sin Plads, fulgte snart Niels og Marthe

den lille Karens Eksempel, der allerede sov sødeligen, og Nattens Stilhed herskede i Hytten paa Svarteskjæret, under hvis simple Tag nu hvilede trende Sjæle, der hørte Gud til.

Den næste Dag for det som en Løbeild omkring i Skjærgaarden, at Niels Svarteskjæret var kommet hjem og havde ført med sig et Barn. Den Ene efter den Anden gjorde sig Ærinde derhen for at ønske Niels velkommen hjem og for at faa vide Sammenhængen med Barnet, men de gik ikke klogere end de kom; det var et fader- og moderløst Barn, som Niels havde taget til sig som sit eget, det var den hele Historie, og dermed maatte de lade sig nøie.

Snart var Alt paa Svarteskjæret i sin gamle Orden; Niels flettede Kurve, flikkede Kjedler og gjorde sine Ture omkring med sine Varer; Marthe spandt og stellede Huset og antog efter sin Konfirmation og i Betragtning af, at hun skulde ligesom være den lille Karen i Moders Sted, en meget stø og stadig Mine. Aarene randt; Marthe blev gift med en brav Haandværker fra Byen, dog ikke før Karen var bleven saa stor, at hun kunde træde i hendes Sted; Alderen syntes ikke at bide paa Niels, og ti Aar udviste ingen Forandring i hans Ydre eller hans Levemaade. Han døde mæt af Dage i sin Pleiedatters eller om man heller vil sin Datterdatters Hus, der var bleven en brav Mands Hustru, og han døde med den Overbevisning, at han idetmindste havde opdraget to Mennesker til at vandre retteligen for Herrens Ansigt.

---

9. De to Husmænd.

Har Du seet Hedemarken, kjære Læser, dette Norges Gosenland? Har Du ikke seet det, da burde Du se det en vakker Dag i Slutningen af August, naar en rask Søndenvind bringer det gyldne Hav af Aks til at bølge; Du skulde se det fra Helgeøen eller Skreikampen; Du skulde se Ringsaker, Næs, Vang og Stange bekrandse Mjøsen, da vilde Du forstaa Henr. Wergeland, naar han i sit Digt „Blaamyra“ (saa hed den Myr, hvor Hovedslaget stod i Trangen) beskriver, hvorledes Svensken i 1808 var lysten efter Hedemarken, dette „Norges Paaskefad, der duftede ham i Næsen“. Jeg vil skrive af nogle Vers af dette Digt; de er nok værd at læse:

Svensken skotter over Hei
  til sin Nabo ind,
ser det gulne under Skrei:
  „er det Maaneskin?"

Ei hans Almanak forstaar
  sligt et Maaneskin:
Det er Totens Sæd, som gaar
  for en Søndenvind.

Toten under Skreias Tind
  laa med Barmen fuld,
bølged i en Søndenvind
  som en Mjøs af Guld.

Dalekarlen bytte Land
  vil for Hedemark,
skjærer Tænder, medens han
  gnager paa sin Bark.

Han vil pløie denne Mjøs
  alt til Sanden graa!
gjør saa Staal-Elliden*) løs,
  som i Balgen laa;

spænder Sveabanner med
  Kroner tre til Seil.
Göthalejon flammer vred
  i hans Skjoldespeil.

Fo'r saa over Kjølehei. —
  „Ha du Dalekarl,
Norges Løve rides ei
  af en Göthejarl!

Vov dig ei med din Ellid,
  med dens Kjøl af Staal;
Klinge-Ormenlanger hid
  kalder Baunebaal."

---

*) Et bepandsret Orlogsskib i gamle Dage: Frithjof hin Frøknes Seierbærer.

„I den gyldne Mjøs af Neg
Tage dukke op —
Kløver=Der lig, som steg
over Bølgetop.

Den eier jo sit Hav,
som en Mand sin Dragt.
Odelsagren er en Grav
rundtom Agren lagt."

„I den blanke Mjøs af Neg
skinne Tage frem.
Du vil blive mat og bleg,
før du rækker dem.

Helskindt aldrig did du naar!
Det er Odelshjem.
Rigsenshanen, Baunen, slaar
glorød over dem."

„Vil du nappe Aks fra os,
faar du fat i Lja.
Vil du tage Odelsgods,
først du Manden ta'e!"

„Jag vil tage Toten — ja,
fede Hedemark!"
Dalekarlen svor ifra
Poiken og til Knark.

„Jag vil rive Hjertet ud
af Skjøn=Norges Bryst"
Dalekarlen svor ved Gud;
sleb sin Klinge tyst.

Stak saa tusind Klinger fult
under blåa Rock.
Svandsen mellem Ben er skjult
i en Ulveflok.

Dilted saa ad Bjørnens Sti,
Tusind Heste vel

gnegged, da de drog forbi
  røden Grændsepæl.

Ravne fler fra Grændserøs
  over Sveaflag
svang sig som om Nat slap løs
  midt paa lysblaa Dag.

Hedemarkens Agre laa
  som et dækket Bord.
Svensken stod og saa derpaa,
  mælte Avindsord;

sliber Carleklingen gram;
  skjære vil den Brad,
thi i Næsen dufter ham
  Norges Paaskefad.

Værten sad dog vak endnu
  i sin Husbondsstol;
ser fra Glas en Korpesky
  mørkne høien Sol;

hører fra den øde Skov
  Hestetramp tilgars;
kjender ikke Hestens Hov.
  „Gossar, lagom Mars!"

Norske Vært ved Paaskefad
  tog Violen svint:
Lange Riflepiber sad
  der som Bas og Kvint.

Vintren kom saa skarp med Gjæst;
  Ski maa da paa Bein.
Skien fo'r; men Gothens Hest
  sad i Snø og Stein.

Paa Blaamyra Svensken vil
  lave Davren sin.
Korpen lo i Granen stil:
„jeg til Middag min!"

Paa Blaamyra Svensken sad,
Skreppen tog fra Ryg.
Thi til norske Paaskefad
Veien vard for dryg.

Svensken sad paa Tuestol
rundt sin Kjed'l paa Knubb;
tørrede sin vaade Kjol;
Klingen laa paa Stubb.

— Da den Dødsviol i Nord
med sin Riflekvint;
østerdalske Jægerchor*)
spilte op gesvint.

Kjedlen valt og Svensken faldt
i den varme Saus.
Trangen gav dog, da det gjaldt,
Plads til Dødskehraus.

„Først en Juledands paa Myr!
Saa i Sengen, Gjæst!
Den skal redes under Fyrr.
Der man sover bedst."

Vi ved Alle, at Svensken ikke kom længer end til Trangen, og at han istedetfor „Norges Paaskefad" fik en Grav i Grændseskogens mørke Skygger. Saaledes skal det altid gaa Norges Fiender; de skal aldrig finde Andet her end — en Grav! saasandt det gamle Mandemod og den gamle Fædrelandskjærlighed ikke viger fra Landets Børn!

Men jeg har jo indbudt Dig, min Læser, til at betragte Hedemarken en vakker Høstdag, naar Herrens gyldne Velsignelse er lagt over utallige Agre saa langt dit Øie naar, ligeop i den mørke Aas; Du ser den ene store Gaard ved Siden af den anden at „dukke op", som Wergeland siger, af „den gyldne Mjøs af Neg", og Du vil tænke: hvor lykkelige de Mennesker maa være, der bor i et saadant Paradis; Du vil ikke fortænke Svensken i, at han misundte sin Granne al denne Herlighed. Men er det ogsaa vist, at der er saa „blankt inna som utta"? eller sandes Ordsproget her:

*) Heri tog W. feil, thi der var kun Trøndere i Trangen. U. B.

„Utta blank
inna krank"

eller „ikke Alt, som glimrer, er Guld"? Jeg er bange for, Hedemarken tager sig bedre ud fra Skreia, end om Du stiger ned i det gyldne Hav; jeg er bange for, at Armod og Elendighed vil møde dit Blik mellem al denne Guds Velsignelse, der synes tilstrækkelig til at mætte dobbelt saamange Mennesker, som nu for Tiden findes der. Der gives en talrig Klasse af Mennesker, som betragter de fulde Aks med ligesaamegen Begjerlighed som „Svensken", vi hørte om: nemlig Husmandsklassen; det er den, der især udfører Arbeidet, men Lønnen er liden og strækker knapt til Livsophold. Dog maa jeg sige som sandt er, at der er Feil paa begge Sider, og det vil Du bedst forstaa, min Læser, naar Du vil ledsage mig paa et Besøg i et Par Husmandsstuer.

Det var en kold Oktobermorgen at jeg gik igjennem Havningshagen paa en Gaard paa Hedemarken; Rimet bedækkede Jorden og trodsede Solens Magt, uagtet den allerede havde skinnet over én Time; der tærskedes allerede hist og her, en Lyd, som er glædelig at høre om Vinteren, men saa tidlig-høstes vækker Forestillinger om tomme Melkister og dette atter om uordentlige Husholdninger. Jeg var just i Begreb med at stige over et Klyveled, da jeg blev var i nogle Hundrede Skridts Afstand fra mig en Husmandsstue paa hver sin Side af Skigaarden; de hørte altsaa til to forskjellige Gaarde, og deres Udseende var i Sandhed ogsaa saa forskjelligt, at jeg blev staaende paa Klyveledets øverste Trin og betragtede dem med stedse stigende Forundring; jeg ved aldrig, jeg har seet Modsætninger saa paafaldende. Den ene Stue var ganske faldefærdig; den heldede svært til den ene Side og var støttet med et Par Stræververe; Torvtaget var indsunket paa flere Steder; Skorstenspiben var nedblæst, og istedet var nogle Bord og en gammel Dør opreist for at Røgen kunde faa Træk; det ene Vindu var aldeles borte, og Fjælestumper spigret for Aabningen, og i det andet var der kun et Par hele Ruder, Resten var udfyldt med Filler; et forhenværende Fjøs med Lade var i en endnu ynkeligere Forfatning, uden Tag og Døre. Dersom jeg desværre ikke oftere havde seet Husmandsstuer i en lignende Forfatning, skulde jeg have tvivlet om, at den, jeg nu betragtede, kunde huse menneskelige Væsener; men som sagt, det var ikke den første jeg saa, og desuden lød Barneskrig inde i den. Jeg vendte nu Blikket til den anden Stue; den var næsten

nyt optømret med Teglstenstag, Skorstenen endog hvidtet, Dør- og Vindueskarmer rødmalede, og to Fag Vinduer med hele, klare Ruder; Udhusene vare i en lignende god Forfatning. Øiet hvilede med Velbehag paa det Skin af Velstand og Velbefindende, som det Hele bar, og Øret forlystedes ved den opmuntrende Lyd af Slagene fra en Vævstol, ledsaget af en munter Sang. Jeg fik Lyst at betragte disse to Naboer nærmere og slog ind paa den Sti, der langs Gjerdet førte hen til den faldefærdige Stue. Just som jeg kom hen mod Døren, aabnedes den, og en 13—14 Aars gammel Pige med et Barn paa Armen lukkede et Par Børn ud, en Gut paa 7 a 8 Aar og en Pige paa 3 a 4. Alle var yderlig fattigt klædte, derhos skidne og saa forhungrede ud; Gutten gik barbenet og barhoved, og Pigebarnet havde nogle Skofiller paa Fødderne, der var bundne fast med Snøre, da de var aldeles for store:

„Hvor skal I hen saa tidligt?“ spurgte jeg de Smaa, der begyndte at traske afsted, Gutten trækkende Pigebarnet med sig ved Haanden.

„Ut aa be',“ klynkede Gutten.

„Fryser Du da ikke paa Bena, Gut?“ spurgte jeg.

„Jo—o“, hutrede det stakkels Barn, der allerede følte Rimen svide til de bare Ben.

„Har I faaet nogen Mad, før I gik?“ spurgte jeg.

„Ne—ei“, lød Svaret næsten grædende.

Jeg saa paa den ældre Søster med Barnet paa Armen, og hun forstod nok, hvad jeg tænkte, thi hun sagde:

„Vi har ingen Mad.“

„Men end Du da? Hvad lever Du af?“ spurgte jeg.

„Jeg har netop saa meget, at jeg og Barne kan bjerge os tilkvelds,“ svarede Pigen med en tvær Mine, idet hun gik ind.

Imidlertid var de Smaa traskede afsted. Jeg gik ind i Stuen. Hvor der saa ud! Jeg vil ikke tale om Stanken og Lorten, men blot om den yderlige Fattigdom, hvorom Alt vidnede. Jeg saa blot én Seng med lidt Halmrusk i og en gammel Fel; et gammelt skrøbeligt Bord, et Par skraklede Krakke, og i Peisen stod en Gryde og nogle forfærdelig skidne Kjørel; dette var det hele Bohave. Ved Bordet sad Pigen og madede Barnet med Vasvelling, som jeg er vis paa, min Hund vilde have vraget. Selv muslede hun paa en kold Potetes, hvoraf der laa nogle paa Bordet.

„Har Du ikke andet eller mere Mad end dette her til Dig og Barnet idag?“ spurgte jeg Pigen, opfyldt af den inderligste Medynk.

„Nei," svarede Pigen uden at se op.

„Det er jo ikke mere end Du kunde spise op i et Maal," sagde jeg. „Du kommer da ikke til at føle Dig mæt idag, stakkels Barn."

Pigen betragtede mig med store Øine; der laa vel Noget i min Stemme, som hun ikke var vant til at høre; hun begreb, at jeg ynkede hende, og i hendes Alder er selv den Ulykkeligste modtagelig for Deltagelse.

„Vi er ikke vant til det bedre, vi Fattigfolk", sagde hun, og store Taarer trillede ned over de blege Kinder.

„Men hvor er da dine Forældre?" spurgte jeg.

„I Gaarden," lød Svaret. „Sidder Du da saaledes hjemme og sulter hver Dag?" spurgte jeg.

„Ja, naar ikke Mor er hjemme," svarede hun.

„Kan hun da skaffe Dig mere Mad?" spurgte jeg atter.

„Nei, men da gaar jeg ud og be'r med Søskendene mine, og da faar vi altid Mætta," sagde Pigen, idet hun huskede Barnet, der, øiensynligen utilfredsstillet ved Føden, det fik, gren og vaandede sig.

„Har Du da ingen Melk til Barnet? Har I ikke Ko?" spurgte jeg atter.

„Nei, Gud bedre os, hel'; Lensmanden tog Kua vores i Sommer for Auktionsskuld."

„Men kunde Du da ikke koge ny Velling til Barnet, saa det kunde faa den varm, og Du kunde jo koge Dig nogle Potetes," mente jeg.

„Der findes hverken Mel eller Potetes i Huset," svarede Pigen.

„Men hvor har I da faaet dette her fra?" spurgte jeg.

„Det er hvad Barna bad sammen igaar," svarede Pigen modløs.

„Men i Guds Navn da, Barn," sagde jeg ganske utaalmodig, „har I da ikke avlet baade Korn og Potetes iaar?"

„Det var ret ganske lidet, det," svarede Pigen, „thi vi havde intet Frøkorn; og de Næver, som vi fik tigget sammen og saaet ud, aad Gaardskreatura op i Sommer, og de Potetes, vi fik efter Lodsætning med hun Beret Bergseie, blev opspist, før andre Folk tog op Poteterne sine."

„Og det mod en lang Vinter!" mumlede jeg for mig selv, idet jeg skyndte mig ud af denne Jammerens Bolig, efter at have givet Pigen nogle Skilling til Melk til Barnet. Jeg havde vel oftere seet lige saa stor Fattigdom; men jeg havde aldrig før seet umyndige Børn saaledes overladt til den bitreste Nød. O, I Børn, som aldrig be-

høver at spørge, hvor rigelig og god Føde skal komme fra til rette Tid, o, takker Gud af Eders ganske Hjerte og glemmer ikke at indeslutte i Eders Bønner dem, som syge og sorrigfulde er, hvad enten de er fjærn eller nær!" Kommer ihu „den kolde, sure Vasvelling og de kolde Potetes," naar I vil vrake god og sund Mad, der ikke forekommer Eders kræsne Ganer lækker nok. Kommer ihu de mange Tusinder, som sukker efter slig Mad, der for dem vilde være Herrekost! Kommer endeligen ihu, at Alle har seet sin Vugge, men Ingen sin Grav!

Jeg stod atter i det Fri; men jeg anstrengte mig forgjæves for at ryste af mig det ubehagelige Indtryk, som denne Scene havde gjort paa mit Sind. Uagtet Solen beskinnede det smukkeste Landskab, jeg vilde se for mine Øine, uagtet den friske Skogluft omspillede mig, stod dog de blege, forhungrede smaa Ansigter for mit indre Øie; mange Aar er henrundne siden hin Morgen, jeg har seet megen Nød og Elendighed siden den Tid, og egne bitre Bekymringer har ladet mig glemme Andres, og dog ser jeg endnu hine Ansigter saa levende for mig, som om jeg havde seet dem igaar, jeg synes at se det lille Søskendpar, der „venneløs og frendeløs" vandrede ud for at be'. Som jeg nu stod der fordybet i mørke Tanker, faldt mit Blik paa Stuen paa den anden Side af Skigaarden; den stod der saa pyntelig og pen som en Brudgom; det var ligesom Sollyset selv saa anderledes ud paa den end paa dens faldefærdige Nabo; den ligesom indbød mig til sig over Skigaarden, og jeg fulgte Indbydelsen. Det første Væsen, der hilste mig, da jeg kom over paa den nye Plads, var en Gris, der lystigt sprang om i et Indelukke; det var straks et opmuntrende Syn; der, hvor der er en Gris, der maa der være Mad i Huset for Menneskene med, thi en Gris vil have Mad, og der maatte altsaa være mere end Menneskene behøvede, og denne Gris saa ud til at faa dygtig Mad. Den næste, der hilste mig, var en Kat, der laa paa den et Par Trin høie Dørtrappe og solede sig; Katten er ogsaa et godt Tegn ved et Hus, thi den vil have Melk, skal den trives, — altsaa hører der en Ko til, og jeg slap at se mig længe om efter den, thi den lod høre fra sig fra Fjøset af; den havde Lyst at komme ud; den vidste ikke, at Marken var bedækket med Rim, og at dens tænksomme Madmoder havde den for kjær til at lade den slikke i Rimen. Altsaa der var godt Vinterforraad i Laden, siden man havde Raad til at give Koen et Morgenfoder, medens Solen tog Rimen væk. Disse var de Be-

tragtninger, jeg anstillede, idet jeg gik de faa Skridt hen til Stuedøren: saa hurtigt modtager Sjælen Indtryk og saa hurtigt bearbeider Fornuften dem! I nogle Sekunder havde det mangedobbelte Antal Tanker mod det, der her er gjengivet paa Papiret, gjennemfaret mit Hoved. Hvor beundringsværdig er Menneskeaanden, denne Affødning af Guds Aand, den han meddelte sit ypperste Skaberværk! Men vi synes kun lidet at komme dette ihu, ellers vilde vi være omhyggeligere for at gjøre vor Aand sit guddommelige Ophav værdig. Vi tænker saa sjelden under vor Vandring igjennem Livet paa, at vi engang skal aflægge Regnskab for Anvendelsen af det betroede Klenodie; vi glemmer Sjælen over Legemet, eller med andre Ord, vi anvender kun Sjælen til Legemets Tjeneste. Men der staar skrevet: Mennesket lever ikke af Brød alene!

Som sagt, det var under hine hurtigt vekslende Tanker at jeg nærmede mig Stuedøren; den stod paa Gløt, og jeg aabnede den sagte. Hvad saa jeg her? Var disse Husmandsstuers Ydre forskjelligt, saa var deres Indre det ikke mindre. Vi har seet, hvorledes det saa ud i den ene, lad os nu betragte den anden. Solens Lys faldt gjennem et Vindu, der vendte mod Øst, paa en Kone, der, vendende Ryggen mod Døren, sad i Væven og lod Skytten muntert vandre frem og tilbage under Trøernes Klapren og Bommens Slag; en Pige paa 9 a 10 Aar sad og spolede, og en anden Pige, et Aar eller to yngre, sad og vuggede et lidet Pattebarn, medens hun stavede sig frem i Katekismen; alle Tre var rent og pent klædte efter deres Stilling; hele Stuen var forøvrigt skuret og pyntet som om det var Helg, og Alt fra øverst til nederst bar saa umiskjendeligen Præg af Orden og Renlighed, at jeg ikke kunde se mig mæt paa det. Mine Tanker vandrede fra denne lyse, venlige Stue hen til den mørke, fæle Nabostue, — fra disse rene, sunde og glade Barneansigter, til de skidne, blege og sørgmodige. Hvoraf kom denne Forskjel? Var Penge Aarsagen? spurgte jeg mig selv; men min Forstand svarede et bestemt Nei: her var ikke Tegn til Velstand; Menneskene var fattigt, men renligt klædte; Bohavet var fattigt, men rent; jeg saa to Senge, en større og en mindre, med Halm i (jeg havde bemærket Skindfeller hængende paa en Stang udenfor Stuen); et gammelt Bord, men hvidskuret som Sne, et Par Krakker og en Bænk ikke mindre hvide; Gryden blankskuret, Peisen hvidtet; Kjørlerne rene og pene, stillede i Orden dels paa en Hylde, dels under et brunmalet Skab; endelig hang der paa Væggen et Gjøguhr, og just som mine Øine faldt paa det, sprang Gjøgen

frem og varslede om, at Kl. var 8; jeg syntes aldrig, jeg havde hørt en Gjøg gale saa vakkert; den syntes ligesom at have Liv og at glæde sig i sit Opholdssted. Hvad var det da, naar det ikke var Penge, der bevirkede denne store Forskjel mellem disse to Naboer? Jeg vilde vide det, og derfor traadte jeg ind i Stuen med et „Guds Fred," og denne Hilsen kom sandelig fra Hjertet; thi det syntes mig som jeg følte, at her var Guds Fred tilhuse, at her havde han udbredt Velsignelse med rund Haand.

Ved min Indtrædelse dreiede Væversken Hovedet mod mig og lagde Skytten ned; Rokken og Buggen standsede, og Alles Øine spurgte: Hvad er du for En?

„Lad mig ikke forstyrre Jer i Jert Arbeide, godt Folk", sagde jeg. „Jeg gik just forbi Stuen, og den saa saa tækkelig ud udvendig, at jeg fik Lyst at se, om den saa ligedan ud indvendig, og saa er det, ser jeg." Den vakre Kone blev ganske rød af Undseelse over min Ros, som hun nok kunde mærke var oprigtig ment.

„Aa, Gud bedre os," tog hun til Orde, „her er nok ikke rart; vi er bare fattige Folk; og saa gjør nu Barna det uryddigt, og dertilmed er det nu sidst i Ugen, saa det er nok mindre end pyntet," lagde hun til, idet hun med Forklædet viskede Bænken af og indbød mig til at sætte mig.

„Nu, saa vilde jeg da bare ønske, at det om Søndagen saa saapas ud i hver Husmandsstue", sagde jeg; det vilde da være en sand Hygge at besøge Husmandsstuerne, hvor man som oftest kan gru sig for at gaa ind."

„Kanske De er tørst", spurgte Konen, „saa skal jeg gaa efter en Spildkumme Melk."

„Aa, Du skal have Tak, det vilde ikke smage saa ilde," mente jeg.

Som sagt saa gjort. Konen gik efter Melk i et Aflukke eller Afdeling af Stuen, som man nogle Steder kalder Kove, og som dels bruges til Forraadskammer, dels til Kjøkken. Førend hun gik, sendte hun den lille Spolerske ud at slippe „a Svartsi og Sauen" ud, og den Lille ved Buggen fik hun til atter at sætte denne i Bevægelse for at ikke „Barne skulde vakne."

Snart kom hun igjen med en Spildkumme nysiet Melk paa en Tallerken, hvoraf der rigtignok ikke var mere end de Trefjerdedele tilbage, men ren var den, og Melken smagte mig fortræffeligt.

„Men kan Du nu sige mig, Mo'r," begyndte jeg, „hvorledes bær Du Dig ad med at holde Alting saa rent og pent?"

„Aa Gud bedre os," hed det atter, „det er nok ikke rart, men vi Fattigfolk er nu ikke vant til det likere."

„Gud bevare Dig, Mo'r," sagde jeg alvorligt, „tal ikke saa; jeg synes, Du har det rigtig godt; jeg kunde næsten misunde Dig Stuen din, dersom ikke Vorherre ogsaa havde velsignet mig med et hyggeligt Hjem."

„Jøses, ja her er nok brav," tog Konen atter til Orde, „jeg takker nok Gud baade Kveld og Morgen for, hvor god han er mod os syndige Mennesker; men det er nu Forskjel paa Folk; og Storinger som De maa nu synes her er bare uselt hos en stakkars Husmand."

Uselt, Mo'r!" udbrød jeg, „nei her er ikke uselt, men jeg kommer lige fra en Stue, hvor det var rigtig Useldom, nemlig fra Naboen din."

„Ja, Herre Gud, der er ret daarligt!" sagde Konen, og den inderligste Deltagelse stod malet paa hendes livlige, udtryksfulde Ansigt.

Jeg fortalte hende nu om mit Sammentræf med Børnene, der skulde „ut aa be'", og om det stakkels Pigebarn, der maatte sidde hjemme som Barnefostre uden Mad til sig og Barnet.

„Aa, tal ikke om det," bad Konen, og hun græd bitterligt; „det gjør mig saa inderlig ondt at se og høre paa al den Nød og Jammer, der Dag ud og Dag ind er at se og høre borte i Stuen; jeg gjør, hvad jeg kan for dem, og det vil Manden min ogsaa; men Herre Gud, hver er sig selv nærmest, og enhver maa indse, at vi trænger selv det, vi har, baade af Klæder og Mad, naar vi skal være selvbjerget."

„Men hvoraf kommer det da, at det er saa yderlig fattigt med de Folk?" spurgte jeg.

„Ja, Gud ved, hvad jeg skal svare paa det," sagde Konen, „jeg ved det ikke selv."

„Kanske Konen er uordentlig, kanske Manden er drikfældig?" spurgte jeg.

„Nei, var det likt sig," forsikrede Konen, „han Lars er saa ordentlig og stræbsom og snil en Mand som der kan klædes Klæder paa."

„Ja, men Konen da?" gjentog jeg.

Halv forlegen svarede hun: „Hun Beret stræber sent og tidligt, det var Synd at sige Andet, men det har aldrig villet monne noget for hende; jeg ved ikke, hvorledes det har sig, det er ligesom det bliver borte mellem Hænderne paa hende, enten saa det er Mad eller Klæder."

„Jo, det forstaar jeg godt," sagde jeg. „Din Naboerske, Mo'r,

er uordentlig, ødsel og uden Omtanke; naar hun har Mad, saa holder hun ikke tilhuse med den; hun tillaver den ikke ordentlig, hun lader Ungerne gaa og æde den hele Dag; saalænge de har Sul, saa spiser de den, og siden tager de fat paa Vasvellingen, er det ikke saa, Mo'r?"

„Konen betragtede mig med store Øine, og derpaa sagde hun: „De kjender jo hun Beret ligesaa godt som jeg, hører jeg; hvorfor spørger De mig da?"

„Nei, Mo'r," svarede jeg, „jeg kjender ikke Beret, men jeg kjender Mange som Beret, og ved at lægge sammen det Ene med det Andet, saa kan jeg slutte mig til, hvorledes det hænger sammen. Nei, jeg kjender ikke Beret, det er første Gang jeg hører hende nævne og omtale, men slige Kjærringer er sig selv lig overalt. Nu skal jeg sige Dig, hvorledes Beret bær sig ad i Klædesveien. Har hun et nyt Plag, saa tager hun det paa sig Søndag og Hverdag, aldrig lapper hun og aldrig vasker hun, og saaledes er det snart forbi med Herligheden. Har hun engang nogle Skilling at kjøbe for, saa kjøber hun ikke Sko og Hoser til sig og Barna eller Lærred til en Skjorte til han Lars, men hun kjøber et storblommet Tørklæde hos Kræmmeren, omendskjønt hun har Tørklæder nok før, eller hun kjøber et Forklæde eller Sirs til en Spencer; nu, er det ikke saa, Mo'r?"

„De ved god Besked, forstaar jeg", lød Svaret.

„Nu, og saa gaar baade Lars og hun paa alle Auktioner eller kanske bare hun," sagde jeg, da jeg saa Konen ryste paa Hovedet, da jeg nævnte ham, „og der kjøber hun alskens Skrab, som hun intet Brug har for, og naar Aaret er omme, saa kommer Lensmanden og panter ud baade det kjøbte Skrab og mere til, er det ikke saa, Mo'r?"

„Jeg kan ikke sige Andet, end at det er sandt hvert Ord," svarede Konen; „men", lagde hun til, „det er ikke hendes Berets Skyld, Stakkar."

„Hvorledes mener Du det?" spurgte jeg.

„Jo, ser De, den, der er opvokset paa Betlerstien, lærer bare det, som Galt er, og er aldrig istand til at lægge af alle de Uvaner, et sligt Liv medfører," svarede Konen.

„Altsaa er Beret opvokset paa Betlerstien," sagde jeg; „ja, den er lei, og det er sandt som Du siger, Mo'r: den, der har vandret paa den fra Barnsben, bliver sjelden eller aldrig til Folk. Kjendte Du Beret den Tid?"

„Ja, det skulde jeg tro," lød Svaret; „vi er begge Husmandsbarn og nære Naboer; vi har tjent sammen, og vi blev gift næsten paa samme Tid."

„Men I har ikke tigget sammen?" spurgte jeg, omendskjønt jeg angrede disse Ord, thi Konen blev ganske rød i Ansigtet, og jeg mærkede tydelig, at hun blev fortrydelig.

„Nei, Gudskelov, hidindtil har jeg sluppet for det og haaber med Guds Hjælp at slippe derfor herefter med", svarede hun.

„Ja, Du har sandeligen Grund til at takke Gud for, at Du har sluppet en saadan Ulykke", sagde jeg, „men jeg ved det nok, at Forældre ofte ikke har Andet at gribe til, saaledes som nu er Tilfældet med dine Nabofolk. Men hvorledes gik det da til, at Du slap for at gjøre Følge med Beret?" spurgte jeg.

„Det gik saaledes til, som det gaar til med mine Barn; jeg lader dem før sulte, førend jeg slipper dem ud at betle. Min Moder trælede Dag og Nat og lagde sig mangen Kveld hungrig, for at have en Madbid til os Barna om Morgenen, naar vi raabte paa Mad. Men mangen Gang fristes man til at lade dem gaa, saa saart er det at høre og se de smaa Stakkarne græde for Mad. Dog", tilføiede hun, „Gud har været saa naadig at forskaane mig for ret ofte at prøve den Pine; baade Manden min og jeg har, Gud være lovet, bestandig nydt en god Helse, og saa er en Dag gaaet omsend, og nu har vi basket os saa langt frem, at vi skulde tro, det Værste er overstaaet. Barna begynder at kunne gjøre lidt Nytte; de Ældre passer de Yngre, saa jeg kan faa drive paa Vævning og Spinding."

„Men hvorfor kan ikke din Naboerske, Beret, gjøre det samme; hun har jo nu samme Hjælp som Du?" sagde jeg.

„De glemmer," svarede hun, „at Beret gik om og betlede i den Tid, hun skulde lære at væve og spinde; hun blev sent konfirmeret og fik allerede et Par Aar efter et Barn, hvormed hun blev siddende borte i en Stue og sultede; to Aar senere fik hun atter et Barn med ham, som hun nu er gift med; han Lars var for skikkelig Gut til at lade hende sidde; han giftede sig med hende, og det er ikke hans Skyld, at det gaar som det gaar; men hvor skal han hen, stakkars Mand, med Gjæld og Armod over Ørene? Lars kunde faa den bedste Plads, som findes, thi Alle vil have ham, da han er saa særdeles hændt til altslags Arbeide baade grovt og fint, han er Tømmermand og Snedker og Smed, ja, jeg ved ikke, hvad det skulde være for Arbeide, han Lars ikke kunde gjøre, — men Beret, Stakkar, vil Ingen have, saaledes flytter de hvert Aar fra den ene Plads uslere end den anden og bliver fattigere og fattigere. Vor Herre ved, hvad Enden skal blive!"

„Men," sagde jeg, „hvorledes gaar det til, at Du er hjemme, medens Beret er i Gaarden?"

„Beret er forbunden til at gaa i Gaarden naarsomhelst," svarede Konen, „men efter vor Kontrakt med Værten pligter jeg blot Arbeide i Aanerne og ellers en Dag i Ugen, om forlanges."

„Din Mand derimod maa vel gaa i Gaarden hver Dag?" spurgte jeg.

„Ja, paa Lørdagen nær, undtagen i Aanerne," svarede hun.

„Fortæl mig nu i Korthed dit eget Levnetsløb," bad jeg, — „siden jeg har hørt saameget om din Naboerske, saa har jeg Lyst til at høre, hvorledes Du har baaret dig ad med at faa det ganske anderledes."

„Aa, det er nok ikke stort at fortælle om mig," sagde Konen smilende, „men naar De vil høre paa, hvad en stakkars Husmandskjærring har at fortælle, saa er det det mindste, jeg kan gjøre at opfylde Begjeringen. Jeg kom tidligt ud at tjene og skiftede ikke ofte Rum; thi jeg traf paa snille Folk at være hos; paa det sidste Rum jeg var, blev jeg kjendt med Manden min; vi tjente sammen i 5 Aar og lagde os begge adskilligt til Bedste, saaledes at vi, da vi giftede os og fæstede Plads, kunde sætte Bo uden at gjøre Gjæld; jeg havde Ko og Sau, og han Per, Manden min, havde Kakkelovn og mange andre Ting, og begge var vi vel klædt. Vi havde først en Plads i 5 Aar, men det var aarevis, og det er saa utrygt; det er ingen Hygge ved at lægge Arbeide paa Jorden, naar man ikke er sikker paa at høste Frugten af det. Saa fæstede vi for 5 Aar siden denne Plads paa vores Begges Levetid og ellers paa gode Vilkaar; det Bedste er dog, at Værtfolkene er udmærket snille og skjønsomme Folk, der glæder sig i at det gaar os vel; Stuen var ganske daarlig, da vi kom, men Værten satte op denne Stue for os, og ifjor blev alle Husene fuldfærdig; vel har vi kostet meget paa dem, thi vi kunde ikke forlange, at Værten skulde gjøre større Bekostninger paa Husene end nødvendigt var, medens det var meget og mangt vi kunde have Lyst at have efter vort Sind. Men saa er han Per nu baade Snedker og Maler og har lidt efter lidt pudset op i sine Fristunder. Jordveien var i en daarlig Forfatning, da vi kom, men nu føder den os paa det nærmeste i gode Aar."

„Og nu trives I godt her, kan jeg tro?" sagde jeg.

„Ja, saalænge Gud giver Helsen, saa synes vi, Ingen kan have det bedre end vi; vi har da et Hjem, som Ingen kan tage fra os, saalænge vi er istand til at besvare, hvad vi pligter Værten; vi har, Gud ske Lov, sunde og friske Barn, som arter sig vel og gjør os Glæde;

den ældste, Mari, har godt Lov af baade Præsten og Skolemesteren, og hun Vesle-Lisbet tager godt efter hun med. Herre Gud, der er nu ingen større Glæde i Verden, end at Barna skikker sig vel; de ligger nu En paa Hjertet sent og tidligt."

„Men kan Du sige mig, Mo'r, hvorledes Du bær Dig ad med at holde det saa rent og pent?" spurgte jeg atter.

Konen lo og svarede: „Det samme spørger Værtinden min ogsaa om. Hun besøger os ofte og slaar af en Sladder; hun har staaet Fadder til hu' Vesla i Vuggen, der er opkaldt efter hende, maavite, og nu har hun lagt saadan Elsk til dette vesle Tinge, at hun tidt og jevnt kommer hid for at se til hende, og hun kommer aldrig tomhændt, maatru; hun har selv ingen Børn, og jeg synes at forstaa paa hendes Tale, at hun tænker paa at tage hende til sig engang, og da var hu' vesle Ingeborg vel faren, thi de er rige og hæderlige Folk i enhver Maade."

„Jamen Du glemmer at lære mig den Kunst at skure og holde Tingene i Orden," sagde jeg.

„Aa det er ganske simpelt; det bestaar bare i hverken at spare paa Vand eller Kræfter; naar man først har faaet en god Tot i Tingen, koster det siden liden Møie at holde den vedlige. Men det hjælper kun lidet at give Regel for Renlighed for dem, der trives i Lorten; de hverken ser eller lugter den; men trives man ikke i den, vil man nok forstaa at holde den borte. Det samme gjelder om Orden; er man fra Barndommen vant til denne Dyd, taaler man ikke, at den mindste Ting ligger der, hvor den ikke skal ligge; men er man ikke vant dertil, ser man ikke Uordenen og besværes ikke af den."

„Meget sandt, min gode Kone," sagde jeg, „det har jeg ogsaa erfaret, og man gjør sine Børn en stor Tjeneste ved at bibringe dem denne Ordenssans fra deres spædeste Alder af, saa falder det siden af sig selv. Jeg tror, at Orden og Renlighed er vigtigere for Fattigfolk end for nogen Anden, og jeg tror, at dersom de øver disse Dyder, vil de maaske ikke blive mindre fattige, men deres Fattigdom vil ikke gjøre dem ulykkelige; de vil have dagligt Brød, og de vil være sunde og tilfredse; det er netop Urenlighed og Uorden, der er Arbeidsklassens værste Fiender; det er dem, der gjør Madforraadet skrypt og daarligt, det er dem, som ødelægger Klæderne mere end Tid og Slid, det er endeligen dem, der gjør Hjemmet uhyggeligt og driver Manden til Kroen og Konen ud paa Sladder og Børnene ud — at betle. Tak Du din Moder i sin Grav, fordi hun holdt Dig til Orden og Ren-

lighed, det er hende, Du har at takke for, at Du er en lykkelig Hustru og Moder. Opdrag dine Børn i de samme Dyder, og Du giver dem en bedre Arv, end om Du efterlod dem mange Hundrede Daler. Og nu vil jeg sige Tak for mig; jeg har her tilbragt en Time, som jeg regner til de bedste i mit Liv, og jeg skal mindes den, saalænge jeg lever. Gud være med Eder alle til Eders Dages Ende."

Vi skiltes ad som gamle Bekjendte, og med saa venskabelige Følelser, som kun oprigtig Agtelse indgiver, tog jeg Afsked med denne hæderlige Kone. For at efterlade et Minde om mit Besøg her, tog jeg tre Ansigtsotteskillinger og viklede ind i hver sit Stykke Papir, som jeg rev ud af min Tegnebog, og i hvert skrev jeg med Blyant: Orden og Renlighed, og udenpaa hvert et af Børnenes Navne. Jeg bad Moderen om at gjemme disse smaa Mindestykker for dem, og at tage dem frem engang imellem til Erindring om mig og mit velmente Raad. Mari og Lisbet kom hen til mig og rakte mig deres rene Hænder og neiede nok saa net og takkede for Gaven. Jeg betragtede med inderligt Velbehag deres vakre, aabne Ansigter, deres gule, smukt flettede Haar, og skulde Intet have havt imod at kalde dem Mine. Just som jeg forlod Stuen, underrettede Gjøgen mig om, at jeg havde spildt en hel Time for den flittige Væverske. Jeg bad hende tilgive mig, men hun forsikrede, at hun gjerne vilde sidde oppe to Timer om Natten for at tage igjen det Forsømte, saa megen Fornøielse havde denne Time foraarsaget hende. Det gjør den simple Mand godt at se sit Menneskeværd anerkjendt af sine Overmænd, og hvor godt har ikke disse af at lære at kjende den simple Mands agtværdige Sider, hvilke altfor ofte blir overseede eller betvivlede!

Paa Konens Anmodning maatte jeg bese Laden og Fjøset; Laden var fuld af vakker Lo og vellugtende Hø; Fjøset var rent og pent, lyst og triveligt; og den vakre Ko, som nu gik ude og græssede, fortjente ogsaa et sligt Fjøs. Jordveien saa ud til at være vel dyrket, og et nyryddet Stykke viste, at Manden ikke tænkte paa at slaa sig tilro, men arbeidede fremad. Da jeg nu atter steg over Gjerdet for at fortsætte min Vei, undgik jeg med Flid at se hen til den stygge gamle Stue; jeg vilde beholde usvækket det Indtryk, dens lykkelige Nabo havde gjort paa mig.

Paa min videre Vandring gjennemgik jeg i Tankerne, hvad jeg denne Morgen havde erfaret og lært, og jeg kom til den Slutning, at Gaardmanden væsentligen kan bidrage til Husmandens Velvære og derigjennem i en ikke saa ubetydelig Grad til sin egen Stillings For-

bedring ved at overlade ham Pladsen paa rimelige og fornuftige Vilkaar. Dertil regner jeg: at Pladsen overdrages paa Husfolkenes Levetid, at der overlades dem, især Konen, nogen Del af Ugen til eget Arbeide, at Afgiften ikke sættes høiere end rimeligt er og Daglønnen ikke lavere, at Gaardmanden i det Hele taget paa enhver Maade søger at lette Husmanden hans afhængige Stilling og at befordre hans Vel. Derved vil Gaardmanden vinde en tro og hengiven Tjener, istedetfor at han nu altfor ofte i Husmanden har en hadefuld Træl, der intet gjør for Husmanden af et godt Hjerte, men kun formedelst Tvang og Nød gjør sin Pligt; Gaardmanden har nu ofte i Husmanden sin Skogs og sine Gjerders værste Udplyndrer; Husmandsungerne ligger som et Aat paa Gaarden og Bygden; endeligen kommer hele Stasen paa Fattigkassen, dersom Manden dør. Alt dette vil undgaaes, naar Gaardmændene behandler Husmændene paa den ovenanførte Maade, — det vil sige, naar de behandler dem menneskeligt og kristeligt.

Jeg ved ikke, om det har lykkedes mig at godtgjøre i det Foregaaende, hvad jeg egentligen tilsigtede, nemlig, at der er Feil paa begge Sider, baade hos Gaardmanden og Husmanden. Jeg har søgt at vise, at Gaardmanden bereder ved urimelige Vilkaar sin egen Skade, idet han driver en vigtig Del af Arbeidsklassen ud paa Betlerstien, hvor en saare vigtig Del af dens Liv gaar tabt, og hvor alle de gode Spirer kvæles og de onde skyder iveiret. Saaledes faar Gaardmændene daarligt Tjenestetyende, der ikke har lært at arbeide (det læres ikke paa Betlerstien) og ikke gider arbeide (thi Ledriggangen har udryddet al Virkelyst); han faar samvittighedsløst Tjenestetyende, thi paa Betlerstien findes ingen Skole, og pjaltede Børn skammer sig for at gaa i Kirke; altsaa forbliver den fattige Ungdom i Uvidenhed om sine Pligter som Menneske og Kristen og følger blindt sine dyriske Drifter. Følgen heraf er atter tidlige, letsindigen indgangne Ægteskaber, som oftest bebyrdet fra Begyndelsen med flere udenfor Ægteskabet avlede Børn. Det er disse Mennesker, ukyndige i Arbeide, uvidende om sine Pligter mod Gud og Mennesker, svækkede ved Udsvævelser, begyndende med Armod og endende i Elendighed, der fornemmeligen danner Husmandsklassen. Gives der Undtagelser, og de gives virkelig, jeg kjender flere, — da er det mere Menneskenes gode Natur at tilskrive end Omstændighederne. Naar jeg altsaa har sagt, at der er Feil paa begge Sider, da er jeg

bange for, de værste falder paa Gaardmandens Side og til hans egen store Skade; thi vist er det, at en forarmet Husmandsklasse vil forarme Gaardmandsklassen.

---

10. Julekvelden.

„Aa Gud hjælpe os for Jul dette blir," klagede Husmandskonen Ingeborg for sin Mand Ole, der sad og flettede Kurve. „Aa Gud hjælpe os," klagede hun; „intet Øl, ingen Kage, ingen Ludefisk. Aldrig har det været saa smaat for os."

„Nu, nu, Ingeborg," sagde Ole, „klag ikke før Tiden; vi kan undvære baade Øl og Kage og Fisk; vi maa takke Gud, om vi kan have en skikkelig Grød Julekvelden, iaar maa vi være glad, naar vi blot kan opholde Livet."

„Ja, jeg mener det kommer til at staa om Livet med," klynkede Ingeborg, „thi det Mel, vi har, rækker knapt Julen over. Og end Barne da, hvorledes skal vi faa det døbt? det er nu snart Fjerdingaaret gammelt."

„Jeg faar vel friste Præsten endnu en Gang, om han ikke vil gjøre det for 16 ß," sagde Ole.

„Jøses, for Synd Præsten har paa sig, som er saa haard mod os Fattigfolk og det i slige Tider," sagde Ingeborg.

„Javist stod det nu vel over for Præsten at døbe Barne for 16 ß," sagde Ole. „Gammel-Præsten vores, han gjorde det mangen Gang for Ingenting og gav tidt den Fattige det Offer, han fik af den Rige!"

„Gammel-Præsten!" udbrød Ingeborg under Taarer. „Gud velsigne ham, der han ligger; havde han levet nu, ved jeg vist, vi baade skulde faat Barne vort døbt og en Maltnæve med, saa vi kunde skjænket Fadderne som andre skikkelige Folk."

„Det nytter ikke at klage," sagde Ole; „borte er borte; naar jeg har faaet disse Kurve færdig, skal jeg gaa ned i Præstegaarden og prøve, om jeg kan faa dem solgt der."

„Jo, det ved jeg vist," sagde Ingeborg; „da faar Du sælge dem for godt Kjøb; nei, da er det bedre Du gaar til Skriveren med dem; thi saa streng Mand det er, saa holder han sig dog for god til at byde en fattig Stakkar en Spotpris for hans Arbeide."

Næste Morgen gik Ole afsted med sine Kurve til Præstegaarden:

men det gik som Ingeborg havde spaaet: man bød ham en Skampris for dem, og Præsten vilde intet høre om at døbe Barnet for 16 ß. To Ort vilde han have, ikke en Skilling mindre. „Ja, saa faar 'n Far tage Kurvene mine da for to Ort; jeg ved, at jeg skulde faa mindst tre Ort for dem i Byen, om jeg kunde række did,“ sagde Ole; men Præsten vilde ikke have mere end en Kurv, og den vilde han ikke give mer end 8 ß for, endskjønt den var værd det dobbelte. Hos Skriveren fik han solgt et Par Kurve og fik uprutet, hvad han forlangte, men de øvrige Kurve maatte han bære med sig hjem igjen, thi han fandt ikke Kjøbere til dem. Ole kom ganske nedslagen hjem, han havde dog haabet at faa gjort Udvei til Barnedaaben. Ingeborg græd og klagede; forgjæves brød de Hovederne for at udtænke noget, som de kunde afhænde, af hvad de havde; men de var bare nye Begyndere, Ingen af dem havde af Klæder mere end det Nødvendige, og Indboet var saa tarveligt som muligt: et Sengested med et Par Skindfelder, et Skab og et Bord, nogle Bænke og en Stol, nogle Kjørel, det var, snart sagt, hele Herligheden; de havde en Ko, det er sandt, Ingeborgs eneste Arvedel efter Forældrene, hvilke den ene kort efter den anden var døde for et Par Aar siden. De havde havt den Plads, Ole og Ingeborg nu havde, og som disse havde faat paa ganske gode Vilkaar; men to paa hinanden følgende Uaar havde allerede bragt dem i betydelig Gjæld til Verten, og der forestod en slem Vinter. Lidt Byg var bleven bjerget før Frosten ligesaa et Par Tønder Potetes, men det vilde ikke strække langt. Det Eneste, de, som sagt, havde at afhænde, var Koen; men det var den, der skulde ernære dem Resten af Vinteren, naar den noget over Jul kalvede; desuden var der ingen Pris paa Kreaturer nu, da Alle vilde sælge og Ingen kjøbe. Hvad var at gjøre? de var ganske raadvilde; deres Vert, som var en snil og hjælpsom Mand, havde selv ondt for at bjerge sig iaar; Frosten havde ødelagt hans hele Avling; han havde mange Munde at mætte og derhos betydelige Renter og Afdrag at svare til Banken foruden Skatterne: altsaa var ingen Hjælp at vente hos ham; Arbeide var der ikke at faa, thi Alle maatte indskrænke sig til det allernødvendigste, da hverken Pengene eller Føden vilde strække til udenfor dette.

„Jeg mener,“ sagde Ole, efter at Ægtefolkene forgjæves havde søgt noget Redningsmiddel, „jeg mener, der bliver intet andet Raad end at lade a' Salgaas gaa i Byveien.“

„Men, Ola,“ jamrede Ingeborg, „tænker Du da ikke paa Barne? Du ser, at jeg for hver Dag har mindre og mindre Melk, og der

kan da heller ikke blive Melk af lidet og daarlig Mad og mange og tunge Bekymringer. Vi kan nok holde ud at sulte en Stund, men har vi ikke Melk til Gutten, skjønner jeg ikke, hvorledes vi skal holde Liv i ham." Hertil vidste Ole Intet at svare, og de gjorde, som man saa ofte gjør, naar man ingen Udvei ser — de gav sig Gud ivold og bad ham at hjælpe dem, da de ikke vidste at hjælpe sig selv. Imidlertid flettede Ole flittigt Kurve paa smal Kost; men han klagede ikke for sin egen Del; derimod skar det ham i Hjertet at se, hvor Ingeborg magredes, og høre Barnet skrige over utilfredsstillet Trang til Næring. Oles Vært tog kort før Jul de færdige Kurve med til Byen og bragte ham istedet et Par Voger Mel; Vasvelling var vel en daarlig Julekost, men, Herre Gud, det var dog Føde!

Endeligen var Julen inde; det var Lille-Juleaften; Ingeborg havde vasket og pyntet Stuen fra øverst til nederst; Borde og Bænke var, om ikke „hvide som Sne", saa dog saa rene og pene som saadanne Ting, der daglig bruges, kan blive. Ingeborg sad ved Peisen og stellede med Barnet, og Ole lappede et Par Sko. Da gik Døren op, og en pyntelig klædt Mand, af Udseende en Haandværkssvend, traadte ind; man hilsede „Go' Kveld", og Manden blev indbudt til at sætte sig; han kastede en temmelig velfyldt Randsel af Skuldrene og tog en Pjekkert af, hvorpaa han satte sig i Nærheden af Ilden. Som sædvanligt taltes der om Veir og Føre, medens den Fremmede lod Øinene fare om i enhver Krog og over enhver Ting i Stuen. Ved Siden af Gjøguhret paa Væggen var der en liden Hylde, hvori der stod nogle faa gamle Bøger. „Med Forlov", sagde den Fremmede og gik hen til Hylden og tog ned en gammel Postil; han satte sig atter og betragtede Bogen ved Ildlyset; foran i den var nogle Navne skrevne, og den Fremmede læste dem halvhøit, medens den ene Taare efter den anden i Stilhed trillede ned over hans temmelig blege Kinder; Ole og Ingeborg betragtede hverandre med Forundring, men forholdt sig rolige. Endeligen sagde den Fremmede med skjælvende Stemme: „Kan jeg faa Husly her i Nat og lidt Kveldsmad?" „Gud bedre os," svarede Ingeborg og brast i Graad, „vi har nok hverken Seng eller Mad at byde en reisendes Mand." „Vi er nye Begyndere," fortsatte Ole, „og har ikke mere end den Seng, I der ser, og en Bykar, som I ser ud til at være, vil ikke kunne faa Vasvellingen ned, som er den eneste Føde, vi har og i lang Tid har havt; men naar I vil gaa ned i Gaarden, tænker jeg, I faar begge Dele."

„Men det var just her i denne Stue," sagde den Fremmede", og

Taarerne randt ham atter ned over Kinderne, „at jeg ønskede at sove inat. Undres ikke over min Begjering eller min Opførsel, godt Folk, men jeg er født i denne Stue, og jeg er kommen langveis fra for endnu engang at se den og for at høre, om her endnu findes Nogen af min Slægt ilive her i Bygden."

Var Ole og Ingeborg forundrede før, da blev de det endnu mere nu, og de udbrød paa engang: „Er I født her i denne Stue?"

„Ja det er jeg," svarede den Fremmede. „Jeg kjender Eder ikke, men kanske I kjender mig, naar jeg siger Eder, at jeg hedder Per. Har I aldrig hørt tale om Vesle-Per?"

„Vesle-Per!" udbrød Ingeborg og reiste sig med det sovende Barn i Armen. „Er I Vesle-Per, saa er I Farbror min!"

„Saa maa det være," svarede den Fremmede, som vi nu vil kalde Vesle-Per eller Per Trøen, som han ellers kaldtes, og rakte Ingeborg Haanden; „hvor havde jeg dog mine Øine henne, at jeg ikke straks saa, at Du var min Broder Knuts Datter? Du er ham saa lig, som Barn kan være Fader".

„Saa kjendte I vel og Far min, han Ingbrigt Aaslien"? sagde Ole, idet han bød Vesle-Per Haanden.

„Ja, det gjorde jeg", svarede Per, „men han var imidlertid meget ældre end jeg. Dog hør nu, godt Folk, I vil nok give mig Husly, og hvad I kan spise, maa ogsaa jeg kunne spise; desuden har jeg med mig Kaffe og Sukker og nogle Kringler, som jeg kjøbte hos en Bager her i Nærheden".

„Men kjære, vene, hvad skal I ligge paa, Farbror"? sagde Ingeborg, der imidlertid havde lagt Barnet fra sig i Vuggen. „Herre Gud, hvor tungt det er at være saa fattig: aldrig har jeg følt det saa tungt som nu", sagde hun og græd bitterlig.

„Nu, nu, græd ikke, Barn", sagde Per og klappede hende paa Kindet, „vi skal nok finde paa et Raad til Sengrum; jeg er ikke vanskelig paa det, og Mad hører Du jo der bliver Udvei til. Men hvad er da Aarsagen til, at det er saa smaat for Eder? I er bare Tre, og vi var engang Ni i denne samme Stue og led ingen Mangel".

„To Uaar, ser I, Farbror", sagde Ole, „har sat os rent tilbage; iaar fik vi saa godt som Intet paa Jorden, og som nye Begyndere har vi Intet at afhænde, heller ikke er Arbeide at faa".

„Stakkels Børn!" sagde Per medlidende; „det er ikke greit for den, som Intet har, at komme frem i Verden, især naar man har Flere end sig selv at sørge for; derfor har jeg heller ikke giftet mig.

Men vær nu ved frisk Mod; vi skal vel finde paa en Udvei til at slaa os igjennem denne Vinter; Gud giver et godt Aar, skal I se, og saa er Nøden overstaaet. Lad os nu først og fremst tænke paa Kveldsmad, thi jeg er sulten".

Ingeborg tog Ole tilside og hviskede nogle Ord til ham, hvorpaa han forlod Stuen; selv fik hun Kaffekjedlen frem, og Per aabnede Randselen og tog Kaffe og Sukker ud af den. Som hun stellede i Peisen, hørtes en Ko røite i Fjøset. Ingeborg sprat til ganske forskrækket: „Iamen har jeg over alt dette glemt at kveldstelle a' Salgaas; og nu er 'n Ola gaat, og jeg kan ikke komme fra Barne".

„Gaa Du, Ingeborg", sagde Per, „jeg skal nok passe Buggen og Kaffekjedlen med; vi Drengkaller duger til noget af hvert", lagde han til leende.

Ingeborg gjorde vel nogle Indvendinger og syntes det var for galt, han „Farbror" skulde være Barnefostre; men da Salgaas atter lod sig høre, takkede hun ham og sprang ud i Fjøset.

Der sad nu Vesle-Per alene i Stuen, og mangehaande Tanker krydsede sig i hans Hoved. Det er underligt med Barndomshjemmet, det udøver en egen Indflydelse paa Alle og Enhver, enten han er rig eller fattig; der sad han nu ved Siden af den samme Bugge, hvori han selv for nogle og firti Aar siden havde ligget; jo, han kjendte den godt igjen, han mindedes, at han havde faaet Ris af sin Moder, fordi han engang som Smaagut havde med sin Tollekniv skaaret nogle stygge Flenger i den malede Bugge. Han tog en brændende Stikke fra Peisen og lyste hen paa Buggen: jo ganske rigtig, Flengerne var der endnu; med det samme lyste han paa det sovende Barn; det laa der saa vakkert i sine fattige men renlige Klæder; da det rørte sig i Søvne, slukkede han Stikken og begyndte at vugge. Medens han nu vugger, vil jeg fortælle hans Levnetsløb.

Vesle-Per var, som vi har hørt, det syvende og derhos det yngste af sine Forældres Børn. Han var som Barn liden og svag for sin Alder, hvilket skaffede ham Klængenavnet „Vesle" (lille); Faderen sagde bestandig, at han ikke duede til andet end Skrædder, og saa ofte hørte Per dette, indtil han selv troede det. Da han derfor var konfirmeret og skulde ud som sine Søskende at tjene sit Brød, besluttede han at gaa til Byen og søge sig antaget i Skrædderlære. Han forlod da Hjemmet med et Par Skjorter og andre Klædesplag i en Randsel samt nogle Lefser og, hvad der var bedst af Alt, sine Forældres Velsignelse. Vesle-Per var en snil Gut og Moderens Kjæle-

dægge, maaske netop formedelst sin Svaghed; Moderen græd derfor bitterlig, da han skiltes fra hende, og hun sagde, at de vist aldrig saaes mere, hvortil Faderen bemærkede, at det fik være det samme, om de ikke saaes mere her paa Jorden, naar de blot levede saaledes, at de kunde mødes i Himlen, og formanede til den Ende Per til stedse at have Gud for Øie, hvilket Per lovede baade med Haand og Mund. Som sagt, Per vandrede til Byen; men det vilde ikke lykkes ham at faa Nogen til at tage sig i Lære; Alle syntes, han saa forliden og tuffet ud. Per tog da atter Randselen og Staven fat og vandrede videre til næste By, underveis bedende godt Folk om en Bid Brød i Guds Navn; dette var nemlig endnu ikke dengang en Forbrydelse, som straffedes med Ris eller Tugthus. Per var en stakkels hjælpeløs Skabning, og hans Medmennesker ydede ham af et godt Hjerte en Skjærv. Saaledes vandrede han langt, sikkert halvhundrede Mile, indtil det endelig lykkedes ham at træffe en medlidende Sjæl, der lovede at prøve ham, og tog ham paa Værkstedet. Og uagtet hans Kammerater gjorde Nar af ham og gav ham hans gamle Navn Vesle-Per, varede det dog ikke længe, før han forsvarede sin Plads paa Skrædderbordet med Naalen ved Siden af den længste af Skræddergutterne. Hans Mester, der var en brav Maud, fattede snart Godhed for Per, der ikke alene, som sagt, snart kom efter Kunsten at bruge Naalen, men som desuden var en snil, tjenstagtig og ordentlig Gut. Naar de andre Gutter løb ud om Søndagene, gik Vesle-Per med Mesteren i Kirke, og desuden forsømte han aldrig Søndagsskolen, og da Mesterens Søn gik i Borgerskolen og allerede havde erhvervet gode Kundskaber, fik han ogsaa i sine Fristunder Undervisning af denne. Da derfor Per blev Svend, skrev og regnede han allerede som en Mester og havde desuden lært noget Historie og Geografi samt Retskrivning. Saasnart han havde lært at skrive en læselig Haand, skrev han hjem til sine Forældre og fortalte dem, hvorledes det gik ham, og ved Skolemesteren i Bygden fik han ogsaa nu og da Brev fra dem. Paa den Tid han blev Svend, fik han Underretning om Moderens Død, der gik ham meget nær, og da kort Tid efter hans gode Mester døde, besluttede han paa sin Profession at se sig om i fremmede Lande. Han vandrede om i Sverige, Danmark og Tyskland og opholdt sig i kortere eller længere Tid paa flere Steder. Overalt opførte han sig skikkeligt og gjorde en hæderlig Undtagelse fra de fleste af sine Kammerater, der førte et vildt og ryggesløst Liv; de drillede ham og kaldte ham Hellig-Per, men det brød han sig ikke om; han erindrede stedse,

hvad han havde lovet sin Fader og sin Moder, da han forlod dem, nemlig at have Gud for Øie. Da han efter omtrent 10 Aars Forløb kom tilbage til Fædrelandet, erfor han sin Faders og flere af sine Søskendes Død; han tænkte vel at gjøre en Tur hjem, men det vilde bare koste Penge, mente han, og Arv ventede han ikke at erhverve, thi om der havde været Noget efter Forældrene, havde nok Skifteretten først og fremst forsynet sig saaledes, at det ikke var Umagen værd at spørge efter Levningerne. Mange raadede ham at sætte sig ned som Mester, men han troede sig ikke skikket dertil; han forstod ikke at holde et Værksteds Befolkning i Orden og var i det Hele taget altfor lidt for sig til at det vilde gaa godt. I dets Sted drog han atter ud paa Vandring, hvilket Liv han fandt Behag i, omendskjønt han ofte med Længsel og Vemod tænkte paa Hjemmet. Han oplevede ogsaa mangt et Eventyr, som kunde have været morsomt nok at høre, men som det vil blive for vidtløftigt her at fortælle. Da han atter vendte tilbage tilbage til Norge, var det ialt 30 Aar siden han forlod sin Fædrebygd med Randselen paa Ryggen, og han besluttede nu at tilbringe Julen der for at erfare, om Nogen levede af hans Slægt og Venner, thi det var nu mange Aar, siden han havde hørt derfra. Han havde lagt sig Adskilligt til bedste, som han havde staaende i Sparebanken, og omendskjønt han kunde havde havt Raad til at kjøre, valgte han dog Apostlernes Heste, sine to Ben, der havde baaret ham saamange Hundrede Mile i hans Levetid.

Vi finde nu Vesle-Per ved Vuggen, sin egen Vugge, og vuggende sin Broderdatters Barn. I Begyndelsen sad han meget adstadig ved sin Forretning og kastede af og til et Øie hen til Kaffekjedlen; men lidt efter lidt forvildede hans Tanker sig til forfarne Tider; han saa i Tankerne sin Far og Mor og sine Søskende, han syntes at høre deres Røst, og han lyttede til deres Tale, om Alt var Virkelighed; han syntes, han saa sig selv tumle sig om mellem dem og søgende et Skjul for sine stærkere Brødres Angreb bag Moderens Skjørt; alt dette stod saa livagtigt for ham, at han ikke mærkede, at Ingeborg kom ind, og vaktes ligesom af en Drøm ved hendes Stemme, idet hun leende sagde: „Farbror er meget flittigere til at passe Vuggen end Kaffekjedlen, derfor spaar jeg, at Farbror endnu bliver gift." Det forholdt sig ogsaa som hun sagde: han havde sig ubevidst blevet ved at vugge, medens han ikke havde bemærket, at Ilden næsten var gaaet ud; men til den Slutning, Ingeborg drog af denne Omstændighed, rystede han smilende paa Hovedet. Snart blussede atter Ilden op, og

nu ankom Ole pustende under Byrden af to Skindfelder og en Hoved-pude samt en stor Beinings-Kurv. „Det var nok det jeg vidste", raabte Ingeborg ham imøde, „at Be'smor uti Stua hjalp os med det, vi trængte."

„Hvad for Noget," sagde Per, „lever Be'smor uti Stua enda?"

„Javist hun lever," svarede Ingeborg, „hun er nu over 100 Aar."

„Ja, det tror jeg nok," sagde Per, „thi jeg syntes hun for 30 Aar siden allerede var utgammel."

„Men lad os nu se, hvad Du har her, Ola," sagde Ingeborg, idet hun tog Kurven fra ham og begyndte at undersøge dens Indhold. Der var en stor Julekage, en liden Smørform, en Gammelost og noget Fladbrød samt en liden Flaske med Fløde. „Nei, ret den Be's-mor, den Be'smor," raabte Ingeborg og slog Hænderne sammen.

„Ja," sagde Ole, „ogsaa skulde jeg endnu hilse han Farbror saa mange Gange fra a Be'smor, at I maatte ikke forsmaa dette her Granne og endeligen besøge hende imorgen; thi hun fik ikke Ro paa sig," sa' hun, „førend hun fik se Gudsønnen sin."

Snart var Bordet besat med de gode Sager, Be'smor uti Stua havde sendt, og med Kaffekjedlen, og Per vilde til at sætte sig tilbords, da han saa Ingeborg sætte en Gryde paa Ilden. „Hvad er det, Du vil koge der, Ingeborg?" spurgte han. „Aa, det er Velling til mig og han Ola," svarede hun, idet hun tog Melkjørellet frem. „Lad Du det være ikveld, Ingeborg," sagde Per alvorlig, „ikveld spiser vi sammen af hvad Be'smor uti Stua har sendt os. Hvad tror Du, hun vilde sige, dersom hun fik at høre, at jeg havde seet paa, at min Broders Datter spiste Vasvelling, medens jeg selv fraadsede i Kaffe og Julekage? Nei, nei, Barn, jeg har det ikke paa den Visen, jeg. Kom nu og tak Gud for Maden, vi skal nyde." Med disse Ord satte han sig tilbords, og de Andre fulgte om end langsomt og forlegne hans Eksempel. Trøens Beboere nød et Maaltid, som de ikke paa længe havde nydt Mage til, og Per glædede sig hjertelig ved det gode Maaltid, som han kunde dele med dem. Den Vesle i Vuggen vaagnede ogsaa under dette og vilde være med i Laget, og da ved denne Leilighed Barnedaaben kom paa Tale, lovede Per, at den Sag skulde han afgjøre med Præsten, og at Gutten, om Gud vilde, skulde blive døbt Juledagen; men Et betingede Per sig, og det var, at de skulde kalde Gutten, som han vilde staa Fadder til, op efter ham, hvortil Forældrene med Glæde gav sit Samtykke. Da Maaltidet var forbi, blev i en Hast et Leie stelt til for Per; vel vilde Ingeborg, at han

skulde lægge sig i Sengen med Ole, saa vilde hun lægge sig i Fjøset; men det vilde Per aldeles ikke vide noget af, og det varede ikke længe, førend Alt var bragt saavidt i Orden, at man kunde begive sig til Hvile.

Den næste Morgen gik Per, efterat have nydt noget af Levningerne af Aftensmaaltidet og drukket en Kop Kaffe, hvilket han nu engang var vant til, men som han raadede de unge Folk til ikke at vænne sig til, da det ikke duede for Folk i deres Stilling, ned til Gaarden, for, som han sagde, at hilse paa sin Gudmor, gamle Randi „uti Stua."

Imidlertid gav Ole sig til at hugge Ved, medens Ingeborg stellede Kua; hun tænkte med Bekymring paa, hvad hun skulde give Farbroderen tilaftens; men hun havde en Anelse om, at han selv, da han nu vidste, hvorledes det havde sig med dem, vilde skaffe Noget tilveie. Men Et gjorde hun dog, hun bad Ole gaa ned til a Be'smor uti Stua og bede hende laane dem et Sengsted til at lægge Per i.

Ole kom efter nogen Tid tilbage med Sengstedet paa en Kjelke, og kort efter kom der En kjørendes frem til Pladsen, og da de skulde se ad, hvem det var, saa var det han Farbror Per i egen Person. Hvad havde han nu fore? Jo, det fik man snart at se; det var et helt Læs med forskjellige gode Sager, han havde hentet hos Landhandleren, og som han bad Ingeborg ikke forsmaa til Jul: der var et Anker Øl, et Kvarter Sild, et Knippe Tørfisk, Mel, Gryn, en Fleskeskinke, kort sagt, det var lutter Sager, hvoraf de fleste i Ingeborgs og Oles Tid ikke havde været at se i Trøen. Ingeborg var ganske forstyrret af Glæde, og hun vidste hverken op eller ned. Hesten havde Per laant hos Oles Vært, og Ole bragte den hjem igjen. Per fortalte nu, at han havde været hos Præsten og afgjort Alt om Barnedaaben, indskrevet Fadderne m. m. Efter Oles Tilbagekomst besaa Per sig i Fjøset og kunde ikke se sig mæt paa den vakre, fede, velpyntede Salgaas, en rigtig Husmandsko; (de ordentlige Husmænd har gjerne vakrere og bedre Kjør end Gaardmanden, thi den ene Ko, de har, bliver stellet med og kjælet for som deres største Skat). Ingeborgs Fjøs var ligesaa velpyntet og skuret (jo vi takker, det gaar nok an at skure i Fjøset!) som Stuen, og Per sagde, til Ingeborgs store Glæde, at han med Fornøielse skulde sove i et saa hyggeligt Fjøs. Som han vilde til at gaa ind i Stuen, faldt hans Øine paa Lotaget, og han sagde, idet han standsede: „en Ting fattes her dog for en Julekveld at være." „Og hvad er det,

Fa'r?" spurgte Ingeborg med bekymret Mine. „Det er Juleneget til Fuglene," svarede Per. „Nei," sagde Ole, „det skal ikke mangle; jeg gjemte et Kornbaand af de 30, vi fik i Høst, til dette Brug; nu skal jeg sætte det op." „Det var ret," sagde Per fornøiet; „det Kornbaand skal Gud gjengjelde Dig mangedobbelt; jeg holder for, at de, der ihukommer sine umælende Medskabninger, viser et fuldkommen saa kristeligt Sind som de, der viser sig gode mod deres Medmennesker. Pas paa, mine kjære Venner, det vil gaa Eder vel, naar I blir saaledes ved, Du Ole, arbeidsom og nøisom, og Du Ingeborg, ordentlig, renlig og taalmodig i Modgang." Under venlige Samtaler og forskjelligt Arbeide oprandt endeligen Juleaftenen. Det renskurede Bord var besat med de sædvanlige Juleretter. Melkegryn, stegt Flesk maatte træde istedetfor Ludefisken, som det ikke var Tid til at faa færdig, Julekage, Smør, Ost og Øll — og for rigtig at give det et festligt Udseende, kastede et tykt Formlys (dette var atter en Overraskelse af Farbroderen) i en pen Messinglysestage sit klare Lys over det Hele. Da Alt var færdigt, satte de sig tilbords; men førend de tog fat paa Maden, sang de i Forening en Takkesalme til den gode Guds Pris, der evindeligen sørger for Sine og altid er ved Haanden, naar Nøden er størst. „Hvor forunderlige Guds Veie er", sagde Ingeborg under Maaltidet; „det er ikke længere end siden igaaraftes, at Ole og jeg sad ganske mismodige uden Udsigt til nogen Redning af den store Nød, hvori vi var stedte. Saa sendte Gud Jer, Farbror, som Ingen af os vidste Noget om, og Sorgen var slukket. Gud hjælpe de Mange, der visseligen i denne Tid er stedte i en lignende Nød som vi var, til en lignende Hjælp". „Amen", sagde Mændene andægtigt.

Aftenen forløb under Pers Fortællinger om sine Vandringer i fremmede Lande. Da de skulde til at gaa tilsengs, sagde Per: „Tak for denne Aften, mine kjære Venner; aldrig havde jeg troet, at en saadan Julekveld var mig beskaaret, at jeg iblandt Mine, thi Blodet er dog aldrig saa tyndt, at det jo er tykkere end Vand, skulde nyde Julefestens Glæder; jeg havde kun ventet at se fremmede Ansigter under dette Tag, og jeg troede kun at komme til at hvile nogle Øieblikke her, for at jeg dog kunde sige, at jeg endnu engang i mit Liv havde seet den Hytte, der saa mig fødes. Jeg maa tilstaa, jeg har fundet den anderledes end jeg tænkte mig, og Forandringen er til det bedre; her er renere end det var i min Tid, dette være sagt uden Dadel over min gode Moder, Gud velsigne hende i hendes Grav! Men nu, jeg saalænge har vandret om i fremmede Lande, hvor man sætter Pris paa

Renlighed, vilde den Skiddenfærdighed, som desværre er altfor almindelig blandt Arbeidsklassen i mit kjære Fædreland, have været mig modbydelig. Gud har stedse været god mod mig, langt, langt over min Fortjeneste. Og nu, mine Venner, vil vi synge en Salme og saa gaa tilsengs med Guds Pris paa vore Læber og i vore Hjerter med, vil jeg tro". De istemte Salmen og begav sig derpaa tilro.

Den næste Dag drog de alle til Kirken, den Spæde, der skulde optages i dens Skjød, ikke at forglemme. Ved Kirken traf Per mange Bekjendte, der dog paa det nærmeste havde glemt ham, men nu syntes meget glad ved at se ham igjen; de kappedes om at bede ham til sig i Julen og vidste ikke, hvor vel de vilde gjøre ham; den stygge Skik at have Julebrændevin, som det kaldes, med til Kirken, er endnu ikke overalt afskaffet paa Landet, og et Par gamle Knarke vilde endelig traktere Per og blev meget forundrede ved at høre, at han ikke drak Brændevin, og mente, at han var stolt. „Hvad skulde jeg en stakkels Husmandsgut og Skræddersvend have at være stolt af?" sagde Per. „Nei vist ikke, godt Folk; men Sagen er, at jeg aldrig har kunnet komme tilrette med Brændevin, som da Gudskelov begynder at blive mere og mere sjeldent for hver Dag; det mærker jeg her med, thi i min Barndom saa her anderledes ud ved Kirken om Juledagen end her nu gjør". De to Gamle sagde Intet, men drak i Taushed hinanden til af Flasken.

Per var meget glad i sin Gudsøn, og dersom ikke alle Julemærker slaar feil, bliver denne engang hans Arving. Jeg tænker, Per slaar sig ned i sin Hjembygd; der er en liden Selveierplads i Nærheden af Trøen, som han en Dag spurgte Ole, om han troede, den var tilfals, og jeg tænker, han spekulerer paa at kjøbe den, om saa er Tilfældet.

---

11. Den dygtige Budeje.

Naar jeg reiste paa Lægdsvisitation, pleiede jeg bestandig at tage Nattekvarter paa Berg. Det var ikke saameget den gode, veltillavede Mad, jeg fik, der bevægede mig hertil; heller ikke den gode, pyntelige Seng, men det var fornemmeligen den venlige Modtagelse, jeg stedse fandt paa Berg, der beboedes af et Par tilaarskomne, barnløse Folk; derhos havde jeg paa Berg Anledning til at tilfredsstille en af mine Yndlingstilbøieligheder, nemlig at kunne vandre om i et triveligt, velindrettet Fjøs og betragte 20 vakre, velholdte Kjør, og endeligen at

kunne faa mig en forstandig Passiar med Mor Berg om Kreaturstel og Afdrottens Behandling. Hun havde i sine unge Dage tjent et Herskab, der havde Slægtninge i Skotland, som de i Løbet af nogle Aar havde besøgt et Par Gange, og hvorhen hun havde fulgt dem. Ved denne Leilighed havde hun faaet nogen Indsigt i Kreaturstellet der i Landet, og da hun siden blev sin egen og selv fik Kreaturer, anvendte hun, hvad hun havde lært i Skotland, med forstandigt Hensyn til Omstændighederne her i Landet.

Jeg pleiede gjerne at indtræffe paa Berg straks over Middag, og jeg fandt stedse Kaffen paa Bordet, naar jeg kom. Naar denne var drukket og en Pibe røgt, hed det: „Nu, Mor, en Tur i Fjøset; jeg er ganske nysgjerrig efter at se, hvormeget Gulblom er vokset siden ifjor; naar det kommer til Stykket, kjender jeg hende ikke igjen". Man ser, at jeg var ligesom hjemme i Bergsfjøset. Og til Fjøset gik vi nu. Jeg gik virkelig ind ad Døren med en Fornøielse som til en gammel Ven, og jeg indbildte mig virkelig, at Kjørene kjendte mig, og at deres Drunnen gjaldt mig. Det var et sjeldent vakkert Fjøs, lyst og høit under Loftet, saa Luften var god og Varmen passende; i to Rader stod 20 Kjør med Hovederne vendte mod hverandre; Baaserne, ja det hele Fjøs var, jeg kan næsten sige, hvidskuret; Foderet gaves i Hække og Vandet i en Rende, der forsynedes fra et Vandspring, og holdtes naturligvis ren som alt Andet. Fra Kufjøset kom vi ud i Saufjøset, hvor der var indrettet en Hæk midt paa Gulvet i en Firkant, og indeni denne en mindre Hæk for Lammene, der i Saufjøs af den almindelige slette Indretning lider Mangel, fordi de fortrænges af de voksne Sauer fra Foderet; ogsaa dette Rum var lyst og fugtigt og tørt, og Sauerne trivedes ypperligt; derpaa kom vi ind i Svinehuset, hvor vi fandt 2 store, velfødte Svin af engelsk Race (en Foræring af Mor Bergs forrige Herskab) liggende mageligt i en med frisk Halm opredt Seng (Boso); ogsaa her fandtes den samme Renlighed; ligeindtil Svinene selv vaskedes. Denne Bemærkning vilde høres underlig i ethvert andet Land end Norge, hvor man ialmindelighed tror, at Svinene elsker Lorten og ikke har godt af at vaskes. Jeg stod selv i den Formening, indtil jeg første Gang saa Mor Bergs Svin. „Jeg mener, Du vadsker Svinene ogsaa", sagde jeg troskyldigt til min brave Værtinde, hvortil hun leende svarede: jamen, Løitnant, vasker jeg Svinene ligesaa flittigt som mig selv, og jeg har erfaret Nytten af det; Mange her i Bygden har faaet Griser af mig, men Ingen trives som mine, endskjønt hine faar fuldt op af Føde; det er Intet uden Renlighed, der

fattes dem, men det kan jeg slet ikke faa Nogen til at tro". Jeg forsikrede hende om min Tro paa Renlighedens Gavnlighed, men tilstod, at det ikke før var faldet mig ind, at ogsaa Svinene burde vaskes. Inden vi forlod Fjøset, maatte jeg ogsaa besøge Hønsene, der trippede om i et rummeligt Hønsehus, rent og pent og Gulvet bestrøet med frisk Sand.

Man maa dog ikke tro, at jeg gik Stalddøren forbi; vel har jeg Forkjærlighed for Fjøset, men en velindrettet Stald med smukke, velholdte og velpyntede Heste ser jeg med stor Fornøielse, og Mens Bergs Stald og Heste var værd at se. Han havde 3 Heste, hvoraf den ene en vakker Følhoppe; han havde opalet mange smukke Heste og solgt dem til høie Priser. Stalden var, som alle Huse paa Gaarden, rummelig og lys; Høet gaves Dyrene i Hæk, og Hakkelsen, der dels gaves tør med Havre, dels blødt med Mel, i Krybbe; to Gange daglig blev Hestene ført ud og vandet ved Brønden. Men jeg faar ikke længer opholde mig i Stalden denne Gang; Mor Berg vil vise mig om i Melke- og Ostkamret, og det begynder allerede at skjømmes. Hvilket apetitligt Syn at se hele Rækker af hvidskurede Melkebunker med tyk Fløde paa, fri for Støv og Rusk! Mor Bergs Melkekammer var rigtig en Stadsstue; Melkerækker rundt om Væggene lige under Loftet; midt paa Gulvet et stort Bord til at sætte fra sig Bunker og Melkefade paa; i det ene Hjørne en Standkjærne, i det andet en Rulkjærne. For at holde Værelset kjøligt om Sommeren var der Stengulv i samme, og Solvæggen havde en ydre Beklædning, hvorimellem var fyldt Sand, og Vinduet var forsynet med Lemmer. Om Vinteren blev der lagt i Kakkelovnen, for at der stedse kunde være en passende Temperatur, hvilket er af saa stor Vigtighed for Flødeafsondringen. I de senere Aar havde Mor Berg tildels ombyttet Træbunkerne med Blikbunker, som hun fandt lettere at holde rene, og hvori Melken stod sig bedre om Sommeren, og hvorved Flødeafsondringen om Vinteren kunde paaskyndes ved at sætte dem i varmt Vand. Ved Siden af Melkekamret var Ostekamret, hvori Ostene opbevaredes paa Hylder. Jeg havde nu kuns Staburet tilbage, hvor jeg maatte hen for at bese en Række med Daller, fyldte med Sommersmør saa gult som Voks og saa fedt og velsmagende, at dersom alt Smør i Norge var som dette, vilde vi undgaa den Skam, at forskrive Smør fra Udlandet til vore Rigfolk. Mor Bergs Ost kunde godt taale Sammenligning med hollandsk Ost, men kom hun til Byen med den, vilde man ikke give mer end halv Pris imod hin, og da fandt hun, at det slet ikke svarede Regning at lave saakaldet Fedost, det vil sige Ost af nysiet Melk. Det kan ikke nytte

at udsende Lærere i Ostetilvirkning, naar Folk alligevel foretrækker udenlandsk Ost for ligesaa god hjemmelavet.

Men jeg vil nu ordentligere berette om Mor Bergs Kreaturstel og Behandling af Kreaturenes Afdrot, saaledes som hun selv forklarede mig dette, naar vi efter Vandringen i Fjøs og Stald, i Melkekamret og paa Staburet, om Kvelden slog os til Ro omkring Lyspeisen*).

Piben var tændt, Mors Garnvinde igang og Far ifærd med at finskrabe en Hornske. „Nu da, Mor", sagde jeg, „lad os nu faa „Krøteras" Spisefeddel". „Ja, ser Du, Løitnant", begyndte hun, „der er to Ting, som nøie maa iagttages ved Kreaturstellet; det er Orden og Renlighed. Kua vil have sit Foder regelmæssigt, det vil sige til de samme Tider, ligesaavel som hun vil melkes til de samme Tider, skal hun trives. Og hvad Renligheden angaar, da maa Sørpebøtterne eller Emberne holdes vel rene; Laagkaret saavel som Vandrenden maa jevnlig skylles. Dernæst gjælder den samme Regel for Kua som for os Mennesker: hun vil have Madbytte. I det store Laagkaret, som Du har seet staa under Vandspringet, bliver to Gange i Døgnet lagt ibløt saamegen skaaren Halm og Løv, som behøves til to Gange Sørpe; hver Morgen Kl. 6 gaar jeg i Fjøset; da giver jeg første Gang Sørpe; Blødforet bliver nemlig taget op af Laagkaret og kommet i Bøtter eller Embere, der fæstes med en Spænding (Næsting) til Krybben, for at Kua ikke skal vælte den; derpaa mokes og pyntes, hvorpaa Melkingen foregaar".

„Er der noget særdeles at bemærke ved den?" spurgte jeg.

"Aaja" lød Svaret. „Ikke En af Ti melker godt; Somme kan aldrig faa det til at skumme i Staven (Asken, Strippen), og dog er dette af Vigtighed for Flødeaffsondringen, ligesaa maa Juret melkes rigtig tomt; ligegyldige Budejer forsømmer ofte dette; de blir træt i Fingrene og lader det skure. Nye Budejer vil ofte ikke tro, at der er Melk tilbage, førend jeg selv sætter mig ned og melker ud baade en og to Thekopper til dem. Ikke alle Kjør er lige god at melke; nogle vil ofte ikke give ned til Fremmede; det bedste er at gjøre dem kjelne; sligt falder naturligt for den, som er kjær i Dyrene; jo mere kjelen Kua er, desto bedre lader hun sig haandtere.

Naar Melkingen er forbi, er ogsaa gjerne Sørpen opspist, og

*) En Indretning, som det er stor Skade mere og mere fortrænges af Bondens Stue; den, der ikke har prøvet det, kan ingen Forestilling gjøre sig om, hvor kosligt det er at sidde i godt Selskab omkring Lyspeisen; Kakkelovnen er brav nok til at opvarme Værelset med, men den er ikke hyggelig at komme for nær; desuden elsker Mennesket Lyset ligesaameget, ja mere end Varmen.

da tager man de tomme Bøtter bort. Melken bringes nu ind og siles, og Kreaturerne lades iro indtil Kl. 10, da de faar sit andet Maaltid, der bestaar af Hø eller Halm, eftersom jeg er forsynet til. Men først faar de Drikke. I en Kop med Laag over, der tager 2 til 3 Bøtter Vand, lægger jeg om Aftenen en Tap tørret Potetesgræs eller Rognløv og slaar kogende Vand paa; dette staar og trækker sig til om Formiddagen, naar jeg skal give Drikke, da slaar jeg denne stærke Laag op i Laagkaret, og jeg har nu en ølbrun, skummende Drik at byde Kreaturerne, der ofte drikker baade 1 og 2 Bøtter; jeg bruger ikke at have Salt i Drikken, da vort Hø altid er stærkt saltet; men de, der ikke skjønner sit Bedste i denne Henseende, nemlig ikke salter Høet, de maa give Salt i Drikken. Derpaa faar de Tørfodret; jeg vandler det som oftest og binder det sammen med nogle Halmstraa. Mange bruger at give Halvten Hø og Halvten Halm; men det er en stor Daarlighed, thi Kua gjør som Smaabarna: hun spiser det Bedste, det er Høet, først, og det meste af Halmen roder hun under sig; paa denne Maade søles meget Foder bort, og Kua faar ikke Mætta".

„Hvormeget giver Du om Gangen?" spurgte jeg.

„Jeg er nu", svarede Mor Berg, „saa gammel Budeje, at jeg ikke behøver at veie Fodret i Kreaturene; jeg ved fuldtvel, hvormeget de behøver, men jeg har alligevel for Moro Skyld veiet Vandlerne imellemstunder, og jeg har fundet, at jeg giver 6 til 8 Mark Hø og næsten det dobbelte af Halm, alt eftersom Kua er mere eller mindre storædt. Somme bruger at knibe i dem, der ikke melker eller kuns melker lidt, men det gjør ikke jeg; thi skal Kua melke godt, naar hun har kalvet, maa hun have fuldt op, medens hun staar tør; den eneste Forskjel, jeg gjør, er, at jeg giver Melkekjørene noget bedre Traktement; er det godt for Potetes, faar jeg nogle Tønder hos'n Mens, og dem mæsker jeg, deraf giver jeg lidt paa Sørpen, eller har jeg ikke Potetes, faar de lidt Mel i Drikke sit.

Efter at Kreaturerne nu har faaet baade Mad og Drikke, lægger jeg Sørpefoder iblød til om Eftermiddagen. Mens de drikker, bruger jeg som oftest at skrabe og koste Kjørene mine; det trives de saa godt ved; en gammel Kale (Karte) bruger jeg til Skrabe; hvor Vask trænges, bliver den anvendt. Og derpaa maa Ingen under Straf af min Unaade komme i Fjøset førend Kl. 1; uforstyrret Ro imellem Maalene er ligesaa nødvendig til Kuas Trivsel som Mad og Drikke.

Kl. 1 gives Hø over det Hele. Ved hvert Maal moges Fjøset. Kl. 4 gives den anden Sørpe, og Hakkelse lægges paanyt iblød. Kl.

6 gaar vi i Fjøset for at stelle til Kvelds. Emberne tages bort og pyntes til om Morgenen. Anden Gang Drikke gives. Der, hvor Vandspring haves i Fjøset, gaar det enda an, men skal Buddeien bære Vand, ofte et langt Stykke Vei, da lider Kreaturerne Mangel paa Drikke, hvor Budeien ikke har større Samvittighed end at plage det arme Dyr saaledes; hvor der fodres med saltet Hø, drikker Kreaturerne meget og melker ogsaa derefter."

„Hvad tænker Du, Mo'r Berg, om at indføre Livkreaturer udenlands fra? tror Du det er hensigtsmæssigt?"

„Jo, det skal jeg ret sige Dig," svarede hun. „Jeg har selv havt en Ku af hollandsk Race, som jeg fik af de gamle Husbondsfolkene mine. Jeg maa ret sige for min Part, at jeg ikke likte Kua; hun gjorde mig mere Bry end alle de øvrige tilsammen. Først tænkte jeg, hun vilde have det som vore hjemavlede Kjør; jeg stelte hende likeens; hun var med til Sæters, men hun trivedes ikke, hun kunde aldrig blive mæt, og hun var fælt utaalig mod ondt Veir. Saa havde vi hende hjemme en Sommer; saalænge vi havde tørt Foder, fik hun det, siden fik hun Græs, men der botnede ingen Ting i hende; vi har nu bare almindeligt Voldhø og ikke saadant fedt, saaet Græs, som jeg saa i Skotland, og sligt Græs er det vel saadanne store aalette Kjør maa have, naar de skal trives. Javist melkede hun vakkert, naar hun fik saameget, hun vilde have, og saa godt, som jeg kunde skaffe det; jeg tænker nok, at hun melkede dobbelt saa meget som en af vore Kjør, men saa aad hun igjen tre Gange saameget og maatte have i Et og Alt aparte Stel.

Min Mening er derfor, at det duger ikke i Almindelighed at holde Kreaturer af udenlandske Racer og slet ikke at blande dem med vore Racer. Vi mangler slet ikke gode Racer i Landet, og, er de ikke gode, kan man skabe dem med godt Stel, havde jeg nær sagt, men det er vel formeget sagt; saameget er imidlertid vist, at jeg har kjøbt Kjør, som var baade stygge og daarlige, men som efter et Par Aars Forløb blev baade vakre og gode, og det alene ved en god Behandling, ialfald Mad nok, og saavidt jeg skjønner ogsaa god nok for vore hjemalne Kjør."

„Hvor meget melker i Almindelighed dine Kjør?" spurgte jeg.

„De daarligste melker 5 Kander daglig, naar de har kalvet, og de bedste 8 Kander."

„Hvor længe staar de i Almindelighed tør?" spurgte jeg endvidere.

„6 til 8 Uger er det almindelige," lød Svaret, „men jeg har flere, som ikke staar tør mere end 8 Dage."

„Har Du nogensinde optegnet, hvormegen Melk enhver Ko yder Aaret rundt?" spurgte jeg atter.

„Jeg vil ikke gjøre mig bedre end jeg er, Løitnant", svarede Mo'r Berg; „engang maalte jeg Melken hver Dag og holdt ordentlig Bog over, hvad hver Ku gav; men i den senere Tid maa jeg tilstaa min Skrøbelighed, at jeg har forsømt det. I den Tid, jeg maalte Melken, fandt jeg imidlertid, at ingen af mine Kjør melkede under 1,000 og ingen over 1,600 Potter om Aaret. Hollænder-Kua melkede ikke mere end 1,800.

Men nu snakker vi os jo rent bort fra Melkingen vores. Vi var kommen saavidt, tror jeg: Naar Kjørene er vandet, faar de sit Natfoder, og det bestaar af bare Halm, og en dygtig Vandel faar de. Saa melker vi, og dermed saa anbefaler jeg Kreaturene i Vorherres Varetægt og forlader Fjøset for den Dag; det forstaar sig, Budejen ligger i Fjøset, thi det er utrygt at lade en hel Buskab staa den hele Nat overladt til sig selv; der kan indtræffe Meget og Mangt, som fordrer Hjælp".

„Men", sagde jeg, „der vil da en Mængde Hakkelse til om Dagen; det bliver et kostbart Foder. Er da den blødte Halm saameget bedre end den tørre?"

„Ja det taaler ingen Sammenligning", svarede Mor Berg; „sæt Kua paa bare tør Halm, saa bliver der lidt og blaa-tynd Melk. Ved Sørpen faar Kua megen Væske i sig, og den blødte Halm fordøies lettere og bedre, saa der bliver meget bedre Gjødsel. Jeg har i den senere Tid hørt om en ny Maade at blødgjøre Halmen paa; den bestaar deri, at Hakkelse, Løv, Hø, eller endnu bedre tørret Grønfoder bliver lagvis nedlagt og saltet i tætte Trækasser og passende fugtet med Vand; det Hele presses sammen saa haardt som muligt, og Laaget af Kassen lægges paa; i denne Tilstand forbliver det staaende og selvgjærer, som det kaldes, i 3 Dage, da er det færdigt og afgiver et godt Sørpefoder for Kua. Man indretter sig saaledes, at en Kasse er tilstrækkelig for en Dag — saa har man 3 Kasser og lægger ned til ny Gjæring, saasnart Kassen er tom. Hvor Buskapen er meget stor, bruges at dampe Sørpefodret".

„Lad mig nu høre, førend vi forlader Fjøset, hvorledes Du opdrætter dine Kalve," sagde jeg.

„Det er bedst at sætte Kalvene paa ved Juletider; de er da pas-

seligt tilkomne til Sommeren. De faar nysilet Melk en Maaneds-Tid; siden faar de skummet Melk blandet med stærk Hølaag — mere og mere Laag, indtil Melken ganske ophører efter en Maaneds eller 6 Ugers Forløb; da begynder de at spise fint, godt Hø; det er den store Fordel ved Hølaagen, at den giver Kalvene tidligt Smag paa Foderet. Jeg bliver ved at give dem Laag, ligeindtil de kommer ud paa Græs om Sommeren. Laagen laver jeg paa den Maade, at jeg slaar kogende Vand hver Aften paa en Haandfuld godt Hø i en passelig stor Kop med tæt Laag over; i Begyndelsen giver jeg Kalvene at drikke 2 Gange daglig og senere 3 Gange; jeg begynder med 1 Pot Melk om Dagen og øger indtil 2 Potter, af Laag giver jeg mere; dog kan det ikke gaa an at give nogen bestemt Regel i saa Henseende; thi det er med Kalvene som med Barna, somme vil have meget, andre mindre; men man faar naturligvis holde Maade og ikke give dem saameget de vil have. Naar det bliver rigtig godt Veir om Sommeren, slipper jeg dem i Kalvetrøen; Somme lader dem gaa, hvor de vil paa Engene den første Sommer og mener, at Skaden, de gjør, ikke er stor, og det kan vel være, at den ikke er saa stor paa Engen; men Kalvene har ikke godt af det, thi de forspiser sig; god Drikke bør de faa, saalænge til de har faaet Smagen paa Vand, da vil de helst have det, og det er ogsaa sundest; naar det er stygt Veir, maa de holdes inde; Kulde og Væde taaler de ikke det første Aar. Mange bruger at sætte Ungnøtene paa bare Halm og giver dem knapt nok af den; men det er en stor Daarlighed; jeg giver mine Ungnøt samme Traktement som Melkekjørene paa det nær, at jeg giver dem tørt Foder istedetfor Sørpe, hvoraf de i den unge Alder bare bliver storvommet; jeg giver den kuns Halm en Gang om Dagen; jeg føder dem godt, men jeg gjøder dem ikke, det duger ikke med Livnøt."

„Har Du aldrig prøvet at lade Kalven patte Moderen?" spurgte jeg.

„Jo, engang lod jeg en Kalv suge Kua," svarede Mor Berg, „men jeg syntes ikke om det; baade Ku og Kalv ildtrivede svært, efter at de blev skilt ad, og jeg fik ikke bedre Ku af den Kalven, end af andre Kalve, jeg har opdrættet paa almindelig Vis, ikke heller blev Kua høiere melkendes efter denne Sugingen. Men det kan vel hende, at det kom af, at jeg ikke havde noget bekvemt Hus til dem; det var trangt og uhyggeligt; bedst maatte det vel være om Sommeren; men det er ikke Mange, som har Hjemhavning passende dertil, og i Sæteren gaar det ikke an.

Men nu er jeg ganske træt af at snakke, og jeg mener, Du Løitnant af at høre efter, og vil nu Du som jeg, saa opsætter vi at snakke om Smør- og Ostlavningen til en anden Gang."

Herom blev vi da enig, og jeg vil ogsaa opsætte til næste Gang at fortælle mere om Kreaturstellet hendes Mor Berg.

Da vi atter var samlet om Lyspeisen, begyndte Mor Berg saaledes: „Du har seet Melkekamret mit, Løitnant; Du har seet, at jeg har forskjellige Slags Melkeringer, baade af Træ og Ler og af Blik; det sidste Slags synes jeg bedst om; de er lettest at holde rene uden at tage Skade ved Rengjøringen; Træbunkerne fordrer megen og god Skuring og Udkoging i Enerlaag; Lerbunkerne slaaes letteligen istykker, desuden tager Glaseringen snart Skade; Blikringerne er derimod varige og, som sagt, let at holde rene; desuden har de den Fordel, at jeg om Vinteren kan give Melken den behørige Varme, for at den mest mulige Fløde kan affondres, ved at sætte dem i en Træbunke med varmt Vand Dagen efter at Melken er silet i dem. Dog bruger jeg ikke at gjøre dette uden i streng Kulde, naar det er baade kostbart og vanskeligt at opvarme Melkekamret ved Kakkelovnsvarmen, thi jeg synes ikke at Fløden bliver saa god ved denne kunstige Varme. Jeg siler i Almindelighed 4 Potter i hver Ringe, der er saa vid, at Melken paa denne Maade ikke staar høiere i Ringen end omtrent 2 Tommer, der blir da mest Fløde. Jeg kjerner helst af sød Fløde, da blir Smørret bedst og holder sig længst; Mange tror, at de faar mere Smør af sur Fløde, men deri bedrager de sig. Af sød Fløde faar man ogsaa snarere Smør end af sur. Kjerningen er, saa simpel den synes at være, intet Barneværk. Den maa gaa som et Klokkeværk, jevnt og stadigt; kjerner man for hurtigt eller rykkevis, som Budejerne altfor ofte gjør, fordi de bliver træt af den voldsomme Anstrengelse og saa maa hvile, da bliver Smørret oljeagtigt og harskt. Denne feilagtige Maade at kjerne paa er Skyld i, at man møies for at faa Smør og nødes til at bruge alskens Kunster for at fremskynde Adskillelsen af Fløden og Melken, og hvorved man faar slet Smør. Jeg holder sjelden paa mere end ½ Time for at faa Smør, som oftest bare ¼ Time. Kjernen maa naturligvis være ren som Guld; om Sommeren skyller jeg den i koldt Vand og kjerner paa det koldeste Sted, jeg har; om Vinteren skyller jeg den i varmt Vand og kjerner i varmt Værelse. Naar det er blevet Smør, tager jeg det op og lægger det i et Traug, som først skylles med koldt Vand, og nu arbeider jeg det dels med Haanden og dels med en Slev (Øse) og det med den største Flid for at

skille det ved Melken; dette er af stor Vigtighed; hver Draabe Melk maa ud; derpaa ælter jeg det i koldt Vand, som flere Gange ombyttes, og naar det saa er ganske tørt, salter jeg det med finstødt veltørret engelsk Salt (Liverpool); jeg bruger i Almindelighed 1 Skaalpund (2 Mark) Salt til 12 Skaalpund (24 Mark) fedt Sommersmør og noget mindre til Vintersmør; jeg har ogsaa forsøgt at salte efter en Opskrift, som jeg fik i Skotland; efter den skulde der til 1 Skaalpund Smør tages ½ Unse Salt med 2 Drakmer Sukker og 2 Drakmer Salpeter; jeg tror dog, at dette kuns bør bruges til meget fedt Smør. Da jeg næsten altid kjerner af sød Fløde, er Kjernefangerne mine for smaa til at fylde en hel But (Dal, Kop); naar jeg derfor har lagt ned et Kjernefange i Smørkoppen, strør jeg dygtig Salt ovenpaa og lægger en vaad Linklud over; førend jeg nu lægger det næste Kjernefange ned, tager jeg Kluden bort og skraber Saltet vel af, river saa op lidt i det forrige Fanget, førend jeg lægger det ny, saa det kommer vel sammen, ellers blir der en hvid Ring mellem Fangene, som vanlyter Smørret. Det falder af sig selv, at de Kopper, jeg lægger Smørret i, maa være rigtig goddæmte, thi Smørret tager Usmag af den mindste Urenlighed. Ved rigtig Behandling kan Vintersmørret blive næsten ligesaa godt som Sommersmørret, vel at mærke, dersom Kua faar meget og godt Hø, der er dygtig saltet, derhos kraftig Laag, især af Potetesgræs, at drikke; Smørret blir da baade gult og fedt.

Nu skal Du høre, hvorledes jeg laver Ost. Først vil jeg fortælle Dig, hvorledes jeg laver Fedost, saaledes som jeg lærte det i Skotland. Jeg gjør kuns nogle faa slige Oste for Aaret og aldrig tilsalgs, thi jeg faar dem ikke betalt; naar jeg forlanger 8 ß Marken, skriger Folk ende over sig, og de er ikke betalt med 10 ß Marken. Til Fedost tager jeg nemlig Melken, saaledes som den kommer af Kua, og da behøver den ikke at varmes. At have gode Løbere er af stor Vigtighed ved Ostelavning; jeg har altid flere tilberedt et helt Aar iforveien; jeg tager dem af Kalvenes Mave og passer at give Kalven Melk et Par Timer før den slagtes; jeg vasker dem vel ud, hvorpaa jeg lægger dem i Salt nogle Dage, derpaa hænger jeg dem op for at tørkes; i Skotland bruger de at salte dem, tørke dem og derpaa atter lægge dem i Salt i en Krukke med et Papir overbundet, som stikkes Huller i. Da tages en Haandfuld Blade af forskjellige Slags vilde Rosentræer, som de koger Laag af, og naar denne er kold, lægger de Løberen heri; undertiden kommer de ogsaa Sitron deri; — af denne

Laag tager de endel og kommer i Melken, som skal ystes, og den gjør da samme Tjeneste som Løberen; Somme bruger ogsaa at skjære Stykker af den og kaste i Melken. Jeg hænger Løberen ned i Melken, indtil denne har skaaret sig, vasker den saa, salter den paanyt og tørker den atter, saa er den lige god til næste Ysting. Vil jeg farve Osten, kommer jeg lidt Orlean, eller som vi Bønder kalder det Uldrian, i Melken, førend jeg har Løberen i den; jeg lader Melken staa veltildækket med Løberen i et Par Timer, da har den skaaret sig, hvorpaa jeg skjærer Osten lempelig med en Ostekniv, det er en lang, tynd, bredbladet Kniv; derpaa lader jeg den endnu staa nogen Tid, hvorefter jeg endnu engang skjærer den og lader den endnu staa et Par Timer. Nu er Osten sunket tilbunds, og jeg øser Mysen af; naar det er gjort, lægger jeg Osten i et stort Dørslag over et Kar og lader Mysen løbe af, hvorefter jeg trykker den med Haanden i et Osteklæde, har den derpaa i Formen og sætter den et Par Timer i Pres. Men hermed er vi ikke færdig; med en spids Træpind stikker jeg gjentagne Gange igjennem de underste Huller i Formen, for at faa Mysen vel ud, og den maa ud tilgavns. Efter et Par Timers Forløb tager jeg Osten op og sætter den i 2 Timer i et Opkog af Myse for at hærde Skindet eller Skorpen; derpaa tørker jeg den vel af med et fint Klæde og sætter den atter i Pres i 6 til 8 Timer, hvorefter jeg tager den op og salter den, og det sker paa den Maade, at jeg gnider den vel paa alle Sider med Smørsalt, vikler den saa ind i et endnu *finere* Klæde og sætter den i 12 til 14 Timer i Pres. Derpaa bringes den i Ostekamret, der maa være tørt og luftigt, og nu ser jeg daglig til den, vender den og tørker den med et Klæde. Hænder det, at Osten svæller ud paa enkelte Steder, da er det et Bevis paa, at Mysen ikke er kommet vel ud, og man faar da med en spids Pind prikke den ofte paa de Steder og omhyggelig vende og gnide den, saa kan det nok lykkes at give den sin rette Form igjen. Simplere Ost gjør jeg mindre Krus med; jeg tager op al Osten paa engang i et Klæde og trykker den ned i Formen, lader den staa nogen Tid, førend jeg bringer den i Pres, prikker den saa efter nogle Timers Forløb med Pinden igjennem de underste Huller, sætter den i et Myseopkog et Par Timer, tørker den saa vel af, sætter den i Pres en halv Dag, gnider den saa ind med Salt eller vasker den vel med stærk Saltlage og sætter den saa atter i Pres en Dags Tid og saa til Ostekamret med den. Her bør dog ingen færdige (tørre) Oste være, da de tager Skade af Fugtigheden, som de nye Oste giver fra sig. Naar man vil yste af skum-

met (flødt) Melk, maa den sættes over Ilden og gjøres melkevarm, som det kaldes, det vil sige, gives en saadan Varmegrad, som Melken har, naar den kommer fra Kua, førend Løberen slippes i. Jo større Osten er, desto bedre blir den; i Skotland saa jeg dem tage fra 100 til 150 Kander til en Ost; 30 til 50 Kander tager jeg i Almindelighed; thi af nysilet Melk kan jeg ikke tilveiebringe mere paa engang."

Mor Berg omtalte vistnok forskjellig Slags Ost, som man laver hver paa sin Maade, men det vil blive for vidtløftigt at omtale dem alle. Der vil vel desuden snart blive Anledning overalt i Landet til at lære at lave god Ost; men alle Raad og al Veiledning vil være spildt, saalænge der ikke haves passende Opbevaringssted for Osten; det samme kan siges med Hensyn til Smørret; det hjælper ikke, om man bær sig nok saa rigtigt ad med Kjerningen, naar man ikke har Melken staaende paa et rent Sted, hvor den ingen Usmag faar. Hvorfor er Bondens Smør saa ofte stygt og ondt i Smag? Det er fordi Melken staar inde i en støvet, uluftet Stue, hvor Folk opholder sig baade Dag og Nat. Fløden blir ganske graa af Lort, som samler sig paa den i de 8 til 14 Dage, den staar og venter paa Kjerningen. Ogsaa saltes med grovt, utørket og uvasket Salt; har man ikke engelsk Salt, saa faar man dog vaske det spanske. Saa har man ogsaa for Skik ikke at presse Melken vel ud for at Smørret kan blive vægtigere — men hvorved det paa samme Tid bliver ildesmagende. Hvad altsaa Smørret vinder i Vægt, taber det i Godhed, og Følgen blir, at man maa lade sig nøie med et Par Skilling mindre for Marken, end man vilde have faaet for godt Smør, og man maa ikke tro, at den efterladte Melk gjør Smørret for 2 ß vægtigere pr. Mark. Det gjælder i dette Stykke som i alt Andet: gjør godt Arbeide, lever gode Varer, og Du vil faa det godt betalt; Fusk og Fanteri straffer sig selv sent eller tidligt; jeg har aldrig seet Nogen blive rig derved, ialfald har der ingen Velsignelse været i Rigdommen.

Hvad nu Kreaturstellet i det Hele angaar, da kan det, som jeg herom lærte af Mor Berg, indbefattes i følgende Regler: Giv Kua nok Mad og god Mad og giv den paa en hensigtsmæssig Maade, det vil sige, giv den til passende Tider, saa vil den ogsaa give dygtig Melk til Gjengjæld; endvidere: hold Kua ren, behandle den venligt, og den vil trives og til Gjengjæld holde af Dig saa oprigtigt som Dyret kan. Der gives ingen større Daarlighed, intet større Selvbedrag end at holde Kreaturer og føde dem slet; thi hvorfor holder man Kjør? For at faa Melk, Kjød, Talg, Huder og Gjødsel. Men den

sultfødte eller sletfødte Ko giver lidet og tynd Melk en kort Tid af Aaret, seigt og lidet nærende Kjød, ingen Talg, tynd Hud og lidet og usfel Gjødsel. Hvad har man da igjen for det Foder, man har givet den? Intet uden den Tilfredsstillelse, som Synet af et vist Antal Kreaturer i Fjøset kan give. Men er det da gjilt at have 20 magre Kjør istedetfor 10 fede?

Lad den, der tvivler om, at jeg har Ret, engang holde ordentligt Regnskab over, hvad hans sultfødede Buskab indbringer ham om Aaret af Melk, Smør, Ost, Kjød, Talg, Læder og Gjødsel, og lad ham saa formindske Buskaben til det Halve og derpaa holde Regnskab over, hvad denne Halvdel giver ham om Aaret af de nævnte Ting, og jeg er overbevist om, han vil faa Troen ihænde. Jeg er vis paa, han ikke igjen forøger Buskaben, førend han ved det større Udbytte, som hans Jord vil yde ham, efter at han kan give den dobbelt saa megen og dobbelt saa god Gjødsel som før, sættes istand til at føde mere. Jeg gjentager det atter og atter: hold aldrig flere Kreaturer end Du kan føde godt, thi ellers taber Du Penge og, hvad der er værre, Du taber — Guds Naade, thi Gud skal visseligen drage os til Regnskab for, hvorledes vi har behandlet vore Medskabninger, der ligesom vi har sit Liv fra Ham. Stort Ansvar har Du ogsaa, naar Du som Husbond gjør din Budeje delagtig i den store Synd at mishandle Guds Skabninger, og gjør hun det, som ofte er Tilfældet, med den største Uvilje, under Suk og Taarer, med et blødende Hjerte, da skal Du svare Gud til denne hendes Hjertesorg. Og dersom Opsætsighed hos Tjenere nogensinde kan undskyldes, ja forsvares, da er det, naar en Budeje erklærer sin Husbond, at hun ikke længer holder ud at se og høre paa Jammeren af det hungrende Kvæg, at hun vil gaa sin Vei, førend det styrter.

Til Slutning vil jeg nedbede Guds Velsignelse over hver brav Budeje, som samvittighedsfuldt røgter sit vigtige Kald, og gjør hun det, da besidder hendes Husbond en Skat, som han vil vide at vurdere efter Fortjeneste, saasandt han har Hjerte for sine umælende Medskabninger og Forstand paa sin egen Fordel.

---

12. Gnieren.

I Byen H— ligger i den fornemste Gade et stort Hus, der straks falder den Fremmede i Øinene. Det er gulmalet, — idetmindste

var det saa for nogle Aar siden — og en lang Række blanke Vinduer i begge Etasjer giver det et stadseligt Udseende; i Vinduerne ser man Blomsterpotter fulde af de skjønneste Planter fra forskjellige Verdensdele, og kostbare Gardiner fremviser en Luksus, som kun Rigmanden kan tillade sig. Dette Hus saa imidlertid ikke saa pragtfuldt ud for en 20 a 30 Aar siden. Det havde dengang et forfaldent Udseende; det var graat ikke af Maling men af Ælde; flere af Vinduerne manglede Ruder, og der var spigret Bord for dem; Halvdelen af Tagstenene var borte. Ingen skulde falde paa, at Huset var beboet, men det var dog Tilfældet, og det var ovenikjøbet beboet af Byens rigeste Mand. Ja, det høres forunderligt, men det var dog, som jeg siger; Eieren af dette Hus havde flere Tusinde Daler om Aaret at leve af.

From, saa hed Manden, — hvor from han var, skal vi nok faa se, — var en fattig Haandværksmands Søn, og havde i sine yngre Dage slidt ondt nok for det daglige Brød, og det gjorde han da rigtignok nu ogsaa, som vi skal se, men paa en anden Maade. Han var allerede en Mand tilaars, da en Slægtning af ham døde, og han arvede Alt, hvad denne eiede, hvoriblandt den Gaard, hvis Ydre jeg nylig beskrev. Man skulde nu tro, at From vilde have gjort sig Livet behageligt ved Hjælp af sine mange Penge. Du, min Læser, og jeg vilde vist, om vi havde været i Froms Sted, have taget os en ung, smuk Kone, som den, der har mange Penge ikke har vanskeligt for at faa, hvor styg og lei han end er; vi vilde i hans Sted have ført et muntert Liv, vi vilde have gjort Selskaber, reist i Besøg til gode Venner og Bekjendte, og rige Folk kan faa nok af begge Dele, ialfald Venner af god Mad og Drikke; kort sagt, vort Liv skulde blevet en Fest fra Begyndelsen til Enden. Men desværre tænkte ikke From saaledes, ja jeg mener naturligvis „desværre" for ham selv; han, som hidindtil i sit Ansigts Sved havde maattet forskaffe sig hvert Maaltid Mad, og som ogsaa havde anvendt hver Skilling til Mad og Klæder, han satte sig nu rigtig paa smal Kost og syntes at ville prøve Varigheden af de Klæder, han havde skaffet sig som Haandværkssvend. Han flyttede ind i sit store prægtige Hus; Du og jeg, Læser, vilde have taget de smukkeste og triveligste Værelser ibrug, men From tænkte ikke saaledes; han indlogerede sig i et lidet Bagkammer, der vendte ud til Gaardsrummet; en gammel Heks, som havde vasket for ham før, fik fri Bolig i Bryggerhuset, hvortil hørte et lidet Kammer, imod at hun skulde stelle for ham. Mange vilde leie Værelser i hans smukke Gaard, men han forlangte en saa uhyre høi Leie, at Ingen kunde ind=

lade sig derpaa. I Begyndelsen levede han ganske stille uden at bestille Noget, ligesom om den høieste Nydelse bestod deri; men han fik ikke længe Fred for Folk, der vilde bruge hans Penge for ham, det vil sige, som vilde laane dem. Dette var noget, som den skikkelige Mand slet ikke havde tænkt paa; men da han først havde faaet Smag paa Tingen, fandt han den meget god, og han blev snart en fuldendt Aagerkarl og derhos den værste Gnier under Solen. Paa samme Tid som han gjennem ubarmhjertige Aagerrenter tog Brødet af Munden paa Enker og Faderløse, timedes han ikke spise sig selv mæt, og hvad ikke han selv kneb og gned, det gjorde hans Husholderske, Mo'r Kirsten, der gjerne havde sat ham paa Vand og Brød Dag ud og Dag ind. Aldrig saa man ham udenfor Huset, uden naar han gik i Kirke, men i den gik han regelmæssig hver Søndag; til hvor stor Nytte og Opbyggelse for sig, maatte han selv bedst vide. I Førstningen af hans Aagervirksomhed gik han rigtignok ogsaa i Forligelseskommissionen, men de Prækener, hans Debitorer holdt for ham der, behagede ham ikke nær saa godt som Præstens, altsaa ophørte han dermed og lod en eller anden af sine Klienter møde for sig. Der var kun et eneste Menneske, der besøgte ham for hans egen og ikke for hans Penges Skyld, og det var Byens Organist, Fuglsang. From og han havde været Skolekammerater og omgikkes hyppig under den Førstes magre Aar, og af gammel Vane vedblev han at søge hans Omgang, omendskjønt der ikke kunde findes to mere forskjellige Mennesker. From blev for hver Dag mere menneskesky og utilfreds med Verden; han havde ikke Tanke for Andet end sine Penge og fandt ikke Glæde i Andet end at tælle dem og gjøre sine Renteberegninger; han ansaa sig for et saare ulykkeligt Menneske, som Alt gik imod, klagede bestandig over denne Verdens Ondskab og klynkede og klagede omkaps med sine Debitorer over, hvor slemt det var at slaa sig igjennem. Fuglsang derimod, der aldrig havde vist af andet end Mangel og Savn, var altid lystig og glad; han havde 8 Børn, som han, trods sin Fattigdom, havde opdraget til skikkelige Mennesker, og hvoraf de Fleste allerede vare saavidt komne, at de kunde sørge for sig selv. Fuglsang besøgte From regelmæssig hver Søndags Eftermiddag og passiarede med ham en Times Tid; saaledes var det gaaet i mange Aar dengang det indtraf, som jeg nu vil fortælle.

Det var en vakker Søndags Eftermiddag; Fuglene sang i Træerne udenfor den rige Froms Hus, der imidlertid saa ud, som om det tilhørte en forarmet Mand. I de Aar, From havde eiet det, havde

Huset faaet Lov at skjøtte sig selv; Eieren havde aldrig havt Raad til at lade det reparere, det var derfor et fuldkomment Billede paa Forgjængeligheden af de jordiske Ting. Henimod dette Hus var det at Organisten vandrede, smaanynnende som han pleiede; det var en liden, rask Fyr; hans luvslidte sorte Kjole var skaaren efter en gammel Mode, og Hatten var saalænge bleven oppudset med Thevand, at den var mere graa end sort; det var en varm Dag, og Manden gik med Hatten i Haanden og viftede sit rødmussede Ansigt og skaldede Hoved med et gammelt Lommetørklæde; han nikkede venligt til dem, han mødte, eller sagde noget Morsomt til dem, der bragte dem til at le. Da han nærmede sig Froms store Hus, standsede han og lyttede til Fuglenes Sang: „I har det godt der, I Smaa“, sagde han, idet han saa op til dem; „men pas Jer, at ikke From kommer og forlanger Leie af Jer; det er trange Tider, siger han; og jamen tror jeg, han har Ret, thi dette Skrammel af et Hus mener jeg falder ned over Hovedet paa den gode Mand, inden han faar Raad til at reparere det“. Han stod nu paa den brede Stentrappe, hvortil Rækværket fattedes; han trak i Klokkestrengen, et gammelt ofte skjødt Toug. Klokken gav en hæs Lyd fra sig, som om den var sprukken, og det er rimeligt, at den var det. Da han havde ventet nogen Tid, trak han atter i Strengen og sagde for sig selv, men høit, thi det var hans Vane at tale høit for sig selv. „Mutter Kirsten lurer vist ovenpaa Kaffen, ha, ha, ha; jeg gad vist, naar det gamle Skabilken sidst smagte det Slag!“ Nu hørtes et Væsen nærme sig knurrende og hvæsende ligesom en gammel tandløs Bandhund. Døren aabnedes, og et surøiet, rynket, gult Ansigt viste sig. „Nu, kan han ikke give Tid?“ hvinede hun; „han fryser vel ikke Blæmer paa sig, skulde jeg tro“. „Nei var det likt sig, Mutter Kirsten; jeg er snarere paavei til at smelte i denne stegende Solhede“, sagde Organisten leende. „Kom ud, Mutter, og varm Jer lidt, I ser saa frosen ud“. „Aa gaa“ — gren Mo'r Kirsten, idet hun slog Døren igjen efter Organisten, som begyndte at stige op ad en lang, steil Trappe, der rystede ved hvert Trin, han tog. „Puh, hvilken Trappe“, stønnede Organisten, da han stod paa det øverste Trin, og nu begyndte han at vandre igjennem en Række Værelser, der alle mindede om Forgjængeligheden af denne Verdens Herlighed; Betrækket hang overalt i Laser, og Gibstagene var ødelagte af Dryp. Under sin Vandring anstillede Organisten adskillige Betragtninger høit. „Dette Værelse skulde være Gjæsteværelse — der i Hjørnet skulde staa en stadselig Himmelseng og med Brokades-Omhæng, Vaskevandsstolen

skulde være af Mahogni indlagt med Elfenben og med Fad og Vandkande af kinesisk Porcelain — jo, jo —; dette nette lille Kammer skulde mine Smaapiger have, se, hvilken deilig Udsigt over Sjøen! — Og her da", sagde han, da han kom til en stor Sal paa 5 Fag Vinduer, „her skulde et Orgel staa, ja, et Orgel, der ikke havde sin Mage i Landet; — hvor en Koral vilde tage sig ud her under det høie Loft! om Søndagsaftenerne, saadan som idag, skulde jeg spille og spille til langt paa Nat, og Byens Folk skulde samles udenfor hos Organisten og lytte til Spillet — jo, jo!" Under denne Enetale var han kommen til Døren til Froms Værelse. Han aabnede Døren; men det var ligesom de muntre Tanker, der nylig havde sysselsat ham og Solskinnet og Fuglesangen, der endnu igjennem de sønderslagne Vinduer naaede hans Øre, bragte ham til at dvæle paa Dørtærskelen ved det Syn, der mødte ham. Der sad i et lidet Værelse med et Vindu, der som sagt vendte ud til Gaarden, og som ikke saa ud til at være feiet eller vasket i de sidste 10 Aar, — der sad, siger jeg, i en Læneſtol, der engang havde været ny, men som nu snart havde udtjent, ved en gammel Skrivepult paa 3 Ben, støttet til Væggen ved det manglende, en gammel, mager, kroget Skikkelse, iført en gammel Frak med Huller paa Albuerne, med Nathue paa Hovedet, der engang havde været hvid; Ansigtet var lutter Spidser: spids Næse, spids Hage, spidse Kindben; de smaa graa Øine stirrede igjennem et Par med Snøre fastholdte Briller paa den Indtrædende, ganske blendede af Sollyset, der strømmede ind med ham. Den lille Organist med sit godmodige, glade Ansigt stod ligesom i et Lyshav. „Nu, hvad betænker Du Dig paa, Jakob?" peb Gnieren den Indtrædende imøde; „luk Døren, Solen gjør mig ondt i Øinene". „Hvad jeg betænker mig paa?" svarede Organisten, idet han lukkede Døren og traadte frem i Værelset; „hvad jeg betænker mig paa? jeg betænker mig paa, om jeg skal forlade den deilige Sol derude, den friske Luft fuld af Vellugt fra dine Lindetræer, for denne kvalme Stue; jeg betænker mig paa, om jeg ikke heller skal blive derude og høre paa Fuglesangen i dine Træer og se paa de glade Børn, der løber paa Gaden, istedet for at se en Guds Skabning, der afslaar at nyde det skjønne Liv, som den gode Gud skjænker os Alle — ja, derude er Liv, men her er Død". „Hvor Du snakker, Jakob", sagde Gnieren og rystede paa Hovedet; „Du bliver nu aldrig anderledes; er det for en gammel Mand at snakke saaledes?" „Gammel Mand, siger Du, From", svarede Organisten ivrigt; „gammel Mand! jeg forlanger intet Bedre

end at maatte dø med saadanne Tanker, som i dette Øieblik besjæler mig; jeg er fuld af Lov og Pris til Gud for hans Godhed; jeg er rede til i fulde Drag at nyde de Gaver, han byder mig. O, at dø mæt af Dage paa en saadan Aften som det nu er ude, belyst af Solen, under Fuglesang, og fuld af Tak i Hjertet, det skal være mit høieste Ønske". „Hvad er det da for et Snak om Døden", afbrød Gnieren ham misfornøiet og med skjælvende Stemme, som rørte der sig Noget i hans Indre, som han ikke vilde vide af. „Du ser da ikke ud til at dø i Aften!" „From, From, tal ikke saa", sagde Organisten med Et alvorlig; „Ingen af os ved, naar han skal dø; Sagen er at være rede, naar Timen slaar; — er Du det, From?" Gnieren for sammen ved dette uventede Spørgsmaal; han vred sig i sin Stol og knugede de tørre, magre Hænder; det varede noget, inden han kunde svare: „Hvad er det for Snak, Jakob; kommer du her for at præke for mig, da vil jeg sige Dig, at det behøves ikke, thi jeg er for ikke længe siden kommen fra Kirken". „Er Du det, From?" sagde Organisten i samme alvorlige Tone; „nu, og Du forlod Kirken i Fred med Gud og Dig selv?" — Atter opstod en Pause, hvori man kunde se paa Gnieren, at der foregik Noget i ham, som han gjerne vilde skjule baade for sig selv og Andre. — Han svarede ikke paa Organistens Spørgsmaal. „Jeg tænkte, Du kom som Du pleier, Jakob, for at slaa af en Passiar om Dit og Dat". „Ja, From", svarede Organisten, idet han satte sig paa en skrøbelig Træstol; „det tænkte jeg ogsaa, da jeg gik herhen; jeg kom med mit sædvanlige lette Sind, men Overgangen fra det fulde Liv derude til denne dødlignende Tilstand herinde gjorde et saa heftigt Indtryk paa mig, at ogsaa jeg engang blev alvorlig, og jeg kan ikke bekjæmpe denne Sindsstemning; jeg vil gjøre, hvad jeg aldrig før har gjort, hvilket kanske var Uret af mig: jeg vil tale et Alvorsord til Dig, min gamle Skolekammerat og Ungdomsven, saafremt Du ikke viser mig Døren". Gnieren svarede ikke; han stirrede frem for sig, som han ikke hørte, hvad den Anden sagde. Organisten blev ved: „Ved Du vel, From, at jeg i dette Øieblik er inderlig bekymret for Dig; jeg har ofte leet paa din Bekostning baade hos Dig og hos Andre; jeg har kaldt Dig en gammel Gnier, der gjør sig Livet surt, men jeg har ikke førend idag tænkt paa, at det er det mindste: at der er Spørgsmaal om noget Vigtigere, om hverken mere eller mindre end din Sjæls Salighed. Vi er Alle Syndere for vor Herre, jeg ikke mindre end nogen Anden, men der er dog visse Synder, der er større end andre. Naar Regnskabsdagen kommer og der bliver Spørgsmaal,

om hvorledes vi har brugt de Gaver, det være sig aandelige eller timelige, som Gud har givet os, da er det jo allerede slemt slet ikke at have brugt dem, men det er ti Gange værre at have misbrugt dem. Se, From, Gud skjænkede Dig store timelige Goder, men hvorledes har Du brugt dem?" „Jeg", klynkede Gnieren, „jeg har hjulpet min Næste med Alt, hvad jeg havde, men er bleven snydt og bedraget for mine Penge af onde Mennesker". „Mand", raabte Organisten heftigt, idet han sprang op, „forsynd Dig ikke mere end Du har gjort: Gud hører og ser os". Han gik hen til et stort Skab og rystede det, og man hørte en skranglende Lyd som af Sølvtøi; derpaa gik han hen til en stærkt jernbeslagen Kiste og sparkede til den, og man hørte en klirrende Lyd som af Sølvpenge. „Hvad er det for Sølv og Penge, Du her har?" raabte Organisten med stigende Heftighed. „Er det ikke Enkers og Faderløses sidste Skjærv? From, From", vedblev han roligere, „tro mig, Gud advarer Dig igjennem mig; den barmhjertige, langmodige Gud, der ikke vil nogen Synders Død, advarer Dig om, at endnu er det Tid, endnu i den ellevte Time er der Naade at finde. Ja, jeg tror, at jeg Uværdige er et Redskab i Herrens Haand, at han taler til Dig gjennem mig. Kan Du tage dit Sølv med Dig over i Evigheden? Arme Menneske, det kan Du ikke, men Du kan for dit Sølv kjøbe Dig Noget, som Du kan tage med Dig". From var dybt rystet; saaledes havde han aldrig seet sin gamle Skolekammerat; Isskorpen om hans Hjerte brast, Samvittighedens Stemme blev hørt. Han vred fortvivlet Hænderne, han skjulte sit Ansigt i dem. „Jakob, Jakob", jamrede han, „hvad skal jeg gjøre?" „Du skal gjøre godt igjen, saameget Du formaar af det Onde, Du har gjort; rug ikke over dine Skatte i Uvirksomhed, men brug dem til dine Medmenneskers Gavn". „Ak, hvad skal jeg gjøre, hvad skal jeg gjøre?" jamrede den rystede Synder; „jeg er for gammel; det er forsilde". „Det er ikke forsilde at begynde med en god Vilje", svarede Organisten; „Gud tager Viljen for Gjerningen, men begynd straks, og Du skal endnu opleve Frugten af dine gode Gjerninger". „Nei, nei, det er umuligt", sagde From modfalden og vred Hænderne. „For Gud er Ingenting umuligt", svarede Organisten; „han, som i dette Øieblik har rørt dit forhærdede Hjerte, han vil ogsaa oplyse Dig om, hvad Du skal gjøre. Men skynd Dig, gamle Mand, skynd Dig, begynd straks!" From rystede blot paa Hovedet. „Saa hør da, hvad jeg siger Dig", sagde Organisten og satte sig ligeovenfor den sønderknuste Synder. „Du ved, at den brave Madam Berg i disse Dage er bleven Enke; hendes Søn, Peter, gaar i Latin-

skolen, og Alle har spaaet hende megen Glæde af Gutten, der har udmærkede Evner; han skulde til Sommeren blevet Student; nu ved Mandens Død, uden Forsørger for sig og 6 Børn, kan hun ikke holde Peter frem paa den studerende Bane; jeg vil ikke sige, at deri egentlig er nogen Ulykke for dem; han kan vel komme i en anden Stilling ved Handelen eller paa et Kontor; men Gutten har erhvervet Kundskaber til at virke i en anden Stilling, hvorfor han har Kald og Lyst. Du spørger, From, hvad Du skal gjøre med dine Penge? Du skal anvende en liden Del af dem til at holde Peter frem". From rakte Organisten Haanden og sagde: „Det vil jeg, Jakob". „Top, det er et Ord", svarede den Anden og slog til. „Vil Du høre endnu mere?" spurgte han. „Ja, ja", svarede From, der ligesom fik mere og mere Livsvarme; „tal, for Guds Skyld, tal, jeg vil gjøre alt, hvad Du raader mig". „Nu vel, saa hør", sagde Organisten: „Du staar i stor Gjeld til denne Bys Haandværks- og Arbeidsklasse; Du har i mange Aar taget Syndepenge af dem", — From vred sig i sin Stol — „ja, jeg ser det nok, det gjør ondt, men det maa til", vedblev Organisten. „Nu skal Du paa en vis Maade erstatte dem endel igjennem nogen Arbeidsfortjeneste, hvortil de høiligen trænger. Dit Hus er faldefærdigt, sæt det i fuld Stand, saa skal mange af dine Debitorer faa det Brød, hvorefter de sukker. Dette være nok for det Første; er Du først kommen paa Glid og har faaet Smag paa gode Gjerninger, saa skal Du nok siden selv hitte paa nogen. Nu, hvad siger Du, From?" „Jeg vil gjøre alt, hvad Du forlanger", svarede From og rakte ham atter Haanden. „Godt og vel", sagde Organisten muntert; „men nu vil jeg ogsaa have en Belønning for at jeg med Guds Hjælp har frelst Dig af Djævelens Klør". „Forlang, hvad Du vil", sagde From. „Og Du lover uden Indvending at opfylde ethvert Forlangende?" spurgte atter Organisten. „Alt, Alt", svarede From. „Nu, saa forlanger jeg, at Du i dette Øieblik forlader dette forpestede Hul og følger mig hjem, for at Du ikke skal tro imorgentidlig, dersom vaagnede her, at Du havde drømt". From betænkte sig. „Jeg har dit Løfte, Ord er Ord og Mand er Mand". „Ja, ja", sagde From, „men, hvorledes kan jeg forlade alt dette her?" „Hvorledes?" spurgte Organisten leende. „Tror Du kanske, Pengene løber sin Vei, naar ikke Du passer paa dem! Dine stærke Skaader for Vindu og Dør kan nok holde Tyve ude en lys Sommernat. Kom nu bare, tag paa Dig din Kistekjole og vis Byens Folk det mærkelige Syn af den „rige Gnier" paa Gaden paa denne Tid af Dagen".

Skaaderne og Laasene blev med Omhyggelighed lukkede, og med et Suk forlod den nyomvendte Gnier sine Skatte; det var første Gang de var en Nat alene. Mutter Kirsten fik Besked om at passe Huset, og hun saa sin Husbonde forlade Huset med maalløs Forundring. Da hun fik Mælet igjen, gik de to gamle Skolekammerater sammen op ad Gaden. „Han er bleven gal", hvinede Mo'r Kirsten, „bindegal, Organisten har forhekset ham"; og hun slog Kors for sig, idet hun stængte Gadedøren. Trallende og nynnende omkaps med Fuglene trak Organisten afsted med sin Fangst til stor Forundring for Byens Folk, som aldrig havde seet From paa Gaden efter Aftensangen. Undervejs sprang Organisten indom til Madam Berg og bragte hende den glade Tidende, at From vilde holde Peter frem til Studeringer. Enken rystede vel tvivlende paa Hovedet; det var jo aldeles uhørt, at From gjorde noget Menneske Godt; men Organistens alvorlige Forsikringer opfyldte tilsidst hendes Hjerte med den inderligste Glæde.

Det viste sig den næste Morgen, at Organisten havde dømt meget rigtig om Froms Sindstilstand; havde han været hjemme hos sine kjære Penge, er det uvist, hvorledes det var gaaet. Han gjorde adskillige Indvendinger om Reparationen af Huset, men Organisten gav ham ikke Rist eller Ro, førend han havde gjort Aftale med en Bygmester. Organisten fik ham til at tage sig et Logis, medens Arbeidet stod paa, og jo længere det led, desto bedre fandt From sig i Forandringen; mangen fattig Arbeiderfamilje, der fik Fortjeneste ved denne Leilighed, velsignede From som deres største Velgjører. Med Hensyn til den unge Peter Berg holdt han i alle Dele sit Løfte. — Den næste Sommer var Gaarden i fuld Stand og en Prydelse for Byen. Tvende Familjer fandt der imod en passende Leie skjønne Bekvemmeligheder. From vedblev vistnok at udlaane Penge, men kun mod lovlige Renter, og han viste den største Skaansomhed imod sine Dibtorer. Han viste sig desuden overordentlig godgjørende mod de Fattige. Han døde mæt af Dage efter i Forveien at have indsat Peter Berg, der allerede var en dygtig Embedsmand, til sin Universalarving, medens han dog paa samme Tid rigeligen betænkte Skolerne og andre offentlige Stiftelser i sin Fødeby. Organisten overlevede ham og takkede Gud til sin Død, fordi han havde valgt ham til Redskab for et Medmenneskes Omvendelse fra Syndens Vei. Før sin Død saa han alle sine Børn paa en eller anden Maade forsørgede, hvorfor de kun skyldte Gud og sig selv Takken, thi deres Fader vilde aldrig tillade, at de modtog den ringeste Understøttelse

af From, hvor ofte og indstændigt denne end bad derom. I dette Stykke var den ellers saa føielige og godmodig Organist ubøielig.

Ikke enhver Aagerkarl har en god Ven som Organist Fuglsang, der efter Guds Foranstaltning advarede ham for Følgerne af hans Handlinger; men visseligen lader Gud ingen Synder uden betimelige Advarsler, naar man blot vil lytte til dem. I, som vil berede Eder Liggendefæ for denne Verden paa Eders Medmenneskers Bekostning, betænker vel, at der kommer en Regnskabsdag, da det hedder: Du utro Tjener, gak ud i det yderste Mørke, hvor der er Graad og Tænders Gnidsel!

---

13. Den falske Halvdalerseddel.

Høker Thoresen og hans kjære Ægtehalvdel den tykke Malene sad varmt inden Vægge. De havde solgt Brændevin og Kaffe, Smør og Ost og Tobak i den gode Tid, saa de nu kunde taale de Indgreb i deres Næringsvei, som har virket saa ødelæggende paa mange Andre af denne Næringsvei.

En Aften skulde Mutter se over Dagens Indtægt, og til sin Forskrækkelse opdagede hun blandt de fillede Orte- og Halvdalersedler 1 af den sidste Sort, der var falsk; Sligt havde aldrig hændt hende før; hun havde godt baade af Øine og Fingre, og det er ganske rimeligt, hvad hun sagde, medens hun sad og vendte og dreiede den ulykkelige Seddel foran Lyset, at det sikkert har været den Onde selv, der har prakket Seddelen paa hende, thi den var saa slet gjort, at man blot ved at føle paa den kunde kjende, at den var falsk. „Men vi faar se til paa en skikkelig Maade at blive af med den, thi vi bør da ikke lide for det Kjeltringspaks Skyld, der gjør slige Sedler; Seddelen faar ud igjen, det forstaar sig, indtil Politiet faar Kløerne i den; En kommer til at tabe, det er vist, men vi bør ikke lide Tabet; Enhver faar hytte sig saa godt han kan, saa gjør jeg", sagde hun til Thoresen, der smøgede sin Pibe til et Glas Toddy henne i Kakkelovnskrogen og lod til at tage sig Ulykken med Seddelen mindre nær; „men det bliver vel bedst, at jeg paatager mig det Arbeide; der skal lidt Behændighed til, og den er ikke Du belemret med, Fa'r." Manden nikkede veltilfreds til denne Erklæring og tog sig en god Taar af Glasset. Kommer Tid, kommer Raad, tænkte Mo'r Thoresen og lagde den falske Seddel

i et eget Rum i Skuffen, saa den kunde være ved Haanden. Der laa den adskillige Dage i god Ro; der var nutildags sjelden Spørgsmaal om at veksle Dalersedler. Lørdagsaften i Skumringen kom Vognmand Lie ind i Boden og forlangte Tobak for nogle Skilling; han leverede en Dalerseddel og bad om at faa tilbage paa den, „men skynd Jer, Mo'r Thoresen", sagde han, „thi jeg skal i Skyds, og Tiden er allerede omme". Og Mutter skyndte sig det bedste hun kunde, men det var mørkt i Boden, og det var ikke Tid til at tænde Lys; „dog det er det samme", sagde hun, „jeg kan tælle Penge i Mørke trods nogen Blind". Vognmanden fik en Halvdalerseddel, 2 Ortestykker og endda et Par Skilling, puttede baade Pengene og Tobakken i Messingdaasen og skyndte sig paa Døren, som om han havde stjaalet. „Gudskelov, nu er vi da kvit den; kommer den endnu engang igjen, saa skal den have gjort sin sidste Reise", mente Mutter. Imidlertid reiste Vognmanden i Skyds, blev paa Skiftet kvit Halvdaleren, som han ikke havde seet paa, da han tog imod den, heller ikke da han gav den ud; han var altsaa uskyldig, men han havde heller ikke været udsat for Fristelse, og vendte veltilfreds tilbage til Byen. Hvor blev der nu af Halvdaleren? Ja, det skal jeg ikke kunne sige saa lige; men saameget er vist, at en 14 Dage senere kom en Dag en Arbeidsmands lille Datter, et 8aars gammelt Barn, det 10de af Mandens Børn, ind til Høker Thoresen for at kjøbe 1 Mark Smør. Mutter var i Boden, hvilket hun siden sagde var en Himlens Tilskikkelse, thi Thoresen, den Tullen, kjendte knap Halvdalersedler fra Ortesedler, og han havde bestemt ladet sig narre; som sagt, Mutter var i Boden, veiede i Smørmarken, Vægten temmelig knap, men det var knappe Tider, mente formodentlig Mo'r Thoresen; derpaa kom man til Betalingen; Barnet havde Pengene knyttet i et gammelt Halstørklæde. Det var en Halvdaler: „jo, ganske rigtig, der har vi 'en", sagde Mutter ved sig selv; „ja, kjendte jeg det ikke paa mig, at den vilde komme igjen den Djævleungen? Kors da, Barne mit", sagde hun derpaa høit, idet hun vendte og dreiede Seddelen, beskuende den i alle Hjørner, som om hun aldrig før havde seet den: „Kors da, Barne mit", sagde hun, „hvor har du faat den stygge Seddelen fra, det er jo en falsk Seddel." Barnet saa paa hende med store Øine og spurgte, hvad hun sagde; den Uskyldige vidste ikke af nogen Falskhed enda, senere skulde vistnok Erfaringen lære hende, at falske Penge ikke er det værste Slags Falskhed i denne Verden. „Naa, Du skjønner ikke det, Du Barn; gaa hjem og sig Fa'r, at denne Seddel er falsk, den gaar ikke,

skjønner Du det?" Derpaa svarede Barnet Intet, men sprang hjem til Faderen og fortalte ham, hvad Mo'r Thoresen havde sagt; Faderen tog Seddelen med skjælvende Haand; det var hans halve Ugeløn; han betragtede den længe og nøie; Gud hjælpe ham, den Stakkel, det var altsaa sandt, den var falsk. Han tænkte sig om, hvor han havde faaet den, og han mindedes nu, at han havde faaet den af en Bonde paa Torvet, men hvorfra var Bonden? Ja, det vidste han ikke; Torvet havde været fuldpakket af Bønder fra alle Verdens Kanter; han havde kjøbt 1 Vog Mel og netop faaet den halve Daler igjen paa en hel, som han samme Dag havde faaet i Forskud hos Arbeidsherren. Han havde imidlertid ingen Grund til at mistænke Bonden for, at han havde villet bedrage ham, thi det var lyse Dagen, og han havde ikke vist mindste Urolighed for Seddelen, men leveret den aabenlyst og havde vedblevet sin Melhandel i god Ro. Bonden var vistnok selv bleven bedraget, men havde været heldigere end Arbeidsmanden. Men hvad var nu at gjøre? For denne halve Daler, de eneste Penge, Manden havde og kunde gjøre Udvei til i Løbet af 8 Dage, skulde han skaffe Mad til 6 Børn, de øvrige var dels ude at tjene dels døde, Pleie til sin syge Kone og endeligen ogsaa Livsophold til sig selv. Hvad skulde han gjøre? En Vog Mel var Alt, hvad han havde i Huset, og Kredit ikke at faa. Et Øieblik gjennemfor den Tanke hans Sjæl, idet han stod og betragtede den ulykkelige Halvdalerseddel, om han skulde prøve at faa Seddelen ud; men han forkastede straks denne Tanke: „Fy", sagde han ved sig selv, „da var jeg en Hæler, ikke stort bedre end dem, der har øvet denne slette Handling; nei, vel er jeg fattig, men jeg vil dog være ærlig". Med denne Beslutning tog han sin Hue og gik lige til Politimesteren, hvem han leverede den falske Seddel, samt fortalte ham, hvorledes han var kommen til den. „Og Du har ikke prøvet paa at faa Seddelen ud igjen?" sagde Politimesteren, idet han betragtede ham skarpt. „Nei, Hr. Politimester," svarede Manden, og saa ham frimodigt i Øinene; „men jeg vil ikke gjøre mig bedre end jeg er; Djævelen hviskede mig rigtignok Noget i Øret; Kjerringa ligger syg, og Ungerne skriger paa Mad, og jeg har ikke en Skilling; men saa sagde jeg til mig selv: Vel er Du fattig, Peter, men Du skal dog være ærlig." „Det var ret, Peter", sagde Politimesteren og klappede ham paa Skulderen, „hold fast ved den Beslutning, og Vorherre hjælper Dig nok. Hør nu, jeg kan bedre taale Tabet af en halv Daler end Du; jeg skal tage Tabet paa mig saalænge; se her har Du et Halvdalerstykke, som jeg er vis paa er rigtigt;

kanske det kunde lykkes mig at opsnuse den, der gav Dig Seddelen." Den, som var glad, var Peter; under mange Taksigelser forlod han Politimesteren og skyndte sig hjem; han sov den Nat den Retfærdiges Søvn. Virkelig lykkedes det Politiet at opdage Bonden, der havde solgt Melet til Peter; og da han vidste at finde sin Hjemmelsmand i Vognmanden og denne i Mo'r Thoresen, saa blev Mutter, som det sig burde, hængende ved den falske Halvdalerseddel og forsnakkede sig i sin Ivrighed saaledes, at Politimesteren godt skjønnede, at hun havde vidst af, at det var falske Penge, hun leverede Vognmanden, hvorfor han læste hende Teksten ganske artigt og lod hende vide, at hun havde gjort sig skyldig til streng Straf, men at han denne Gang vilde lade Naade gaa for Ret. Men ikke Enhver kommer saa godt fra en falsk Halvdalerseddel, som alle Parter ved denne Leilighed, og skulde Nogen komme i et saadant Tilfælde, som her er fortalt, saa huske han paa denne Historie og paa: at Ærlighed varer længst!

---

14. „Skinnet bedrager".

Jeg var engang paa Jagt i en af vore Fjelddale; det var senhøstes; Skumringen begyndte allerede at indtræde, da jeg begyndte at tænke paa at begive mig paa Tilbageveien til mit Standkvarter; nogle vakre men sky Ænder havde narret mig efter sig fra Kjærn til Kjærn, saa jeg var kommen længere bort end Bestemmelsen var; jeg indsaa, at Natten vilde falde paa, inden jeg naaede mit Kvarter, og ukjendt som jeg var i denne uveisomme Egn, havde jeg ingen behagelig Vandring for mig; jeg betænkte derfor, om det ikke skulde være bedre at se mig om efter et Natteherberge nærmere; men Egnen var øde, og jeg erindrede ikke at have truffet paa en eneste Menneskebolig de sidste Par Timer. Der var imidlertid ingen Tid at spilde, og jeg tiltraadte Tilbageveien saa raskt mine trætte Ben vilde tillade, haabende at træffe paa en eller anden Bolig; men jeg gik og gik, blev trættere og trættere uden at se eller høre Lyden af Mennesker; endeligen slog jeg ind paa en daarlig Bygdevei og havde ikke gaaet mange Skridt, førend jeg traf paa en Bonde med to Læs. Vi udvekslede de sædvanlige Hilsener, hvorpaa jeg spurgte, om jeg var langt fra Sostad, mit Standkvarter, og om denne Vei førte dertil. „Var det likt sig," lød Svaret. „Du faar følges med mig en Fjerdingvei, saa træffer Du paa Veien

til Sostad; men det vil blive en lang Tur inat, og vil Du tækkes med det Husly, jeg kan byde Dig, saa er det vel undt."

Jeg tog naturligvis med Glæde mod Mandens Tilbud, thi jeg var ynkelig træt, og min Mave knurrede lydeligt mod en længere Faste. Vi drog altsaa afsted under forskjellige Samtaler; Manden, der hed Per, fortalte, at han kom fra Byen, hvor han for sit Smør havde kjøbt „Grøn" (Korn) til Vinterføde, thi der i Dalen frøs Kornet som oftest bort, hvorfor der kun saaedes lidet. Efter at Hestene havde arbeidet sig stønnende og pustende op igjennem en brat Klev, standsede vi paa Toppen af Bakken, hvorfra vi kunde se Maanen, der nu var kommen op, speile sig i mange Kjærn og i en Elv, der bugtede sig igjennem Dalen. Jeg var ganske henrykt over det skjønne Syn.

„Man maa have en herlig Udsigt over hele Dalen herfra ved Dagens Lys", sagde jeg.

„Jo, det skulde jeg tro," svarede Per, der puslede med Hestene, strøg og klappede dem og rettede paa Sælerne. „Det er sagtens høit nok tilveirs her, det maa de stakkars Hestene mine befinde. Du synes rigtig at være glad i disse Bergene, Du," tilføiede han leende.

„Ja, det skulde jeg tro," svarede jeg, idet jeg lænede mig paa Bøssen og med Velbehag nød den skjønne Scene. „Var jeg ikke saa træt og sulten, kunde jeg have Lyst til at blive siddende her inat i Maaneskinnet."

„Naa, det maa jeg sige," sagde Per og rystede paa Hovedet, „I Byfolk har da ogsaa en underlig Lyst."

„Du saa kanske gjerne, at der ingen Bjerge var?" spurgte jeg.

„Ja, det skulde jeg tro," forsikrede Per; „jeg gav gjerne Borken der, for at denne Kleven var borte; mere end én Hest har faaet en Knæk i den, som den aldrig har forvundet."

„Ja, det er sandt," sagde jeg ærgerlig. „Jeg glemte Hestene! Vorherre burde rigtig have tænkt paa dem fremfor alt Andet, da han skabte Verden."

Per saa paa mig med en noget forundret Mine: „Nu, det ved jeg just ikke," sagde han; „Vorherre vidste vel hvad han gjorde; han sagde jo selv, at Alt var saare vel, og det er vel det fornuftigste af os Mennesker at tro det samme. Men det er vist, at Veimesteren burde have tænkt paa Hestene, da han anlagde Veien opigjennem Kleven istedetfor langs Elven. Hesten, Løitnant, er Bondens bedste Ven", tilføiede han, idet han drev paa Hestene, der nu havde en brat Klev udover at holde igjen Læssene i.

„Du bryder Dig vel heller ikke om Maanen?" sagde jeg, da vi satte os igang.

„Maanen!" gjentog han og kløede sig i Hovedet. „Maanen, aa jo, den er bra for sig den og til sit Brug; Vinternatten er den ret god at finde, naar Folk er ude og færdes."

„Du ser altsaa Intet i alt det, som omgiver Dig," spurgte jeg alvorligt, „uden forsaavidt det er af nogen Nytte for Dig? Skogene, Fjeldene, Skyerne — taler de aldrig til dit Hjerte? Har Du aldrig staaet stille og betragtet den nedgaaende Sol eller Maanen, naar den saaledes som nu kaster sit Sølverlys over Fjeld og Skog?"

„Ei!" udbrød Bonden. „Tænker Du da, jeg gjør Almanaker? Hvad godt skulde den nedgaaende Sol eller den opstigende Maane gjøre mig? det Vigtigste for Bonden er at udbringe af sit Brug saameget, at de hungrige Munde kan mættes og Kroppen bedækkes med de nødvendige Klæder samt Skatterne betales — ja, Skatten, Skatten, den kan nok bringe baade Sol og Maane i Forglemmelse; Lensmanden vil have det rene Væsen, han".

„Men bryder Du Dig da heller ikke om at lære at kjende Guds Skaberværker?" spurgte jeg atter. „Læser Du aldrig? har Du ingen Bøger?"

„Det er nok kleint bevænt med Læsna'n", svarede min Ledsager. „Naar Bonden er sluppet frem til Konfirmasjonen, er det som oftest forbi med Læsningen; ingen Penge til at kjøbe Bøger for og ingen Tid til at læse dem".

„Du kjender saaledes intet til Geografi, Historie og Grammatik?" spurgte jeg.

„Jeg ved næsten ikke, hvad Du taler om, Løitnant", svarede Per trohjertig: Historibøker har jeg nok set, og jeg har selv en om Ridder Tistram og den skjønne Indiana, men det Andet, Du nævnte, det ved jeg intet om".

Jeg forstummede ved Bondens Svar; jeg tænkte over hans Ytringer: jeg var nylig kommen ud af Krigsskolen dengang, og jeg indbildte mig ikke saa lidet af min Boglærdom; en saadan Uvidenhed som den, Manden røbede, havde jeg ikke troet mulig, og han forekom mig at være et meget underordnet Væsen, der ikke havde meget forud for sine Heste. „Hvad Forskjel er der vel paa Manden og Hestene?" sagde jeg ved mig selv. „Begge synes ikke at have Tanke for Andet end deres legemlige Behov; begge lever og dør akkurat lige kloge som de fødtes; begge gaar igjennem Livet uden at se Andet i Guds Skaberværker end Græs

og Brød; begge lider af Kulde og Hede og ved lige megen Besked om Aarsagen". Medens jeg anstillede disse Betragtninger og nu og da kastede et halvt medynksomt og et halvt foragteligt Blik paa min Ledsager, istemte denne tilsyneladende veltilfreds en Salme. Jeg indsaa endnu ikke dengang, at man kan føle sig meget tilfreds, om man ikke har mange Kundskaber og at, medens Enhver nyder Livets Goder efter den Grad af Dannelse, han har, er det dog ikke sagt, at den nyder dem i størst Maal, som véd mest; ofte stiger Fordringerne med Kundskaberne, og naar Alt kommer til Alt, er den visest, som tager Livet som det er, og som er tilfreds med, hvad der er ham beskaaret. Men saaledes tænkte jeg ikke dengang; jeg ansaa Oplysning, Dannelse aldeles uundværlig for at kunne nyde sin Tilværelse, og jeg skulde maaske ikke saasnart være kommet paa andre Tanker, dersom jeg ikke tilfældigvis havde truffet paa denne Mand, der nu ledsagede mig, og hos hvem jeg gjorde den Erfaring, at man nok kan opfylde sin Bestemmelse i Livet paa en tilfredsstillende Maade, om man ikke har mange Kundskaber. Hermed vil jeg ikke sige, at disse ikke er at ønske, ja, at misunde dem, som har dem; tvertimod kan Ingen sætte større Pris paa Oplysning end jeg eller mere anbefale Enhver at erhverve sig saa meget deraf som muligt; jeg mener kun, at vi ikke skal gjøre os formeget til af det Lidet, vi har kunnet lære i Skolerne; det er først, naar vi i Livet har anvendt dem, at Kundskaberne faar noget Værd, og da vil vi tillige erfare, hvor meget der endnu staar tilbage at lære, ja saa meget, at vi nok kan forstaa, hvorledes den vise Solon paa sin Dødsseng i en høi Alder kunde sige til sine Venner, der hviskede: tal høit, for at jeg endnu i Døden kan l æ r e Noget. Jo mere vi lærer, desto bedre vil vi indse, hvor lidet det er; derfor skal man netop finde, at man i Begyndelsen af sine Læreaar er mest tilbøielig til at nære store Tanker om sine Kundskaber og til at hovmode sig over dem, der ikke har læst eller lært de Bøger, som vi har læst. Det kommer ikke saa meget an paa Mængden af Kundskaber som paa Grundigheden af dem, med andre Ord: det, vi lærer, maa ved alvorlig Tænkning saa at sige være gaaet over i Blodet, vi maa have fordøiet det Lærte, ellers er vi kun som kalkede Grave. Men lad os nu vende tilbage til min Ledsager, der havde sunget sin Salme til Ende og nu sagde til mig:

„Nu er vi hjemme, Løitnant". Med det samme dreiede vi ind paa en Gaard, der laa lige ved Veien; det var saa mørkt, at jeg ikke kunde se, hvorledes det saa ud, — Vinden, der havde begyndt at blæse, drev tykke Skyer foran Maanen; imidlertid hørte jeg nogle Barne-

stemmer raabe: „der kommer Fa'r", og snart var vi omgivne af en Flok Børn, der bød Faderen velkommen; Konen med et Barn paa Armen kom ogsaa hen til os. „Hvorledes er det med Vesle-Ola?" spurgte Manden ivrigt, medens han spændte Hestene fra.

„Jo, godt, Fa'r", svarede en svag Stemme inde fra Stuedøren.

„Naa, det er godt at høre", svarede Faderen; „nu kommer jeg straks ind med Bygotter til Dig; spring ind, Smaabarn", henvendte han sig til Børnene, „og stel med han Ola; det er leit for 'n at staa saa alene". Børnene sprang lystigt afsted, og jeg fulgte paa Mandens Opfordring Konen ind i Stuen. „Jeg kommer straks efter", sagde Per; „jeg skal bare stelle Hestene og faa Læssene under Laavebroen, thi vi faar Uveir; det var paa høi Tid, vi kom til Hus, Løitnant"; vi var allerede komne hen til Døren, da Per raabte: „Se her, Beret, tag med dig denne Lokritsen til 'n Vesle-Ola, den er god for Hosten hans". Vi gik nu ind. Det var en almindelig Bondestue, men renere og ordentligere end man i Almindelighed finder dem; der brændte en dygtig Ild paa Skorstenen, og Ilden kastede sit Skin paa en Flok vakre, raske Børn, med Undtagelse af Vesle-Ola. Det var en sand Jammerskikkelse; bleg og mager humpede han omkring paa et Par Krykker; han var ikke større end sin 10-aarsgamle Broder, men var, efter hvad Moderen sagde, 15 Aar gammel; han havde ellers et inderlig godt Ansigt og lod til at være sine Søskendes Afgud; de stellede saa omhyggeligt med ham, og da Moderen gav ham Lokritsen fra Faderen, mærkede jeg ingen Misundelse hos Børnene; ja, han maatte endog true dem til at tage en Bid af Stangen. — Snart kom Per ind og ønskede mig trohjertig velkommen; Børnene hængte sig ved ham, men uagtet han var venlig mod dem alle, syntes han dog kun at have Øie for Vesla-Ola; han løftede ham op fra Gulvet, satte ham paa sit Knæ og begyndte med ængstelig Omhyggelighed at spørge til hans Befindende; man hørte ingen Klager af Barnet, der øiensynligen gjorde sig Umage for at synes bedre end han var. „Jeg synes, han Ola ser friskere ud, Beret", sagde Faderen, efter at han længe og opmærksomt havde betragtet ham. Konen svarede Intet, men rystede sørgmodig paa Hovedet. „Jo vist er Du bedre, Gut", sagde Per, da han bemærkede Konens bedrøvede Mine, „og naar Du nu faar disse Doktorsager, jeg har med til Dig, saa voger jeg, Du kaster Krykkerne til Jul". Et svagt Smil for over Barnets blege Ansigt, medens hans Søskende skreg høit af Glæde ved Tanken om, at Vesle-Ola skulde springe med dem. Medens Konen stellede til Kveldsmaden, fortalte

Faderen mig, hvorledes Vesle-Ola var bleven saa klein: han havde været den raskeste Gut, man vilde se for sine Øine, indtil han var 8 Aar gammel; da fik han Smaakopperne, og siden den Tid havde han aldrig været frisk; han havde lagt i mange dødelige Sygdomme, og for 2 Aar siden blev han paa én Nat lam i Benene.

„Med Guds Hjælp", sagde jeg, „kan det nok rette sig med Aarene", og jeg fortalte adskillige Eksempler paa, at Saadant var hændt. Faderen betragtede under denne Samtale Gutten med Taarer i Øinene og sagde endeligen, idet han tørrede dem bort med Bagen af Haanden: „Guds Vilje ske — den er dog den bedste". Derpaa delte han ud nogle Smaating, som han havde havt med fra Byen, mellem Børnene, der var meget lykkelige. Kveldsmaden var nu færdig, og Konen bad mig og Manden at tage Plads. „Det er simpel Kost", sagde hun, „men her tildals forstaar vi os ikke paa at lave Mad for Storfolk".

„Naar Storfolk er sulten, Mo'r", sagde jeg, „smager Alt dem; desuden er jeg en simpel Jægersmand, og jeg undres, hvad en Saadan skulde forlange bedre end Flødegrød og Fjeldøret".

„Ja, liker Du det", sagde hun, „er det vel undt".

„Jeg har ikke lovet Løitnanten nogen Herreretter heller, sagde Per smilende; „men saa kan han nu prøve, hvorledes vi Fjeldbønder har det, saa la'r 'n nok bli' en anden Gang at være saa vidtvankendes. Men hvor er han Vesle-Ola, han maa læse tilbords for Løitnanten, saa han kan høre for et dygtigt Klokkeremne det er".

Vesle-Ola kom straks humpende med alle sine Søskende efter sig, der ligesom vi med foldede Hænder og med andægtig Mine hørte Ola læse Bordbønnen, hvilket han gjorde meget godt. Jeg belønnede Ola med en Ansigtotteskilling, hvilket syntes at glæde Forældrene og hans Søskende ligesaa meget som ham selv. Vi tog nu fat paa Grøden, der var riktig ekstra, og skulde netop til at smage paa Fisken, da Per med Et spurgte: „Men hvor er Pasop?" Konen og Børnene saa paa hverandre, men Ola alene syntes at have Mod til at svare: „Han Pasop gik bort i Kveldingen, Fa'r".

„Gik bort!" raabte Per og reiste sig, „hvorledes hænger det sammen?"

„Du ved, Fa'r", sagde Konen, „at Pasop pleier ligesom at kjende det paa sig, naar Du kommer, og gjerne gaar Dig imøde; han havde ingen Ro paa sig i Eftermiddag, og vi lokkede ham tilbage den ene Gang efter den anden fra Braadjupsstien; men medens jeg var i Fjøset, en Stund før Du kom, lurede han sig bort". Per svarede Intet

hertil; han vendte sig til mig med disse Ord: „Bliv Du ved, Løitnant; lad Fisken smage Dig godt, men jeg maa ud og se at finde Pasop".

„Ikveld i sligt Veir!" sagde Konen forskrækket, og vi hørte virkelig Stormen dure i Skorstenen og Regnen at slaa mod Vinduerne.

„Det var værre Veir den Natten, han Pasop frelste Fa'r din, Beret", sagde Per alvorligt, idet han trak Trøien paa og satte Huen paa Hovedet. „Han maa ikke ligge ude inat, det vilde blive det gamle skrøbelige Dyrs Død; desuden kan han være faldet i Bækken, blind og svag som han er; jeg kunde ikke se din Fa'r i Øinene paa Regnskabsdagen histoppe, naar jeg ikke havde opfyldt mit Løfte til ham angaaende Pasop". Med disse Ord skred Per ilsomt ud af Døren.

Vi forblev en Tidlang tause efter Pers Bortgang; jeg sad og pillede med Fisken, men min Appetit var borte; en Mængde Tanker for mig gjennem Hovedet; jeg mindedes de ringe Tanker, jeg havde næret om Pers Menneskeværd, og jeg afbad i mit Hjerte den Uret, jeg havde gjort ham; jeg betragtede ham nu med andre Øine, og jeg indsaa, at et kristeligt Sind, saadant som det, Per havde lagt for Dagen i den korte Tid, jeg havde kjendt ham, var mere værd end alverdens Kundskaber; jeg indsaa, at det ikke kom an paa, hvad man ved, men paa hvorledes man handler; hvilke herlige Egenskaber besad ikke Per! han var en øm og kjærlig Familjefader; han var taknemmelig, denne Menneskets skjønneste Dyd, selv mod Dyrene; han betænkte sig ikke paa at begive sig ud i den mørke Nat midt under et rasende Uveir for maaske med Livsfare at opsøge en Hund, som kanske alligevel vilde dø af Alderdom idag eller imorgen; Per udstrakte vor Herres og Frelsers Bud: Handler mod Andre, som I vil Andre skal handle mod Eder — ogsaa til Dyrene!

Men hvorved havde da Hunden forskyldt en saadan Taknemmelighed? Dette havde jeg Lyst til at erfare, og da jeg havde spist, stod jeg op fra Bordet, og paa Konens Spørgsmaal, om jeg kanske vilde lægge mig, svarede jeg, at jeg vilde oppebie Pers Tilbagekomst, hvilket syntes at glæde hende meget. Jeg tændte min Pibe, og da Trætheden lidt efter lidt havde faaet Bugt med Børnene, saa det ene efter det andet havde begivet sig tilsengs, var jeg efter nogen Tid ene med Konen. Hun lyttede urolig til den brølende Storm og til Regnen, der øsede ned som om Himlen var aaben, nu og da gløttede hun paa Døren og saa ud i den mørke Nat. „Gud give, han Per var

vel hjemme", sagde hun sukkende; „det er et grueligt Veir, og Braadjupstien er ikke grei at gaa i sligt Mørke".

„Men, min gode Kone", sagde jeg, „hvad er det da ved denne Hund, som Manden din gjør saadant Væsen af? Jeg hørte, han talte om, at den skulde have frelst din Fader: fortæl mig Noget derom".

Fa'r min", fortalte Konen, „var en Nat tilfjelds efter Hø, da han blev overfaldt af et grueligt Uveir; han for vild, og efterat han i mange Timer havde kjæmpet med Stormen og Snefoget, blev han tilsidst saa udmattet, at han ikke orkede mere; han spændte Hesten fra Slæden og satte sig ned og vilde straks være falden i Søvn, dersom Pasop, som var med ham, havde ladet ham ifred; men det var ligesom Hunden skjønnede, at det var Fare forbunden med at sove i sligt Veir og paa sligt Sted, og Fa'r maatte slaa til ham flere Gange med Svøben, førend han kunde faa ham til at være rolig. Fa'r skjønnede nok ogsaa, at det var galt at sove, men han gav sig rent over og troede, at Frelse var umulig; han sovnede altsaa ind, idet han anbefalede Gud sin Sjæl. Da han vaagnede, var det Dag; det varede længe, førend han kunde fatte, hvorledes det var med ham; han følte en Tyngde paa Brystet, men kunde ikke paa længe røre sig saavidt — saa stiv var han af Kulden — at han kunde undersøge, hvad det var; endeligen opdagede han, at det var Pasop, som laa der; han søgte at faa ham bort, men Pasop var ligesaa stiv af Kulden som Fa'r; Solen skinnede imidlertid varmt, thi det var allerede langt paa Vinteren, og den fik lidt efter lidt Liv baade i Fa'r og Pasop, saaledes at de atter kunde bevæge sig. Vi saa dem velbeholdne komme hjem, endskjønt Fa'r blev farlig syg efter den Fjeldreisen; men Pasop ansaa han for sin Frelser fra Døden, thi havde ikke Hunden lagt sig paa hans Bryst og holdt Varmen i ham, vilde han sikkert være froset ihjel, mente han. Men var det da ikke en klog Hund?" tilføiede Konen, da hun havde endt sin Fortælling.

„Jovist viste Pasop baade Klogskab og Troskab", sagde jeg, „og nu undres jeg ikke over, at I holder ham saa kjær".

„Han Per blir fælt længe borte", sagde Konen, idet hun atter gløttede paa Døren, som Stormen var færdig at rive hende af Hænderne. Hun beklagede, at Per aldrig tog sin egen Helbred og Sikkerhed i Betragtning, at han altid var færdig at opofre sig for Andre, at han aldrig kunde se hverken Mennesker eller Dyr lide uden at søge at hjælpe dem, ofte over Evne; alt eftersom hendes Klager, der havde megen Lighed med Lovtaler, steg, tiltog ogsaa hendes Angst, og hun

ventede ikke andet end en Ulykke, sagde hun, thi den foregaaende Nat havde Pasop hylet uophørligt, og en Natugle, som ellers var en Sjeldenhed der i Egnen, havde taget Logis i Stabursſvalen om Aftenen.

Jeg søgte at berolige hende med, at Tiden altid syntes at gaa Sneglegang, naar man ventede; men jeg begyndte virkelig at blive urolig for, at Noget kunde være tilstødt Manden, og jeg tænkte allerede paa, om jeg ikke burde foreslaa Konen at gaa Manden imøde, thi alene vilde jeg ikke kunne finde Veien, da Døren for op, og ind skred Per, bærende Hunden i sine Arme.

Konen sprang op med et „Gud være evig Lov og Pris"! som aabenbart kom fra Hjertets Dyb.

„Nu, her er den gamle Krabat", raabte Per, idet han forsigtigt lagde Dyret ned ved Skorstenen; „jeg tænkte, jeg aldrig skulde have fundet ham, og det havde jeg nok heller ikke gjort, var jeg kommen et Kvarters Tid senere; han var, som jeg formodede, falden i Bækken, idet han skulde gaa over Kloppen; lykkeligvis var Bækken næsten tør, men nu fosser den saa lystigt, at en Hest kunde drukne i den".

„Men hvorledes opdagede Du, at Hunden var falden i Bækken"? spurgte Konen, „det er jo mørkt som i en Kjælder ude".

„Alt som jeg gik", svarede Manden, „kaldte jeg paa den gamle Desertør; jeg vidste nok, at var han ilive, vilde han svare mig; og ganske rigtig: jeg standsede ved Kloppen og kaldte og lyttede, og trods Stormen og Regnens Pladsken hørte jeg dog min Gamle pibe dernede". Saaledes lød Pers Beretning, den han afgav, medens han den hele Tid var beskjæftiget med at tørre Hunden og vikle den ind i en Skindfeld. „Se saa, min Gut", sagde han, da han var færdig, „læg Dig nu til at sove og spil mig saa ikke oftere saadanne Streger". Og Hunden, hvad gjorde den? Den slikkede Mandens Haand, saa ofte den kom dens Snude nær, og gav en pibende Lyd fra sig, som i mine Øren lød ligesom Taksigelser og Velsignelser, og saaledes tror jeg ogsaa Han, uden hvis Vidende og Vilje ikke en Spurv falder til Jorden, forstod den.

Da Manden reiste sig op fra sin bøiede Stilling, udstødte Konen et Skrig ved at se ham ganske blodig i Ansigtet. „Nu", sagde Per leende, „hvad er det, som staar paa med Dig, Beret, Du har da vel seet en Rift før!" og han tørrede Blodet af med Trøieærmet. „Det har intet at betyde og er lægt imorgen; Pasop slikkede Saaret hele Tiden, medens jeg bar den; jeg rullede, ser Du, da jeg skulde ned i Bækken, thi det var ikke saa greit at faa Fodfæste".

„Jå, Du Per, Du Per, Du bliver nu aldrig fornuftig", sagde Konen bebreidende. „Du kunde gjerne have slaaet Dig fordærvet".

„Nu, hvad vilde Du, jeg skulde have gjort, Kone? Havde jeg ladet Pasop ligge i Bækken, havde den nu været død".

„Men end Du da!" sagde Konen, og Taarerne randt hende ned ad Kinderne.

„Aa Snak", svarede Per muntert, og svingede Konen rundt. „Hvo, der vover, han vinder; jeg har frelst Pasop, det er Hovedsagen. Jeg lovede din brave Fader at holde Pasop kjær som et af mine egne Børn; ser han ned paa os nu, vil han være tilfreds med mig".

Denne Bemærkning rørte mig dybt; jeg greb Mandens Haand og sagde: „Du har handlet som en brav Mand, Per! Jeg misunder Dig!"

„Hvorledes det, Løitnant?" spurgte Per med en forundret Mine. „Fordi jeg har frelst Hunden for at drukne? Gud være lovet! jeg har frelst mangen Hund og mangt et Menneske med i mine Levedage, men ikke ofte i værre Veir end ikveld. Men hør nu, Beret, jeg blev snydt for Fisken min ved denne Leilighed, og jeg er bestemt ikke halvmæt; kom med den, og se saa om der er en Dram; tilbage af Julebrændevinet, thi jeg er vaad til Skindet, og ved en saadan Leilighed er en Dram Medicin, ikke sandt, Løitnant?" Med disse Ord vrængede han den gjennemblødte Trøie af sig og gav sig ifærd med Fisken. Konen kom med Flasken, og Per vilde, jeg ogsaa skulde have en Dram, men jeg betakkede mig, da jeg ikke drak Brændevin for Smag, og endnu aldrig havde været i en saadan Tilstand, at jeg havde havt Brug for det som Medicin.

„Nu, saa Skaal da", sagde Per, idet han tømte Glasset; „jeg nøder aldrig Nogen til at drikke Brændevin; jeg drikker det selv nødigt uden ved saadanne Leiligheder som iaften".

Ikke længe efter laa vi Alle i Søvnens Arme.

Da jeg vaagnede om Morgenen, skinnede Solen ind i Kamret; jeg skyndte mig at staa op; da jeg gik ned fra mit Kammer, var den første, jeg traf paa, Pasop, der laa udenfor Døren og solede sig; Vesle-Ola sad ved Siden af den og stellede til Doner for sin ældste Bro'r. Inde i Stuen fandt jeg Per i Samtale med en gammel Betler, hvis Pose Beret fyldte med allehaande gode Ting. „Kom saa med en Dram til gamle Henrik", sagde Per til sin Kone; „det er en lang Vei at gaa paa én Fod, og det er uvist, naar vi træffes igjen".

„Nei, nei", raabte Betleren til Beret, der vilde gaa efter Brændevinet; „bryd Dig ikke; jeg er sagtens bleven saa forsynet nu, at jeg

ikke trænger nogen Dram;" men Beret gik alligevel, medens Per paastod, at han skulde have en Dram.

„Ved jeg ikke nok," sagde han, „hvorledes en gammel Soldat skal have det; det er ikke mere end billigt, at a Beret steller vel med Dig, Henrik; havde ikke Du, Gammelgutten, taget Dig af Rekrutten i 1814, havde hun aldrig seet mig mere; Du delte som en Bror med mig dit Brød, dengang jeg aldrig kunde faa Mad nok efter Sotten."

„Snak aldrig om det, Per," sagde den gamle Soldat med Taarer i Øinene, „det Brød har jeg faaet mange Gange betalt; Gud velsigne baade Dig og a Beret!"

„Hys, hvad vil Du snakke om det Granne, Du faar her; det er Dig imidlertid vel undt, saa ofte Du kommer; men se, her er Kjæringen med Brændevinet. Nu," sagde Per, idet han skjænkede i Glasset, „nu skal Du drikke en Skaal for Gammelgutterne fra Matrand og Lier."

Gamlingen nikkede med Hovedet og stak med Velbehag Glasset ud tilbunds. „Saa," sagde han, „nu er jeg vel rustet til Marsen," og under mange Taksigelser humpede han afsted paa sit Træben.

„Du kan tro, Løitnant," sagde Per, idet vi saa efter den gamle Soldat, „at Henrik var en staut Karl i 1814; han har sendt mere end én Svenske ind i Evigheden;" han tilføiede med et Suk: „det er ondt at se saadan en gammel skrøbelig Mand betle sit Brød fra Dør til Dør; jeg vilde ønske, jeg kunde give alle Slige Husly og dagligt Brød; men man maa sørge for sig og Sine først, førend man tænker paa Næsten, og Bonden har nutildags mere end nok i det Første."

„Alligevel synes mig," sagde jeg, „at den Fattige maa være tilfreds, om han modtages overalt som gamle Henrik blev modtaget her i Huset; Almisser, der gives af et godt Hjerte og ledsages med et venligt Ord, har i mine Øine intet Uhyggeligt ved sig."

„Det er saa," sagde Per, „og den Fattige har dog altid den Trøst, at der over os findes et Land, hvor den, som herneden led Hunger og Kulde, eller som her tildeltes det daglige Brød i smaa Portioner og med sure Miner, histoppe skal have desto større Portioner og nyde dem i Kjærlighed og Glæde."

„Hold fast ved den Tro, Per," sagde jeg, idet mit Blik faldt paa Vesle-Olas skrøbelige Skikkelse; „den alene kan opretholde og trøste os, hvad enten vi er fattig eller rig."

Konen kom nu og meldte, at Frokosten var færdig, og efter at den var nydt, tog jeg Afsked med disse brave Folk, som havde modta-

get mig saa gjestfrit, og under hvis Tag jeg havde hentet mig saa gode Lærdomme.

„Blir Du længere i Dalen, Løitnant,“ sagde Per, idet han rystede min Haand, „saa ved Du, hvor Du kan finde et Natherberge, sligt det er; Du skal altid være velkommen.“

Jeg sagde dem hjertelig Tak og benyttede mig oftere af Tilbudet, og vi mødtes altid til gjensidig Tilfredshed.

Efterat have faaet Underretning om den rette Vei, jeg havde at tage, drog jeg afsted. Min Vei førte mig over den Bakke, hvor den foregaaende Aften hin Samtale fandt Sted mellem Per og mig, der foranledigede mig til en saa urigtig Bedømmelse af hans Værd som Menneske. Jeg satte mig for imag at nyde den smukke Udsigt; det var den skjønneste Høstdag, man kan tænke sig; Solen straalede i al sin Glands fra den skyfri Himmel; ikke et Vindpust rørte sig. Jeg elsker Naturen lidenskabeligt, men jeg ringeagter ikke Andre, fordi de ikke deler min Smag i denne Henseende; siden jeg lærte Per Undset at kjende, gjør jeg mig ikke længer skyldig i en saadan Intoleranse. Jeg dømte ham overilet efter det ydre Skin og troede ham blottet for alle Menneskets ædlere Følelser, fordi han ikke havde nogen Smag for Naturskjønheder, medens han lidt efter lidt ved nærmere Bekjendtskab udviklede en Karakter, som vilde gjøre ethvert Menneske Ære. Jeg var kun en overfladisk Iagttager dengang; jeg sparkede foragteligt til det, som forekom mig blot at være en simpel Graasten, kun lidet tænkende paa Guldet, som var skjult i den. I, hvis Kald ofte bringer Eder i Berørelse med Almuesmanden, lad mit Eksempel tjene Eder til Advarsel om ikke at lade Eder „bedrage af Skinnet.“

Fortællinger for Folket.

Af

Anthon Bang.

Anden Række.

Andet Oplag.

Bergen.
Forlagt af F. Beyer og J. D. Beyer.
1878.

J. D. Beyers Bogtrykkeri.

Indhold.

		Side.
1.	Den dygtige Gaardsdreng	1
2.	Den Ustadige	18
3.	Den ellevte Time	37
4.	Et godt Ord finder altid et godt Sted	43
5.	Gode Raad er bedre end Penge	53
6.	Fantefølget	65
7.	Herre, bevar min Erindring frisk!	79
8.	Gammel-Ingeborg	84
9.	Barnlig Kjærlighed	88
10.	Vesle-Mari	93
11.	Min første Tjeneste	100
12.	De to Opsiddere	110
13.	Den Nøisomme	126
14.	Tid er Penge	133
15.	Den hjemkomne Guldgraver	140

1. Den dygtige Gaardsdreng.

Ole og Ivar var Husmandssønner; deres Forældres Pladser laa et Stenkast fra hinanden, men hørte alligevel under to forskjellige Gaarde; Ole og Ivar havde saaledes været Legekammerater fra Barndommen af og dagligen omgaaedes, men mere formedelst Lighed i Alder end i Egenskaber og Tilbøieligheder. Deres Fædre havde store Familjer at forsørge og havde intet Andet at stole paa end sine to Hænder og det Lidet, som deres Koner og tilvoksende Børn kunde erhverve. Man indser saaledes, at de havde nok at gjøre, naar de ikke skulde falde Andre til Byrde. Ole og Ivar blev i rette Tid sendt i Skolen; men medens Ole stadigen søgte den, naar det paa nogen Maade var gjørligt, hørtes ideligen Klagemaal over Ivars Forsømmelser; derfor gjorde Ole god Fremgang baade i Læsning og Skrivning, medens Ivar knapt kunde læse, da han skulde gaa for Præsten. Men dette havde mere sin Grund i den Maade, hvorpaa Forældrene opfyldte sin Pligt end i Børnenes forskjellige Evner og Flid. Oles Forældre havde selv nydt en god Undervisning og forstod at sætte Pris derpaa, de holdt derfor Ole flittigt til Bogen og paasaa, ikke alene at han kom ordentlig i i Skolen, men hans Moder drev desuden dygtig paa Læsningen hjemme og hjalp ham det bedste hun kunde og saavidt Tiden tillod. Ivars Forældre, der selv kun havde faaet liden Undervisning, ansaa Skolegangen for noget Overflødigt og lod sine Børn heller drive om, forsaavidt de ikke havde noget Arbeide at sætte dem til, end søge Skolen; de blev mulkteret den ene Gang efter den anden for Skoleforsømmelse, men det hjalp ikke. Vistnok kan det ofte falde besværligt for Arbeidsfolk at lade sine Børn søge Skolen, thi dels kan de have nødvendigt Brug for dem hjemme, dels kan det holde haardt at skaffe dem saavidt skikkelige Klæder, at de uskammet kan vise sig i Skolen, og dels er det ofte ondt for Mad at sende med dem. Men god Vilje drager tungt Læs, og er det Forældre rigtig om at gjøre at holde sine Børn i

Skolen, blir der nok et Raad; hjælpsomme Medmennesker gives der altid, som giver den brave og ordentlige Arbeidsmand en Haandrækning, naar det gjælder. Baade Oles og Ivars Fader havde særdeles snille og hjælpsomme Husbondsfolk, som aldrig afviste nogen rimelig Fordring paa Understøttelse, hvad enten det var af Klæder eller Mad, og for den Aarsags Skyld behøvede Ivar aldrig at være hjemme fra Skolen. Oles Fader hjalp sig selv, og det kunde Ivars Fader ogsaa gjort, dersom han havde stelt sig ret. De havde begge gode Pladser, hvorpaa de godt kunde føde 1 Ko og nogle Sauer; men Ivars Fader bragte det alligevel aldrig til at holde Ko. Oles Fader holdt derimod sin Plads i ypperlig Stand, og dog havde han saa liden Tid til at arbeide paa den, thi han gik stændigt og arbeidede i Gaarden, hvorimod Ivars Fader sjelden arbeidede i Gaarden paa Dagtal, men i Almindelighed drev paa Akkordarbeide, saaledes at han havde Tiden til sin egen Raadighed. Oles Fader havde, førend han tog Pladsen, i mange Aar tjent som Dreng i Gaarden; det var en meget dygtig og paalidelig Mand og forøvrigt af en meget hæderlig Karakter; han var derfor særdeles afholdt af sine Husbondsfolk og syntes næsten uundværlig for dem; „naar Erik", saa hed Oles Fader, „er borte", sagde ofte hans Husbond, „saa er jeg ligesom enarmet". Erik vidste Besked om alt Gaardens Stel, og uagtet hans Husbond var en dygtig Jordbruger og selv styrede sit Brug og styrede det godt, saa var det dog mange Ting, han overlod Erik at passe paa at udføre i rette Tid og saaledes, som han var vant til at gjøre det. Men Eriks Tjenester blev ogsaa belønnet, og uagtet han altid savnedes paa Gaarden, fik han dog mangen Fristund, hvori han kunde arbeide paa Pladsen, og disse Fristunder benyttede han saa godt, at han fik udrettet det Nødvendige uden at behøve at tage Søndagen til Hjælp, som altfor ofte Husmanden maa gjøre.

Som en Følge af de her anførte Omstændigheder kunde Ole stadigen faa søge Skolen ligetil han blev konfirmeret, da han slap at være med Faderen paa Arbeide, saaledes som Tilfældet var med Ivar, der, saasnart han var istand til at løfte Spaden, maatte være med Faderen paa Grøftegravning, Tærskning, Tømmerhugst og deslige. Nu er det vel nok, at Gutter lærer sig til noget af hvert; det skal tidlig krøges, som god Krog skal bli, siger Ordsproget; men det bør være Arbeider, som passer for deres Alder og Kræfter, saasom Kurvefletning, Tæljing af Øser, Skeer m. m.; den Hjælp, som en 12—14 Aars Gut kan yde ved Jordarbeider, er ikke betydelig, ja næsten for Intet at regne; vel kan en Gut ved lettere Arbeider gjøre Nytte, men tyngre Arbeider

bliver neppe vel gjort; han kan nok med en let Økse kviste de fældede Træer, og han kan endvidere med en ikke altfor tung Spade hjælpe til at kaste op den løse Jord ved Grøftegravning. Saadanne Arbeider lærte Ivar snart, og han var stærk for sin Alder, saa han nok gjorde Ret for Føden; alligevel havde det været bedre for ham at gaa i Skolen, thi lærte han noget Godt, saa lærte han endnu mere Ondt. Saaledes lærte han at lyve og at drikke Brændevin, og dette er en Lærdom, som man gjerne uden Overdrivelse kan sige fører 9 af 10 paa den bene Vei til Helvede. Og denne Lærdom fik Ivar af sin egen Fader; naar de senhøstes eller om Vaaren i Frost og Snevand grov Grøfter, maatte Tørkosten fugtes med Brændevin; thi dengang vidste man endnu ikke, at Øl, ja selv Vand giver Arbeidsmanden mere Styrke end Brændevin, og at dette ikke holder Varmen i Kroppen længer end til Spiritusen er dunstet ud, og det gaar fort, kan man tro, og saa har man Giften (Alkoholen) igjen i Blodet til at tære paa de nærende Safter i Legemet. Ivar maatte altsaa tage en „Skvæt", naar Faderen tog sig en Slurk, og endskjønt han i Begyndelsen fik Taarerne i Øinene og gren styg til en Drik, der er saameget imod Naturen som Brændevin, saa varede det dog ikke længe, førend det smagte ham, og han kunde drikke sin Dram som en „voksen Kar", som Faderen forsikrede til hans Ros. Med Undervisningen i Løgn gik det saaledes til: Eisten, saa hed Ivars Fader, var en dygtig Arbeider, men han var ustadig og elskede Brændevin; han holdt gjerne Frimandag og sluttede gjerne Fredag med Arbeidet, foruden at han ikke var saa nøie paa at skulke en Eftermiddag eller en hel Dag med, naar der var en „Aksjon" eller anden Samling, hvor der var Brændevin at faa og Kammerater til at fortære det. Da Ivar blev saa stor og stærk, at han kunde være med Faderen paa Arbeide, hændte det ofte, at han blev staaende alene og grave eller hugge, medens Faderen gjorde sig et „Svindtærinde" paa nogle Timer et eller andet Sted hen under et eller andet Paaskud. Men Husbonden var naturligvis ikke tjent med at faa et Arbeide udført af en Gut, som han havde betalt en erfaren Arbeider for at gjøre tilgavns og saaledes, som det i alle Maader burde gjøres. Saaledes ved enhver Jordbruger, hvor vigtig Gjensætningen af en Grøft er, og hvor let et kostbart Arbeide kan blive spoleret ved den mindste Uagtsomhed; vælges nemlig ikke Stenene med Omhyggelighed, saaledes at de danner en sikker Rende, faar ikke Vandet Afløb, og det Hele er omsonst. Et andet Slags Arbeide, hvorved meget Fusk kan begaaes, er Jordbrydning; graves ikke tilstrækkelig dybt, og

tages ikke enhver Sten op, faar man dobbelt Arbeide, naar man kommer med Plogen; da viser det sig, hvorledes Arbeidet er gjort. Endnu vil jeg nævne et Arbeide, hvor der er god Anledning til Fusk; det er ved Komposters Omkastning eller Omstikning; dette kan gjøres paa to Maader, som rigtignok ethvert Arbeide kan, hvorved man paa den ene Maade opnaar Hensigten med Arbeidet og har Hygge af den anvendte Bekostning, medens man paa den anden Maade kun høster Ærgrelse. Komposterne er gjerne fulde af Klumper; disse maa ved Omkastningen vel udslaaes og smuldres, ellers bliver de liggende paa Ageren til ingen Nytte, ja til Skade; men det tager dobbelt og tredobbelt Tid at gjøre dette Arbeide ordentligt, istedetfor at fuske det fra sig. Jeg maa dog her bemærke, at Jordbrugeren ofte selv er Skyld i, at han faar slet gjort Arbeide; han prutter nemlig ofte saaledes med Arbeidsmanden om Betalingen, at denne enten nødes til at fuske, hvis han skal leve af Betalingen, eller ogsaa maa han frasige sig Arbeidet, hvilket er en stor Fristelse for den, der intet Andet har at stole paa, end hvad han kan fortjene med sine to Arme. Arbeidsherren bør paa sin Side vogte sig for at give efter for Fristelsen til at spare nogle Skilling paa et Arbeide; han vil i de fleste Tilfælde dyrt betale den Besparelse. „Arbeideren er sin Løn værd“, siger et Ordsprog, som ingen god og klog Mand forglemmer. Der hører ikke saa lang Erfaring til at komme efter, hvormeget en flittig Arbeider kan udrette om Dagen af forskjellige Slags Arbeider, og er man enig med mig i, at Arbeideren bør have saa stor Dagløn, at han kan spise sig mæt af sund Kost og endda have nogle Skilling tilovers — thi man maa betænke, at han foruden Mad behøver Klæder og Redskab og Husly, — saa vil man ikke tillade sig at byde Arbeideren mindre end en saadan Dagløn, ja, man vil ikke indlade sig med En, der tilbyder sig for en mindre Betaling, fordi han enten vil gjøre slet Arbeide eller ogsaa ikke have „Salt til Vællingen“, som man siger, og det har man Synd paa sig for.

Det er, som sagt, ikke vanskeligt at komme til et omtrentligt Skjøn af, hvad en Arbeider kan udrette for Dagen. Ofte mangler dog Arbeideren selv dette Skjøn og enten forlanger eller lader sig nøie med en mindre Betaling for et Arbeide, end han kan komme ud med; i dette Tilfælde vil den samvittighedsfulde Arbeidsherre af egen Drift give ham, hvad han anser passende. Saaledes paatager En sig f. Eks. at bryde et Maal Jord for en vis Betaling; men naar det kommer til Stykket, er Jorden af en langt anden Beskaffenhed end han troede,

og han maa anvende dobbelt saa lang Tid paa Maalet, som han havde gjort Regning paa, vel at mærke, hvis han skal udføre Arbeidet forsvarligt; ingen skikkelig Arbeidsherre vil sige: „Det bliver ikke min Sag; jeg gav Dig, hvad Du forlangte; en Aftale er en Aftale, og dermed Basta!“ Nei, den skikkelige Arbeidsherre vil sige, naar han ser, hvor det bær hen: „Gjør bare Arbeidet forsvarligt, saa skal jeg nok lempe mig med Betalingen, saa Du kan være tjent“. Jeg ved vel, at man siger: „Den ene Akkord faar bøde paa den anden; hvad jeg taber paa dette Arbeide, vinder jeg paa et andet“; men saadan Slump bør ikke finde Sted. Man skal gjøre Akkorden med fornuftigt Overlæg, og er Arbeidet af en saadan Beskaffenhed, at et rigtigt Skjøn ikke kan haves om det, da faar man paa begge Sider forbeholde sig at handle som retskafne Folk.

Men lad os vende tilbage til Ivar, der, som sagt, ofte blev overladt at udføre Arbeider, som Faderen havde paataget sig, og som han hverken havde Forstand paa eller Kræfter til at udføre. Brække, saa hed Eistens Husbonde, var flere Gange kommet efter dette og havde ytret sin Misfornøielse derover til Eisten, der stedse havde en Udflugt paa rede Haand. Gutten var ogsaa vel instrueret om, hvad han skulde sige og gjøre i det Tilfælde, at Husbonden kom og traf ham alene. Saaledes hændte det engang, at Eisten havde paataget sig at sætte igjen en Grøft; han holdt et Par Dage stadigt ved Arbeidet; Ivar var behjælpelig med at levere ham Stene og at kaste igjen Grøften, efter hvert som et Stykke blev færdigt; men den tredie Dags Eftermiddag „maatte“ Eisten absolut hen paa en „Aksjon“ i Nabolaget; der skulde sælges gamle Klæder, og han trængte til en Trøie, som det vel vilde blive godt Kjøb paa; altsaa drog han afsted efter at have sat Ivar til at fortsætte med Stensætningen, men med det Paalæg bare at tage smaa Stykker om Gangen og straks at kaste igjen; kom saa Husbonden, var der Intet at se; Ivars Synder var da vel bevaret under Jorden, og paa Spørgsmaal om, hvor Faderen var henne, skulde han bare svare, at han var gaaet bort som snarest. Det traf sig saa, at Brække kom for at tilse Arbeidet kort efter at Eisten var gaaet; han traf Ivar i fuldt Arbeide med at sætte Renden; dette var ikke efter Brækkes Hoved; han bad Gutten pakke sig op af Grøften og ikke befatte sig med Noget, han ikke forstod. I sin Fortrydelse over Husbondens Ytring, thi han ansaa sig allerede for en hel Karl, glemte han Faderens Lekse om, hvad han skulde sige; han sagde tvertimod, idet han knurrende krøb op af Grøften, at han havde sat igjen saamangen

Grøft, at han nok mente, at han forstod det lige saa godt som nogen Anden. „Saa, Du mener det, Du", sagde Brække; „ja, men se nu bare til, at Du pakker Dig herfra, thi mine Grøfter skal Du ikke sætte igjen". Gutten luskede af, og den næste Dag fik Eisten sine velfortjente Skrub af Husbonden, for at han lod Gutten fuldføre et Arbeide, som det var ham saameget om at gjøre blev forsvarligt gjort. Eisten svor høit og dyrt, at Ivar aldrig havde sat igjen en eneste Tomme af Grøften; det var bare Skryderi af Gutten. Enden blev imidlertid, at Brække forbød Eisten at tage Sønnen med ved Grøftearbeidet. Saaledes ser vi, at Ivar allerede havde lært at lyve baade for Andres og egen Regning. Men den, som lyver, kan stjæle, og den, som stjæler, maa lyve. Saaledes gik det ogsaa med Ivar og hans Fader. Om Vinteren tærskede Eisten for Husbonden mod Betaling for Tønden; han fik Lov at tage Ivar med til Hjælp mod at indestaa for, at Arbeidet blev vel gjort. Husbonden undersøgte ofte Halmen og kunde ikke klage over daarlig Tærskning; men alligevel blev Laavfaldet betydeligt mindre end paaregnet. Eisten tærskede baade Morgen og Aften med Lys og holdt især længe paa om Aftenen; men der opstod ingen Mistanke hos Husbonden om, at han foretog noget Urigtigt, da han aldrig havde grebet ham i nogen egentlig Uredelighed. En Aften havde Brække været i Besøg hos en Nabo og kom sent hjem; ikke langt fra Gaarden mødte han en Mand med en Sæk paa Ryggen, men det var mørkt og et tæt Snedrev, saa han ikke kunde se, hvem det var; han kjørte desuden rafkt forbi; alligevel slog den Tanke ham, at det var Eisten, og at det ikke hang rigtig sammen med hans Sæk. Han besluttede da at passe ham op den næste Aften; med et Par af sine Drenge lagde han sig i Baghold et Stykke fra Laaven, hvor Eisten maatte passere forbi. De havde ikke ventet længe, førend han kom; han havde en Sæk paa Ryggen; Brække traadte frem med sine Folk og spurgte, hvad han havde i Sækken, og efter nogle Udflugter maatte han gaa til Bekjendelse om, at det var urenset Korn fra Brækkes Laave. Han var nu altsaa grebet i Tyveri og Loven hjemfalden; men Brække brød sig ikke om at anmelde ham for Øvrigheden; han lod sig nøie med at jage ham bort og forbød ham at lade sig se mere paa Gaarden. Men det rygtedes naturligvis snart i Bygden, hvad der var hændt paa Brække, og Ingen vilde have Eisten i Arbeide; kort efter forsvandt han, og man hørte ikke i et Aars Tid Noget fra ham; endelig kom der Forespørgsel om ham fra Øvrigheden i en fjern Egn af

Landet; han var bleven arresteret for Delagtighed i et Indbrudstyveri og — endte sine Dage i Slaveriet. Brække havde Medynk med hans Familje og lod den blive siddende paa Pladsen, men han fik kun Skam og Skade til Tak. Konen gjorde sig ofte skyldig i Rapserier, og Ivar grebes en Dag i aabenbart Tyveri, hvilken Forbrydelse han maatte affone med nogle Maaneders Tugthusstraf. Da han kom ud, sluttede baade han og Moderen sig til et Fantefølge, og de igjenværende Børn kom paa Fattigkassen. En saadan sørgelig Ende tager det i de fleste Tilfælde og burde altid tage med dem, som viger af fra Sandhedens og Retskaffenhedens Vei. Vi vil nu se, hvorledes det imidlertid er gaaet med Ivars Skolekammerat Ole.

Ole vedblev, som før fortalt, stadigen at søge Skolen til sin Konfirmation; selv om Sommeren forsømte han sjelden Fastskolen. Kuns en Maaneds Tid om Høsten pleiede han at jæte Husbondens Bũskap, efter at denne var taget hjem fra Sæteren. Det var ellers den Uskik der i Egnen, at Folk lod sine Kreaturer beite i Fællesskab baade Vaar og Høst paa Samtliges Jorder; men dette var Noget, som hverken Lund, saa hed Oles Husbond, eller dennes Nabo Brække vilde vide af, thi de vidste meget vel, hvilken fordærvelig Ting især Vaarbeitingen er for Græsvolden; deres Kreaturer blev derfor ikke udsluppet, førend de kunde sendes lige til Sæters, og Enhver kan begribe, at de ikke fandt sig i, at Naboerne ødelagde, hvad de selv sparede; om Høsten lod de kuns de gamle Enge beites; paa de kunstige Enge (saaledes kaldes de Enge, der er besaaet med Timothei og Kløver) maatte ikke hverken Ko eller Hest eller Sau sætte sin Fod; endskjønt baade Brække og Lund havde deres Eiendomme indhegnede, maatte de dog for Sikkerheds Skyld have Jæter med Kreaturerne, for at disse ikke skulde bryde sig ind, hvor de ikke maatte komme, men fornemmeligen for at paase, at ikke Naboernes Dyr brød sig ind og gjorde Skade, Noget, som alligevel hændte, til deres store Ærgrelse, naar Jæteren ikke var opmærksom. Dette hændte dog aldrig for Ole, og det var det, som først gav Anledning til, at Lund lagde Mærke til ham og fattede Yndest for ham. Den Høst, han gik til Konfirmation, indtraf et Par Tilfælde, hvorved han viste en Omtanke og Raskhed, som ikke er almindelig hos Gutter i hans Alder. En Aften, da Buskapen sattes ind, savnedes et Par Sauer; det var allerede temmelig mørkt, og en anden Gut end Ole vilde have tiet stille dermed og tænkt som saa, at Sauerne nok kom tilrette den næste Dag, og han vilde i god Ro have spist sin Aftensmad og derpaa lagt sig til at

sove; men ikke før opdagede Ole, at Sauerne var borte, førend han strøg afsted for at opsøge dem, uagtet Budejen mente, at det ikke kunde nytte i Mørket. „Det faar ikke hjælpe," sagde Ole; „jeg vil prøve; jeg ved godt, hvor Sauerne har gaaet idag, og det er ikke sikkert for Graabein; jeg turde aldrig komme for Husbonds Øine mere, dersom Sauerne blev borte;" og afsted sprang han. „Du faar da faa Dig Mad først," skreg Budejen efter ham, men Ole svarede uden at standse: „Det faar være det samme med det." Kort efter kom Lund i Fjøset for at være tilstede ved Melkingen, thi han havde gjort den sørgelige Erfaring, at Tjenestefolkene i Almindelighed er saa lidet at stole paa, at det er en Nødvendighed selv at have Tilsyn med Alt, som det paa nogen Maade kan gaa an at tilse. Da han var vant til at se Ole udrette Et og Andet for Budejen efter at Kreaturerne var indsat om Aftenen, saasom at trille tør Myr ind i Renden bag Kjørene for at opfange den flydende Gjødning, spurgte han, hvor han var, og fik nu at vide, hvad der var hændt. Lund var en paapasselig Mand og var ogsaa nødt dertil, thi han var en Begynder uden Formue og kunde alene ved Flid og Paapasselighed vente at arbeide sig frem i Verden; endskjønt han havde et Halvthundrede Sauer, var det ham dog slet ikke ligegyldigt at miste to; han begav sig derfor paa Veien for at hjælpe Ole at lede; det var ikke et saa ganske kort Stykke heller; men ikke langt fra Stedet, hvor han vidste Sauerne denne Dag havde gaaet, kom Ole ham syngende imøde med sine to Desertører foran sig. Det var imidlertid bleven ganske mørkt, saa Ole ikke blev sin Husbond var, førend de var hinanden ganske nær; Lysten til at synge forgik ham nu i en Hast, thi han frygtede for der vilde vanke Skrub. Men Lund var ikke den Mand, der overfusede Nogen uden Grund, og han kunde nok tænke sig, at et Par Sauer af en saa stor Flok kunde stikke sig tilside, uden at Sæteren havde vist nogen Forsømmelighed. Han sagde derfor paa sin sædvanlige rolige og venlige Maade: „Nu, Ole, er Du allerede der? Hvor fandt Du dem?" „De havde sat sig fast ned i Klungerkjæret" (Nypetorn), svarede Gutten med en noget skjælvende Stemme. „Men hvorledes fik Du dem løs?" spurgte atter Husbonden. „Aa, jeg maatte skjære dem løs med Kniven min", svarede Ole. „Nu, det maa jeg lide, det var rafkt gjort; men en anden Gang faar Du passe Dig, at ikke Sauerne kommer ned i Klungerkjærene", sagde Lund. „Ja, Husbond, jeg skal gjøre mit Bedste", svarede Ole; „men de er saa lysten paa at ville did". „Ja, ja, min Gut; jeg forlanger ikke mere, end at Du skal gjøre dit Bedste". Og nu gik det i en Fart hjemad,

og vel var Grøden bleven kold for Ole, men den smagte ham godt, thi han spiste den med en god Samvittighed. Den næste Dag fik Ole en pen Tollekniv til Forærings af sin Husbond, fordi han havde været saa uforknyt til at bruge sin Kniv den foregaaende Aften, da mangen anden Gut skulde ladet Sauerne forblive hængende i Tornene og løbt grædende hjem for at bede om Hjælp. En anden Gang hændte det, da Ole jætede Sauerne paa en Eng, hvorigjennem gik en Bygdevei, at et Par Slagtedrivere kom med en stor Sauflok; Ole jog sine Sauer saa langt fra Veien som muligt, men de var som Sauer i Almindelighed er, trodsige, de vilde gjøre Bekjendtskab med de fremmede Sauer, og da Slagtedriverne ikke søgte at forhindre det, var snart Oles Sauer sammenblandet med de fremmede; nu var Ole i en net Knibe; han bad Slagtedriverne at hjælpe sig at faa Sauerne skilt fra hverandre, men de bandede og truede Gutten med Bank, fordi han ikke havde passet bedre paa, og drev den samlede Sauflok afsted det forteste de kunde. Hvad skulde nu Ole gjøre? Denne Gang havde han virkelig stor Lyst at græde, thi hvad kunde han udrette mod de to stærke Karle; men at græde hjalp heller intet. Der var ingen Tid at give bort; Sauerne fjernede sig nogle Alen i hvert Sekund; i denne Tvivlraadighed mindedes han, at hans Husbond den Aften, da Sauerne blev borte i Klungerkjæret, havde sagt til ham, at naar noget Usædvanligt hændte ham, skulde han ufortøvet søge ham op og underrette ham derom. Som en Pil fløi nu Ole afsted tvers over Markerne; men det var et godt Stykke til Gaarden, og der medgik nok et Kvarters Tid, inden han ganske hæsblæsende stod foran sin Husbond og stammende fortalte, hvad der var hændt. „Det var ret, min Gut!“ sagde Lund, og sprang hurtigt ud i Stalden, trak en Hest frem, lagde en Sadel paa den og kastede sig paa den; derpaa raabte han til Ole: „kom og sid op bag paa“, og nu gik det afsted i fuldt Firsprang i den Retning, Slagtedriverne havde taget. Disse havde faaet et godt Forspring, men Lund paa sin raske Hest var dog ikke længe om at indhente dem.

Saasnart de kom saa nær, at det kunde høres, raabte Lund til Slagtedriverne, at de skulde bie; men disse lod som de Intet hørte og fortsatte sin Vei. Endelig naaede de dem, og nu spurgte Lund dem, om de vidste, hvad de gjorde, naar de tog anden Mands Eiendom; i Begyndelsen brugte de Mund; de mente, at han kunde passe paa sine Sauer, og vilde han have dem igjen, fik han følge med til første Hvilested. Nu blev Lund sint: „Ja vist skal jeg følge med“, sagde han,

„men ikke længere end til Lensmanden, som bor paa nærmeste Gaard, og der skal I faa Hviletid lang nok, det kan I være sikker paa". Slagtedriverne skjønnede nu, at de var gaaet for vidt; de begyndte at give gode Ord og standsede Sauflokken; egentlig var det vel bare Kaadhed, der havde drevet dem til at begaa en saadan Voldsgjerning, thi at bemægtige sig Sauerne havde de neppe tænkt paa. Men Lund var ikke den, som vilde lade sig holde for Nar, og han lod dem vide, at de ikke skulde slippe for saa godt Kjøb, og han bad dem jage Sauerne videre, saa skulde de følges til Lensmanden. Nu begyndte Synderne at bede rigtig vakkert og bød den ene Daler efter den anden; men Lund svarede bare, at han ikke brød sig om deres Penge, som de nok desuden snart vilde faa andet Brug for. Under dette var de kommen til Lensmandsgaarden, hvor Lund befalede Slagtedriverne at vente, medens han gik ind for at tale med Lensmanden. Her blev gode Raad dyre; Lund forlangte Slagtedriverne arresteret for aabenbart Veirøveri, og der faldt Ord om Tugthus og Slaveri; men efter megen Snak frem og tilbage slap de dog med en frivillig Bod til Fattigkassen af 10 Daler, og saa glade var de over, at de slap saa godt fra denne Spøg, at de i sin Glæde forærede Ole en Sau, som de først havde villet give Lund, men som denne ikke vilde modtage. Ole var ikke liden Kar, da han kom tilbage fra denne Ekspedition med en Sau mere end han var draget ud med om Morgenen. Han fik ogsaa megen Ros af sin Husbond for at han havde opført sig saa kjækt ved denne Leilighed, og hvad der var endnu bedre, han fik sikkert Løfte om til Vaaren at faa fast Tjeneste hos Lund.

Ved Konfirmationen stod Ole øverst af Gutterne, — en ikke liden Ære for den fattige Husmandsgut, men Skam for Gaardbrugernes Sønner, der havde havt saameget bedre Tid og Leilighed til at søge Skolen og til at læse hjemme; men naar Lysten og Fliden er der, ser man ofte, at den mindre Formuende overgaar den mere Formuende i Dygtighed, selv om Evnerne er lige. Penge er ikke altid en saa stor Velsignelse, som man tror; ofte stoler man formeget paa deres Magt og mener, at der ikke behøves Andet end denne for at komme frem i Verden. De bedste og dygtigste Mennesker har meget ofte havt at kjæmpe med Armod og Gjenvordigheder i sin Ungdom; men Sagen er ganske naturlig; de vidste, de Intet havde at stole paa uden sig selv og anstrengte sig derfor til det Yderste for at gjøre sig dygtige til at hjælpe sig selv, medens de, der havde fuldt op af denne Verdens Goder, troede at kunne tage sig Tingen mageligt, ligesom om de havde

Brev paa, at de gode Ting, de havde, ingen Ende vilde tage. Forsent maatte de sande, at Gods og Guld paa mange Maader kan tabes, medens Kundskaber og god Opførsel altid beholder sit Værd og ikke ved nogetsomhelst Tilfælde kan gaa tabt.

Til Sommermaal flyttede Ole i sin Tjeneste hos Lund; han fik vel for det Første kun Kost og Klæder; men inden han fik Kræfter og Dygtighed i alle Arbeider, gjorde han heller ikke Ret for mere; hans Husbond lovede ham imidlertid, at han vilde øge hans Løn, eftersom han gjorde sig fortjent dertil. Den Dag, han flyttede til Gaarden, tog Lund ham for sig og sagde til ham: „Hør nu, Ole, vel efter, hvad jeg vil sige Dig. Skal vi blive gode Venner i Længden, maa Du stedse beflitte Dig paa Orden og Punktlighed. Jeg forlanger, at mine Tjenere skal gjøre, hvad de blir sat til, akkurat saaledes som det er dem befalet. Er der Noget iveien herfor, da skal de ikke paa egen Haand gjøre nogen Forandring, men først gjøre mig opmærksom derpaa, for at jeg kan undersøge Sagen. Orden — Orden er Hovedsagen i enhver Bedrift, derfor maa enhver Ting, ethvert Redskab findes paa den engang bestemte Plads og altid henbringes paa samme efter at det er brugt. Men hvad jeg først og fremst forlanger af Dig, Ole, det er Sanddruhed og Ærlighed; hvad Du end gjør, det være nok saa galt, saa tal blot sandt; kom til mig og fortæl mig ligefrem Sagens Sammenhæng, og Du skal altid finde mig villig til at bære over med en Feil — vi kan Alle feile, — men det siger jeg Dig, griber jeg Dig engang i en Løgn, da vil jeg just ikke sige, at jeg aldrig tror Dig mere, men det vil ialfald vare meget længe, inden jeg atter fatter Tillid til Dig. Ærligheden følger med Sandhedskjærligheden; husk paa, hvorledes det er gaaet med Ivar: han løi først og stjal siden. Saasnart Mennesket forlader Sandhedens slagne Vei, kommer det paa Vildstraa; det taber Agtelsen for sig selv, og da er det forbi! Saa vil jeg ogsaa formane Dig til at beflitte Dig paa at staa i et godt Forhold til dine Medtjenere; vær villig og tjenstagtig mod dem, men gaa dem aldrig tilhaande i, hvad Du anser for Uret; skam Dig aldrig ved rent ud at sige: det vil jeg ikke gjøre, fordi det er urigtigt; de mindre Samvittighedsfulde vil kanske le til Dig, men i Hjertet vil de agte Dig. Far aldrig med Sladder mellem dine Husbondsfolk og Medtjenere. Jeg kan ikke fordrage Øientjenere, og jeg skal aldrig friste Dig til at fortælle Noget om dine Medtjenere; en anden Sag er det, dersom Du ser dem gjøre Noget, som er til min aabenbare Skade, da er det din Pligt at underrette mig derom; men Du bør have

Mod til at sige dem det iforveien. Vil Du nu følge mine Raad, Ole, skal Du se, det vil gaa Dig godt". Ole lovede naturligvis at gjøre sit Bedste, og vi skal i det Følgende se, hvorledes han holdt sit Løfte.

Det første Aar var Ole endnu for vek til at være med i saadanne Arbeider, som man forlanger af en voksen Karl, saasom pløie og harve, læsse tunge Læs m. m. Han blev brugt til allehaande Smaaarbeider, hvoraf der gives mange paa en Gaard, som at hugge Ved, gaa Ærinder, kjøre Hø og Korn, grave i Haven o. desl. Desuden maatte han under Faderens Opsyn, der var betroet Hestenes Røgt, give disse sit Foder til de bestemte Tider; Regelen var: hver anden Time en Høtap eller Hakkelse med Havre eller Mel, eftersom denne var tør eller blødt, aldrig mere end at Hesten spiste det op i en Times Tid. Det er en stor Feil at give Hestene for meget om Gangen, baade spildes derved meget Foder, da Hesten skrær det, som den ved sin Aande gjør fugtigt, og Hesten har ikke den rette Appetit paa Maden, naar den faar mere, end den kan æde paa engang; kuns til Natfoder faar man give en større Porsjon; om Høsten er det godt at give Hestene en Aspeløvkjærv til Natfoder; den har da Tidsfordriv i at pille Barken af Kvistene. Under strengt Arbeide, saasom Vaaraanen, vil den gode Staldreng staa op engang om Natten og give et Foder. Vand bør Hesten faa tre Gange daglig og saameget den vil drikke hver Gang. Ole maatte tre Gange daglig maake Stalden og om Aftenen strø under dem hakket Bar o. desl. Til at strigle Hestene havde han endnu ikke Kræfter eller var høi nok, hvorfor Faderen gjorde dette hver Morgen. Alle Dyr elsker Renlighed og Hesten ikke mindst; en lys og luftig Stald, der holdes ren og pen, vil Hesten have, og Skraben og Kardasken, ikke at tale om Vandet, maa ikke spares, naar den skal trives. Oles Fader forstod godt at behandle Heste baade paa Stald og under Tøile, saaledes havde Ole god Anledning til at lære denne vigtige Del af en Gaardsdrengs Færdigheder. Han fik Dyrene kjær og de ham; Hesten har god Forstand paa, hvem der behandler den vel eller ilde, og naar Drengene klager over, at de ikke kan faa Hesten frem, da kan man være vis paa, at Skylden ligger hos dem selv og deres Behandlingsmaade. Har Hesten Unoder, da er den feilagtigt behandlet fra Føl af. Ved at rykke Hesten i Munden og ved at skrige og dominere gjør man den sky og lei. En Hest vil behandles med Fornuft, med Lempe; behandles den med Haardhed, bliver den stiv og ustyrlig. At kjøre en Hest ind er derfor ikke Smaagutarbeide, men selv den væligste Hest kan man betro en Smaagut,

naar Hesten er vel indkjørt, og Gutten gjør som man siger. Dette gjorde Ole; han blev ofte sendt Ærinder baade kjørendes og ridendes, men ikke en eneste Gang indtraf der noget Uheld med ham. Hans Husmoder erklærede, at hun helst vilde have Ole med sig, naar hun skulde ud at kjøre, thi der var Ingen, sagde hun, Hestene lystrede saaledes som ham, og derhos var han uforfærdet og aldrig opraad, om Noget gik istykker eller overalt om Noget var iveien. Til Belønning for sit gode Forhold med Hestene tillod Lund ham under Høstpløiningen at pløie nogle Furer; Lund, der selv var en dygtig Plougmand, viste ham selv Grebet, og det gik saa godt, at Lund lovede ham, naar han i Vinterens Løb vokste et Par Tommer, skulde han faa gjøre Vaaraanen med som fuld Karl.

Ole havde gode Dage hos Lund; men han fortjente det ogsaa, thi der kunde ikke findes en villigere, raskere og troværdigere Gut; han var ogsaa yndet af sine Medtjenere, thi naar han kunde, gjorde han dem Tjenester men aldrig Fortræd, og hvorvel de ikke uden Misundelse bemærkede den Yndest, han stod i hos sine Husbondsfolk, kunde de dog aldrig bebreide ham, at han benyttede dette til deres Skade, men snarere til deres Fordel. Men Ole glemte ikke under de gode Dage paa Gaarden sit eget ringe Hjem. Hver Søndag, naar han ikke var i Kirken, som Lund stedse opmuntrede ham til at besøge, medens denne heller ikke selv forsømte dette, gjorde han sig en Tur hen i Pladsen, hvor han naturligvis var en velkommen Gjæst; thi hvad kan være glædeligere for Forældre end at se sine Børn, naar de skikker sig vel? Han fik ogsaa mange gode Raad og Formaninger af dem, som han lagde paa Hjerte og ikke, som saamangen Ungdom gjør, lod dem gaa ind af det ene Øre og ud af det andet; Ole var ogsaa ren og ordentlig i Klæder; af Faderen lærte han at lappe sine Sko, thi en fattig Tjenestegut har ikke Raad eller Tid til at løbe til Skomageren for hver Lap.

Om Vinteren deltog Ole i det Kveldarbeide, som udførtes fra 14de Oktober til 14de April hos Lund som hos enhver ordentlig Gaardbruger, og som bestod deri, at Folkene efter Nonen (Mekveldsmaalet), naar de ikke længere kunde se at arbeide ude, dels gjorde istand gammel Redskab, dels gjorde ny, dels oparbeidede Soplimer, Spændinger, Øks- og Grævskafter, samt satte Baand paa Træ-Kopper. Naar disse Kveldstunder benyttes godt, sparer de mangen vigtig Tid om Sommeren, som ellers maa anvendes til at gjøre saadanne Ting, hvorfor daglig haves Brug. Det er sørgeligt at se en voksen Kar midt i Slaat-

aanen sidde og gjøre Soplimer eller Skaft paa sin Rive eller andet deslige. Ole lærte sig efterhaanden til at bruge baade Øks og Kniv; han var ogsaa med i Smedjen og fik efterhaanden Begreb om, hvorledes Jernet kan dannes til de mangfoldige Ting, som udfordres ved et Brug. Naturligvis varede det endnu længe, førend han fik praktisere paa egen Haand, men en tænksom Gut som Ole lærer en god Del ved at se paa. Af Faderen lærte han at haandtere Sliren (Slugun) og slog sit Slag med saagodt som Nogen. Hans Husbond tillod ham dog ikke over Haandarbeiderne at glemme at arbeide med Hovedet. Han satte Regnestykker op for ham, som han regnede efter Kveldsmaalet inden Sengetiden, — gav ham ogsaa gode Bøger at læse og lod ham øve sig i Skrivning. Om Sommeren underviste han ham i at udmaale Agerlandet og at beregne Indholdet, ligeledes i at beregne Læsindholdet af Komposter.

I det andet Aar af sit Ophold hos Lund var Ole med i alle de forskjellige Arbeider, der falder paa en Gaard, og han fik megen Øvelse i at pløie og haandtere Heste. Lund ansaa Pløiningen for den sande Prøvesten for en dygtig Gaardsdreng, og Ole blev ogsaa efter nogle Aars Forløb saa flink heri, at han med sin Husbonds Tilladelse eller rettere sagt efter hans Tilskyndelse meldte sig ved en Præmiepløining, der foranstaltedes af Bygdens Landhusholdningsselskab, og jeg ved ikke hvem der var mest glad, enten Ole eller hans Husbond, da han vandt den første Præmie. Da Faderen ønskede at faa sig en liden Selveiendom og opsagde sin Bygsel af den Plads, han i saa mange Aar havde havt, overtog Ole de Arbeider, som hidindtil udelukkende havde været betroet hans Fader; denne vilde rigtignok, at han skulde have taget Pladsen efter ham; men Lund fandt, at han endnu var for ung — han var dengang ikke mere end 20 Aar — og raadede ham at vedblive endnu nogle Aar at tjene, saa han kunde lægge sig noget til Bedste at begynde med; da Lund var meget god mod ham og ofte forærede ham Klædningsstykker, kunde han næsten sætte sin hele Aarsløn i Sparebanken. Men Ole fortjente ogsaa sin Husbonds Tilfredshed, thi han var en flittig, paalidelig og troværdig Gut i alle Maader, flink i alle Arbeider og saaledes en saare nyttig Tjener, der var sin Løn vel værd. At Ole betragtedes med Misundelse af mange af sine Medtjenere falder af sig selv, men de Bedre af dem maatte dog erkjende, at han vel fortjente sin Husbonds Yndest og at han ikke vandt denne ved slette Midler, men ene og alene ved at gjøre sin Pligt ufortrødent og samvittighedsfuldt.

Da han havde været hos Lund i 10 Aar, fik han et meget for-

delagtigt Tilbud om at bestyre et Gaardsbrug for en nylig bleven Enke, og uagtet Lund nødig vilde miste ham, var han dog en altfor retskaffen Mand til at han skulde lægge nogen Hindring iveien for en tro Tjeners Fremtids Vel; tvertimod opmuntrede han Ole til at modtage Tilbudet, da denne havde Betænkeligheder derved, saasom han frygtede for, at han ikke skulde kunne paa egen Haand komme ud af det med at styre et Gaardsbrug; men Lund vidste vel, hvad han duede til, og han sagde, at han trygt kunde forsøge det og lovede at gaa ham tilhaande med Raad, da de blev nære Naboer; skulde han ikke finde sig tilfreds i sin nye Stilling, sagde Lund, vilde han til enhver Tid med Glæde modtage ham igjen i sin Tjeneste.

Altsaa blev det bestemt, at Ole skulde forlade det Sted, hvor han havde levet saa mange glade Dage, og som var bleven ham et sandt Hjem, thi baade Lund og hans Kone og deres Børn havde behandlet Ole mere som et Lem af Familjen end som en Tjener i Almindelighed behandles. Det var derfor en Sorgens Dag paa begge Sider, da Ole flyttede, og det var ikke frit for at selv Lund havde Taarer i Øinene, da han trykkede Oles Haand til Afsked og bad Gud være med ham. Som et Minde om den Tid, han havde været hos Lund, forærede denne Ole ved Afskeden et smukt og godt Lommeuhr, og for Indholdet af sine Sparebøsser havde Børnene kjøbt en pen Staalkjæde til at bære Uret i; men kjærest var ham dog den Gave, han fik af sin Madmoder, nemlig et Vestetøi af hendes egen Vævning.

I Begyndelsen var ikke Ole synderlig tilfreds med sin forandrede Stilling. Det Brug, han overtog, var yderlig forsømt; Enkens afdøde Mand havde været af de gammeldags Brugere, der intet Begreb har om Værdien af Orden og Tid og en fornuftig Driftsmaade; der fandtes ikke et eneste brugbart Redskab paa Gaarden. Hestene var daarlige, Buskapen elendig, Husene slet indrettede og tildels i en maadelig Forfatning. Ved enhver Forbedring eller Forandring, han vilde foretage, mødte han Modstand paa alle Hold. Enken mente, at det Redskab, han salig Per havde hjulpet sig med, „maatte vel gjøre det til Husbondskaren au," og hun saa ikke, der feilede Hestene og Kreaturerne Noget. Enden vilde vel blevet, at Ole havde opgivet sin Post, dersom han ikke havde havt Lund i Baghaanden; men Enken havde megen Tillid til denne, der desuden var hendes Laugværge; og ved Overtalelser og alvorlige Forestillinger blev hun efterhaanden bevæget til at lade Ole raade og at lade ham gjøre alle de Forandringer, han fandt fornødne, dog naturligvis ikke uden megen Kamp og Strid, naar

det gjaldt Buskapen, hvis Behandling hun mente, hun forstod sig bedst paa selv. Men saa tog Lund hende hjem med til sin Gaard, førte hende ind i sit Fjøs og spurgte hende, om hun ikke havde Lyst at have en saadan Buskap, som hun dog maatte erkjende var idetmindste vakrere at se til end hendes egen, der var mager og lurvet og lortet, medens Lunds var i fuldt Huld, glindsende og ren; og da hun nu maatte være tilstede ved Melkingen og se paa, hvorledes den ene Ko efter den anden melkede fra 4 til 8 Potter, maalt af Lund selv, da faldt hun tilføie og sagde, at Ole fik i Guds Navn være Budeje, dersom han kunde skabe slig en Buskap; dog havde hun nær taget sit Ord tilbage, da det første, Ole foretog, var at sælge eller opfede til Slagt den halve Besætning; men hvad skulde hun sige: Lund havde ligesaa stor Gaard, men havde ikke engang saamange Kjør, som Ole vilde beholde igjen. Tjenestefolkene gjorde det ogsaa broget for den nye Bruger; men det saaes nu, at han forstod at holde sine Tjenere til at gjøre, som han var bleven tilholdt af sin Husbond; det saaes, at Husmandsgutten havde Ben i Næsen, thi den, der ikke vilde lystre, maatte smukt pakke sammen og gaa sin Vei. Tilsidst lykkedes det virkelig Ole at faa Bruget i Orden og god Gang; men det var rigtignok ikke gjort hverken paa 1 eller 2 Aar.

Femaarsdagen efter at Ole havde overtaget Bruget, indbød Enken Lunds Familje til sig; hun modtog dem i en Stue, som Lund havde ondt for at kjende igjen, saa forandret var den fra han sidst saa den; da var den lortet og kvalm og mørk, som vore Bondestuer desværre altfor ofte er; nu var den ren og luftig og lys; det hele Hekseri bestod i Skuring og en Smule Vandfarve. Efter at være bleven beværtet med Kaffe blev Gjæsterne vist om overalt, og de saa med Glæde og ikke uden en vis Følelse af Stolthed, at den Lærdom og det Eksempel, Ole havde fundet hos dem, havde baaret god Frugt. Fjøset, der var ombygget af Ole selv som Formand for Arbeidet, var lyst og luftigt og vel indrettet; to Rader Kjør, der vel ikke kunde maale sig med Lunds, viste dog, at Ole ingen daarlig Budeje var, og at de med Tiden kunde blive til Noget; Sauerne, som før havde havt Tilhold i Fjøset, havde nu sit eget Hus, hvori de syntes at trives godt, thi de havde baade Uld og Kjød paa sig, og det er ikke altid Tilfældet den 14de April med Sauerne hertillands; Svinestien var ligesaa ren og vel indrettet som det Øvrige, og Værtinden maatte tilstaa, at hun aldrig havde havt Svinelykke før nu, „af den gode Grund“, hviskede Ole til Lund, „at de før stod i en Sump, saa man ikke ret kunde vide,

hvad Slags Dyr det var". Nu besøgtes Stalden, hvor et Par kraftfulde, velfødte Heste vrinskede dem imøde. „Skal vi bytte Heste, Ole?" sagde Lund spøgende. „Ja nok", svarede denne i samme Tone, hvorvel bestandig ærbødigt, „naar jeg faar skikkeligt Mellemlag". „Nu, hvor stort skulde det være", spurgte Lund. „Mindst 30 Daler", lød Svaret, hvortil Lund leende svarede: „Aldrig havde jeg troet, at Du, Ole, skulde ville handle saa jødeagtigt med din gamle Husbond, og at Du vilde taksere saa lavt de Heste, Du i mindst 5 Aar stellede med baade Dag og Nat". „Ja, men", mente Ole, „de er bleven 5 Aar ældre siden den Tid, og disse to her bliver 6 Aar ivaar". „Ja ja, min Gut, saa faar vi beholde hver vore". Enken lo hjertelig over denne Spøg og sagde, at der kunde Lund se Følgerne af, at hun havde fulgt hans Raad om ganske at overlade Ole det hele Stel; havde hun raadet, vilde Hestebyttet være kommet istand paa billigere Vilkaar. Efter at man havde beseet sig i Husene og givet Ole fortjent Ros for den gode Orden, hvori Alt fandtes, gik man ind og satte sig tilbords for at nyde et vel tillavet Maaltid Mad. Under dette takkede Enken Lund for hans mange Raad og Haandrækninger siden hendes Mands Død, men fremfor alt for at han overlod hende sin dygtige Gaardsdreng, der i disse 5 Aar, hun vidste ikke, hvorledes det var gaaet til, saa aldeles havde omskabt den hele Gaard og det hele Stel, saa hun neppe kjendte det igjen selv; men det maatte hun sige, Forandringen havde været til det bedre i en utrolig Grad; hun oplyste da, at foruden de mange Bekostninger paa Husene, havde hun endda seet sig istand til at tilbagebetale et trykkende Laan af 300 Daler til en Inkassator, saaledes at hun nu kuns skyldte 500 Daler paa Gaarden til Banken. Hun havde Ole at takke for alt dette, sagde hun, og hun tænkte, hun vilde faa endnu mere at takke ham for, naar hun gav ham sin eneste Datter tilægte, Noget, som vel hendes Slægt misbilligede paa Grund af, at han bare var en Husmandssøn; men hun havde lært Oles Værd at kjende, og da de unge Mennesker havde fattet Godhed for hinanden, havde hun besluttet at lade dem faa hinanden og at overlade dem Gaarden mod et passende Føderaad. Lund kunde ikke noksom prise Enkens kloge Beslutning, som han følte sig overbevist om, hun aldrig vilde komme til at angre; han var vis paa, at Ole vilde blive en ligesaa dygtig Gaardbruger som han havde været en dygtig Gaardsdreng.

---

2. Den Ustadige.

En vakker Søndagsmorgen i Slutningen af Juni kjørte den gamle Præsten Lund til en af sine Annekskirker. Skog og Mark stod i fuld Flor og opfyldte Luften med sin Vellugt, medens Fuglene opfyldte den med Sang. Den hele Skabning syntes at holde Sabbat og at fryde sig ved sin Tilværelse, det Offer, Skabningens Herre helst modtager. Den gamle Præst bragte ogsaa dette Offer; han følte sit Hjerte fuldt af Tak og Pris til den gode Gud, der lod ham nyde, selv i hans høie Alder, en fuldkommen Sundhed og Aandskraft, saaledes at han baade med Sjæl og Legeme, det vil sige, baade med sine aandelige Evner og sine Sanser kunde glæde sig baade i sit eget og Andres Liv. Han skuede med glade Blikke omkring sig, stansede ofte for at betragte en lovende Ager; hilste med venlige Ord de søndagsklædte Kirkefolk, som han kjørte forbi, stansede vel ogsaa af og til ved en Plads eller en Gaard for at spørge til en Syg eller Alderdomssvag. Overalt modtoges den gamle Præst med Beviser paa sine Sognebørns Hengivenhed og Kjærlighed; de kaldte ham, som Bønderne gjerne kalde sin Præst, selv om han er ung, „Fa'r", og Lund var isandhed en Fader for sin Menighed; han havde været dens Præst i 50 Aar; saaledes havde han døbt, konfirmeret og ægteviet de fleste Mennesker i Præstegjeldet, og Mangen, der efter Naturens Orden burde have overlevet ham, havde han ydet den sidste Tjeneste. Man kunde ikke tænke sig et skjønnere Syn end denne Præst omringet af sin Menighed; det var et Forhold ligesom Patriarkernes, hvorom vi læser i Bibelen; Unge og Gamle flokkedes om ham, naar han kom til Kirken eller forlod den; det var ligesom de følte sig hentrukket til ham, at alene Synet af hans ærværdige, milde Aasyn eller Lyden af hans Stemme virkede velgjørende paa dem. Med en Engels Taalmodighed hørte han paa, hvad hver især havde at sige ham, og Ingen forlod ham uden idetmindste at medtage et godt Raad eller et Trøstens Ord; hans Lære svarede ogsaa til hans Levnet; hans Prædiken var simpel og fattelig for den mindre Oplyste; i Skolen søgte han at udvikle de Unges Sjæleevner og indskrænkede Pugningen af de lovbefalede Lærebøger saameget som muligt og paasaa strengeligen, at Skolelærerne ikke bebyrdede Børnenes Hukommelse med Noget, som Forstanden ikke kunde fatte. Hvad hans Indtægter angik, da var de rigelige, thi naar anstrengte ikke Menigheden sig for at gjøre sin værdige Præst Livet behageligt? De borgerlige Loves Mellemkomst behøvedes ikke for at skaffe Præsten

Lund, hvad ham tilkom; den Ting gik af saa stille og roligt, saa Ingen mærkede, hvorfra Præstens Velstand kom; der hørtes aldrig Klager paa nogen af Siderne; den, der kunde betale, betalte gladeligen, hvad han pligtede, og den, der ikke kunde, hørte intet ondt Ord af Præsten derfor, men fik vel snarere en Hjælp i Nøden af denne. Saadan var den Mand, der hin Søndags Morgen drog op ad Dalen for at forkynde Ordet for endel af sin Menighed ved Annekskirken. Som han nu kjørte der inderlig vel tilmode, blev han var nogle Folk, der sad ved Veikanten, og som han ved første Øiekast saa var Fremmede, thi han kjendte hver Moders Sjæl i Præstegjeldet. Han standsede, da han kom hen til dem; det var en Mand og Kone og tre Børn, hvoraf det mindste vel kunde være 8 Aar. De reiste sig op, da Præsten nærmede sig; Manden tog sin Hue af, og Konen neiede; de saa ud til at være meget fattige, men var Alle dog renligt klædte; det var en middelalders Mand af høi Vækst, men af et sygeligt Udseende; Furerne i hans Ansigt vidnede om Anstrengelser og Bekymringer; Konen saa ud til at være adskillige Aar yngre; hun syntes at være et af disse rolige, i sin Skjæbne hengivne Væsener, der besidder en stor moralsk Kraft; Børnene saa sunde og friske og opvakte ud. Præsten betragtede dem et Øieblik i Taushed, inden han tiltalte dem; han var en stor Menneskekjender og fandt sig sjelden skuffet i den Mening, han af Menneskenes Ydre dannede sig om deres Indre. De behagede ham disse fremmede Ansigter, og det var ikke blot Nysgjerrighed, der drev ham til at spørge om, hvo de var. Manden forklarede i et fra hans Ydre at dømme ualmindelig dannet Sprog, at de var fra Smaalenene og nu paa en Vandring nordover; han havde hørt, at der skulde være godt Udkomme at finde i Nordland og vilde prøve sin Lykke der, men han havde havt det Uheld at blive syg underveis og var i flere Uger bleven liggende nogle Mile herfra; han havde først for et Par Dage siden seet sig istand til at fortsætte Reisen og følte sig endnu meget mat.

„I har der en lang Reise fore, min Ven,“ sagde Præsten, „og I ser ikke ud til at have de nødvendige Kræfter endnu.“

„Det er sandt,“ svarede Manden med en bedrøvet Mine; „lod det sig gjøre, vilde jeg give mig Tid nogle Dage; men den Fattige kan ikke spørge om, hvad der er bekvemmest og behageligst for ham; han har ikke Leilighed til at hvile; om han end er halvdød, faar han slæbe sig afsted til sit Maal,“ og han kastede ved disse Ord Øinene paa Kone og Børn og sukkede dybt.

„Hør, min Ven," sagde Præsten efter et Øieblikks Betænkning, „I er fra Smaalenene, siger I; I forstaar Ier kanske paa Biavl; jeg har nogle Bistader, som jeg gjerne vilde have tilseet. Bliv nogle Dage hos mig i Præstegaarden; derved tænker jeg, at baade I og mine Bier vil være vel tjent," lagde Præsten til med et venligt Smil.

Inden Manden kunde svare, udbrød Konen, der hidindtil havde været taus: „Gud velsigne Præsten for det Tilbud; det er Gud, som har sendt Dem!" og Glædestaarer rullede ned over hendes Kinder.

„Nu, ja, ja, Mo'r," sagde Præsten muntert, „det er sandt, som I siger; det er Gud, som sender mig; jeg er hans Tjener, hvem det bør at bringe de Sorgfulde og Lidende Trøst og Hjælp. Men begiv Ier nu paa Veien til Præstegaarden, godt Folk; det er en stiv halv Mil derhen, Solen skinner varmt her imellem Fjeldene, og Manden er svag. Afsted altsaa, og hils fra mig."

„Men kanske man ikke vil tro" — begyndte Manden forlegen.

„Frygt aldrig for det," raabte Præsten, idet han slog paa Hesten, og raskt rullede han nedad en lang Bakke.

De Fremmede saa efter ham, indtil Veien dreiede til Siden ind i en tyk Granskog; derpaa begav de sig paa Veien, Konen idetmindste lettere om Hjertet end hun i lang Tid havde været, thi Præstens venlige, medlidende Blik havde indprentet sig dybt i hendes Sjæl; hun indbildte sig, at dette Blik lovede dem en bedre Fremtid.

En Maaned senere fandtes endnu de fremmede Folk, Præsten traf paa Landeveien hin Søndags Morgen, i Præstegaarden, og det lod ikke til, at Præsten saa snart vilde skilles ved dem. „Han opdagede", det var hans egne Ord, „for hver Dag nogle nye Færdigheder og gode Egenskaber hos Larsen", saa kaldte Manden sig; han forstod sig ikke alene paa Biernes Behandling, han var en fuldkommen Gartner, og Præsten kjendte neppe sin Have igjen, saaledes havde Larsen forskjønnet den, uagtet han kom forsent paa Aaret til at kunne foretage noget nyt Anlæg af samme; men han var ikke Gartner alene, han var ogsaa Bygmester; da Præsten en Dag beklagede sig over, at han ikke var bygningskyndig, da han vilde foretage en Ombygning af Staldbygningen, ytrede Larsen beskedent, at han forstod sig lidt paa saadanne Ting, da han i sine yngre Dage havde været i Lære hos en Bygmester, og efter Præstens Opfordring gjorde han et ordentligt Overslag og Grundrids ovenikjøbet, som ingen Bygmester havde behøvet at skamme sig

ved, ved hvilken Leilighed Præsten opdagede, at Larsen skrev en smuk Haand og fuldkommen orthografisk.

Men det var som Præsten sagde, at han hver Dag opdagede nye Færdigheder hos ham; han syntes at forstaa Alt, som forefalder ved et Gaardsbrug, var aldrig raadvild og havde et fortrinligt Greb paa enhver Ting.

I den forløbne Maaned var Larsen kommen ganske til Kræfter og syntes at være tilfreds i Præstegaarden, omendskjønt altid alvorlig; hans Kone, Karen, forstod ogsaa at gjøre sig nyttig for Præstens Kone i Vævning, hvori hun var meget flink, foruden i andre Fruentimmerarbeider, der forefalder i en Landhusholdning; ogsaa Børnene sattes til Arbeide med Lugning i Haven, Kyllingers og Gaasungers Pasning o. desl. Familjen var bleven indkvarteret i en liden saakaldet Havestubygning; de fik der alt, hvad de behøvede til at føre en for dem passende Husholdning; thi da Præsten snart mærkede, at de havde seet bedre Dage og var langt mere dannede end Arbeidsfolk i Almindelighed, indsaa han, at det vilde være behageligere for dem at have Noget for sig selv. Og Præsten lønnedes rigeligen for sin Godhed, thi som han selv hver Dag sagde: „Larsen er saameget værd som alle mine øvrige Tjenere tilsammentagne“. Imidlertid opførte Larsen sig paa en saadan Maade mod Tjenestefolkene paa Gaarden, at de snart blev ham inderligen hengivne; han var altid færdig med en Haandrækning og rede til at gjøre dem Tjenester; for ham var alt Arbeide lige godt, grovt eller fint kom ham ud paa Et. Snart var han i Haven ifærd med at pode et ungt Træ, snart stod han i Smidjen og dannede en Hestesko, som han forstod at lægge under trods den bedste Hovsmed; en Stund efter saaes han i Snedkerværkstedet at foretage en Forandring paa Præstemo'rs Vævstol, eller han viste Tømmermændene en ny og bedre Maade at danne Navet paa. Larsen blev anseet for et rent Vidunder i Bygden, og om Søndagene var der en forskrækkelig Rift om ham, idet snart En snart en Anden havde Noget at spørge ham tilraads om, og Larsen var altid villig til at give, hvad han havde, og det bedste ved det var — uden at gjøre sig til deraf. Men Ingen glædede sig mere over alt dette end Præsten: „Der ser Du, Mo'r“, sagde han til sin Kone, „at jeg vidste, hvad jeg gjorde, da jeg tog op disse Folk paa Landeveien; Du mente, at jeg ikke burde tage ind alskens Landstrygere, men jeg stolede paa mine gamle, gode Øine; de har endnu ikke slaaet mig feil nogen Gang; heller ikke dengang de faldt paa Dig, min gamle, tro Ledsagerske igjennem Livet“. Og den

gamle Mand gav sin ærværdige Ægtehalvdel et hjerteligt Kys, medens hun med kjærlig om end skjælvende Haand strøg hans hvide Haar fra Panden.

En Morgen, just som Præsten sad og drak sin Kaffe, kom Larsen ind for at tale med ham om et Arbeide, som skulde udføres.

„Naa, hvor gaar det, min gode Larsen?“ spurgte Præsten venligt. „Hvorledes trives De i Præstegaarden? Jeg er bange for, De arbeider mere end De taaler, og det vil jeg ikke; jeg synes godt om, at Folk er flittige, men alt med Maade; ialfald vil jeg ikke, at Nogen i min Tjeneste skal arbeide over Kræfterne“.

„Gud velsigne Præsten“, sagde Larsen med en af Rørelse skjælvende Stemme; „jeg arbeider vist ikke formeget; gid jeg kunde arbeide dobbelt saameget, som jeg gjør; det vilde endda kun være en ringe Afbetaling paa den Gjeld, hvori jeg og Mine staar til Præsten for al den Godhed, De har vist os, fra vi satte vor Fod i Præstegaarden; og den Tillid, De viser Tiggeren, De tog op af Landeveien, den kan jeg aldrig, aldrig gjengjelde Dem“.

„Aa, hvad er det for Snak“, sagde Præsten muntert, „vi er for længe siden kvit; er De tilfreds, min gode Ven, saa er jeg det; skulde jeg efter uvillige Mænds Skjøn betale Dem den Nytte, De har gjort mig, fik jeg en artig Sum at lægge ud“. Larsen vilde afbryde Præsten, men denne vedblev, medens Manden rystede paa Hovedet med Taarer i Øinene: „De siger, at jeg har taget Dem op af Landeveien; men ved De hvad, Larsen, jeg tænker ofte paa, hvorledes det er gaaet til, at en Mand med saamange Kunskaber og Færdigheder, og derhos, saavidt jeg tror at forstaa, en ordentlig og ædruelig Mand, som desuden Vorherre har givet en flink og brav Kone, — jeg begriber ikke, siger jeg, hvorledes en Mand som De, Larsen, kan være kommen i en saa yderlig daarlig Forfatning som den, hvori jeg traf Dem paa Landeveien. Sid ned og fortæl mig det; De takkede mig nylig for den Tillid, jeg viser Dem; nu vel, den Enes Tillid er den Andens værd; skjænk mig Deres Fortrolighed; sæt Dem ned og fortæl mig Deres Levnetsløb“. Larsen bukkede, men gjorde ikke Mine til at sætte sig. „Sid ned, sid ned, Mand“, gjentog Præsten utaalmodigt og pegede paa en Stol, der stod ved Døren; „jeg vil have det; jeg kan for min Død ikke lide, at Folk viser mig en Underdanighed som var jeg en Konge; jeg synes godt om, at Folk er beskedne, og at den Yngre viser den Ældre Ærbødighed; men vi er Alle lige for Vorherre, Alle

nogle store Syndere, som ene og alene lever af hans Naade og Barmhjertighed. Naar en gammel, hæderlig Almuesmand, som kanske idag eller imorgen skal træde frem med mig for Guds Throne, staar med Huen i Haanden, medens jeg beholder Hatten paa, eller han bliver staaende nede ved Døren, medens jeg sidder bred i min Lænestol, da blir jeg ganske skamfuld baade paa hans og mine Vegne. Man kan meget godt iagttage sin Værdighed uden at tilsidesætte Høfligheden. Nu, sæt Dem nu ned, Larsen, og lad os tale et Ord i Fortrolighed".

Larsen adlød endeligen men tøvende; han trak Stolen saa nær hen til Døren som muligt og satte sig paa Kanten; han forblev imidlertid taus, og synligt forlegen dreiede han Huen mellem Fingrene.

„Nu, nu, min Ven", tog Præsten atter tilorde; „er det Dem saameget imod, saa vil vi lade det fare, men hvem ved, hvad det kunde være godt for, at jeg lærte Deres Levnetsløb at kjende; thi selv om De havde begaaet noget meget Slemt, var det jo i sin Orden, at De betroede Præsten det; De ved jo, vi Præster har Myndighed til at forkynde den Angergivne hans Synders Forladelse".

Disse sidste Ord syntes at virke; Larsen rettede sig op af den foroverbøiede Stilling, hvori han havde siddet og stirret paa Gulvet, og saa Præsten frimodigt i Øinene, idet han sagde: „Nei, saa galt er det da ikke heller; jeg har begaaet mange Daarligheder, men aldrig Handlinger, som jeg ikke kan være bekjendt. Naar Præsten ønsker det, saa skal jeg fortælle mit Livs Historie, omendskjønt det er at befrygte, at den vil kjede Dem". Præsten nikkede blot og slog Ild til sin Pibe, medens Larsen begyndte saaledes: „Jeg er Søn af en Skomager i Fredriksstad; min Fader var i en ganske god Forfatning og var saaledes istand til at koste noget mere end almindeligt paa min Undervisning, den han ofte beklagede at have savnet i høi Grad, saaledes at han kun til Nød kunde skrive sit Navn. Jeg gik i en Privatskole og gjorde saa god Fremgang, at min Fader og hans Bekjendte snart ansaa mig for et rent Vidunder af Lærdom og Geni. Ja, man kaldte mig almindeligen det lille Geni; vel havde jeg ikke noget klart Begreb om, hvad det var, men jeg gjorde mig dog ikke lidet til af at være Noget, som Alle ansaa for Overordentligt; det havde imidlertid tilfølge, at jeg begyndte at tage Tingene temmelig skjødesløst i Skolen og læste ikke mere end der behøvedes for at være No. 1 i Skolen. Ved den sidste Eksamen, før jeg forlod Skolen, svarede jeg meget godt for mig, og Læreren sagde til mig ved Afskeden: „Med mere Stadighed og Flid kunde Du engang blive en rigtig flink Mand, Paul!" — En af min

Faders Bekjendte, en Bygmester Dahle, havde lovet at tage mig i Lære, naar jeg var konfirmeret, Alle og jeg selv med naturligvis syntes nu, jeg var rent for god for min Faders Haandtering, ret ligesom den ene Haandtering ikke skulde være ligesaa god som den anden, naar den blot er ærlig, og som om Oplysning og Dannelse ikke skulde være lige nyttig i den ene som den anden Stilling i Livet. Jeg kom da til Bygmesteren, men inden Aaret var omme havde jeg faaet nok af den Ting. Jeg maatte arbeide strengt og regelmæssigt og ordentlig, og det var ikke efter min Smag. Min Mester saa min Ulyst og Ligegyldighed; han skjændte ideligt paa mig. „Paul", sagde han ofte, „jeg er bange for, Du bliver en Døgenikt!" Dette behagede mig ikke, og trods alle min Faders Bønner og Bebreidelser forlod jeg Bygmesteren og besluttede at gaa tilsjøs".

Præsten rystede paa Hovedet og sagde: „En daarlig Begyndelse, min gode Ven, men endda kan den ikke forklare Enden; thi det synes mig, at De gik saa raskt frem i Erfaringens Skole, at De tidlig maatte være bleven klog af Skade."

Larsen sukkede og vedblev:

„Jeg gjorde først et Par Reiser paa korte Farvande uden at møde noget Uheld; jeg syntes saaledes meget godt om en Sjømands Liv, men Herligheden varede ikke længe. Paa en Reise til Triest indtraf svære Storme; Skibet sprang læk, og vi maatte i 8 Dage pumpe Dag og Nat, og endda var det med Nød og neppe at vi naaede Land med det synkefærdige Skib; vi var halvforhungrede, thi Vandet steg saa pludseligt i Skibet, at vi kun fik nogle Tvebakker frelste af Provianten. Denne Hændelse gav mig Afsmag for Sjøen, men jeg skammede mig ved at træde tilbage igjen i min forrige Stilling hos Dahle, uagtet han for min Faders Skyld tilbød mig det. Jeg besluttede derimod at gaa til Amerika, hvor jeg havde hørt, det skulde være saa herligt at være, og hvor Enhver kunde gjøre og lade hvad han vilde. Jeg reiste i den Hensigt til England, for der at søge en Leilighed til Overfarten; men her blev jeg tilligemed en hel Del andre Matroser opkapret af en Presgang og ført ombord i et Orlogsskib. Jeg maatte gjøre gode Miner til slet Spil, thi kun ved den nøiagtigste Opfyldelse af sine Pligter kunde man undgaa at gjøre Bekjendtskab med Tampen. I 3 Aar blev jeg saaledes mod min Vilje ført omkring i alle Verdensdele. Ak, hvor bitterlig angrede jeg nu at have forladt min gode Stilling hos Dahle! Hvor bebreidede jeg mig at have gjort mine Forældre en saadan Sorg! De troede mig vistnok død, og død øn-

skede jeg mig mange Gange. Min Stilling ombord forbedredes imidlertid, efter at Proviantforvalteren havde opdaget, at jeg kunde skrive og regne; han bad mig ofte fri hos Officererne, for at jeg skulde hjælpe ham med hans Regnskaber, og han fattede tilsidst saadan Godhed for mig, at han, da jeg, efter at have udstaaet den gule Feber i Vestindien, var altfor svag til at gjøre Tjeneste, fik udvirket Frihed for mig til at vende tilbage til England hvorhen han medgav mig Anbefalingsbreve til sine Venner med Opfordring til at hjælpe mig til en for mig passende Virksomhed. Vel var mine Tanker sent og tidligt i Hjemmet, men jeg kunde ikke bekvemme mig til atter at vise mig der i den samme hjælpeløse Forfatning, hvori jeg havde forladt det. Jeg tænkte, naar jeg kom til England idetmindste at kunne skrive hjem, at jeg nu var i en ordentlig Stilling; men Skjæbnen havde bestemt det anderledes; i Sigte af den engelske Kyst blev vi tagne af en fransk Krydser og bragt ind til Havre; derfra blev Skibets Besætning ført som Krigsfanger til det Indre af Landet, og jeg forblev der i 4 Aar, uden at jeg kunde faa give min Familje nogen Underretning om mig. Guvernøren i den Fæstning, hvori vi var indesluttede, var en meget god Mand; han lod os nyde al den Frihed, som lod sig forene med hans Ansvar for vor Tilstedeværelse, og da jeg temmelig snart lærte Sproget, som jeg i Skolen havde læst, talte han undertiden med mig og fattede saadan Tillid til mig, at han, paa mit Løfte om ikke at ville flygte, tog mig i Huset til sig og lod mig oplære i Gartneriet af sin deri meget duelige Gartner. Jeg havde det for en Fange at være særdeles godt, men længtes naturligvis efter Frihed, den jeg dog ikke fik førend, som sagt, efter 4 Aars Forløb ved Fredsslutningen mellem Frankrig og England. Ankommen til England gjorde jeg straks Forespørgsel om min Velynder, Proviantforvalteren; han var død, og da de Anbefalingsbreve, jeg havde faaet, var forkomne ved min Tilfangetagelse, var der intet Andet at gjøre end at tage Hyre som Matros med et Skib, der gik til mit Hjemsted. Efter næsten ti Aars Fraværelse stod jeg atter i mit Hjem, lige fattig som da jeg forlod det undtagen paa Erfaringer. Min Fader var død, og min Moder levede i Ensomhed og Fattigdom. Vort Gjensyn, om det kan kaldes saaledes, thi hun var næsten blind, var mindre end glædeligt. Hvad skulde jeg nu gribe til? Der var nu ikke længer Spørgsmaal blot om mig selv; det var nu en hellig Pligt for mig at sørge for min Moder. Hvormangen Gang har jeg ønsket, at jeg aldrig havde lært Andet end et simpelt Haandværk! Mine Kunskaber var mig blot til Hinder.

„Stop nu, Larsen," sagde Præsten; „der siger De noget meget ufornuftigt; Kunskaber kan aldrig være til Hinder; de er altid en Skat; at Deres Kunskaber, min kjære Larsen, ikke har baaret sine Frugter for Dem, det var jo Deres egen Skyld; dog, det kan jo ikke siges, at de ikke har baaret Frugter, thi det var jo dem, De har at takke for, at de vandt den engelske Proviantforvalters Yndest; det var jo ogsaa ved deres Kunskaber, at De vandt den franske Guvernørs Bevaagenhed, hvorved Fangenskabet blev Dem taaleligere end det var for Tusinder af Deres Medfanger, som ikke havde et saadant Fortrin. Sagen er, min Ven, at De skulde have anvendt deres Kunskaber med et bestemt Maal for Øie. Med et bestemt Maal for Øie, og ved at anvende alle vore Kræfter for at naa det, har vi, med Guds Bistand, vor Skjæbne i vor Magt."

„Et Maal, siger De", sagde Larsen: „sandeligen, jeg havde et saadant Maal. Alle mine Handlinger, alle mine Tanker var henvendte paa min Moder; mit høieste Ønske var at befri hende for Fattigdommens Onder, at blidgjøre hendes Alderdom, og jeg kunde dog neppe sikre hende mod den bitre Nød. Den Rige, Hr. Pastor, ved kun liden Besked om, hvor vanskeligt det er for den Fattige at vinde Livsophold".

„Ja, men jeg ved det", svarede Præsten alvorligt; „jeg ved det bedre end de fleste Mennesker. At jeg nu befinder mig i en sorgfri Stilling, det skylder jeg alene min Udholdenhed i den Levevei, man tvang mig til at antage imod min Vilje, og hvortil jeg havde den største Ulyst. Men ligesom De, Larsen, havde jeg en gammel og svagelig Moder, hvis eneste Støtte jeg var, og jeg havde ovenikjøbet ogsaa en Søster at sørge for. Min Moder opnaaede en høi Alder, omgivet af alle Livets Goder; hun har seet baade min Søster og mig vel forsørgede, og hun døde omgivet af sine Børnebørn, givende os alle sin Velsignelse".

Larsen syntes dybt bevæget; han forblev taus i nogen Tid, derpaa sagde han med skjælvende Stemme: „Ogsaa jeg modtog min Moders Velsignelse, Hr. Pastor! Alligevel døde hun saare bekymret for, hvad der skulde blive af mig, og sandt at sige, vidste jeg det ikke selv. I min Fødeby havde Ingen Brug for mine Kunskaber, og man foretrak til simpelt Arbeide enhver Anden, som dertil var vant. Om jeg ogsaa havde kunnet faa Matroshyre, havde jeg dog faaet saadan Modbydelighed for Sjølivet, at jeg ikke kunde bekvemme mig til paany at prøve det. Jeg havde en Farbroder i Høland; til ham begav jeg mig for hos ham at hente mig idetmindste et godt Raad. Min Farbroder

var en fortræffelig Mand; han var Omgangsskolelærer, men havde langt flere Kunskaber end Folk af hans Stand pleie at have; han havde ingen Børn, og hans Kone var død; Karen, hans Steddatter, forestod den lille Husholdning. Han modtog mig som en Søn, og jeg havde ikke været hos ham en Uge, førend han sagde til mig: Peter, dersom Du og Karen kunde blive enige og I vilde gifte Eder med hinanden, saa vil jeg overgive Eder Bruget, og jeg skal faa Provsten til at antage Dig til min Substitut; jeg begynder at blive gammel og skrøbelig nu, jeg trænger til Hvile; nu kan I Unge arbeide; har I blot Viljen, saa mangler I ikke Kræfter; jeg svarer for Karen". Sandt at sige, syntes jeg meget godt om Karen; hun var baade vakker og tækkelig, flink i sit Arbeide og altid vel tilmode. Det Eneste, jeg aldrig har angret i mit Liv, er at have taget hende til Kone; jeg vilde gjøre det nok engang, dersom det var ugjort; jeg siger hende det hver Dag, og jeg har sagt hende det paa en Tid, da vi var saa ulykkelige, at den største Naade, den gode Gud kunde have bevist os, var at tage os bort fra denne Verden. Nu, vi blev gifte, og jeg blev Skolemester; sagde jeg, at min nye Stilling behagede mig, da løi jeg; der manglede mig Taalmodighed. I et Punkt kunde min Farbroder og jeg aldrig blive enige — nemlig om Opdragelsen. Han paastod, at Oplysning ikke kan udbredes nok, at vi Nordmænd stod i denne Henseende forskrækkelig tilbage for andre Nationer, at det var en Skam at finde saa Mange, der hverken kan læse eller skrive, og at Folkets Uvidenhed var en væsentlig Aarsag til dets fortrykte Stilling. Jeg paastod det Modsatte. Min Farbroder søgte at overtyde mig om, at jeg beherskedes af Modsigelsesaand, at, endskjønt jeg havde tabt min Tid og var skikket til hvad det skulde være, men alligevel Intet duede til, laa Feilen ikke i min Færdighed i Læsning og Skrivning, men i min Karakter, i min Lyst til Forandringer og Mangel paa stadig Flid og mange andre Ting, som jeg ikke erindrer og som ikke var synderlig behagelige at høre. I mit Hjerte maatte jeg give ham Ret; men dette gjorde mig ikke mere tilfreds med min Stilling; jeg spurgte mig selv: Hvem vil indestaa mig for, at ikke mange af mine Disciple vil komme til at ligne mig? Istedetfor at følge en god Levevei, vil de prøve paa snart Et snart et Andet, og til Slutning vil det gaa dem som mig, at de bliver skikkede til hvad det skal være, men alligevel ikke duer til noget Retskaffent. Disse Tanker vakte Skrupler hos mig, idet det syntes mig urigtigt at bibringe Børnene Kunskaber, om hvis Gavnlighed jeg ikke var overbevist. Det gik imidlertid taaleligt, indtil min Far-

broders Død; men nu tiltog min Modbydelighed for Skolen i en foruroligende Grad, og jeg gik omkring som et Legeme uden Sjæl. Karen mærkede min Tilstand og vilde vide, hvad der fattedes mig. Pastoren kan tro, Karen er en fornuftig Kone og har et kjærligt Hjerte. Hun begreb mine Skrupler og sagde til mig: Peter, Du bør ikke blive ved med Skolen, naar det foruroliger din Samvittighed. Tag fat paa noget Andet; jeg er færdig til at følge Dig, hvorhen Du gaar. Jeg saa mig da om efter en anden Levevei, og det lykkedes mig at faa Ansættelse som Forvalter ved et af Sagbrugene i Tistedalen. Vi solgte vor lille Jordvei og begav os hen til vort nye Opholdssted; men det blev ikke af Varighed; jeg byttede ofte Plads, og det vilde kjede Pastoren at høre, hvorledes jeg flyttede fra Sted til Sted.

„Hvoraf kom det?" spurgte Præsten, der havde lyttet til Larsens Fortælling med megen Opmærksomhed.

„Jeg ved ikke, Hr. Pastor," svarede Larsen; „dersom det ikke var Tanken om, hvad min Farbroder saa ofte sagde til mig: at jeg var skikket til hvad det skulde være, men at jeg alligevel ikke duede til Noget. Jeg syntes stedse, at jeg kunde saa meget, at jeg ved at forøge de Kunskaber, jeg havde, burde kunne opnaa en fordelagtigere Stilling; jeg tænkte engang at læse til Præliminæreksamen, men naar jeg saa tog fat paa Arbeidet, syntes jeg det gik for langsomt; jeg blev da modfalden, forsømte mine egentlige Kaldspligter og blev afskediget. Ak, hvorfor lærte jeg dog at læse og skrive? Hvorfor var jeg ikke mit hele Liv forbleven en dygtig Arbeidsmand som min Fader? Han var en fortræffelig Mand, og dog saa han aldrig i en Bog, og det gjorde heller ikke min Moder!"

"Kan ikke Karen heller læse og skrive?" spurgte Præsten.

„Jo," svarede Larsen, „hun skriver en smuk Haand; hun har endogsaa engang, da vi boede ved et Brug, der var stærkt befolket, aabnet en liden Skole for Smaapiger og tjente en vakker Skilling derved."

„Kan De forklare mig, Larsen," sagde Præsten, „hvorledes det gaar til, at det, som De anser for et Onde for Dem, har vist sig som et Gode for Deres Kone? Tænk over Alt, hvad De nu har fortalt mig, og sig saa selv, hvis Feil det har været, om Deres og Deres Familjes Lod har været uheldig."

Larsen betragtede Præsten med en forundret Mine, idet han svarede: „Jeg kan virkelig ikke saa lige sige det; jeg har virkelig aldrig tænkt over den forskjellige Indflydelse, Oplysning har havt paa mig og min Kone."

Tænk over det," sagde Præsten med et Smil, idet han reiste sig, „og naar De har udfundet det, saa vil vi have nok en Samtale."

Om Aftenen efter at Børnene havde lagt sig sad Larsen og hans Kone endnu en Stund oppe, beskjæftigede med noget Haandarbeide. Larsen var tankefuld: hans Samtale med Præsten havde givet ham meget at tænke over. „Hvoraf kommer det," sagde han til sig selv, „at jeg, som har havt saamange Fordele fremfor mine gamle Skolekammerater, mit hele Liv altid har manglet det Nødvendige til en taalelig Livsstilling, ja undertiden endog det Nødvendige til Livets Ophold, medens de er, om end ikke i Velstand, dog i en uafhængig Stilling? Hvoraf kommer det, at jeg, som er skikket til hvad det skal være, dog ikke duer til noget Retskaffent?"

„Hvad feiler Dig iaften, Peter?" sagde Konen, der bemærkede hans Tankefuldhed. „Er Du allerede utilfreds med din Stilling her?" tilføiede hun med en bekymret Mine.

„Dersom jeg var utilfreds her," svarede Larsen, „skulde jeg være uværdig til en saa god Husbond som Præsten, der desuden giver En saa gode Raad."

„Hvad har han sagt til Dig?" spurgte Karen.

„Sagt? Nu, han har just ikke sagt Noget; han vil blot, jeg skal sige ham Aarsagen til, at der ikke er blevet Noget af mig. Jeg har grublet over den Ting den hele Dag: undertiden troede jeg at have udfundet Aarsagen, men saa indser jeg igjen, at det ikke er den rette; det er ikke Indbildskhed, thi omendskjønt Alle kaldte mig et „Geni", da jeg gik i Skolen, troede jeg det dog ikke; det er heller ikke Stolthed, jeg har aldrig afslaaet noget Arbeide, som er bleven mig tilbudt, det være nok saa simpelt, og jeg har altid beklaget, at jeg ikke har lært min Faders Haandtering; jeg har aldrig sigtet til noget høiere Maal end at kunne være istand til at underholde Dig, Karen, og Børnene, og dette er jo ogsaa min Pligt."

„Sagde Præsten Noget om Børnene?" spurgte Karen.

„Intet videre," svarede Larsen; „men jeg venter, at han snart vil forlange, at jeg skal sende dem i Skole."

„Nu, og hvad vil Du gjøre?" spurgte Karen efter nogen Betænkning.

„Hør, Karen," svarede Larsen, „jeg har læst etsteds: „at Uvidenhed aldrig skader; Vildfarelse alene er fordærvelig, og vi fare ikke vild, fordi vi ikke kjende Veien, men fordi vi indbilde os at kjende den."

„Jeg er ikke lærd nok," svarede Karen, „til at forklare Dig, hvad der synes mig saa urimeligt i denne Tanke, hvor vel den endog klinger; der er Noget i den, som jeg ikke kan faa ind i Hovedet. Jeg føler, at den ikke er rigtig: mon ikke den, der ikke kjender Veien herfra til Byen, ligesaa snart vil gaa feil som den, der tænker, han kjender den, uagtet han ikke gjør det."

„Jo, Karen; men den, der ikke kjender Veien, vil spørge sig for og faa Underretning; den derimod, som indbilder sig, at han kjender den, spørger ikke og vil gaa feil."

„Det er godt nok, Peter, men der er fremdeles Noget, som ikke er mig klart; jeg giver Dig Ret i, at blot at forstaa en Ting halvt og at tro, at vi forstaar den, kan lede os til at begaa Daarskaber; men at vide aldeles Intet" —

„Er meget bedre," sagde Larsen, „fordi man da vil undersøge."

„Ja, ja, Peter, jeg har nu mine egne Tanker derom," gjensvarede Karen. „Uvidende Folk er bestemt værst farne; de tviler om Intet og gaar bent frem efter Næsen, uden at bekymre sig om, hvorhen det bær."

„Vi blir ikke enige heri, Karen, begyndte atter Larrsen; „dersom jeg ikke havde indbildt mig, at jeg forstod Tingen, skulde jeg ikke have faret vild, som jeg har gjort, men skulde være bleven til Noget, og for at det ikke skal gaa mine Børn ligedan, er jeg bestemt paa at lade dem forblive i Uvidenhed."

„Og blive Drukkenbolte og Skøiere; thi hvad kan de ellers blive da?" udbrød Karen heftigt. „Ak, Peter, min Stedfader havde Ret, naar han bebreidede Dig Modsigelsesaand! Hvis er Feilen, din eller dine Læreres, om den Undervisning, de gav Dig, ikke har baaret nogen Frugt?"

„Se, nu kommer Du ligesom Præsten og spørger om Aarsagen til Dit og Dat."

„Jeg ikke alene spørger, Peter," vedblev Karen, „men jeg skal ogsaa svare, om Du vil."

„Da vilde Du sandelig bevise mig en stor Tjeneste," sagde Larsen ivrigt.

„Nu, jeg vil blot gjentage, hvad min Stedfader, din Farbroder, den brave Mand, sagde til mig mangfoldige Gange med Hensyn til Dig: „Naar et Menneske gaar igjennem Livet uden noget bestemt Maal for Øie, gaar han langt og kommer aldrig frem".

„O", sagde Larsen alvorligt, „der er alligevel et Maal, vi Alle naar, og det er Graven".

„Upaatvilelig", svarede Karen, „men vi kommer der med mere og mindre Hæder, eftersom vi har opfyldt vore Pligter i denne Verden godt eller slet; og det er Alles Pligt at gjøre sig saa nyttige som muligt for sig selv og Andre".

„Du mener altsaa", sagde Larsen, „at der intet Andet har fattedes mig for at gjøre min Lykke i Verden end en fast Vilje til at følge en bestemt Plan?"

„Jeg siger blot", svarede Karen, „at de, hvis eneste Herlighed bestaar i Arbeide, maa vælge sig en bestemt Haandtering".

„Det er jo netop, hvad jeg siger", afbrød Larsen hende; „og det er jo netop det, jeg har stræbt efter mit hele Liv".

„Ja, men uden nogensinde at holde ved det, Du har begyndt paa. Som sagt, vi maa have en Haandtering; men i den Tid, vi endnu ikke er istand til at udrette noget Ordentligt, er det godt for vore Forældre at have Skoler at sende os til; her vænner vi os i den unge Alder til Flid og Orden; vi erhverver Midler til sidenefter an anvende vore Fritimer til at lære Ting, der kan komme os til Nytte i vor Haandtering, hvilket vil sætte os istand til at udmærke os fremfor andre Arbeidsfolk" —

„Medmindre", tilføiede Larsen lidt bittert, „at vi alene læser for Morskabs Skyld, lig En, som vi kjender: Du ved, hvem jeg mener!"

Karen blev taus ved disse Ord og bøiede sig over sin Søn; Larsen blev ogsaa taus. Hvad hans Kone havde sagt, gav ham rigeligt Stof til Eftertanke; enten han vilde eller ikke, maatte han erkjende i sit Hjerte, at hun havde Ret.

Larsen gjaldt i Bygden for en meget lærd Mand, og sandt at sige forstod han en hel Del, men som vi har seet, uden at det gjorde ham klogere eller rigere, alene fordi han ikke i sin Ungdom satte sig et bestemt Maal og med Udholdenhed forfulgte det.

Dagen efter sin Samtale med sin Kone gik Larsen hen til en af Præstens Naboer, der ogsaa havde Bier, og hvem denne havde lovet at sende Larsen for at give ham nogen Veiledning i deres Behandling. Underveis tænkte han atter paa hin Samtale, og han sagde til sig selv: „Nu, jeg tror virkelig, at min Kone har udfundet Svaret paa dette gaadefulde Spørgsmaal; jeg skjønner nok, hvad hun mener: nemlig at have et fast Maal for Øie og med en fast Vilje forfølge det; men hvad kan en fattig Djævel som jeg have med et Maal og

en Vilje at bestille?" Og den indre Stemme, som sjelden bedrager os, svarede: „Ethvert Menneske har en Vilje og kan sætte sig selv et Maal, som det ved vedholdende Anstrengelse og med Guds Bistand sent eller tidligt kan naa". Larsen befandt sig i dette Øieblik lige udenfor Indgangen til den gamle Ole Bergs Gaard og gik straks ind.

„Du kommer som Du var kaldet, Larsen", sagde denne ærværdige Bondemand, idet han gik den Indtrædende imøde; „se, her har jeg just faaet et Brev, men som jeg ikke kan læse, thi jeg er ikke mere brevsynt idag end jeg var, da jeg laa i Vuggen. Ak, dersom man havde kunnet lære at skrive i Skolen dengang som nu, skulde jeg nu ikke staa her og glo paa disse Bogstaver som en Ko paa en rødmalet Port. Men min Søn skal lære at skrive og mere til, saavist som jeg faar Liv og den Leilighed, jeg nu har til at koste paa ham Lærdom. Jeg er bleven enig med Skolemesteren om, at han skal give ham et Par Timers Undervisning ugentlig udenfor Skolen. Jeg vil, han skal lære at læse og skrive og regne ligesaa godt som Lensmanden. Ja, Larsen, ikke at kunne læse og skrive, det er at være givet Hvemsomhelst ivold, ligesaavel den Onde som den Gode, og der er desværre altfor Mange af de Første i denne Verden; Oplysning er en sand Skat — den er nyttig overalt og i enhver Alder. Men kom nu og læs mig Brevet, saa er Du snil, Larsen".

Denne læste med Lethed Brevet, der var fra den Gamles Brodersøn, som for et Par Aar siden var reist over til Amerika. Den Gamle lyttede med Fornøielse til Læsningen; da Larsen var færdig, sagde han: „Ak, den, der nu kunde skrive, saa vilde jeg svare Anders".

„Jeg skal svare for Jer, om I vil, Fa'r Berg", sagde Larsen.

„Tak, Tak", lød Svaret; „det var snilt, ja, gjør det". Og nu sagde den Gamle Larsen, hvorom han skulde skrive, og denne havde i en Haandevending Brevet færdigt og læste det op. Den Gamle tilkjendegav sin Tilfredshed: „Det er meget vel", sagde han, „jeg kunde ikke selv have udtrykt mig saa godt, og dog, Larsen, er det ikke rigtig, hvad jeg føler her for Gutten", — og han lagde Haanden paa Brystet — „ikke heller aldeles, hvad jeg tænker her", og han lagde Haanden paa Panden: „det er ligesom et andet Sprog for mig, men derfor skal Du have lige stor Tak, Larsen, jeg er vis paa, Ingen kunde have gjort det bedre".

Da Larsen gik hjem, randt den gamle Oles Ord ham i Tankerne, og for første Gang var det ham indlysende, at de, der hverken kan læse eller skrive, var ret meget at beklage, idet de var aldeles givne i

Andres Vold, og at Ingen, der skulde svare for dem, selv med den bedste Vilje kunde lade dem tale som de selv vilde tale; paa denne Tanke fulgte mange andre; omsider spurgte han sig selv, om han vilde ønske at berøve sine Børn en Kunskab, hvis Værd han selv saa mange Gange havde følt, — om han vilde fordømme dem til at forblive uvidende deres hele Liv, — om han ikke ligesom vilde overgive dem, bundne paa Hænder og Fødder, i Skjælmers og Bedrageres Vold og det paa en Tid, da Leilighed til Undervisning tilbødes overalt, takket være den stigende Interesse for almindelig Oplysning og det ikke alene af mangfoldige oplyste Mænd, som har gjort det til sit Livs Opgave at adsprede den Vankundighedens Taage, der hviler saa tungt over Menneskeheden, men ogsaa af selve Statsstyrelsen. — „Ja men, men“ — sagde Larsen, idet han erindrede det Brug, han havde gjort af sine Evner og Kunskaber; et Øieblik var han paavei at bebreide sine Lærere, sine Forældre, at de ikke havde været strengere mod ham; men saa følte han, at han ikke kunde dadle nogen Anden end sig selv for, at han ikke var bleven, hvad han kunde været.

Nogle Dage senere traf Præsten Larsen i Haven ifærd med at binde op nogle Træer. „Nu, min gode Larsen“, begyndte Præsten, „er De nu kommen efter, hvad der har manglet Dem i Livet?“

„Hm, jeg mener ja, Hr. Pastor,“ svarede Larsen, „dersom det forholder sig som De og min Kone vil faa mig til at tro, at der blot udfordres et Maal og en Vilje for at komme frem i Verden; thi naar Alt kommer til Alt, Hr. Pastor, er det nok Alles Ønske og Formaal i Livet at vinde Livsophold og at leve saa godt og behageligt som muligt.“

„Upaatvilelig,“ svarede Præsten; „men dersom et Menneskes Vilje er mindre bestemt efter de første Skridt, dersom han vakler ved den første Hindring og derpaa slaar ind paa en eller anden Bivei, som synes ham lettere, og saa igjen efter nogle Skridt atter vælger en anden Vei og saaledes indtil Enden, det vil sige, indtil han ikke længere er istand til at sætte den ene Fod foran den anden, da vil han visseligen have gjort sig Møie og Besvær nok, men uden at komme derhen, hvor han tænkte, og dette er Størsteparten af Menneskenes Historie. Det Menneske derimod, der har et bestemt Maal og en fast Vilje, gjør hver Dag, hvad der bør gjøres for at naa dette Maal, det er den eneste Gjenstand for hans Tanker; han lader ikke Omstændigheder, der udøver en større eller mindre Indflydelse paa hans Skjæbne, nedslaa hans Mod;

den Vei, han har valgt, er den eneste, der vil føre ham til hans Maal; han følger den haardnakket eller rettere vedholdende; hans kraftige Vilje opretholder ham; han gjør Brug af sine erhvervede Kunskaber til at udjevne de Vanskeligheder, han møder paa sin Vei; dersom uforudseede Omstændigheder nøder ham til at tage en anden Vei, fører han alligevel med sig det samme Mod, den samme Udholdenhed indtil Maalet — som Mennesket, født til at arbeide og til at lide, bør stille sig — er naaet; thi flere Veie kan føre til samme Maal, det vil sige, indtil han kommer til Enden af sin Løbebane uden at have været Nogen til Byrde og efter at have været nyttig for dem, hvis Forsørger han var.

„Det er ganske sandt,“ sagde Larsen rystende paa Hovedet, „jeg føler og erkjender det; men det er meget vanskeligt, Hr. Pastor, især naar man er ung.“

„Min gode Larsen,“ vedblev Præsten, „det skal tidlig krøges, som god Krog skal blive; det er i Ungdommen Mennesket modtager hine Indtryk og hine lykkelige eller ulykkelige Tilbøieligheder, der følger ham igjennem hele Livet. Vi bør bestandig gjentage for Barnet: et Maal og en Vilje, og stadigen holde det for Øie, at uden et Maal og en Vilje er Mennesket Intet, udretter Intet og opnaar Intet — Sysselen — Haandteringen eller Kaldet er blot Midler til at naa Enden, men disse Midler er almægtige, dersom vi bruger dem med Udholdenhed, dersom vi forstaar at udbringe det mest mulige ved dem. Indbild Dem ikke, Larsen, at det efter en vis Alder er umuligt at erhverve denne Vilje, hvori vor hele Styrke bestaar. I Ungdommen maa vi, for at danne en Vilje, adlyde; i den modnere Alder behøver vi, for at give os en Vilje, blot at ville. De, Larsen, f. Eks. har tabt Deres Ungdomstid og mangen Leilighed, som tilbød sig. Lad Dem nu advare af Deres tidligere Vildfarelser. Lær at ville, og De og Deres Familje vil nyde den eneste sande Lykke, som gives herneden. Hav en fast Vilje, og De vil anvende de Kunskaber og Færdigheder, De besidder, til at naa Maalet. Hør, hvad jeg vil foreslaa Dem: jeg vil overlade Dem et Stykke godt Rydningsland, passende til Deres Familjes Underholdning, naar det engang bliver opdyrket; De skal ikke savne Midler under en eller anden Form til at dyrke og bebygge det; — det vil koste Anstrengelse og Møie, og der vil medgaa Aar, førend De saavidt har naaet Maalet, at De har et Hjem, hvorhen De kan føre Kone og Børn; men har De først kjæmpet saa langt, saa tror jeg at turde indestaa for, at De har erhvervet Dem en Vilje, der ikke vil svigte Dem for Resten af Livet. De ser nu Maalet, Larsen! nu udfordres kun Deres egen Vilje. Overvei mit Forslag,

overlæg det med Deres Kone, og sig mig saa Deres Bestemmelse; De kan stole paa, at jeg skal opfylde min Del, enten jeg lever eller dør; jeg er i den lykkelige Stilling, at jeg, uden at forurette min Familje, kan sikre Dem den Hjælp efter min Død, som jeg har bestemt at yde Dem, om Gud forunder mig Livet, indtil De er draget ind i Deres Hjem; videre gaar ikke min Haandrækning." Med disse Ord fjernede Præsten sig med et venligt Nik.

„Den brave Mand!" sagde Larsen, idet han stirrede efter ham saalænge, indtil nogle Træer skjulte ham for hans taarefyldte Øine. „Den brave Mand!" gjentog han, idet han tørrede sine Øine og atter tog fat paa Arbeidet. „Dersom Alle vilde tale saaledes," tilføiede han, „vilde man lære at kjende Grunden til Tingene, og da vilde de blive lette. Nu, Mod, Peter! Maalet er der, som den gode Præst sagde; nu mangler blot Viljen, og med Guds Hjælp skal jeg vide at finde den."

Nogle Dage efter denne Samtale var Sagen mellem Præsten og Larsen op- og afgjort. Larsen tog raskt fat paa Arbeidet, og uden at forsømme Præstens Have eller de mange andre Haandrækninger, Præsten nu og da ønskede og rigeligen erstattede, vandt han endnu inden Vinteren at indhegne sin nye Eiendom og begyndte ved Hjælp af et Par Mand at tage fat paa Rydningen; Bygdens Folk, der havde fattet Godhed baade for Larsen og hans Kone, medens de Begge altid var villige til at gaa Enhver tilhaande i Raad og Daad, tilbød sig af sig selv til Vinteren at hugge og kjøre frem Tømmer til Nybyggernes Huse.

Imidlertid underholdt Præsten sig ofte med Larsen og vidste altid at lede Samtalen saaledes, at han fik paa en god Maade Leilighed til at bestyrke ham i hans gode Forsætter; thi han stolede endnu ikke saa ganske paa hans Fasthed. Saaledes anførte Præsten sit eget Liv som Eksempel paa Rigtigheden af hans Paastand om, at Mennesket blot behøver et Maal og en Vilje for at komme vel frem i Verden. „Jeg er, som jeg tror jeg har sagt Dem", lød Præstens Tale, „Søn af en Bonde, og jeg har Gud ske Lov aldrig været saa taabelig at skamme mig derover. En god Mand gjorde det samme for mig, som Bygmester Dahle vilde gjøre for Dem, Larsen. Min Velynder var Præst, og da han troede at have opdaget gode Evner hos mig, tog han mig og satte mig i en Latinskole; jeg udmærkede mig der ligesom De i Deres Skole, Larsen; jeg blev Student, og jeg kom hjem til Præstegaarden for under Præstens egen Veiledning at fuldende Studeringerne til Embedseksamen; men dette Eksamensstudium behagede mig

ikke; min Velgjører mærkede det og sagde til mig: Knut, Du har nu faaet en vis Grad af Dannelse og Smag for et mere forfinet Liv; det vil nu falde Dig tungt at tage fat paa Plogen. Synes Du ikke om Theologien, saa vælg et andet Studium; se Dig vel om, inden Du bestemmer Dig, men har Du engang bestemt Dig, da bør Intet bevæge Dig til at forandre den tagne Beslutning; din Fader har Intet af efterlade Dig; din Moder vil efter al Sandsynlighed længe overleve din Fader, og Du har endeligen en uforsørget Søster; Du har hellige Pligter mod disse at opfylde; saalænge Du med Fasthed holder ved din tagne Beslutning, skal jeg staa Dig bi af yderste Evne; har Du engang Eksamen, vil Du snart kunne faa Kald og være min Hjælp foruden; betænk Dig vel, raadfør Dig med dine Forældre og bestem Dig saa".

Jeg raadførte mig med mine Forældre, jeg overveiede, og jeg tog min Beslutning; jeg lagde modigen bort de Bøger, jeg især havde fundet Behag i, og tog med Alvor fat paa Theologien. Alene i mine Fritimer studerede jeg Botanik og Naturhistorie, der var mit Yndlingsstudium; jeg sagde ofte til mig selv: hvor lykkelig den Rige maa være! Han kan læse, hvad han har Lyst til og anskaffe sig Samlinger fra alle Naturens tre Riger. Dengang havde jeg ingen Anelse om, at den Rige som oftest bryder sig kun lidet om Videnskaberne for deres egen Skyld. Men, som sagt, mit Brødstudium gik fremfor Alt, og efter tre Aars Forløb tog jeg Eksamen, og det var ogsaa paa høi Tid, thi en Maaned efter min Eksamen døde min Velgjører; min Fader var allerede tidligere død; saaledes indtraadte straks det Tilfælde, som min Velgjører havde forudseet og forudsagt mig, nemlig at jeg vilde være min Moders og Søsters eneste Støtte. Hvor takkede jeg nu min Velgjører i hans Grav, for at han paa en Maade havde tvunget mig til at søge min Lykke paa den rette Vei. Resten er snart fortalt; jeg erholdt inden føie Tid Kald, tog min Moder og Søster til mig, og, som jeg før har fortalt Dem, saa min Moder os Begge vel gifte inden sin Død. Mit Yndlingsstudium har det siden ikke manglet mig Tid til efter Hjertens Lyst at drive, og jeg har endogsaa lidt efter lidt anskaffet mig, uden at være rig, de Samlinger, som jeg en Gang misundte den Rige".

Hvormegen Nytte Larsen høstede af Præstens Lærdomme, kan Du, kjære Læser, slutte af hans Ord til sin Søn: „Jeg var over firti Aar, dengang vor forevigede Velgjører, Præsten Lund, optog mig, din Moder og Dig tilligemed dine Søskende af Landeveien, hvor han fandt os i en høist elendig Tilstand; jeg var dengang skikket til enhver

Ting, men duede dog alligevel ikke til noget Retskaffent. Han gjorde sig bekjendt med mit Liv og Levnet og viste mig, at min hele Ulykke havde sit Udspring i Ustadighed, en Feil, som gjør voksne Mennesker til Børn deres hele Liv, idet de aldrig tænker over, hvad de ser eller over hvad de bør gjøre. Vor Velgjører lærte mig at tænke, før jeg handlede, og først fra den Tid var jeg en Mand. Min Søn, glem aldrig, at det er et Maal og en Vilje, der gjør Manden, og som gjør, at han ikke alene ikke bliver en Byrde for sine Medmennesker, men at han endog bliver nyttig for sig selv og Andre. Du skal, om Gud vil, ogsaa engang blive Fader: lad dine Børn lære af Dig, hvad Du nu lærer af mig — at, for at naa et forønsket Maal maa Du ikke alene holde fast ved den Bane, dine Forældre eller Venner har aabnet for Dig, men du maa ogsaa samle alle dine Evner og Kræfter om dette ene Punkt: Du maa ville én Ting og ville den vedholdende!"

---

3. „Den ellevte Time".

I et lidet Kot i en Gaard ude paa Leret ved Kristiania befandt sig tvende Personer; den ene var en gammel, hæslig Kvinde, den anden en ung Pige, der vilde have været vakker, dersom ikke Hunger og Elendighed havde skjæmmet hendes Træk; de var Begge yderst fattigt klædte, men ikke fattigere, end at Klæderne var gode nok til Husleiligheden; det hele Boskab bestod i en gammel Krak, et ditto Bord paa tre Ben samt en Gryde og nogle Krusbrot; et Par Fjæler holdt noget Halmrusk sammen i et Hjørne af Kamret, — det var Sengen; ikke et Gran mere var der at se i Kamret uden nogle Filler og Lort — Lort over det Hele; Beboerne stod paa hver sin Side af en liden Kakkelovn uden Dør, hvori laa og sydede nogle Kviste, som nylig var hjembragt fra Skogen, og som gav mere Røg end Varme.

„Gjør som je si'er, Else", skreg den Gamle fint, „ta Boka aa flyg bort aat'n Hansen etter en Halpæl. Skund Dei, før dom lokker Bua".

„Men kjære Mo'r mi'", klynkede Pigen, „Præsten sa' da, je aller skulle skjelle mei mæ den Boken".

„Præsten hadde godt for aa snakke, han", svarede Moderen; „han ha aller prøvi okkaa Svult hel Kalle, han; gaa, siger je", skreg Heksen og truede Pigen med sin magre, skrumpede Haand.

„Aa, læt os lægge os, Mo'r," bad Pigen grædende; „imoraatile gaa je aat Præsten aa ber'n om Hjælp."

„Dæ va bære Du jik op paa Torje ikvæld, saa tente Du Dei i en Snaaphet baade ei aa to Mark — kansje Dale'n mæ."

„For Guds Skyld tala inte saa, Mo'r," raabte Pigebarnet med synlig Angst, og der for ligesom et rødt Skjær over hendes blege Kinder.

Den Gamle lo hæst og sagde: „Aa, dæ æ en Overgang, Baane mit; dæ æ bære i Tru; faa først Smaken paa dæ, saa slep je nok aa be Dei — men skund Dei naa bort aat 'en Hansen, dæ æ inte Nari længer; Brænvin vil je ha' paatimen, om je saa ska sælje Kroppen din paa Rigshospitale."

Pigen græd og vred fortvilet Hænderne; hun saa sig om paa alle Kanter, men Intet var at se uden de tomme Vægge; paa en liden Hylde over Kakkelovnen laa det ny Testamente; Pigen tog det ned med modstræbende Haand; men Moderens Tilraab: „Ska je faa Bena dine te aa fløtte sei, Jente," gjorde en Ende paa Pigens Betænkeligheder; hun tog Bogen og for høit grædende ud af Døren.

„Naa, dæ va væl, hu jik; je ville nauli gjøre a naa vont, Stakkar!" mumlede den Gamle, medens hun strøg Hænderne paa Kakkelovnen.

Pigen var ikke mange Minutter borte; hun kom igjen uden Bogen, men med en Flaske istedet. Moderen rev den fra hende og tog sig en dygtig Slurk, derpaa rakte hun Pigen Flasken: „Se der, Baan," sagde hun, „dræk, saa søv Du bære." Pigen rystede blot paa Hovedet, og den Gamle nødede hende ikke mere.

Brændevinet gjorde snart Virkning paa den gamle, udhungrede Krop; først kviknede hun til, skravlede og lo, fortalte Datteren om bedre Dage, om sine mange Friere og deslige, hvilket Altsammen Pigebarnet ikke syntes at høre; hun havde sat sig paa Sengen, og man hørte hendes stille Hulken imellem Moderens Skvalder; men det varede ikke længe, førend Døsigheden indfandt sig, og da hun havde tømt Flasken, sank hun sammen i en Krok og snorkede lydeligt. Pigen reiste sig nu, slæbte den Bevidstløse hen i Sengen og lagde sig selv ved Siden af hende. Overvældet af Mathed og Træthed faldt hun isøvn, men vækkedes ud paa Natten af Moderens Stønnen.

„Haa æ dæ, som fele Dei, Mo'r?" spurgte hun.

„Aa, je ha saa vont i Magan; je mene dæ æ Korilla, je har faat," lød Svaret.

„Jøses, haa Du tala, Mo'r," sagde Pigen forskrækket.

Men den Gamles Stønnen blev stærkere og stærkere, og Pigens Angst steg med hvert Øieblik. Hvad skulde hun gjøre? Der var mørkt som i en Kjelder i Kamret, ikke en Vedpinde at lægge i Kakkelovnen, og ingen Verdens Ting at gribe til som Lægemiddel.

„Je mene, je faar flyge aat Dokteren," sagde Pigen.

„Nei, nei," skreg den Syge, „je vil inte paa Lazarette; vær rolig, Baan; æ dæ Dauen, saa kan ingen Dokter raa for den; aa æ dæ inte Dauen, saa gj'er dæ sei fulle temoraas."

„Aa, Gud trøste og bære mei," jamrede det arme Pigebarn, „hassen ska dæ gaa mei, dersom Du skal døi, M'or?"

„Aa, dæ kan ful aller bli værre hel dæ æ," svarede den Syge. „Hade je bære en Halpæl tel, saa jik dæ nok over."

„Ja, trur Du, dæ kunne hjælpe," sagde den forskrækkede Pige, „saa skulle je flyge bort aat 'n Hansen; je faar nok endda en Halpæl paa Testamente."

„Testamente, si'er Du, Baan," sagde den Syge, og ligesom hun besindede sig paa Noget, tilføiede hun efter et lidet Ophold: „Dæ æ jo Gusord i den Boken, vet je; je ha nok lesi i 'en je aa engong, men dæ æ længe sea; dæ æ vel inte ret kansje aa kjøpe Brænvin for Gus Ord;" men idet en heftig Ri kom over hende, skreg hun: „Aa, dæ æ bære Fanteri altihop."

„Jøses da, Mo'r," bad Pigen, „tala aller saa; dæ æ Gusbespøttels."

Anfaldene blev nu stærkere og stærkere, og den Syges Stønnen var bleven hørt af Naboerne, thi der boede Flere omtrent i samme Kaar i Huset; der blev banket paa baade i Væggen og i Loftet og spurgt, hvad der stod paa, og da Pigen svarede, at Moderen var bleven syg og mente det var Kolera, blev der snart levende i Huset; man løb frem og tilbage, og en grov Mandsstemme skreg udenfor Døren, at Else straks maatte springe til Dokteren; Pigen indvendte, at hun ikke kunde gaa fra Moderen, og Manden gik bort under Eder og Forbandelser over, at denne „Fyllekjærringen" skulde fylde Huset med Kolera. En barmhjertig Naboerske stak et Lys ind til Else og sagde, at der var sendt Bud efter Dokteren. Imidlertid bar den Syge sig gudsjammerligt; undertiden klagede hun og bad Gud hjælpe sig, og til andre Tider ønskede hun alt som Ondt var over hele Verden. Den stakkels Pige sad under dette i stum Fortvilelse; hun kunde Intet gjøre uden at bede til Gud, og, takket være Præsten, der havde konfirmeret hende Aaret før, bede kunde hun og fandt stor Trøst deri. Efter et Par Timers Forløb kom Doktoren; han erklærede straks, at

Konen havde Kolera og maatte øieblikkelig paa Lazarettet, men hun vilde Intet høre derom; hun vilde dø ifred, sagde hun, og det var snart forbi, mente hun. Dokteren gjorde hende Forestillinger, men det hjalp ikke, og han gik sin Vei for at gjøre de nødvendige Anstalter til at bringe hende paa Lazarettet med det Gode eller Onde, thi det kunde ikke forsvares for de øvrige Beboeres Skyld at lade hende ligge der, omendskjønt han nok saa, at det var, som den Syge sagde, snart forbi, thi Anfaldet var overmaade voldsomt. Pigen var nu atter ene med den Syge, der øiensynligen hurtigt nærmede sig sin Opløsning; der kunde vel være forløben en Times Tid siden Doktoren gik, Dagens Lys trængte gjennem de dunkle Vinduesruder og oplyste dette sørgelige Sted; da hørtes Fodtrin nærme sig Døren; den Syge hørte dem ogsaa og troede vel, det var dem, der skulde bringe hende til Lazarettet, thi hun begyndte at jamre sig over, at hun ikke kunde faa dø ifred. Men den, der kom, var Præsten, som vandrede om for at udøve sit Kalds hellige Pligter, dem nemlig at bringe Religionens Trøst til de Syge og Sorrigfulde. Ved Præstens Indtrædelse udraabte Else, der netop var konfirmeret af den samme Mand, glad: „Aa, Gudskje Lov, her æ Præsten, Mo'r!"

Den Syge vendte sig mod Væggen, idet hun sagde: „Præsten! Haa vil han mei? Je behøver inte Præsten for aa døi!"

„Det kan vel være, stakkels Kone", sagde denne med Værdighed, idet han traadte hen til Dødsleiet; „det kan vel være, Du ikke trænger til Præsten, men visseligen trænger Du som alle syndige Mennesker til det Trøstens Ord, han bringer Dig i vor Herres og Frelsers Navn".

„Trøst! Trøst!" mumlede Konen, „haa ska den mæ Trøst, som dræks mæ Dauen?"

„Ingen trænger vel i den Grad til Trøst som den Døende," tog Præsten atter tilorde: „Du trænger vel som vi Alle til Naade og Barmhjertighed, og at den er at faa og paa hvilke Betingelser, det er det mit hellige Kald at sige Dig".

„For sent, for sent!" sagde den Døende med et dybt Suk; „for mei finnes ingen Naade, okken i Himlen he'l paa Joren".

„Tal ikke saa, Kone", gjentog Præsten; „ved Du ikke, at der ingen Ende er paa Guds Naade og Barmhjertighed, og at Han selv i den ellevte Time modtager den angergivne Synder! I Kraft af mit hellige Embede tilsiger jeg Dig alle dine Synders naadige Forladelse, hvis Du af Hjertet angrer dine Synder og trøstigen kaster al din Sorg paa Ham, der for os Alle har lidt Korsets bitre Død".

Ved disse Ord reiste Konen sig med en utrolig Kraft overende paa sit usle Leie; hun stirrede med de halvbrustne Øine paa Præsten og sagde med en vel mat men tydelig Stemme:

„Haa si'er I, Fa'r? æ der Naade for en saa grov Synder som mei! nei, nei, dæ æ omolig!" Ved de sidste Ord sank hun atter tilbage paa Leiet.

„For den barmhjertige Gud er ingen Ting umuligt", sagde Præsten høitideligt; „og jeg gjentager det: hvor grove dine Synder end er, er de Dig dog forladte, hvis Du med angerfuldt Hjerte henvender Dig med Bøn om Naade til Gud".

„Be", sagde Konen; „je kan inte be; dæ æ længe sea je ba".

„Saa skal jeg bede for Dig, arme, vildfarende Menneskebarn", sagde Præsten; „ogsaa gjennem min Mund vil Bekjendelsen af dine Synder og om din Anger naa til Gud, hvis mine Ord finder Gjenklang i dit Hjerte". Og Præsten opsendte en varm Bøn for den Døende, medens Datteren knælede i en Krog af Kamret. Da han havde endt, forblev Konen liggende stille med foldede Hænder, og de hørte, hvorledes hun med svag Røst bad Fadervor, derpaa sagde hun:

„O, Tak, Tak, Fa'r! naa kjenne je mei saa let om Hjerte som je inte har gjort i førretjuge Aar; ja, naa trur je, dæ æ Naade aa faa; je kjenne dæ paa mei; dæ æ liksom Sjæla løfte mei ivære".

„Tak ikke mig", sagde Præsten, „men tak Gud, som værdigedes at sende mig, et ringe Redskab i hans Haand, i denne Time til dit Leie".

„Men vil I naa høre mit Skriftemaal, Fa'r?" spurgte Konen. „Før kan je inte døi rolig".

„Det vil jeg visseligen", svarede Præsten, „det er baade min Pligt og mit Ønske. Gaa Du ud lidt, Barn", sagde han derpaa til Pigen; „jeg skal snart kalde paa Dig igjen".

Da Pigen havde forladt Kamret, begyndte Konen tydeligt om end ofte afbrudt af sin stedse tiltagende Svaghed at berette sit Levnetsløb: Hun var Datter af nogle brave Husmandsfolk paa Hedemarken; imod Forældrenes Vilje begav hun sig til Byen og tog Tjeneste, men hun kom snart i slet Selskab og besøgte flittigere Dansehusene end Kirken; forlokket af fagre Ord og Penge hengav hun sig til sin Husbonde, men blev, da Forholdet opdagedes, jaget bort af Tjenesten af sin fornærmede Madmoder; hun fortsatte det Liv, hun havde begyndt, og sad, som det hedder, paa „egen Haand". Da blev hun kjendt med en Soldat, et skikkeligt Menneske, der fattede Godhed for hende og formaaede hende til at gifte sig med ham; hun levede nu nogle Aar ordentlig og fik i

denne Tid Datteren, Else; men lidt efter lidt faldt hun atter tilbage til sit tidligere lastefulde Levnet, og hendes Mand dræbte sig selv i Fortvilelse. Hun førte nu uafbrudt et vildt og syndefuldt Liv, blev ogsaa hengiven til Drik og drev derhos en Rufferskes afskyelige Haandtering; mangen uskyldig Pige havde hun ledet ind paa Lastens Bane. Imidlertid forsømte hun aldeles sin Datter; og det Grueligste, hun havde at bekjende, var, at hun havde gjort sig al mulig Umag for at fordærve sin Datter i den Tanke at høste Fordel af hendes Udsvævelser, men det havde været forgjæves: Bønner, Trusler, Mishandlinger havde Alt været lige frugtesløst. Datteren havde stedse beraabt sig paa Guds Ord, som hun, Moderen, forlængst havde glemt eller ikke brød sig om. Det var den første Gang i 40 Aar hun i denne Stund havde følt Guds Ords underlige Kraft, og hun bekjendte i de stærkeste Udtryk sin inderlige Anger og Længsel efter at bede Gud om Naade. Præsten talede af og til snart straffende snart trøstende Ord til hende, og efter at hendes Skriftemaal var endt, meddelte han hende i Datterens Nærværelse den hellige Nadver. Men Livsaanderne syntes kun at have oppebiet dette Øieblik for at forlade hende, thi neppe havde hun nydt Sakramentet og anbefalet Præsten sin Datter, efter at have meddelt hende sin Velsignelse og bedet om hendes Tilgivelse for alt det Onde, hun havde gjort hende, førend hun sank tilbage paa Leiet og opgav sin Aand. I dette Øieblik ankom de, der skulde bringe hende til Lazarettet; men Kirkegaarden var nu hendes Hjem, og derhen blev det livløse Ler i behørig Tid bragt, medens Præsten fik nogle Folk i Huset til at tage sig af Datteren, indtil han kunde faa hende anbragt paa et passende Sted.

„O, hvor er vor Gud dog mild,
Ei til Trodsighed at taale:
Dertil har han Lynets Straale
Og en evig Lue-Ild;
Men vil Nogen sig omvende,
Faar han Naade vist og sandt,
Naade, som har ingen Ende,
Naade, som Manasse fandt.

Den Retfærdighed bestaar
Og for Gud alene gjælder,
Naar bodfærdigt Hjerte helder
Sig til Jesu dybe Saar,

Favner om i Troens Arme,
Har ham til sin Del og Skat!
Da vil Gud sig vist forbarme,
Da er Synden rent forladt.

Se, hvor Himlen aaben staar!
Hør, hvor Herren Fred forkynder!
Skynder Eder Alle, skynder,
I, som lide Sjælesaar!
Trænger ind i Naadens Rige,
Alle Folk paa viden Jord,
Alle raabe, sjunge, sige:
O, hvor er Guds Naade stor!"

---

4. „Et godt Ord finder altid et godt Sted."

Der var engang en liden Dreng; hans Navn var Peter Mo. Du vil sige, han maatte være en meget ulykkelig Dreng, naar Du hører, at han holdt af Ingen og Ingen holdt af ham. Dette er dog Noget, som sjelden hænder, thi næsten Enhver i Verden har Nogen at elske; i Særdeleshed naar vi er unge og vort Hjerte slaar varmt, føler vi ligesom en Trang til at elske alle dem, vi kjender. Men saaledes var det ikke med Peter; hans lille Hjerte havde froset saalænge, at det tilsidst næsten var bleven til Is; tilslut prøvede han ikke engang paa at fatte Godhed for Nogen; saaledes laa Feilen baade hos ham selv og Andre. Du tænker maaske, at Peter intet Hjem havde, ingen Slægtninge, Forældre, Broder eller Søster; men det forholdt sig ikke saaledes, endskjønt den Plads, han indtog i Familjen, var saadan, at han nok kunde have Grund til at anse sig for ene og forladt i denne Verden. Hans Fader var en Bonde, som tidlig havde giftet sig og som ved Døden berøvedes sin Kone, da hun havde født ham adskillige Sønner og Døtre. Nu tænkte han, at det vilde blive tungt at ernære en saa stor Familje med den Formue, han havde; han tog sig da en anden Kone, som han ikke holdt af, men som havde Ord for at have nogle Hundrede Daler paa Rente; derfor tog han hende. Dette var Peters Moder; hendes Rigdom var imidlertid en Feiltagelse — hun havde ingen Ting; da hendes Mand opdagede det, blev han rent lei

hende; og da hun mærkede det, blev hun en ren Djævel; hun trættede med Manden, skjændte paa hans Børn og fordrev al Hygge fra Huset, indtil den Dag, da Peter kom til Verden; da traf det sig saa, at hun døde med det samme, og der var da Ingen, som sørgede paa hende, skal jeg tro, uden hendes stakkels Gut, der høiligen savnede hende og hørte ikke op at skrige, førend han blev sendt ud af Huset, langt bort til en Husmandskone, der skulde opamme ham tilligemed sit eget Barn. Nu fik man da Ro i Huset, og den var Alle dobbelt kjær, siden de saalænge havde maattet savne den.

Nogen Tid efter giftede Peters Fader sig for tredie Gang; men, bleven klog af Skade, saa han sig vel for baade hvad angik hans nye Kones Formuestilstand og hendes øvrige Egenskaber, og han var virkelig heldigere end mangen klogere Mand har været og vil blive, thi det er ikke godt at udfinde, hvad der bor bag et smilende Pigeansigt; han fik sig en snil Kone, og de Børn, han fik med hende, levede i den bedste Forstaaelse med hans Børn af første Ægteskab. Peter syntes aldeles glemt, men det er ikke saa let en Sag at blive kvit leie Ting, og en Dag blev Erindringen om det Forbigangne opfrisket ved den Kones Ankomst, som havde opfostret Peter, der nu var en stor, stærk og styg Gut, saa lig sin Moder, at det blotte Syn af hans Ansigt syntes at kalde tillive de længe forglemte onde Dage, hun havde beredet dem Alle. Peter var derfor ikke meget velkommen, og han var skarpsindig nok til at bemærke det; han begreb inden kort Tid meget vel, at han var „En formange", som man siger. Da han nu af Naturen var noget tilbageholden og stolt, saa blev han tvær og taus, istedetfor at prøve paa at overvinde Familjens Uvilje ved at gjøre sig saa tækkelig som muligt; han holdt sig saavidt muligt ude af Veien, saa at han omsider blev ligesaa forglemt som forhen. Ingen betragtede ham som et Medlem af Familjen, og hændte det nogen Gang at han kom for silde til Maaltidet eller til en usædvanlig Tid viste sig, saa gloede man paa ham, som om han var en Fremmed, hvilket lidt efter lidt indgav ham den Tanke, at der var Noget i hans Væsen, der gjorde ham uskikket til Selskab selv for hans egen Familje. Det var en vanskelig Stilling, hvori han befandt sig, det er sandt; alligevel kan vi Alle tænke os det Barn, som baade ved sit Ydre og ved sit Indre havde kunnet finde Veien til deres Hjerter, trods alle Hindringer, som vilde have lagt for Dagen Ønsket om at blive afholdt; men saaledes var det ikke med Peter; han havde sin Moders Sind saavelsom hendes Træk, og Ingen havde nogensinde prøvet paa at blødgjøre hans stolte

lille Hjerte ved et venligt Ord; ingen kjærlig Haand glattede hans krøllede Haar eller pyntede paa hans Klæder, for at han kunde se godt ud; Ingen satte sin Glæde og Stolthed i at se ham opføre sig vel, og saaledes, overladt til sig selv og sine Grublerier over Forskjellen mellem ham og Andre, blev Peter for hver Dag mere og mere tvær og keitet, indtil han omsider blev betragtet som en Tomsing, der ikke duede til Andet end til at vogte Gjæssene, naar disse langs Grøfterne af den Vei, der gik igjennem Faderens Jorder, søgte sin Føde.

Men om Peter ikke brød sig om noget Menneske, saa kunde det dog mærkes, at han ikke var uden Følelser, af den Kjærlighed, han viste sin Hund Snap. Dette Dyr var ligesaa stygt og ulideligt som han selv; de var sandelig et net Par. Snap var ligesaa lidet afholdt i Familjen som dens Herre, men den var paa sin Vis klog nok og udførte sin Dont vel, og den bestod i at holde Gjæssene inden visse Grændser; liggende paa sin Herres bare Fødder, som den paa den Maade varmede, holdt den skarpt Udkig efter Gaaseflokken. Men det bedste var, at den holdt alle Fremmede borte og ofte gav den stakkels menneskefiendske Peter Leilighed til at glæde sig ved at se en eller anden af sine lykkeligere Jevnaldrende tage Benene fat ved Mester Snaps truende Gjøen.

En Dag hændte det, at Peter som sædvanligt sad ved Veikanten med sin Hund ved Fødderne og iagttog, hvorledes Snap lettede paa Ørene og fæstede Øinene paa et Punkt af Veien, hvor denne gjorde en Bøining, som skjulte de Kommende. „Vi faar snart Los", tænkte Peter ved sig selv, og han lagde sin Haand paa Hundens lurvede Hoved for at holde ham færdig til at springe op, naar det var Tid til at angribe den Kommende, medens han selv sad der tilsyneladende ligegyldig, som han hverken havde Hoved eller Haand med i Sagen; det var den eneste Afveksling i hans ensformige Liv, og der for ligesom et Glimt af Glæde over hans ellers saa mørke Ansigt. Men snart slap han sit Hold paa Hundens Hoved, og selv denne lod Ørene falde og lagde Hovedet roligt mellem Labberne; Udtrykket i Peters Ansigt forandredes; det ondskabsfulde Smil forsvandt, og han lyttede med et vist Velbehag. Hvad var det, der bevirkede denne Forandring baade hos Herren og Hunden? Det var Lyden af en glad Barnestemme, der sang en gammel Vise. Efter nogen Tids Forløb kom den Syngende tilsyne; det var en lille Pige paa Peters Alder, med en Kurv paa Armen; altsom hun gik fremad, plukkede hun en og anden Markblomst, der voxte ved Grøftekanten. Hun var saa ivrigt syssefsat med sit

Arbeide, at hun ikke blev Drengen med Hunden var, førend hun kun var nogle faa Skridt fra dem. Men nu syntes Snap at have glemt sit fredelige Forsæt; den for op som den pleiede med et hvast Glafs; dennegang opmuntrede dog ikke Peter den, tvertimod holdt han den tilbage, idet han raabte til den Kommende: „Vær ikke ræd, han skal Intet gjøre Dig".

„Være ræd! Hvorfor skulde jeg være ræd?" sagde den Vesle smilende, og med et Hop var hun hos de to Venner og lagde sin lille Haand paa Snaps Hals, og det var saa langt fra at denne tog hende denne Frihed ilde op, at den tvertimod saa hende godmodigt ind i Øinene og endog hviskede med Halen.

„Hvorfor Du skulde være ræd?" sagde Peter, idet han gjentog hendes Spørgsmaal ganske forundret: „Hvorfor? fordi Alle er ræd for Snap", tilføiede han med en vigtig Mine.

„Da er ikke jeg ræd for den eller nogen Ting i Verden", svarede Pigebarnet leende og gav Hunden et Stykke Brød, som hun havde i sin Kurv. „Saa den hedder Snap! Far vel da, Snap; næste Gang vi mødes, skal vi blive Venner"; med disse Ord trippede hun afsted, idet hun saa sig tilbage et Par Gange, vinkede med Haanden og gjentog: „Farvel, Snap, Farvel", indtil en ny Bøining af Veien skjulte hende for deres Blik.

Hvorledes gik det til, at denne lille Pige i saa kort Tid beseirede den arrige Snaps og dens ikke mindre grætne Herres Sædvane? Det var ved et Middel, som sjelden forfeiler sin Virkning hverken paa Mennesker eller Dyr: det var aaben Venlighed og Munterhed. Stakkels Peter! Venlige Ord og venlige Blik var noget Nyt for ham, og han var tilmode, som naar den varmende Sol pludselig kommer frem bag en Sky, der kun sender Fugtighed og Kulde til Jorden. For første Gang paa lang Tid tænkte Peter paa Fremtiden — rigtignok en kort Fremtid; det var blot dette: „Mon denne lille Pige kommer her forbi imorgen?" Alligevel var denne Tanke ligesom en grøn med Buskebevokset Flæk paa den øde, ensformige Hede — den aandsfortærende Ensformighed var bleven afbrudt. Men førend Morgendagen kom, havde en ny Modgang rammet Peter. Sin Optugtelse tro, glemte Snap snart sine blidere Følelser, og da den næste Vandringsmand gik forbi, for den løs paa ham endnu sintere end sædvanligt, ligesom den vilde tage sin Mon igjen ved denne Leilighed, ja den lod det ikke bero med at gneldre og gjø som den var gal, men den bed endogsaa Manden i Læggen; denne gav den til Gjengjæld et Slag med sin Stok,

hvilket sendte den hylende tilbage til sin Herre; men nu vaagnede ogsaa Peter, der ikke med sin sædvanlige Tilfredshed havde betragtet sin Hunds Bedrifter, idet dens Tanker endnu stedse var hos den lille Pige; som sagt, Snaps Hyl vækkede ham af hans Tanker, og han ilede efter Vandringsmanden for at hevne sin gode Vens Nederlag saa godt han kunde; han brugte nemlig Mund, saavidt han formaaede. Men Vandringsmanden vilde ikke traktere Peter paa samme Maade, som han havde trakteret Hunden; han tog Krabaten ved Trøiekraven og trak ham med sig hen til hans Faders Hus, hvor han afleverede ham til velfortjent Revselse, som ogsaa paafulgte i passende Maade, da uheldigvis eller snarere, som vi senere skal se, heldigvis for Peter Faderen netop var tilstede; hans blødhjertede Stedmoder prøvede vel at indlægge et godt Ord for ham, hvilket dog kun bestod i at minde Faderen om, at Gutten var tomset, men forgjæves!

„Klog nok til ved enhver Leilighed at gjøre Fortræd", mente Faderen, idet han sendte ham tilbage til sine Gjæs, medens Mester Snap blev sat i ensomt Fængsel med den Forsikring, at han inden Sol gik ned skulde druknes.

Peter forstod sig ikke paa Bønner og Overtalelser, og han begav sig derfor uden at sige et Ord hen til sin nu saa ensomme Plads ved Veikanten med et Sind endnu mørkere, haabløsere og vildere end før; han savnede bittert sin tause Kammerat, baade dens lodne Pelts til sine Fødder og dens Selskab i de lange Timer; han skjalv ligesaa meget af Kummer og Vrede som af Kulde; tilsidst brast han i en heftig Graad, hvilket sjelden hændte med ham, der Intet kjendte til Andres Deltagelse i sin Sorg eller Glæde, og uden denne er Taarekilden halv udtørret. Han havde skjult Ansigtet i Hænderne og ludet Hovedet ned mellem Knæerne, da han hørte den samme glade barnlige Sang, som den foregaaende Dag havde gjort et saadant forunderligt Indtryk paa ham; han hørte de lette Fodtrin komme nærmere og nærmere; han vidste godt, at det var den lille Pige; men idag kunde Intet glæde ham; han var baade harmfuld og skamfuld, og saaledes besluttede han, at han ikke vilde se op, men lade hende gaa forbi uænset.

Men Fodtrinene standsede tæt ved ham; den søde Stemme, nu ikke længer munter, men o, hvor venlig! spurgte, hvad der stod paa, og derpaa blev den lille Haand lagt paa hans Skulder ligesom den havde hvilet paa Snaps lurvede Hals Dagen iforveien, og trods sin Beslutning blev Peter nødt til at se op; han vidste godt, hvilket stygt, afskrækkende Fjæs han maatte have, men han læste ingen Afsky i det

medlidende Ansigt, der nu bøiede sig over ham; tvertimod, der var Noget lig Taarer i de venlige, blaa Øine, da Pigen atter spurgte: „Hvad er hændt? Og hvor er Snap?"

Den stakkels Peter blev ganske forlegen ved dette Spørgsmaal; han kunde ikke besvare det; han mumlede derfor blot: „Jeg fryser".

„Ja, det ser jeg, stakkels Gut!" sagde den lille Pige deltagende; „men det er da ikke at undres over, naar Du sidder her i Skyggen; se, hvor Solen skinner paa den anden Side; kom derhen, og Du vil føle Dig oplivet af Solstraalerne endnu før Du er bleven varm". Og enten han vilde eller ikke maatte han følge hende over paa den anden Side, og hun lavede ham et godt Sæde paa et Sted, hvor Solen skinnede som bedst.

„Og sig mig nu, hvad der er hændt?" spurgte hun for tredie Gang. „Jeg er vis paa, at det er noget Andet end Kulden". Og Peter, som aldrig før havde havt Nogen at betro sine Modgange, vidste ikke selv, hvorledes det gik til, at han fortalte denne fremmede Pige, som han aldrig havde seet førend Dagen iforveien, alle sine Sorger. Hun lo — hun kunde ikke for det — ved hans Fortælling om Snaps Sammenstød med Vandringsmanden, og jo elendigere og alvorligere Peter saa ud, desto mere maatte hun le, indtil han kom til Æventyrets Slutning, da lo hun ikke længere, men indrømmede villig med en alvorlig og bekymret Mine, at Peters Revselse og Snaps Dødsdom slet ikke var at le til.

„Men, Peter, omendskjønt Du siger, at din Fader er saa streng, undrer det mig dog, at Du ikke prøvede paa at bede om Naade for den stakkels Snap".

„Det vilde ikke have hjulpet; jeg har aldrig bedet min Fader om Noget; de siger, jeg er tomset!" og dybt følende sin Elendighed, ludede han atter sit forgrædte Ansigt ned mellem Knæerne.

„En Tomsing!" gjentog den lille Pige. „Nei, Peter, det tror jeg ikke, Du er; hvis Nogen tror det, er det din egen Skyld. Gaa til din Far som en fornuftig Gut og sig ham, at Du er bedrøvet over, hvad der er hændt — og det har Du Grund til at være — og at Du vil love, at Snap ikke oftere skal opføre sig saa slet. Du ved, Peter, at Du kan love det", tilføiede hun med et skalkagtigt Smil. „Men nu kan jeg ikke bie længere, ellers kommer jeg for silde i Skolen. Farvel, Peter! Gjør nu, som jeg har sagt, saa skal det blive godt"; og afsted trippede den Lille, idet hun ofte vendte sig om og

vinkede med Haanden, indtil Buskene skjulte hende. Men denne Gang var det: „Farvel, Peter", istedetfor „Farvel, Snap".

Peter var rent fortabt i Forundring over den nye Handlemaade, som var foreslaaet ham. „Skulde han, kunde han følge det? var der nogen Rimelighed i, at hans Fader vilde laane Øre til hans Bøn? Nei, det kunde ikke nytte — han kunde aldrig gjøre det". Saaledes krydsede Spørgsmaal og Svar hinanden i hans lille Hoved, og han var allerede halvveis bestemt paa at lade Sagen fare, da Fodtrin atter bragte ham til at vende Hovedet om, og se, det var den lille Pige, som ganske aandeløs kom løbende tilbage. „Aa hvor jeg har fløiet", udbrød hun endelig endnu ganske forpustet; „just som jeg kom oppaa Toppen af Bakken, randt der mig Noget ihu, som jeg vilde sige Dig. Men, Jøses, hvor sent jeg kommer i Skolen! hør nu, hvad jeg vilde sige Dig: naar Du gaar til din Fader, Peter, saa hæng ikke med Hovedet og se ikke ned, som jeg har seet Dig gjøre; kanske det er derfor, de siger, Du er en Tomsing; se ham frimodigt ind i Øinene, og vær ikke bange for ham eller skamfuld for at bede ham; og glem ikke at sige, at Du er bedrøvet over, hvad der er hændt, og lov at være en snil Gut for Eftertiden. Nu, det er det Hele — husk nu paa det" — og inden Peter kunde svare et Ord, var hun allerede langt borte.

Hendes sidste Ord bestemte Peter; han gik modigt til sin Fader og gjorde, som hans lille Veninde havde sagt, og det gik godt; hans Bøn blev tilstaaet, og idet han gik bort, hørte han endog Faderen sige til sin Kone: „Naar det kommer til Stykket, er Gutten ikke saa dum endda"; og han saa virkelig ud som et andet Væsen, da den lille Pige den næste Morgen fandt ham siddende paa Solsiden ved Veikanten med Snap ved sin Side.

Og Peter tilbragte mangen Dag med at tænke over, hvad der var hændt hin Morgen, og i hans barnlige Drømme stod den lille Pige for ham som et overjordisk Væsen. Han omtalte ikke sit Møde med hende til nogen Moders Sjæl; det var ligesom han var bange for, at det Hele skulde opløse sig i en Drøm, og da en Dag den lille Pige forærede ham et Par Vanter, som hun selv havde strikket, fordi hun ynkedes over at se hans røde, forfrosne Hænder, da byggede han et lidet Hus af Sten og gjemte Vanterne deri, hvergang han gik hjem.

Den lille Pige passerede regelmæssig hver Morgen forbi Peter paa Veien til Skolen og vekslede nogle Ord med ham. I Almindelighed havde hun nogle Blomster i sin Kurv som en Foræring til sin Lærerinde. En Dag, da hun havde en Krans af Nyperoser, viste hun

Peter den og spurgte ham, om han ikke syntes den var smuk; Peter svarede med en ligegyldig Mine, at de var saa almindelige, og at han havde seet dem saa ofte, at han var ganske kjed af dem.

„Men er der ikke tusinde almindelige, men smukke Ting rundt omkring os, Peter, som nok er værd at se paa? Naar vi vilde undersøge dem og tænke over dem, vilde vi fordrive mangen ensom og kjedelig Time. Vi kan lære Noget af den mindste Ting, som Gud har skabt. Husker Du, Peter, den sorgfulde Dag, da Du aldeles havde givet Dig over til Fortvilelsen, og Solen skinnede paa denne Plads til ingen Nytte, medens Du sad der borte i Skyggen og frøs? Men ikke før havde jeg faaet Dig over i Solskinnet, førend Alt blev godt, husker Du det; Peter? Nu, der er en liden Sætning her i denne Bog, som stedse minder mig om hin Dag, se her er den: „Haabet er Hjertets Solskin", og hun pegede paa et Sted i Bogen, som hun holdt hen for Peter; men denne blev blodrød i Ansigtet og hang med Hovedet; dog i samme Øieblik mindedes han hendes Raad: at se Folk frimodigt ind i Øinene; han hævede Hovedet og sagde med fast Stemme: „Det nytter ikke, jeg kan ikke læse; Ingen har brudt sig om at lære mig det."

Allerede førend han begyndte at tale, jættede den lille Pige, hvorledes det hang sammen. „Aa, ikke Andet," sagde hun med en fornøiet Mine; „det skal Du snart lære." Og hun begyndte virkelig straks at lære ham Bogstaverne. Dog snart lukkede hun Bogen og sagde alvorlig: „Nei, ved Du hvad, Peter, dette vil ikke gaa; jeg har ikke Tid, og Du maa ikke længere forblive i Uvidenhed. Du maa bede din Fader sende Dig i Skolen."

Men den, som nu gjorde store Øine, det var Peter; en saa dristig Tanke kunde aldrig have faaet Indgang i hans Hoved; han havde aldrig bedet sin Fader om mere end en eneste Ting, og hvor skulde han tage Mod fra til at fremkomme med nok en Bøn? Men hans lille Raadgiverske bekjæmpede modigt alle hans Indvendinger, og det blev tilsidst afgjort, at naar Peter kunde Bogstaverne, da skulde han bede sin Fader at sende ham i Skolen. Han fik laane en Abcbog af den lille Pige, og ved hendes Hjælp bragte han det i faa Dage saavidt, at han godt kjendte Bogstaverne, baade de store og de smaa. Dette indgjød ham mere Selvtillid, og samlende alt sit Mod gik han en Morgen hen til sin Fader og bad ham om at faa gaa i Skole.

„I Skole, Gut!" raabte Faderen. „Hvad vil Du der?" spurgte han og betragtede ham fra øverst til nederst.

„Jeg vil lære at læse, Fa'r," svarede Drengen bestemt. „Jeg kan allerede Bogstaverne."

„Bogstaverne! et godt Stykke Arbeide i Sandhed," sagde Faderen leende, „for en 10 Aars gammel Gut."

Peter følte Blodet stige sig til Hovedet ved denne ufortjente Bebreidelse; men nu tog hans Stedmoder tilorde: „Desto større Skam for os, at vi har ladet ham gaa saa længe uden at lære Noget, dersom han var istand til at lære; og det var et godt Stykke Arbeide for Dig, min Gut, at lære Bogstaverne paa egen Haand; Du kan være stolt af det; hvem ved, om Du ikke tilsidst kommer til at gjøre os alle Ære."

Peters taknemmelige om end forundrede Blik ved disse venlige Ord gik Forældrene til Hjertet; hans Fader klappede ham paa Hovedet og sagde, at han skulde faa Lov at gaa i Skolen; og fra det Øieblik syntes Peter at begynde en ny Tilværelse. Han havde faaet Agtelse for sig selv, og Andre lærte ogsaa snart at agte ham; man søgte nu ligesaa ivrigt at opdage nye gode Egenskaber hos ham som før slette; hans Hjerte og hans Forstand, som saalænge havde ligget udyrket, gav nu en tidobbelt Høst, og medens han vandt sine Meddisciples Kjærlighed, erklærede hans Lærere efter faa Maaneders Forløb, at Peter var den flinkeste Gut i Skolen.

Hvor stolt han vilde have følt sig, dersom han havde kunnet meddele sin lille Veninde disse gode Tidender, men han havde ikke seet hende siden den Dag, han havde gjort hende bekjendt med Udfaldet af sin Samtale med Forældrene. Hver Dag i sine Fristunder begav han sig hen til sin gamle Plads ved Veikanten, hvor ellers Snap i hans Fraværelse maatte passe paa Gjæssene; men ingen syngende lille Pige kom for at give ham gode Raad; Sommeren svandt, og endda kom hun ikke. Endelig en Dag senhøstes, Glæde over Glæde! saa han hende komme langsomt op over Bakken; Snap for hende imøde og rev hende næsten overende i sit Anfald af Glæde, og Peter var ikke sen med at følge ham; saaledes gik de hen til deres gamle Plads i Solskinnet, der nu kun havde liden Varme. Peter betragtede med glædestraalende Øine sin lille Veninde, men gjorde dog den Bemærkning, at hun var bleven bleg og mager siden han saa hende. „Jeg har ogsaa været meget syg siden," svarede Pigen med svag Stemme; „det er idag første Gang jeg er ude i mange Maaneder, og jeg har været henne hos min Lærerinde, og med det samme maatte jeg be-

søge mine kjære Venner ved Veikanten. Hvorledes lever Du, Peter og Du, Snap?"

Og der var nu meget at fortælle og spørge om, saa Tiden gik hurtigt. Men jo mere Peter betragtede de blege Kinder og de matte Øine, desto mere bedrøvet blev han. „Du har været syg, siger Du, men er Du da rigtig frisk nu? Jeg er bange, Du har vovet Dig for tidligt ud."

„Aa, nei," svarede den lille Pige smilende venligt, „den friske Luft gjør mig godt, men nu maa jeg gaa; det begynder at blive kjøligt." Hun reiste sig, og efter et Øieblikš Taushed tog hun sin lille Bibel frem af sin Lomme og sagde: „Vil Du gjemme denne til Minde om mig, Peter, og læse ofte i den? Jeg er saa glad over at Du kan læse nu. Farvel da, Peter," og hun rakte ham sin lille magre Haand til Afsked, „ikke sandt, hvad enten vi mødes oftere eller ikke, saa vil Du ikke glemme mig?"

Peter rystede kun paa Hovedet med Taarer i Øinene. Pigen vedblev: „Husk paa, hvad jeg altid har sagt Dig, at i alle Modgange og Gjenvordigheder findes der altid en eller anden lys Side. Farvel, Peter", sagde hun endnu engang og fjernede sig langsomt efter først at have klappet Snap paa Hovedet. Peter bøiede Hovedet ned mellem Knæerne som i fordums Dage og græd bitterlig, han vidste ikke selv hvorfor.

Hver Dag kom han hen til Veikanten, og medens han ventede paa den lille Pige, læste han et Stykke i Bogen, hun havde givet ham; men han saa hende ikke mere. Bogen gjemte han omhyggeligt i det samme lille Hus, som han havde bygget for den første Foræring, han havde faaet af hende, Vanterne; og han tættede Huset med Mose og Ler, for at Fugtigheden ikke skulde skade hans Skatte, som han ikke kunde bekvemme sig til at lade noget fremmed Øie se; men da han en Morgen efter en stærk Regn om Natten fandt, at Bogen var bleven vaad, stak han den ind paa Brystet for i Hemmelighed at tørre den ved Skorstensilden. Men medens han holdt paa dermed listede sig en af hans smaa Søstre, som var bleven hans Yndling, fordi han fandt, at hun lignede hans første og bedste Ven, bag hans Ryg for at se, hvad han bestilte; hun gjorde da, hvad der aldrig var faldet Peter ind at gjøre, hun vendte raskt Titelbladet om paa Bogen og opdagede der Giverens Navn.

„Anna Johnsen!" læste hun først høit, siden langsomt for sig selv. — „Anna Johnsen! Saa hed jo den gamle Andersens Datter-

datter, hin søde lille Pige, som Alle sagde var altfor smuk og god og klog til at hun kunde leve længe".

„Og lever hun da ikke længere?" spurgte Peter med skjælvende Stemme.

„Ak nei", svarede Søsteren, — „de sagde altfor sandt, hun døde for 8 Dage siden."

„Men hvorfor spørger Du saa ængsteligt derom, Peter? Og hvor har Du faaet denne Bog? Kjendte Du Anna Johnsen?"

Peter havde rigtignok havt en Anelse om, at hans lille Veninde ikke længere var blandt de Levendes Tal, men Visheden overvældede ham næsten. Men da han tilbagekaldte i sin Hukommelse hendes sidste Ord og erindrede, hvormeget der var forbundet med deres korte Bekjendtskab, og som aldrig kunde gaa tabt for ham, viste han hendes Minde den største Ære ved at beherske sin Sorg, og han svarede Søsteren roligt: „Ja, Else, jeg kjendte hende og, hvad der er endnu bedre for mig: hun kjendte ogsaa mig".

Anna Johnsens korte Liv havde ikke været uden Gavn; hun havde med Guds Hjælp reddet et Medmenneske fra Fortabelse, thi efter al Rimelighed, havde Peter uden hende været fortabt. Han blev, som hans Stedmoder havde spaaet, en Ære for hele Familjen; men naar i Tidens Løb, da han blev en virksom og høit agtet Mand i sin Kreds, Nogen omtalte hans Fortjenester, da fortalte han stedse Historien om sit Bekjendtskab med Anna Johnsen og bad dem give hende Æren for, hvad han muligens var.

---

5. Gode Raad er bedre end Penge.

For mange Aar siden boede i Dalerne i Sverige en fattig Husmand ved Navn Sven Erikson med Hustru og mange Børn; Hungeren er en vanlig Gjæst iblandt Dalernes fattige Befolkning, thi en ufrugtbar Jordbund og et haardt Klima gjør det vanskeligt selv for den Flittigste og Nøisomste at skaffe det Nødvendige tilveie til Livets Ophold. Det har derfor været almindeligt i umindelige Tider, at de Yngre og Kraftigere vandrer ud om Vaaren for at søge Arbeidsfortjeneste dels i andre Dele af Landet, dels her i Norge. Ved streng Sparsommelighed sættes de da istand til om Høsten at vende tilbage med saamange Penge, at de

kan kjøbe et Par Tønder Korn til at blande Barkemelet med, thi dette sørgelige Næringsmiddel, som her er en Sjeldenhed, det er i Dalerne ganske almindeligt. Ogsaa Sven Erikson vandrede tilligemed mange Flere ud en Vaar og maatte overlade det til Brita Kaisa, saa hed hans Hustru, at sørge for sig selv og Børnene saa godt hun kunde. Sven tog Veien til Norge og fik Arbeide paa en Gaard paa Hedemarken; Sven var, som Dalekarlene i Almindelighed er, en troværdig Arbeidskrok og forøvrigt en helt igjennem skikkelig Karl; hans Husbonde, Thore Hoel hed han, fattede megen Godhed for ham, og da Høsten kom, overtalede han ham til at indtræde som Gaardsdreng for 1 Aar; han skulde have en ny Klædning og 10 Spd. i Penge i Løn. Med en Kammerat, som vendte tilbage til Dalerne, sendte Sven sin Sommerfortjeneste til sin Familje. Thore Hoel vedblev at være særdeles tilfreds med Sven, og han havde ogsaa al Grund til at være det; Sven var hændt til noget af hvert, kunde baade snedkere og smide og indredte en Stue om Vinteren paa de Tider, han ikke laa i Tømmerskogen eller drev paa Kjøring; da Vaaraannen kom, denne Mærraplage paa Hedemarken, som pleier at tage Huldet af den dygtigste Hest, var Hoelgubbens Heste, uagtet den stærke Kjøring om Vinteren, i god Stand, og det havde han Sven at takke for, thi denne var utrættelig i at stelle Hestene; han var oppe to Gange hver Nat og forede dem, skrabede og pudsede dem derhos daglig, hvorved Hestene trives særdeles vel. „Jeg skjønner ikke, hvorledes Sven bær sig ad med Hestene mine“, sagde Thore Hoel, da det var Slut med Vaaraannen; „endda det har været en strengere Kjøring end jeg kan mindes, er Hestene lige vakre og flinke som da vi begyndte, og Vaaraankaggen har strukket til iaar som andre Aar, endda Sven rigtig har foret paa Spreng“. „Ja, Du maa sige det“, sagde Mo'r Hoel og standsede Rokken; „og saa hjælpsom som han Sven er mod os Kvindfolk; er der ikke Ved hugget, saa regner han aldrig paa, om han hugger i Hviletiden; har jeg Brug for en af Fjøsjenterne inde, saa er Sven straks villig til at bære nogle Vandbøtter; og altid lige blid og snil er han“. „Det er sandelig en Tjener, som ikke kan betales med Penge“, tog Gubben atter tilorde; „jeg vilde ønske, jeg kunde beholde ham al min Tid“. Saaledes kappedes de Gamle om at rose Sven; Husets øvrige Folk holdt ogsaa meget af ham, thi han var stedse tjenstagtig og godslig.

Slaataannen gik ikke mindre godt end Vaaraannen; uagtet Veiret var ustadigt, passede Sven saa nøie hver Stund, at han fik Høet bedre og tidligere ind end Naboerne; Agrene bugnede af Herrens Velsignelse,

der godt og i god Tid kom i Hus. Mikeli nærmede sig med stærke Skridt, og Sven begyndte at tale om Hjemreisen, men Thore Hoel vilde Intet høre derom; han skulde have Tømmer hugget og hjemkjørt til et nyt Fjøs denne Vinter, og hvorledes skulde det gaa „Gampane", dersom de skulde overlades til en Slusk af en Dreng, slig som de der var at faa; nei, nei, Sven maatte blive endnu et Aar, og han vilde give ham en ny Klædning og 15 Daler i Løn, desuden skulde han faa en Tønde Blandkorn at sende hjem fra Grundset Marked. Sven kløede sig i Hovedet, han syntes det var for galt at blive saa længe borte fra Kone og Børn; men da nu Mo'r Hoel kom med en Stump Lærred og et Stakemne til a Brita Kaisa, og Børnene kom hver med sine Gaver til de smaa Dalekullerne hans og bad, at han da endelig ikke maatte reise fra dem til Vinteren, thi hvem skulde da fortælle dem Eventyr og spikke Leker til dem, da maatte han give tabt, og da han nu havde indgaaet paa at blive endnu et Aar, da blev der rigtig en Høitidsdag paa Hoel. Mo'r trakterede hele Huset med Flødegrød om Kvelden, og Fa'r Hoel satte Brændevinsflasken frem, som dengang var en større Raritet end det nu er eller ialfald for kort Tid siden var. Saamangen Tjener vilde være bleven indbildsk ved saamegen Krus, han vilde være bleven doven og opsætsig, men Sven blev intet af dette; tvertimod blev han, om muligt, endnu flittigere, endnu tjenstagtigere og villigere end før. Hoelfolket saa ogsaa Mon i hans Arbeide; de havde aldrig staaet sig saa godt, aldrig havde Lykken i Et og Alt været dem saa gunstig, og de kunde ikke lade være imellem sig indbyrdes at udtale den Tro, at det var Sven, der havde Lykken saaledes med sig. Men en saadan Lykke skulde findes paa hver Gaard, dersom Tjenerne altid var saa brave som Sven og Husbondsfolkene saa skjønsomme som Thore Hoel og hans Hustru. Arbeidsomhed og Orden bærer altid sin sikre Frugt — Velstand, og samvittighedsfuld Opfyldelse af gjensidige Pligter nyder altid Guds Velsignelse.

Da Aaret atter var omme, blev der den samme Tiggen og Beden, at Sven endnu skulde blive et Aar; Thore Hoel lovede at give ham saa meget i Løn, at han, denne tillagt hvad han før havde optjent, kunde have fulde femti Daler i Lommen, naar han vendte tilbage; 50 Daler er en stor Sum for en Dalkarl; Thore forestillede Sven, at han for denne Sum kunde kjøbe sig en liden Jordvei og se sin og Sines Fremtid sikret; længe stod han imod; han havde ikke hørt fra Hjemmet i to Aar: „kanske," sagde han, „gaar Barna mine og be'r for hver Mands Dør; kanske er Kona mi død af Nød og Sorg;"

men paa den anden Side var Udsigten til at erholde en Selveiendom meget fristende; endelig gav han efter, men Thore maatte love ham ikke oftere at friste ham. Alt gik ogsaa dette Aar til Thore Hoels Tilfredshed; han fik en rig Høst, og alt Levende, baade stort og smaat, trivedes mærkværdig godt. Da endelig Skilsmissedagen oprandt, herskede der en almindelig Bedrøvelse paa Hoel. Gubben Hoel gik taus omkring og saa til sit Stel; Mo'r Sisel var oppe hele Natten og bagede Lefser til Svens Niste; Børnene vilde slet ikke forlade Sven et eneste Øieblik; denne selv var ikke mindre vemodig stemt end de Andre; han havde nu været i 4 Aar paa Hoel, og han var bleven behandlet som et Lem af Familjen og ikke som en Fremmed eller Tjener; han havde faaet Stedet kjært, og baade Folk og Fæ havde han fattet en saadan Godhed for, at det var ham tungt at skilles fra dem. Da det led mod Tiden, at han maatte begive sig paa Vandring, kaldte hans Husbonde ham ind i Sengkammeret, hvor ellers Ingen uden Familjens Nærmeste kom; det var der han havde sine Penge og sit Regnskabsstel. „Du har tjent mig ærlig og tro, Sven," tog Thore til Orde, „det Vidnesbyrd har jeg her givet Dig," og han rakte ham et beskrevet Stykke Papir; „Du har været mig en Tjener, som jeg aldrig venter at faa Magen til, og uskjønsom var jeg, om jeg ikke ønskede Dig alt Godt til Gjengjeld, som kan falde i Menneskets Lod alt efter sin Stand og Stilling. Guds og din Samvittigheds Bifald har Du før, modtag nu ogsaa min Tak for din tro Tjeneste;" med disse Ord rakte Thore ham rørt Haanden.

Sven kunde Intet svare, han rystede trofast sin brave Husbonds Haand, medens Taarerne randt ham nedover Kinderne.

„Ja, ja, jeg ser det nok, Sven," sagde Thore; „Du ved, jeg mener det oprigtigt, og Du har fuld Tillid til mig."

„Tillid til Jer, Husbond?" fremstammede Sven, „ja, som til ingen Anden i Verden."

„Vil Du da følge de Raad, som jeg kunde have Lyst at give Dig, før vi skilles?"

„Ja, det kan Husbond være sikker paa; jeg vil følge dem næst Guds Ord."

„Men hvad vilde Du vel sige, Sven, om jeg bad Dig modtage mine gode Raad istedetfor de Penge, jeg er Dig skyldig? Lad mig nu se, om Du virkelig har Tillid til mig: jeg siger Dig, at mine Raad vil være Dig langt nyttigere og af langt større Værdi end de 50 Daler, Du har tilgode."

Dette Spørgsmaal satte Sven i ikke liden Forlegenhed; han havde vistnok fuld Tillid til sin Husbond, og han troede ogsaa, at han kunde give gode Raad; han havde allerede faaet mangt et godt Raad af ham; men at disse skulde veie op hans 50 Daler, det havde han dog Møie for at fatte; han havde rigtignok hørt, at denne eller hin Tjener var kommen til stor Velstand ved at følge sin Husbondes Raad; han vidste ogsaa, at det var Skik og Brug at give Prokuratorerne store Penge for deres Raad, ligesaa Dokterne; han havde ogsaa hørt, at selv Kongen ikke foretog sig nogen vigtig Handling førend først at have hørt sine Statsraaders Formening, og at disse Statsraader havde stor aarlig Løn for at give gode Raad; Kongen kunde vist ikke have større Tanker om sine Raadgiveres Formue til at give gode Raad, end han havde om sin Husbondes, men det var dog saa sin egen Sag at tage nogle Ord istedetfor 50 Daler. Han betænkte sig længe, han vilde nødig støde sin Husbonde for Hovedet; endelig søgte han at holde gode Miner og truede sig til at le, idet han sagde: „Aa, jeg skjønner nok, at det ikke er Husbonds Mening — med Forlov, det er altid bedre at le end at græde — det er vel bedst, jeg faar mine Penge, saa giver kanske Husbond mig de gode Raad atpaa.“

„Dersom Nogen har Ret til at faa sin tro Tjeneste betalt til sidste Skilling, saa er det Dig, Sven, og Du tror da vel ikke, at jeg vil forholde Dig dine ærligt fortjente Penge. Tror Du, jeg kunde se Dig lige i Øinene, dersom jeg havde til Hensigt at berøve Dig en eneste Skilling?“

„Men, min snille Husbond,“ indvendte Sven, „hvorledes skulde jeg kunne se min Hustru og mine Børn lige i Øinene, naar jeg efter 4 Aars Fraværelse kom til dem med tomme Hænder?“

„Jeg ved, hvad Du i dette Øieblik tænker,“ svarede Thore, „men jeg siger Dig, at dersom Du modtager mine Raad, skal Du snart bringe din Familje i en lykkelig Stilling; Du skal ved din Tilbagekomst til Dalerne være rigere end Du nu er. Vælger Du imidlertid at lade mig udbetale Dig Pengene, da er mine Raad Dig til ingen Nytte, og Du skal vende tilbage til dit Hjem lige fattig, som Du forlod det.“

Endnu tøvede Sven; han vred sig som en Orm; han dreiede sin Hat uophørlig rundt, kløede sig i Hovedet og saa op til Himmelen, som om han ventede, en Engel skulde komme ham tilhjælp. Men Thore sparede ham alle hans Indvendinger: „Hør Sven,“ sagde han, „jeg kunde have Grund til at blive vred paa Dig, fordi Du har saa

liden Tillid til din gamle Husbond; alligevel har jeg formeget tilovers for Dig dertil. Afslaar Du mit Tilbud og modtager dine Penge, vil det bestemt blive din Ulykke. Sætter Du derimod fuld Lid til mig, og Du efter din Hjemkomst skulde angre at have fulgt mit Raad, saa behøver Du blot at komme tilbage, og jeg lover Dig at udbetale Dig dine 50 Daler og endda lægge 10 Daler til for Reisen."

Thores alvorlige Tone og endeligen hans Løfte om under alle Omstændigheder at udbetale Pengene, bestemte Sven; han vidste, han havde en Mand af Ord for sig. Altsaa lagde han sin Haand i Thores udrakte Høire, vistnok endnu ikke uden en vis indre Uro; det Hele forekom ham ligesom en Drøm.

„Sæt Dig ned, Sven," sagde Thore, „og lyt saa opmærksomt til mine Ord, thi følger Du ikke nøiagtigt mine Raad, er jeg bange for, Du kommer til haardt at bøde derfor, hvorimod jeg spaar Dig en lykkelig Fremtid, om Du følger dem."

„Jeg er lutter Øre," svarede Sven.

„Første Raad," begyndte Thore: „Glem ikke paa din Vandring til Hjemmet at holde Dig til Kongeveien, undgaa alle Biveie, om Du ogsaa derved forlænger din Reise. Har Du forstaaet mig?"

„Fuldkommen vel," svarede Sven, idet han dog ikke kunde undlade at tænke i sit stille Sind: Dersom alle Hoel-Gubbens Raad er som dette, da er mine Penge godt anvendt.

„Det andet Raad," fortsatte Thore: „Dersom Du opholder Dig i et fremmed Hus, især om Natten, saa se Dig vel for, og bemærker Du, at Værten er gammel og hans Hustru ung, saa se til at komme afsted saasnart som muligt og bliv der for Alting ikke om Natten. Læg især vel Mærke til dette Raad, Sven," tilføiede Gubben.

„Jeg kan det udenad," svarede Sven, idet han sagde med sig selv: Kunde jeg bare finde Nogen, som vilde overtage denne Kjøbekontrakt, saa er jeg færdig til øieblikkelig at sælge disse Raad for 50 Daler.

Men det var nu for sent at gjøre Handelen med Thore om igjen, og Sven syntes, det bedste, han kunde gjøre, var at komme afsted saa snart som muligt for at prøve de gode Raad. Han tog derfor Afsked med Hver især; men Mo'r Sisel lod ham ikke gaa, førend hun havde forsynet ham med en god Niste og ovenikjøbet givet ham en nybagt „Sigtkaku" som en Foræring til Brita Kaisa, for at hun kunde engang faa smage ordentligt Brød, saadant, som der ikke findes Mage til hverken i Norge eller Sverige. Og da der ikke var Plads til den i Skræppen, blev den puttet i den store Lomme paa Svens Dalkarls-

kofte, thi hans Husbondsfolk havde været saa snille at give ham Klæder baade af Farve og Snit, som er brugelig i hans Fædrenehjem. Ja, da der manglede Knap i Lommen, hentede Mo'r Sisel Synaal og Traad og syede Lommen igjen, thi hun var stolt af sin Kage og vilde for Alting ikke, at der skulde komme den Noget til. Efter nye Haandtrykninger og gjensidige gode Ønsker for hverandres Vel, skiltes Sven med Taarer i Øinene fra sine gode Husbondsfolk og drog ad Sverige til.

Sven vandrede den hele Dag efter den slagne Landevei og gav sig kun Tid til at hvile et Par Gange, medens han lod sig Mo'r Sisels Niste smage godt. Om Aftenen søgte han Natherberge paa en Gaard, der laa lige ved Veien; her traf han sammen med et Par omreisende Handelskarle, der paa de Kanter gjerne gaar under Navn af Nummedøler eller Kræmmere; da disse pakkede ud sine Varer og indbød Husets Folk til Handel, kjøbte Sven for nogle Smaapenge, han havde paa sig, en Saks til Brita Kaisa, for dog ikke at komme aldeles tomhændt hjem. Om Morgenen tog Handelskarlene en Benvei og opfordrede Sven til at gjøre Følge med dem; men han mindedes det dyrekjøbte Raad, Hoelgubben havde givet ham om ikke at forlade Landeveien; altsaa skiltes de ad og drog hver sin Vei. Sven tilbagelagde ogsaa denne Dag et godt Stykke af Veien og nærmede sig allerede Grændsen, da han om Aftenen søgte Husly. I den Gaard, hvor han søgte dette, traf han til sin store Forundring de to Handelskarle, som om Morgenen havde skilt sig fra ham i den Formodning, at de vilde faa et stort Forsprang for ham, og i hvilken Forfatning traf han dem? Saarede og udplyndrede lige til Skjorten. De arme Mennesker havde været i Røveres Hænder og kunde ikke noksom prise Svens gode Lykke, der havde ledet ham til at holde sig til Kongeveien, hvorved han havde undgaaet den haarde Skjæbne, som havde rammet dem. Sven maatte ogsaa tilstaa for sig selv, at Hoelgubbens Raad havde vist sig at være godt, dog forsømte han ikke i sin Aftenbøn at give Gud Æren. Om Morgenen drog han atter videre og vandrede snart atter mellem Landsmænd; det længe savnede Modersmaal lød lifligt i hans Øren, og det syntes ham, at hans Fod flyttede sig dobbelt saa let paa Fædrelandets elskede Jord. Efter 4 Aars Forløb skulde han atter sove paa svensk Grund; han fandt om Kvelden et hyggeligt Herberge, hvor en ung og vakker Værtinde saa ham tilgode med ægte svensk Gjæstfrihed; foruden Sven var der ogsaa et Par Brugseiere, som reiste i Forretninger; da de havde spist til Aftens, satte de sig alle Tre omkring Peisen, hvorpaa der brændte et

lystigt Baal, tændte sine Piber og slog en Passiar af. Medens de sad saaledes, kom Værten ind og hilste paa dem; det var en ærværdig gammel Mand, som saa ud til at kunne have været sin unge Kones Bedstefader; det lod til, at det kjærligste Forhold fandt Sted mellem Ægtefolkene; Konen vimsede geskjæftig om den Gamle, som havde været borte siden den foregaaende Dag; hun satte frem Kveldsmad til ham, og da han havde spist, sagde hun, at det vel tjente Alle bedst nu at begive sig til Ro; men Mændene syntes Piberne røg saa godt og at det var saa kosligt ved Peisen, at de nok vilde sidde oppe endnu en Stund. Konen gjorde dem imidlertid opmærksom paa, at hendes Mand var træt og at det allerede led langt paa Kvelden, saa de Reisende af Høflighed maatte finde sig i at afbryde Samtalen og lavede sig til at gaa tilsengs. Men under alt dette for der mange underlige Tanker igjennem Svens Hoved. Ligesiden den graahærdede Vært var kommen tilsyne, havde det ringet for hans Øren: Tag ikke Natherberge i et Hus, hvor Værten er gammel og hans Hustru ung. Saaledes havde Thore Hoels andet Raad lydt. Sven syntes rigtignok, man ikke kunde finde et hyggeligere Natherberge, hvor den Reisende tryggere kunde udhvile sig efter en lang Vandring; men saa huskede han paa „Benveien," der var bekommet Handelskarlene saa ilde. Da Selskabet var rede til at bryde op og gaa tilsengs, var Sven kommet til den Beslutning at ville følge det ham givne Raad bogstaveligt, og han gjorde sig til den Ende et Ærinde ud. Ikke før var han kommen ud paa Gaarden, førend han tog Benene fat og løb det forteste han kunde hen ad Landeveien, ret ligesom han vilde undfly en stor Fare. Naten var imidlertid kulsort, og Regnen øste ned; Sven begyndte at betænke, at han let kunde fare vild i den mørke Nat, og han mindedes desuden, at det var bleven sagt, at der var over 2 Mile til nærmeste Hus. Han sagtnede derfor Farten og tænkte over, om det ikke var bedst at søge et Ly for Natten, det første det bedste. Han havde lagt Mærke til en Skaale paa den Gaard, han netop havde forladt, og han listede sig forsigtigt derhen og søgte sig et Leie i en Krog, just ikke meget blødt, men Dalekarlen er ingen forkjælet Byboer, han sover sødt paa det haarde Gulv eller den bare Mark med en god Samvittighed til Hovedpude. Sven havde gaaet langt om Dagen og var dygtig træt; han faldt derfor straks i Søvn. Hvorlænge han havde sovet, vidste han ikke, da han blev vækket ved en Støi; han for forskrækket op, men besindende sig paa, hvor han var, forholdt han sig rolig og lyttede efter, hvad det vel kunde være. Han mærkede, at det

var en Hest, der stod bunden til Skaalevæggen; det regnede fremdeles, men Maanen var staaet op, og omendskjønt den ikke var synlig, var der dog en Lysning i Luften, saa man kunde skjelne Gjenstandene. Sven opdagede en Glugge ligeoverfor der, hvor han hørte Hesten; han famlede sig sagte hen til Væggen og kigede forsigtigt ud af Gluggen; han saa nu en Mand staa ved Siden af Hesten, over hvis Ryg han havde slængt en Kappe; da Maanen just kom et Øieblik frem bag en Sky, kunde han tydeligt se hans Ansigt: han kunde vel være en 30 Aar, var høi og før med et sort Skjæg; han holdt Noget i Haanden, som blinkede i Maanelyset, men Sven kunde ikke se, hvad det var, da Manden i det samme stak det ind paa Brystet; denne nærmede sig derpaa Stuebygningen, og Sven hørte ham pikke sagte paa et Vindu, der straks blev aabnet; en Fruentimmerstemme, som Sven gjenkjendte at være den unge Kones Stemme, sagde dæmpet, men dog saa høit, at Sven tydelig kunde høre det: „Kommer Du da endelig?“ Manden svarede: „Ja, her er jeg, Karen, bestemt paa at opfylde dit Ønske; sover Gubben?“ „Ja“, lød Svaret; „kom ind, men gjør ingen Støi, de to Reisende ligger i Kammeret.“ Manden steg ind af Vinduet. Sven var et lydløst Vidne til denne Scene; han stod ubevægelig af Skræk, thi den Tanke havde som et Lyn slaaet ham, at her en Ugjerning skulde begaaes. Hvad skulde han gjøre? Skulde han gjøre Anskrig? Skulde han komme den Faretruede tilhjælp? Men hvem gjaldt det? En Anelse sagde ham, at det var den gamle Mand, Værten. Uden ret at vide, hvad han gjorde, var han gaaet ud af Skaalen og havde nærmet sig Vinduet, hvorigjennem Manden var krøbet ind; han stod der ganske tvilraadig; han havde ikke andet Vaaben end den Saks, han havde kjøbt af Nummedølen, thi Tollekniven havde han glemt inde ved sin hurtige Flugt; det gjaldt maaske hans Liv, om han blandede sig i denne Sag; han huskede i dette Øieblik paa Brita Kaisa og sine Børn og begyndte allerede at ile bort fra Huset, da han hørte en dump Lyd inde fra Bygningen ligesom noget Tungt faldt til Jorden; han lyttede et Øieblik og skyndte sig derpaa afsted; men som han kom forbi Hesten og bemærkede den Fremmedes Kappe, fo'r den Tanke ham igjennem Hovedet, at han skulde skaffe sig et Kjendsel paa den Fremmede, og med Saksen klippede han et lidet Stykke af Kappekraven og nogle Tagl af Hestens Hale, og nu løb han det forteste han kunde bort efter Landeveien; han standsede ofte og lyttede efter, om Nogen kom efter ham. Hans Sind havde aldrig været i et saadant Oprør; hans Liv havde hidindtil henrundet uden nogen mærkelig

Hændelse, og den første Gang, da han ligesom var bleven sat paa Prøve, havde han vist sig feig og frygtagtig, thi en Stemme i hans Indre sagde ham, at det havde været hans Pligt at komme dem tilhjælp, som var i Nød, selv med Fare for hans eget Liv. Utilfreds med sig selv fortsatte han sin Vandring hele Natten, og først ud paa Dagen tog han sig nogen Hvile. Efter at have faaet sig en god Søvn, tænkte han roligere over, hvad der var passeret, og han mente da, det maatte kunne undskyldes, at han ikke blindt havde styrtet sig i en ubekjendt Fare; han mindedes Hoelgubbens andet Raad og tænkte, at det, naar det kom til Stykket, nok var sine Penge værd. Uden at Noget hændte ham, nærmede Sven sig den tredie Dags Eftermiddag sit Hjem; allerede saa han fra det Fjerne Røgen stige op ovenover Bakken, bag hvilken hans Hytte laa: hvor Hjertet bankede i ham, stakkels Fyr! Endeligen var han paa Toppen af Bakken: der laa Hytten i sin stille Ensomhed, omgivet af Furruskog ved Bredden af en liden Elv, og hvem skulde han se siddende udenfor Døren i Solskinnet uden sin egen kjære Hustru! Saa hurtigt, som hans skjælvende Ben vilde bære ham, ilede Sven nedover mod Hytten; hørende Fodtrin paa den stenede Sti, saa Brita Kaisa op fra sit Arbeide og gjenkjendte den Kommende; hun udstødte et Skrig og sprang ham imøde, og snart var de saa længe Adskilte forenede; de af Børnene, som var hjemme, var ikke langt borte, og det blev da en Glæde paa dem over Faderens Hjemkomst, forsaavidt de kjendte ham igjen. Nu blev der da spurgt og svaret til langt paa Kvelden; Sven maatte fortælle om sit Ophold hos „Norrbaggerne," og det gik let for ham, indtil han kom til Afskeden fra Norge, da begyndte han at stamme og vidste ikke ret, hvorledes han skulde komme fra det; endeligen maatte han dog ud med Sproget, og Brita Kaisa saa ikke synderlig fornøiet ud, da det hele Udbytte af det lange Ophold i Norge viste sig kun at bestaa i en Saks og en Kage; Sven mindede vel om, at han bare behøvede at gaa tilbage for at hente Pengene, men „Gumman" mente, det var bare „Narri," og at han kunde ligesaavel have taget dem med sig med engang. Imidlertid slog hun sig snart tiltaals; hun vilde ikke trætte med Sven den første Kvelden, og saa skulde da „Sigtkaku" hendes Mo'r Hoel prøves; men hvor stor blev ikke Alles Forundring, da det befandtes, ved at skjære en Skive af den, at den var indhul og at der laa 100 gode Bankosedler og et Brev, som rigtignok Ingen kunde læse, i Hulingen. Der blev nu stor Glæde, og Sven skulde have været fuldkommen lykkelig, dersom ikke Tanken om Begivenhederne

i det første Nattekvarter paa svensk Grund havde foruroliget ham. Han talte med sin trofaste og kloge Hustru derom, og hun raadede ham at gaa til Præsten og lette sit Sind ved at meddele ham den hele Historie, saa kunde han med det samme faa Brevet, der laa i Kagen, læst. Dette Raad syntes Sven godt om, da han kjendte Præsten for en god, tjenstagtig Mand, som altid havde Trøst og Raad paa rede Haand til sine fattige Sognefolk. — Altsaa gik Sven den næste Dag til Præsten og fortalte ham, hvad der var hændt ham fra først til sidst; han fremtog endelig Brevet, han havde faaet; dette lød saaledes:

Min kjære Sven.

Da jeg vidste, hvor godtroende og uerfaren Du er, frygtede jeg for, at der skulde tilstøde Dig noget Ondt, hvis Du havde dine Penge paa Dig; derfor overtalede jeg Dig, paa den Maade Du ved, til at lade mig beholde dem, for at jeg kunde faa Leilighed til at sende dem med Dig, saaledes at Ingen, ikke engang Du selv, anede det. Jeg vil haabe, at min List er lykkedes og at Du, naar Du læser dette Brev, er velbeholden i dit Hjem. Gud være med Dig, min brave Sven. Husk paa, at Du altid, hvorledes det end gaar Dig, har en trofast Ven i Thore Hoel.

Præsten hørte med megen Opmærksomhed og Deltagelse Svens Fortælling; han kunde ikke indse, sagde den værdige Mand, at der var Noget at sige paa hans Opførsel; han selv vidste slet ikke, om han havde havt Mod eller Aandsnærværelse til at handle anderledes; han roste ham for den Tænksomhed, han havde vist i et saa frygteligt Øieblik, ved at erhverve et Bevis imod den Person, han havde Mistanke til; Præsten lovede endvidere at anstille Undersøgelser i Anledning af den formodede Ugjerning og sende Bud til ham, hvis hans Nærværelse behøvedes; endeligen tilbød han sig at gjemme Svens Penge, imod at meddele Bevis, indtil denne havde taget en Bestemmelse med dem. Sven vandrede hjemad med let Hjerte og tog nu ivrigt fat paa at istandsætte Hytten, der trængte høiligen til Reparation. Det varede dog ikke længe, førend der kom Bud efter ham fra Præsten, og da han straks indfandt sig, erfarede han, at hans Frygt og Mistanke var altfor vel begrundet: den gamle Mand var bleven fundet myrdet ved flere Knivstik i sin Seng, og de to Reisende, som laa der om Natten, var bleven arresteret som de formentlige Forøvere af Mordet, da flere Hundrede Daler samt nogle mindre værdifulde Sager, den Dræbte tilhørende, var fundet i deres Værge foruden flere Beviser paa deres

Delagtighed i Gjerningen; de havde hidindtil paa det høitideligste bevidnet sin Uskyldighed, men Beviserne var saa stærke, at de upaatvilelig vilde blive dømte, dersom ikke Sven kom dem tilhjælp. Præsten havde gjort Øvrigheden bekjendt med Svens Historie, og der var berammet et Forhør, hvorved Sven skulde indfinde sig.

Dagen kom, og Sven indfandt sig ledsaget af Præsten til bestemt Tid og Sted; han afgav for Retten en nøiagtig Beretning om det Passerede; derpaa blev den Dræbtes Enke indkaldt; hun var ledsaget af en Mandsperson, i hvem Sven straks gjenkjendte den Mand, han om Natten havde seet krybe ind af Vinduet; han gjentog nu efter Dommerens Befaling sin Beretning; Enken og hendes Ledsager viste megen Uro under hans Fortælling og vekslede talende Øiekast. Dommeren spurgte derpaa Sven, om han kunde gjenkjende Manden, som han havde seet om Natten, hvortil han uden at betænke sig svarede: der sidder han ved Siden af den Myrdedes Enke! Konen blev dødbleg, og Manden sprang op som stukket af en Slange, men satte sig atter og søgte at fatte sig; han forsikrede, at det var en Feiltagelse, da han havde været mange Mile borte den ulykkelige Nat. „Hvorledes var Du klædt paa den Reise?“ spurgte Dommeren Manden; denne beskrev sin Dragt og nævnte endeligen ogsaa den Kappe, som han nu havde paa. „Det er ikke sandt“, sagde Sven, „thi den Kappe laa den omtalte Nat paa Ryggen af din Hest“. Manden slog op en kold Latter og sagde: „Det faar Du nok bevise“. „Det skal jeg“, sagde Sven, og fremtog den Lap, som han havde klippet af Kraven om Natten, og ved Undersøgelsen befandtes den netop at passe til Skaaret. I det Øieblik faldt Konen besvimet ned paa Gulvet, og Manden sad stum og bleg som en Dødning. Da Konen kom til sig selv igjen, gik hun til Bekjendelse, og under bitre Angerstaarer anraabte hun Gud og Menneskene om Tilgivelse; hun var bleven tvunget af sine Forældre til at ægte den gamle, rige Mand, sagde hun; hun havde imidlertid i længere Tid været hemmelig forlovet med sin Medskyldige i Misgjerningen, og deres Forstaaelse var bleven fortsat efter Giftermaalet; hun havde længe forgjæves opfordret ham til at tage Livet af hendes Mand; endeligen havde han indvilget, og Daaden var bleven udført den bevidste Nat, efter at han var bleven underrettet om, at der om Natten skulde ligge et Par Reisende i Huset, paa hvem Mistanken kunde væltes; nogle Penge og endel andre Ting, tilhørende den Myrdede, blev indstukket blandt deres Tøi, medens de sov.

Efter denne Tilstaaelse blev de uskyldigt Mistænkte løsladte, medens

de virkelig Skyldige blev indsat i Arresten for at vente paa Straffen for sin Forbrydelse. Da de Frikjendte, der var velstaaende Folk, erfo'r, at de skyldte Sven sin Befrielse, lagde de sin Taknemmelighed for Dagen ved at kjøbe ham et Stykke Jord, hvorpaa de byggede ham gode Huse. For sine egne Penge kjøbte Sven nogle Kjør og Sauer og var saaledes med Et fra en fattig Daglønner bleven en velhavende Jordbruger og det formedelst de „gode Raad, som var saameget bedre end Penge“.

---

6. Fantefølget.

Langt nord paa Helgeland ligger en Gaard, som saa mange andre Gaarde der, ensomt og langt fra beboede Steder. Det vilde være ilde, dersom Beboerne af saadanne Gaarde selv skulde finde sin Stilling saa beklagelig, som Folk i Byerne eller i de stærkt bebyggede Egne synes. Vanen er den anden Natur, siger man, og Mennesker, som fødes og tilbringer sit Liv i vort Lands mange Afkroge, føler sig ligesaa lykkelige i sin Stilling som de, der lever midt inde imellem Byernes Tusinder. Der er meget sandt i det Ordsprog: Hvor der er Brød, der er det godt at være. Naar Mennesket kuns har, hvad det trænger til et sorgfrit Liv, og ikke har faaet Smag paa, hvad det ikke trænger, saa kan det leve lykkeligt hvorsomhelst paa Jordkloden, ligesaa snart under Grønlands Iis som under Ækvators brændende Sol.

Saaledes forholdt det sig ogsaa med Beboerne af hin Gaard paa Helgeland; de var velstaaende Folk, de havde tilbragt sit Liv paa den samme Flek, sysselsat med de samme ensformige eller maaske rettere forskjellige Arbeider, som de vekslende Aarstider medfører, og de følte intet Savn over, at deres Opholdssted var ensomt, saa de sjelden eller aldrig, saa langt som Aaret var, saa noget fremmed Ansigt. Manden drev ikke Sjøen, men dyrkede sin Jord og det saa godt, at selv et Uaar ikke gjorde ham stort Men, da han altid havde Beholdning af Føde og Sæd baade for et og to Aar. En arbeidsom, nøisom, tarvelig og husholderisk Bonde, der eier sin Gaard og kuns har Skatten at betale, kan paa ganske lidet nær af Gaarden udbringe Alt, hvad der behøves til Familjens Underholdning, saa han næsten kan være den øvrige Verden foruden. Sild og Salt og Jern maa han have, hvor han saa skal tage det fra, det er sandt, men det er ogsaa

det Hele; thi den flittige Husmoder sørger for Beklædningen; Sauerne giver Uld, Jorden Lin, Kvæget Huder og Skind, som Manden selv barker. Vil de endelig have et Kjøbetørklæde eller deslige, saa ligger nu aldrig Gaarden saa ensomt eller skjult, at ikke Kræmmeren med sin Skræppe paa Ryggen jo finder den. Men der er en anden Gjæst, som ikke er Bonden saa velkommen som Kræmmeren, og som fuldt saa godt som denne ved at finde og synes endogsaa bedst om de ensomt liggende Gaarde; det er nemlig Fantefølgerne, dette Aat paa Landbobefolkningen i Norge og ikke mindst i Nordland.

Det er et saadant Fantefølges Besøg paa den omtalte Gaard, hvormed netop min Fortælling begynder. Det var Julekvelden; naar jeg siger det allerede var mørkt, saa vil det ikke sige, at det allerede var Kveld, thi dernord er det paa den Aarstid knapt rigtig lyst et Par Timer midt paa Dagen. Det var imidlertid en god Stund over Middagen; Manden paa Gaarden, Paul, holdt paa at levere Budejen Traktement til Kreaturene, nemlig et Kornbaand til hver Ku, da han blev opmærksom paa Vandhundens Gjøen, Noget temmelig Usædvanligt paa et Sted, hvor der i Almindlighed Intet var at gjø ad uden Kraaker og Skjærer. Han gløttede paa Laavedøren og skimtede i Tusmørket nogle Mennesker ude paa Gaarden og hørte en grov Mandsstemme skjænde paa Hunden. Hvad kunde det vel være for Gjæster paa denne Aarstid og paa en saadan Dag? Paul var netop færdig med sit Arbeide; han fyldte Skjæppemaalet med Havre til Hestene og gik derpaa ud paa Gaarden for at høre, hvad det var for Folk. Der ude stod to Kvindfolk og en Mandsperson, som forlangte Husly; de vare langfærendes, sagde de, og Paul skjønnede snart, at det var et Fantefølge, hvor besynderligt det end var at se et saadant saa sent paa Aaret og saa langt nord, thi Taterne trækker gjerne Vaar og Høst med Graagaasen. Paul var ikke synderlig glad i dette Besøg, thi han havde mere end én Gang været ude for Fantefølgernes Paatrængenhed og Voldsomhed; imidlertid var der nu ikke at frygte for saadant i dette Tilfælde, saafremt de ikke var mere mandstærk, end det saa ud til. Han bad dem da gaa ind, og efter at han havde forsynet Hestene med et godt Midtkveldsfoder, begav han sig ogsaa ind. Herskabet havde taget Plads omkring Skorstenen og var nu bleven forøget med en Person til, nemlig et spædt Barn, som den ene af Kvindfolkene, en bleg, sygeligt udseende Kone, stellede med; det andet Kvindfolk var en gammel Heks, hun sad og varmede sine magre Hænder ved Skorsstensilden, medens Manden, en ægte Tater af Udseende, holdt paa og spændte en Skræppe af sig.

Paul fandt sin Kone i Kamret ved Siden af Stuen; hun tørrede Øinene, da Paul traadte ind.

„Hvad feiler Dig, Marit?“ spurgte han med Deltagelse.

„Aa, det er disse Fanterne, ved Du,“ svarede Konen halv sorgfuld og halv ærgerlig paa sig selv. „Hvergang jeg ser dem, maa jeg tænke paa Siri; det er ligesom En stak mig med en Kniv i Hjertet, naar jeg ser dette Fantepak.“

„Ja, men det er Uret af Dig, Marit,“ sagde Paul i en alvorlig Tone, „at nære en saadan Uvilje; der er da ingen Grund til at tro, at de skulde have gjort Barnet nogen Fortræd.“

„Gud forlade mig min Synd,“ gjentog Marit, „men jeg kan ikke for det, jeg kan ikke faa den Tanke ud af Hovedet, at vi har Taterne at takke for, at vi nu i 15 Aar ikke har havt en glad Dag.“

„Men om nu saa var,“ indvendte Paul, „saa gaar det da ikke an at lægge alverdens Fanter for Had for, hvad et enkelt Følge kan have gjort.“

Nei, nei, jeg ved det vel,“ svarede Konen med et Suk; „jeg ved det nok, at jeg har Uret. Men, Herre Gud, skal vi da have dem her ikveld?“

„Ja, det faar vi sagtens,“ svarede Paul; „ikke vil hverken Du eller jeg jage dem ud paa en saadan Kveld, og Du kan være uræd, at de ikke gaar af sig selv.“

„Men Du faar ikke gaa ud, Paul,“ bad Konen, „jeg tør ikke være alene med dem.“

Mand og Kone gik nu atter ind i Stuen.

„Du skjænker vel Gammelmor en Juledram, ved jeg,“ gneldrede den gamle Taterkjærringen til Paul.

„Vi har ikke det Slag i Huset,“ svarede denne, „men Øl skal Du faa.“ Kjærringen mumlede Noget om, at det var et kleint Hus, hvor der ikke fandtes Brændevin i Julen, men Paul lod som han ikke hørte det, han bad Marit tappe i en Skaal Øl; da dette var drukket, vilde Heksen have Tobak, og ogsaa den fik hun.

Imidlertid begyndte Marit at hænge Gryder over Ilden til Kveldsmaden, og de Fremmede maatte flytte sig lidt til Siden. Lidt efter lidt samledes Tjenestefolkene i Stuen iførte sine Helligdagsklæder; Øllet og Tobakken gjorde den gamle Taterske meget snaksom; hun tilbød sig at spaa og lovede den næste Dag at gaa ud i Fjøset og læse over Kreaturene, for at de kunde trives og melke dygtigt. Der var imidlertid Ingen, som indlod sig videre i Snak med hende; idethele-

taget herskede der ualmindelig Stilhed og Alvor i dette Hus. Ogsaa de unge Taterfolk forholdt sig tause; Manden strakte sig paa en Bænk og syntes at sove, og Konen syntes ikke at have Tanke for Andet end sit Barn.

Endeligen var Kveldsmaden færdig; Julebordet var dækket med de gode men simple Retter, som er almindelige hos Bønderne: Melkegryn, Ludefisk, Smør, Ost, Vørterkage og Øl; et Par Lys i gammeldags Messingstager kastede Lysning over Anretningen. Paa Husbondens Opfordring gik man tilbords; han læste høit en Bordbøn, og et Par Salmevers blev sjunget, hvorpaa Maaltidet begyndte.

Under dette forblev Taterne paa sin Plads ved Skorstenen. Med den unge Kone var der imidlertid foregaaet en Forandring; fra det at Lysene blev tændt og Folkene gik tilbords, fulgte hun Alt, hvad der foregik, med spændt Opmærksomhed; hun saa sig ligesom med Forundring om i Stuen, hun lyttede med et eget Udtryk i Ansigtet, medens Paul oplæste Bordbønnen, og da endeligen Salmen istemtes, brast hun igraad. Den Gamle talte til hende i Tatersproget og syntes at skjænde, men den unge Kone rystede blot paa Hovedet og vedblev at græde bitterlig; hendes Mand havde reist sig op fra sin liggende Stilling og vekslede nogle, som det syntes ikke venlige Ord med den Gamle. Folkene ved Bordet mærkede imidlertid Intet til, hvad der foregik henne ved Skorstenen; kun Marit, der gik af og til og atter fyldte de tømte Fade, blev opmærksom paa den unge Taterkvindes besynderlige Bevægelse. Uagtet Marit, som vi har hørt, virkelig havde et Nag til Landstrygerfolket, havde hun dog et altfor ømt og kjærligt Hjerte til at hun længe skulde have kunnet se en Medskabning lide eller være bedrøvet uden at byde Trøst. Da hun derfor havde fyldt Fadene og seet Alle forsynt, gik hun stille hen til den unge Kone, satte sig ved Siden af hende og spurgte hende i en sagte men deltagende Tone, om der var Noget, der feilede hende. Den unge Kone stirrede igjennem Taarerne paa hende og ligesom lagde Øret til for ikke at tabe et Ord af, hvad hun sagde; men derpaa rystede hun paa Hovedet, skjulte Ansigtet i Hænderne, medens hun vedblev at græde.

„Bry Dig aldrig om hende, Mo'r," sagde Heksen; „hun har været syg, skal jeg sige Dig; det er 8 Uger siden hun gjorde Barsel; men hun har været farlig syg; det var det, som opholdt os saalænge, saa Følget vort maatte reise fra os; bry Dig aldrig om den Gaasen; hun er ikke rigtig i Toppen i den senere Tid, skal jeg sige Dig." Den unge Mand talte den Gamle haardt til i Tatersproget, og der opstod

en Ordveksling mellem dem, hvorunder Marit atter talte til den unge Kone.

„Hvad er det, Barn, som feiler Dig?" hviskede hun til hende; „er der Noget, som tynger paa dit Hjerte, saa sig mig det, det vil lette Dig." Ved denne Tiltale saa den Unge atter op fra Barnet, som sov roligt ved hendes Bryst; hun strøg Haaret tilside fra Øinene og betragtede Marit med et saa forunderligt Blik, at denne, som hun siden fortalte, blev ligesom „forandret helt igjennem."

„Aa nei, Mo'r", svarede hun derpaa roligere, „der er Intet, som feiler mig; jeg ved ikke, hvad det er, som faar mig til at græde; det er ligesom et Syn for mig."

„Hvad ser Du da, Barn?" spurgte atter Marit med en bevæget Stemme, idet hun nærmede sit Ansigt nær til den Andens og stirrede hende ind i Øinene. Den unge Kone saa sig atter om i Stuen et Øieblik uden at svare; derpaa sagde hun:

„Det kommer mig ligesom for, at jeg har været her i denne samme Stue for mange, mange Aar siden."

„Hvad siger Du, Barn?" sagde Marit og greb hende heftigt i Armen.

„Jeg undres paa Dig, Mo'r, at Du vil høre efter denne Tulla," hvinede den Gamle, der havde opfanget den sidste Del af Samtalen.

„Ti stille, Du," afbrød Marit hende og gjentog sit Spørgsmaal til den Unge, der ligesom tillidsfuldere ved hendes Deltagelse svarede:

„Jeg synes, jeg har seet denne Stue før, jeg synes, jeg har seet Lysene der borte paa Bordet, ja, at jeg selv har siddet ved Bordet; jeg synes, jeg har hørt den Bøn, som blev læst, og har hørt Salmen blive sunget." — I dette Øieblik var Maaltidet endt, og Paul læste atter en Bøn og istemte et Par Salmevers. Under Bønnen og Sangen afbrødes Samtalen, og den unge Kone lyttede med spændt Opmærksomhed og stor Nørelse til begge Dele. Da Sangen forstummede, sagde hun: „Nei, jeg forstaar ikke, hvorledes det er med mig ikveld; jeg er ligesaa glad og saa let om Hjertet som da jeg var et lidet Barn; jeg synes, det skulde være godt at dø i denne Stund — naar jeg bare kunde tage med mig dette Vesle her," lagde hun til og trykkede Barnet sagte til sit Bryst.

„Men synes Du da ogsaa, at Du har seet nogen af Folkene?" spurgte Marit med neppe hørlig Stemme.

„Ja, jeg synes, jeg har seet baade Dig, Mo'r, og han Fa'r der; I var bare noget yngre at se til; ogsaa den gamle Kroken der, som gaar og tager af Bordet, synes jeg at kjende saa vel."

Medens den unge Kone talte, havde Marit uafladeligt stirret hende ind i Ansigtet; derpaa tog hun hende i Favn og, idet hun lagde sit Hoved paa hendes Skulder, brast hun ud i en voldsom Graad, der næsten lød som et Skrig. Der blev en almindelig Bevægelse i Stuen; Alle ilede hen til de to Kvinder; Tateren var sprunget op og havde stukket Haanden ind i Barmen, som om han greb efter et Vaaben; Heksen forblev ubevægelig paa sin Plads, men hendes smaa, sorte Øine skjød ligesom Lyn til alle Sider. Paul var naturligvis i et Øieblik henne hos sin Kone og udbrød med skjælvende Stemme:

„Marit da, i Guds Navn, hvad staar paa med Dig?" Men det varede nogen Tid, inden den Tiltalte kunde svare; endelig hævede hun Hovedet, greb Pauls Haand og trak ham ned til sig og sagde med næsten kvalt Stemme: „Se her, Paul, se, her er Barne dit," og atter hulkede hun høit. Paul blev staaende ubevægelig i en foroverbøiet Stilling. Med en Forfærdelse, som ikke lader sig beskrive, udbrød han:

„Mo'r, hvad er det Du siger? Kom, kom, Kone, Du er syg, kom, lad mig hjælpe Dig ind paa Sengen."

„Nei, Paul," sagde Marit nu noget mere fattet, „nei, jeg er ikke syg, ikke heller, som Du kanske tror, fra Forstanden; det er saavist Barne dit, hende Siri, Du her ser, saavist som der er en Gud i Himlen!" Paul rettede sig op og saa sig om med en tvilraadig Mine.

„Kom hid med Lyset, Ane," vedblev Marit, henvendt til den gamle Pige, som den unge Kone nylig havde omtalt med Ordene: den gamle Kroken, og da den Tiltalte kom med Lyset, tog Marit det fra hende, og med den ene Haand holdt hun det nær hen til den unge Kones ligblege Ansigt, medens hun med den anden Haand strøg Haaret bort fra hendes høire Tinding, hvor der viste sig en blaa Stribe ligesom et Ar. Alt dette foregik naturligvis langt hurtigere end det lader sig tænke end sige skrive, og neppe var Lysskinnet faldt paa den Gjenstand, hvorpaa Alles Øine var rettet, førend den gamle Ane udbrød: „I Guds hellige Navn, det er jo Siri," og det gamle Menneske faldt paa Knæ foran det saa begrædte og nu gjenfundne Barn og omfavnede dets Fødder. Tvilede endnu Nogen om Sandheden, behøvede han blot at betragte Marits og den unge Kones Ansigter for at blive overbevist om, at det var Moder og Datter, saa stor var Ligheden imellem dem. Paul kom først til Besindelse; med en barsk Mine vendte han sig til den gamle Taterske og greb hende haardt i Skulderen, idet han raabte med en tordnende Stemme:

„Tal, Kvinde, bekjend straks din Brøde, eller det skal gaa Dig ilde!“ Der var nemlig gaaet et Lys op for ham; han gjenkjendte nu tydeligt i den gamle Heks en af det Fantefølge, som havde været paa Gaarden paa samme Tid, som Barnet forsvandt. „Bekjend, Kvinde,“ gjentog Paul, da han saa Taterskeu betænke sig, „bekjend, eller jeg fører Dig i denne Kveld til Futen, som vel skal faa Sandheden ud af Dig.“ Uforberedt paa dette Tilfælde og forknyt over Pauls Trusler gik det gamle Trold til Bekjendelse.

„Nu, hvad vil I, Folk?“ begyndte hun og gren stygt. „I skaber Jer jo, som I vilde æde mig; I skulde takke mig alle Eders Dage, for at jeg optog Ungen Jeres i den vilde Mark og har pleiet og opdraget hende som mit eget Barn, saa det er blevet Folk af hende, og vel forsørget er hun ogsaa; en saa rask Gut som Aron der findes ikke i Jeres røgede Stuer“ —

„Ti, Kjærring“, skreg Paul forbitret; „der behøves ikke mere end din Tilstaaelse for, at det er vort Barn“.

„Ja, det kan Du vel se, at det ikke er mit Barn“, sagde den Gamle med en hæslig Latter; „vi Taterfolk føder ikke saadanne blege Fjæs“.

„Du har altsaa stjaalet et kristent Barn“, afbrød Paul hende, „og det er ikke første Gang at Fantefølger har gjort det; men det skal alligevel blive Dig en dyr Leg“.

„Aa, Du er vel ikke saa streng mod Slægten din“, mente Heksen; „vi er da i Slægt nu, maa vite; han Aron er Dattersønnen min, skal Du vide“. Men denne Ordveksel blev pludselig afbrudt ved et høit Skrig af Marit. Den unge Kone var meget svag og nylig kommen op af en Sygdom. Det, som var foregaaet i det sidste Kvarters Tid, var formeget for hende; hun sank besvimet i Moderens Arme, og hun blev baaret ind i Kamret og lagt paa Sengen; hun kom vel snart igjen til sig selv, men var yderlig svag og kunde kun med Tegn give tilkjende, at hun vilde have sit Barn, som man havde taget fra hende, da hun besvimede. Gamle Ane, hvis Kjæledægge Siri havde været, fik nu Lov at sidde hos „Gulde sit“, medens Marit maatte stelle for den nye Slægtning, de havde faaet. Tatersken havde ganske overvundet den Skræk, Paul havde indjaget hende, og opførte sig saa uforskammet, som kun den vover, der er sikker paa ikke at blive kastet paa Dør. Maden duede ikke, Øllet var tyndt — og intet Brændevin; hun havde aldrig oplevet saa daarlig en Julekveld, sagde hun; Tateren var derimod stille og mælede ikke et Ord; han spiste, hvad der

blev sat for ham, men syntes ikke lysten paa Mad. Efter endt Maaltid blev der anvist dem Sengerum, og da den Gamle havde røgt sig en Pibe, begav de sig tilro.

Man skulde have troet, at den nu indtrufne Begivenhed vilde gjort dette Hus, hvor, som jeg før har sagt, den stille Sorg syntes at have opslaaet sin Bolig, til et Glædens Hus, men tvertimod blev denne Julekveld endnu stillere end den pleiede at være. Tjenestetyendet gik tidligt tilro, og Paul befandt sig snart alene i den store, kun svagt oplyste Stue. Ved Skinnet af et Lys læste han i „Livets Bog", den Bog, der bedre end nogen anden Ting i Verden kan berolige Sindet og trøste Hjertet; han læste Parabelen om den forlorne Søn; mere end én Gang under Læsningen skjød han Brillerne op paa Panden og hensank i dybe Tanker. I denne Stilling fandt hans trofaste Hustru ham; hun havde længe været ude i Kamret hos sit gjenfundne Barn, der endelig, svag efter den nylig udholdte Sygdom og rystet af Optrinet denne Aften, var falden i Søvn under en af de Sange, som den gamle Ane havde sunget ved hendes egen Vugge, og som hun nu lullede hendes eget Barn isøvn ved. Marit satte sig stille ved Siden af Manden; heller ikke hun syntes glad som den Moder, der har gjenfundet sit Barn, burde være; hun saa i den opslagne Bibel og læste halvhøit det samme Stykke, som Paul havde læst. Da hun havde læst ud Stykket, lagde hun sin Haand paa Mandens Arm og sagde med sorgfuld Stemme:

„Kan Du sige mig, Paul, hvorledes det gaar til, at jeg er mere sorgfuld end glad over, at vi har faaet vort Barn igjen?"

„Det er netop det", svarede Paul, „jeg har spurgt mig selv om i denne sidste Time, og som jeg ikke endnu kan besvare. Hvormangen Gang har jeg ikke bedet Gud, at han vilde oplyse os om vort Barns Skjæbne; det var Uvisheden, som gnavede paa vor Tilfredshed, mener jeg; thi Sorgen over de Døde varer da ikke saalænge hos dem, som tror og haaber paa et saligt Gjensyn hisset. Men nu, da vi har Barnet lyslevende hos os, kommer det mig for, som jeg skulde være gladere, om jeg saa hende paa Ligbaaren".

„Jøses, hvor Du snakker, Paul", sagde Marit, og tunge Taarer randt ned over hendes mere af Sorgen end af Alderen furede Kinder; „det er vist syndigt at tale saa; Gud, han ved nok, hvad han gjør, og det, han gjør, er godt".

„Ja, siger jeg ikke det samme, mener Du?" sagde Paul med et Suk, som ret kom fra Hjertet. „Hvor inderligen har jeg bedet Gud i

denne Time at oplyse mig om, hvad jeg bør tro og tænke i dette Tilfælde, og bedet ham om Tilgivelse, hvis jeg feiler; men bestandig kommer jeg tilbage til min første Tanke, at det var bedre for os Alle, om hun Siri var død; og jeg er ikke istand til at takke Gud, som jeg vilde, fordi vi har fundet hende igjen. Mindes Du, Marit, da Lillegutten vores døde, hvor vi takkede Gud med bristefærdigt Hjerte, da det var overstaaet. Vi sagde da til hinanden: „Nu er han vel faren; han er gaaet bort, inden Livets Sorger og Bekymringer har voldet ham noget Men, og den er ikke født, som undgaar Sorger og Bekymringer, mere og mindre, i en sædvanlig Levetid; nu er vi ogsaa fri for det Ansvar, Forældrene har for dem, som blir dem betroet her i Verden. Saa talte vi dengang, mindes Du det, Marit?"

„Javist mindes jeg det", svarede Konen, medens Taarerne randt mildere ved Tanken om det Barn, som nu, ifølge Frelserens Tilsagn, hørte til Englenes Tal. „Javist mindes jeg det; det var en saadan besynderlig Glæde, som opfyldte mit Bryst, da jeg lukkede hans Øine, endskjønt jeg kort i Forveien syntes, jeg ikke kunde overleve ham".

„Men anderledes er det", tog Manden atter tilorde, „med vort nu gjenfundne Barn; hun forlod os ren og uskyldig som en af Guds Engle; men i 15 Aar har hun nu færdedes i denne syndige Verden mellem fremmede Mennesker, og hvilke Mennesker? Mennesker, som ikke tror hverken Gud eller Djævelen, som søler sig i Synder og Laster og dør som de fødes, lig Skovens vilde Dyr. Er det rimeligt, at hun Siri kan have levet mellem slige Mennesker uden at blive dem lig? Du har jo nu snakket med hende, Marit, hvad er din Mening? Hvad siger hun?"

„Aa, Stakkel, hun siger ikke stort", svarede Marit; „det er ikke stor Sammenhæng i, hvad hun siger, og ikke vil jeg plage hende heller ikveld".

„Men kan Du da ikke forstaa, om hun har nogen Kristendom eller om hun er en Hedning som andre Tatere; er hun konfirmeret? er hun gift som andre skikkelige Folk?" Saaledes gjorde den bekymrede Mand det ene Spørgsmaal efter det andet, og Marit bare rystede paa Hovedet.

„Kjære Dig, Paul", sagde hun, da Manden taug, „Du spørger om mere end et stakkels tosket Kvindfolk som jeg kan besvare. Saavidt jeg forstaar, er hun ikke konfirmeret og er vel gift paa den Visen, Taterne pleier at gifte sig. Men skal jeg da tro, at den gode Gud skulde ville forlange det samme af hende som af kristeligt oplyste Folk? Skulde der ikke være god Grund til at se Guds Veie deri, at hun efter

saamange Aars Forløb ligesom af et Tilfælde kommer til det Hjem, hvor hun fødtes? Sikkerligen har Gud ført hende hid, for at hun kan blive udrevet af det Vantroens Mørke, hvori hun har vandret, uden at det vel kan regnes hverken hende eller os tillast".

„Ja, ja, Du siger Noget, Marit", sagde Paul, og det var ligesom den mørke Skygge, som havde hvilet over hans Aasyn, veg for Skinnet af de lysere Tanker, som nu opstod hos ham. „Du har Ret, Mo'r, nu som altid", sagde han og tog sin Hustru kjærligt i Favn. „Det er forunderligt, hvorledes Vorherre har velsignet Kvindfolkene med en lys Forstand. Nu indser jeg, at jeg har tænkt paa det Mindste først; jeg tænkte mere paa os selv end paa det stakkels Barn og hendes Salighed, — Gud forlade mig det! jeg tænkte paa, hvorledes vi skulde trækkes med dette Fantepakket, og hvorledes vi skal blive til Spot og Spe for hele Bygden; jeg syntes ogsaa det aldrig kunde blive godt for hende Siri heller, ogsaa kom det mig i Tankerne, at vi Alle var bedst faren, om hun var død og begraven. Men det var en syndig Tanke, jeg indser det nu, og jeg siger nu af mit ganske Hjerte: Guds Vilje ske! Jeg skal beflitte mig paa med Taalmodighed at bære denne Tilskikkelse. Saasnart det kan lade sig gjøre, vil jeg fare til Præsten og bede ham om Raad i denne vanskelige Sag".

Med inderlig Glæde havde Marit hørt paa Mandens Tale, og hun rakte ham Haanden og takkede ham hjertelig og sagde: „Du er Dig nu altid selv lig — altid rimelig at komme tilrette med og altid villig til at erkjende det, om Du har taget feil".

Enige og samdrægtige, som det sig hør og bør, og som det er Gud velbehageligt, begav Ægteparret sig til Hvile, anbefalende sig til Hans Varetægt, som vaager, medens vi sover.

Julemorgenen oprandt, og med den Fred og Glæde, som altid burde opfylde en Kristens Hjerte paa denne Dag, skred Paul til den ikke lette Gjerning, som han havde udbedet sig Guds Naade til retteligen at udføre, og som han vel indsaa uden denne vilde blive ham for svær. Dagen var ikke skredet langt frem, førend han allerede fik en Prøve paa, hvilken Kamp der forestod ham baade med sit eget og Andres Sind.

Da nemlig Husets Folk var samlet og havde spist Frokost, tog Paul Postillen ned fra Hylden og lavede sig til at læse nogle Betragtninger over Dagens Evangelium, thi der kunde ikke blive Tale om at reise til Kirken, hvortil der var en 3 a 4 Mil haard Sjøvei. Først istemtes en Salme, og siden læste Paul; Siri laa fremdeles tilsengs, den gamle Taterske sad i Skorstenen og røgte sin Pibe, medens hendes

Dattersøn strakte sig paa Bænken; han forholdt sig dog rolig under Andagten, men den Gamle sad og trallede, til de Andægtiges store Forargelse, en Tatervise; Paul bad hende flere Gange at tie stille, men hun gav bare uartige Svar og blev ved at tralle. Hvad skulde han gjøre med hende? Han kunde ikke jage hende ud; hun var nu engang paa en Maade i Slægten, han maatte derfor lade hende blive ved med sit Uvæsen, men læste dog saa høit som muligt for at overdøve hende. Da Andagten var forbi, havde han en lang Samtale med sin Datter, og til sin store Sorg kom han til den Erfaring, at hun intet Begreb havde om Menneskets Salighedssag. Om sit tidligere Liv havde hun ikke meget at berette; hun mindedes, hvorledes den gamle Taterske havde ført hende med sig, trods hendes Graad og Raaben paa Moderen. Hun havde vandret omkring i mange Lande, dog havde hun mest opholdt sig her i Landet og flere Gange været i Nordland, men aldrig før paa denne Kant; hun havde lidt meget ondt af den Gamle, indtil Aron var bleven saa stor, at han kunde tage hende i Forsvar; det lod til, at Aron var et ret skikkeligt Menneske for en Tater at være, og hun syntes at holde meget af ham.

Julen sneg sig sagte og uhyggeligt frem; det var ingen Dag, uden at den gamle Taterske forbitrede Paul og Marit Livet; der var intet Udkomme med hende; naar Paul vilde snakke med hende om, hvorledes det var gaaet til med hans Barns Bortførelse og om den Behandling, der var bleven hende tildel, fik han bare vrange Svar. Engang, da han spurgte hende, om Datteren var konfirmeret, svarede hun: „Du kan jo ligesaasnart spørge mig, om hun har været i Tugthuset, thi det er jo der Taterne bliver konfirmeret". Ja, ja, mente Paul, det var bedre der end intetsteds, og han skulde ikke taget sig det nær, om hans Datter havde været i Tugthuset for den Ting. Straks over Jul reiste han til Præsten for at indhente hans Mening om, hvad man skulde gjøre i denne vanskelige Sag. Præsten anbefalede Taalmodighed og lovede til Vaaren at tage begge de unge Mennesker i Huset for at bibringe dem nogen Kristendomskunskab; Barnet maatte man se til at faa døbt snarest muligt; den Gamle fik man lade gjøre, hvad hun vilde, endskjønt hun ærlig havde fortjent at undgjelde for sit Barnerov med Lovens strengeste Straf; men man var vel nødt til at tie for de Unges Skyld.

Vintermaanederne gik langsomt og tungt; den Gamle gjorde al mulig Fortræd, og den unge Mand laa og rækede paa Bænken den hele Dag; naar Paul vilde have ham til at være med i Arbeide,

undskyldte han sig med, at han ikke var vant til at arbeide; han syntes ret det var store Ting, naar han undertiden kløvede Ved eller bar en Bøtte Vand; Siri kunde heller intet Arbeide; Moderen vilde lære hende at spinde, men det vilde ikke gaa; hendes Dagværk bestod fornemmelig i at stelle med sit Barn, som hun rigtig forgudede; ellers var hun oftest sygelig og svandt øiensynligen hen.

Vaaren kom og med den Graagaasen og Taterne; den gamle Taterske var ofte flere Dage borte og vendte undertiden tilbage med hele Fantefølger, der teede sig som om de var hjemme paa Gaarden. Endeligen skulde de unge Folk efter Aftalen reise til Præsten; den Gamle vilde reise nord i Landet med et Følge, hun ventede, og der var Ingen, som holdt paa hende; hun udøvede stor Indflydelse paa Aron, uagtet de ofte trættede. Marit saa med et tungt Hjerte Datteren drage bort, og Siri selv havde ikke stor Lyst paa Turen; baade Faderen og Moderen havde ofte talt med hende om den vigtige Handling, hun nu gik imøde, og de havde saa godt de kunde søgt at bibringe hende nogen af de vigtigste af vor Religions Lærdomme, men det maatte Alt ske mundtligt, thi hun kunde ikke læse og klagede bestandig over, at hun fik ondt i Hovedet, naar de vilde prøve paa at lære hende Bogstaverne; hun var snil og føielig, det var Synd at sige Andet, men der var ingen Stadighed eller fast Vilje i hende; de haabede imidlertid, at det bedre skulde lykkes Præsten, der var vant til at undervise.

Det gik imidlertid ikke fort for Præsten heller, endskjønt han var en Mand med gode Gaver og meget samvittighedsfuld. Han indsaa snart, at det var ikke at tænke paa at faa dem til at lære at læse, og han indskrænkede sig derfor til daglig et Par Timer mundtlig at indprente dem den kristelige Lære; men Aron syntes ingen Ro at have paa sig; han var ofte borte fra Præstegaarden hele Dage, og naar Præsten skjændte paa ham og truede med Tugthuset, græd Siri og bad for ham; selv tog han sig det ikke synderlig nær. Den gamle Taterske saaes aldrig i Præstegaarden, men hun færdedes i Bygden, og Præsten hørte, at hun havde Sammenkomster med Aron. Det er ikke greit at haandtere disse Mennesker, som aldrig vil finde sig i nogen Tvang, og som ikke bryder sig om hverken gode eller onde Ord. Præsten var i en slem Stilling; havde det ikke været for Siris og hendes hæderlige Forældres Skyld, havde han sendt dem Allesammen til Trondhjem for at de Unge kunde blive konfirmeret paa et Vis og den Gamle skikket derhen, hvor hun fandt forgodt at opgive at høre hjemme. En

Dag ved Midtsommersleite var imidlertid hele Herskabet forsvundet; ved at anstille Undersøgelser erfor Præsten, at de havde taget en Baad, men i hvilken Retning de havde taget Veien, kunde man ikke komme efter. Præsten reiste selv hen for at underrette Siris Forældre om denne Hændelse og for at overlægge om, hvad der skulde gjøres; der blev sendt Beretning om Sagen til Øvrigheden, og Paul drog selv afsted for at opsøge den paanyt tabte Datter. Han blev over en Maaned borte.

Det var sidst i Slaataannen da han vendte tilbage og — alene. Han var bleven mager og graa paa Reisen; Marit skjønnede, at han ingen gode Efterretninger havde, og hun gruede for at spørge ham. Hun satte Mad for ham, og medens han spiste, spurgte han om Et og Andet ved Gaardsbruget, det var ligesom han gjerne vilde undgaa at tale om det, som laa dem begge mest paa Hjertet. Endeligen kunde Marit ikke længer holde det ud, og hun kom frem med det Spørgsmaal, om han havde fundet Siri. „Ja, jeg har fundet hende," svarede Paul, „og jeg kan hilse Dig fra hende saa mangen Godnat."

„Altsaa død!" sagde Marit ligesom for sig selv, og hun satte sig ned og skjulte Ansigtet i Forklædet; i denne Stilling blev hun siddende, medens Paul fortalte Følgende:

„Jeg fandt langt om længe Sporet af dem og fulgte det over 30 Mile nordover. En Kveld kom jeg til en Stue, som tilhørte en Sjøfin; der traf jeg dem Allesammen; Siri var syg, og jeg saa straks, hvad det led; der var ikke Tid nu til at gjøre Bebreidelser; jeg talte til hende om det, som er vigtigst i en saadan Stund — om hendes Sjæls Salighed; jeg talte saa godt som en enfoldig Bonde kan tale om disse Ting; men det var ligesom, at hendes Forstand med Et var bleven oplyst, og de Ord, vi havde talt til hende, og som Præsten havde talt til hende, var ikke talt forgjæves; hun bekjendte klarligen og gladeligen sin Tro paa Frelseren; hun bad Aron, som var inderlig bedrøvet, om at fatte den samme Tro; selv det gamle Trold forholdt sig ved denne Leilighed rolig og syntes ganske bevæget. Siri bad os saa inderlig om Forladelse for den Sorg, hun havde gjort os, ligesom hun kunde for det, stakkels Ting! Den, der er opvokset i Skog og Mark, faar de vilde Dyrs Natur; de har ikke Ro paa sig, men flytter som Fuglen; hun syntes det var umuligt for hende, sagde hun, at lære det, Præsten foresatte hende, og det samme sagde Aron; og saa kom den Gamle og manede dem til at give sig paa Vandring og sagde, det blev aldrig Fred at faa mellem Bonde- og Præstefolket. Saa drog de afsted,

uagtet hun var syg og ussel, og værre blev hun paa Veien; nu var det Slut, det kjendte hun nok; saa tog hun Afsked med os Allesammen; hun tog det Løfte af Aron, at han skulde blive et skikkeligt Menneske og forlade Vandrerstien, og høitideligt maatte han love hende at lade os beholde deres Barn og aldrig at tage det fra os; til den Gamle sagde hun, at hun tilgav hende, at hun havde ført hende bort fra os og forspildt hendes Liv. „Du mente det ikke ondt med mig, kan jeg tænke," sagde hun; „Taterfolk tror nu, at Ingen kan have det bedre end de." Saa bad hun om sit Barn, som Finkjærringen sad og huskede, og hun bad Gud velsigne det, og derpaa rakte hun mig det, og saa var hun nu saa mat og ussel, at det var med Nød vi kunde forstaa, hvad hun sagde; jeg tog da Salmebogen, som Finkjærringen havde, og læste saa godt jeg kunde det, som jeg skjønnede kunde være passeligt. Men da jeg havde læst en Stund, sovnede hun og — vaagnede ikke mere," og medens Paul talte saaledes, trillede den ene tunge Taare efter den anden ned i hans hvide Skjæg. „Aldrig," vedblev han, „har jeg seet nogen Død saa vakker; det var ligesom jeg saa hende, da hun var et lidet Barn og laa og smilte isøvne. Visselig er hun nu hos Gud i Himmelen!"

Længe sad de dybt nedbøiede Forældre og gav Sorgen frit Løb; endelig spurgte Marit om, hvor det var blevet af Barnet.

„Jeg fo'r," svarede Paul, „først til Præsten, der ikke var langt derfra, og gjorde Anstalter til Begravelsen, og da det var forbi, fik jeg et Kvindfolk til at følge med mig med Barnet; men hun vilde ikke blive med helt frem, og saa fik jeg 10 Mil herfra nogle snille Folk til at tage sig af det, til vi kan hente det." Om den Gamle og Aron vidste Paul Intet at fortælle; han havde ikke seet dem siden Begravelsen — og de hørte aldrig mere til dem.

Om altsaa Aron opfyldte det Løfte, han havde givet sit Barns døende Moder, om at forlade det omflakkende Liv og leve overensstemmende med Kristi Lære, derom er Intet bekjendt. Men om ogsaa dette blev Tilfældet, vandrer dog Mange af Arons Lige omkring i Landet i Vantroens og Vankundighedens dybe Mørke, og det kunde synes som om man ikke behøvede at reise over Verdenshavet for at omvende Hedninger, saalænge man møder dem her hjemme paa alle Stier og Veie. Jeg kan ikke tænke paa disse Mennesker uden den inderligste Medlidenhed, og jeg ønsker oprigtigt, at de Skridt til at komme dem tilhjælp, som Regjeringen i den sidste Tid har gjort, maatte lykkes. Jeg ønsker den Mand, (Eilert Sundt, senere død som Sognepræst) som synes at have valgt sig en Missionærs

Kald blandt Taterfolket, Kraft og Udholdenhed til at virke heri, og jeg vil haabe, at Enhver, der føler varmt for sine Medmenneskers timelige og evige Vel, vil understøtte hans Virken. Som jeg før sagde, er Taterne et „Aat“ paa Landbobefolkningen; men man maa ikke glemme, at deres Laster og Lyder er ligesaameget en Følge af den Behandling, hvormed de er bleven mødt af Landets ordentlige Befolkning, som af deres egen onde Natur. Det er vist en vanskelig Sag at faa udryddet et saa indgroet Onde, men en god Vilje maatte vel ogsaa kunne trække det tunge Læs.

---

7. Herre, bevar min Erindring frisk!

Der var engang en Mand, som var bleven haardt prøvet i Livets Skole; han havde tømt det bitre Bæger til Bunden; han var bleven bedraget af sine Venner, skuffet i sin Kjærlighed; nu sad han ene og forladt, gammel før Tiden, med det graa Hoved ludet mod den magre Haand og rugede over sine sørgelige, bitre Minder. „Den, der dog kunde glemme, glemme Alt!“ sagde han, og tunge Suk arbeidede sig frem af hans Bryst. Da fremstillede en Aand sig for Manden og sagde: „Dit Ønske skal vorde opfyldt; fra denne Stund skal Du ikke kunne mindes Noget af det Forbigange; lev nu bare for det Nærværende, og endnu mere, jeg skjænker dig ogsaa den Gave, at kunne udslette Mindet om det Forbigangne hos alle dem, Du kommer i Berørelse med.“ Da Aanden havde talt saaledes, forsvandt den og efterlod Manden i store Forundringer over den Gave, han havde faaet. Det var sandt, han kunde ikke længer mindes det Forbigangne; det svandt ligesom Taagebilleder for Øiet. Men var han nu tilfreds? Nei, ingenlunde! Ingens Liv er saa kummerfuldt, at det jo har en eller anden Glæde. Vi maatte jo ellers fortvile; men Gud er altfor god til, at han skulde overgive os til Fortvilelsen. Saaledes havde ogsaa denne Mand modtaget mange Beviser paa Guds Godhed, som han havde kunnet glæde sig ved, men nu var Alt glemt, det Gode med det Onde, og han følte sig saa kold om Hjertet. Han mente imidlertid, at Aandens Besøg kun var en Drøm; men for at overbevise sig om Sandheden, vilde han dog prøve, hvorledes det havde sig med den Gave, han havde faaet. Han begav sig til den Ende hen til en fattig Familje, som han kjendte, og over hvis Tilfredshed, trods deres Fattigdom,

han ofte havde forundret sig og tillige glædet sig; thi førend han tabte sin Hukommelse, havde han et varmt Hjerte og fandt megen Glæde i at gjøre Godt. Han havde ofte ydet den fattige Familje en liden Hjælp, og den betragtede ham derfor som sin Velgjører. Da han traadte ind til dem, fandt han Moderen omgivet af sine Børn, som hun just gav deres tarvelige Frokost; Faderen, der var Skomager, holdt paa med sit Arbeide. De blev ikke den Indtrædende straks va'r, og han hørte, hvorledes Moderen søgte at stille Børnene tilfreds over de knappe Porsjoner: „Imorgen skal det blive bedre, Børn," sagde hun, idet hun klappede en Pige paa 8 Aar, over hvis blege Kinder den utilfredsstillede Hungers bitre Taarer randt; „imorgen skal det blive bedre, naar Fa'r faar de Sko færdig, som han holder paa med; stakkels Fa'r, han har siddet oppe den hele Nat," lagde hun til med et kjærligt Blik paa sin Mand. „Og Du siger Intet om Dig selv, Maren," sagde Skomageren og saa op fra sit Arbeide; „Mo'r sad oppe ligesaavel som jeg, Børn." „Ak," tilføiede han og tog atter fat paa Arbeidet, „det var i en ulykkelig Time Du fattede Godhed for mig, Maren. Det havde været noget Andet at sidde paa Stordal med fuldt op af alle Ting, Mo'r." „Har Du hørt, Anders, at jeg nogensinde har angret paa, jeg ikke tog Ole Stordal?" spurgte Konen mildt bebreidende. „Nei, vist ikke," svarede Manden ivrigt, „men det var rimeligt, om Du gjorde det." Under denne Samtale havde den lille Pige tørret sine Øine og givet sig til at stelle med sine yngre Søskende, ligesom om hun ansaa det for sin Pligt at hjælpe Moderen, hvilket vistnok er Børnenes Pligt, men en saadan Skjønsomhed finder man ikke altid hos disse og mindst i en saa tidlig Alder. Den Fremmede traadte nu frem og blev modtaget med alle Tegn paa Agtelse og Hengivenhed. Han kaldte paa den lille Pige, som nylig græd og som var hans Guddatter, og forærede hende en Daler. Hun løb straks hen til Moderen med den og raabte, at nu behøvede hverken Fa'r eller Mo'r at sidde oppe om Natten, thi nu havde de Penge. „Ja, men det er dine Penge, Barn," sagde Moderen, „og jeg skal gjemme dem for Dig." Og baade Faderen og Moderen takkede og velsignede Giveren. Den Fremmede skyndte sig med at afbryde deres Taksigelser, idet han spurgte: „Hvorledes er det idag med vor Syge?" Talen var om en Student, der laa syg i samme Hus og blev pleiet af Skomagerens Kone; det stakkels unge Menneske var fattig og langt fra sin Slægt og Venner, og det vilde seet ilde ud med ham, dersom han ikke havde fundet en Velgjører i den samme Mand, som var Skomagerens Familje en Hjælper i Nø=

den. Paa Spørgsmaalet om, hvorledes det stod til med den Syge, svarede Konen, at han idag for første Gang efter 6 Ugers Forløb tænkte at staa op. Den Fremmede tog Afsked for at besøge Studenten. Han fandt denne siddende oppe og vel meget svag, men fri for Sygdommen; i Værelset saa der fattigt men rent og ordentligt ud som hos Skomageren. Glæden lyste ud af den Syges Øine ved Synet af hans Velgjører; denne underrettede sig med Deltagelse om hans Befindende, og den unge Mand udbrød i Lovtaler over sin Pleierske, som han dog frygtede for gjorde større Opofrelser for ham, end hendes Leilighed var til. Han vidste nemlig ikke, at den Fremmede havde givet Skomagerkonen Penge til Anskaffelse af Et og Andet, som kunde være tjenligt for den Syge, og som hun samvittighedsfuldt anvendte i det tilsigtede Øiemed; hun led selv og lod Sine lide Mangel, førend hun vilde røre de betroede Penge. „Naar jeg blot kunde gjengjelde den gode Kone paa nogen Maade," sagde Studenten, „men den Omhu og Pleie, Maren har ydet mig, er af det Slags, som ikke lader sig erstatte ved Penge." Men den Fremmede mente, at, dersom han kjendte Maren rigtigt, saa fandt hun rigelig Løn i Bevidstheden om sin gode Gjerning. Da den Fremmede hørte Nogen komme op ad Trappen, tog han Afsked, men blev staaende bag Døren, da han saa at det var Maren; han havde Lyst at erfare Virkningen af sin Berørelse med disse Mennesker. Han hørte da, hvorledes Konen spurgte den Syge om Dit og Dat, som man spørger syge Folk om, og til sin Forundring hørte han Studenten svare but og tvært. „Gjør Jer ingen Uleilighed, Mo'r", sagde han, „jeg kan nok hjælpe mig selv; I ved, jeg er fattig og kan ikke betale Jer efter Fortjeneste." Konen ytrede Noget om, at han maatte ikke tænke paa den Ting. „Ja, det høres nu vakkert nok," svarede den Syge skarpt, „men jeg ved nok, at saadanne Folk som I ikke gjør Noget for Intet, og I skal ogsaa faa Jeres, saasandt Gud giver mig Hilsen." Konen syntes forundret over denne Tale, men svarede intet; hun vedblev at pusle i Værelset og at spørge om Et og Andet, indtil Studenten ganske kort sagde hende, at han ønskede Rolighed og bad hende gaa. „Skal jeg ikke, som jeg pleier, læse lidt for Dem?" spurgte Konen lige venligt; hun havde faaet en god Opdragelse, da hendes Forældre var meget velstaaende Haandværksfolk, som dog nu havde slaaet Haanden af hende, fordi hun imod deres Vilje havde giftet sig med den fattige Skomager. „Nei, vist ikke," svarede Studenten utaalmodigt; „jeg kan læse selv nu, desuden kan De vel vide, min gode Kone, at det ikke

kan være nogen Fornøielse for mig at høre Jer læse.“ Konen svarede intet andet end: „Ja, ja, som De vil, Hr. Berg. Jeg skal se op til Dem i Middagstiden og tage med en Kop Kjødsuppe.“ „Gud bevares,“ afbrød Studenten hende heftigt, „hvad tænker De paa? Kjødsuppe! Nei, det har jeg ikke Raad til.“ Han havde glemt, hvormangen Gang den gode Kone havde bragt ham baade Suppe og andre Ting, uden at han havde havt Betænkeligheder ved at nyde det; han havde glemt, hvorledes den gode Skomagerkone Nat efter Nat havde vaaget over ham og pleiet ham, som om han kunde have været hendes eget Barn; Alt var glemt i de sidste Minutter. Konen saa forundret paa ham og rystede paa Hovedet; hun begreb ikke, hvorledes det var fat med ham; han havde før været saa taknemmelig for Alt, hvad hun gjorde for ham. Nu syntes han kun at se en almindelig Vaagekone i hende, hvis Hjælp er tilfals og afmaalt efter Lønnen. Den Fremmede havde hørt og seet, hvad der var foregaaet mellem dem, og han sagde med Rædsel til sig selv: „Er dette dit Værk? Er dette Følgerne af Aandens Gave, da forbandet være en saadan Gave!“ og han listede sig ned af Trapperne og ud af Huset og flygtede bort til de ensomste Steder; han skyede Menneskene, thi han var bange for at paavælte sig et større Ansvar end han allerede havde ved at meddele sin ulykkelige Gave. Da Mørket om Aftenen faldt paa, søgte han ad store Omveie sit ensomme Hjem; han kom atter forbi Skomagerfamiljens Bolig; han standsede og lyttede: Barneskrig lød derinde, og han hørte Skomageren i en opbragt Tone at udskjelde sin Kone, der syntes at gjøre rolige og venlige Forestillinger. Den Ulykkelige ilede atter afsted; kunde han tvile om, at Skomageren ogsaa var bleven smittet, da han saalænge han havde kjendt Familjen, altid havde fundet den at være et Sæde for Fred og Kjærlighed og Samdrægtighed? Konen alene syntes at have undgaaet Smitten. Han kom til sit Hus; han for hurtigt forbi sin gamle, døve Husholderske, der med høie Forundringsraab modtog ham i Døren, og han indesluttede sig i sit Værelse, martret af de skrækkeligste Tanker: Han saa i sig selv en Forbandet, en Forskudt. Ingen venlig Stjerne fra de forbigangne Dage oplyste det Mørke, der indhyllede hans Sjæl. Da lød Kirkeklokkernes festlige Klang, og i Mellemrummene hørte han Melodien af Salmen: „Os er idag en Frelser fød,“ udført af blæsende Instrumenter — og Manden vaagnede — det Hele var en Drøm, men en skrækkelig Drøm. Som han ofte pleiede, da han led af Søvnløshed, havde han tilbragt Natten i sin Stol; paa Morgensiden

var han slumret ind og havde havt hin gyselige Drøm. Hvor betydningsfulde var ham nu disse Ord: „Os er idag en Frelser fød!" Med hvilken brændende Andagt knælede han i Takkebøn til Gud, fordi „han havde bevaret hans Erindring frisk," saa at han nu kunde glæde sig ved den trøstefulde Tanke om det største Bevis paa sin uendelige Kjærlighed, som Gud har givet Menneskene, nemlig Hengivelsen af sin enbaarne Søn til et Sonoffer for vore Synder. Hvor inderlig bad han Gud om Tilgivelse for sit ufornuftige, syndige Ønske om at kunne glemme det Forbigangne! Han indsaa nu, at Erindringen om vore Sorger er ligesaa nødvendig for Nydelsen af Livets Glæder som Skygge er nødvendig i et Maleri, uden hvilket dette vilde være uden Udtryk. Hvorledes skulde vi komme til Salighed gjennem Anger og Omvendelse, naar vi ikke mindedes vore Synder? Det var med et Hjerte fuldt af Tak og Pris at han fulgte Klokkernes Indbydelse til i Herrens Hus at frembære Ham sit Takoffer paa denne Kristenhedens store Festdag, og hvor let om Hjertet ilede han ikke efter Gudstjenesten hen til den fattige Skomagerfamilje og den syge Student — disse var de eneste Virkeligheder i Drømmen — for i Ord og Gjerning at meddele dem noget af den rige Gave, han denne Morgenstund havde modtaget. Hvor glad følte han sig ved at finde deres Erindring frisk, ved nemlig at se i Ægtefolkenes kjærlige Omgang et Bevis paa deres Erkjendelse af den Taknemmelighedsgjeld, de stod i til hinanden for modtagne og skjænkede Gaver af Overbærenhed, Taalmodighed, Hjælpsomhed og Omhyggelighed, og ved at høre Studenten udtale sin varme Taknemmelighed baade for sin Velgjører og sin Pleierske!

Vi lærer af denne Fortælling, hvor nødvendig den Evne, vi kalder Hukommelse, er for Menneskets Lykke, ikke alene som et Middel til at bevare de Kunskaber, vi erhverver os for at gjøre os nyttige for os selv og Andre, men især kan Hukommelsen betragtes som en Bog fuld af „Levnets- og Velfærds-Visdom." I denne Bog finder vi vore Erfaringer optegnet fra vor tidligste Alder; ved ethvert indtræffende Tilfælde i Livet slaar vi op i denne Bog og vil næsten altid finde Raad og Veiledning for vore Handlinger. De Feil, vi har begaaet, finder vi der optegnet, og bleven klog af Skade, kan vi undgaa at begaa lignende, eller vi finder der optegnet Handlinger af vore Medmennesker, som kan tjene os til Efterligning eller Afskrækkelse, eftersom de har været gode eller onde. Hukommelsen er et ligesaa vigtigt Redskab for Udviklingen af Hjertets som Hovedets Egenskaber. Jeg anser

Taknemmelighed for den skjønneste Dyd, men hvorledes kunde vi øve den, dersom vor Hukommelse var borte! Hvorledes skulde vi lære at elske Gud, dersom vi ikke ideligen blev mindet af vor Hukommelse om de Velgjerninger, vi daglig paa en eller anden Maade har modtaget af ham! Der ligger derfor en dyb og vis Sandhed i denne Davids Bøn: „Herre, bevar min Erindring frisk!“

---

8. Gammel-Ingeborg.

(En Barndomserindring).

Hos mine Bedsteforældre tjente som Budeje i mange Aar og lige til deres Død en Pige ved Navn Ingeborg. Saalangt jeg kan mindes gik hun under Navn af Gammel-Ingeborg, endskjønt hun neppe var 30 Aar gammel, da hun fik det Navn, hvortil Aarsagen formodentlig var, at der var en yngre Pige af samme Navn paa Gaarden og som gik under Navn af Litl-Ingeborg længe efter at hun var udvokset. Gammel-Ingeborg var en Budeje af det ægte Slags, som man vil paastaa nutildags bliver sjeldnere; men hun var ikke alene en udmærket Budeje, men ogsaa en udmærket Tjener, tro som Guld, flittig som en Maur (Myr), sit Herskab hengiven til Liv og Sjæl. Det er dog især som Budeje jeg her vil skildre hende, fordi det var i denne Egenskab jeg kom i Berørelse med hende og fik hende kjær. At jeg er en saa stor Dyreven som jeg er, det tilskriver jeg Gammel-Ingeborg; hendes Behandling af Dyrene gjorde et uudsletteligt Indtryk paa mit unge Sind; aldrig var jeg gladere end naar jeg var i Fjøset, og jeg skulde gjerne have opholdt mig der den hele Dag, dersom jeg havde faaet Lov dertil, og endnu den Dag idag trives jeg ofte bedre i Fjøset end i Salen mellem stive, fine, pertentlige Mennesker, som kjeder sig selv og Andre, vel at mærke, dersom Fjøset er hyggeligt og Kreaturene trivelige. Det Fjøs, som jeg her taler om, kaldte min Bedstemoder sin „Storstue“, og hendes Gjæster maatte stedse aflægge et Besøg hos Gammel-Ingeborg, og det kunde selv silkeklædte Damer uden Fare for at smudse sig. Man kunde komme der hvad Tid man vilde paa Dagen, saa skulde man altid finde det rent og pent. Ja, der blev ikke vasket og pusset mindre i Fjøset end i den virkelige Storstue. Det var ogsaa et Fjøs, som var værd at pynte. Det var en stor og rummelig Stenbygning, høit under Loftet med fire store, dobbelte Vin-

duer. 30 vakre glinsende Kjør stod i Rader med Hovederne vendte indad; Springvand midt i Korsgangen. Du skulde have seet det, kjære Læser, naar Solen kastede sine Straaler ind igjennem de høie Vinduer, eller om Aftenen, naar den store Lygte, ophængt paa en Krog ligeover Laagkaret, lyste til alle Sider, og saa skulde Du have seet Gammel-Ingeborg vandre om som en omhyggelig Madmoder mellem sine kjære Børn; Du skulde have seet, hvorledes Kreaturenes Øine fulgte hende og hørt dem syte (give en kjælen, survende Lyd fra sig) som forkjælede Børn efter Moderen; Du skulde have seet det gamle troværdige Menneske gaa omkring og stelle med dem og smaasnakke med dem, ligesom hun havde Folk for sig. Naar hun uddelte Foderet til dem, saa fik de ikke efter Rad, men hun rettede sig efter deres Gemyt. De heftige og utaalmodige fik først; det var ikke retfærdigt, men det var da „bare Krøter," og i Almindelighed viser vi nok en lignende Svaghed mod vort eget Kjød og Blod, og det uden at vi som Gammel-Ingeborg foreholder de Uskikkelige deres slette Opførsel; og det gjorde hun ret alvorligt som om Dyret havde forstaaet hende, og jeg troede idetmindste dengang, at de forstod det; jeg lagde mig hendes Formaning paa Minde og skammede mig over at vise mig utaalmodig og heftig ligesom Gammel-Ingeborgs stridige Gemytter. De Taalmodige saa langt efter hende, naar hun gik dem forbi, men de gav intet Tegn paa Misfornøielse uden nu og da en sagte, klagende Syten, der lød ligesom en Bebreidelse, og jeg følte virkelig Gammel-Ingeborgs Uretfærdighed; undertiden lurede jeg mig til at give den Tilsidesatte nogle Straa; men det lykkedes mig sjelden at gjøre det uopdaget, thi den Gamle havde Øinene med sig, og hun vilde ikke vide af, at Nogen blandede sig i hendes Skiftning; selv Bedstemor slap ikke for Tutring, naar hun vilde give sin Yndlingsko en Høtap til en ureglementeret Tid. Gammel-Ingeborg holdt strengt over Spise-Reglementet, det vil sige, Kreaturene skulde have sit Foder til bestemte Tider og bestemte Portioner og bestemt Slag; ikke Halm, naar det skulde være Hø, og ikke Drikke, naar det skulde være Sørpe. Jeg misundte ordentlig Kjørene deres gode og rigelige Retter: det vellugtende Hø, den kraftige Sørpe og den skummende brune Laag. Gammel-Ingeborg holdt, som sagt, strengt over en god Orden, saaledes maatte Ingen, Herskabet ikke undtagen, under Straf af hendes Unaade sætte sin Fod i Fjøset paa Kreaturenes Hviletider. Forbuden Frugt smager bedst, siger Ordsproget, og uagtet jeg satte stor Pris paa Gammel-Ingeborgs Venskab, kunde jeg dog ikke altid modstaa Fristelsen til at liste mig

ind i Fjøset under Hviletiden for at have den Fornøielse at høre 30 Nøt ørte, og det er virkelig en Fornøielse at høre det, det er ligesom man har en Fornemmelse af den Nydelse, Dyrene har. Men krøb jeg ikke ret sagte, og en eller anden af mine gode Venner blandt Kalvene eller andet Ungnøt, som ikke trængte saa lang Middagssøvn som de gamle adstadige Kjør, fik Øie paa mig og begyndte at røite og nu vækkede de Øvrige, saa der tilsidst blev en hel Konsert af Kostemmer, og saa Gammel-Ingeborg var i Nærheden og kom over mig, førend jeg fik stukket mig unna, da vankede der Skrub, og jeg fik ikke Lov at komme i Fjøset de første Par Dage, og det var en stor Straf for mig. — Det var dog ikke alene Kjørene, der nød en saadan Behandling; alle Gammel-Ingeborgs Undersaatter havde det lige godt; Sauerne var ikke i selve Fjøset, men i en Tilbygning, hvor de havde et luftigt og lyst Rum og trivedes herligt; Varmen og Mørket er en stor Plage for Sauerne; det er imod deres Natur. Det Samme er Tilfældet med Svinene; man tror i Almindelighed, at de trives bedst i Lorten, men deri tager man feil; de er ligesaa kjær i Renlighed som noget andet Dyr, Menneske-Dyret undtagen, thi dette kan virkelig vænne sig ganske godt til Lorten. Gammel-Ingeborgs Svin havde en bekvemmere og sundere Bolig end mange Mennesker har med eller mod deres Vilje. Svinestien, som man kalder det, bestod af et langagtigt Rum, afdelt i flere hyggelige Smaakamre, forsynet med en god Halmseng (Boso); Madtruget var anbragt udenfor; Alt rent og pent og pyntet den ene Dag som den anden; igjennem Huller i Gulvet havde Vandet Afløb, saa der var altid tørt hos dem; javist lugtede der Svin, men der var ingen saadan Stank, som ellers er almindelig i Svinestierne; Vinduerne stod næsten bestandig oppe, thi naar Svinene fødes godt, bliver det sjelden for koldt til dem. Gaasestien var som det Øvrige, hvorfor Gjæssene dygtig formerede sig. Naar vi nu har besøgt Hønsene i deres rummelige Bur under Taget i Fjøset, thi de vil gjerne have det lidt lunt, saa har vi gjennemvandret Gammel-Ingeborgs Rige, og et lykkeligt Rige var det, som kunde tjene til Mønster for alle Kongeriger i Verden. Gammel-Ingeborg var aldeles opofret for sine Undersaatter; deres Tilfredshed var det eneste Formaal for al hendes Slid og Slæb. Hun levede kuns for dem; hun tænkte aldrig paa sig selv; Magelighed og Vellevnet vidste hun ikke af at sige; først naar alle Undersaatterne i hendes Rige var pleiet, først naar deres Hunger var stillet, tænkte hun paa at stille sin egen. Hvormangen Nat vaagede hun over en Ko, der skulde kalve, eller en

Purke, der skulde grise! Glad og tilfreds i den samvittighedsfulde Opfyldelse af sine Pligter svandt hendes Dage i uforstyrret Ro; kuns én Dag om Aaret gjæstede Sorgen hende, det var Slagtedagen. Da blødte hendes Hjerte, og hendes Taarer flød rigeligt; naar Slagterne kom for at hente de til Døden dømte Dyr, da var ikke Gammel-Ingborg tilstede; hun kunde ikke holde ud at se dem trække afsted med disse Dyr, som hun havde pleiet fra Fødselen af med en Moders Ømhed. Synet af de tomme Baáse skar hende i Hjertet i lange Tider. Jeg delte hendes Sorg, og jeg havde ikke for Alt i Verden — som Børn ellers gjerne har Lyst til — kunnet være tilstede ved Slagtningen.

Men det var en anden Dag, som jeg ikke forsømte at være tilstede, og som var en Festdag for mig; det var dèn Dag, da Kreaturene blev sluppet ud og drog til Sæters. Det var en vigtig Begivenhed i mit Liv; jeg kunde næsten ikke sove om Natten af Frygt for, at jeg skulde forsove mig om Morgenen, og jeg paalagde vist hvert eneste Menneske i Huset at vække mig. Denne Dag, der indtraf i Begyndelsen af Juni, begunstigedes stedse, saavidt jeg erindrer, af det skjønneste Veir; en hel Del Folk var opstillet paa den store Gaardsplads, bevæbnet med Piske, som om det skulde gaa i Krig, og Krig var det; thi naar disse velfødte Kjør kom ud efter den lange Stillestaaen, da ytrede de sin Glæde paa en temmelig voldsom Maade, der især bestod i at levere hverandre Bataljer paa Liv og Død, og det var nødvendigt at skille dem ad med Piskeslag, for at de ikke skulde stange hverandre fordærvet. Selv Gammel-Ingeborg, der den Dag ikke kunde gjøre sig adlydt af sine ellers lydige Undersaatter, havde bevæbnet sig med en Pisk, men af et meget uskyldigt Slags, en Soplimkvist eller deslige, og jeg tror, de Slag, hun uddelte, smertede hende selv mere end den, de rammede. Endeligen var Fjøset tomt; Fred var tilveiebragt, og det var just ikke saa vanskeligt, thi naar Kaadheden havde faaet Luft i et Par Sammenstød, saa blev de Kjæmpende de bedste Venner af Verden; værst faren var Tyren, thi den blev ikke skaanet af sine Koner ved denne Leilighed, og den havde naturligvis ikke Hjertelag til at betale dem med samme Mynt og maatte derfor mere end én Gang søge sin Frelse i Flugten. Saa drog man da afsted til Sæters: Gammel-Ingeborg i Spidsen med Bjeldekoen lige i Hælene, og det gamle Menneske blev næsten sprængt af sit utaalmodige Følge, der godt skjønnede, hvor dèt bar hen; de havde vistnok uden Veiviser og i utrolig kort Tid fundet frem til Sæteren, men den Gamle vilde det skulde gaa ordentligt og anstændigt til; de Unge og Spræke maatte

være saa god at give sig Tid og rette sig efter de gamle, ærværdige Kjør, hvis stive Lemmer ikke tillod dem en saa hurtig Mars. Sauerne med sine hoppende Lam, overgivet i Fæhundens Varetægt, sluttede Toget. Jeg behøver vel ikke at fortælle, hvor lykkelig jeg var de Gange, jeg fik besøge Gammel-Ingeborg i Sæteren; Sæteren har en egen Tillokkelse for baade Gamle og Unge; jeg behøver vel ikke at fortælle om, hvor godt Melken og Rømmegrøden smagte mig, og hvor kosligt det var i den simple Sæterstue med sit hvidskurede Sengested og Bænk og barstrøede Gulv; men Melkekamret overgik dog alt Andet i Renlighed og Pyntelighed; aldrig har Melk smagt mig saa godt som af Gammel-Ingeborgs snehvide Bunker, naar jeg træt og tørstig kom tilbage til Sæteren efter en Fisketur eller en Rotur paa den vakre Skjelbred-Sjø. Nu ja, de svandt, de svandt de lykkelige Barndomsdage

„Nu har jeg kun Erindringen tilbage,
Gud lad mig aldrig, aldrig tabe den!“

Men Gammel-Ingeborg hviler nu sine trætte Ben i Jordens moderlige Skjød. Held den, der med saa fuld Fortrøstning som hun kan vente paa, at det skal hedde: Du tro Tjener, gak ind til din Herres Glæde!

---

9. Barnlig Kjærlighed.

Udimellem Havskjærene laa den gamle Sjurs Hytte; han havde været Lods i 30 Aar; men saa havde han den Ulykke at miste sit Syn, og hans Kone, den brave Karen, underholdt nu i flere Aar Familjen, der bestod af 3 Sønner, indtil disse efterhaanden vokste til og kunde hjælpe til at ernære sig selv og Forældrene. Det var ved Fiskeri de søgte Livsophold, og en haard Næringsvei er dette især for Smaagutter, naar Kræfterne er ringe og Beklædningen daarlig. I Begyndelsen var det Moderen og hendes ældste Søn, ikke mere end 10 Aar gammel, der laa paa Sjøen og bestod mangen en Dyst mod Storm og Uveir; men da Baard var bleven 14 Aar og hans yngre Broder 9 Aar, blev Moderen hjemme og lod Sønnerne drive Fiskeriet; hun var desuden bleven svag til Helsen af Slid og Slæb og Sorg og Bekymring. Vor Herre holdt sin Haand over Gutterne og velsignede deres Stræv, saa Familjen ingen Mangel led. Endeligen vokste ogsaa den Yngste saavidt til, at han kunde afløse sin ældste Broder i Baaden, og denne tog nu Hyre og for tilsjøs, redeligen delende sin For-

tjeneste med Forældrene. Den blinde Fader bandt Garn af Hamp, som Moderen spandt, og bidrog saaledes ogsaa sin Skjærv til Familjens Ophold. De var paa sit Vis lykkelige; Børnene nærede den inderligste Kjærlighed til Forældrene, der ikke noksom kunde takke Gud for de gode Børn, han havde skjænket dem, og gjorde sig al Umag for at opdrage dem til gudfrygtige Mennesker, og vel var det, thi onde Dage nærmede sig, der skulde sætte deres Gudsfrygt paa en haard Prøve. Moderens Helbred blev med hver Dag slettere, og til Slutning blev hun sengeliggende; det blev nu vanskeligt for de to Gutter at komme paa Sjøen, thi de kunde ikke begge forlade sine hjælpeløse Forældre, og alene kunde ikke En vove sig paa Sjøen, ialfald ikke saa langt, som var nødvendigt for at træffe de bedre Fiskegrunde. Nøden bankede tidt paa Døren, og uden de Penge, som den sjøfarende Søn sendte dem, vilde de ikke have kunnet holde den ude. Endelig forløste Gud Moderen fra hendes Lidelser, men Sorgen over Tabet af sin mangeaarige trofaste Ledsagerske igjennem et Liv fuldt af Gjenvordigheder kastede den gamle, blinde Sjur paa Sygeleiet. Doktoren, som af og til havde besøgt Moderen under hendes lange Sygdom, saa ogsaa til Sjur, men til hans Helbredelse udfordredes en Medicin, som var saa kostbar, at Sønnerne ingen Udvei vidste til at forskaffe ham den, og Doktoren var selv en fattig Mand, der allerede havde gjort Sit ved uden Betaling at besøge Moderen.

Med kummerfuldt Sind sad Sønnerne ved Faderens smertefulde Sygeleie; de talte hviskende om, hvad de skulde gjøre; ingen Ting af Værdi fandtes i Hytten, som kunde sælges; det eneste de havde, som kunde gjøres i Penge, var den gamle Baad og Fiskesnørerne, men Baad maatte de have for at kunne færdes mellem Hytten og Landet, og dersom de solgte Snørerne, hvor skulde de da tage Livsophold fra? De betragtede hverandre med haabløse Blikke, og deres Øine fyldtes med Taarer, naar de saa og hørte, hvorledes den gamle Fader vaandede sig under sine svære Lidelser.

Længe sad de tause og med foldede Hænder, ret levende Billeder af Fortvilelsen; da sagde den Yngste, den 11 Aar gamle Erik: „Mo'r sagde bestandig, at Gud aldrig forlader dem, som sætter sin Lid til ham; men vi har dog stadigen sat vor Lid til ham, og endda hjælper han os ikke". „Ja, men Mo'r sagde ogsaa", gjensvarede den ældre Broder Ole, „at vi maa flittig bede til Gud, og nu har vi hverken igaar eller idag bedet; lad os nu derfor bede, Erik; kanske Gud da bønhører os; han vil vist ikke forlade os i vor Nød". Og Børnene

knælede paa hver sin Side af Faderens Seng og ludede Hovedet mod Sengekanten, og de bad til Gud af deres inderste Hjerte, at han for sin Søns, den Herre Jesu Kristi Skyld vilde forbarme sig over dem i deres store Nød og enten lindre Faderens Smerter alene ved sit Almagtsbud eller ogsaa aabne dem en Udvei til at faa det Lægemiddel, som efter menneskelige Raad skulde kunne hjælpe ham.

Den Kraft og Styrke, som den troende Kristen altid finder i Bønnen, blev ogsaa disse troende Børn tildel; de reiste sig langt lettere om Hjertet og saa fortrøstningsfulde ud i Fremtiden. Ole blev siddende ved Sygesengen, medens Erik gik udenfor Hytten. Det var en vakker Sommermorgen; den friske Luftning fra Havet gjorde ham godt, efter at han i flere Dage og Nætter havde vaaget ved Faderens Sygeleie; han følte nyt Liv gjennemstrømme sig. Han vandrede langs Stranden til et Stykke fra Hytten, hvor Klipperne hævede sig brat iveiret til en betydelig Høide. Over Klipperne svævede et Par Ørne. „De maa have Unger nu", sagde Erik for sig selv, da han blev dem var, og ligesom en vis Tanke gjennemfor hans Hoved, gav han sig til ilfærdigt at klavre op ad Klipperne. Det vilde have været baade besværligt og farligt for den, der ikke fra Barnsben var vant dertil, og mangen fin Bydame havde gjerne daanet ved at se Gutten ligesom svæve i Luften; men Erik gik saa roligt og sikkert, som andre Folk gaar paa Gaden. Ørnene syntes ikke at like Eriks Klatren; de udstødte høie Skrig og for i stedse mindre Ringe over hans Hoved. Endelig standsede han, lagde sig paa Maven og strakte sig ud over Klippen for at se ned. „Rigtig", udbrød han jublende, „der ligger de nok saa pent — ja, ja, lig kuns, jeg skal nok finde Jer"; og nu gik det saa fort ned ad Klipperne, som det vel lod sig gjøre uden at brække Halsen. Han ankom ganske forpustet til Hyttens Dør, som han gløttede paa og gav Broderen et Vink til at komme ud.

„Vi er frelst, Ole," tilraabte han den Udtrædende; „Gud har bønhørt os; han har sendt os Hjælp." Broderen hørte ham med Forundring og spurgte ham, hvad han mente.

„Du ved, Ole," begyndte den yngre Broder, „at Futen betaler ½ Daler for hver Ørn, der ødelægges, og det er det samme enten de er unge eller gamle. Nu har jeg opdaget, at Ørnene har Unger, og naar Du nu bare kan komme fra Fa'r saalænge, saa skal vi tage Drægtouget, og Du skal fire mig ned fra Klippen, saa skal jeg tage Ungerne, og saa faar vi Penge og kan kjøbe Medicinen til Fa'r."

Den ældre Broder hørte paa ham med en betænkelig Mine, og

da Erik havde talt ud, sagde Ole: „Ja, dette der er lettere sagt end gjort, Erik; men prøve det maa vi; men Du skal ikke tage Ungerne, jeg vil gjøre det, jeg er ældst; skulde jeg lade Dig vove dit Liv? Hvad vilde Fa'r sige, dersom der kom Dig Noget til. Nei, jeg vil" —.

„Hvor Du kan snakke, Ole," afbrød den Anden ham ivrigt. „Hvorledes skulde Du kunne komme ned ved min Hjælp? Jeg er for veik til at trække Dig op, men Du kan trække mig op og det som ingen Ting. Desuden, om det skulde gaa galt med mig, er da ikke Ulykken saa stor, naar Fa'r har Dig igjen; men tænk om han ingen Anden havde til at hjælpe sig end mig! Det var da saagodtsom Ingen."

„Ja, men han holder Dig kjærest," svarede Ole; „han kunde ikke leve uden Dig."

„Aa, det var bare mens jeg var mindst, han var saa ræd for mig," mente Erik.

„Ja det faar nu være som det vil," sagde Ole; „men Du faar ikke Lov at fare ned efter Ungerne; jeg tænker det gaar an at gjøre Touget fast i en Sten, saa kan jeg fire mig ned uden din Hjælp."

„Det gaar aldrig an, indvendte Erik; „men lad os prøve; Noget maa vi gjøre; naar vi bare kan komme fra Fa'r."

„Det kan vi nok," svarede Ole, „thi jeg tror aldrig, han sanser sig saa meget, at han savner os; og det er snart gjort, hvis det lader sig gjøre."

Efter at have forvisset sig om, at Faderen laa ligedan og syntes nu ligesom at sove, begav Brødrene sig paa Veien med Drægtouget og nogen anden Redskab, som de tænkte kunde behøves. Erik tog ogsaa med en gammel Sabel, som fandtes i Hytten, „thi," sagde han, „vi maa have Noget at skræmme Ørnene unna med, ellers hakker de Øinene ud paa os."

De ankom endelig til Toppen af Klippen, og nu begyndte paany Striden mellem Brødrene, om hvem der skulde fare ned til Redet. Afstanden fra Klippen til Redet var vist 8 til 10 Favne; Touget var gammelt og skrøbeligt. Hvorledes skulde det kunne holde en svær Karl som Ole var, endskjønt han ikke var mere end 16 Aar? Derimod var Erik liden og spæd for sin Alder. Ole indsaa, at han ikke vilde kunne udføre Foretagendet, men han gyste ved Tanken om at udsætte Broderen for en saadan Fare.

Endelig afgjorde Erik Sagen derved, at han erklærede Ole, at dersom han ikke vilde hjælpe ham, vilde han ham uafvidende prøve paa det alene. Dette indsaa Ole vilde blive den visse Død for Gut-

ten, og hvor nødig han vilde til, tog han tilsidst fat paa Trossen, gjorde Enden fast om en stor Sten, bandt et Bræt fast til den anden Ende, hvorpaa Erik med Sabelen i Haanden satte sig omskrævs, og over en Træstub, for at ikke Touget skulle skamfiles paa Stenene, firede han ham sagte ned, opsendende et dybt Hjertesuk til Gud om hans naadige Bistand.

Der svævede nu Gutten mellem Himmel og Jord, og hans Liv hang vel just ikke i „en Traad," men i et skrøbeligt Toug, som kunde briste ligesaa let som en Traad; men han kjendte ikke til Frygt; han tænkte bare paa, hvor glad han skulde blive, naar hans gamle Fader igjen blev frisk ved den Medicin, som han nu haabede at kunne skaffe ham; han havde desuden nok at gjøre med at holde sig Ørnene fra Livet, der med skrækkelige Skrig for ham omkring Hovedet. Endelig var han nede; han tog Ungerne, satte sig atter paa Brættet og raabte til Broderen, at han skulde hale ham op; men hvor let han end var, var dog dette et svært Arbeide for Broderen, og det gik gruelig langsomt; den hele Tid maatte Erik svinge Sabelen over Hovedet for at værge sig mod Ørnene, hvis Raseri ikke syntes at sky nogen Ting; mere end én Gang rammede han dem med Sabelen. Han kunde vel være kommen omtrent halvveis op, da han følte et pludseligt Ryk i Touget, ledsaget af en skurrende Lyd; han saa op, og hvo formaar at beskrive hans Skræk, da han saa, at han med Sabelen havde truffet Touget og hugget det halvt over; et Øieblik var han færdig til at slippe baade Sabel og Unger; men da en af Ørnene gav ham et smerteligt Slag i Hovedet med Vingen, glemte han den ene Fare for at værge sig mod Rovfuglenes Kløer. Han begyndte atter at hugge om sig med Sabelen, men vogtede sig vel for ikke at komme Touget nær. Under dette var han jevnt steget iveiret, og det varede ikke meget længe inden han naaede Klippen og følte sin Broders Haand gribe ham i Trøiekraven og trække ham op i god Behold; men en saadan dødelig Skræk var dog mere end en Gut i Eriks Alder kunde udholde; da han kom op paa Klippen, var han bleg som et Lig, hans Øine stod stive i Hovedet; og han kunde ikke tale, men holdt imidlertid fast paa Ørneungerne. Da Broderen saa ham i denne Tilstand, blev han hel forskrækket og udbrød: „Hvad staar paa med Dig, Gut?" Men Erik kunde ikke gjøre andet end pege paa Skaaret i Touget. Ole skjønnede straks, hvad det var, og idet han tog Touget og med et Ryk sled det i to Stykker, sagde han med skjælvende Stemme: „Det er et Guds Under, Erik, at Du er ilive; det er alene Guds Værk; lad os takke

ham," og han kastede sig ned paa Knæ ved Siden af Broderen og takkede Gud høit, men Erik kunde kuns folde Hænderne i stille Bøn. Lidt efter lidt kom han sig dog igjen, og de begav sig nu paa Hjemveien; de fandt Faderen i samme Stilling, han laa i en Døs. Ole satte straks afsted til Doktoren med Ørneungerne, da det var langt til Fogden, og fik Medicinen, da Præmien for Ungerne var sikker nok. Han maatte fortælle, hvorledes de havde taget dem, og da dette rygtedes, vakte det almindelig Deltagelse, og mange Gaver af baade Penge og Levnetsmidler sendtes af Bygdens Folk til de gode Børn, der havde den Glæde at se Faderen komme sig ved Brugen af den kraftige Medicin. Det varede dog længe inden Erik kunde forvinde den Skræk, han havde faaet i Blodet ved hin Leilighed, og mangen Nat for han op af Søvne med vilde Skrig, idet han drømte, at han hang i det skrøbelige Toug mellem Himmel og Jord, og at Ørnene vilde styrte ham ned over Klipperne.

---

10. Vesle Mari.

Jeg gjorde engang en Fodvandring igjennem en af Gudbrandsdalens Fjeldbygder; en Dag stødte jeg paa en Husmandsplads, der tiltrak sig min Opmærksomhed ved sin vakre Beliggenhed ved en Bøining af Elven; den var omgivet af tæt Skog, hvoraf 6—8 Maal var opdyrket og som det syntes med megen Flid; Stuen var i god Stand, og en liden Kaalhave, som dog nu laa ubrugt, vidnede om mere end almindelig Tiltagsomhed hos Beboerne; jeg fik derfor Lyst til nærmere at lære disse at kjende og fulgte Stien, der driede af fra en lidet befaret Bygdevei hen til Stuen. Det var en Søndagseftermiddag midtsommersleite; Døren til Stuen stod aaben, og da jeg nærmede mig, hørte jeg Nogen læse høit; jeg standsede i Døren, uden at man straks bemærkede mig, og jeg saa en ung Pige forelæse en gammel Kone og en 10—12 Aars Gut af en Bog, som jeg snart skjønnede var Bibelen; de hørte andægtig med foldede Hænder paa Pigen, hvis Stemme ofte kvaltes af Graad. Det var en Scene, der gjorde En godt at være Vidne til, og jeg vilde just sagte træde tilside for ikke at forstyrre dem, men paa samme Tid nyde godt af Læsningen, da Gutten blev mig var og med en Bevægelse ogsaa vakte de Andres Opmærksomhed. Jeg gik derfor ind og sagde, efter at have hilset et „Guds Fred," som her ret syntes at være tilstede:

„Lad Jer ikke forstyrre, Godtfolk! medens jeg faar sidde lidt og hvile mig, vil jeg være glad ved at faa høre lidt Guds Ord, jeg ogsaa, da jeg idag ikke har været i Kirken."

„Aa, Gud bedre os," sagde Konen, idet hun med Forklædet viskede af Bænken, som hun bød mig sætte mig paa, endskjønt den var hvid som Sne før; „Gud bedre os, det er daarligt bevænt med Læsningen vores, det er nu aldrig for lærte Folk at høre paa."

„Sig ikke det, Mo'r;" svarede Jeg, idet jeg satte mig, „Guds Ord er ligesaa opbyggeligt i en Ulærds som i en Lærds Mund, naar det bare kommer fra Hjertet." Men jeg kunde nok mærke paa Folkenes forlegne Miner, at de ikke havde Lyst til at efterkomme min Opfordring, og jeg lavede mig til at gaa igjen, da jeg nok kunde skjønne, at jeg under disse Omstændigheder ingen velkommen Gjæst var.

Da Konen saa, jeg vilde gaa, bad hun mig bie lidt; jeg kunde være tørst, mente hun; det var varmt Veir.

„Du skal have Tak, Mo'r," sagde jeg, „men jeg vil ingen Umag gjøre Jer; jeg kan nok slukke min Tørst i Elven." Imidlertid kom hun frem med en Skaal Øll og bad mig undskylde, at det var dovent.

„Ja, siden Du nu har havt den Umagen, Mo'r, at gaa efter Drikke, saa er det nu rart at faa Øll paa denne Aarstid," sagde jeg og tog Skaalen.

„Aa ja, det træffer sig nu saa denne Gangen at vi har en Øllskvæt", sagde Konen med en af Graad kvalt Stemme, og dermed brast ogsaa de to Unge igraad.

Jeg blev nu først var, at de var sørgeklædt og at der var strøet Bar paa Gulvet og reist en Grantælle i Skorstenen. Dette var en Grund mere til at paaskynde min Bortgang, og efter at have gjort Undskyldning for, at jeg havde faldt dem til Besvær paa en saadan Dag, tog jeg Afsked. Jeg var dog nødt til atter at vende tilbage for at spørge om Veien til Præstegaarden, og den unge Pige fulgte mig et Stykke for at retlede mig.

Jeg vilde gjerne sige et Trøstens Ord til det arme Barn, der gik stille foran mig og tørrede af og til sine Øine med Forklædet; af egen Erfaring vidste jeg, hvor godt det gjør den Sørgende at faa give sin Sorg Luft i Ord; der er ligesom Lise i at oprive Hjertets Saar. Jeg følte hjertelig Deltagelse med det sorgfulde Pigebarn. Jeg prøvede derfor at indlede en Samtale med hende, men det holdt haardt at faa hende til at tale for Graad. Endelig vidste jeg, at hun hed Aase, at den gamle Kone var hendes Farmor og hed Mari, og at

Gutten var hendes Broder Thore. Da jeg var kommen saavidt, spurgte jeg:

„Hvem er det Du sørger saa paa, Jenta mi?" Det varede længe førend hun for Graad og Suk kunde svare: „Aa, Gud bedre mig, det er mange det: baade Fa'r og Mo'r og hun vesle Mari".

„Vesle Mari var vel din Søster da?" sagde jeg.

„Inte rette Syster min", svarede Pigen, „men Halvsyster min".

Jeg tænkte nu, at hun var paaglid og sagde derfor, idet jeg satte mig paa en Sten under en deilig, duftende Hængebirk: „Kom, sæt Dig, Aase, og fortæl mig om den store Hjertesorg, Du har havt; det gjør mig saa ondt at se et Barn i din Alder saa bedrøvet; kanske naar jeg faar høre, hvorledes Alt er gaaet til, at jeg kan udfinde en eller anden Trøstegrund, ialfald ved jeg da, Du gjerne vil snakke om dem, som Du har kjær, og jeg vil gjerne høre om dem".

„Ja, ser Du", begyndte Aase at fortælle, rigtignok under mange Afbrydelser af Suk og Taarer, "ja, ser Du, jeg har ret havt stor Modgang, inte ældre end jeg er; jeg har mistet to Gange Mo'r mi, og Fa'r og saa hun vesle Mari".

„Hvorledes mener Du det?" spurgte jeg; „Du har mistet din Moder to Gange".

„Jo, det er nu saa at forstaa", forklarede hun, „at Fa'r min var gift to Gange, og sidste Gangen døde først han og saa hun Mo'r og saa vesle Mari!"

Saameget kunde jeg skjønne, at vesle Maris Død gik hende mest til Hjertet, og jeg bad hende fortælle mig Altsammen fra først til sidst.

„Thore og jeg var ganske smaa, da den rette Mo'r vores døde, og han Fa'r maatte tage til sig et fremmed Kvindfolk, da han Bedstfar endnu levede den Gangen, saa Bedstmor inte kunde være hos os. Vi sled fælt ondt af det Kvindfolket; Fa'r var fordetmeste borte paa Arbeide; han kunde nu ikke trives hjemme heller; vi forgik næsten af Lort, og lidet Mad fik vi ogsaa, endskjønt Fa'r nok skaffede tilveie det, som behøvedes, men det Kvindfolket var saa lad, at hun ikke gad lave til Maden; aldrig vilde hun lappe Klæderne vores, saa vi saa ud som Taterunger; saalænge Sommeren varede for vi ud i Skog og Mark og blev ligesom vilde Dyr; saaledes gik det nogle Aar; jeg kunde vel være en 10 Aar og han Thore 6. Saa sagde han Fa'r en Dag til os: „Nu skal det blive bedre for Eder, Barn; nu skal I faa Mo'r igjen". Vi forstod nu ikke, hvad det vilde sige, men vi fik da vide, at Fa'r vilde gifte sig med en Jente i Præstegaarden. Vi blev da lidt pusset

op til Bryllupet, og saa kom den ny Mo'r vores, og der blev et andet Stel. I Begyndelsen likte vi ikke den ny Mo'r vores og vilde slet ikke kalde hende „Mo'r, hvorover Fa'r var sint og vilde slaa os, men hun lagde sig imellem og bad for os og mente, at det blev vel ret med Tiden. Det Første Mo'r gjorde var at faa Lorten unda sig, og der blev slig Skuring og Vasking, saa vi aldrig havde seet sligt; vi fik ogsaa vor Del af Vasken, men vi var bleven saa vant til Lorten, at vi var ganske ræd for Vand, og Mo'r maatte rigtig bruge Magten før hun fik Bugt med os; hun var nu saa urimelig snil og langmodig, men derhos alvorlig og, saa vi begyndte baade at holde af hende og at være ræd for hende. Det varede ikke mange Maaneder, førend Alt havde faaet et andet Udseende; Stua vores var ren og pen baade indvendig og udvendig, og vi Barn var baade rene og hele. Fa'r begyndte atter at hygge sig hjemme og arbeidede flittigt paa Jorden, som rent var bleven forsømt siden Mo'r døde. Da Vinteren kom, holdt Mo'r os til Bogen, og hermed havde hun stort Stræv, thi hverken Thore eller jeg kunde læse. Det var mangt et Basketag om den Tingen, thi vi var baade tosket og trodsig, og Fa'r truede med Ris, men Mo'r bad altid for os og sagde, hun skulde nok faa os til med det Gode. Mo'r var nu saa særdeles flittig og flink med Rokken; vi maatte da, naar hun spandt, sidde hos hende og læse, og saa lovede hun os nye Klæder, hvortil hun nu spandt, naar vi vilde være rigtig flittig; og da det led ud paa Vaaren, satte hun en Væv op, og der blev Klæder til os allesammen, og vi Barn var bleven utrolig flinke til at læse. Da Sneen gik af, blev Bogen lagt paa Hylden, og Thore og jeg vilde, som vi før havde gjort, stryge om i Skog og Mark hele Dagen; men saa sagde Mo'r til os en Dag: „Hør nu, Barna mine! nu har I været saa snille ivinter og dygtige til at læse; nu skal I fremdeles blive ved saa; jeg skal nok finde paa noget morsomt Arbeide for Jer". Og der, hvor Du saa den vesle Kaalhagen vores, der var dengang bare en Røs med Smaasten, som var kjørt af Ageren. „Kom nu og hjælp mig", sagde Mo'r, „saa skal vi rydde bort den Stenen, og saa skal vi stelle til en Kaalhage, ligesom den I har seet i Præstegaarden". Og vi tog til at baske og bryde med Stenene, og vi syntes det var morsomt at se, hvorledes Stykke for Stykke blev rent for Sten, og Stenen byggede vi Gjerde af, og Fa'r han stellede til en pen Grind. Vi satte Potetes i Stykket det første Aar, og vi fik 2 Tønder om Høsten, og tænk! dem sagde Mo'r, at vi skulde faa for det vi havde været saa flinke til at hjælpe hende, og Fa'r kjøbte

Potetesen af os, og for Pengene kjøbte Mo'r en Hue til Thore og et Tørklæde til mig. Vorherre ved, hvor Mo'r kunde vinde det altsammen; men uagtet hun om Vinteren havde spundet til Klæder for os Alle og om Sommeren dels været paa Arbeide i Gaarden og dels hjulpet Fa'r med at arbeide paa Pladsen, havde hun alligevel i Smaastunderne spundet saameget for Præstefruen og, at hun om Høsten kunde lægge Halvparten i en Ko; vi havde nemlig i de sidste Aar bare havt nogle Sauer. Jeg mindes saa godt den Kohandelen. Det var ved Mikeli Tider, da en Driftebonde, der skulde til Lillehammer, fik bete paa Pladsen; saa havde han slig en vakker Ko, som hed Rødkol; hun skulde bære til Jul, og Mo'r syntes saa urimelig godt om denne Ko. „End om vi kjøbte den Ko, Ola", sagde Mo'r til 'n Fa'r. „Jeg mener Du er underlig!" svarede Fa'r rent op i Under; „kjøbe Koen, siger Du; kanske Du har Penge, Du, Kari?" „Det var ikke saa umuligt det", sagde Mo'r og smaalo. „Jeg mener Ingenting er umuligt for Dig, Kari", sagde Fa'r, og jeg saa, hvorledes Taarer stod ham i Øinene; „men jeg er ræd, Du slæber slig, at Du gaar samme Veien som hun Sofi" — saa hed den rette Mo'r mi", tilføiede Aase til min Oplysning. „Men Mo'r", blev hun ved, „lo bare og svingede Fa'r rundt og bad ham følge sig ind — og snart efter kom de ud og gav sig i Akkordering med Driftebonden, og det blev saa, at Rødkol blev vor, og han fik 5 Daler straks og skulde faa 5 Daler til Jul; de sidste 5 skulde Fa'r skaffe tilveie, og det kunde han og, naar han fik brudt det Maal Jord, som han havde paataget sig for Præsten.

Til Vinteren kom Bogen frem igjen, og vi gik i Skolen, og det gik os godt. Om Vaaren kom vesle Mari, den Gudsenglen, til Verden; sligt Barn skulde Du aldrig have seet, saa vakker og saa snil. Mo'r var fælt glad i hende, men hun viste samme Hjertelag mod os lel. Vi levede nu tre saa glade og lykkelige Aar, som Mennesker kan leve paa Jorden; Alt lykkedes saa besynderlig godt for Mo'r; Fa'r arbeidede sent og tidligt paa Pladsen, naar han var fri fra Gaarden, og Mo'r hjalp ham og vi med saa godt vi kunde, men ellers fik nu jeg som oftest Lov at passe vesle Mari; hun var saa snil mod mig; men kjærest var hun dog i sin Mo'r, som rimeligt var. Rødkol trivedes ogsaa godt, og det tredie Aaret satte vi paa en Kalv under hende, den hed Hvidkol; det skulde være vesle Mari sin Ko. Men saa var det ogsaa forbi med de gode Dage; det 3die Aar frøs det af hvert Gran for os og i hele Bygden med; vi maatte kjøbe al Føden, og der var næsten ikke spiseligt Mel at faa; vi var ofte syge om Vinteren, men

Lykken vores var, at der var dygtig Melk i Rødkol; vesle Mari maatte nu først og fremst have den vesle Skaalen sin, og hun var ogsaa rød og hvid som Melk og Blod; hun var alligevel aldrig rigtig lystig som andre Børn; hun vilde helst sidde hos sin Mo'r, men var dog altid villig til at være hos Andre ogsaa, naar vi bad hende derom. Om Vaaren begyndte det at blive vanskeligt for Arbeide, og Fa'r var glad ved at tage ved noget Veiarbeide, men det var langt borte, og han var flere Uger borte om Gangen og sled meget ondt; ud paa Sommeren begyndte det at gaa en farlig Sot, hvoraf mange Folk døde; de sagde, at det kom af den daarlige Føden; vi maatte sælge mange Ting for at bjerge Livet, thi Mo'r kunde ingen Spinding faa, da Folk hverken havde Penge eller Varer at afse; men det værste var, at det atter blev Grønaar, og allerværst var det, at Fa'r om Høsten kom syg hjem; han gik vel oppe til Jul, men saa blev han liggende, og seks Ugers Dagen døde han fra os." Aase, Stakkel, kunde paalænge ikke tale for Graad. Endelig begyndte hun igjen: „For at betale Doktoren maatte vi sælge Rødkol — Kalven havde vi maattet stikke, fordi den blev syg — og nu blev det rigtigt slemt for os, men værst var det med vesle Mari; hun var nu aldrig videre paa Maden, det var Melken, hun var kjærest i, og nu havde vi ingen Melk. Aa, jeg mindes saa vel den første Kvelden, da Mo'r ikke havde nogen fersk Melk til den Vesle; hun sad paa Fanget til sin Mo'r, og Mo'r havde havt sur Melk i Skaalen hendes; men da hun smagte paa den, vendte hun Hovedet bort og lagde sig ind til Moderen; hun sagde Ingenting, men spise vilde hun ikke. Mo'r maatte op i Gaarden og faa en liden Skvæt sød Melk, men alle Folk havde dengang ondt for Melk; der var ligesom en Sot kommen paa Kreaturene og; Mo'r maatte nu stændigt gaa i Gaarden, naar det trængtes, thi hun maatte svare Arbeidsdagene istedetfor Fa'r; de var endda saa snille, at de ikke forlangte en Kar; naar da Mo'r var borte, stellede jeg med vesle Mari; men, arme Ting! hun havde bare Tanke for sin Mo'r; hun stod hele Dagen i Vinduet og ventede paa Moderen; naar hun da saa hende komme mellem Træerne, da levede hun op og sprang hende imøde, og da skulde Du seet, hvor de baade lo og græd; det var underligt til Venskab mellem de To. Saaledes gik Vinteren, men Mo'r var ofte syg, og vesle Mari blev ogsaa bleg og mager. Det var ret daarligt med Levemaaden; vi maatte lægge os mangen Kveld foruden Mad allesammen, endda Husbondsfolket var urimelig snille mod os, men Enhver havde nok med sig; det var saare vanskelige Tider; Mo'r vilde gjerne have

faaet mig ud at tjene, men hun syntes, hun ikke kunde være tryg for vesle Mari, naar bare Thore var hjemme.

En Kveld ved Paasketider kom Mo'r syg hjem og maatte lægge sig, og, Gud trøste og bedre mig, hun stod aldrig op mere", — og atter græd den arme Pige bitterligt. Jeg havde stor Lyst at gjøre hende Selskab, saa ondt var det at høre og se. „Det var fjortende Dagen at Mo'r døde", fortsatte Aase sin Fortælling, da hun igjen havde fattet sig lidt, „vesle Mari kom aldrig fra Sengen hendes, saalænge hun laa; kort førend hun døde, tog hun vesle Mari ifavn, og saa sagde hun til mig: „Vær nu Du, Aase, Mo'r for det vesle Tinge — stel godt med hende, — ser jeg ret, varer det ikke længe;" og saa døde hun. Men jeg tænkte, jeg aldrig havde faaet Mari ifra sin Moder; hun græd ikke som vi Andre, ikke en Taare; hun bare laa oppe i Sengen hos hende og holdt hende om Halsen; jeg maatte rigtig bruge Magt for at faa hende løs; men saa snil, saa snil var den Gudsengelen, ellers saa føielig i Alt, hvad jeg bad hende om. Den Dag, de for med Mo'r til Jorden, fik vi Barn være i Gaarden, de stellede saa godt med os, men vesle Mari vilde helst hjem. Aa, jeg syntes Hjertet mit vilde briste, naar jeg saa det vesle Tinge gaa omkring i Stuen vor, da vi kom hjem, og lede i hver Krog efter sin Mo'r; hun sagde ingenting, men jeg tror vist hun skjønnede, hvorledes det hang sammen; tilsidst satte hun sig, som hun pleiede, bort i Vindnet og ligesom ventede paa at Moderen skulde komme hjem.

Saaledes gik det Dag efter Dag; naar det var godt Veir, sad hun udenfor Stuedøren den hele Dag og stirrede ud mellem Træerne; jeg fik hende næsten ikke til at smage Mad, endskjønt Husbondsfolket daglig sendte os noget og lidt fersk Melk til vesle Mari; jeg tog hende ogsaa med mig op i Gaarden, og de gjorde sig al Umag, de snille Folk, for at trøste hende, men hun glædede sig ikke i Noget; men altid venlig og blid var hun, ret som jeg tænker mig Gudsenglene er. Ikke før kom hun hjem, førend hun satte sig udenfor Døren, og der sad hun, til jeg om Kvelden kom og bad hende lægge sig; taalmodig lod hun sig klæde af, og naar jeg saa læste Fadervor, saa foldede hun Hænderne, som Mo'r havde lært hende, og sagde: „I Jesu Navn! Amen!" Mere kunde hun ikke endnu, men den Bøn, mener jeg, var ligesaa god som nogen anden, hvad mener Du?" spurgte hun mig med et Alvor, som kun stor Modgang kan frembringe i hendes Alder.

„Jeg tror, Aase," svarede jeg dybt rørt, „at det var vel for alle Mennesker, om de kunde være saa vis paa at blive hørt af vor Herre

og Frelser, som vesle Mari var det; vi har hans eget hellige Ord for det, at Himmerige tilhører Slige som vesle Mari."

Aase sad og stirrede op i Skyen, ligesom hun ventede at se sin lille Gudsengel. Endelig tog hun igjen tilorde og endte saaledes sin Fortælling:

„Det var idag otte Dage; det var saadant vakkert Veir; det var slig en Fuglesang i Skogen, og Skog og Mark stod i sin høieste Flor; vesle Mari sad som sædvanligt udenfor Døren og syntes at være gladere end hun havde været siden Moderen døde; hun sagde ikke stort, men jeg saa hende ofte smaale, og da jeg plukkede nogle Blomster til hende, legede hun med dem. Da det led mod Kvælden, begyndte det at blive ligesom kjøligt, og jeg bad den Vesle nogle Gange komme ind, men hver Gang bad hun saa venligt: sidde lidt endda. Men da Solen var ved at gaa ned, syntes jeg det ikke gik an længer, og jeg raabte nu til hende alvorligt, at hun maatte komme ind, ellers blev hun syg, men jeg fik intet Svar; saa gik jeg ud og vilde bære hende ind — og der sad hun med Hænderne foldede som ved Aftenbønnen — og var død." Og nu hensløb den stakkels Pige i Taarer, og jeg sad stille og lod hende græde; senere talte jeg Trøstens Ord saa godt jeg kunde, saadanne Ord, som jo en troende Kristen aldrig kan fattes. Jeg bad hende læse flittigt i Guds Ord, som var den bedste Lægedom mod Hjertesorg; jeg bad hende ofte tænke paa de Bortgangne og at søge at blive sin brave Moder lig, saa vilde det nok gaa hende vel her i Livet, og efter Døden skulde hun gladeligen samles med dem, der var hende kjære. Til Slutning lovede jeg at sende hende et Nytestamente, hvorover hun blev meget glad, og hermed skiltes vi ad. Aases simple Fortælling havde gjort et saa stærkt Indtryk paa mig, at det næsten var Aften, førend jeg følte mig oplagt til at aflægge det paatænkte Besøg i Præstegaarden, hvor jeg senere fik Bekræftelse paa Alt, hvad Aase havde fortalt mig.

---

11. Min første Tjeneste.

Der var en dobbelt Festdag hos Skomager Olsen: det var nemlig Jul og Gamlemors 80de Fødselsdag. En Sværm af Børn, Børnebørn og Børnebørnsbørn var forsamlet om den Gamle, der tilbragte sine sidste Levedage i sin ældste Søns Hus. Den Gamle sad

i Kakkelovnskrogen i sin magelige Læenestol; men hun var meget rask for sin Alder; hendes Syn og Hørelse var gode, og hendes Lemmer gjorde endnu god Tjeneste; hun gik endnu hver Søndag i Kirken, støttet paa Sønnens Arm. Denne Aften havde Ungdommen som sædvanlig samlet sig omkring den Gamle i Kakkelovnskrogen for at høre hende fortælle en eller anden Begivenhed af hendes lange Liv. „Hvad skal vi have iaften, Barna mine?“ spurgte den Gamle venligt. „Jo, det ved jeg, Bedstemor“, sagde en lille Pige paa 10 Aar, Olsens Datterdatter. „Nu da, Gullemit“, spurgte atter den Gamle, idet hun klappede Barnet paa Hovedet; „hvad skulde det vel være?“ „Jo, Du lovede os, da vi sidst var sammen hos Morfar, at Du vilde fortælle os om den første Tjeneste, Du havde“, sagde Pigen. „Siger Du det, Barne mit!“ smaalo den Gamle; „ja, ja, kanske Du har Ret; det er rigtignok langt tilbage i Tiden, men jeg erindrer dog min første Tjeneste bedre end nogen af de andre Tjenester, jeg har havt, endskjønt de just ikke var mange i Tal.

Jeg har før fortalt Jer, Barna mine, at jeg tidligt blev baade fader- og moderløs; at jeg slet ikke mindes min Fader, men vel at min Moder bar Sorg for ham og sled meget ondt for at skaffe Livsophold til mig og sig selv; at min Moder maatte efterlade mig alene i vort lille Kammer, naar hun gik paa Arbeide — jeg kunde vel være omtrent 3 Aar dengang — og at jeg var fælt bange, og at jeg ikke gjorde Andet den hele Tid end at lytte efter min Moders Trin paa Trappen, naar hun kom hjem; jeg har fortalt Jer, hvor glad jeg da blev og hvor godt den smagte mig den simple og knapt tilmaalte Mad, som hun da lavede, og hvor glad jeg var, naar Moder af en eller anden Aarsag blev hjemme en hel Dag, det var rigtig en Festdag; — ak, kjære Børn, I vilde have syntes det var en ringe Fest; jeg vidste ikke af slige Glæder, som Eders gode Forældre, ved Guds Velsignelse, kan berede Eder. Min hele Glæde bestod deri, at jeg havde min Moder hos mig en hel Dag; Kamret var lige mørkt og utriveligt, Maden den samme, Grød med lidt Øll eller sur Melk til, Vasvelling, eller naar det kom høit Poteter; men, som sagt, jeg havde min Moder, jeg kunde sidde paa min lille Skammel ved Siden af hende hele Timer; ak, I ved ikke, hvad det vil sige i den hele Verden kuns at have sin stakkels fattige Moder. O, Ingen ved, hvad Fattigfolk maa gjennemgaa, der ikke har prøvet det; tro mig, de, der klager mest og bær sin Armod mest tilskue, er ikke værst faren; vil I se Armoden i al sin Frygtelighed, da maa I opsøge dem i dens eget Hjem. O,

mine kjære Børn, naar I sidder lunt og varmt, omgivet af alle Livets Goder, da mindes, at der er Mange, Mange, som sidder i et mørkt Kammer, kanske uden Ild i Kakkelovnen og uden en Madsaa til de hungrige Munde; — takker da Gud, som satte Eder i bedre Kaar, og vær til Gjengjeld rede til at aftørre Armodens bitre Taarer, naarsomhelst I kan. Dog, jeg skulde jo fortælle og ikke moralisere, men det stod mig saa levende for Øie, hvorledes jeg led Hunger og Kulde, og dog kunde have en Glæde, som kanske var større end I nogensinde har følt, I, som aldrig har lidt nogen Mangel. Men Gud tog ogsaa denne Glæde fra mig, og som sædvanligt var hans Raad vist og godt — han tog min arme Moder bort fra denne Verdens Plager til de Saliges Fred, og han var mig en god Fader. Det var ellers tunge Timer, kan I tro, Børn, som jeg arme Ting tilbragte ved min Moders Dødsleie, ene og forladt af Alle uden af den himmelske Fader; — men Barnesindet er let; Sorgen glemmes snart.

En langt ude Beslægtet af min Moder tog mig til sig, og hvorvel hun ogsaa var fattig, saa havde hun dog mere at leve af end min Moder havde. Jeg kan just ikke sige, at jeg havde det godt hos Moster, men saa havde jeg det dog bedre end mange Tusinde fattige Børn: jeg led ingen Nød, jeg slap at betle mit Brød, men Moster var sær og knarvorren; hun havde ikke havt Børn og havde ingen Overbærenhed med et Barns mange Indfald og Paafund; jeg blev holdt svært i Tvang og kom aldrig sammen med andre Børn, uden naar jeg var i Skolen, som jeg flittigt fik besøge, da jeg blev saa gammel. Men Gud velsigne gamle Moster, hun opdrog mig i Gudsfrygt, og hun vænnede mig til Orden og Renlighed.

Da jeg var bleven konfirmeret, fik hun mig anbragt som Viserjente hos den rige Kjøbmand Paulsen; dette var min første Tjeneste. Det var om Vaaren, at jeg tiltraadte min Tjeneste; jeg var mere bedrøvet end glad, da jeg om Aftenen for første Gang traadte ind i det Hus, der nu skulde være mit Hjem. Jeg græd mine modige Taarer ved at forlade gamle Moster, der havde været mig en Moder, om just ikke nogen øm Moder, og mine Taarer standsede ikke, da jeg befandt mig blandt lutter fremmede Ansigter i Paulsens Hus. Der var tre Tjenestepiger, og det lod ikke til, at jeg var dem nogen velkommen Gjæst; de gloede paa mig som paa et rart Dyr; der blev ikke vekslet mange Ord den første Aften, og da jeg havde spist tilaftens, blev jeg anvist min Seng, og jeg var glad ved at krybe ned i den jo før jo heller for ubemærket at kunne faa græde mig mæt. Uden at

lytte, hørte jeg dog meget af Pigernes Samtale, og det, jeg hørte, var af den Beskaffenhed, at jeg ønskede mig hjem igjen til gamle Moster. Herskabet var ude i Selskab og kom først sent hjem, og Barnepigen, som laa i Barnekamret, hørte jeg lukke Nogen ud en Stund før Herskabet kom; de to andre Piger fniste, da de hørte det, og snakkede imellem sig om, hvor morsomt det skulde været at have Kjæresten hos sig ligesom Ellen, saa hed Barnepigen, men nu vilde det ikke lade sig gjøre, dersom de ikke paa en eller anden Maade kunde stoppe Munden paa „Tøsen" (det var mig, de mente), men det skulde vel ikke blive saa vanskeligt, mente de. Jeg mindedes gamle Mosters Formaninger om altid at være ærlig og tro mod mit Herskab og aldrig at række mine Medtjenere Haanden til noget Urigtigt; jeg bad Gud styrke mig til at vandre retteligen for hans Ansigt og lovede mig selv at gjøre mit Bedste, og dermed sovnede jeg.

Om Morgenen blev jeg kaldt ind til Madamen; det var en vakker Kone, der saa inderlig snil ud; hun var endnu ganske ung; hun spurgte mig om mit foregaaende Liv, og det var snart fortalt, men jeg kunde ikke omtale min arme Moder uden Graad. Madamen sagde mig mange trøstefulde Ord og lovede at være mig i Moders Sted, naar jeg vilde være snil og skikkelig. Jeg have havt en meget let Tjeneste, dersom jeg ikke havde havt Andet at udrette, end hvad Madamen satte mig til, men mine Medtjenere vilde ogsaa have Tjener, og da jeg var den yngste og derhos et fattigt og forældreløst Barn uden Forsvar, saa for jeg fra den tidlige Morgen og til den sene Aften som en Vaat (Vante) mellem dem, den Ene viste mig hid og den Anden did, Alle raabte paa „Ane". Værst var det, naar Herskabet var ude, og det hændte ofte, ja mangen Gang daglig; da maatte „Ane" passe Børnene for Barnepigen, og „Ane" maatte vaske Gulvet for Stuepigen, og „Ane" maatte bære Vand og Ved for Kokkepigen, medens de holdt sig lystige i Pigekamret eller gjorde sig turvis en Sving ud i Byen. Men da „Ane" ikke havde mere end 2 Arme og Ben, kunde hun ikke være mere end etsteds ad Gangen eller udrette mere end en Ting paa engang, og da vankede der Skjænd og kanske noget Værre endda. Min egentlige Madmoders Tjeneste blev slettest røgtet, thi hun var den mest overbærende. Det kunde imidlertid endda været det samme, om jeg var bleven saaledes jaget; jeg var jo ung og fik fuldt op af Mad og Drikke, havde en god Seng og overflødig Tid at sove i; men jeg saa og hørte Meget foregaa omkring mig, som jeg godt skjønnede ikke var som det skulde være, og som jeg paa en Maade

syntes at være delagtig i, siden jeg taug stille med det. Naar Herskabet var i Selskab, havde Tjenerne Selskab hos sig, hvorved der vankede baade Kaffe, The og Hvedebrød og Vin og fin Mad, som jeg kjendte igjen at være fra Herskabets eget Bord. Mine Medtjenere kunde jeg mærke havde ikke rigtig Tro til mig; ofte, naar de sad i den bedste Snak, da jeg kom ind, taug de medet stille eller de gjorde Miner til hverandre og begyndte at snakke om ligegyldige Ting. En Dag blev jeg sendt til Bageren efter Brød; da jeg kom tilbage, hviskede Kokkepigen til mig: „Du behøver ikke at bære ind Opgjelden, Ane; Madamen spørger aldrig om den." Jeg gjorde store Øine og spurgte i min Enfoldighed: „Hvad skal jeg gjøre med den da?" „Du er en Tosse, Ane," svarede hun og gik sin Vei; jeg leverede Madamen Brødvarerne saaledes, som jeg havde faaet dem; men siden tænkte jeg nøiere over dette, og der opstod Mistanke hos mig om, at Kokkepigen havde villet forføre mig til noget Galt for siden at have mig i sin Magt. En anden Gang havde jeg været hos Gartneren efter nogle Kander Ribs; jeg mødte Barnepigen i Gadedøren, og hun for med begge Hænder ned i Kurven og vilde tage Bær, men jeg holdt hende tilbage og sagde, hun ikke fik Lov, hvorover hun blev sint — hun mente, at hun var ligesaa nær til at spise af Bærene som jeg. „Jeg!" sagde jeg ganske forundret; „jeg har ikke smagt et Bær." „Nei, det er jeg vis paa," sagde hun og slog en Latter op. Idetsamme kom Madamen ud og spurgte hende, hvad hun lo saa til. „Aa, jeg bad bare Ane vaske sig, for hun er saa bæret paa Fingrene," svarede den Ondskabsfulde. Madamen saa alvorligt paa mig, og jeg følte, jeg blev ganske rød i Ansigtet, jeg ved ikke hvorfor. „Du maa aldrig røre, hvad der er Dig betroet at bære, Ane," sagde hun, idet hun tog Kurven fra mig og gik ind. Jeg stod som jeg var lynslagen, medens Barnepigen løb sin Vei leende. Endskjønt jeg vidste mig aldeles uskyldig, havde jeg dog ikke Mod til at gaa ind til Madamen og retfærdiggjøre mig. Jeg lod det blive med at græde mine Øine røde og at sørge i Stilhed; thi hos mine Medtjenere fandt jeg ingen Trøst, tvertimod de gjorde bare Nar af mig, kaldte mig en Tosse, og hvad der især gik mig nær, en Skinhellig, som vilde synes bedre end andre Folk. Jeg følte mig meget ulykkelig og ventede bare paa en Leilighed til at faa tale med min gamle Moster for at raadføre mig med hende; jeg var saa ung og uerfaren. En Dag traf det sig saaledes, at jeg gjorde rent i Pigekamret, just som Madamen kom ud i Kjøkkenet; hun kom ellers der sjelden, thi Madlavningen var

ganske overladt Kokkepigen, der ogsaa som oftest havde Nøglen til Kjelder og Spisekammer og nød i det hele taget sin Madmoders fulde Tillid, med hvormegen Grund skal I snart faa høre; men hun forstod godt at gaa Madamen under Øinene, og denne var meget ung og var en rig Mands Datter, og Saadanne bliver til sin egen og Andres Skade i Almindelighed forskaanet for at gaa i Husholdningen; naar de har gjort fra sig Skolegangen og er bleven konfirmeret, sidder de paa Stadsden hele Dag, spadserer og gaar i Selskaber. Naar de saa bliver gifte, ved de ikke Besked om nogen Ting i Husholdningen, men overlader Alt til Tjenerne, og er da ikke disse tro og ærlige, kan man vide, hvorledes det gaar. Som sagt, Madamen kom ud i Kjøkkenet for at tale med Kokkepigen. Jeg vedblev mit Arbeide, indtil jeg tilfældigvis hørte mit Navn nævne; jeg lyttede, det var stygt, men Fristelsen var saa stor. Jeg hørte Kokkepigen svare ligesom paa et Spørgsmaal af Madamen: „Aa jo, hun er ret villig, men dygtig snaal, som saadanne Fattigunger gjerne er.“ „Det er slemt,“ sagde Madamen, „men Du faar snakke for hende, Lina, og se til at vænne hende af med den Feil; hun ser ellers saa snil og skikkelig ud“. „Aa, jamen“, svarede Kokkepigen, „dog er hun ikke saa endefram, som hun synes“. „Jasaa, tror Du det?“ sagde Madamen. Mere blev der ikke sagt; der kom Nogen ind, og Madamen forlod Kjøkkenet. Men hvorledes mener I, det stod til med mig inde i Kamret? Jeg var færdig at synke i Jorden af Harme og Bedrøvelse; havde det varet et Øieblik længer, havde jeg bestemt styrtet ind i Kjøkkenet og forsvaret mig saa godt jeg kunde, men da Øieblikket gik tabt, tabte jeg atter Modet; jeg lagde mig istedet derfor paa min Seng og græd mig mæt; jeg blev liggende den hele Dag; jeg sagde, som sandt var, at jeg var syg, thi jeg syntes mit Hoved vilde gaa i hundrede Stykker; jeg tænkte og tænkte, men jeg kunde ikke finde paa noget bedre Raad end at fortælle Moster min Nød, men hvorledes skulde jeg træffe hende? hun boede i en Udkant af Byen, og jeg fik sjelden Lov at gaa ud; dette beroede alene paa mine Medtjenere, thi Madamen befattede sig ikke dermed; det var den Regel, at Pigerne havde hver sin Søndag fri, saaledes at de imidlertid gjorde hverandres Arbeide, men Ingen vilde gjøre mit. Jeg maatte altsaa vente indtil en Leilighed gaves for mig til at komme ud. En af mine Forretninger bestod i at være Barnepigen behjælpelig i at passe Børnene, naar de var ude at spadsere; jeg maatte da trække det mindste Barn i en liden Vogn, medens Barnepigen bar det næstmindste og ledede det ældste ved Haanden. Det ældste var en 4 Aar gammel Pige; Bør-

nene havde meget Legetøi, og den ældste havde en deilig Dukke, som hun var meget glad i; Madamen havde udtrykkelig forbudt, at Børnene skulde have Legetøi med paa deres Spadserture, fordi det oftere havde hændt, at de havde kastet Noget bort. En Dag gik vi, som sædvanligt, ud en Tur; den lille Pige vilde endelig have sin Dukke med, og Barnepigen gav tilsidst efter, uagtet jeg erindrede hende om Forbudet. Paa Hjemveien begyndte den lille Pige medet at skrige, at hendes Dukke var borte. Barnepigen blev forskrækket og bad mig at springe tilbage den Vei, vi havde gaaet og søge efter Dukken; jeg gjorde saa, men fandt den ikke. „Hvad skal vi nu finde paa?" sagde Barnepigen. „Finde paa?" spurgte jeg troskyldigt. „Din Tosse!" svarede Pigen; „begriber Du da ikke, at det ikke gaar an at fortælle Madamen den rette Sammenhæng?" „Nei, det begriber jeg slet ikke", svarede jeg; „Moster sagde bestandig, at man under alle Omstændigheder skulde holde fast ved Sandheden, det var bedst". „Aa, kom ikke med sligt Tøv til mig", lød Svaret. Imidlertid var vi kommen hjem, uden at nogen Beslutning var taget, og under den lille Piges uophørlige Graad og Skrig over sin Dukke. Hun løb ligetil Moderen og berettede sit store Tab, men hvorledes det var gaaet til, det kunde hun naturligvis ikke forklare. Jeg var gaaet ind i Kjøkkenet, hvor jeg gav mig til at bestille Noget, da Barnepigen kom farende ind og befalede mig straks at komme til Madamen. Jeg vilde have adlydt Befalingen ganske rolig, da jeg ikke var mig bevidst at have gjort noget Galt, dersom ikke Barnepigen i Gangen udenfor Stuedøren havde hvisket til mig: „Tag det Altsammen paa Dig, Ane, saa skal Du faa et Forklæde af mig". Disse Ord forvirrede mig, ikke fordi at jeg et Øieblik var i Tvil om, hvad jeg skulde gjøre, enten sige Sandheden eller sælge mig for et Forklæde, men hine Barnepigens Ord forvirrede og forskrækkede mig, da det lod til, at hun allerede havde sagt Madamen Noget, som jeg skulde stadfæste, men hvad var det for Noget? Jeg fandt Madamen siddende i Sofaen med et Haandarbeide; hun lagde det fra sig, da jeg traadte ind, og sagde alvorligt men ikke vredt: „kom hid, Ane". Jeg nærmede mig hende, ængstelig for hvad der vilde følge paa disse Ord. „Du ved, Ane", begyndte hun, „at jeg strengeligt har forbudt, at Børnene skal have noget Legetøi med paa sine Spadsereture, men nu hører jeg, at Du har været mig ulydig". „Jeg? Madam", raabte jeg som himmelfalden af Forundring. „Hør, Ane", afbrød hun mig i en streng Tone, „det er galt at være ulydig, men det er endnu værre at lyve; det Første kan jeg tilgive, men det Sidste

tilgiver jeg ikke; hvis Du ikke vil holde ved Sandheden, saa forlader Du i denne Time mit Hus". Bristende i Graad, greb jeg Madamens Haand og kyssede den, idet jeg forsikrede hende, at jeg aldrig løi, at min gamle Moster bestandig havde formanet mig til at være sanddru. Mine Taarer og min oprigtige Tone syntes at røre Madamen. „Græd ikke saa", sagde hun, „vær rolig; jeg var for hastig, men det forekom mig, at Du var paa Vei til at lyve; nu, tør dine Øine og fortæl mig saa, hvorledes det hænger sammen med Maries (saa hed den lille Pige) Dukke". Jeg fortalte da, hvad I allerede ved, at Marie imod min Advarsel havde faaet Lov at tage Dukken med. „Ane! Ane!" sagde nu Madamen med en bedrøvet Mine, „Du sagde netop nu, at din gamle Moster havde formanet Dig til at være sanddru. Hvorledes kan Du da i samme Øieblik staa her og lyve for mig saa frækt!" „Herregud, Madam", udbrød jeg næsten kvalt af Graad, „jeg lyver da ikke, det er sandt hvert Ord, — spørg bare Ellen" (saa hed Barnepigen). „Du beder mig spørge Ellen", sagde Madamen, „men det er jo netop Ellen, der har fortalt mig, hvorledes det er gaaet til, og som siger, at Du, Ane, hende uafvidende tog Dukken med i Vognen". „Aa Gud, aa Gud!" raabte jeg, idet jeg slog Hænderne sammen i Fortvilelse, „siger Ellen det! Nei, det er for galt, det er for galt; de vil Allesammen gjøre mig ulykkelig". „Hvem vil gjøre Dig ulykkelig, Barn?" spurgte Madamen. „De andre Piger", svarede jeg; „de har ikke gjort Andet fra den første Dag, jeg kom her i Huset". „Jeg forstaar Dig ikke, Ane", sagde Madamen forundret; „hvorfor skulde Pigerne ville gjøre Dig ulykkelig?" „Aa, naar Madamen bare vilde være saa inderlig snil og høre paa mig", sagde jeg modig, „jeg har saa meget at fortælle Dem; der er saa meget, som hviler tungt paa min Samvittighed". „Nu, saa tal da, Barn", sagde Madamen; „men vogt Dig, Ane, at Du ikke siger Andet end den rene Sandhed, ellers vil det gaa Dig ilde". „Aa, nei, nei", svarede jeg, glad over at jeg endeligen havde faaet Leilighed til at tale, — „jeg skal ikke sige Andet end den rene Sandhed". Og nu fortalte jeg Alt, hvad der var hændt mig, siden jeg kom i Huset, hvorledes mine Medtjenere havde villet forføre mig; jeg fortalte om Alt, hvad jeg havde seet og hørt foregaa omkring mig; jo længere jeg talte, desto opmærksommere hørte Madamen paa mig; hun blev ganske bleg og skjalv; jeg var netop færdig, da Herren traadte ind i Værelset. Madamen sagde Noget til ham i et Sprog, som jeg ikke forstod, og han svarede hende i samme Sprog. Derpaa sagde Madamen til mig: „Gjentag for min Mand,

Ane, det, Du nu har fortalt mig". Herren satte sig i Sofaen ved Siden af sin Kone, og jeg begyndte uforknyt paa min Fortælling, til hvilken han lyttede med Opmærksomhed. Da jeg var færdig, sagde han, efter et Øieblik's Betænkning: „Det er en bedrøvelig Historie, Du der har fortalt mig; jeg vil for din egen Skyld haabe, den er sand, og jeg er ganske villig til at tro Dig; Du ser mig ikke ud til at lyve"; og han saa med det samme paa mig med et Par Øine, som om han vilde se mig tvers igjennem Sjælen. Jeg udholdt roligt hans Blik, thi jeg havde en god Samvittighed. „Nuvel", vedblev han, „vi vil se; kom og følg med ind i Kontoret, saa skal Du faa et Brev at gaa med". Til sin Kone sagde han Noget i det samme fremmede Sprog, hvorpaa jeg fulgte ham ind i Kontoret; han skrev et Brev og befalede mig at gaa hen til Politimesteren med det og bie paa Svar. Jeg gjorde som befalet, og efter nogen Tids Forløb kom Politimesteren, fulgt af en Politibetjent, og befalede mig at følge med. Vi gik lige hjem; min Herre mødte os i Døren; Politimesteren og Politibetjenten fulgte ham ind i Kontoret, og jeg maatte ogsaa følge med. Her maatte jeg nu atter gjentage min Historie, og Politimesteren gjorde mig mange Spørgsmaal. Derpaa sagde Politimesteren til min Herre: „Vil De nu lade Kokkepigen komme ind og imidlertid sørge for, at de andre to Piger ikke tale sammen og ikke komme til deres Gjemsler". Min Herre gik selv ud efter Kokkepigen. Ikke før saa Politimesteren hende, førend han udbrød: „Aa, se der har vi jo en gammel Bekjendt; — saa Du gjør fremdeles Aftenselskaber; — jeg advarede Dig dog for den Ting, da Du tjente hos Dahls; Du kom rigtignok helskindet fra det dengang; men Fanden fri'r ikke altid Sine. Jeg ved nu bedre Besked end dengang, derfor raader jeg Dig til, at Du sandfærdigt besvarer de Spørgsmaal, jeg vil gjøre Dig". Og nu begyndte Politimesteren at gjøre hende det ene Spørgsmaal efter det andet, om hvorfra hun havde faaet alle de gode Sager, som hun beværtede sine Gjæster med den og den Gang, om hvormeget hun fik for de Lys, hun sidst solgte til den og den, om hun vidste Besked om de to Sølvskeer, der var kommet bort for hendes Herskab i Løbet af det sidste halve Aar; — saaledes blev han ved en lang Stund til min store Forundring, thi det var meget, som jeg aldrig havde drømt om var forefaldet i Huset, som han syntes at vide Besked om. Kokkepigen besvarede uforknyt alle Spørgsmaal; hun blev intet Svar skyldig, og jeg vidste ikke, om jeg skulde tro mine egne Øren, slige gruelige Løgne smurte hun i Politimesteren; men denne tog Alt for Godt, indtil hun var færdig, saa sagde

han leende: „Ja ja, min kjære Lina, jeg ser, Du er lige saa frisk paa det som sidst; men nu vil vi gjøre kort Proces; kom nu og følg med ud og vis mig dine Tøler — luk op Skabe og Skuffer og Kister; jeg tænker, vi finder Sandheden paa Kistebunden; kom nu, Tøs", sagde han til Slutning barsk. Men nu blev der et Hus; Lina blev syg, hun daanede, og jeg og Politibetjenten maatte bære hende ud paa hendes Seng. Politimesteren brød sig om ingen Ting; han gik ud i Kjøkkenet og syntes at være vel bekjendt med alle Gjemsler; og det syntes et sandt Ord, at den, som søger, han finder; i en Bordskuffe under noget Fladbrød fandtes en Mængde Hvedebrød, i en Krog af et Skab fandtes flere Pund brændt Kaffe, i et andet et stort Kræmmerhus med Sukker, paa en Hylde bag noget Skrab laa 10 a 12 Formlys, Kjøkkenbordet var i en Hast bedækket med saa mange rare Sager, at jeg ved ikke Tal paa det. Derpaa gik de ned i Pigekamret; men da Politimesteren forlangte Nøglen til Kokkepigens Kiste, vidste Ingen, hvor den var, og selv laa hun som død. „Saa brækker vi den op", sagde Politimesteren; men nu viste det sig, at det ikke var saa farligt med Pigens Sygdom, thi ved Politimesterens Ord for hun op og begyndte at skraale og skrige, at man øvede Vold mod hende, at hun Intet havde i sin Kiste, som Politimesteren havde noget med at bestille o. s. v. Men Politimesteren bad hende holde Mund og skaffe Nøglen eller ogsaa brækkede han Kisten op. Endelig maatte hun ud med Nøglen, som var gjemt i Sengen, og i Kisten fandtes et Par Vinflasker og Servietter med Herskabets Mærke i og mange Smaating, som var stjaalet. „Saa", sagde Politimesteren: „nu har vi Sengen tilbage". Men da blev der værre Skrig end nogensinde, men det hjalp ikke, hun maatte ud af Sengen, og nu blev Alt nøie undersøgt; — tilsidst lod Politimesteren mig sprætte Halmmadratsen op, og hvad mener I der fandtes? De to bortkomne Sølvskeer. „Nu", sagde Politimesteren, „det kan være nok paa en Gang, min kjære Lina; nu følger Du med Nilsen (saa hed Politibetjenten) til Raadstuen". Men først blev de andre Piger taget i Forhør og deres Tøi efterseet; der fandtes dog Intet, men de maatte begge tilstaa, at de var vidende om, hvorfra Kokkepigen havde de gode Ting, hun trakterede dem med. De slap for videre Tiltale af Politimesteren, men de blev afskediget af deres Tjeneste. Jeg fik for det Første Lov at passe Børnene, og da de snart fattede Godhed for mig, og jeg udførte min Tjeneste til min Madmoders Tilfredshed, blev jeg kort efter virkelig Barnepige, en Tjeneste, som jeg beholdt i mange Aar og først forlod, da Børnene ikke længer

trængte til nogen Opvartning. Da tog jeg en anden Barnepigetjeneste; thi jeg var nu engang bleven vant til at passe Børn og havde mest Lyst dertil; desuden fik jeg høi Løn, da jeg havde særdeles gode Anbefalinger fra mit første Herskab. I har nu, kjære Børn, lært at kjende nogle af de Farer, der truer et ungt Menneske i Livet, og hvormegen Grund vi har til at bede: Led os ikke ud i Fristelse, men frels os fra det Onde. Men den, der har Tjenestefolk, bør ogsaa vogte sig for at lede disse i Fristelse; dette gjør man, naar man lader dem uden Tilsyn og lader dem gaa over Alting uden Frygt for Ansvar. Dersom Madam Paulsen havde taget sig af sit Hus, som en Kone bør gjøre, og ikke tilladt Kokkepigen at gjøre og lade, hvad hun vilde i Spisekammer og Kjelder, vilde det rimeligvis ikke have hændt, som jeg nu har fortalt Eder".

---

12. De to Opsiddere.

Vold havde, paa de sidste tyve Aar nær, i umindelige Tider været én Mands Eiendom og i samme Slægt, og denne Slægt havde været om just ikke rig saa dog altid velstaaende. Det havde været Bønder af det gode gamle Slags: arbeidsomme, tarvelige, forsynlige. Vold havde altid født sin Mand godt; den havde en frugtbar Jordbund, god Havnegang, baade Hjemhavn og Sæterhavn, og betydelig Skog; den havde desuden andre Herligheder saasom Sag- og Møllebrug baade til eget Behov og til Leie. Hvad Gaardens Drift angaar, da vilde man nok nutildags ikke sætte den synderlig høit, men hvordan den nu end var, saa var Kornstaburet paa Vold aldrig tomt for Korn, og et Uaar bragte ikke Eieren af Vold paa Knæerne. Tyve Melkekjør, vel holdt baade Sommer og Vinter, gav en vakker Afdraat, og Volds Smør og Ost fandt villige Kjøbere. Voldsfolket var anseet i Bygden ikke alene for sin Velstand, som jo altid giver Anseelse i denne Verden, men hvad der er mere, for en hæderlig og retskaffen Vandel. Det var dog ikke frit for, at Voldsfolket var stolt af sin gamle Slægt og af de Hundreder, de havde ude paa Renter, medens naturligvis ingen Heftelse hvilede paa Gaarden; man havde ingen Banker den Tid at ty til efter Laan, og saaledes hjalp man sig uden dem; man satte Tæring efter Næring den Gang og kjendte ikke til Frygten for Forfaldstiden for Renter og Afdrag, som nutildags forbitrer saa mangen Mand Livet.

Det kan vel være en 40—50 Aar siden at Vold eiedes af en Mand ved Navn Thore; han havde to Sønner, Knut og Arne; da han blev gammel, delte han Gaarden mellem disse sine to Sønner, forbeholdende sig Kaar (Føderaad) for sin og Hustrus Levetid samt Husværelse hos Knut, der var den ældste. Nogen ordentlig Udskiftning af Eiendommen fandt dog ikke Sted; kuns det dyrkede Land blev skiftet, saaledes som det endnu altfor ofte til stor Skade for Jordbruget findes skiftet mellem en Gaards Opsiddere, nemlig en Agerlap hist og en Agerlap her, Alt om hinanden, saaledes at en ordentlig Drift er umulig.

Thore Vold havde i sine Dage været en dygtig og driftig Mand, som ingenlunde vanslægtede fra Voldsfolket, men Brændevinet blev i hans senere Leveaar hans som saa mangen Mands Ulykke. Det var den Tid Brændevinsbrændingen til Landets Fordærvelse blev frigiven. Alle Mand skulde brænde og altsaa ogsaa Thore Vold; men hvad brændte man Brændevin for uden for at drikke det, og drak gjorde da baade Gammel og Ung, baade Mand og Kvinde, Gud hjælpe os! Det var en fæl Tid, da der „kogtes" Brændevin i hver Hytte, hvor der fandtes en Gryde og en Næve Mel eller nogle Poteter. Men ogsaa det var en Overgang, Folket reiste sig atter fra sit dybe Fald, og nu er Brændevinet forvist til Byernes Fyldekipper; det er ikke længer en daglig Drik, ja det gaar an at holde baade Bryllup og Gravøl uden Brændevin, der mere og mere kommer i Foragt, eller rettere sagt, Fylderi anseés nu for en Last. Men desværre! i Thore Volds Dage var det er Skam ikke at have Brændevin i Huset, og det var en daarlig Kar, som ikke kunde drikke sin Pot. Thore Vold var en gjæstfri Mand — Gjæstfrihed var en gammel Dyd i Voldsslægten — og Alle, som besøgte ham, maatte have en Dram eller to, og Thore naturligvis drikke dem til. Saaledes gik det til at Thore Vold blev en Fyldebøtte, og at han som en Følge deraf forsømte sit Gaardsbrug, hvilket atter førte til Forringelse af Velstanden. Der laa ikke længer et Aars Beholdning paa Kornstaburet; det hændte nu ikke saa sjelden, at Thore Vold maatte kjøbe baade Sæde- og Brødkorn. Saaledes forandrede Tiderne sig. Thore mærkede det selv, og førend han blev saa sløv, at han var aldeles ligegyldig for hvorledes det gik, var det, at han overlod Gaarden til sine Sønner. Men desværre! det var ikke langt fra at Knut og Arne drak ligesaa meget som Faderen. De blev imidlertid gifte, det forstaar sig; hvilken Jente i Bygden vilde vel sige Nei til Voldsgutterne? De fik Børn, men Velsignelsen var borte, den havde de forskjertset. Saa baskede de i nogle Aar, og det gik bestandig nedad Bakke. Voldsfolket havde ikke længer

Penge paa Renter, tvertimod var de dybt i Gjeld til Banken og havde Møie med at klare Renter og Afdrag. Det gik fortere med Arne end med Knut med Ødelæggelsen, endskjønt det gik fort nok med Beggeto. Samme Aar, som Thore for hen i en Brændevinsrus — hans Hustru var død nogle Aar før — havde Arne gjort rent Bord; først var Heste og Kjør, Indbo og Redskaber sat til Aukfjon, og saa kom Banken og tog Gaardparten, som kjøbtes af en udenbygdes Mand. Arne fik for det Første Tilhold hos Broderen, men kom inden sin Død paa Fattigkassen.

Den Mand, der kjøbte den halve Del af Vold, hed Steingrim; han var en Husmandssøn, ja saa underligt gaar det til i denne Verden, en Husmandssøn satte sig i Høisædet paa Vold, hvor i mange hundrede Aar storættede Bønder havde siddet. Men den gode gamle Malm, som saalænge havde gjort Voldsfolket anseet i Bygden, og som tilsidst gik tilgrunde i Brændevinskjedlen, fandtes igjen i Husmandsgutten. Steingrim havde været ude at tjene fra han var 9 Aar gammel, og han havde stedse opført sig vel, været ordentlig og paapasselig og ræd om Sit, saa han havde lagt sig Adskilligt til Bedste; Steingrim kunde saamen baade læse og skrive, og det er godt for en Almuesmand. Det havde truffet sig saa heldigt, at han kom som Jæter til Præsten, og hvad han ikke lærte i Skolen, det lærte Præstens Sønner ham om Vinterkvelderne. Den Lyst til Læsning, han dengang fik, fulgte ham hele Livet igjennem og kom ham ved mange Leiligheder til Nytte. Da Steingrim var 25 Aar gammel, havde han lagt sig henved 100 Daler til Bedste, og disse satte han i Fæhandel, hvorved han i Løbet af nogle Aar forøgede Kapitalen saa betydeligt, at han kunde kjøbe Halvdelen af Vold og uden at gjøre Gjeld skaffe sig Besætning og Redskaber. Steingrim havde allerede været gift i flere Aar med en Pige, som han havde tjent sammen med. Randi, saa hed hun, var en dygtig Kone og hjalp sin Mand troligen paa Veien til den Velstand, som de gjorde sig saa vel fortjente til, thi de var Begge stræbsomme og derhos brave og skikkelige Folk.

Randi var ellers ganske mismodig over Gaardhandelen, thi Knut var ingen hyggelig Nabo, og Sameiet var derfor dobbelt byrdefuldt. Husene, der tildels eiedes i Fællesskab, var forfaldne, og Jorden aldeles forsømt. Men Steingrim tog uforsagt fat paa Arbeidet; han var selv en dygtig Tømmermand og havde god Indsigt i Jordbruget, hvilken han stadigt forsøgede ved Læsning i gode Bøger, der handlede om Landbovæsenet. Det Første, han foretog sig, var at faa Gaarden udskiftet; han havde vel en hel Del Krangel med Knut derom, der mente, at

det var en unødvendig Ting, og han havde desuden ikke Penge; men Steingrim gjorde Udlæg, og saa maatte han da tilsidst til. Saa tog Steingrim fat paa Husene; hvad der kunde flyttes af de gamle, flyttede han og opførte dem paa en ny og bekvemt beliggende Tomt, et godt Stykke fra Knuds Huse. Steingrim vidste godt, at det ikke duer at have Husene klinede ind paa hverandre og allermindst at flere Opsiddere bor sammen i en Klynge.

Efter 5 Aars Forløb havde han alle sine Huse i fuld Stand, dels opført fra nyt, dels ombygget, men alt bekvemt og godt indrettet. Laaven stod saa nær Elven, at Tærske- og Hakkelsemaskinen dreves med Vand, en Fordel, som ikke noksom paaskjønnes og derfor sjelden benyttes, hvor Anledning gives — og denne gives meget ofte i dette paa Elve og Bække rige Land. Fjøset var af Sten og havde Gjødselkjælder, og Vandspring var indrettet saavel der som i Stuebygningen. Ogsaa hertil gives der meget ofte Anledning, som dog sjelden benyttes, uagtet man aldrig kan have formeget Vand paa en Gaard eller let nok Adgang til samme. Bekostningen er som oftest ikke stor, naar man har Skog selv til Renderne. Hvor der ikke er Anledning til Spring, kan dog ofte Vandet ledes i aabne Render over Jorden. Den, der saa Steingrims gode, vel indrettede Huse, og vidste, hvor ringe hans Midler havde været, og at det for en meget stor Del var hans egne Hænders Gjerninger, maatte høilig forundres over, hvorledes han i saa faa Aar havde kunnet udrette saa meget og endda ingenlunde havde forsømt Jordbruget; man vilde tvertimod finde ligesaameget at forundre sig over, naar man saa den Mængde nybrudt Jord, de dygtige Komposter og de mange Gjerder, dels af Sten og dels af Træ. Men hvad formaar ikke Menneskets Flid at udrette, naar den bruges med Omtanke og Udholdenhed.

Efter 10 Aars Forløb havde Steingrim sin Gaard i fuld Stand, baade Husene og Jorden, der dreves efter Reglerne for Vekselbrug. Vestre-Vold var en Eiendom, som var værd at have; det Ene med det Andet var i den fortrinligste Stand og Orden. I den lyse, luftige Stald stod et Par dygtige Arbeidsheste og et vakkert Føl; thi Steingrim havde en Følhoppe for ved Opdrætningen af en smuk Hest at kunne forskaffe sig Aar om andet en Ekstra-Indtægt af et Hundrede Daler. I Fjøset, der var saa vel indrettet og triveligt, som Fjøs kunde være, hilsedes den Indtrædende af 10 Melkekjør, fulde og fede, og nogle Ungnaut. I Sauhuset fandt 30 Sauer Alt, hvad de kunde ønske sig, nemlig tilstrækkeligt og luftigt og lyst Rum, ikke at

tale om rigeligt Foder; thi det var Regel paa Vestre-Vold, at baade Folk og Fæ skulde have fuldt op af Mad og Drikke. Steingrim og Randi var enige om den Ting, at det ikke alene er uforsvarligt ikke at sørge godt for dem, hvis Forsørgere vi er, men at vor egen Fordel tilsiger os at gjøre det. Hvor kan man vente sig Troskab og god Vilje af sine Tjenestefolk, naar man ikke behandler dem godt? Hvor kan man vente sig ordentlig Hjælp af Hestene eller rigelig Melk af Kjørene eller Uld af Faarene, naar man ikke føder dem vel? Steingrim behøvede aldrig at grue for, at Hestene skulde gaa klar ved et strengt Arbeide. „Jeg ved, de har Marv i Benene", sagde han, naar En eller Anden undredes over, hvorledes han skulde faa al sin Ager pløiet og harvet og rullet bare med to Heste og derhos Arbeidet gjort saaledes, som han pleiede at gjøre det — og han slikkede det ikke over med en Harefod, han. „Jeg ved bedst, jeg, hvad Mel og Havre de har spist i Vinter; vel har de en 50—60 Maal Ager at overfare, men endda lover jeg for, de skal være i lige god Stand, naar Vaaraannen er forbi, som naar den begynder". Steingrims Heste havde imidlertid ikke staaet paa Stas om Vinteren heller; tvertimod, de havde havt streng Kjøring hele Tiden, men det gjør ikke en dygtig Hest noget, naar den bare passes godt, faar rigeligt Foder, tilstrækkelig Hviletid og behørig Pusning, og det Sidste er ligesaa nødvendigt som det Første. Man hører ofte Folk forundre sig over, at deres Heste ikke er i bedre Stand, uagtet de har faaet saa og saa mange Tønder Havre og desuden rigeligt og kraftigt Hø; men naar man ser den lortede, mørke, utrivelige Stald og ser de upussede Heste, er der ikke det mindste forunderligt i, at Hestene ikke trives; Hesten er et meget rensligt Dyr, ja ikke alene Hesten, men alle vore Husdyr elsker Renlighed, uden den trives de ikke; Mennesket er virkelig det Dyr, der bedst finder sig i Urenlighed, og fordi Staldrengen og Budejen ikke bryr sig om at vaske sig, tænker de Hestene og Kjørene skal have samme slette Smag; men det er saa langt fra Tilfældet, at de vil langt hellere modtage sit Foder af et Par rene Hænder end lortede. Giv Hesten Vand i en lortet Bøtte, og den drikker ikke. Alt dette vidste Steingrim godt, og som en fornuftig Mand rettede han sig derefter, om det ogsaa kostede en Smule Umag. Randi gjorde paa sin Side det samme i Fjøset og lønnedes godt derfor, ikke alene af sin egen Bevidsthed og af Kreaturenes Hengivenhed, men ogsaa med megen og god Melk i Melkebøtten (Asken). Randi var aldrig i Foderknibe; hun slap at høre det hungrende Kvægs hjerteskjærende Jammer; alligevel fældte

hun mere end en Taare for Naboens Kvæg, som ikke saa sjelden styrtede af Sult. Det hændte mere end en Gang, at Randi stod op om Natten, naar hun ikke kunde faa sove for Jammeren i Fjøset paa Østre-Vold, og stoppede en Sæk fuld med Hø, hvormed hun listede sig hen i Nabo-Fjøset for at stagge de arme Dyr for en liden Stund. „Jeg holder det ikke ud, Steingrim", sagde den blødhjertede Kone, naar hun stod op og kastede Klæderne paa sig for at foretage sin Nattevandring, der vist er optegnet histoppe; og Steingrim, der ogsaa havde Hjerte i Livet og det et varmt Hjerte, gjorde ingen Indvending, ja, det hændte vel stundom, at han stod selv op og tog med et Par Kander Havre til Hestene, som ikke havde bedre Dage end Kjørene.

Man fik allerbedst Begreb om, hvad Steingrim havde udrettet i de 10 Aar, han havde havt Vestre-Vold, naar man sammenlignede denne med Østre-Vold. Det var som Forskjellen mellem Dag og Nat. Paa Vestre-Vold var hvert Hus, det mindste med det største, i den bedste Stand; de fleste Huse var bordklædt og flere af dem malet. Man maatte blive vel tilmode, naar man kom ind paa den rummelige Gaardsplads og saa sig omgivet af alle disse vakre Bygninger, der dannede en aaben Firkant. Allerede ved Synet af Gaardsrummet maatte den Tanke paatrænge sig Beskueren: her bor en Ordensmand. Her saa man ingen Redskaber ligge slængt omkring; Pladsen var som den var sopet. Men hvor var Redskaberne? Under Staburet saaes en hel Del Slæder, og i et stort Skjul blev man var forskjellige Vogne, og paa Væggene hang Plogene. Det Indre af Husene svarede til det Ydre. Orden og Renlighed var iøinefaldende. Dagligstuen var vel ikke saa ren og fin som fornemme Folks Dagligstuer, men den var Alt, hvad man kan forlange af en Bondes Hus, hvor Folk gaar ud og ind den hele Dag fra Fjøs og Stald og Skog og Mark og har for sig alt Andet end Broderi og Klaverspil. I den hvidtede Peis stod blankskurede Gryder, langs Væggene hvidskurede Bænke, og Langbordet var ikke mindre rent, besat med appetitligt udseende Grødfade med tilhørende Melkeskaale. En Seng med Aaklæde, Fars og Mors egen, stod i det ene Hjørne; i det andet stod et gammeldags ottedags Slaguhr. Stasstuen var trivelig, men ganske simpelt møbleret; ikke andet end malede Træstole og et malet Slagbord samt et Par Skabe. Men lagde den gjæstfrie Randi sin selvvirkede, snehvide Dug paa Bordet og satte frem en indbydende Melkering, en Brikke med det deiligste gule Smør, en ypperlig Gammelost og godt Fladbrød, saa gad jeg vidst, om ikke Kongen gjerne havde sat sig tilbords og i sit stille Sind

tænkt: Gid jeg var Steingrim Vestre-Vold! Ja misundelsesværdige norske Bonde! en Konge kunde nok ønske at bytte sin Stilling med din; thi hvem er mere sin egen Herre end Du, vel at mærke, naar Du er som Du bør: arbeidsom, tarvelig, sparsommelig, ordentlig og ædruelig! Du regjerer aldeles uindskrænket i dit Rige; Du behøver ikke at spørge hverken Statsraad eller Storthing om Lov til at gjøre, hvad Du finder for godt; ikke heller behøver Du at spørge dine Naboer om Lov til at gjøre dette eller hint; Du er uindskrænket Herre i dit eget Hus og paa din egen Eiendom; naar Du er træt, saa kan Du hvile Dig, naar Du er sulten, kan Du spise, medens en Konge som oftest er en Slave af Hofskikkene (Ceremoniellet). Tak derfor, norske Bonde, den gode Gud for din Lod, og gjør dig værdig til den!

Og dette gjorde Steingrim Vestre-Vold, og Herrens Velsignelse hvilede synligt over hans Gjerning. Steingrim glemte aldrig at give Gud Æren for, hvad Nyttigt og Godt han gjorde; Steingrim elskede Oplysning, han elskede Læsning i gode Bøger, men kjærest var ham dog den Oplysning, han hentede i Bøgernes Bog; flittigt granskede han i den hellige Skrift, og den Kunskab, han derved vandt om Gud og hans Gjerninger, undlod ikke at paatrykke hans hele Væsen det Præg af Alvor og Ydmyghed, som er den sande Kristens Særkjende. Steingrims Ord og Eksempel udøvede naturligvis en saare gavnlig Indflydelse paa hans huslige Kreds, hvori hans brave Hustru havde en ikke ringe Del, thi hun holdt Guds Ord ligesaa kjært som han. De opdrog sine Børn i Gudsfrygt og til en kristelig Vandel og virkedede i denne Henseende Alt, hvad de formaaede, paa Tjenestefolkene.

Men vi vil nu forlade Vestre-Vold og se os om paa Østre-Vold. Der kunde endnu være meget at se paa det første Sted, men Du kan tro mig paa mit Ord, kjære Læser, det Ene var som det Andet der, Alt var Orden og Hygge og Trivelighed — det være sig i Fjøs eller Stald, paa Laaven eller paa Staburet, det var Alt det samme. Paa Staburet fandtes som i de gode gamle Dage paa Vold et Aars Beholdning af Korn, og de favnhøie Fladbrødstøer og de fulde Melbinger og Fleskeskinkerne under Taget vidnede om den Forsynlighed, som er saa nødvendig i et Land som Norge, der er saa afhængigt af Tilførselen fra Udlandet, og hvilken Tilførsel saa let formedelst uforudseede Tilfælde kan udeblive.

Dog lad os nu forlade Vestre-Vold; det koster Overvindelse at forlade et saa hyggeligt Sted, men vi kan dog ikke blive der bestandig; naar man vil betragte Menneskelivet, faar man ikke dvæle hele Tiden

ved dets lyse Sider, man faar nok ogsaa tage de mørke med; om ogsaa dette er mindre behageligt, er det dog nødvendigt, hvis vi vil erhverve et rigtigt Indblik i Livet.

Ser Du, kjære Læser, derborte paa Sletten i et Par Rifleskuds Afstand hin Klynge af Huse? Det er Østre-Vold. Allerede i denne Afstand opdager Du Forskjel mellem den og hin Gaard, Du netop forlod. Der er ingen malede Bordklædninger, ja ikke engang hvide Tømmervægge, det er graat og svart altihop. Men Alt ældes, det forstaar sig; et Hus, som er et Par hundrede Aar gammelt eller mere, kan ikke se saa lysende ud som et 10 Aars gammelt Hus. Et kan vi dog forlange, og det er, at Huset er godt vedligeholdt, at Taget er istand og Syllen forsvarlig; men hvorledes ser Tagene ud paa Østre-Vold? Somme er kroget som en Bue, andre er indsunket paa Midten, og Væggene gaar i Bugter ud og ind; et Par Huse ligger ganske paa Siden. Det ser ud som om et Jordskjælv have været ifærd med det Altsammen. Kommer man nærmere, ser man, hvorledes Vindskier og Render mangler overalt, hvorledes Skorstenspiberne synes at ville falde sammen, hvorledes det Hele alene holdes oppe ved Støtter og Strævere. Hvilket sørgeligt Syn! Hvilket Billede af Fattigdom og Usseldom! Hvor dybt dog Mennesket kan synke! Dyret i fri Tilstand tager ikke engang tiltakke med en saadan Bolig. Se, Fuglen udbedrer hvert Aar sin gamle Rede, men naar Mennesket først har overgivet sig til Ladhed og Liderlighed, er en Svinesti det god nok.

Skal vi gaa videre? Du kan vel tænke Dig, Læser, hvorledes det ser ud indenfor hine Vægge, under hine Tage, som det synes at være forbunden med Livsfare at komme ind under. Men lad os imidlertid gjøre et Forsøg. Se først denne Gaardsplads. Mon Fienden har huseret her? Gaarsredskaber ligger strøet omkring i Lortpytterne; hist en Vogn med brækket Aksel, her en Slæde med en Mei; her er en sønderkjørt Plog, hist en Harv, hvori de fleste Tinder fattes; omkring Væggene ligger henslængt Bøtter uden Hav, Kar uden Baand, bare en Hob Staver. Skal vi kige ind i Fjøs og Stald? Der er rigtignok ingen Kreaturer inde nu, men vi skal ikke angre derpaa, vi er tvertimod glade derover; thi var vi kommet ind i dette Fjøs ved Paaskétider, skulde vi have seet et Syn, der kunde bragt os til at græde Blod; vi vilde have seet et Snes Kjør, næsten bare Skind og Ben, Haaret afgnedet paa de skarpeste Steder; vi vilde have anseet det umuligt, at disse udsultede Dyr kunde leve til Marken blev bar, og dog hang Livet i dem saalænge. Og dette er det gamle Voldsfjøs,

berømt baade inden- og udenbygdes for sine vakre Kjør. Hvad er det nu andet end en Morderkule, hvori Guds Skabninger lider Døden tifold Dag efter Dag! Ve Eder, I, som engang skal svare Skaberen til disse Liv, som han betroede Eder! Det vilde have været det samme Syn i Stald og Saufjøs; man kan slutte sig til Dyrenes Behandling fra Husenes Tilstand. Vi har nok af det, vi har seet, ikke sandt? Skal vi se ind i Stuebygningen? Jeg mener, det er ikke værdt. Se Døren der paa en Hængsel; se de sønderslagne Vinduesruder, erstattet med Filler eller Træstykker. Det er nok, det er nok! Lad os gaa; vi har seet nok; vi har seet formeget; hvad vi har seet, har gjort os ganske hjertesyge.

Men vi skulde dog vel først hilse paa Gaardens Folk! Aa, det behøves ikke; der er Ingen, som bryr sig om den Fremmede paa Østre-Vold; ingen venlig Husmoder kommer Dig imøde i Døren; Knut, Stakker, har til sin Ulykke været Enkemand i mange Aar; han havde en brav Kone, men selv en Engel vilde i Længden gaa træt under Samlivet med en Drukkenbolt. Ildrid Østre-Vold græmmede sig tildøde; nu ja, hun er ikke den Første, som har gjort det, Gud bedre os! Det stygge Kvindfolk, som staar i Døren og glor paa os med de frække Øine, er Knuts Husholderske; hun deler Bord og Seng med ham uden Kirkens Velsignelse; hun har Knut aldeles under Pisken og stikker unna Alt, hvad hun kan faa Tag i, til Fordel for de flere uægte Børn, hun har, hvoraf dog ingen med Knut; men der er snart ikke mere at tage; Knut er snart ligesaa snau som hans Broder Arne. Dersom vi vilde spørge Kvindfolket, hvor Knut var henne, vilde hun upaatvilelig svare: Aa han ligger drukken inde i Bænken. Af Tjenestefolk er der adskillige, vi ser drive omkring. Slige Folk som Knut trænger mange Tjenere, thi selv bestiller de Intet, og da de altid har god Lykke til at faa det største Fante- og Tyvepak, der findes i Bygden, kan man vide der bliver ikke udrettet meget af hver. I en Ting er de imidlertid dygtige, disse Dagtyve, og det er i Madfadet og Drikkelaget. Med Alt dette var Knut intet slet Menneske, han var en stakkels Drikkertul, og dermed er alt Fornødent sagt om ham; det Slags Folk er sig altid selv lig, hverken ond eller god, akkurat som et Siv, en stor Plage for sig selv og Andre. Mærkværdig nok, havde dog Knut en Ting, som var værd at eie, og det var en Datter, Bygdens vakreste Jente og — hvad man ikke skulde vente at finde under Knut Østre-Volds Tag — en saa brav og dygtig Pige, som nogen Mand vil ønske sig til Kone. Men der gives Nogle, som intet Ondt

sider paa, og som paa en mærkværdig Maade forstaar at opdrage sig selv under de ugunstigste Forhold. Vor Herre maa sikkert tage Saadanne i sin besynderlige Varetægt. Ingeborg Østre=Vold mistede sin Moder, da hun var 6 Aar gammel, og siden havde hun ikke havt for gode Dage; Husholdersken var rigtig en Djævel i menneskelig Skikkelse, og hun plagede Pigebarnet paa alle Sæt og Vis, og hos Knut var ingen Hjælp at faa, thi vel holdt han saameget af Datteren, som han kunde holde af Nogenting udenfor Brændevinsflasken, men han var altfor sløv og ussel til at kunne forsvare Barnet mod et sligt Menneske, som Husholdersken var. Han var desuden enig med denne deri, at han vilde gifte Ingeborg bort til en Person, der gik under Navn af „Frier=Per“ i Bygden, Hestehandler og Aagerkarl af Profession, en stor Kjeltring, og som havde Rygte efter Fortjeneste, en Drikker og Spiller og Slagsbroder; men Fyren havde Penge, og han havde laant Knut saa meget, at han kunde tage Gaarden fra ham, naar han vilde. Frier=Per, der havde faaet dette Udnavn formedelst hans mange og uheldige Frierier — thi ingen skikkelig Jente vilde have ham — havde endelig kastet sine Øine paa Ingeborg, saasnart hun var bleven konfirmeret, og havde aftvunget Faderen det Løfte, at han skulde faa hende tilægte om to Aar. Man kan vel skjønne, hvorledes Ingeborg syntes herom. Foruden alle de ovennævnte slette Egenskaber, havde Frier=Per den i en 15 Aars Piges Øine utilgivelige Feil, at han var gammel og styg. Desuden var hun vokset op med Steingrim Vestre=Volds ældste Søn, Einar, og de unge Mennesker havde fattet Godhed for hinanden og havde givet hinanden deres Tro. Forældrene paa begge Sider var ikke uvidende herom, og hvorvel Einars Forældre nok heller havde seet, at Sønnen havde søgt sig en Kone andetsteds end i sligt et Hus som det paa Østre=Vold, saa kjendte de dog Ingeborg fra Barnsben og vidste, hvilken skikkelig Pige hun var, og saaledes vilde de ikke være Sønnen imod i dette Stykke; men Knut derimod vilde Intet høre om et Giftermaal med „Husmandsungen,“ saa kaldte han Einar, thi trods sin usle Forfatning, var han dog endnu stolt af sin gamle Slægt og mente, at han vanærede denne mere ved at gifte sin Datter med Sønnen af en Husmandssøn, hvor hæderlig end baade Fader og Søn var, end ved sin egen for Gud og Mennesker forargelige Vandel. Men om ogsaa Knut havde kunnet lade sig snakke tilrette, saa vilde dog aldrig Husholdersken have givet sit Minde til en Forbindelse mellem Ingeborg og Einar, dels fordi hun havde faaet Penge af Frier=Per for at understøtte

hans Frieri, men fornemmelig fordi hun hadede Randi Vestre-Vold af sit ganske Hjerte, saaledes som den Onde altid hader den Gode. Og Randi var god, og god selv mod Nabofolkene, der idelig trængte til Tjenester og slet ikke skammede sig ved at modtage saadanne af „Husmandspakket" paa Vestre-Vold. Imidlertid led Ingeborg meget Ondt hjemme; Faderen overhængte hende med Bønner om at tage Frier-Per, der selv ikke undlod jevnlig at fremstille sin smukke Person for Pigen; men Husholdersken var dog den værste af Ingeborgs Plageaander, thi hun anvendte baade Trusler og Kneb for at bringe Pigen i Frier-Pers Vold. Ingeborg var derfor glad, da hun, Sommeren efter hun var bleven konfirmeret, fik Lov at ligge i Sæteren; men heller ikke her var hun fri for det modbydelige Syn af Frier-Per, som efter den almindelige Landsskik eller rettere sagt Uskik ofte indfandt sig om Lørdagskveldene. Men hun havde dog altid en Udvei at blive ham kvit paa, nemlig ved at tage sin Tilflugt til Randine Vestre-Vold, der laa i Sæteren tætved. Sin Forlovede, Einar, saa hun, som man kan tænke sig, ikke sjelden, og saaledes er det ikke underligt, om hun ønskede, at Sommeren aldrig vilde tage nogen Ende.

Men Tiden gaar sin jevne Gang, uden at agte paa Menneskenes Ønsker. Høsten nærmede sig med stærke Skridt, og hvis vi vil aflægge et Besøg i Voldssæterne, førend Folket flytter hjem med Kreaturene, maa vi skynde os. Først maa vi dog gjøre en Tur over Steingrim Vestre-Volds Jorder og glæde os ved Synet af hans frodige Ager, som nu netop er skjær. Vi vil følge med Steingrim paa en Vandring, som han en Søndags Eftermiddag i Begyndelsen af September foretog sig for endnu engang at glæde sig ved Synet af sine Agre, førend Sigden havde gjort sit Værste eller rettere sagt Bedste med dem. En sagte Vind bevægede Kornet og bragte det til at gaa i Bølgegang. Steingrim standsede nu og da ved de gulnende Havreagre; han tog hist og her et Aks, for at se om Topkornene begyndte at ville falde af; thi da er det Tid at skjære Havren uden Ophold, thi bier man til det hele Aks er modent, vil man upaatvilelig miste de øverste Korn; om de nederste Korn ogsaa synes grønne, vil de dog modnes paa Støren. Mange, mange Tønder Havre gaar Aar om andet tabt formedelst den silde Skur. Perlen blandt Steingrims Agre var dog en Bygager, undersaaet med Græsfrø; de lange svære Aks vippede tungt hid og did for Vinden: Bygget maa gives god Tid til at modnes i; skjærer man det for tidligt, svinder det betydeligt under Tørkingen. Men dette Byg var fuldmodent, og den næste Aften vilde finde hele dette gyldne Hav op-

hængt paa Stør. Denne Bygager laa lige ved det Gjærde, der skilte Gaardene ad, og hvem skal vi se staa og læne sig over Gjærdet og betragte Ageren uden Knut Østre-Vold! Han skulde da ogsaa ud og lufte sig lidt; han vilde vel ogsaa se paa Agrene sine, kan jeg tro, men da han formodentlig ikke fandt Noget, som var værdt at se paa sine egne Eiendele, rækede han bort til Gjærdesgaarden for at se paa Naboens Ager. Der stod han nu, Ætlingen af saamangen staut Bonde, ret et tro Sidestykke til sine faldefærdige Huse og vandrevne Jorder; det viste sig tydeligt paa ham, hvorledes Brændevinet omskaber Folk. Man kunde se, at han engang havde været en stor, stærk Kar, men nu var han kroget i Ryg og Knæer, Skindet hang i Poser omkring Benene; rindende, rødkantede, livløse Øine; Næsen en rødblaa Klump. Paa Kroppen havde han en lortet Skjorte, Knæbukser uden Spænder, fastgjorte med en Snørestub, Hoserne hængende ned over Hælene. Og dette Væsen havde Gud skabt i sit Billede, og nu saa det saaledes ud! Men Sjælen da, den udødelige Sjæl i dette halvraadne Legeme, hvorledes stod det til med den? Jeg tør ikke tænke derpaa, det er altfor skrækkeligt.

Der stod nu den sidste mandlige Spire af Voldsfolket og pattede paa en gammel Snadde. „Go' Kveld! Nabo", sagde Steingrim, da han saa ham; og der kom en hæs, skurrende Lyd ud af den Andens Strube, der vel skulde betyde et „Go' Kveld igjen". Ligesaa forskjellige som deres Eiendomme var, ligesaa forskjellige var Mændene baade udvortes og indvortes; Steingrim var en kraftfuld Mand med et aabent Ansigt, et værdigt Billede af Skaberen; ren og ordentlig i Krop og Klæder, som det bør sig at være selv for Arbeidsmanden paa Sabbaten. Uagtet Knut ærgrede sig over „Husmandsgutten", som tog sig saa vel op i Verden, medens han, „Bonden", der kunde regne sig i Slægt med de gamle Konger og Jarler, var tiggefærdig, og især fandt det formasteligt af Husmandsgutten, at han tænkte paa at komme ind i en slig Slægt, uagtet dette, siger jeg, var han nok saa høflig mod Noboen, naar de mødtes, hvilket dog kuns sjelden hændte, thi Knut laa fordetmeste inde og drak; og Steingrim paa sin Side havde Intet mod Knut, som han følte Medynk med, endskjønt jeg for min Part maa tilstaa, at et saadant Fyldesvin som Knut snarere indgyder mig Foragt og Modbydelighed end Medynk. „Vakkert Byg", gnurede Knut frem. „Ja, Gudskelov", svarede Steingrim, „det er ret vakkert". „Ja, jeg skulde nok ligesom have en Bygager her, jeg ogsaa", sagde den Anden og saa sig om, og virkelig var der Tegn til Ager paa den

anden Side af Gjerdet; der stak et og andet Bygaks op imellem Ugræsset. „Men", vedblev han, „Tørken har gjort af med det". „Tørken!" gjentog Steingrim, „jeg mener det snarere er Væden, som har gjort af med det". „Hvad Du siger?" spurgte Knut høist forundret. „Nei, havde det været en Vaadsommer, havde jeg vel faaet Byg, jeg saavelsom Du, men det er Tørken, ser Du, som har gjort Skaden". „Hvorledes kan Du tale slig bort i Væggene, Knut", begyndte atter Steingrim, „det er vel Syn for Sagen, at det er Grundvandet, som har gjort det. Din og min Ager udgjør jo et Stykke, det er samme Jordart, og Beliggenheden er den samme, og dersom jeg ikke havde tappet Grundvandet ud, saa havde jeg ikke faaet mere Byg end Du". "Hvad er det for et Grundvand, Du snakker om?" spurgte Knut, „her er sagtens intet Grundvand." „Jo," svarede Steingrim, „vil Du bare følge mig bort til Ageren, skal Du faa se her er Grundvand." Efter med stort Besvær at have kravlet over Skigaarden, fulgte Knut Naboen hen til Enden af Ageren. „Se her, sagde Steingrim, „her ser Du Mundingen af en Grøft, som gaar tversover Ageren og har sit Udløb i denne Afløbsgrøft; endda vi har havt saa lang Tørke, ser Du, der er Vand i Grøften; med 15 Alens Afstand mellem hver, er hele denne Ager gjennemskaaret af saadanne Grøfter, 2 Alen dybe og gjensat med Sten; det har kostet en vakker Penge, men denne Bygavling, tænker jeg, vil erstatte mig mit Udlæg". Dette gik over Knuts sløvede Forstand; han rystede paa Hovedet og mumlede Noget om, at Sligt for de ikke med i gamle Dage, og Folk fik Byg dengang ogsaa. „Ja, men," sagde Steingrim, „det var bare paa en Slump, men dette er sikkert. Vi har, som jeg før sagde, Syn for Sagen i disse to Agre; det kolde, sure Grundvand gjorde først paa Sommeren Broden syg og svag, saa den ingen Kraft havde til at modstaa Tørken, som drev Ugræsset, der bedre taalte det sure Vand, iveiret, indtil det kvalte Sæden. Derimod var Jorden i min Ager varm og passelig fugtig af Regnen først paa Sommeren, saaledes at Sæden i betids fik Overhaand over Ugræsset og havde Kraft til at modstaa Tørken. Desuden var vel Jorden lidt bedre bearbeidet og gjødslet end din, Knut." „Ja, det kan vel være det," sagde den Anden; „Du har mere Gjødsel, Du, end jeg." „Men det kan aldrig gaa ret til," indvendte Steingrim smaaleende, „Du har mestendels dobbelt saa stor Besætning, Du, som jeg." „Ja, det blir en Forskjel paa for den, der har sligt fedt Langhøi som Du," mente Knut. „Det kan saa være det," fortsatte Steingrim, „men jeg mener Du skulde holde nogle Kjør og Sauer

mindre, saa kunde Du føde dem, Du havde igjen, bedre. Du har næsten ligesaa mange Klavebundne nu, som før holdtes, da Vold var udelt. „Der har aldrig været mindre paa Vold end tyve Klavebundne," svarede Knut og rettede sig op, „og der skal ikke blive mindre mens jeg er der." „Men det er da ingen Mening deri at ville have ligesaameget paa den halve som paa den hele Gaard og med samme Driftsmaade." Knut svarede Intet herpaa, han trak i Bukselinningerne sine og traskede hjemover, han trængte til en Hjertestyrkning efter slig en Tur og efter sligt Hovedbrud, som denne „Husmandsgutten" havde voldt ham. Den næste Dag skar Steingrim sin skjønne Byg, og Knut lod et Par af sine Dagtyve slaa til Blødfoder det frodige Ugræs, som fandtes i hans Bygland.

Fjorten Dage senere beredte man sig i Voldsæterne paa at flytte hjem. Det var den sidste Lørdagskveld, Folket var der. Ingeborg Østre-Vold havde det travelt med at skure og pynte, hun ventede Fremmede ikveld — Kjæresten, maa vide. Kreaturene var indsat og melket; nu tog Ingeborg til at vaske og pynte sig selv, — hun havde lært Renlighed af Randi Vestre-Vold foruden mange andre gode Ting. Det begyndte at mørkne dygtig, og hun gløttede ofte paa Døren og saa udover Sætervolden; men det blev allerede Kveldstid, og ingen Einar kom; han pleiede dog ellers at komme i god Tid, da han laa borte i Vestre-Volds-Sæteren. Endelig hørte hun Noget udenfor, men det kunde ikke være Einar, thi hun hørte Hestetrampen. Ingeborg gløttede atter paa Døren, og hvem Anden skulde hun se ved Skinnet fra Peisen end Frier-Pers røde Ansigt og smaa plirende Øine. „Go' Kveld, Jenta mi", brummede Bergtroldet; „her er jeg for at holde dig med Selskab inat; nu, byr du mig ikke velkommen!" — Virkelig havde Ingeborg tabt baade Maal og Mæle ved dette uventede og uvelkomne Besøg. Endelig fik hun dog Mælet op og lod „Frieren" komme ind, idet hun sagde: „Han Frier-Per er nu saa velkommen som altid hos Ingeborg Vold. Han skal baade faa Mad og Sengerum; mere kan han vel ikke forlange, end at jeg maa søge Husly for hans Skyld i en anden Sæter". Denne Tale syntes at gjøre Fyren ganske forknyt; kanske Ingeborg aldrig havde taget Bladet saapas fra Munden. Han gik stiltiende hen og satte sig og tog ligesaa taus mod den Melkeskaal, som Ingeborg bød ham. Pigen begyndte at stelle til Rømmegrød og at sætte frem Smør og Ost og deslige, vistnok ikke synderlig vel tilmode; thi det var en ganske anden Gjæst, hun havde ventet, og som hun med en ganske anden god Vilje vilde

have traktert. Lidt efter lidt begyndte dog Per at faa Munden op og paagang; han hilste hjemmefra, vidste at fortælle om adskilligt Nyt i Bygden; Frier-Per var kjendt overalt; han bestilte ikke Andet end at stryge om fra Gaard til Gaard paa Hesteryggen; de Fleste saa nok heller hans Bag end hans Ansigt; thi han var en paatrængende, uforskammet Krabat, hvor han havde Penge tilgode, og det var ikke faa Steder. Ingeborg viste ikke sin Deltagelse anderledes end ved et „aa“ „jasaa“, „nei, det er saa det“, o. s. v. Da Bordet var dækket og Rømmegrøden fremsat, bad hun ham tage tiltakke, hvilket han lod til at gjøre, og intet Under; thi det var gode Sager for slig en Kar. Uagtet han gjorde sig utrolig lækker, var dog ikke Ingeborg at formaa til at sætte sig ved Bordet med ham; hun vedblev desuden at stelle i Peissen med Kveldsmad til Sætergutten, der var ude for at sætte ud Fiskegarn. Ingeborg begyndte at synes, at Gutten blev længe borte; hun undredes ogsaa, hvor det blev af Einar, som hun dog vidste ikke vilde komme ind, naar han skjønnede, at Frier-Per var inde; thi Einar, saavel som ethvert andet skikkeligt Menneske søgte at undgaa denne Person, saaledes som man søger at undgaa en sint Raane eller olm Okse, og man kan vel tænke sig, at Frier-Per ikke var meget venskabeligsindet mod sin Medbeiler. Imidlertid trøstede Ingeborg sig med, at Einar ikke var langt unna, om Noget skulde hænde, endskjønt hun just ikke var bange for Frier-Per, som hun mere end en Gang havde vist, hun nok kunde holde tre Skridt fra Livet, som man siger. Endelig havde Frieren endt sit Maaltid, og han tog frem en sølvbeslagen Merskumspibe — det var stort med den Karen maa vite — af Trøielommen, samt en Rul Tobak, hvoraf han gav sig til at karve noget. Som han sad og holdt paa hermed, for Ingeborg med Et op fra Peisen og raabte med stirrende Øine: „I Jesu Navn, hvad var det, som laat!“ Frier-Per havde Intet hørt, men han syntes dog at lytte med en urolig Mine, om der skulde høres noget mere. Og de havde ikke lyttet mange Sekunder, førend en klagende Lyd, ligesom et Nødraab i det Fjerne, lod sig høre. „Aa, Gud trøste og bedre os!“ skreg Ingeborg og for ud af Døren; Frier-Per fulgte ganske skjælvende efter; men da nu atter Lyden gjentoges, og denne Gang et tydeligt „Hjælp, Hjælp!“ da løb han ikke med Ingeborg imod den Kant, hvorfra Lyden kom, men han ilede hen til sin Hest, satte sig op og jog afsted over Stok og Sten, men i en ganske modsat Retning.

Det varede ikke længe, førend Ingeborg, hos hvem vel Tanken om Einar var meget levende, og som derfor satte den jamrende Lyd

i Forbindelse med det unge Menneske, traf sammen med den, der raabte om Hjælp. Det var ikke Einar, men Sætergutten, men Nødraabet gjaldt alligevel Einar. „Hvad er det for Raab og Skrig paa Dig, Gut?“ sagde Ingeborg, da de mødtes i fuld Fart; hun troede, det var bare Narrestreger af Gutten; men hans første Ord betog hende næsten baade Sans og Samling: “Aa, han Einar — aa han Einar — er dotten i Braadjupe —, aa jø, aa jø — hjælp, hjælp!“ Det gik et Øieblik rundt for Ingeborgs Øine, men det var en rask og uforfærdet Jente, som ikke tabte Besindelsen saa let; „spring“ — sagde hun — „men hvor blev det af han Frier-Per?“ spurgte hun — ingen Frier-Per saaes eller hørtes, — „spring,“ gjentog hun, „og bed han Frier-Per og hun Mor (hun mente Einars Moder) at komme — skynd Dig, Ola — tænd en Tyristikke — for Guds Skyld, skynd Dig, Ola!“ Da dette var sagt — og dette Møde var naturligvis foregaaet fortere, end jeg har kunnet beskrive det — for de afsted hver til sin Kant, Ingeborg ned mod Braadjupet og Gutten til Sæterne. En halv Fjerdingvei nedenfor Sæteren var der en Fjeldkløft, hvorigjennem en Bæk brusede; Kløften var ikke bredere, end at man paa et Par Tømmerstokker kunde komme over den, og Fodgjængere tog denne Benvei over Kløften, hvorved de sparede et godt Stykke. Man havde kaldt Kløften „Braadjupe,“ men der var just ikke saa forskrækkelig dybt; det var egentlig de skarpe Stene, der laa i Bunden, og hvorover Bækken bruste, som gjorde et Fald derned livsfarligt. Hen til dette Sted var det Ingeborg nu ilede med et angstfuldt Hjerte; hun kjendte naturligvis Stedet godt og havde ofte gaaet over Kloppen uden at tænke paa, at der var nogen Fare, og det vilde det heller ikke havde været selv i Mørket for Folk, der er vant til at færdes tilfjelds, naar Alt havde været som det skulde være. Da Ingeborg ankom til Stedet, saa og hørte hun Intet; hun raabte Einars Navn, og til sin store Glæde hørte hun hans Stemme fra Dybet svare: „Ja“. Han bad hende være rolig, han levede og haabede med Guds Hjælp at overstaa dette; han var slemt forslaaet og kunde endnu ikke røre sig, men han syntes, det blev bedre for hvert Øieblik. Vandet, som han laa i, gjorde ham godt, syntes han. Det varede ikke længe, førend Randi og Sætergutten kom — men ingen Frier-Per; han var intetsteds at se. Randi havde været saa betænkt at tage med sig nogle Meisreb; Gutten havde bundet sammen Tyristikker til en Fakkel; ved Hjælp af denne kunde Gjenstandene overskues, og Gutten fandt et Sted, hvor det gik an at krybe ned. Einar var allerede saapas, at han kunde rette sig op, og ved Hjælp af Tougene, som Sæter-

gutten bandt ham under Armene, blev han halet op af de to Kvindfolk; det voldte vistnok Einar store Smerter, og det varede længe, førend han var istand til at bevæge sig videre, efterat han var kommet op af Kløften. Men hvor var Kloppen? Den havde givet efter for Einars Fod, da han vilde gaa over, og var styrtet med ham ned i Dybet. Dette var høist besynderligt, da Tømmerstokkene var nedlagt nye denne Sommer og af Einar selv. „Jeg voger, det er han Frier-Per, som har gjort det", skreg Jætergutten; „jeg saa ham luske heroppe i Skumringen, just som jeg gik ned til Kjernet med Garnene mine". Det var forunderligt, thi han kom ridende til Sæteren, fortalte Ingeborg, altsaa den almindelige Ridevei. Nu, det fik være som det vilde, man maatte love og prise Gud, som havde holdt sin Haand over Einar i en saa stor Fare, og man søgte nu at faa ham op til Sæteren. Det voldte ham stor Pine at gaa, men han kom dog omsider frem. Moderen, der forstod sig paa noget af hvert, havde noget Kobrændevin der, og dermed gned hun de forslaaede Lemmer — intet Ben var brækket — og fik ham saa i Seng. Efter nogle Dages Forløb var han saapas, at han kunde være med ved Hjemflytningen fra Sæteren. Men hvor var Frier-Per bleven af? — Man saa ham aldrig mer i Bygden, men hørte dog fortælle, at Folk skulde have seet ham paa Kristiania Marked. Ingen tvilede om, at det var ham, der havde forøvet hin Niddingsdaad mod sin Medbeiler; og hvor han end var, vidste han nok god Besked om, hvad han kunde vente sig, dersom han viste sig i Bygden igjen. En Prokurator fik i Kommissjon for ham at indkræve hans udlaante Penge, men i al Stilhed og uden Søgsmaal. Ingeborg Østre-Vold fik en Dag en besynderlig Foræring: det var Faderens Pengeforskrivning til Frier-Per i kvitteret Stand — formodentlig havde Samvittigheden slaaet ham, og han vilde paa en Maade gjøre Bod. Aaret efter denne Hændelse døde Knut Østre-Vold. Gaarden blev af Banken sat til Auksjon, og Einar Vestre-Vold kjøbte den og giftede sig i sin Tid med Ingeborg.

---

13. Den Nøisomme.

Engang paa en Reise kom jeg over en lang Mo bevokset med Furuskov. Idet jeg kjørte ud over en liden Bakke, snublede den gamle og skrøbelige Hest, og inden jeg fik strammet Tømmerne, som jeg havde

ladet hænge ganske løse, faldt den og brækkede den ene Arm paa Kariolen. Jeg sprang rask ned og søgte at faa Hesten op igjen, men jeg er, som det gjerne er Tilfældet med Stuegrise, en stor Klodrian ved slige Leiligheder. Jeg blev derfor glad, da jeg hørte Økfehug i Nærheden, og jeg saa snart paa mine Raab om Hjælp en Mand komme ud af Skogen. Han saa min Forlegenhed og var ikke længe om at faa Hesten paa Benene, og ved Hjælp af en Stump Toug, som laa i Kariolen og et Par Træstykker spjælkede han Kariolarmen, spændte atter Hesten for og rakte mig Tømmerne med Huen i Haanden. Manden havde gjort mig en ikke liden Tjeneste, og jeg vilde give ham en god Drikkeskilling; men han undslog sig for at modtage Noget og mente, at hans ringe Haandrækning neppe var Tak værd. „Jeg er vis paa“, sagde jeg, „at om Du havde været i mit Sted, vilde Du ikke have ladet din Hjælpesmand gaa bort uden en liden Gave“. „Det kan vel hænde“ ,svarede han, „jeg trænger imidlertid ikke til Noget“.

Og nu opstod følgende Samtale mellem os:

Jeg: Trænger Du ikke til Noget, min gode Mand? Det var et stort Ord, som jeg endnu aldrig har hørt Nogen udtale. Det synes mig, at vi Mennesker altid trænger til en eller anden Ting.

Han: Jeg siger, som jeg har sagt: jeg trænger ikke til Noget. Jeg har, hvad jeg behøver.

Jeg: Da ser jeg dog allerede Noget, som Du behøver.

Han: Og hvad er det, med Forlov?

Jeg: Du behøver et Par nye Sko. De, Du har, er jo ganske fillede.

Han: Aa, disse Sko gjør det meget godt i Skogen i saa godt Veir. Jeg har desuden et Par nye hjemme.

Jeg: Har Du da ogsaa en ny Hat hjemme, thi denne der er temmelig daarlig?

Han: Ja det har jeg, og en Vinterhue til.

Jeg: Saa har Du vel ogsaa nye Klæder?

Han: Det forstaar sig. Det er som jeg siger: jeg trænger ingen Klæder; jeg har, hvad jeg behøver.

Jeg: Men der ser jeg en skrøbelig Økse ligge. Du er formodentlig Vedhugger; det er et daarligt Redskab for saadan En.

Han: Jeg har en bedre henne i Skogen. Dette her er bare en Reserveøkse.

Jeg: Har Du opholdt dig her i Skogen den hele Dag?

Han: Ja, ligesiden Solen stod op.

Jeg: Hvad har Du havt at spise? Du har da vel havt en god Niste?

Han: Jamen; jeg har ikke trængt den bedre. Jeg spiste mig vel mæt før jeg gik ud; ogsaa havde jeg med et Par Lefser og en Bid Flesk, og Drikke har jeg i Bækken; men nu begynder jeg ogsaa at blive hungrig, og da mit Dagværk er endt, vil jeg begive mig hjem.

Jeg: Hvor bor Du da?

Han: En Fjerdingvei herfra. Min Stue ligger lige ved Veien.

Jeg: Nu, saa kan vi følges. Du kan sætte Dig bagpaa hos mig.

Efterat Manden havde hentet sine Sager, begav vi os paa Veien. Det var en deilig Aften i Begyndelsen af Juli; Solen var ved at gaa ned. Jeg havde ikke Hastværk, derfor kjørte jeg ganske sagte og lod Manden fortælle mig sit Levnetsløb. Det var en opvakt, trohjertig og godlidende Mand, saa det var mig en sand Fornøielse at høre ham fortælle i sit kraftige Dølesprog. Jeg tilstaar, jeg heller taler med en saadan Bonde end med mangen lærd Mand, der indbilder sig at vide Alt, og som ser med Foragt ned paa alle dem, der ikke har lært Latin og Græsk eller taget sine tre Eksamener. Lærdom er ikke altid Visdom, og jeg har ofte fundet mere Stof til Eftertanke i en Skydsguts Bemærkninger og Spørgsmaale end i Storfolks Passiar om lækker Mad og forfængelig Stas. Jeg siger ikke dette, kjære Menigmand, for at Du skal indbilde Dig noget Stort af den Forstand, Gud har givet Dig; men Du hører saa ofte, at Du er dum og ikke stort bedre end Hesten, Du kjører med, saa det ikke kan skade, at jeg siger Dig, at Du er skabt af samme Stof som de, der gaar klædt i Fløiel og Silke, og at Forskjellen bestaar fornemmelig deri, at de forstaar bedre at omgaaes Bøger og Penne end Du, og Du derimod bedre Plog og Harv. Det er sandt, Du er uvidende i alle boglige Kunster, men ved Du lidet, saa arbeider Du meget. Ved Du hvad Kjedsomhed er? Eller hvad Sygdom er? Eller hvad Søvnløshed er? Eller hvad Madlede er? Lykkelige Arbeidsmand, Du kjender Intet til Alt dette! Tak da Gud for din Lod, den er misundelsesværdig.

Disse og lignende Tanker afløste hurtigt hverandre under min brave Vedhuggers Fortælling, medens vi kjørte igjennem Skogen, hvor Alt var saa stille og roligt, som om vi To var de eneste levende Væsener. Lad os nu høre Fortællingen.

Halvor Ulvstuen, saa hed Manden, var en Husmandssøn. Han mistede tidligt sine Forældre og kom paa Lægd, da han ingen Slægtninger havde, der kunde eller vilde tage sig af ham. Han havde nu

afvekslende onde og gode Dage, alt eftersom han kom til haarde og ubarmhjertige eller til gode Folk. Nogle lod ham lide baade Hunger og Tørst og gav ham neppe saamange Klæder, at han kunde skjule sit Legeme. „Det er nok, at vi skal føde Lægdslemmen, end sige klæde ham", sagde de. Om Sommeren havde han det dog nogenlunde, da maatte han vogte Kvæget i Sæteren, og Budeierne stellede vel med ham; men om Vinteren følte han ret, hvor forladt han var. Naar de Andre gik i Kirke, maatte han blive hjemme, thi han kunde ikke vise sig i sine fillede Klæder. Naar Julen kom, og de andre Børn morede sig og fik nye Klæder og mange gode Sager, da sad han i Skorstenen og græd, ja ofte blev han jaget bort derfra, naar de bagede og brasede til Jul. Men saa kom han et Aar til snille Folk, der behandlede ham som sit eget Barn, klædte ham op, holdt ham i Skolen og lod ham læse flittigt hjemme. Da levnede han op, Taarerne tørredes, og han lo og sprang med de andre Børn og fik gaa i Kirken, og fik endogsaa ofre Præsten 2 ß til Høitiderne. Men det var kuns et Aars Frist, saa maatte han atter forlade disse snille Folk og begive sig til slemme Folk; da var Afskeden tung, og han ønskede sig bort fra denne onde Verden til den Herre Krist, som han havde læst om var saa god mod smaa Børn. Saaledes forløb 12 Aar. Endelig blev han konfirmeret paa den Vis, det nu var, og nu kom der nogle Aar fulde af Nød og Elendighed. Halvor var for vek til tungt Arbeide og dog for stor til Jæter. Ingen havde Brug for ham, og der var intet Andet for end at betræde Betlerstien. Han vankede nu om fra Bygd til Bygd ligetil Finmarken, snart alene og snart ifølge med andre Betlere. Om Sommeren forblev han nogle Uger ad Gangen paa samme Sted, naar man havde Brug baade for Store og Smaa. Han fik sig da nogle Klæder paa Kroppen, til han om Vinteren igjen maatte ud og tigge sit Brød. Han lærte i disse Aar meget Slet og var udsat for mangen Fristelse. Noget egentlig Ondt gjorde han dog aldrig og glemte aldrig ganske sin himmelske Fader. Saa kom han endelig efter tre Aars Fraværelse senhøstes hjem til sin Fødebygd, og der forbarmede en fattig Skomager sig over ham og lovede at lære ham sit Haandværk, naar han vilde opføre sig skikkeligt. Han viste godt Haandlag og blev snart sin Mester nyttig, der ogsaa lærte ham ud, saa at han efter nogle Aars Forløb kunde arbeide paa egen Haand. Det gik ham nu godt; han giftede sig og fæstede et Stykke Jord af sin nuværende Husbond. Der byggede han sig en Stue, havde allerede dyrket saa meget op, at han kunde

føde nogle Sauer, og drev dels paa Skomagerhaandværket, dels paa Tømring og Vedhugning.

Halvor var neppe færdig med sin Fortælling, da vi naaede hans Hjem, der saa hyggeligt og velpyntet ud. En liden Bygager og en Potetesager omgav Husene, der bestod af en Stue og et lidet Fjøs. Et Maal omtrent med vakkert Eng lovede Sauerne god Vintertraktement. Udenfor Huset legede et Par smaa Børn i den bare Skjorte. Jeg standsede udenfor Grinden og kaldte Børnene hen til mig, men de flygtede forskrækkede ind i Stuen. „Vil Du ikke have en Skaal Melk? eller kanske Du ikke liker Faaremelk?" spurgte Halvor, idet han aabnede Grinden. Jeg modtog Tilbudet, da jeg var nysgjerrig efter at se, hvorledes den Mands Hjem saa ud, der kunde paastaa, at han ikke trængte til Noget. Jeg steg altsaa af Kariolen og fulgte Halvor ind i Stuen, hvor jeg fandt hans Kone siddende i Vævstolen, bag hvilken Børnene havde krøbet i Skjul. Der var rent og ordentligt i Stuen, Bord og Bænke velskurede, og Sengen med sit Straaunderlag og Skindfæller saa bedre ud, end man er vant til at finde dem paa saadanne Steder. Medens Konen gik ud efter Vand, som jeg foretrak for Faaremelken, satte jeg mig ned, og det lykkedes mig ved et Par blanke Sølvpenge at lokke Børnene frem fra sit Smuthul. De saa sunde og friske ud, men Skjorterne var, som man kan tænke sig, ikke meget hvide. „Du siger, min gode Halvor", begyndte jeg, „at Du ikke trænger til Noget; men jeg er vis paa, din Kone er af en anden Mening". Han lo og svarede Intet, da Konen i det samme kom ind. „Du har ret en underlig Mand, Mo'r", sagde jeg. „Han vil indbilde mig, at han ingen Ting trænger, og det har jeg aldrig hørt noget Menneske sige før. Du er vist fornuftigere end saa og har nok Et eller Andet at ønske, som jeg gjerne vil skaffe tilveie, hvis det staar i min Magt, da Halvor har gjort mig en Tjeneste, som jeg gjerne vil vise mig erkjendtlig for". Konen saa sig et Øieblik om og svarede derpaa uden Betænkning: „Du skal have Tak, som byder, Fa'r, men jeg ved rigtig ikke, hvad det skulde være, jeg skulde ønske mig. Jeg har alt, hvad jeg behøver, takket være Manden min". Var jeg forundret før, blev jeg det endnu mere nu; et Fruentimmer, som intet Ønske havde, det var da altfor besynderligt. Halvor betragtede mig smilende og tilkastede Konen et venligt Blik. „Jeg ser nok, jeg faar hjælpe Jer paa Vei, godt Folk," sagde jeg halv ærgerlig. „Først og fremst vil jeg ønske, at Ungerne der havde Klæder paa Kroppen". Konen svarede ikke et Ord, men gik hen til et Skab og tog frem et

Par Ombytter til Børnene, der løb til for at betragte dem. „Her ser Du, at vi, Gud ske Lov, har Klæder til Børnene vore; men det er nu engang den Skik blandt os Bønderfolk ikke at plage Børnene i Sommervarmen med slige Klæder. Derfor gjør vi Skjorterne forsvarlig lange, og den eneste Uleilighed med denne Skik er, at det er værre at holde dem rene". „Men Gud velsigne Dig, Mor", sagde jeg; „blir da ikke Børnene forkjølede ved at gaa saa godt som nøgne?" „Det har jeg aldrig mærket", lød hendes Svar. „De vænnes til det fra de er ganske smaa, og det maa ret være temmelig styggt Veir, førend de klager over, at de fryser. Man har Møie nok med at faa Klæder paa dem om Høsten, og det sker ikke uden Skrig og Spektakel." „Nu, som Du vil, Mo'r," mente jeg, „lad dem da løbe om som Vildkatte; vor Herre holde sin Haand over dem." „Tak, Fa'r, for det," svarede Konen rørt og tog Børnene kjærligt i Favn; „det Ønske betaler nok for den Tjeneste, Halvor har gjort Dig; ikke sandt?" henvendte hun sig til denne. „Jeg har ikke gjort Manden en Tjeneste, som er værd at tale om. Desuden har han nok betalt Børnene mangedobbelt." „Hvad har I faaet, Børn?" raabte Konen ganske forfærdet, da Børnene viste frem sine Skillinger. „Nei, nei, for snil Mand, jeg mener det er Ansigtotteskillinger," sagde hun glad, idet hun betragtede Pengene. „Men har I ogsaa takket Manden vakkert?" spurgte hun, og da de Smaa saa paa hinanden, uvisse om, hvad de skulde svare, ledede hun de smaa Skjortemænd hen til mig, og de maatte den Ene efter den Anden række mig Haanden og sige Tak. Derpaa takkede baade Manden og Konen mig, som om jeg havde gjort dem en stor Foræring. „Og disse Mennesker," tænkte jeg, „som gjør saadant Væsen af 16 Skilling, skulde ikke have Noget at ønske!" „Ja, men hør nu, godt Folk, lad os nu tale alvorligt sammen," begyndte jeg igjen. „I kan dog ikke for Alvor mene, at I Intet trænger?" „Jo," svarede Begge med en Mund, „det er vort Hjertes Mening, det kan Du være vis paa. Hvorfor skulde vi ellers sige det?" Det var sandt; der var virkelig Noget i det; de kunde jo ingen Grund have til at paastaa det, naar de havde Udsigt til at faa et eller andet Ønske opfyldt. Jeg vilde dog prøve endnu en Gang. „Skulde det ikke være bedre at ligge paa Fjærdyner end paa Halm?" spurgte jeg. „Det kan nok være," svarede Manden, „vi har aldrig prøvet det; men jeg er vis paa, vi vilde ikke sove bedre end vi gjør paa Halmen. Jeg har ofte tilbragt Nætterne paa den bare Mark eller paa bare Gulvet i en Kakkelovnskrog og priset mig meget lykkelig; jeg tror dog, det

vilde falde mig surt nu, efter at jeg er bleven vant til at ligge paa Halm og med en god Skindfeld." „Men hør nu da, I nøisomme Mennesker, skulde I ikke have Lyst til at have en Ko?" „Jo," udbrød Konen hurtigt, „det er sandt, en Ko vilde jeg gjerne have; men Halvor har ogsaa lovet mig, at der til næste Aar, om Gud giver Hilsen, skal blive saameget opdyrket af Pladsen, at vi kan føde en Ko istedetfor Sauer. Og jeg har ogsaa allerede," tilføiede hun halvsagte, ligesom om Manden ikke skulde høre det, „sparet sammen Halvparten af, hvad en Ko koster." Jeg vilde ikke fordærve den gode Kone Glæden over at have sig selv at takke for Koen ved at byde hende den anden Halvpart. Jeg saa mig om i Stuen og opdagede nogle Bøger i en liden Hylde. „Hvad har Du for Bøger der, Halvor?" spurgte jeg. „Aa, det er Postillen og et Par andre gudelige Bøger," svarede han, idet han gik hen til Boghylden og tog en stor tyk Bog ned; men „denne her, den har jeg laant af Værten min, og det er en urimelig morsom Bog." Det var Aalls Snorre Sturlesons Norske Kongers Sagaer. „Den Bog havde Du altsaa Lyst at eie?" spurgte jeg ham. „Ja det skulde jeg tro, men dertil har jeg ikke Raad." „Nu, det var da godt, jeg kunde træffe paa en Ting, som Du ønsker Dig. Magen til denne Bog skal jeg sende Dig; og hver Gang Du læser i den, saa tænk paa, hvad jeg nu vil sige Dig: Den, som er tilfreds med, hvad han har, og som søger at hjælpe sig selv paa en skikkelig Maade til, hvad han ikke har, den elsker Gud, forudsat, at han aldrig glemmer, fra hvem det Gode kommer, meget eller lidet. Vedbliv, godt Folk, at være nøisomme og tilfredse med Eders Lod, og det skulde gaa underligt til, om I ikke Aar for Aar skulde tiltage i Velstand." Med disse Ord stod jeg op og tog Afsked med disse lykkelige Mennesker og fortsatte min Reise, ledsaget af deres „Gud være med Jer, Fa'r." Nogen Tid efter sendte jeg Halvor Ulvstuen den belovede Bog og nogle Smaating til Konen og Børnene. Da min Vei nogle Aar senere faldt fordi Halvors Stue, standsede jeg naturligvis udenfor og spurgte til Beboernes Befindende. Jeg havde knap Tid og kunde ikke gaa ind, men baade Mand og Kone kom ud til mig, og vi saa hverandre med gjensidig Tilfredshed. Familjen var bleven forøget med et Par Skjortemænd til, en Ko røitede udenfor Indhegningen, og en vakker Kalv sprang om i et Indelukke indenfor. Jordveien var betydelig udvidet, og Husene forøget med en Laave. Stuen selv var bleven bordklædt, og Vinduer og Dør malede. „De var fremdeles tilfredse og trængte — Intet," sagde de. Kjære Læser! uddrag nu selv af denne simple, sandfærdige Fortælling, den Lærdom, som synes dig mest anvendelig.

14. Tid er Penge.

(En Samtale).

Halstein. Goddag, Helge. Nu, blir Du med i Byveien om Mandagen?

Helge. Var det likt sig! Jeg har ikke Tid at reise før om Fredagen.

Halstein. Om Fredagen! Og Bryllupet skal staa om Søndagen! Du gjør bare Nar af mig, ved jeg. Eller har Du skaffet Dig Vinger kanske?

Helge. Næsten — thi Dampen er næsten ligesaa god som Vinger, og jeg reiser med Damp, ser Du.

Halstein. Reiser Du med Dampen? Det blir en kostbar Reise; Du skal jo have Las baade op og ned?

Helge. Ja, baade et og to. Men endda tænker jeg at reise en god Del billigere end Du, Halstein.

Halstein. Det var rart. Jeg kjører med mine egne Heste, og har For med til dem og Niste til mig selv; jeg har saaledes ikke andet Udlæg end Færgepengene ved Minde og Bropengene og saa nogle Skilling for Lossementet i Byen.

Helge. Nu, Du regner altsaa Intet for Tiden, som Du hefter bort for Dig selv og Hestene med.

Halstein. Nei, hvad skulde jeg vel regne for Tiden? Vi maatte jo leve hjemme ogsaa og bestille noget med; saaledes kommer det jo ud paa Et, hvad vi gjør. Tingen er, at Reisen maa gjøres, og det kommer an paa at slippe med saa lidet kontant Udlæg som muligt.

Helge. Ja, men ved Du, hvad jeg kalder den Regningen, Halstein? Jeg kalder det at holde paa Skillingen og lade Daleren gaa. Jeg vil sætte op med Dig, at Byreisen ikke skal koste mig halv saa meget som Dig.

Halstein. Ja nok, lad os vædde. En Daler kan være nok; saa ved jeg, at jeg har frit Ophold under Byreisen. Jeg ved, hvad det koster at reise med Dampen; Du behøver ikke at fortælle mig det; og vel ved jeg ikke saa akkurat, hvad det koster med Jernbanen, men jeg kan tænke mig, at det blir en Dalers Penge for Lasset. Nei, dengang har Du forsnakket Dig, Helge; betal mig Daleren lige saa

godt først som sidst; Du maa saa ud med den Iel. Ha, Ha, Ha, dengang tog jeg Dig, Helge.

Helge. Far ikke saa fort, Mand! Du gjør Regning uden Vært, skal jeg sige Dig. Jeg skal være med at opgjøre Regningen, jeg ogsaa, og da tænker jeg, den ler bedst, som ler sidst. Hør nu, hvorledes jeg regner. Nu vil jeg først beregne, hvad din Byreise koster. Lad os anslaa dit kontante Udlæg til 1 Daler. Baade Du og jeg har gjort saamangen Byreise i vore Dage, at vi ved, der altid søles bort nogle Skilling paa en Reise, som medtager hele Ugen. Saa regner jeg for 2 Heste med hver sin Kar ½ Daler for hver om Dagen; det udgjør 6 Daler.

Halstein. Nei, stop nu; slig Regning tager jeg ikke for god; jeg regner Intet, siger jeg Dig, for Hestene og Karlene; de skal jo fødes alligevel, ved jeg.

Helge. Jasaa. Skulde de fødes uden at bestille Noget hjemme?

Halstein. Hestene ved Du jo, vi intet videre Brug har for senhøstes, og Drengene kunde jo rigtignok tærske, men det vinder vi nok endda?

Helge. Nei, min kjære Halstein; jeg erkjender ikke Rigtigheden af din Vurdering af Hestene og Drengene. Jeg for min Part har fuldt op at bestille for dem Aaret rundt, og min eneste Klage er, at Tiden aldrig strækker, — at hvor nøie jeg passer hver Stund, saa blir meget ugjort, som burde være gjort.

Halstein. Ja, Du, Helge, Du har nu saamange Paafund, men jeg er af den gamle Stok, jeg, og jeg mener, jeg lever, jeg ogsaa. Jeg driver min Gaard som Fa'r min gjorde, og som Far hans gjorde før ham, og blir jeg ikke rigere, saa blir jeg da heller ikke fattigere, ved jeg.

Helge. Du blir ikke fattigere, siger Du. Du var rigtignok i en heldig Stilling, da Du fik Gaarden; Du var eneste Barn, og der hvilede ingen Heftelser paa den. Du har 4 Børn, og forudsat, Du avler saameget som din Fa'r avlede, hvilket jeg dog ikke tror, thi selv den bedste Jord blir træt efter at yde Aar efter Aar uden at hvile; men sæt, at Du avler ligesaameget som din Fa'r, saa har Du 3 Munde mere at føde end han havde, og er end ikke Du fattigere end han var, saa blir dog dine Børn fattigere end Du er, naar de bare faar en Fjerdepart af det, Du fik alene. Du har holdt din Gaard vedlige, det er sandt; men for at Du kunde siges at være ligesaa rig som din Fa'r, burde Du have forbedret Gaarden i et rimeligt Forhold til Tallet af dine Børn.

Halstein. Jeg synes alt, hvad der med Billighed kan kræves af mig, er, at jeg vedligeholder, hvad jeg har faaet. Lad mine Børn gjøre ligesaa.

Helge. Det vil de faa vanskeligt for at gjøre; af en Fjerdepart af din Gaard kan de ikke leve, ialfald ikke saaledes, som Du har levet, det vil sige, som en velstaaende Bonde. Dine Børn maa arbeide anderledes, end Du har gjort, for at slaa sig igjennem. De blir nok nødt til at tage Tiden med i Beregningen, hvilket Du ikke bryr Dig om. Men lad os nu komme tilbage til vor Regning. Jeg havde beregnet din Udgift ved Byreisen til 7 Spd. — ikke at tale om dit Tab af Hestenes Gjødsel.

Halstein. Ha, Ha, Ha — Hestenes Gjødsel! Nei, det er virkelig ikke værd at snakke om den — jeg har Guds Velsignelse af den Ting — en Dynge saa stor, saa jeg behøver flere Dage at kjøre den ud. Nei, min gode Ven, lad os ikke tale om Hestegjødselen, naar vi skal tale om en Byreise.

Helge. Det er slet ikke noget at le ad. Naar jeg sagde, at jeg ikke vilde snakke om Hestegjødselen, da var det fordi jeg vidste, Du ikke bry'r Dig om at tale om den, da Du anser det for noget Ubetydeligt. Men jeg er af en ganske anden Mening angaaende Hestegjødselens Værd; jeg vilde anslaa Tabet af Gjødselen ved en saadan Byreise til 1 Dalers Penge, og det vilde være lavt anslaaet for dit Vedkommende, thi Du vilde jo lade Hestene staa inde den hele Tid, hvis Du ikke brugte dem i Byveien, men jeg kjører hele Dagen og kunde saaledes ikke regne paa anden Gjødsel end den, som falder om Natten og i Hviletiderne; men passende blandet vilde selv dette være tilstrækkeligt til at avle en Tønde Korn paa et Jordsmon, som ellers Intet vilde bære.

Halstein. En Tønde Korn, siger Du. Du snakker over Dig, Helge! En Tønde Korn efter den Gjødsel, som falder af 2 Heste i Løbet af en Uge.

Helge. Det har jeg ikke sagt. Jeg har kuns taget i Betragtning den, som falder om Natten og i Hviletiden i den nævnte Tid. Med Affaldet hele Døgnet rundt maatte kunne avles mindst det dobbelte.

Halstein. Ha, Ha, Ha! Det bliver bedre og bedre. 2 Tønder Korn, siger Du — altsaa koster Byreisen min mig foruden 7 Spd. ogsaa Værdien af 2 Tønder Korn — skal vi regne Rug eller Byg eller Blandkorn? Ha, Ha, Ha!

Helge. Som Du vil, Fa'r min. Jeg vil paatage mig at skaffe Dig, hvilken af Delene Du forlanger.

Halstein. Jeg kunde have Lyst til at tage Dig paa Ordet, dersom det ikke var forbundet med saamegen Tidsspilde.

Helge. Men jeg synes, den Tid vilde være vel anvendt og vilde lønne sig godt. Og saaledes, som Du tager Tingen, vilde der ikke udkræves megen Tid. Du kaster jo Hestegjødselen i en Dynge og overlader den til sig selv. Men jeg gjør mig mere Bry med den, og jeg kunde ikke indgaa paa at skaffe Dig de to Tønder, medmindre Du i Et og Alt fulgte min Forskrift.

Halstein. Nu da, lad mig engang høre, hvilke Kunster jeg skulde gjøre med min Hestegjødsel.

Helge. Først og fremst maatte Du sørge for at have veltørket Myr i Beredskab, eller i Mangel deraf nogen anden mager Jord, eller har Du Sagflis ved Haanden, kan vi ogsaa bruge den, men tør Myr er bedst. Saa maatte Du sætte Staldbrengen til at kaste nogle Skufler Myr bag Hestene et Par Gange om Dagen for at opfange de flydende Gjødseldele, og endelig skulde der lægges en Flo Myr imellem hver Flo Gjødsel. Dersom Du vilde lade dette gjøre daglig med din Hestegjødsel, skulde Du se Dyngen vokse 5 Gange saa fort som den nu vokser, eller rettere sagt, den vokser slet ikke efter Jul; naar det først er kommen rigtig Varme i den, fortærer den sig selv, til ubodelig Skade for din Jord.

Halstein. Og Du indbilder Dig, at nogen Dreng vilde være at faa til at gjøre alt dette.

Helge. Ja, jeg ikke alene indbilder mig, men jeg er ganske vis paa, at saadanne Drenge findes. Min Dreng for Eks. gjør netop saaledes, som af mig beskrevet.

Halstein. Og med det Gode?

Helge. Naturligvis. Hvorledes skulde det vel gaa med det Onde? En skikkelig Gut vil gjøre det, som enhver anden Ting, naar man forklarer ham Tingens Nytte; hvorvel det naturligvis var hans Pligt blindt hen at gjøre, hvad han sættes til, saa gaar det meget lettere, naar Hensigten forklares, og det koster dog saa liden Umag.

Halstein. Det undrer mig, at Du ikke fører mig Tabet af mit eget Affald eller Ekskrementer, som det jo heder i Bøgerne, til Regning.

Helge. Ja, det vilde jeg visseligen have gjort, dersom jeg havde havt det mindste Haab om, at Du vilde laane Øre til en saa vigtig

Sandhed; men hidindtil ansees jo den kraftigste af al Slags Gjødsel af Dig og de Fleste for Noget, man ikke let nok kan skille sig ved. At opsamle den og ved Tilsætninger at formere den, det er forbeholdt kommende mere oplyste Tider.

Halstein. Ja, Du Helge, Du Helge, Du faar det nu til, Du! Har Du ikke glemt Noget? Er nu Alt, baade Smaat og Stort, taget ind i Regningen?

Helge. Jo, nu tænker jeg vi er færdige med din Regning og kan tage fat paa min.

Halstein. End Kjødbenene af Nisten, Vennen min, har Du regnet dem? Ha, Ha, Ha!

Helge. Nei, det er sandt, dem har jeg virkelig glemt. Og jeg tænker, det blir mindst et Pund Ben af en slig Niste, som udfordres til to Karle i en Uge. Der kan koges en god Suppe paa de Ben først og fremst, og siden giver de Gjødsel — lad mig se: til $\frac{1}{27}$ af et Maal. Regner jeg, at der avles 30 Tønder Potetes paa Maalet, saa taber Du altsaa omtrent 1 Tønde paa de Kjødben, Du fører med til Byen. Hvis Du ikke vil gjemme dem, til Du kommer hjem, kan Du sælge dem der til en Benhandler; thi det vilde jo altid blive noget brysamt at føre dem med sig hjem igjen.

Halstein. Ja, det vilde rigtig blive for brysamt. Aanei, Du; jeg mener, vi slaar en Streg over Benene. Ha, Ha, Ha. Du er den underligste Krop, jeg kjender, Helge. Naar man hører Dig snakke saaledes, skulde man tro, Du var rigtig en Gnierpind af første Skuffe; men Du er da ikke det heller; jeg kan ikke sige det.

Helge. Nei Du har Ret, Halstein, jeg er ingen Gnier, men jeg er heller ingen Ødeland. Jeg kan ikke bekvemme mig til at søle bort Ting, som kan være mig selv eller Andre til Nytte. Og der er ingen nyttigere Ting end Tiden, og ingen Ting, som søles mere tankeløst bort, end denne. Dernæst søles der bort paa en Gaard en Mængde Smaating, som hver for sig ikke er af Betydenhed, men som samlet og rigtig anvendt kan ansættes til en større Sum for Aaret end Nogen skulde tro, der ikke har prøvet det. Hertil regner jeg mange Slags Affald, som man ikke er vant til at betragte eller anvende som Gjødningsstof, men som ikke destomindre er det, og som af den Grund fortjener al mulig Opmærksomhed. Naar jeg siger Dig, Halstein, at jeg Aar om andet gjødsler et Maal Jord med de paa Gaarden faldende Ben, saa vil Du ikke tro det, og dog alligevel er det sandt. Du ved, at jeg nu føder og avler dobbelt saa meget paa Bruget, som da jeg fik Gaarden. Hvorledes havde det været muligt, dersom jeg ikke havde

benyttet Tiden vel og derhos ikke sløset Noget bort, som kunde komme til Nytte, om end nok saa ringe. „Mange Bække smaa gjør en stor Aa," er et sandt Ordsprog, det ved jeg af egen Erfaring.

Halstein. Ja, ja, min kjære Helge, det kan vel være Noget i det, Du siger; men jeg er for gammel nu til at faa det ind i Hovedet. Kan Du imidlertid lære han Baard, Sønnen min, hvorledes han skal bære sig ad for at gjøre Nygaarden saa god som Bruset, da skal Du have Tak.

Helge. Jeg vil med Fornøielse sige ham, hvorledes jeg har drevet Bruset i disse 20 Aar; men det er kun lidet, jeg ved; jeg var en gammel Kar, da jeg togBruget, og jeg havde Ingenting lært udenfor min Kristendomskunskab. Men Nøden lærte mig at bruge min Eftertanke, og jeg lærte meget af Samtaler med Præsten, som var en dygtig Præst, og — hvad der er bedst af Alt — en retskaffen Mand. Desuden brugte jeg mine Øine, naar jeg var i Byveien; der kan læres meget paa et saadant Stykke Vei, naar man bruger Øine og Øren. Men dette er en langvarig og tidsspildende Skolegang. Nutildags har man Midler til at naa Maalet paa en kortere og bedre Maade. Sæt din Søn paa Landbrugsskolen, Halstein. Der faar han det rette Greb paa Tingen. Jeg vil ikke sige, at han er en fuldkommen Jordbruger, naar han har gjennemgaaet Landbrugsskolen; men han har lagt en Grundvold, hvorpaa med Sikkerhed kan bygges. Han lærer der, hvor og hvorledes han skal søge Kunskaber. Han lærer at læse en Bog med Eftertanke og gjøre Brug deraf. Naar han er færdig med Landbrugsskolen, bør han en liden Stund tage Skræppen paa Ryggen og se sig om i Landet. Han vil lære meget ved at se de Lærdomme, han har faaet, praktiseret paa forskjellige Steder og ved at sammenligne, hvad han ser, med hvad han har lært. Men jeg mærker, jeg blir snakkesalig paa mine gamle Dage. Vi kom rent bort fra, hvad vi egentlig skulde tale om, nemlig Byreisen. Vi var færdig med din Reise, Halstein; lad os nu tage fat paa min.

Halstein. Som Du vil, Helge, men jeg giver mig allerede tabt.

Helge. Nu vel, jeg tror rigtignok ikke, Du vilde have vundet Væddemaalet; men lad os alligevel regne over, hvad jeg antager Byreisen vil koste mig. Det vil medtage en halv Dag baade paa Ned- og Optur for 2 Heste og 2 Karle at bringe Føringen til og fra Stoppestedet for Dampen; det gjør efter min Regning 1 Spd. Fragten med Dampbaad og Jernbane vil komme paa omkring 2 Daler Lasset ned og op. Det er 5 Spd. Jeg vil lade min Tidsspilde og Udgif-

ter paa Reisen gaa op i op med dit Tab af Hestegjødsel o. s. v. Er Du fornøiet dermed, Halstein?

Halstein. Ja, ja, lad gaa. Men endnu bliver der Spørgsmaal om 1½ Spd., for at din Reise kun skal blive halv saa dyr som min.

Helge. Jeg ved det nok, og derom tænker jeg vi snart skal blive enige. Jeg skal ellers sige Dig, at jeg kunde med god Grund regne min Nærværelse hjemme i 4 Dage, nemlig fra Mandag til Fredag, værd 1½ Spd.; thi det er ikke Snak det, at Husbondens Øine gjør 2 Mands Arbeide. Men jeg skal nok faa ud mine 1½ Spd. paa en anden Maade. Vi fører begge Smaagrise til Byen; men jeg ved godt, hvad Grisene taber paa en 2—3 Dages Omskumpling paa en Kjærre; man har Møie med at faa dem til at nyde Noget. Mine Grise er i Kristiania om Eftermiddagen og har ligget og sovet den hele Tid i Halmen i sin Kasse. Jeg er rimelig, naar jeg regner 1 Mark mere for hver af mine Griser imod dine, Halstein. Hvad mener Du?

Halstein. Jeg kan ikke have noget at indvende mod den Regningen, Helge. Jeg mindes nok den sidste Byreise, jeg gjorde. Jeg fik et overhændigt Regn hele Turen, og jeg tænkte Grisene havde sat til; jeg kjendte dem næsten ikke igjen, da jeg kom paa Torvet med dem, saa tuffet og stygge saa de ud. Og det er sandt, om det er aldrig saa godt Veir, saa lider de meget lel.

Helge. Nu, jeg har 10 Grise med til Byen — saaledes kunde vi være kvit. Men det er ikke saa nøie med en Pølse mere eller mindre i Slagtetiden, siger Ordsproget. Du skal vel have Smør med, kan jeg tro. Men jeg skal have en fed Gjødkalvskrot med, og den vil koste Flesk i Kristiania. Jeg regner mindst 4 ß Potten af den Melk, den har faaet, medens Du neppe kan regne mere end 3 ß for Potten af Melken til Smøret. Den ene Skilling Potten, som jeg vinder ved at benytte Dampen og Jernbanen, altsaa ved at spare paa Tiden, den drar, den, Halstein, saa jeg tænker, vi kan balancere vor Mellemregning. Det har været umuligt at føre Gjødkalve ind fra Hedemarken før. Mange Ting, som ikke kan staa sig mere end en Dag, saasom Fløde, nykjernet Smør, Grønsager, ferskt Kjød, Vildt om Sommeren, fersk Fisk, m. m. m., og som Alt betales til høie Priser paa Kristiania Torv, kan vi nu sende derind; og naar vi engang kommer os i Orden og faar vore faste Kommissjonærer derinde, da vil vi kunne opnaa disse Fordele uden at tabe vor kostbare Tid, og af alle de Fordele, Dampfarten paa Mjøsen og Jernbanen har forskaffet os, anser

jeg den for størst, at vi har lært eller vil lære at skjønne paa Tidens Værd. Naar en Jernbane engang kommer til at forbinde Hedemarken med Østerdalen, og vi kan faa Tømmer og Ved ligetil Husdøren istedetfor som nu at hente det 3—4 Mile borte, da skal Hedemarken blive et sandt Gosenland; ialfald kan det blive det, thi Jordbunden og Samfærdselsmidlerne lader Intet tilbage at ønske, og Folket behøver da bare at bruge Tiden og Fliden ret for at opnaa al ønskelig Velstand og Trivsel.

Halstein. Ja, Du lover godt, Helge; jeg oplever ikke at se den Tid; Gud give, han Baard maa gjøre det!

Helge. Det tror jeg vist han gjør; thi jeg er vel ogsaa for gammel til at opleve den Tid, men langt borte kan den ikke være, dersom Alt vil gaa fremad i samme Mon, som det har gaaet fremad i de sidste 10 Aar.

Halstein. Bare vi slipper Krig; thi ellers er jeg ræd, at alle dine skjønne Udsigter blir til Vand.

Helge. Sig ikke det, Halstein; Krig er vistnok en slem Ting, men ved Guds vise Raad kan den ogsaa blive et Gode. Lidt Modgang kan ikke skade; det er under saadanne Omstændigheder, at Folk lærer at bruge sine Kræfter. Jeg er ræd for, at vi for let er kommen til vor herlige Frihed og de med den følgende Goder. Lad os faa Anledning til at forsvare den med Fare for Liv og Velfærd, saa skal vi lære at paaskjønne den anderledes end vi gjør. Førend vi har prøvet, hvad vi duger til, kan vi ikke have nogen rigtig Agtelse for os selv, og endnu mindre kan andre Folk have det. Hvad vi end tror og mener, saa gaar det dog som Gud vil alligevel, og vi ved, at hans Vilje er altid god.

Halstein. Ja sandt er det, og det bedste, vi derfor kan gjøre, er, at finde os med Hengivenhed i hans Vilje. Men lev nu vel, Helge, til vi sees!

Helge. Ja, farvel, Halstein, og en lykkelig Reise!

---

15. Den hjemkomne Guldgraver.

Bjørklien er en liden Fjeldgaard, hvor Kornet fryser bort mindst 4 Gange i 5 Aar. Alligevel blir de ved med at kaste Frøkorn og Jord bort Aar efter Aar. Hvor ofte har jeg ikke sagt til gamle Thor

Bjørklien: „Hvor kan dog Du, Thor, som ellers er en saa gudfrygtig Mand, ville friste Gud saaledes Aar efter Aar? Jeg kalder det at friste Gud at forlange, at han skal gjøre Mirakler for din Skyld, og et Mirakel er det, naar der blir modent Korn paa Bjørklien. Vorherre har bestemt, hvilke Planter der skal vokse paa ethvert Sted af Jorden; det er altsaa imod Naturens Orden eller med andre Ord imod Skaberens Bestemmelse at ville fremtvinge andre Planter paa et saadant Sted. Du har aldrig, naar Du har været i Kristiania, seet Folk dyrke Kaffe og Sukkerrør, som Du ved af Bøgerne dine — Thor var kjær i at læse — vokser i de varmeste Strøg paa Jorden". Thor havde ikke Andet at svare hertil, end at Far og Bedstfar hans havde dyrket Korn paa Bjørklien, og derfor havde han ogsaa gjort det, og Grøn (Korn) maatte de have. Ja, det maatte de, det kunde jeg ikke negte, men havde jeg ikke forklaret Thor mange Gange, hvorledes han for sin Ost og sit Smør kunde faa det nødvendige Grøn, og paa Koen kom der ikke Uaar. Saa hed det, at der blev saa lidet Smør og Ost tilovers over eget Behov, at det ikke strakte til at kjøbe Grøn for. Ja, hvorfor blev det saa lidet Smør og Ost? Det havde jeg mangen Gang forklaret Thor, der havde maattet give mig Ret, men dermed blev det. Jeg havde nemlig vist ham, at dersom han vilde holde bare 8 Nautkreaturer istedetfor 12, vilde han undgaa den store Synd at svælte sine Medskabninger, som Vorherre har givet Menneskene til Brug, men ikke til Misbrug. Han vilde endvidere slippe for den fordærvelige Vaarbeiting og for den næsten ligesaa fordærvelige langvarige Høstbeiting. Han kunde holde Kreaturene inde til det gik an at flytte til Sæters. Han skulde da faa to- ja trebobbelt saamegen Melk af de 8, som før af de 12. Han skulde faa dobbelt saamegen Gjødsel og dobbelt saa god, og naar denne anvendtes hensigtsmæssigt skulde han faa fleredobbelt saameget Hø paa sine for Vaarbeiting fredede Enge. Han skulde faa saameget og saa kraftigt Hø paa Hjemjorderne, at han ikke behøvede at ligge i flere Uger med en stor Folkehob for at høste nogle usle Fjeldslaatter. Alt hvad jeg prædikede for ham var det dog forgjæves; han kom bestandig tilbage til den Omstændighed, at Far hans og Bedstfar hans havde havt 12 Nautkreaturer paa Bjørklien, og at det ikke gik an at bestaa med mindre. „Det gaar dog an for han Eisten Nypladsen at bestaa bare med 6 Melkekjør", indvendte jeg da, „endda han ikke saar et Korn". „Det stod ikke paa med han Eisten, mente Thor; han har arvet og giftet sig til Penge, han". Et Par Hundrede Daler! Det skulde forslaa langt det for en Rydnings-

mand, dersom han ikke havde et stort bedre Stel end Thor. „Nei, min kjære Thor, det er ikke Tingen. Tingen er, at Eistens 6 Kjør giver dobbelt saamegen Ost og Smør som dine 12, og endvidere, at hans Ost og Smør er saameget bedre virket, at han faar mindst 4 ß mere for Marken af Smør og forholdsvis for Marken af Ost. Eisten udbringer alene af Sæterdrotten henved 100 Daler. Gjør ham det efter, Du Thor!“ Thor svarede Intet herpaa, men kløede sig i Hovedet og trøstede sig med, at naar Vinternatten kom, fandtes der ingen tom Baas i Fjøset paa Bjørklien, endskjønt det ikke sjelden hændte ved Sommermaal, at en eller to af Sult styrtede Kjør blev draget ud af Fjøset for at flaaes og derpaa graves ned, og de, der oplevede at komme paa Groen, maatte reises og saa ud som Benrad, baade haarløse og hudløse.

Med alt det var Thor Bjørklien og hans Hustru Brit noksaa skikkelige Folk, men de havde den Skrøbelighed fælles med mange Tusinde af sine Landsmænd, at være blind for sin egen Fordel formedelst Fordommens og Vanens Magt. De havde havt at kjæmpe med trange Kaar deres hele Liv; de havde havt 12 Børn, hvoraf flere var døde, og de gjenlevende var alle ude i den vide Verden. Den ældste Søn havde, som Skik og Brug er, i sin Tid taget Gaarden og givet de Gamle Kaar; men da han, efterat have været gift i nogle Aar og avlet nogle Børn, døde, maatte gamle Thor atter overtage Bruget og se til at holde det gaaende saa godt som muligt, ellers havde de vel Alle kommet paa Fattigkassen.

Der sad nu de Gamle sidste Nytaarshelg og sturede. Ungdommen var bedt bort til han Eisten Nypladsen, hvor der var en liden Leg. Eisten havde Raad til det, han. Frosten havde ingen Skade kunnet gjøre ham, som ingen Ager havde, medens den paa Bjørklien havde ødelagt hele Avlingen. Han havde før Jul reist til Kristiania med et Læs Smør og Ost og var kommen hjem med baade Korn og Mel og mange andre gode Ting til Vinteren. De havde Øl paa Nypladsen og Vørterkage, og hvorfor skulde de ikke have en Kaffedraabe ogsaa at gjøre sig tilgode med? Brændevin er jo saagodtsom en forbuden Drik, og vel er det, men vil man nu ogsaa fordyre Øl og Kaffe ved Beskatning, hvad skal da Menigmand gjøre sig tilgode med, og han har dog samme Ret som ethvert andet Menneske til Livets Nydelser? Lad dem, der ved saa god Besked om, hvad der er nødvendigt og ikke nødvendigt for Menigmand og som synes, at Brændevin, Øl, Kaffe og Tobak er baade skadelige og overflødige, være ligesaa strenge

mod sig selv og skille sig ved Alt, hvad der er skadeligt og overflødigt af Mad- og Drikkevarer og af Klæder og andre gode Ting, som tjener til at gjøre Livet behageligt og hyggeligt. Lad dem gjøre det, saa skal vi se! Hvem klager lydeligst over Dyrtiden og hvorfor? Jeg er ikke den, som vil opmuntre til et overdaadigt Liv, men jeg vil bare, man ikke skal forlange Andet af Andre, end man er villig til at gjøre selv. Lad os Alle sætte Tæring efter Næring uden Knur og Klage og uden altfor store Fordringer paa Understøttelse af den fælles store Hjælpekasse: Statskassen, saa blir det vel en Overgang med denne Dyrtiden, som med de fleste andre Gjenvordigheder i Livet.

Som sagt, Ungdommen var nede paa Nypladsen og morede sig, og den kunde vel trænge til en liden Opmuntring, thi det havde ikke havt synderlig Udseende af Jul paa Bjørklien iaar. Det kunde nu ikke være Tale om Sult endda, thi de havde jo Melk og Kjød og Smør og Ost, om just ikke til Overflod, men det var ogsaa det Hele. Det var saare smaat om Grønvare. Et Par Voger Havremel, taget paa Borg hos Landhandleren, det var Alt, de havde paa Bjørklien af det Slag i Julen, og det vilde ikke strække langt til et halvt Snes Mennesker og det til en lang, lang Vinter!

Det var netop derom de to Gamle sad og snakkede ved Peisen, hvorpaa der brændte en god Ild, thi Ved var der ingen Mangel paa. Saalænge Dagslyset havde varet, havde Thor læst i Postillen eller de havde sunget en Salme. Den velsignede Postillen! Jeg mener, største Delen af Norges Indbyggere vilde være Hedninger uden Postillen og Bibelen, thi det kan vel uden Overdrivelse siges, at største Delen af Norges Indbyggere er for langt fra Kirken, eller Veien derhen er for haard til at den kan søges hver Helligdag, hvis der var Prædiken saa ofte, men i hvormange Kirker i Norges Land er der Prædiken hver Søndag? Jeg er ikke Mand for at besvare det Spørgsmaal, men det ved jeg, at der i mange, mange Kirker ikke er Gudstjeneste oftere end andenhver eller vel oftere trediehver Søndag, og i endel Kirker er der ikke Gudstjeneste oftere end 4 Gange om Aaret. Undertiden er Kaldet præsteledigt i Aar og Dag, og Menigheden maa ty til Nabokirkerne, forsaavidt den kan naa dem, eller være glad ved, om en eller anden af Nabopræsterne forbarmer sig over den med en Prædiken engang imellem. Der er intet Folk i Kristenheden, som maa lade sig nøie med saa liden Gudstjeneste som det norske Folk, og jeg siger nok engang: Hvorledes vilde det gaa uden Bibelen og Postillen? Heldigvis har Nordmanden Lyst til at læse, især Guds Ord tror jeg, og har ogsaa i Almindelig-

hed lært at læse taalelig godt, og endelig er man nogenlunde forsynet med religiøse Bøger, endskjønt det fattes endnu meget i at hver Mand har sin Bibel, som t. Eks. paa det Nærmeste er Tilfældet i England.

Men lad os nu vende tilbage til vore Gamle ved Peisen. Skulde Nogen synes, at jeg afbryder min Fortælling vel ofte, saa vil jeg bemærke dette: Jeg skriver ikke bare for at fordrive Tiden for Læseren, jeg skriver for at Læseren om muligt kan vækkes til Eftertanke over en eller anden Sag, som trænger til at overveies; jeg skriver for om muligt at gjøre Læseren en liden Smule klogere og bedre end han var, førend han begyndte. Det skulde dog være underligt, om der i disse Tusinder af Ord, som dette Ark indeholder, ikke skulde findes et og andet Ord, der i Sjælen vil undfanges til Liv og vokse ligesom Frøet, der fra Træet føres bort af Vinden, finder et Jordsmon, hvor det kan spire. Se Humlen, den farer fra Blomst til Blomst og suger lidt Honning af hver, men samlet i Bolet blir det en hel Del.

„Den, som kunde se et lidet Gran ind i Fremtiden!" sagde Gamlemor.

„Hvor Du snakker, Brit!" afbrød Thor hende hovedrystende.

„Jamen siger jeg det," vedblev Brit. „Det var dog artigt at vide, hvorledes dette Aaret skal blive, det var da intet Ondt deri, ved jeg".

„Men det var da heller intet Godt deri, saavidt jeg skjønner," sagde Thor. „Vorherre ved bedst, hvad der heri som i alt Andet tjener os til gode. Havde saadan Kunskab været et Gode for os, havde vi nok faaet den. Men jeg synes, der ikke skal stor Fornuft til at begribe, at en saadan Kunskab vilde gjøre Livet bedrøveligere end det ofte allerede er. Tænk, om vi vidste ifroveien de Sorger og Modgange, der venter os, hvilket kummerfuldt Liv vilde det ikke blive, naar vi skulde gaa og grue for, hvad vi vidste vilde komme. Nu derimod, da vi ikke ved Noget, lever vi i Haabet, og kommer saa de onde Dage, saa har vi vor Tro paa et alvist Forsyn at støtte os til. Vi siger: ske din Vilje, og haaber atter paa bedre Dage."

„Jamen, det var dog artigt at have Noget at glæde sig til," mente Brit.

„Det staar Dig jo frit for at glæde Dig saameget Du vil, til at det skal hænde, som Du ønsker," sagde Thor. „Det er just det, vi glæder os til, som vi endnu ikke har faaet, og som vi saaledes ikke kan være vis paa, at vi faar. Naar vi har opnaaet vort Ønske, er det ogsaa forbi med Glæden. Vi nyder da det Opnaaede ganske roligt som Noget, der falder af sig selv."

„Men jeg skulde dog have Lyst at vide," tog Brit atter til Orde, „hvorledes Gutterne vore har det idag."

„Du blir ved dit, Du," sagde Thor smaaleende. „Ja, Kvindfolkene er nu ikke anderledes; de har altid Lyst paa det, de ikke har godt af; den Lyst har de arvet efter Eva, den første Kvinde. Om Du nu fik dit Ønske opfyldt, Mo'r, og fik se dem ligge syge eller kanske døde, vilde det være bedre det, end at leve i Haabet om snart at høre fra dem eller vel endog, om Gud vil, at se dem herhjemme?"

„Ja, Herregud, om det kunde ske," svarede Brit, og Taarerne trillede hende ned over Kinderne ved Tanken om en saa stor Glæde.

„Og derom vil vi bede," sagde Thor andægtigt og tog Huen af Hovedet og foldede Hænderne, „thi det har Gud tilladt os, men Bønhørelsen beror paa, hvad han i sin Visdom har besluttet, og dermed er vi bedst tjent, thi heri er vi som smaa Børn: vi ved ikke mere end de, hvad der virkelig tjener os til Gode af det, vi be'r om."

De Gutter, hvorom her var Talen, var de Gamles to eneste gjenlevende Sønner, som for 4 Aar siden var draget over til Amerika og Kalifornien for at søge Guld, der jo efter Manges Mening er det samme som Lykken. Det var ikke efter Faderens Sind, som med Skriftens Ord bad dem at „blive i Landet og nære sig redeligt," men Ungdommen vil nu helst følge sit eget Hoved, og saaledes drog de afsted. Forældrene havde ikke paa 3 Aar hørt fra dem, og dengang stod de i Begreb med at indskibe sig fra Kalifornien til Australien, hvor der ogsaa findes Guld.

Da det blev Tid til at kveldstelle, ruslede Gamlingerne ud i Fjøset. Thor hjalp Gamlemo'r at bære Vand, thi endskjønt det var god Anledning til at faa Vandspring i Fjøset, og som kunde været indrettet med liden Bekostning, havde dog Folkene paa Bjørklien aldrig faldt paa at gjøre det. Vandet bares nu — som det var bleven baaret i umindelige Tider — fra en Bæk, der randt i et Par Hundrede Skridts Afstand fra Fjøset. Hvormeget Arbeide og Tid der kunde være sparet, om Vandet fra Bækken var bleven ledet ind i Fjøset gjennem et Snes Furustokker! Men naar vil den norske Bonde lære at vurdere Tiden! Og i dette Tilfælde er det ikke bare Tid, der vindes; Kreaturene vil trives bedre, fordi de faar saameget Vand de vil have, hvilket de altfor ofte ikke faar, naar hver Draabe skal bæres til dem. Desuden, naar Vand er i Overflod at tage i Fjøset, vil baade dette og Kreaturene blive vasket lidt oftere end nu sker, hvis det nogensinde sker. Man skjønner slet ikke paa, hvilken Herlig-

hed dette Land besidder i sin Overflødighed af godt, friskt Vand. Hvad vilde man ikke i andre Lande give for de mange Bække og Kilder, som vi aldrig tager en Draabe Vand af!

Det havde blæst og sneet hele Dagen, og dette øgede paa, saa det om Kvelden, da Gamlingerne gik ind fra Fjøset, var et Snedrev, saa de havde Møie med at kave sig frem gjennem Snefanerne. Indkommen i Stuen, gav Gamlemo'r sig til at koge op en Skaal Melk til Kvelds. Som hun holdt paa dermed, hørtes Nogen at trampe Sneen af sig ude i Svalen.

„Maatru jeg skal tro, Folke vort allerede kommer hjem nu?“ undredes Brit.

Men det var ikke „Folke vort“, som kom; det var en høi Mand, ganske hvid af Sne, som kom ind og hilste: „Go' Kveld og Guds Fred.“ Dette blev sagt i Bygdens Maal, men alligevel var der noget Fremmed i Tonen; det kvak dog i Brit ved Lyden af denne Stemme, saa hun glemte Melkegryden sin over den.

„Er det reisendes Folk ude og færdes saa sent og i sligt Veir?“ sagde Thor, men lagde straks til: „Kom frem til Varmen og sæt Dig,“ og Brit stillede en Krak hen til Peisen.

Den Reisende var, som sagt, en høi Mand og, saavidt man kunde se for Sneen, svært skjægget og mørklet. Han gav sig god Tid borte ved Døren med at slaa Sneen af sig og med at spænde af sig en tung Skræppe; derpaa gik han hen og satte sig paa Krakken, men vendte Ryggen til Varmen.

„Han er vel langveis fra, den Karen?“ sagde Gamlemo'r, der puslede borte i Peisen, men skottede alt imellem til den Fremmede.

„Aa ja,“ svarede denne, „jeg har ret faret et vonoms længere Stykke.“ Atter kvak det i Brit ved Lyden af Stemmen. Efter et lidet Ophold begyndte hun igjen: „Ja, jeg kan tænke det; kanske Du kommer norratil?“

„Nei, jeg gjør just ikke det heller,“ svarede den Fremmede.

„Kanske Du vil have lidt Melk at varme Dig paa?“ spurgte Brit, idet hun gjorde sig Umag for at faa den Fremmedes Ansigt at se.

„Tak den, som by'r,“ svarede denne. „Det vilde nok ikke være ilde, det.“

Brit vilde just gaa efter mere Melk, da hun blev opmærksom paa Tøiet i den Fremmedes Kofte.

„Det var da et gildt Ty, Du har i den Koften," sagde hun og strøg Haanden ned over den Fremmedes Ryg.

„Ja, Du siger saa, Mo'r," svarede Manden og lo.

Men nu mere skreg end talede Brit disse Ord: „Jøses — Gud forlade min Synd — jeg mener, det er 'n Sjur!" Disse Ord bragte gamle Thor, som hidindtil havde siddet stille borte ved Bordet, paa Benene; han skred raskt hen til den Fremmede, men denne dreiede Hovedet, saa Ildslyset faldt paa hans Ansigt, og sagde idetsamme med skjælvende Stemme: „Ja, Mo'r, det er nok saa."

Moderen lagde Armene om Sønnens Hals og ludede sit ærværdige Hoved mod hans Skulder, medens Faderen greb hans fremrakte Haand.

Det varede en Stund, førend Nogen kunde komme sig til at tale. Endelig sagde Brit, idet hun reiste sig op og betragtede Sønnen med taarefyldte Øine: „Men hvorledes har det sig, Sjur, at Du kommer alene? Hvor er 'n Rolv?"

Sjur svarede ikke straks; han tog Moderens Haand og saa kjærligt paa hende.

„Ja," sagde han endelig og sukkede dybt; „ja, jeg kommer alene; han Rolv har faaet Forfald, han; jeg skal hilse Eder saa mangen god Nat fra 'n."

Ingen af de Gamle sagde Noget. Brit satte sig paa Gruestenen og kastede Forklædet over Hovedet paa sig; længe sad hun saaledes og bevægede Kroppen frem og tilbage ligesom lidende af en stor Pine; man hørte ogsaa ligesom en Lyd af En, der fremsiger Bønner; men ingen Graad hørtes der. Thor havde ogsaa sat sig, og han lagde Hovedet paa Armene, som han støttede paa Bordet. Han rettede dog snart paa sig, enten Sønnens Død ikke gjorde saa dybt Indtryk paa ham som paa Moderen, eller at han besad større Sjælsstyrke, eller det nu var begge Dele i Forening. Nok er det, han sagde efter nogen Tids Forløb med sædvanlig Rolighed og Alvor:

„Saa det blev Enden paa Reisen hans Rolv. Ja, ja, vi skal Alle den Veien, tidligere eller sildigere. Og her er saamegen Sorg og Kummer at gjennemgaa i denne syndige Verden, at den, som først faar fare, er bedst faren; men, lagde han til: det ved Vorherre selv bedst, og hans Navn være lovet og priset i al Evighed!"

„Amen," tilføiede Moder og Søn.

„Der ser Du nu, Brit," henvendte Thor sig til sin Hustru; „der ser Du nu, at jeg havde Ret, da jeg nys sagde, at det var vise-

ligt og faderligt laget af Vorherre, ikke at lade os se ind i Fremtiden. Du er derved bleven sparet en lang Sorg; thi det er vel gjerne længe siden Rolv skiltes fra Dig, Sjur?"

„Det er vel et Aar siden," svarede Sjur.

„Der ser Du, Mo'r," vedblev Thor. „Havde Du vidst dette for et Aar siden, vilde det bleven mangen Taare at fælde, og dertil-med Frygten for, at Gutten der skulde gaa samme Veien. Vorherre er god, han har delt ligt med os; han tog den Ene selv og sendte os den Anden velbeholden hjem."

„Men saa ung, saa ung," klagede Brit.

„Desto nærmere Himmerige, Mo'r," trøstede Thor. „Dog Du glemmer den Levende over den Døde; Sjur trænger til nogen Forfriskning, tænker jeg."

Dette gav Moderens Tanker en anden Retning, og hun fik det travelt med at tilberede et tarveligt Maaltid til den hjemkomne Søn. Det var ingen Fedekalvesteg, men Glæden over Hjemkomsten var heller ikke saa ublandet, at en festlig Modtagelse vilde være paa rette Sted. De nød Maaltidet i Stilhed — Brit smagte ikke en Bid — og siden blev de siddende oppe udover Natten og snakke, indtil Ungfolket kom hjem fra Nypladsen og blev ikke lidet forundret over at finde en Mand i Stuen, som de Fleste ikke kjendte eller mindedes.

Jeg vil nu i Korthed meddele Sjurs Hændelser, saaledes som han om Natten fortalte dem til Forældrene.

Brødrene havde, som før sagt, for 4 Aar siden begivet sig til Kalifornien. De var reist med et Skib til Newyork og derfra over Land i Følge med flere Hundrede draget til Guldlandet. Efter mange Farer og Lidelser, saasom Hunger men især Tørst paa de mange Hundrede Mile lange ubeboede Strækninger, de maatte gjennemvandre, ankom de til San Fransisco, ikke Allesammen; nei, langtfra! En Fjerdepart blev et Offer for Sygdom, eller Indianernes Kugler, eller Nød og Mangel. Ved Guldminerne havde Sjur og hans Broder slaaet sig sammen med nogle andre Nordmænd og forøvrigt Dansker og Svensker og i Fællesskab begyndt at grave Guld. De havde havt et stort Arbeide for at aflede Vandet i en Elv, som netop overskyllede et Stykke Land, hvor de ventede at finde Guld. Men Kunsten bestod i at lage det saaledes, at de beholdt Vand nok tilbage til Guldvaskningen. Det var et svært og langvarigt Arbeide, og Fødemidler og Klæder og Redskaber var saa dyre, at det Guld, de fandt, netop strakte til at klare alle Omkostningerne. Arbeidets Besværlighed kunde endda været til at

udholde, men Livet ved Guldminerne mellem Guldgraverne indbyrdes var ikke at udholde. De forskjellige Partier eller Lag af Guldgravere stod paa Krigsfod med hverandre, og hver Mand maatte Dag og Nat være rustet til Kamp paa Liv og Død. Blandt de mange Tusinder, der holdt paa at grave Guld, var der mange Hundrede Mordere og Røvere, som ikke ændsede Menneskeliv mere end vi Livet af en Rotte eller Mus. For disse Menneskers Voldsgjerninger kunde Ingen vide sig sikker, og man maatte altid være beredt paa det Værste. Man maatte arbeide med Kniven og Pistolen i Beltet og Riflen straks ved Haanden; om Natten maatte man turvis holde Vagt over dem, som sov i Teltene, og altid ligge med Vaabnene i Haanden, saa man ved første Anskrig kunde være parat. Sjur, der var en øvet Bjørneskytte, stod i ikke liden Anseelse mellem sine Kammerater for den Sikkerhed, hvormed han kunde sætte en „Guldrøver“ en Kugle i Livet. „Jeg blev saa vant dertil“, sagde Sjur, „at det kom mig ud paa Et enten jeg skjød paa et Menneske eller et Dyr. Efter at have ført dette Liv et halvt Aar havde jeg vænnet mig saa til det, at jeg ikke vidste hvad Frygt var, saa jeg nu godt skjønner, hvorledes Menneskene i Krigen kan slagte hverandre med koldt Blod“. Kjed af dette Liv drog Brødrene til San Fransisco, hvor de søgte Erhverv ved Dagarbeide, og da de Begge forstod at haandtere Øksen, havde de god Fortjeneste som Tømmermænd, men Alting var saa dyrt, at Fortjenesten gik med. I San Fransisco oplevede de ogsaa mange frygtelige Ting. Ildebrande gik saa ofte paa, at Folk vænnede sig ogsaa dertil i den Grad, at de ganske roligt saa Hus og Hjem gaa op i Flammer, og medens det endnu brændte, akkorderede med Folk om at bygge det op igjen, og de gav knap Gruset Tid til at blive koldt, førend de begyndte at rydde Grunden. „I Amerika,“ sagde Sjur, „forstaar Folk at bruge Tiden; der gaar Alt paa Spreng; Folk giver sig knap Tid til at spise og sove saapas mange Timer, at Kroppen kan holde det ud. Naar man hører Folk her sige, at de vil reise til Amerika, fordi de her maa føre et saa arbeidsomt Liv, saa ved de rigtignok ikke, hvad de siger“.

I San Fransisco forefaldt Mord hver Dag, især gik det vildt til i Spillehusene, hvor Guldgraverne ilede hen for at vove det Guld paa Kort, som de havde fundet med saa stort Arbeide og under saa mange Farer. Mange, som gik derind med Tusinder i Lommen, gik efter nogle Timer ud næsten ligesaa snau som de var kommen til Verden. I Fortvilelsen dræbte Mange sig selv, eller de skjød paa Stedet den Lykkelige, det vandt deres Guld.

„Vi var hjertelig kjed af Opholdet i Kalifornien," sagde Sjur, „og da vi hørte, der skulde findes Guld i Australien, drog vi med mange Flere derhen. Vi seilede over et stort Hav, som kaldes det „stille Hav," men jeg kan just ikke rose det for Stilhed, thi vi havde den ene Storm stærkere end den anden, og mere end engang tænkte vi, det var forbi med os, men Gud holdt sin Haand over os, og vi naaede omsider vort Bestemmelsessted, Byen Melbourne."

Herfra drog Tusinder i en uophørlig Strøm til det Indre af Landet, hvor Guldminerne er. Det var en lang Reise, men ikke farefuld, endskjønt Landet for det meste er ubeboet. Faareavlen drives i det Store i dette Land; de saa Sauflokker paa mange Tusinder. Det er for det meste bare Ulden og Talgen og Skindet, som kommer til Nytte; Kjødet kastes bort af Mangel paa Mennesker til at fortære det, thi endnu er den indvandrede Befolkning ringe i dette Land, som næsten er saa stort som hele Europa. Der findes ogsaa en indfødt Menneskerace — de styggeste Skabninger man vil se for sine Øine —, men den er spredt i smaa Hobe over de mest øde Dele af Landet og formindskes daglig; den er ikke synderlig farlig; dens Vaaben er Buer og Pile.

„Det er et godt Land," sagde Sjur; „god og sund Luft og temmelig vel forsynet med Vand. Guldgraverne gik dels tilfods, dels red de, thi der er en Mængde Heste i dette Land, og dels kjørte de med Okser. Et saadant Guldgravertog er meget broget at se til. Der er Mennesker af alle Nasjoner, men underligst var Kineserne, nogle stygge Folk, som holdt sig for sig selv, men var svært om sig, arbeidsomme og nøisomme, men de værste Tyve og Bedragere." Der herskede dog langt mere Orden og Lovmæssighed i det Land end i Kalifornien. Det er Engelskmændene, som eier Landet; de har først koloniseret det med Forbrydere fra England, som der maatte udholde sin Straffetid og siden nedsatte sig der. Den oprindelige Befolkning var saaledes ikke Vorherres bedste Børn, men Mængden af frivillige Indvandrere blev snart saa stor, at den blev istand til at opretholde den Orden, som skikkelige Mennesker fordrer for at leve tilfreds. Nu er der store og blomstrende Byer, og daglig ankommer Indvandrere skarevis fra alle Verdens Kanter. Opdagelsen af Guldet har lokket en ustyrtelig Mængde Mennesker dertil, og i Begyndelsen vilde Alle til Minerne, saa de rige Folk i Byerne næsten blev alene tilbage og maatte selv udføre de Arbeider, som ellers Tjenestefolk pleier at gjøre. Levnetsmidler og Klæder blev ogsaa meget dyre, men da Spekulanterne i England og andre Lande fik dette at høre, sendte de den ene Ladning større end den anden,

og det varede ikke meget længe, førend der blev Overflod paa alle Ting, undtagen paa Mennesker, thi saalænge Guldraseriet staar paa, søger Alle til Minerne for at blive rige i en Hast. Men det falder i de Færrestes Lod, kanske ikke 1 af 100, — 50 finder en god Dagløn, men Resten ofte ikke det tørre Brød. Guldgravningen er i Australien et ligesaa besværligt Arbeide som i Kalifornien, men man kan i Almindelighed arbeide uden Frygt for Overlast. Man maa betale den engelske Regjering en vis Penge for Tilladelse til at grave, men saa nyder man til Gjengjeld Beskyttelse af de engelske Love, endskjønt det kan være vanskeligt nok at opretholde deres Anseelse blandt en saadan Mængde Mennesker af forskjellige Nasjoner, og deriblandt meget Kjeltringspak.

En stor Plage for Guldgraverne er Regntiden, som i Australien svarer til Vinteren her. Da maa Arbeidet ophøre; det regner i hele Uger Dag og Nat, som om Himlen er aaben. De Huller, man har gravet, ofte flere Favne dybe, for at finde Guldet, fyldes med Vand og maa, naar Regnen ophører, med stort Arbeide øses lens. Teltene kan ikke holde Vandet ude, Feberen indfinder sig, og Mange dør. Det var den, som lagde Rolv i Graven.

„Aa, Herregud," jamrede Brit; „han Rolv er gjerne ikke kommen i kristen Jord heller."

„Nei," svarede Sjur, „det er han rigtignok ikke; det er mange Hundrede Mile til en Kirke fra Minerne; men han er da ikke værre faren end mange anden bra Kar, som der har lagt sine Ben til Hvile. Vi begrov ham under et stort Træ, vi sang en Salme, og jeg forrettede Jordpaakastelsen saaledes som Præsten gjør det hos os. Saa satte jeg et Kors paa Graven, og Ingen vil forstyrre den, thi selv de Vilde respekterer Gravene."

Brit græd bitterlig under Fortællingen herom; min lidt efter lidt blev hun igjen roligere og lyttede til Slutningen af Sjurs Beretning, der lød saaledes:

„Da Rolv var død, tabte jeg Modet til at forsøge min Lykke længer, og jeg vendte tilbage til Melbourne, hvor jeg drev paa Tømring, indtil jeg begav mig paa Hjemreisen i April Maaned."

„Og har Du fundet meget Guld?" spurgte Thor.

„Det er ret ganske lidet, det, Fa'r," svarede Sjur. „Et Par Hundrede Daler er det Hele, efter at Reisen er betalt. Men jeg har seet og lært meget paa den Tur, som er vel saa meget værd som Penge, og jeg haaber, hvis Gud forunder mig Liv og Helsen, at det skal komme os Alle tilgode, saa bedre Tider skal oprinde paa Bjørklien."

„Ja Gud give det," sagde Thor, „thi det har været en slem Tid for os, siden I reiste og Halvard døde. Mo'r og jeg bliver gamle nu, og vi orker ikke at arbeide mere."

Det kan saaledes siges, at det blev „et glædeligt Nytaar" for Folkene paa Bjørklien, endskjønt Glæden, som vi har seet, ikke var ublandet. Men det er nu engang saa i Livet, at Sorg og Glæde følges ad, og Mennesket er nu engang saaledes, at det i Glæden over, hvad det har, lettelig glemmer Sorgen over, hvad det har tabt. Alle var saa glade over Sjurs Tilbagekomst, at man kun havde en vemodig Tanke for Rolvs Minde, undtagen Moderen, der endnu længe sørgede over det tabte Barn, som sov den evige Søvn i det fjerne Australien. Men hun troede fuldt og fast paa den Herrens Forjættelse, at hvad der er adskilt paa Jorden, skal samles i Himlen. Og derom vil vi bede!

Skræppe-Pers Hændelser.

Af

Anthon Bang.

Tredie Oplag.

Bergen.
F. Beyers og J. D. Beyers Forlag.
1876.

Første Oplag udgivet som tredie Række af „Fortællinger for Folket".

J. D. Beyers Bogtrykkeri.

Indhold.

Side.

Kap. 1. Indlæggen 5

„ 2. Min første Hestehandel 12

„ 3. Lofotfisket 18

„ 4. Bryllupsgjælden 26

„ 5. Hvorledes Folk vil bedrages 35

„ 6. Hvorledes Folk kan lokkes 41

„ 7. Den gamle Soldat 47

„ 8. Skoleholderen 56

„ 9. Taterkongen 64

„ 10. Thranerien 73

„ 11. Læseren 86

„ 12. Amerikafarerne 93

Kapitel 1.

Indlæggen.

Jeg er født i en Markebygd. Min Fader havde ryddet et Stykke op i en Skoglid og bygget en liden Stue der. Jeg tror aldrig, han nogen Gang fik modent Korn; idetmindste mindes jeg ikke at have seet gul Ager, førend jeg kom ned i Bygden. Da jeg vel kunde være 5 Aar gammel, mistede jeg begge mine Forældre i Sotten, og jeg kom nu paa Lægd. Den, som gjorde det billigst, fik mig, og jeg gik nu i flere Aar fra Mand til Mand som et andet Plag. I Begyndelsen var det Husmænd, som blev høistbydende paa mig, og min Forretning hos dem bestod for det meste i at være Barnefostre. Det er et bedrøveligt Liv for en 5—6 Aar gammel Gut at sidde hele Dagen og vugge en Unge eller bære den omkring og stagge den saa vidt muligt. Der vanker dygtig Skjænd og Hug og Lug og lidet Mad, ofte ikke mere end der behøves for at opholde Livet. Dog vil jeg ikke sige, at det altid er saaledes. Et Aar kunde jeg have det nok saa godt, et andet gik det bare paa Livet. Nogle Potetes, naar de andre spiste Sild og Potetes og Brød; Vasvelling, naar de andre spiste Grød og Melk. Naar jeg ser disse stakkars Indlægbarna, hvor ilde de blir medfarne mangen Gang, skjær det mig i Hjertet: jeg mindes godt mine egne Indlægdage.

Da jeg blev stor nok til at jæte, kom jeg til Gaardmandsfolk, og det var da altid en Forandring til det Bedre. Hvorvel Jæteren ofte lider ondt nok, daarlig klædt som han ofte er, saa er det dog bedre end at være Barnefostre. Man faar da ialfald tørke sig om Kvelden, ligger i en god Seng og faar Mad nok og som oftest god Mad. Budeierne steller gjerne godt med Jæteren; de har forskjellige Grunde dertil, som Enhver kan tænke sig.

Jeg lærte ikke at læse, førend jeg var 9 Aar gammel; det var en gammel, meget gudfrygtig Budeie, som lærte mig Abcen, og da jeg først havde faaet Greb paa Tingen, gik det fort; jeg læste hele Dagen, medens jeg jætede, og glemte næsten Buskapen over Bogen, saa Gamla mi truede med at tage den fra mig, dersom jeg ikke passede det, jeg skulde. Hun lærte mig ogsaa at kjende min Gud og Skaber, om hvem jeg indtil da Lidet eller Intet havde hørt. Hvis jeg er bleven et saavidt skikkeligt Menneske som jeg er, saa skylder jeg gamle Oliv det.

Jeg var vel 10 Aar gammel, da jeg kom paa Lægd paa Nabogaarden til Præstegaarden, og Præsten laante mig ofte til at gaa Ærinder eller til at luge i Haven. Da jeg det næste Aar blev bortleiet til en Gaardmand langt ifra Præstegaarden, græd jeg bitterlig, ti jeg havde fattet stor Kjærlighed til Præstens, som altid var gode mod mig.

„Hvad græder Du for, Per?" spurgte Præsten, da jeg mødte frem for Fattigkommissionen.

„Aa, jeg — jeg vil — vil helst være i Præst — Præstegaarden, jeg," stammede jeg, medens jeg tørkede Øinene mine.

„Hvorfor vil Du helst være i Præstegaarden, min Gut?" spurgte Præsten mig, og saa derhos saa venligt paa mig, at jeg nu begyndte rigtig at storgraate og knapt kunde faa frem de Ord:

„Aa jo, det er — det er bedst der!"

„Nu, ja, ja, min Gut, saa skal Du ogsaa faa blive der," sagde Præsten og klappede mig paa Hovedet, og jeg tror næsten, jeg saa Taarer i Præstens Øine, da han sagde dette. „Stryg ham ud af Listen," sagde han til en af Medhjælperne, „fra nu af skal jeg sørge for dette Barn, saalænge Gud forunder mig Liv, og han trænger til Hjælp."

Aa, hvor glad jeg blev! Jeg tror, det er den glædeligste Dag i mit Liv. Jeg gav mig ikke Tid til at takke Præsten, jeg skyndte mig ud; jeg sprang omkring og vidste ikke, paa hvilken Fod jeg skulde staa; alle Mennesker, som jeg traf, maatte jeg fortælle den store Nyhed, at jeg skulde til Præsten, og at jeg skulde blive hos ham al min Tid. Hvorfor afvisker ikke de Rige eller Formuende oftere Kummerens Taarer end de gjør? Hvorfor gjør de saa sjelden godt mod de „Smaa", om hvem Frelseren siger, at, hvad man gjør mod en af dem, er som gjort mod Ham? Det vilde dog vist lønne sig godt; Han giver vist gode Renter!

Mine onde Dage var nu forbi, og mine gode Dage begyndte,

og de har, kan jeg næsten sige, vedvaret indtil denne Dag. Vorherre har forskaanet mig for store Modgange og har i rigeligt Maal skjænket mig Livets Goder. Jeg har søgt at bevare den Ydmyghed, hvormed vi Mennesker bør modtage Himmelens Gaver, men Medgang er vanskelig at bære for et syndigt Menneske. Det hedder ret at vogte paa sig selv, at man ikke forfalder til Hovmod og Overmod eller til Haardhed mod de mindre Lykkelige eller til farisæisk Hykleri.

Jeg havde, som sagt, lært at læse paa et Vis, og jeg lærte det nu ordentligt, da Præsten lod mig flittigt gaa i Faststkolen, der var straks ved Præstegaarden. Jeg begyndte ogsaa at skrive, og jeg havde saa stor Lyst dertil, at jeg øvede mig baade i Tide og Utide. En Dag skulde jeg passe Gjæssene, og Præsten havde udtrykkelig paalagt mig at holde dem fra en Hvedeager, som han var meget glad i, og som nu var ganske skjær. Jeg havde som sædvanlig en Blyant og en Papirlap med mig, og med Papiret paa en Fjølstub laa jeg og klorede Bogstaver. Som jeg laa der, mærkede jeg ligesom en Skygge, der faldt paa Papiret. Jeg saa op, og der stod Præsten og bøiede sig over mig og saa ned paa Papiret. Jeg sprat op og lod i Forskrækkelsen baade Blyant og Papir falde, ti jeg huskede paa Gjæssene og saa paa Præstens Ansigt, at det var Noget iveien. Han havde aldrig sagt et haardt Ord til mig, men jeg havde været Vidne til, at han havde skrubbet paa Drengene, ja paa sine egne Børn mere end engang, og da var han ikke at spøge med.

„Hvor er Gjæssene, Per?" spurgte han med en anden Stemme, end han ellers pleiede at tiltale mig med.

Jeg skjønnede godt, hvor det Ugavnstyet var henne; de var som forpikket paa Hvedeageren. Jeg kunde Intet svare, men vilde tage Benene fat; men han strakte Handen ud og holdt mig tilbage.

„Vi," sagde han. „Hvad bestiller Du her istedetfor at passe Gjæssene?"

„Aa, jeg — jeg bare skriver," svarede jeg og brast i Graad.

„Enhver Ting til sin Tid, Per," sagde Præsten alvorligt, men ikke vred længer. „Du skal altid gjøre det, Du er sat til, Din P l i g t først og fremst; siden kan Du tænke paa Din egen Lyst eller Fornøielse. Gaa nu og jag Gjæssene ud af Hvedeageren, og lad Dig ikke en anden Gang træffe i en saadan Forsømmelse."

Afsted for jeg, og Gjæssene fik Lov at bruge baade Fødder og Vinger for at komme ud af Ageren, saa fort, som jeg vilde.

Dette var baade første og sidste Gang Præsten skjændte paa mig, hvis jeg kan kalde en saa venlig Irettesættelse — Skjænd, men jeg søgte ogsaa bestandig „først og fremst at gjøre min Pligt." Hvor let det er, naar man altid gjør det; det blir da til en Vane som enhver anden Ting.

Jeg lærte ikke alene baade at læse og skrive, men ogsaa at regne i Faststkolen, og jeg fandt ligesaa stor Fornøielse i det Sidste som det Første. Ved Skoleeksamen fik jeg Ros af Præsten, og jeg fik flere Gange Bøger som Belønning for Flid. Jeg havde stor Lyst til Læsning, og Præsten, der mærkede dette, laante mig ofte passende Bøger. Men der var en Ting, jeg havde større Lyst til end til nogen anden, og det var til at handle. Jeg tror ikke, jeg var mere end 10 Aar gammel, da jeg for de Drikkepenge, jeg ved forskjellige Leiligheder havde faaet af Fremmede, som havde været i Besøg i Præstegaarden, kjøbte en Tobaksrul og solgte Drengene og Husmændene i Præstegaarden, der ofte var tobaksløs, ¼ eller ½ Alen. De maatte naturligvis betale mig godt, og hvad giver ikke en rigtig Tobakstygger for en Bus, naar han er rigtig trængendes? Denne Tobakshandel udvidedes mere og mere, saa Folk om Søndagen, naar de var ved Kirken, søgte mig op og kjøbte Tobak. Jeg gik under Navn af „Tobak-Per", førend jeg fik Navn af „Skræppe-Per", og jeg var ikke liden Kar af Navnet. Men jeg lod det ikke blive bare med Tobak, jeg skaffede mig ogsaa Varer for Kvindfolkene, som jeg snart lærte at betragte som mine bedste Kunder. Synaale, Traad, Baand, Hægter var de Ting, jeg havde i Beredskab til dem. Præsten var ikke ukjendt med min Handel og lo ofte, naar Nogen kom og spurgte om han Tobak-Per, just som jeg havde noget at udrette for Præsten.

Præsten kunde da have Moro af at spørge, hvad de vilde mig, og da hed det gjerne, at de skulde have ½ Alen Tobak, eller nogle Fiskekroge og deslige, og han sagde da, at han fik vel slippe han Tobak-Per som snarest. Men han forsømte dog ikke ved passende Leiligheder at tale alvorligt med mig om min Lyst til Handel.

„Det er ikke noget Galt deri, Per," sagde han; „den Levevei kan være ligesaa god som en anden, men den er fuld af Fristelser til det Onde. Vær altid ærlig i din Handel, Per; Ærlighed varer længst; vær vis paa det. Det er ingen Velsignelse i Penge, som kommer paa en uredelig Maade. Vær i Guds Navn dyr paa dine Varer, endskjønt en ublu Fortjeneste ikke er af det Gode, — men det

er dog saavidt en ærlig Sag, at Enhver kan siges at have sin fri Vilje, og at den, som vil give, hvad Du forlanger, hvor ublut det end er, han raa'r sig selv. Men falsk Maal og Vægt, det hører Djævelen til og fører den beneste Vei til Helvede. Det er desværre ikke ualmindeligt, at Handelsmænd fornedrer sig til en saa lav Handling som at forfalske Varerne eller benytte falsk Maal og Vægt. Jeg kjender dem, der bruger en Vægt til at sælge og en til at kjøbe med — begge falske. Du ved, at det efter de guddommelige Love er Synd, og dersom Du ikke ved det, saa kan jeg sige Dig, at det efter de borgerlige Love er en Handling, som strengt straffes. Tugthus og Slaveri er ikke formeget; i gamle Dage straffedes Falskneren endnu strengere, i somme Lande endog paa Livet."

Saadanne Ord var talt i rette Tid; jeg var endnu et Barn og kunde snart have vænnet mig til Kneb og Fanteri, som havde kunnet forspildt min hele Fremtid, ja baade min timelige og evige Lykke. Men Præstens Ord var mig helligt; jeg ærede og elskede ham som en Fader, og jeg tror ikke, jeg havde kunnet begaa en Handling, som han havde sagt var slet. Jeg kan med Sandhed sige, at jeg altid har været en ærlig Handelsmand. Har jeg end taget Fortjenesten, hvor jeg kunde faa den, og stundom kanske vel meget har benyttet mig af Menneskenes skrøbelige Natur, saa har jeg dog aldrig bedraget Nogen. Lokkemidler har jeg vistnok ikke forsmaaet at bruge, men det kan ikke være utilladeligt at holde en Vare saaledes, at den tager sig godt ud. Uden saadanne smaa Kunstgreb vilde der ingen Handel blive af. Det er virkelig Noget deri, at „Menneskene vil bedrages." Gaar jeg ind til en Kjøbmand for at kjøbe endel Silke-Tørklæder og han ikke snakker lidt for dem, tror jeg, det Intet er ved dem. Det er ligesom en Hestehandel; vor Lyst maa pirres; det er igjennem Sandserne; vi modtager alle Indtryk; der maa kjæles lidt for disse Sandser, for at de skal gjøre sin Pligt; de maa vækkes ved passende Midler. Uden Smag og Lugt og tildels Syn vil vi aldrig faa Lyst paa Mad, ialfald vilde der ingen Nydelse være i at spise, og saaledes er det med Kjøbelysten ogsaa, den maa vækkes ved passende og aldeles tilladelige Midler. Jeg maa lugte, smage, se paa Varen, førend jeg kan bestemme mig; jeg vælger den, som mest tiltaler mine Sandser; jeg raa'r mig selv, om jeg griber efter den, der er mest tillokkende, end om maaske ikke saa god som den, der staar henne i den mørke Krog, og som jeg ikke rigtig kan se. Det er en ærlig Kamp imellem den menneskelige For-

stand paa begge Sider. Har jeg brugt min Forstand paa bedste Maade til at give en Vare et saa fordelagtigt Udseende som muligt, da kan Kjøberen bruge sin Forstand til at skjelne Skinnet fra Virkeligheden. Det er rent Spil. Det er bare Vorherre, som kan og vil være Daarernes Formynder.

En anden Gang sagde Præsten ved en Skoleeksamen: „At kunne skrive og regne er overmaade nyttigt i enhver Stand og Stilling i Livet. Det er alene værd at lære for at kunne holde ordentligt Regnskab over sine Udgifter og Indtægter, hvilket saa Mange anser for en overflødig Gjerning. Jeg paastaar, der vilde ikke være saa megen Fattigdom, dersom Enhver, der kan skrive og regne, vilde holde ordentlig Regnskab. Det kan vel synes saa, at den, der kun har nogle Skilling at udgive, nok kan huske, hvad han har brugt dem til, uden at han behøver at skrive det op, men kanske, dersom han havde skrevet det op, havde han næste Gang ikke givet sine Penge ud til en eller anden Ting, som han ellers vilde gjort. Jeg vil oplyse dette med et Eksempel af mit eget Liv.

Da jeg var Student, boede jeg sammen med en Kammerat, der holdt nøiagtig Regnskab over sine Indtægter og Udgifter. Jeg lo ad ham og mente, det var bare at spilde Tid og Blæk og Papir. „Le Du", sagde han, „den som ler sidst, ler bedst", og han blev ved at skrive op, om det saa blot var 1 Skill. til en Fattig. Vi havde Begge lige store Maanedspenge af vore Forældre, og Ingen af os satte Noget overstyr, hvilket heller ikke havde gaaet an, da det ikke var mere end som trængtes til Logi, Mad, Vadsk, Tobak og en Dalers Penge til Smaating. Vi fik nemlig endel Klæder hjemmefra, og det øvrige tog vi ud paa vore Forældres Regning. Det var altsaa saa godt som bare en Dalers Penge udenfor de regelmæssige maanedlige Udgifter, som det var at holde Bog over, men vist er det, at min Kammerat, som holdt Regnskab, bestandig havde nogle Skilling i Kassen ved Maanedens Slutning, naar min Kasse forlænge siden var tom. Mine Penge blev borte, jeg vidste ikke hvorledes, medens min Kammerat kunde gjøre Rede for hver Skilling. Endelig fik han mig overtalt til at holde Bog over mine Udgifter en Maaned for det Første. Hver Aften førend jeg lagde mig førte jeg ind i Bogen, hvad jeg havde udgivet den Dag. Da Maaneden var forbi, saa jeg over mit Regnskab, og jeg opdagede da adskillige unødvendige Udgifter, som jeg besluttede at undgaa næste Maaned, og efter nogle Maaneders Forløb strak mine Penge lige-

saa langt som Kammeratens. Sagen er, at man ved at holde Regnskab vænner sig til Orden, og at man faar Respekt for Pengene, naar man ser, hvor de blir af. Jeg siger Respekt for Pengene, og det fortjener de, ti der maa Arbeide til at vinde dem, og uden dem kan vi udrette Lidet og Intet i Verden. Men man maa vogte sig vel for at lade sin Respekt for Penge overskride den passende Grændse, det vil sige, man maa aldrig gjøre Penge til det ene Fornødne i Livet; de er et virksomt Middel til at befordre eget og Medmenneskers Vel, men det er et Middel, som kan misbruges til det Onde, som saa meget andet, og ve den, der hænger sit Hjerte ved Guldet. — Mammon er et andet Ord for Satan.

Men vil man komme til Penge, skal man tidligt vænne sig til at holde Bog over sine Indtægter og Udgifter. Den, der vil komme til det Større, maa holde tilhuse med det Mindre, og dertil bidrager Regnskabet. Den, der ikke agter 1 Skilling, faar aldrig 1 Daler, men den, der har 1 Daler, men bryder sig ikke om, hvorledes den gaar, han har snart ikke 1 Skilling i Lommen.

Derfor, mine unge Venner, hold Bog over Eders Indtægter og Udgifter. I holde Eder idetmindste dermed i Øvelse med at skrive og regne."

„For dig Per, som vil være Handelsmand," sagde Præsten, idet han henvendte Talen til mig, „for Dig er Regnskabsførsel aldeles uundværlig. Regnskabet er for Handelsmanden det samme som Bestikket er for Sømanden; uden det styrer han i Blinde. Du vil kanske sige, at mangen Handelsmand er bleven en rig Mand uden at kunne skrive og regne; jeg vil ikke benægte det, der er ingen Regel uden Undtagelse, men det er et Slumpetræf. Sømanden kan ogsaa uden Bestik slumpe til at komme i Havn; men intet fornuftigt Menneske forsømmer at sikre sig et lykkeligt Udfald af sit Foretagende ved at anvende hensigtsmæssige Midler. Slumpen er en usikker Styrmand."

Da jeg var konfirmeret, havde jeg straks villet tage Skræppen og begive mig paa Vandring, men Præsten raadede mig til at give mig i Tjeneste hos en Landhandler for at faa nogen Varekundskab og Indsigt i Regnskabsvæsenet. Præsten var rigtignok af den Mening, at jeg gjorde klogest i at opgive enhver Tanke om „Skræppen," og at gaa i Kjøbmandslære og med Tiden at begynde en Handel inde i Byen eller paa Landet. Men, uagtet jeg ellers gjerne blindt fulgte Præstens Raad, var jeg dog i dette Stykke ubevægelig. Min

Hu stod til Handelskarlens fri Vandreliv. At tilbringe mit Liv bag Disken syntes mig et rent Slaveri; jeg fik nok af det, det Aar jeg var hos Landhandleren, men jeg maatte dog sande det Fornuftige i Præstens Raad; thi jeg lærte meget i det Aar, som siden kom mig til Gode.

Kapitel 2.

Min første Hestehandel.

Jeg havde vandret om et Aars Tid med Skræppen og tjent dygtigt paa mine Varer, thi paa Præstens Anbefaling var jeg bleven forsynet med de mest afsætlige Varer hos en Kjøbmand i Kristiania, som var vant til at udruste Handelskarle. Men det var ikke frit for, at jeg maatte betale artige Lærepenge; jeg var, som Begyndere gjerne er, vel dristig; jeg vilde ikke alene sælge, men jeg vilde ogsaa kjøbe, og det Alt, jeg saa. Jeg indbildte mig, at jeg skulde tjene svært paa dette eller hint, og at jeg i kort Tid skulde blive en rig Mand; men jeg lærte snart, at det ikke gaar saa fort, og at Jevnen er bedst. Jeg spaknede lidt efter lidt; jeg kjøbte ikke oftere, end jeg fik Røverkjøb eller ialfald var vis paa at faa mine Penge igjen og endda en pen Opgjeld. I det Hele taget saa fandt jeg, at det ikke dugde at rode med formeget paa engang. Skræppen blev dog den sikreste, og derfor har den altid fulgt mig, enten jeg har været paa Fæhandel eller Smørhandel. Handelskarlen er altid velkommen. Folk trænger altid noget af hans Varer eller indbilder sig, at de trænge dem, naar de faar se dem. Jeg er bleven saa vant med Skræppen, at jeg synes, det er Noget, som fattes mig, naar jeg ikke har den paa Ryggen.

Jeg har baade hørt og læst, at Handelskarlene gjør stor Skade; at de forleder Folk til at kjøbe Ting, som de aldrig havde kjøbt, hvis de ikke havde faaet dem lige paa Bordet til sig; at de snyder og bedrager Bonden for hans Varer. Jeg tror, at man tager Feil heri; jeg tror Handelskarlen er meget nyttig i mange Henseender; jeg tror han sparer Bonden megen Tid ved at bringe ham mangen Smaating i Huset, som ikke kan undværes, og som dog ikke er en Byreise værd, ja ikke engang en Reise til Landhandleren, som kanske vil medtage baade en og to Dage, og hos hvem Bonden vil komme

i langt farligere Fristelser, end Handelskarlen kan lede ham udi. Det kan vel hænde, at Kvindfolkene kan fristes til at kjøbe et Forklæde eller et Hueemne, som de ikke netop trænger til, men det er da ikke saa farlig en Sag. Man glemmer, at vort Land er saaledes beskaffen, at det ikke er hver Mands Leilighed at reise til Byen eller Landhandleren, og at af den Grund manget Arbeide maa blive ugjort af Mangel paa et ubetydeligt Redskab, hvis ikke Handelskarlen i rette Tid kommer og afhjælper Mangelen.

Hvor ofte er jeg ikke bleven modtaget som en Frelsens Engel? „Aa, det var da rigtig bra, Du kom, Per," heder det; „jeg ved ikke, hvorledes det skulde gaaet, dersom Du ikke var kommen netop idag; vi venter Skrædderen, og vi har hverken Traad eller Knapper, og det lakker saa nær mod Jul, at det var ikke at tænke paa at faa Skrædderen senere. Han Vesle-Thore begyndte allerede at tro, han ingen nye Klæder skulde faa til Jul, stakkars Gut." Og nu maatte Kaffekjedelen paa, han Per maatte da have Traktering, det vil sige, hvis han havde Kaffe og Sukker i Skræppen, og som ikke kom i Afregning med Traaden og Knapperne, saa Fordelen nok næsten var paa hun Mor Bertes Side. Vesle-Thore, der i Glæden gjorde det ene Rundkast efter det andet, maatte da have en Lakrisbete til Belønning. Kanske han Far sjøl var ligesaa trængende til Handelskarlen som a Mor; han havde kanske brækket af sin sidste Syl og havde bare en Sko halvsaalet; hvorledes skulde det gaaet? Var det nu Tid at reise til Landhandleren efter en Syl, nu da Juleveden skulde hugges? Men nu skal Per til at gaa, og han skal have sine Skillinger, kanske 12 eller 16 Skill. Alt i Alt; men der findes ikke en Skilling i Huset; han faar altsaa vente til næste Gang, og næste Gang blir det vel Per, som maa rykke ud med Penge og afkjøbe a Mor en Smørklep, og han faar det slet ikke for Intet. A Mor ved god Besked om Byprisen, der er ikke mere en 14 Dage siden Naboen var i Byen, og da var det 2 Daler Pundet, men han Per skal have det for 9 Mark; det er ikke værd at være saa nøie med en gammel Kjending; de faar handle saa denne Gangen, saa de kan handle sammen en anden Gang, au. Men Per vilde ikke give mere end 8 Mark, for han ved, at Smørret stod i 9 Mark for 8 Dage siden, og at fragte det 20 til 30 Mile vil blive dyrt nu midt i Aansens Tider. Enden blir, at Per giver 8½ Mark Pundet. Det kan nok hænde, at han tjener en Marks Penge paa Pundet, men alligevel gjør a Berte det bedst, som faar Pengene i Haanden.

Skulde Manden nu reist til Byen med de faa Pund, de har, vilde Fortjenesten ikke blevet stor, og Landhandleren betaler bare med Varer, og er Manden saa uheldig at staa i Landhandlerens Bog, saa faar han nok finde sig i at tage Varerne til den Pris, som hin sætter paa dem, og maa tage tiltakke med, hvad hin vil give ham for, hvad han har at sælge. Dog dette er en Praksis, som ikke alene Landhandlere bruge, men ogsaa Kjøbmænd, og det større Kjøbmænd end man skulde tro. Gud hjælpe den, som først er kommen i „Boka;“ han skal have god Lykke, dersom han skal komme vel ud af den. Værst er det i Smaabyerne, hvor der er flere Høkere end ordentlige Handelsmænd.

Men det var jo om min første Hestehandel, jeg skulde fortælle. Jeg mener, det var Aaret efter jeg havde begyndt at handle at denne Hestehandel gik for sig. Det var paa Grundset Marked. Jeg havde flere Dage i Rad lagt Mærke til en stakkars vanfør Fole, som stod borte ved en Skigard og aldrig havde et Straa at spise. Det var umuligt at sige, hvad Let Hesten havde, saa lortet var den; den kunde for den Sags Skyld gjerne være baade sort og brun og blak. Eiermanden gik fuld fra Morgen til Aften, og han syntes ligesaalidt at bry sig om Hesten som nogen Anden. Jeg havde rigtig ondt af den Hesten, og en Dag, da jeg traf Eiermanden ravende i Nærheden af den, spurgte jeg ham, hvad han forlangte for den. Naturligvis blev der en lang Snak om den Ting, og det varede længe før jeg fik at vide, at han vilde have 20 Daler for den. Jeg sagde ham da, at jeg syntes, det var rart, at han lod saapas dyr Hest skjøtte sig selv. Gamle Mikkel, Staldrengen til Præsten, var en udmærket Hesteskjønner, og han havde undervist mig godt i at bedømme en Hests Alder og Egenskaber. Jeg var saaledes ikke saa let at narre. Det er sandt, jeg kunde ikke opdage nogen egentlig Feil paa den Folen. Det syntes ikke at mangle den andet end god Røgt for at blive en ganske vakker Hest. Men som den nu saa ud, var den rigtig en Skræmsel. Jeg kjøbte den alligevel tilsidst og gav 10 Daler for den og en gammel Spidsslæde og et ligesaa gammelt Greie (Sæle). For mig som en Begynder var det jo en stor Handel, især da det nok kunde hænde, at jeg Intet fik for hele Stasen, om jeg vilde sælge det. Jeg var desuden ganske skamfuld over Handelen, da jeg ventede, at Alle, som saa Hesten, vilde gjøre Nar af mig. Derfor sneg jeg mig bort fra Pladsen i Mørkningen, ligesom om jeg havde gjort noget galt.

Men jeg kunde ikke reise i Mørket bestandig, og det gik som jeg ventede, at Alle gjorde Nar af mig for den stakkars Folen min. Folk standsede paa Veien og saa efter mig, medens jeg kjørte Fod for Fod, og endda som oftest maatte gaa, da Føret begyndte at blive tungt, og Folen rigtig var temmelig veik, jeg skal ikke nægte det. Paa Hvilestederne var det nu rent leit; det var ingen Ende paa Spørgsmaal og Formeninger om „Gampen te denna Kræmmeren". Værst blev det, da jeg kom hjem, det vil sige, til den Gaard, hvor jeg losjerte eller havde mit Tilhold, naar jeg ikke var paa Vandring.

Jeg passede at komme hjem om Kvelden, for at Ingen skulde se mig, men det var ikke mere end at Værten vilde tage Folen min ind paa Stalden. „Vorherre ved hvad Slags Syge han har," sagde han; „sligt Hestkrøter har jeg da aldrig set Mage til." Min Hestehandel spurgtes snart i Grænden, og Folk kom enkomlig for at se Hesten, ligesom det havde været et rart Dyr. Der haglede Spitord nedover mig; jeg vidste ikke, enten jeg skulde le eller graate, enten jeg skulde blive sint eller blid; jeg var nu blottene ung dengang, maavite. En spurgte, hvad jeg vilde have for den „Hudgampen"; en Anden tilbød sig at flaa den, naar han fik den halve Hud; en Tredie sagde, det var ganske ondt at se paa det „Stakkars Beiste", og sagde han vilde skyde den for mig; en Fjerde vilde bytte med mig i en Saubuk, naar jeg vilde give en Tobaksrul imellem. Saaledes holdt det ved baade en og to Dage. Endelig kom ogsaa gamle Mikkel fra Præstegaarden. Jeg klagede min Nød for ham. „Bry Dig aldrig om dem, Gut!" sagde Gamlingen; „lad mig se Gampen; det er da vel ikke farligere Sagen, ved jeg; om saa er, at Du er bleven narret, saa er Du ikke den Første; ældre Karen end Du er har gjort værre Handel end det." Saaledes trøstede Mikkel mig paa Veien til Stalden.

„Tag ud Gampen, Per," sagde han, „saa jeg rigtig kan faa se'n, og giv mig saa en Skraa, saa skal jeg snart sige Dig, hvad'n duger til."

Mikkel fik sig en forsvarlig Skraa og begyndte derpaa at handfare Hesten paalangs og paatvers. Jeg tror, han holdt paa en halv Time, og hele Tiden bandede han „de fordømte Svina", som ikke gad holde de stakkars Beista rene. Jeg stod med Aanden i Halsen som om jeg ventede en Dom paa Liv og Død. Endelig var han færdig. „Tvi, Fandens Skind!" var det første han sagde. „Skaf mig noget Vand, Gut, saa jeg kan faa af mig Lorten." Da det var gjort, tog

han op den store Messingdaasen sin og gjemte Bussen i den, derpaa saa han paa mig og lo: „Naa, vær ved godt Mod, Gut!" sagde han. „Du kunde nok gjort en værre Handel; lad dem le, som lyster; den, som ler sidst, ler bedst," og han lo selv, saa Hesterne skvat i Spiltaugene. „Jeg skal sige Dig Et, jeg, Per: Kommer der ingen Uhæppe til den Folen, saa faar Du med Tiden en vakker Skilling for'n. Han ser styg ud nu — jeg skulde have lært'n aa pudse, han, som solgte Dig'n, Svine! — men vi skal tales ved, naar'n kommer igjen fra Fjelde ihøst. — Vorherre bevare'n fra Udyra — saa skal Du se, Gut. Det blir en vakker Hest, sier jeg Dig, Gut!" og han bekræftede Ordene ved at give mig et Slag paa Skulderen, saa jeg var færdig til at tulle, thi Gamle Mikkel var en Kar paa sine 72 Tommer og stærk som et Berg.

Glad var jeg over Mikkels Tale, thi jeg troede paa ham i dette Stykke, som paa Præsten i andre Ting. I min Glæde gav jeg Mikkel en hel Rul Tobak — han smidskede og lo, da han puttede den i Lommen. „Tager jeg ikke storligen feil," sagde han, „saa skaffer den Hesten mig endnu en Rul; Du kan ikke give mig mindre end en Rul for hver grøn Seddel Du faar for den; han Gammel Mikkel Præstgara forstaar sig liksom paa Hesten, han, Gut," og han blinkede med Øinene, da han sagde det, og lo igjen, saa Hestene sprat til.

„Hundrede Daler, siger Du, Mikkel!" raabte jeg og slog Hænderne sammen; „ja, det siger jeg, at faar jeg 100 Daler for den Hesten, saa skal Du aldrig bli tobaksløs saa længe jeg lever."

„Naa, naa," sagde Mikkel, „nu er Du for hastig, Gut, til at love; en rigtig Handelskar maa give sig Tid, førend han taler, ellers gaar det paa Skade. Hvormange Ruller mener Du jeg spiser om Aaret? Naa, ja, ja, det skal være ligevel; jeg ved, Du altid har en Bus til mig, naar jeg er trængendes."

Jeg forsikrede nok Mikkel, at det var mit Alvor, og at jeg vilde holde, hvad jeg havde lovet, men han bare lo og sagde, jeg var en bra Gut, og at vi nok skulde blive forligte.

Men nu skal vi høre, hvorledes det gik med Folen. Værten min var en særdeles snil Mand; han forstod sig ogsaa godt paa Hester, og da han hørte, hvad Gamle Mikkel havde sagt, begyndte han at se nøiere paa Folen og lagde ordentlig Elsk til den, saa han stelte om den, som det skulde have været hans egen. Den fik dog ikke synderlig Forandring, førend den kom paa Græs; men da den

kom hjem fra Fjeldet om Høsten, da havde det været umuligt at kjende den igjen, dersom den ikke havde havt Svimærke paa Hoven. Man kunde nu se Leten; den var vakker mørkebrun, og det var et saa velskabt Dyr som man vilde se for sine Øine; den var ikke stor, knapt 9 Kvart, men den var ikke mere end 4 Aar, saa man nok kunde gjøre Regning paa, at den vilde komme til at holde 9½ Kvart.

Nu gjorde Ingen mere Nar af mig for Hestehandelen min; tvertimod var de, som havde leet mest af mig, ivrigst til at byde mig for Hesten, og havde jeg villet sælge den, havde jeg, hvad Øieblik jeg vilde, kunnet faa 50 Daler for den; men Gamle-Mikkel sagde bestandig: „Gjør det ikke, Gut; mindes mine Ord: 2 Grønne skal Du have; vent til næste Grundset Marked."

Jeg gjorde som Mikkel sagde: jeg ventede til næste Grundset Marked og fik 100 Daler uprutet. Jeg har gjort mangen Hestehandel siden, men aldrig nogen bedre; dengang var Lykken bedre end Forstanden.

Jeg maa da endnu før jeg slutter fortælle om, hvorledes det gik, da jeg paa Markedet traf Hestens forrige Eiermand. Han var fuld som sædvanligt, dog ikke fuldere end at han straks kjendte mig igjen og spurgte til Folen.

„Du kjender den ikke igjen," sagde jeg. „Kjende'n igjen," mente han, „det skulde han blandt Hundrede Hester." „Tror Du det?" sagde jeg; „jeg voger 1 Daler, at Du ikke kjender'n." „Det er et Ord," raabte Manden, „det hører Dere paa, godt Folk," sagde han til de Omstaaende. „Hvor er Hesten?" spurgte han ivrigt og spyttede i Næverne, som han skulde tage et Tag. „Ja, det er just det, Du skal udfinde," svarede jeg leende. „Hesten er her paa Pladsen; prøv nu, om Du kan finde'n." Under Skrig og Latter havde der samlet sig en Mængde Mennesker omkring os. Fyren mente, at Pladsen var stor, og at det vilde blive et sent Arbeide. Jeg sagde ham da, at han ikke behøvede at lede udenfor et Riffelskuds Omkreds. Alligevel vilde det blive vanskeligt nok mellem en Hundrede Hester. Manden gav sig til at lede; jeg tror han betragtede hver eneste Hest, enten den var brun eller blak. Flere Gange var han ifærd med Folen, men drog ikke mindste Kjendsel paa den. Tilsidst maatte han give sig tabt; men nu vilde han yppe Klammeri med mig, idet han paastod, at jeg havde gjort Nar af ham og at Hesten ikke var paa Pladsen. Men flere af de Omstaaende vidste, hvorledes det forholdt sig, og da jeg endelig førte ham hen til Hesten, udbrød han til stor

Moro for Tilskuerne: „Ja, det var det jeg vidste, at jeg skulde kjende'n blandt Hundrede Hester. Han er saa lik Mor sin som Du skulde se a. Det er Mær, kan Du tro — der findes ikke Magen hverken i Østerdalen eller Gudbrandsdalen." Og nu tog han Hesten om Halsen og klappede den og græd og lo om hinanden som en ægte Fyldefant, Alt under Folkehobens stormende Latter. Men Brunen syntes slet ikke om Mandens Kjærtegn; den lagde Ørene og viskede med Rumpen. „Naa, naa, Gutten min," sagde Manden da ganske fortrydelig, „kjender Du ikke mig? Mig, som har givet Dig saamangen god Høtap."

„Det saa ikke ud for det for 2 Aar siden," sagde jeg; „han hang knapt ihob."

„Jeg hører, Du skjønner Dig paa Hesteavling, Du!" var Svaret derpaa. „Kanske jeg skulde gjød'n som en Gris? Nei, min gode Mand, et Hestkrøter skal have knap Foring indtil tredie Aaret, ellers blir det en Storæder, som Intet botner i. Det maa jeg vide, ser Du!"

„Jeg mener snarere, de trænger til rigtig god Foring til det tredie Aaret," svarede jeg; „saa har jeg hørt Folk sige, som skjønner sig paa den Ting." Manden blev naturligvis ved sin Mening, og den har han vel den Dag idag, hvis han lever, men vist er det, at Brunen havde kanske været et Kvart større, dersom den havde faaet et godt Stel som Folunge. Slige sultfødte Foler kan nok under en god Behandling komme sig og blive godt udseende; men de blir aldrig rigtig stærke og udholdende. Der mangler dem Marv i Benene.

Daleren, som jeg havde vundet af Manden, maatte jeg, som man kan vide, traktere bort paa ham selv og andre tørstige Sjæle, der var tilstede ved denne Leilighed, og de er altid tilstede ved slige Leiligheder.

Kapitel 3.

Lofotfisket.

Den, der er født inde i Landet og ikke har set Havet og et stort Fiskeri, kan ikke gjøre sig nogen Forestilling om det Syn, Lofotfisket frembyder, førstegang man ser det.

Det er en Menneskevrimmel som paa Grundset Marked, og en Travelhed og Sjau, som man kan blive hu'galen af det. Det skal en stærk Helse til at udholde det Arbeide og den Slid, som er forbunden med dette Fiske. Det er over al Beskrivelse, hvor ondt Folk lider. Der ligger de paa Havet fra den tidlige Morgen til den mørke Kveld uden at faa saa godt som hverken Vaadt eller Tørt, — Vand eller Syreblande og en Kringle eller Kagebid er det Hele. Der tales saa meget om, hvormeget Brændevin der drikkes i Lofoten, og det kan nok hende, at der ofte drikkes formeget, men man maa ikke tro, at det sker under Fisket; der kommer aldrig en Draabe med paa Havet. Det er undertiden om Kvelden, at Fiskeren faar sig en Dram paa Fiskehandelen, og man kan nu sige, hvad man vil om Brændevinet: ved slige Leiligheder kan Intet erstatte det. Lad den, der præker imod det, gjøre et Lofotfiske med, og vi skal tales ved siden. Der snakker de om Øl og Kaffe, men de ved ikke, at Øllet som oftest er frosset, og hvem skal koge og skjænke Kaffe til et Par Tusinde Mand, som ofte er samlet i et Vær? Selv orker de ikke at gjøre det, saa træt og sulten som de er. Desuden, hvor skulde de koge sin Kaffe. Norboderne er opfyldt, og mange maa søge Ly mod Storm og Uveir under den hvælvede Baad. Kan de, inden de, gjennemblødt som de er, ruller sig ind i det vaade Baadseil og lægger sig til at sove i Snefauen, faa sig et Maaltid kogt Fisk og Suppe, da maa de prise sig lykkelige.

Men ofte, meget ofte har de ingen anden Raad end bare at se til at rive i sig lidt Tørmad. Mon ikke da en Dram er Medisin? Jeg vil ikke forsvare Brændevinsdrikken, Gud bevare mig derfra. Jeg er ingen Afholdsmand, men jeg nyder alligevel Brændevin yderst sjelden og aldrig for Smag. Naar jeg kan faa Kaffe eller varmt Øl eller Melk ved slige Leiligheder, hvor jeg vaad og kold kan trænge til en Forfriskning, da foretrækker jeg altid det for Brændevin, men mere end engang skylder jeg en Dram Livet eller ialfald Helsen.

Man fortæller om, at vore Forfædre ogsaa drev Lofotfisket og bjergede sig godt uden Brændevin. Det er meget muligt; jeg kjender ikke dertil. Kanske de var haardførere end vi er, eller kanske de drev Fisket paa en anden Maade. Fiskealmuen* var vel ikke saa talrig som nu, de havde vel bedre Plads at snu sig paa og gav sig bedre Tid til at stelle sig. Hvorom Alt er, saa blir jeg ved at paastaa, at Brændevinet, som Fisket nu er, i mange Tilfælde er en

Nødvendighed. Spørg Lægerne, om de ikke tror, at megen Sygdom forebygges ved Brændevinet i Lofoten.

Alt med Maade! Alt med Maade! det forstaar sig; bare en Dram, naar de kommer af Sjøen og ikke kan faa sig noget Varmt i Livet, og saa en Dram til Fiskeleveren. Huf! det rører sig i mig, naar jeg tænker paa Leveren uden en Dram. Jeg ved nok, at der er mangen Lofotfisker, som aldrig smager Brændevin og befinder sig vel derved, men alle Naturer er ikke lige; hvad En taaler, taaler ikke den Anden. Jeg vil hermed bare have sagt, at Folk i deres Studerkammer, eller som aldrig har lidt ondt, ikke bør være saa rask til at bryde Staven over Mennesker i andre Stillinger og med en anden Opdragelse og andre Vaner. De prøve først med sig selv at nægte sig The og Kaffe og Vin og Øl; — de prøve at drikke bare Vand, endda de sidder i deres gode varme Stue eller reiser i deres Ulveskinds Pels og forede Reisestøvler. Vi vil snakkes ved, naar de har gjort det!

Jeg var engang i Lofoten — jeg har været der mange Gange baade før og siden og altid paa Handel — forstaar sig — og en Dag fik jeg og et Par andre Handelskarle det Indfald at være med paa Havet. Vi hørte Fiskerne om Kveldene saa ofte fortælle om, hvorledes det gik til med Garnsætningen og Snørebruget, og hvor raskt de seilede hjem, og hvilken Kar den var, som var Førstemand i Havnen, saa vi syntes, det skulde være morsomt at være med engang; vi havde aldrig været paa Havet, og vi syntes, det skulde være artigt at prøve det engang.

Vi laa om Natten i en Rorbod fuldpakket af Folk — alle Sengrækkerne langs Væggene fulde og endda Gulvet belagt med Menneskekroppe som Sild i Tønde.

Jeg vil just ikke rose vor Renlighed inde i Landet; der er ofte en kvalm og ond Luft i Stuerne, især naar der ligger flere Mennesker og de tørker deres vaade Klær paa og ved Kakkeloven. Men Luften og Stanken i en Rorbaad i Lofoten den gaar over al Beskrivelse. Jeg laa først i en Seng temmelig høit oppe under Taget, og, da jeg var træt, sovnede jeg snart, men da jeg vaagnede ud paa Natten, troede jeg, at jeg skulde kvæles af Hede og Stank. Jeg krøb da ned paa Gulvet og klemte mig ned imellem et Par Kropper, der brummede og knurrede. Det var endda taaleligt paa Gulvet, men det varede ikke længe, førend det blev næsten ligesaa kvalmt der, og jeg

var glad, jeg pakkede mig ud, endskjønt jeg ikke vidste at faa Tag over Hovedet.

Det var en deilig, stjerneklar Nat og ikke kold, saa jeg for det Første satte mig ude paa en Sten for at kjøle mig af og faa Veiret igjen.

Det var blikstille, ikke et Liv rørte sig hverken paa Sjø eller Land, og Ingen, der ikke vidste det, skulde tro, at et Par Tusinde Mennesker var samlet der paa en ganske liden Plads. Jeg hørte Havets Brusen i det Fjerne, og en og anden Sjøfugl udstødte nu og da sit klagende Skrig. Jeg saa paa Stjernerne, at det allerede led langt paa Natten, og jeg besluttede at forebli̇ve ude til Folket stod op for at ruste sig til Farten. De pleier at tage afsted i Lysingen, men maa op et Par Timer før for at stelle sig og spise Frokost. Da jeg begyndte at fryse, holdt jeg Varmen i mig ved at gaa frem og tilbage paa Stranden.

Endelig begyndte der at komme Liv i den sovende Menneskedynge. Den Ene efter den Anden kom ud, strakte sig, gispede, skubbede sig og gløste paa Veiret. Høvidsmændene begyndte at samle sit Mandskab, og lidt efter lidt afbrødes Stilheden af den mest overhændige Sjau, som jeg nogensinde har hørt. Baadene blev sat ud, og det var endnu mørkt, da de begyndte at ro ud. Dette løb ikke af imellem et Par Hundrede Baade i en trang Havn uden Strid og Spektakel, Eder og Latter, Skrig og Skraal; men vi var ikke før kommen ud af Havnen og havde faaet Plads nok, førend alt kom i Orden, og den hele Flaade af Baade roede tyst og stille afsted ud imod Fiskebanken.

Der var 9 Mand paa den Baad, jeg og mine to Kammerater var, men der var ellers baade flere og færre Mand paa hver Baad.

Vi kunde vel have roet saapas som en Mil, da det begyndte at lyse, og paa samme Tid begyndte det ogsaa at blæse Landvind. Aarerne blev nu lagt ind og Seilet heiset. Vinden friskede eftersom vi kom længer ud, og det begyndte at sætte lidt Sjø. Men nu fik man ret at se, hvor forskjellig Menneskenaturen er; hvorledes det, som En synes er godt, synes en Anden er ondt. Den ene af mine Kammerater syntes rigtig at være i sit Element; han lo og sang og raabte og skreg i vilden Sky af bare Glæde over, hvor herligt det gik. Den Anden derimod sad i Begyndelsen stur og stille og bleg som et Lig; han kastede bedrøvede Blik til Landet, som lidt efter lidt tabtes af Syne. Derpaa begyndte han at bede Høvidsmanden om at vende tilbage

og sætte ham iland; denne lo bare og mente, at nu fik han nok blive, hvor han var; det hjalp ikke, at han bød ham den ene Daler efter den anden; det var at tale for døve Øren, men naturligvis fandt Fiskeren det meget morsomt. Da han tilsidst saa, at Alt var forgjæves, lagde han sig ned paa Bunden af Baaden og græd som et Barn. Hvad det Menneske led den Dag, kan vist Ingen gjøre sig Begreb om, der ikke har været i en lignende Stilling. Han græd og jamrede sig, indtil han næsten blev ganske maalløs. Paa Slutningen — jeg mener paa Hjemveien, laa han, som han var død, og vi maatte bære ham ud af Baaden, da vi kom tillands. Det varede længe, førend han forvandt Følgerne af den Skræk, han havde faaet i Blodet den Dag.

Jeg har ofte seet Folk være bauge paa Sjøen; Landsfolk, som sjelden eller aldrig har været i Baad paa Havet, føler sig som oftest ilde i en saadan Stilling, men aldrig har jeg seet Nogen bære sig slig som han Knut Sletten, og det var slet ikke nogen daarlig Kar eller nogen Rædhare paa Landjorden. Jeg tror, at somme Naturer slet ikke kan fordrage Sjøen, og jeg bestyrkes i den Tro ved den Erfaring, jeg har gjort: at nemlig selv Sjøfolk undertiden aldrig kan blive kvit Sjøsygen. Jeg har talt med Folk, som al sin Tid for tilsjøs, og de sagde, at de saasnart de kom tilhavs fik et Anfald af Sjøsyge; det gik rigtignok snart over, men sjøsyg var de. Det maa vel, som jeg siger, ligge i Naturen, og da er der vel ingen Raad for det; endskjønt man jo har til Mundheld, at Vanen er den anden Natur, saa er der jo heller ingen Regel uden Undtagelse. Jeg for min Part er saa heldig ikke at være sjøsyg, men jeg foretrækker alligevel Landjorden under Fødderne for en Baad; jeg ved nok, Vorherre er ligesaa mægtig tilsjøs som tillands, men Natur er Natur — og jeg foretrækker Landjorden.

Men jeg maa nu fortælle om Fiskeriet. Garnene blev først taget op. Det gaar for sig paa den Maade, at to Mand trækker ind Garnet, medens andre to Mand hugger ind Fisken og tager den af Garnet. Imidlertid andøver de Øvrige. Naar Garnet er taget op og i Orden, sættes det atter ud. Der var ikke meget Fisk paa Garnet den Dag; Snøret skulde derfor prøves, og vi roede en Mils Vei længer ud; Vinden havde nemlig lagt sig, men der gik en temmelig svær Dynning. Ved Snørefisket staar alle Mand i det ene Bord (Side) og kaster med hver sit Snøre; Somme trak det paa Vaben (Hest), og Somme bare paa Baadripen. De havde Sild til Agn. Det var meget

morosomt at se. Der var Fisk i Mængde, og den var rigtig „lotten", sagde de; de vandt ikke mere end at kaste ud og trække op igjen. Fiskerne har for Skik at kaste for snart En og snart en Anden af deres Bekjendte; det er Somme, siger de, som har saadan mærkværdig Fiskelykke, at de næsten slaas om at kaste i hans Navn. Der blev ogsaa kastet for Knut Sletten, som laa og vred sig i Skotten, og hans Navn bragte hver Gang en Fisk, men stakkars Gut! han havde ikke stor Fornøielse af det. Vi havde holdt paa at fiske et Par Timer, og Baaden var næsten fuldladt, da Høvidsmanden begyndte altsom oftest at kaste Øinene mod Vest, hvor der samlede sig en tæt Banke af Skyer. „Snørene ind, Gutter," raabte han endelig. „Vi faar en Storm." Vi saa ogsaa andre Baade allerede at sætte Seil til og stevne mod Land. Snart havde vi ogsaa faaet vort Seil til og bar ind over. Det gik raskt, og det var et vakkert Syn at se et Par Hundrede Baade under Seil næsten i en Linie. Men det varede ikke længe, førend vi havde en Storm paa os; idetmindste kaldte jeg det en Storm, men Fiskerne kaldte det bare en god Seils-Vind. Baaden for afsted som en Pil, og Mandskaberne paa de nærmeste Baade raabte til hverandre og tilbød at kapseile om „en Pot". Jo nærmere vi kom Land, desto stærkere blev Stormen; vi fik den ene Sjø ind efter den anden, og Fisken begyndte at flyde i Vandet, som det var vanskeligt at faa øst ud. Jeg maa oprigtig tilstaa, jeg ønskede mig iland, men Iver Moen, den anden Handelskarl, syntes rigtig at være i sit Element; han for omkring imellem Fiskerne og teede sig som en vilter Gutunge. Tilsidst syntes Høvidsmanden, at det var formeget af det Gode og bad ham sidde rolig i Baaden; det var ikke Tid til Fjas nu, mente han. Og det syntes jeg med. Sjøen stod i et Rok, og Baadsmasten stod i en Bue. Jeg spurgte Høvidsmanden, om det ikke var Tid til at tage en Klo*) i Seilet, og da det var en gammel adstadig Mand, tror jeg, han ikke havde været uvillig til det, men Mandskabet skreg, at det vilde være en Skam, ingen Baad havde endnu taget en Klo ind. Saa lod han det da staa til, men da kort efter en Sjø gik lukt over Baaden og tog en hel Braate med Fisk med sig, saa det hvidtnede af Fisk i Baadens Kjølvand, saa befalede han at tage en Klo ind. Det gik

*) En „Klo" kaldes en Ring eller Løkke i Seilet, hvorved det kan hales et Stykke ned. Det er flere saadanne Ringe i Seilet. En Klovind siger man, naar man maa tage en Klo ind.

fort nok endda, syntes mig, men de, som lod Seilet staa til, seilede os forbi til vort Mandskabs store Ærgrelse. Slig Seillads har jeg ikke seet hverken før eller siden. De seilede som rasende Mennesker, og jeg synes det var et Guds Under, at de ikke seilede sig i Sænk. Naar bare Alt holder, har det ingen Nød, sagde vor gamle Høvidsmand. Det var Synd for al den gode Fisk, som Sjøerne skyllede ud af Baadene, og det mente ogsaa vor Høvidsmand, derfor havde han minsket Seil, „men saa tænkte jeg ikke for 20 Aar siden" tilføiede han. „Dengang havde jeg ikke, for al den Fisk, som findes i Havet, villet været den Første til at minske Seil i en Storm, men han Ola blir gammel nu!" „Hvor gammel er Du da?" spurgte jeg ham. „Det er jeg ikke stø paa", svarede han; „men det ved jeg, at dette er den 50de Vinter, jeg driver Lofotfisket." „Du vil vel slutte nu," sagde jeg. „Slutte!" svarede han; „nei, saalænge Haand og Øie er saapas, som de er nu, vil jeg nok være med." „Det er da et besværligt Liv," mente jeg. „Aa, javist," smaalo Gamlingen; „det er en og anden Skuring, men jeg skulde alligevel gjerne se, at det var Lofotfiske hele Aaret; det er et muntert Liv," lagde han til og strøg sit hvide Skjæg, som hang ligesom en Fos nedover Skindstakken.

„Du har vel ofte været i Livsfare?" spurgte jeg.

„Aa, javist," svarede han, „har jeg nu ligget paa Hvælvet en 10—12 Gange, og Livet mit har ikke været meget værd, men Tiden hans Ola er ikke kommen endda, og saalænge er En ligesaa sikker paa Havet som paa Landjorden."

Jo nærmere vi kom Land, desto svagere blev Vinden, saaledes at vi for fuldt Seil kunde styre ind i Havnen. Her var det samme Sjau, som da vi drog ud om Morgenen; Skrig og Spektakler paa alle Kanter. Baadene trængedes om Fiskefatøierne under Raabene: „Skippermand, kva gji I os for Fisken idag?" „12 Ort" lød Svaret fra et Fartøi. „Nej ikje for saa'n Pris. Han her bortpaa Jægta gjir daa 12 Sk. meir; Bærn æ daa Bærn." Endelig blev man da enig, og Fisken kastedes af Baadene op paa Fartøiet. Derpaa maatte Skipperen ud med det saakaldte „Sjøbrændevin*)," 1 Dram til Mands. Paa Fartøierne fik man det nu travelt med at flække Fisken. Somme Baadlag foretrak at hænge sin Fisk paa Hjelderne, det er lange Stænger, der hviler paa Haker ligesom vore Hæsjer op i

*) Dette er nu forbi, siden de nye Love for Brændevinssalg og Udskjænken er udgivet, og disse Love er ikke mindst forhadte i Lofoten.

Landet, men først blir Lever og Rogn taget ud. Efterat Fisken paa den ene eller anden Maade var afhændet, begav Enhver sig til sin Rorbod, der kan rumme fra 12—24 Mand eller mere, naar Folkemængden er stor. Ved denne Leilighed fik ikke paa langt nær alle Fiskerne Plads i Rorboderne, men de maatte hvælve sine Baade og holde til under dem. Hvert Baadlag har sin Kok, og denne havde snart en 3—4 Gryder hængende paa Peisen — Ildstedet — i fuldt Kog og fulde af Lever og Fisk, som er den sædvanlige Aftensmad, og vi trængte vel til et ordentligt Maaltid nu, thi vi havde ikke siden om Morgenen nydt Andet end Kavring.

Efter Maaltidet holdtes Aftenbøn, og der blev sunget en Salme, og aldrig har jeg gjort det med mere Andagt end i denne Rorbod, og det lod til, at Fiskerne følte sig meget opbyggede ved denne sidste Del af sit Dagværk. Derpaa slukkedes Ilden, Røghullet tillukkedes, endskjønt jeg syntes, det kunde gjerne staa aabent, og alle Mand begav sig til Hvile. Træt som jeg var, sov jeg denne Nat bedre, uagtet Stanken og Varmen vist ikke var mindre end den foregaaende Nat.

Den næste Dag var det en saadan Storm, at Ingen kunde komme paa Sjøen, og den hele Dag kunde man træffe Fiskerne sovende eller ialfald liggende paa „Bellerne", undtagen under Maaltiderne, der ikke forsømtes, og om Aftenen var det ikke frit for, at En og Anden tog sig en Rus, og jeg undredes bare over, at Antallet var saa lidet. Leiligheden var saa fristende som den nogentid kunde være. Man betænke en Forsamling af 3—4000 Mennesker, for en stor Del unge, livsglade Galninger, som Intet har at bestille den hele udslagne Dag, thi de blir naturligvis kjed af at sove ogsaa, og Rorboden er ikke meget tillokkende for Folk i vaagen Tilstand. Saa gaar man da ud for at træffe Kammerater, og det sædvanlige Samlingssted er Skjænkeboden; saa tager man i en Halvpægl for at traktere sig selv og en god Ven, og denne Traktering gaar saa ofte rundt, indtil det gaar rundt i Angjeldendes Hoveder med. Mit Baadslag havde den bedste Vilje til at traktere mig, som de betragtede som deres Gjæst, men da jeg ikke drak Brændevin, blev det mig, der trakterede dem, mine Værter, i Stedet.

Den næste Dag forlod jeg Fiskeværet, dog ikke førend jeg havde seet Baadene drage afsted til deres sædvanlige baade besværlige og farlige, men for Landet vigtige Dont.

Kapitel 4.

Bryllupsgjelden.

Jeg var allerede en tilkommende Kar, dengang jeg giftede mig; jeg var nemlig henimod de Tretti. Jeg havde nok havt Udkomme til at gjøre det før, men jeg syntes det var bedst at være sikker, derfor havde jeg ventet, til jeg havde skrabet saamange Penge sammen, at jeg kunde kjøbe mig en liden Gaard. Nu var jeg kommen saavidt; Gaarden var kjøbt, og da Besætning og Gaardsredskaber, saaledes som de nu var, fulgte med i Kjøbet, manglede der mig nu bare en Husholderske for straks at sætte Bo. Og jeg behøvede ikke at lede længe efter denne; thi jeg havde i flere Aar været forlovet med en Pige i Præstegaarden.

Naar jeg nu havde faaet Lysning og Vielse, saa var den Sag afgjort, og forat bestille den gik jeg en Fastelavns-Mandag hen til Præsten. Jeg tænkte at holde Bryllup 3die Dag Paaske, som just traf ind Dagen før Sommermaal, det Tidspunkt, da jeg skulde tiltræde Gaarden.

Jeg traf Præsten i Studerkammeret, og da jeg havde hilst og takket for sidst, vilde nu ikke Gamlingen høre Noget, førend jeg havde sat mig. Denne Præsten var en særdeles snil Mand, saa gemenslig og omgjængelig, at en simpel Mand som jeg var ved ganske frit Mod i hans Selskab og næsten glemte den store Forskjel, der var imellem os i Stand og Vilkaar. Jeg var godt kjendt i Præstegaarden, kan man vide, siden jeg havde faaet Gifte mit der, og Skræppen min var tidt bleven lettet der og Pungen min fyldt; han var god at handle med, Præsten; han pruttede aldrig, og han betalte kontant. Saa maatte jeg ogsaa bringe Hilsinger fra ham til Kjendinger mangesteds, hvor jeg vankede, hvilket atter havde Handel tilfølge, Noget, som Handelskarlen synes godt om, forstaar sig. Præsten vilde ogsaa gjerne høre Nyt, som Folk paa Landet, og i Byen med kanske, gjerne vil, og jeg har ofte siddet mangen Time og fortalt ham om, hvad jeg havde seet og hørt paa mine Vandringer. Og nu, han er salig hos Herren, glæder det mig at tænke paa, at jeg har kunnet skaffe ham en liden Fornøielse nu og da til Gjengjeld for alt det Gode, han har gjort mig.

Men det var om Lysningen, jeg skulde tale. Jeg sad da som

sagt i Studerkammeret hos Præsten, og efter at vi havde snakket om Noget af Hvert, spurgte han mig, om det var noget Egentligt jeg vilde ham. Jeg fremførte da mit Ærinde.

„Ser man det," sagde Præsten da og strøg Brillerne op over den skaldede Pande; „ser man det," sagde han og smaalo. „Det er jo store Nyheder, at Skræppe-Per endelig vil gifte sig. Ja, Du har saamen ladet Sigrid vente længe nok, men dersom Alle var saa forsigtige, vilde jeg slippe at plages i Fattigkommissjonen; vi skulde ingen andre Fattige have da end de faa gamle udlevede Folk, som ikke kan hjælpe sig selv."

„Men det er sandt," vedblev Præsten og satte op et forundret Ansigt; „hvad tænker Du paa, Per? Vil Du gifte Dig, inden Du har levet sammen med Sigrid et Aar eller to, og inden Du har havt et Par Børn med hende? Det vilde jo være aldeles mod Skik og Brug."

Den Skik og Brug — eller rettere sagt Uskik og Misbrug — som Præsten her sigtede til, er meget almindelig mangesteds i Landet og bestaar deri, at det Par, som tænker at gifte sig, flytter sammen et Aars Tid iforveien og lever sammen som Ægtefolk, men uden Kirkens Velsignelse. Følgen af dette Samliv er derfor ofte, eftersom det er langt til, et eller flere Børn.

Præsten, som jeg her taler om, ivrede ligesom de fleste andre Præster i Landet svært imod dette Uvæsen, som han kaldte det, men det vedblev ligefuldt. Meningen med dette Samliv før Ægteskabet skulde vel være den, at Parterne skal lære hverandre at kjende, førend de indgaar en Forbindelse for hele Livet, og forsaavidt kunde det jo være ganske fornuftigt, men det maatte da ske i Tugt og Ære. Dette kan der dog kun være Anledning til blandt de mere Formuende, hvor Brudgommens Forældre, saaledes som ofte sker, tager Pigen til sig nogen Tid før Bryllupet, men iblandt Arbeidsklassen eller Tjenerklassen er der sjelden Anledning hertil. Her flytter man sammen, som det kaldes, leier et lidet Kammer eller endel af en Stue; der er Bord og Seng fælles; det kan jo ikke være anderledes, naar de ikke vil gifte sig med engang, og hvorfor vil de ikke det, dersom det ikke er af den ovenfor nævnte Grund, nemlig for at lære hverandre at kjende? Den egentlige Grund er dog vistnok den, at de synes det varer for længe, dersom de skal vente, til de kan gjøre Bryllup. Dertil hører nu først og fremst Betalingen til Præsten, der selv for den mindst Formuende, som ikke vil bede om at faa

den frit (gratis), vel ikke er under et Par Daler, og 2 Daler det er en forfærdelig stor Sum for Mennesker, som ikke har Andet end fra Haanden til Munden. Det er jo gjerne ganske unge Mennesker, som begaar denne Daarskab at flytte sammen; de har enten ikke havt Tid eller Forsynlighed til at lægge sig noget tilbedste; de har tjent kanske en 3—4 Aar efter deres Konfirmasjon, men hvor mange tænker i den Alder at spare Noget af Lønnen; denne trænges desuden fuldt vel til Klæder; nu begynder de som Løsarbeidere hver paa sin Kant, og den unge Pige skal da ligesom holde Hus for dem, men hvad forstaar hun sig derpaa? Ugelønnen gaar med, og kanske skylder de endda Husleien. De flytter vistnok sammen med det Forsæt at gifte sig inden Aaret er omme, men inden denne Tid sidder Pigen med et Barn, og nu er Udsigten til Bryllup for det Første liden eller ingen. Faderens Ugeløn vil ikke forslaa; man maa sælge det ene Klædesplag efter det andet. Armoden og dens Følgesvende blir raadende i det trange Kammer. Kanske inden det andet Aar er omme, har nok et Barn seet Lyset. Er Faderen en brav Gut, arbeider han, saalangt Kræfterne rækker; han gjør, hvad han kan. Er han en Skarv, gaar han sin Vei og lader Pigen sidde igjen med Ungerne, efter at han kanske først har forsøgt, om Brændevin vil forbedre Tilstanden og siden om Mishandling af Moder og Børn vil gjøre det.

Som jeg sagde før, de flytter sammen i den Tanke — hvis de overhovedet tænker — at de skal skrabe sammen saamange Penge i Aarets Løb, at de kan holde Bryllup, og dertil hører foruden Penge til Præsten og Klokkeren Penge til Gjestebudet, thi selv de Fattigste vil dog gjerne den Dag se Slægt og Venner hos sig og vil beværte dem, som det sig hør og bør; og var man nu endda saa fornuftig at sætte Tæring efter Næring og lod det bero med at bede de nærmeste Slægtninger og med at traktere dem med en Kop Kaffe og en Kringle, men der skal bedes paa *Spekulation*. Man venter at hente sig en hel Formue af *Skaalpengene*, og naar Folk skal betale Skaalpenge, maa de vente sig en ordentlig Traktering. Saa gaar man hen og tager Øll og Brændevin m. M. for 10—20 Spd. Alt skal betales af Skaalpengene, men om Forladelse! Skaalpengene beløber sig ikke til saameget, eller om de gjør det, saa føler man dem bort; man er jo ikke vant til at have saamange Penge under Hænder. Saaledes opstaar *Bryllupsgjelden*, der har lagt Grunden til saamegen Armod og Elendighed. Betales maa den sent eller tidligt,

og kan det ikke ske med det Gode, ved nok Prokuratoren Raad, og Gud hjælpe den, der først kommer i hans Klør. Om han ingen Flaaer er, vil Gjelden under hans Behandling snart vokse til det Dobbelte. Har de Nygifte skaffet sig nogle Tiug, saa faar de nu Fødder at gaa paa. Snart staar de aldeles snau, og dersom de endda var gjeldfri, men det er slet ikke sagt. De har faaet Dom paa sig for saa og saa meget; og eftersom de faar samlet lidt igjen, kommer Prokuratoren og tager det. Jeg kjender mere end En, som har slæbet paa sin Bryllupsgjeld sit hele Liv, som har levet som en Fant og er død som en Fant alene formedelst denne Gjeld. — Men jeg faar vende tilbage til mit Bryllup.

„Ja, ja, min gode Per," sagde Præsten, da jeg vilde til at gaa, „Du kan tage Sigrid uden Prøve paa mit Ord. Du faar en saa brav Kone, som nogen Mand kan ønske sig, og det siger jeg Dig, at kommer jeg underveir med, at I ikke lever godt sammen, saa skal jeg have med Dig at bestille, ti Skylden er da Din."

„Jeg faar vel finde mig i det, Far," svarede jeg; „men ellers haaber jeg med Guds Hjælp, Præsten ingen Uleilighed skal have af vort Hushold."

„Det venter jeg, Per," sagde den snille Gamle og rystede trohjertig min Haand; „det venter jeg; jeg nærer ingen Frygt for at vie Eder sammen; og det er mere end jeg kan sige om de fleste af mine Vielser."

Jeg var allerede ude i Gangen, da jeg hørte Præsten raabe: „Per, Per." Jeg gik da ind igjen, og Præsten modtog mig med de Ord: „Men, Per, Du glemte at bede mig til Bryllups."

„Glemt det," svarede jeg, „skulde jeg vist ikke, dersom jeg gjorde et Bryllup, som jeg kunde bede Præsten i, men det blir altfor tarveligt dertil."

„Ser man det, ser man det," sagde Præsten og gned Hænderne fornøiet; „Skræppe-Per gifter sig jo i alle Maader som et kristeligt Menneske. Naar det kommer til Stykket, er Du en fornuftigere Mand, Per, end jeg havde troet. For det Første tager Du Dig en Kone uden først at have levet med hende som en Hore, og for det Andet gjør Du et tarveligt Bryllup, det vil sige, et Bryllup, hvortil indbydes kun Faa, og som kun varer nogle Timer. Du vil altsaa ikke gjøre den halve Bygd forstyrret i Hovedet med en Uges Bryllup. Bygden kommer til at skylde Dig mange Penge. 6 Arbeidsdage for

hver Bryllupsgjest gjør en hel Del Tid, som nu bespares; et Par Hundrede Daler i Skaalpenge — ogsaa sparet. Og end alt det Brændevin og Øll, som ikke alene til ingen Nytte, men til stor Skade, jeg kan med Sandhed sige baade for Legem og Sjæl, vilde blive drukket; jeg vil nu ikke tale om alle de overilede Giftermaal og alle de uægte Børn, der vilde blive en Følge af et sligt Storbryllup, som man kunde vente hos Skræppe-Per. Nu, det maa jeg lide! Tak skal Du have, min gode Per" — og han greb atter min Haand og rystede den — „Du har gjort mig en stor Glæde — et saadant Eksempel er meget værd; — til Belønning vil jeg ubuden komme i Dit Bryllup, min gode Per. Om jeg saa skal være den eneste Gjest, vil jeg komme. Mad maa I have, det ved jeg; Sigrid koger nok en saadan Byggrynsgrød, som hun i mange Aar har kogt mig hver Aften — Gud velsigne hende!"

„Ja, ja, det blir derved, jeg kommer i Dit Bryllup, Per, istedenfor i Tosten Hoels." Med disse Ord skjøv han mig lempeligt ud af Døren og lukkede den.

Hvem var Tosten Hoel? Det var en Handelskarl ligesom jeg, men meget yngre. Han havde handlet ganske godt og havde lagt sig Noget tilbedste; men det var ikke frit for, at han slog noget Stort paa. Han var forlovet med en Gaardmandsdatter uden nogen Formue. Faderen, der nylig var død, havde været en Stakker; han havde slidt og slæbt alle sine Dage, men uden at det havde monnet noget. Konen dugde ikke, og da hjælper ikke alt Mandens Stræv. I en Bondehusholdning og kanske i enhver Slags Husholdning er det paa Konen det beror, om der skal være Velstand eller Armod. Jeg har kjendt mangen en Slusk af en Mand, som har gaaet og drevet og dovnet sig Dag ud og Dag ind og kanske været en Drikker atpaa, og endog har det hængt ihob utrolig længe, ja vel endog været Velstand. Naar jeg, forundret herover, nærmere har undersøgt Sagen, saa har jeg altid fundet, at det har været Konens Værk. Det er mærkværdigt, hvad et dygtigt Kvindfolk kan udrette baade med Hoved og Hænder. Hvor hun tager Kræfter fra, forstaar jeg ikke; heller ikke, hvorledes hun faar Tiden til at strække til. Jeg vil nu ikke tale om hendes Taalmodighed og Godmodighed under Prøvelser og Trængsler, som vilde have bragt en Mand til Fortvivlelse. Det er ikke Mange, som har saa god Anledning som Handelskarlen til at lære Tilstanden i Husene at kjende. Han blir

tilslut ligesom en af Familien, saa god Besked ved han baade ude og inde, og det uden megen Snak og Prat. Han behøver bare at bruge sine Øine og Øren, og de skal lidt efter lidt fortælle ham, hvorledes det hænger sammen altihob. Naar han om Kvelden ligger paa Bænken med Skræppen under Hovedet og hviler den trætte Krop, medens Konen i Huset koger Grøden, og Folkene farer ud og ind, da er det Tid til at se og høre. Mangen ubetydelig Ting og mangt et løst henkastet Ord fortæller da en hel Historie. Jeg har ikke været mange Gange i et Hus eller sovet mange Nætter der, førend jeg paa en Prik skal kunne sige, hvorledes det har sig der i alle Maader. Henter Konen selv Melet fra Staburet og Melken fra Melkekammeret, kommer Alle pynteligt og stille tilbords, tager hun vare paa, hvad der blir tilovers, holder hun Pigerne i Orden, gjør Drengene ubedt hvad de skal, er Børnene skikkelige, og hersker der i det Hele taget Renlighed og Orden, da ved jeg, hvad jeg skal tænke om Konen. En saadan Kone er just ikke den bedste Kjøber; hun vender Skillingen to Gange før hun giver den fra sig, og hun kjøber ikke meget, men det kan nok hende, at hun har et Par Pund Smør at sælge eller nogle Alen Lærred, og hun giver det ikke bort for Intet. Men jeg kan godt like saadanne Kvindfolk, og jeg kommer godt ud af det med dem, langt bedre end med Manden, som ligger og strækker sig bort i Sengen og vil have en Alen Tobak, som han ikke har rørt en Finger for at skaffe Penge til. Man taler saa ofte om, at Kvindfolkene er „skarpe“, at de ikke er greie at komme i Kast med; jeg undres, hvorledes det ofte vilde gaa, dersom de ikke var skarpe som en Nagekniv. Ære være de brave Husmødre! Det skulde se ilde ud i Landet, dersom de ikke var til.

Men nu har jeg snakket bort han Tosten Hoel. Som sagt, han skulde have Datteren paa en Gaard, som ikke var meget værd formedelst mange Aars daarligt Stel, og jeg tror Tosten havde været bedre faren, om han havde faat Pigen snip og snau uden Gaarden. Moderen havde forbeholdt sig et Føderaad, som nok ikke levnede stort til de Unge, men Tosten syntes nu det var saa gjildt at kaldes „Gaardbruger“, og han tænkte med de Skillinger, han havde sparet sammen, at bringe de forfaldne Sager paa Fode; men der skulde flere Skillinger, end han havde, til at bygge op Husebygninger, som var til Nedfalds, og til at faa en vandreven Jordvei til at give Noget af sig, — ikke at tale om, at der ikke fandtes uden et Par udkjørte Heste og nogle udsultede Kjyr. Men det forstaar sig, havde

Tosten været en rigtig drivende Kar, og især dersom han havde faat en dygtig Kone, kunde det endda nok gaat an; jeg har seet Folk i værre Forfatning arbeide sig frem; men Tosten var ingen Arbeidskar, og hun, som Kone skulde blive, var „Mor sit Barn", som man siger. Det er det værste af Alt med de uduelige Koner, at de opdrage sine Døtre til den samme Udueligbed. Og havde nu endda Tosten gjemt sine Penge til det Brug, som jeg før talte om; men de gik med til Bryllupet, som man skal høre. Moderen, som Bryllupet skulde gjøre, havde Intet at gjøre det med; altsaa maatte Tosten gjøre det, og stort skulde det være, ti Kjerringen var, trods sin Fattigdom, stolt af sin gamle og store Slægt, og hele Slægten skulde bedes baade inden- og udenbygdes; — Tosten indbildte sig ogsaa, at han skulde faa sine Penge igjen med Renter af Skaalpengene.

„Aa, Din Tul," sagde jeg til ham, da han bad mig til Bryllups, „at Du vil vove Dine faa Skillinger paa et saa usikkert Kast. Naar saa Du, at Nogen slog sig op ved Skaalpengene? De æder sig op selv; stol paa det!"

Men Tosten mente, han vidste den Ting bedre, og tog op hos Kjøbmanden Brændevin, Malt, Kaffe, Sukker m. m. for meget mere end han var god for. Halve Bygden var bedt i Tosten Hoels Bryllup, og det var en Brudefærd længere end lang, der 3die Dag Paaske stevnede til Kirken, medens jeg Fattig-Per-Eriksen kom gaaendes med høist 10 Personer i Følge. Jeg havde nemlig bare bedt hun Sigrid sine Forældre og hendes Søskende samt Folkene, som jeg havde kjøbt Gaarden af, og hvor Bryllupet ogsaa skulde staa.

Det var ikke frit for, at Præsten i sin Tale lod nogle Ord falde om den rige og den fattige Mand og om det store Brudefølge og det lille Brudefølge. Han var altid bange, sagde han, naar Solen skinnede meget klart om Morgenen, at Dagen skulde ende med Regn, men han vilde haabe, at Enden i dette Tilfælde vilde blive Begyndelsen lig.

Men det tog ingen god Ende med Tosten Hoel. Skaalpengene blev ikke paa langt nær saa store, som han havde ventet, og istedetfor at sende Kjøbmanden dem, han fik, sølede han det Meste bort til et stort Barsøl, som han holdt 6 Uger efter Bryllupet. Det var ikke nok med, at Prokuratoren inden Aaret var omme paa Kjøbmandens Vegne inddrev dennes Fordring hos Tosten med Stevning og Eksekusjon; det Værste var, at Tosten tabte al Kredit og maatte lade Handelen fare, hvorved han kunde have rettet paa Tingen, ti han

havde godt Lag i Handelen. Nu slog han sig paa Jordbruget, men han var, som sagt, ingen Arbeidskar og havde ingen Forstand paa Jordbrug, og desuden havde han Intet at gjøre med. Der var lidt Skog til Gaarden, men ikke mere, end at Renter og Afdrag til Banken deraf kunde udredes. Da det var forbi med Skogen — og formedelst ufornuftig Hugst varede den ikke mange Aar — kom Tosten aldeles paa Knæerne. Banken satte Gaarden til Auksjon, og Tosten blev med Kone og en hel Flok Børn husvild. Selv reiste han til Amerika, som det hedte for at skabe sig og Sine et nyt Hjem der; men han spurgtes aldrig mere, og hans Familie kom paa Fattigkassen; Moderens store og rige Slægt vilde Intet vide af dem.

Præsten kom ganske rigtig i mit Bryllup, og Præstefruen fulgte ogsaa med, og Kapellanen, Sønnen deres og hans Kjæreste, Jomfru Hanne, og vi havde en saa hyggelig Aften, saa jeg ikke vilde byttet med han Tosten for alt det. Det er sandt, Traktementet var ganske simpelt, men saa var Hjertelaget destobedre baade hos Vært og Gjæster. Men saa var jeg ikke alligevel kleinere Kar, end at jeg havde et Glas Vin at byde Præstfolket, og Præsten skrydte fælt af den Vinen.

„Ser man det," sagde han, da han havde tømt Glasset og smækkede med Tungen; „Skræppe-Per har ligesaa god Vin som Præsten selv. Jeg tænker Tosten Hoel har den ikke bedre. Hvad mener Du, Per?"

„Nei, sandt at sige," svarede jeg, „tror jeg ikke, han Far vilde likt Vinen hans Tosten Hoel synderlig godt, dersom han ikke har andet Slag end det, han lod mig prøve forleden Dag."

„Den Per er da ret en mangfoldig Fyr," skraslede Præsten. „Taler han ikke der om Vin som en rigtig Skjønner."

„Jo, jeg skjønner godt Forskjellen mellem ondt og godt," svarede jeg. „Og Tostens Vin smagte som Blæk i min Mund, men denne Vin der har jeg fra en Mand, som ikke farer med Fanteri."

„Ja, det kan jeg forstaa," sagde Præsten. „Den Vin har Mersmag," tilføiede han, idet han skjænkede sig nok et Glas. „Saa, Tostens Vin smagte Dig som Blæk, Per," vedblev han og holdt sit Glas mod Lyset; „det maa sikkert være af den samme Sort, som jeg ofte blir trakteret med i Bryllupperne. De godt Folk mener mig det vist meget vel og har sikkert betalt den saakaldte Vin dyrt nok, men det er til at forgive Folk med. Det er noget afskyeligt Kram, som ikke har set Frankrig, hvorfra den har Ord at

være kommen, mere end jeg har set det. At dog ikke Folk holder sig til Landets egne Frugter. Af vor Ribs og vor Stikkelsbær og af vore Æbler kan man lave en velsmagende og sund Vin for den halve Pris af hvad det, Du med Rette kalder „Blæk", koster. Har Du ikke smagt Mors Stikkelsbærvin, Per, da skal Du smage den næste Gang, Du kommer i Præstegaarden, siden Du er saadan en Vinskjønner."

„Jo," svarede jeg; „Mors Vin er jeg bleven trakteret med mere end en Gang, og saasnart jeg faar min Have saapas istand, at der vokser Stikkelsbær, skal Sigri bede Mor at lære hende den Kunst at lave Vin af dem."

„Det skal jeg med Fornøielse, min gode Per," sagde Præstefruen. „Det er saare simpelt, og Sigrid kjender allerede Omgangsmaaden. Opskriften staar i Mor Vinsnæs's Kogebog, som jeg idag har foræret hende."

„Mor skal have mange Tak," sagde jeg; „men vi faar vel neppe Raad til saa fine Retter, som vel omhandles i den Bog."

„Der omhandles baade fine og grove Retter," svarede Præstefruen. „Det er en stor Vildfarelse at antage, at simpel Mad ikke tiltrænger en ligesaa omhyggelig Behandling som den fine Mad. Du vil ikke blive fattigere, Per, fordi din Mad tillaves med lidt mere end almindelig Omtanke. Selv Grød, som Alle tror at kunne koge, kan koges paa flere Maader; den bedste Maade er naturligvis den, hvorved der forbruges mindst Mel og som dog giver den mest velsmagende Spise. Men paa den Maade koger ialmindelighed ikke Bonden sin Grød. Den er ofte dygtig kleppet, og det er bortkastet Mel paa Smagens Bekostning."

„Nei, stop nu, Mor," raabte Præsten. „Kommer Du i det Hjørne, faar vi ingen Dans, og en Dans maa vi have, ikke sandt, Per? Det vilde være et kleint Bryllup uden Felelaat. Se, der ser jeg en Fele hænge. Gustav spiller os nok en Polskdans. Kom saa, Sigrid, skal vi tage os en Svingom, Du Per kan nok faa Mor paa Glid, og Klokkeren, som idetmindste engang var en Danser paa sin Hals, vil nok tage Hanne op."

Med synlig Uvilje tog Kapellanen Felen og spillede en Polskdans, og de nævnte Par og et Par andre til feiede afsted. Præsten blev dog snart anpusten og maatte sætte sig.

„Kom, Gustav, og løs mig af," raabte han til sin Søn. „Lad

mig faa Felen; endda kan jeg nok gnide en Slaat, endskjønt Fingrene er stive."

Kapellanen undskyldte sig imidlertid med, at han aldrig dansede.

„Ja, ja, min Gut," sagde Præsten, men jeg saa godt, at han ikke likte det, „som Du vil; Hvermand sin Lyst, hver Tid sin Smag; jeg holder nu paa gamle Morten Luther, jeg: Uskyldig Munterhed er Herren velbehagelig." Med disse Ord greb han Felen og spillede en Springdans, og, da han var færdig, leverede han mig den med disse Ord:

„Se saa, Per, nu har Gammel-Præsten baade danset og spillet; uvist om det sker mere i denne Verden, og har han givet Nogen Forargelse, gjør det ham ondt, men han tilhører en Tid, da en Præst ikke ansaaes for værre, fordi han til Maade tog sin Del i Livets Nydelser og Fornøielser. „Lev som Du lærer", har jeg søgt at holde mig efterrettelig, og jeg har ikke i Skriften fundet noget Forbud mod Musik og anstændig Dans."

Og hermed tog han Afsked og forlod i Selskab med sin Familie Bryllupshuset. Det gjorde mig ondt at bemærke den Misstemning, som havde lagt sig over det hidindtil muntre og hyggelige Lag; men det vil vel altid gaa saaledes: Ungdommen og Alderdommen ser Tingene i et forskjelligt Lys, og forskjellige Tider har forskjellige Sæder. Jeg elskede og agtede baade Fader og Søn, de var hver paa sin Maade saa gode Mennesker og saa gode Kristne, som man kan forlange det i denne ufuldkomne Verden. Men jeg er nu bare en stakkars Skræppekar, jeg, og det passer sig ikke for mig at tale om slige Ting, som selv de Lærde ikke kan blive enige om.

Kapitel 5.

Hvorledes Folk vil bedrages.

Engang kjøbte jeg en treaars Fole op i Landet. Det var et udmærket vakkert Dyr, allerede sine 10 Kvart høi og hvert Lem som dreiet. Den var glindsende sort af Farve med en hvid Stjerne i Panden. Jeg troede at gjøre en god Handel og lo saa smaat i Skjægget, da jeg fik den for 100 Daler. Det er sandt, dens Øine og Øren huede mig ikke rigtig. Jeg sagde det til Manden, som jeg kjøbte den af,

og som selv havde alet den. „Det slaar ikke Feil," sagde jeg, „at denne Folen har et ustyrligt Sinne." „Jamen kan det hende sig," sa' Manden og lo. „Jeg har alet 39 Hestkrøter, men aldrig har jeg havt godlyntere Hestemne. Har denne Folen nogen Feil, saa er det, at den er for dau." Jeg rystede paa Hovedet og sagde, det fik staa sin Prøve, men jeg havde nu min Tro om den Ting. Dog, naar man som jeg har haandteret nogle Hundrede Hester, saa lar man sig ikke saa let skræmme af en treaars Fole. Som sagt, det fik staa sin Prøve.

Jeg betalte Manden de 100 Daler og reiste afsted med Hesten. Den første Dag gik det galant, den anden Dag havde vi et Par smaa Tvistigheder om den rette Maade at gaa igjennem et Grindsled paa; Svarten vilde gaa baglænds, jeg vilde, at han skulde gaa fremlænds, men tilslut raadde jeg. Den tredie Dag brød Svarten rent overtvers med mig; engang fik jeg Lyst at kjøre paa et Stykke, men Svarten var af en anden Mening; først tverstandsede han, og, da jeg gav ham et Rap, gav han Kariolskjærmen to igjen saa drabelige, at det knagede i den. Saa, Du har det paa den Visen, sa' jeg; ja, ja, Vennen min, saa faar vi bie til Vinters; da skal vi se, hvem der er stærkest.

Siden lod jeg Svarten raade, til jeg kom hjem. Saa havde jeg den i to Aar, men det maa jeg bekjende, at aldrig har jeg havt vakrere Hest, men heller aldrig et større Trold af en Hest. Sagen var nu at faa saa vidt Skik paa den, saa jeg kunde faa den solgt paa en pyntelig Maade, det vil sige, saaledes at jeg ikke tabte paa den og dog ikke bedrog Nogen ved Handelen. Jeg vil ikke gjøre mig bedre end jeg er, men sandt er det, at jeg altid havde laget det saaledes ved min Handlen, at jeg turde se den, jeg havde handlet med, i Øinene, naar jeg traf ham senere.

At gjøre en Brugshest af Svarten var ikke at tænke paa; han var ligesaa lidt skabt for Plog og Harv som en Storkar til Økse og Spade. Hans fine, spinkle Ben var skabt til Dans og Krumspring og ikke til at baske i Sneskavlen og Stenuren; desuden kunde han ikke betroes til en Uvøring af en Gaardsgut. Jeg maatte altsaa se til at gjøre en Stashest af ham; men han gjorde mig mere end en Gang svedig og træt. Jeg kom dog tilslut saa vidt med ham, at han maatte lystre mig, men heller ingen Anden nyttede det at tage Tømmerne. Det Eneste var paa en god Is; der var han rigtig i godt Humør; det var en Traver af Vælten; og paa Kjøre-

banen viste han sig nok saa skikkelig, det vil da sige, naar jeg var tilstede; han kjendte min Stemme blandt Hundrede, og, naar jeg satte i til ham, vovede han ikke at komme med sine Nykker. Det vilde blive for vidtløftigt at fortælle, hvorledes jeg bar mig ad med at faa ham saavidt skikkelig. Kun saameget vil jeg sige, at kan man ikke faa Skik paa en Hest ved Hjælp af en Langslæde med stærke Skjæker og idetheletaget Buna, som kan holde ud en Tørning igjennem Tykt og Tyndt, saa er det ikke at tænke paa at faa Hest af den, ialfald ikke at faa den indkjørt.

Som sagt, efter to Aars Forløb troede jeg at være kommen saavidt med Svarten, at jeg kunde tænke paa at sælge den, ti sælge den maatte jeg, dersom jeg vilde have Stalddreng; han var nemlig saa slem, at den ene Dreng efter den anden flyttede fra mig bare for hans Skyld: han baade bed og slog, og jeg maatte betale mere end en Daler til Salver og Smørelse for de Slag og Rifter, Svarten gav Drengene.

Saa begav jeg mig da paa Veien til Kristians-Marked; men jeg havde dog et svagt Haab om at faa den solgt undervcis. En gammel Kunde af mig, Præsten Berg, som tænkte mere paa Hestehandel end paa sin Menighed, bocde ikke langt fra den Vei, jeg havde at tage. Var der nogen Mening i at faa Hesten solgt uden Tab, maatte det være til ham, endskjønt han forstod sig paa Heste ligesaa godt som jeg selv. Sagen er, at jeg kjendte Manden tilbunds og vidste, hvorledes jeg skulde tage ham.

Jeg tog da ind hos Præstens Nabo, som jeg var godt kjendt med. Tæt ved Gaarden laa et Kjærn, som Bygdens Storinger og Kagser brugte til Kjørebane. Dagen efter jeg var kommen kjørte jeg ned paa Isen, og jeg havde ikke gjort mange Skjei, førend, som jeg ventede, Præsten indfandt sig.

„Hvem har vi her?" raabte han paa langt Hold. „Sandt for Herren mener jeg ikke det er Skræppe-Per! Vakker Hest — hvor har han faaet den fra?"

„Op i Lande, Far," svarede jeg og lettede paa Huen.

„Tilsalgs ved jeg — dyr som sædvanlig — lider Bæstet — trænger netop en saadan — har Magen før — hvad er Prisen?" Saaledes holdt Præsten ved at smaasnakke en lang Stund, medens han gik rundt om Hesten og besaa den, prøvede ogsaa paa at ville se den i Kjæften; men det vilde Svarten ikke tillade.

„Aanei, det er ikke værdt han Præstfar bryr sig", sagde jeg,

da Svarten begyndte at gjøre Kast med Hovedet; „det er ikke Hest for Præsten, dette."

„Hvad mener han med det? — ikke Hest for mig — hvorfor ikke? Det gad jeg vidst — ikke Hest for mig — lad høre? Er ikke Hesten tilsalgs?" Og saa fort videre ramsede Præsten op en hel Lekse.

„Jo, det forstaar sig, tilsalgs er den," svarede jeg; „men det er ikke Hest for Præsten dette, siger jeg."

„Det hører jeg — men jeg spørger, hvorfor? Forstaar han det? Jeg synes om Hesten — jeg vil kjøbe den — hvad er Prisen?"

„Aa, om Prisen blir vi nok enig; det er ikke den første Handel vi i isaafald gjorde; men som jeg siger, det er ikke Hest for han Præstfar."

„Har aldrig hørt Magen — for hvem er da Hesten?"

„For den, som kan styre den," svarede jeg leende.

„Styre den! — og vil han dermed sige, at jeg ikke kan styre en Hest? Er han gal, Per! Hvem kan styre en Hest, om ikke jeg kan det, jeg, som har kjørt ind saa mange Heste i mine Dage! Han er jo gal, Per, siger jeg — kom med Tømmerne — jeg skal vise ham, jeg kan kjøre." Med disse Ord greb Præsten efter Tømmerne, men jeg holdt ham tilbage og sagde:

Nei, hør nu Fornuft, Far. Det er mit Alvor; denne Hesten er ikke for Præsten — det er et Trold."

„Et Trold! — Jeg skal pille Nykkerne ud af den — det er ikke den første Hest, jeg har faaet Skik paa, og blir ikke den sidste, hvis Herren lader mig leve nogen Tid endnu. — Altsaa hid med Tømmerne!"

Atter holdt jeg Præsten tilbage og sagde: „Kjære, prøv ikke paa det, Far; det gaar aldrig vel — det er det største Trold, som gaar paa fire Ben!"

Præsten saa paa mig med en ganske pudserlig Mine, der syntes ligesom at sige: naar Alt kommer til Alt har Manden en Skrue løs. Halv ærgerlig, halv leende raabte han:

„Naa, saa er han, min kjære Per, den største Nar, der gaar paa to Ben! Forstaar han det? Hør et Ord saa godt som ti: vil han eller vil han ikke sælge Hesten?"

„Hesten vil jeg sælge, det er vist; men ikke til en gammel Kunde som Præsten. Hesten er et Trold, og en skikkelig Mand som Præsten er ikke tjent med den."

„Han er det mærkeligste Menneske, jeg har truffet paa, ialfald

den mærkeligste Skræppekarl. I Herrens Navn saa sig mig da, hvad Feil denne Hest har, som baade er tilsalgs og ikke tilsalgs."

„Den, der kan finde Feil paa Hesten, skal have den for Intet. Alligevel er det et Trold."

„Han kan selv være et Trold, min kjære Skræppe-Per. Hvad forstaar han ved et Trold?" —

„Derved forstaar jeg, at den slaar og bider og har de Tusinde Nykker, som kan gjøre En Hovedet kruset."

„Aa, intet værre — Nykker kan pilles ud — han er bange, min kjære Per, deri stikker det — en fast Mand kan tæmme den vildeste Hest."

„Jeg er ikke bange for Svarten — det er mig, som har tæmmet ham, og jeg kan nok styre ham, som kjender ham tilbunds, men en Fremmed vil faa sin Tid med ham."

Imidlertid begyndte Svarten at blive kjed af denne lange Passiar; den skrabede og prustede af al Magt. Jeg slappede da Tømmerne lidt, og afsted for han som en Pil henover Isen og lod Præsten staa igjen og forundre sig. — Ligesaa fort gik det tilbage, og da jeg standsede foran Præsten og lod Hesten puste ud, kunde han ikke se sig mæt paa den og snakkede alt imellem for sig selv: „Herligt Dyr, herligt Dyr — de fineste Ben, jeg har set — hvilket deiligt Hoved! Saadanne Øine!" — Endelig sagde han henvendt til mig: „Kom nu, lad mig prøve den," og jeg lod ham da faa sin Vilje; han satte sig i Slæden, og jeg stod bag paa, og vi kjørte et Par Gange op og ned efter Isen. Svarten opførte sig nok saa skikkeligt, som gav Præsten Anledning til mange Spotord over min daarlige Hesteforstand, som han kaldte det: at kalde en saadan Hest et Trold, som var from som et Lam.

Vi kjørte derpaa op til Præstegaarden, og jeg satte Svarten ind paa Stalden; han pleiede ellers ikke at like nogen Hest ved Siden af sig, men han var sulten og gav sig straks ifærd med Havren, som Præsten med egen Haand gav ham. Jeg tænkte, at Præsten aldrig vilde forlade Stalden, saa forgabet var han i Hesten; jeg lo i Skjægget; jeg vidste, hvad jeg vidste; den Tid vilde komme, da Præsten nok vilde være glad ved at komme helskindet ud af Stalddøren.

Men Alting har en Ende, saaledes fik da ogsaa Præstens Besigtigelse af Svarten en Ende. Jeg maatte følge ham ind i Kontoret; han lod komme Traktement til mig, Øl, som gjorde den, der

havde brygget det, Ære, og Smør og Brød med rigtig Præsteost paa. Da jeg var forsynet, begyndte han:

„Nu da Per, hvad skal han have for den Hest?"

„Jeg siger som før," svarede jeg og rystede paa Hovedet; „han Far maa ikke befatte sig med den Hesten."

„Skal vi endnu have mere af det Tøv," brummede han ganske sær. „Jeg spørger, hvad Hesten koster!"

„Ja, det er snart sagt," svarede jeg. „Prisen er 200 Spd."

„Naa, det maa jeg sige," sagde Præsten og lo: „200 Daler for en Hest, som han selv erklærer at være et Trold og at have alverdens Lyder."

„Ja, det kan saa være, det" svarede jeg; „men han er mig en dyr Krop, og jeg er ikke skadesløs, med mindre jeg faar 200 Daler, og 200 Daler skal jeg faa for'n i Kristiania og kanske vel det. Der kommer ikke hvert Aar slig Hest paa Markedet."

„Hesten er vakker, Per, meget vakker; det er ikke mig, som laster den; men 200 Daler er en uhørt Pris — saa dyr Hest har jeg rigtignok aldrig havt, endskjønt jeg har havt mangen kostbar Hest. Men det er det Samme; jeg giver ham 150 Daler for Hesten." Med disse Ord rakte han mig Haanden.

„Tak den, som byr," sagde jeg uden at modtage den fremrakte Haand. „Men det gaar ikke an for mig at sælge Hesten til den Pris."

Dog jeg vil fatte mig i Korthed. Efter langvarig Akkordering blev vi endelig enig om at jeg skulde have 160 Daler og en Brugshest, som rigtignok var tilaars, men fuldkommen god baade i Kjæft og Ben. Jeg solgte den samme Aar for 30 Daler.

Efter at have givet Præsten mange gode Raad og Advarsler med Hensyn til Svarten, som han dog ikke syntes at bryde sig stort om, drog jeg afsted meget glad over den gjorte Handel og med saa god Samvittighed, som man kan forlange, at en Hestehandler skal have. Sandt er det, jeg havde benyttet mig det bedste jeg kunde af Næstens Skrøbeligheder, men Præsten var ikke født den Dag; han havde sine 60 Aar paa Bagen. Han gjorde desuden Fordring paa at forstaa sig ligesaa godt paa Hester som jeg, og han var virkelig en Hesteskjønner og holdt selv paa den Hestehandler-Regel, at den, som ikke lukker Øinene op, faar lukke Pungen op. Han fortalte selv med stor Fornøielse og ikke liden Kryhed, hvorledes han mere end en Gang havde narret Folk med sine Hestehandler. Endelig

var han en rig Mand, som var ligegod for et Hundrede Daler mere eller mindre.

Aaret efter reiste jeg indom Præstegaarden; jeg vilde vise Præsten, at jeg ikke var bange for ham. Som jeg ventede modtog han mig ganske studs, og, da jeg spurgte til Svarten, lod han nogle Ord falde om Snyder og Bedrager, som jeg ikke syntes om. Jeg blev ham ikke Svar skyldig. Jeg mindede ham om, at jeg paa det Indstændigste havde fraraadet ham at befatte sig med Hesten, og at han saa godt som truede sig til Hesten. Til Slutning blev vi dog nok saa gode Venner. Svarten havde snart vist sig at være, hvad jeg havde sagt — et Trold, ja „en ren Djævel," sagde Præsten. Den første Gang, Præsten kjørte med ham, skilte han sig med Rub og Stub, og Præsten selv var ved et rent Guds Under sluppet fra det med Livet. Det var med Nød og neppe de fik Tag i Svarten igjen og fik ham paa Stalden, og der stod han til Skræk for Drengene, indtil en Svenske skilte Præsten af med den til en Spotpris.

Kapitel 6.

Hvorledes Folk kan lokkes.

Jeg kom ofte paa mine Vandringer ind paa en Gaard, som beboedes af et Par aldrende Folk; Konen, som hed Kari, havde i mange Aar ønsket sig et Slaguhr, men Manden, Halvard hed han, vilde aldrig høre paa det Øre, endskjønt de var i god Forfatning.

Imidlertid kom jeg aldrig paa Gaarden, uden at Kari snakkede om Klokken og bar sig ilde for, at Halvard var saa urimelig at negte hende en saadan ubetydelig Ting, — og det uagtet hun havde bragt ham i Medgift, jeg mindes nu ikke hvormange Hundrede Daler og hvormange Kjyr og Sauer. Halvard paa sin Side gik som oftest ud, naar Klokkesnakken begyndte, eller han gav sig til at hamre paa en eller anden Ting for at overdøve Kjærringen. Jeg var ganske lei dette evige Snak om denne Klokken, men de var gode Kunder, og jeg maatte af den Aarsag finde mig deri.

Engang traf jeg Konen alene, og, da hun begyndte med Klokken sin igjen, faldt det mig ind, om det ikke skulde være muligt at faa en Ende paa den Ting, og, medens hun kogte Kaffe til mig og snakkede

ietvæk om Klokken, blev jeg enig med mig selv, hvorledes jeg skulde bære mig ad.

„Hvad vil Du give mig, Mor," sagde jeg endelig, „hvis jeg fik'n Halvard til at kjøbe et Slaguhr?"

„Hvad siger Du, Per?" sagde hun og satte Kaffekjedelen fra sig paa Bordet og sig selv paa Bænken med et Ansigt, som om hun havde hørt den forunderligste Ting i Verden. Naar Kvindfolkene rigtig har Lyst paa en Ting, saa har de det heftigt. Kari var derfor ganske skjælvende i Maalet, da hun gjentog sit Spørgsmaal: „Hvad siger Du, Per?" Men, inden jeg kunde faa svaret hende, kom hun hen til mig og tog min Haand og sagde saa ivrigt, som om det gjaldt Liv og Død: „Ja kunde Du det, Per, skulde jeg forskylde Dig det, saa Du ikke skulde angre det."

„Nu, hvad vilde Du da give mig?" spurgte jeg leende.

„Aa, Du bare narrer mig," sagde hun, da hun saa jeg lo, og satte et rigtig ynkeligt Ansigt op, saa jeg maatte storskratte.

„Nei, — det er mit ramme Alvor," svarede jeg, da jeg kom til Mæle igjen for Latteren.

„Ja, da vilde jeg give Dig et Par rigtig gilde Kirkevotter," sagde hun, — „og — og endda et Brystdugsemne af den sidste Væven min."

„Det er ikke saa ilde det", mente jeg, „men Du maa endnu love mig en Ting".

„Hvad er det?" spurgte hun. „Har jeg det, skal Du faa det."

„Du maa love mig aldrig at prutte med mig paa Varerne mine for Eftertiden," sagde jeg.

„Nei, nu er Du urimelig Per," sagde hun. „Det gaar umulig an. Jeg kan da ikke give Dig, hvad Du forlanger. Det er da Ingen, som gjør det."

„Da maa jeg gjøre det bestandig hos Kjøbmændene i Kristiania," svarede jeg: „De har ingen Prutningsmon, de Karene. Vil Du have det eller vil Du ikke, hedder det der."

„Ja, saa faar Du vel rigtig Godtkjøb da," sagde hun.

„Jo, det ved jeg vist," svarede jeg. „Nei — de forstaar at tage sin Mon, de Karene, og altid Pengene i Haanden. Nu da, Kari, er det et Ord, eller skal vi ikke tale mere om den Tingen?"

„Jovist, jovist vil vi tale om den," sagde hun ivrigt. „Men mener Du, det lader sig gjøre? Han Halvard er saa urimelig i dette Stykke, saa rimelig Mand han ellers er."

„Det skal bli min Sag, det,“ svarede jeg. „Blir det ved det, jeg har sagt?“

„Ja da, Votterne og Brystdugsemnet skal Du faa,“ svarede hun.

„Og aldrig prutte med mig mere,“ tilføiede jeg og rakte Haanden frem.

„Ja, ja da, lad saa være,“ svarede hun og slog til.

„Men saa maa Du ikke nævne et eneste Ord derom til han Halvard,“ svarede jeg.

„Vær uræd for det,“ forsikrede hun.

Jeg lovede da at have Klokken med næste Gang, jeg kom, og dermed gik jeg.

Et Par Maaneder senere indfandt jeg mig atter paa Aalrud og havde ganske rigtig et Slaguhr med.

Halvard var ikke inde, da jeg kom, og Kari kunde ikke se sig mæt paa Uhret, da jeg fik det udpakket.

„Men nu maa Du skaffe mig Redskab til at sætte det op paa Væggen,“ sagde jeg. „Jeg maa have et Par Fjælestubber til Knægter og saa Spiger og Hammer.“

„Men hvad vil han Halvard sige,“ sagde Kari, — da hun bragte mig det Forlangte.

„Lad det bli min Sag,“ svarede jeg. „Men ti kun bare stille og lad mig snakke med'n.“

Jeg havde allerede faaet Knægterne tildannet og holdt paa at slaa dem op, da Halvard traadte ind i Stuen.

„Hvad gaar her for sig?“ sagde han med en forundret Mine.

Jeg gik hen til ham og hilste og takkede for sidst og sagde:

„Jeg har bedet hun Kari om Hus for en Klokke her nogen Tid, og Du kan vel vide,“ lagde jeg til og lo, „at jeg ikke har behøvet at bede to Gange om den Ting, saa forhærd som hun er efter Klokker.“

Halvard saa med et mistænkeligt Blik paa Konen, som puslede med Uhret og lod Hammeren slaa paa Klokken den ene Gang efter den anden.

„Nei, det tror jeg vel,“ sagde han endelig. „Men hvad skal det betyde, at Du laaner Hus til Klokken din hos mig? Og hvad vil Du med'n oppaa Væggen?“

„Jo, det skal jeg sige Dig, Halvard,“ svarede jeg. „Han Kittel Storaasen har bestilt denne Klokken hos mig.“

„Kittel Storaasen!“ udbrød Kari og havde nær sluppet Uhret i Gulvet.

„Ja, er det saa rart, det?“ sagde jeg og blinkede til hende med Øinene.

Hun skjønnede strax Meningen. Kvindfolkene er utrolig gløg, de, og svarede raskt: „Ja, det synes jeg rigtignok er rart, at han Kittel Storaasen har Raad til at have Slaguhr, naar han Halvard Aalrud ikke har det. Jeg tænker, vi kan kjøbe 10 Uhr for hvert 1 han Kittel kjøber.“

„Naa da,“ sagde Halvard ærgerlig, „skal vi nu begynde paa den Visen igjen! Men ellers tænker jeg, han Kittel Storaasen har bedre Brug for Pengene sine; det var bedre, han betalte mig Renterne af det Hundrede, han laante hos mig ivaares. Det skal jeg ogsaa lade ham vide næste Gang, han kommer og klynker og klager og ber om Henstand.“

„Ja, det kan saa være det,“ sagde jeg og begyndte atter at stille Klokken op; „imidlertid er Du vel saa snil at lade Klokken staa her til jeg kommer her næste Gang, ti jeg har ikke Tid denne Gang at gaa op til Storaasen med den. Jeg maa skynde mig i Byveien i denne Dag, da jeg har et nødvendigt Ærinde i Byen.“

„Ja vist kan Klokken faa være her,“ sagde Halvard, „men jeg skjønner ikke, hvad den skal oppaa Væggen.“

„Jo, det skal jeg sige Dig,“ svarede jeg, „Uhrene har ikke godt af at staa, de bør bestandig gaa.“

„Det var da forunderligt,“ sagde Halvard, idet han gav sig til at hjælpe mig at stille op Uhret. „Klokkene kan da ikke gaa bestandigt; nu har Du jo baaret det flere Dage.“

„Ja, det kan ikke undgaaes somme Tider,“ svarede jeg; „men ilde er det, og rent galt vilde det være, om den skulde blive staaende lige til jeg kommer tilbage, ti det blir nok over een Maaned, før jeg atter kommer paa denne Kant.“

„Nu saa kan da hun Kari faa Leilighed til at styre sin Lyst paa Klokker engang,“ sagde Halvard og lo, idet han rakte mig Lodderne for at hænge dem paa.

„Du da!“ puttede Kari. „Den Lysten faar jeg ikke styret, før jeg kalder en Klokke min egen; men Klokke vil jeg have, det siger jeg Dig, Halvard; før faar Du ikke Fred.“

„Vi skal blive To om det,“ mente Halvard. „Saalænge Solen

staar paa Himlen har vi ikke Brug for Klokker; det er bare Overdaadighed."

„Men naar nu Solen ikke staar paa Himmelen?" spurgte Kari: „I 6 Uger ser vi ikke Solen paa Aalrud."

„Da har vi Stjernerne," svarede Halvard; „de gaar sikrere end nogen Klokke."

„Aa, Du snakker, som Du har Vet til," skjendte Kari.

„Faa Du bare han Halvard paa Trua," sagde jeg, „saa skaffer jeg Dig Magen til denne Klokken hans Kittel."

„Tak skal Du have, Per," sagde Halvard; „men bry Dig aldrig; saalænge jeg lever kommer der ikke Klokke paa Aalrud."

„Jamen nu er den nu engang der," sagde jeg leende, idet jeg stillede Viserne efter Lommeuhret mit. „Vil Du passe at trække den op hver 8de Dag, er Du snil."

Halvard lovede dette, og jeg tog Afsked. Kari tog ikke Øinene fra Uhret og mærkede knap, at jeg gik.

Jeg blev baade 2 og 3 Maaneder borte, førend jeg igjen kom til Aalrud. Da jeg endelig kom, fandt jeg, at det havde gaaet som jeg ventede.

Jeg fandt Uhret i god Gang. Halvard havde ikke forsømt at trække det op en eneste Gang sagde Kari og lo fult. Manden sagde Intet. Jeg takkede nu saameget for det Bry, han havde havt med Uhret og for, at de havde undt det Husly saalænge. Jeg lavede mig til at tage det ned af Væggen, men Halvard standsede mig med det Spørgsmaal, hvad Prisen var for den Klokken.

„Hvad!" udbrød jeg leende; „Du vil da vel aldrig kjøbe Klokke, Du Halvard."

Halvard kløede sig i Hovedet og svarede med en halv skamfuld Mine:

„Jeg faar vel ikke Fred for Kjærringen før, og er Prisen ikke altfor urimelig, kjøber jeg den kanske."

„Ja saa," sagde jeg og satte op et betænkeligt Ansigt; „det var ilde, jeg ikke vidste det, da jeg var i Byen; thi nu kommer jeg nok ikke der paa et halvt Aars Tid."

„Jeg kan da vel faa denne Klokken der," sagde Halvard og saa ligesaa kjærligt paa den nu som han, da den kom, saa sur ud. „Mine Penger er da vel ligesaa gode som han Kittel Storaasens, ved jeg."

„Ja, det forstaar sig," svarede jeg; „men jeg har for længe siden lovet han Kittel Klokken, og jeg maa holde, hvad jeg har lovet."

Men nu saa Kari den Fordel, hun havde vundet over Manden, og som et ægte Kvindfolk skyndte hun sig at sige:

„For min Skyld behøver ikke han Kittel Storaasen at vente paa Klokken sin. — Jeg bryr mig ikke større om Klokke heller, jeg; den bare uror Folk om Natten."

„Saa," sagde Halvard, „er det saa nu igjen; nu har den Kjærringen i mange Aar regjert om slig en Klokke, men ikke før har hun havt en et Par Maaneder, saa er hun lei'n. Ja disse Kvindfolka, disse Kvindfolka!"

„Ja, ja," sagde jeg, som godt saa, hvad Klokken var slagen, som man siger, „saa kan jeg tage ned Klokken, naar det skal være."

„Aa nei," sagde Halvard ganske modfalden — „vi Karfolka er nu saa troskyldig, vi, — lad Du Klokken bli, hvor den er; jeg beholder'n, saa skaffer Du han Kittel Storaasen en anden; det har vel ikke saa stor Hast med ham; jeg indestaar dig for, Du ikke faar Penge hos ham for Klokken."

Jeg havde Moro af at plage han Halvard endnu lidt og sagde:

„Jeg kan nu ikke vide, hvorledes det har sig med Kontanter for han Kittel, men jeg faar nok mit, det har ingen Fare; Kittel er en god Kunde."

„Aa ja, det tror jeg nok," svarede Halvard med en Kaldflir; „han er rimelig at komme tilrettes med; naar det er Noget, han vil have, tager han det ikke saa nøie, om han lader Smørpundet gaa 1 Mark billigere, end andre Folk sælger det for."

„Ja," sagde jeg, „han er ganske rimelig at handle med og derfor vil jeg heller ikke narre ham med Klokken, som han for længe siden skulde havt." Med disse Ord gik jeg hen til Uhret.

„Nei stop nu, Per," sagde Halvard og holdt mig tilbage; „Klokken blir, hvor den er. Skal enten han Kittel eller jeg vente, saa er det ikke mer end billigt, at han venter; jeg venter saa ofte paa ham. Nu er jeg engang vant til Klokken, og jeg vilde savne den, om den kom bort."

Se, der slap det ud, det var netop paa at „Vanen er den anden Natur," jeg havde gjort Regning i nærværende Tilfælde. Jeg vidste af Erfaring, at selv den mindste Ting savnes, som er bleven os kjær ved Vanen. Man gjør vel i at passe sig for „Vanen;" vi vænnes ligesaa let, ja besynderlig nok, kanske snarere til det, som er Ondt, end til det, som er Godt.

Jeg gjorde ingen flere Indvendinger med at lade Halvard be=beholde Klokken, ti jeg vidste nok, at det ikke var vanskeligt at stagge Kittel Storaasen, som jeg virkelig havde lovet et Uhr. Jeg tog mig imidlertid vel iagt for at lade Halvard forstaa, at han var bleven spillet et Puds. Ingen liker at høre, at han er bleven holdt for Nar. I god Tid fik jeg de belovede Ting af Kari, som gottede sig i Stilhed over, at hun havde faaet sin Vilje frem. Men Løftet om ikke at prutte glemte hun snart.

Kapitel 7.

Den gamle Soldat.

Jeg var engang i Trondhjem, og der traf jeg tilfældigvis paa en af Gammelkarerne fra Krigen i 1808. Jeg har altid havt Moro af at høre fortælle om Begivenheder fra fordums Dage, og saaledes fik jeg Gamlingen hen i Losementet til mig, og ved at give mig i Snak med ham, fik jeg ham til at fortælle om sin Deltagelse i Krigen, og som jeg siden efter Hukommelsen nedskrev.

Jeg vil dog først forudskikke nogle almindelige Bemærkninger, da kanske ikke Enhver saa nøie mindes Sammenhængen med den sidste af de mange Krige, hvori Norge paa Grund af sin Forbindelse med Danmark havde maattet deltage, og hvori saameget Blod uden Hensigt og Nytte var bleven udgydt, og der havde kostet Norge saamanget Stykke Land og gjort det saa uselt og fattigt, som det var ved Adskillelsen i 1814.

Norge og Danmark har ogsaa saa høist forskjellige Interesser, at det ikke kunde være anderledes, hvilket man kan overbevise sig om ved blot at kaste et Blik paa Landkortet. Som man ser er den største Del af Danmark sammenhængende med det store europæiske Fastland, hvorfra Norge og Sverige er saa godt som adskilte. I de store Krige paa Fastlandet er Danmark altsaa nødt til at deltage enten det vil eller ikke, hvorimod Norge og Sverige meget vel kan holde sig nøitral, det vil sige, holde sig udenfor Krigen og passe sig selv. England er Norges og Sveriges naturlige Forbundne, ti disse Magter

i Forening kan være de eneraadende i Nord- og Østersjøen, og hele Fastlandet tilsammen skal ikke kunne røre et Haar paa vort Hoved, naar vi med vore Flaader kan værne om vore Lande. Siden Normannernes Erobring af England har intet fiendtligt Anfald paa dette Land lyktes, uagtet det har havt Haanden med i alle Fastlandets Krige, og som oftest gjort Udslaget. Er nu end ikke Norge og Sverige saa heldigt beliggende som England, saa lærer dog Historien, at Fastlandsmagterne aldrig har kunnet fæste Fod paa Halvøen, derimod har Sverige mer end en Gang ligesom England trængt dybt ind i Fastlandets Hjerte, og Gustav Adolfs og Karl den 12tes Hærtog er endnu i friskt Minde. Norge og Sverige forenede med England kan byde hele Verden Trods, ti selv det mægtige Rusland skulde kun ved et pludseligt Overfald og for en kort Tid formaa at indtage en eller anden af de mere afsides liggende Dele. I Krigene 1801—14 var Danmark som sædvanlig nødt til at gjøre som Fastlandet vilde, og det blev da saa godt som ødelagt i denne Krig, af hvilken Ulykke Norge som sædvanligt fik sin Broderpart, men det var dog denne Gang saa heldigt at kunne sige: der er Intet saa Ondt, det jo er Godt for Noget, ti det blev ved denne Leilighed kvit den unaturlige og fordærvelige Forbindelse med Danmark, hvilken dog Adskillige endnu gjerne saa fornyet af Grunde, som de selv bedst maa kjende og forsvare; men dersom Normændene ikke ganske taber Hukommelsen eller gaar rent fra Vetet, saa vil de nok afvise slige Raad med de Ord: at de har havt nok af Dansken i 400 Aar, og at de er vel tilfredse med Foreningen med Svensken, og er, som gode Naboer bør være, rede til at hjælpe hinanden, naar det gjelder paa, men forøvrigt passende sig selv uden at blande sig i hinandens Stel.

I 1808 skulde da atter Norge sætte til for Danmarks Skyld. Sverige var som rimeligt forenet med England, der vilde tvinge Danmark til at sige sig løs fra Fastlands-Forbindelsen, hvilket var lettere sagt end gjort, ti Napoleon, som den Tid raadede over halve Europa, var ikke at spøge med, og han forlangte, at Danmark skulde krige med England. Fordi Danmark ikke kunde sige Nei, maatte nu ogsaa Norge sige Ja, omendskjønt Intet kunde være urimeligere og mere ødelæggende for Norge end Krig med England og dets Medforbundne Sverige. Men saa gaar det, naar Kongerne handler paa egen Haand uden at spørge Folkene, der maa betale Legen, tilraads. Havde Normændene havt Valget, vilde de ikke have været med i en eneste

af Danmarks Krige, urimelige som de har været alle tilhobe, som oftest blot om en malet Krone mere eller mindre i Vaabenskjoldet eller et Navn mere eller mindre i den kongl. Titel. Men nu er de Tider forbi, nu maa Kongen spørge Folket først, førend han drager afsted, om det vil være med, og vil det ikke, saa faar han smukt blive hjemme, hvis han ikke som Ridderen i de gamle Eventyr vil drage ud i Striden alene. Men lad os nu se, hvorledes det gik til i Krigen 1808. Denne Krig førtes med sædvanlig Forbittrelse hos Norske og Svenske, der i umindelige Tider vare blevne vante til at betragte hverandre som fødte Fiender; Folkene vidste ikke, hvorfor de stred; de vidste blot, at Striden afstedkom megen Ulykke, at mangen brav Karl satte Livet til, medens Kone og Børn maatte sulte hjemme, fordi Forsørgeren var borte, hvoraf Fattigdom og Elendighed var Følgen, især i de Dele af Landet, hvor Krigen førtes. De Danske indbildte listigen Nordmændene, at Svensken tænkte sent og tidlig paa at tilføie dem alt muligt Ondt, saaledes at en Svenske i Nordmændenes Øine var det værste Udyr paa Jorden, hvormed Kvinderne skræmte Børnene, naar disse var uskikkelige, saa at disse, naar de blev voksne, med den bedste Villie af Verden slog Svensken ihjel og troede ret at have gjort en god Gjerning. Endnu den Dag idag kan meget gamle Folk ikke faa i sit Hoved, at Svensken mener det ærligt med os og kan slet ikke tænke sig nogen anden Fiende end — Svensken, der paa sin Side aldrig har baaret noget Nag til Normanden, men tror heller ikke, at denne mener det ærligt med Venskabet. Skam faa dem, der sætter slig Splid imellem Medmennesker og Kristne, at Fiendskabet ligesom indsuges med Modermelken! Skam har de ogsaa faaet og vil de faa. Nu taber sig dog Hadet for hver Dag, og Normænd og Svensker, der er opvoksede under Foreningen, agter og elsker hverandre og er enige om at ville forsvare med Liv og Blod den Halvø, som deres Lande danner, og som de har beboet i saamange Aarhundreder, og vi har nu kun en fælles Fiende, som Svensken hader værre end Pesten, og det er — Russen, der lurer paa os som Rovdyret paa sit Bytte, men saalænge vi blir enige, kan han bare komme, om han tør.

Men det er paatide, jeg kommer tilbage til Gamlingen min, som imidlertid havde gjort sig tilgode med en Pibe Tobak og et Glas Øll. Han hed John Røsberg, Romsdaling af Fødsel, et Navn, som jeg tænker vil minde mere end en af Læserne om fordums Dage,

ti endnu lever Adskillige omkring i Landet af dem, der var med i Trangen og paa Lier og flere Steder.

Jeg tænker, det vil more disse gamle Krigsmænd at gjøre en Tur med mig over hine Valpladse og at kalde tilbage i Erindringen hine Trængselens Dage, som man ser tilbage paa med den Stolthed, som Følelsen af at have vovet Liv og Blod for Fædrelandet berettiger til.

John Røsberg led i 18 Aar af Følgerne af et i Trangen modtaget Saar; han tilbragte disse Aar dels paa Sygehuset, dels paa Sygeleiet i sit Hjem, hvor han maatte se Kone og Børn lide Nød, fordi han ikke kunde arbeide, og Staten gav ham kun 20 Spd. aarlig, en Erstatning for saa store Opofrelser, der ikke staar i Forhold til, hvad Folk i høiere Stillinger faar i Pension, uagtet de ikke engang har udsat sig for at blive vaad om Fødderne.

John Røsberg var dengang, jeg talte med ham, 70 Aar gammel og takkede Gud at han var saapas, at han endnu kunde gaa paa Dagarbeide, ti, sagde han, hvorledes skulde det gaa mig og min gamle i Kummer og Gjenvordigheder udslidte Kone, naar jeg ikke orker mere?

Dog, jeg vil nu lade Manden selv fortælle sine Hændelser og bare ønske, at Vorherre, naar han ikke orker at arbeide længere, vil give ham og hans Hustru Plads i hine Boliger, hvor man ikke kjender til Kummer og Nød.

Det var den 13de Marts 1808, en Søndags Morgen, at vi drog ud af Trondhjem, Alle unge og friske og modige og begjærlige efter at maale os med Fjenden; men ak! Mange saa ikke mere sit Fødested; de lagde deres Ben tilhvile i fremmed Jord eller at bleges under Grændseskogenes Træer; Mange, der nu drog syngende bort i deres Ungdoms fulde Blomstren, vendte tilbage som Krøblinger eller hilseløse for Livstid. Jeg stod ved 1ste Division af 2det Regiment; der var i det Hele 4 Divisjoner og et Kompani Skarpskytter. Regimentschefen, General Schmettow, kommanderede ikke selv, men Major Ræder i hans Sted; man fortalte, at Aarsagen var, at General Schmettow ikke kunde forliges med Staffeldt, den høistkommanderende General næst efter Prinds Christian August. Divisjonscheferne var: 1ste Div. Kaptein Johan Lied, 2den Div. Kaptein Knoff, 3die Div. Major Stang, 4de Div. Kaptein Nægler. Skarpskytterkompaniet kommanderedes af Kaptein Sigholt og under ham Løitnanterne Stibolt og Vestby. Ved 1ste Divisjon vare Løitnanterne

Lange og Timme ansatte. Vi var vel omkring 500 Mand tilsammen, hvoraf omtrent 400 kom tilbage efter 20 Maaneders Forløb. De Øvrige blev et Offer dels for Fiendens Sværd, dels for Sygdom og især det Sidste. Det var ikke den Tid sørget saaledes for Soldaten som nutildags. Vi marserede i en klingende Kulde i vore snaue Munderinger og trange Bukser; vi vidste ikke den Tid af Kaputkjoler, men Blodet var varmt, og vi følte ingen videre Uleilighed af Kulden. Efter en temmelig forceret Mars — omtrent 5 Mile om Dagen — hvorved, som det hedder i Visen*): „Selv de Store og Stærke tidt bleve baade saare og trætte" ankom vi til Elverum, hvor vi forblev omtrent 14 Dage og havde der gode Dage. Endelig kom en Nat Marsordre til Soløer. Svensken skulde have vist sig. Da vi samledes om Natten ved Hernæs Kirke, negtede vi at marsere længere. Det var en slem Begyndelse paa Krigen, men vi havde vore gode Grunde for at handle saaledes. Ved Udmarsen fra Trondhjem var vi blevne tilsagte fuld Lønning og Ranson, men, da det kom til Stykket, vilde man forholde os Ransonen; vi vidste vel, at det intet nyttede at klage, derfor oppebiede vi en Leilighed, da vi kunde sætte de gode Herrer Kniven paa Struben og tvinge dem til at lade os vederfares Retfærdighed. Denne Leilighed tilbød sig nu, da vi, som sagt, gjorde Holdt ved Hernæs Kirke for samlede at marsere. Vi satte os paa begge Sider af Veien i Sneen og negtede at marsere videre, før vi havde faat vort Tilkommende. Der maatte da sendes Bud til General Staffeldt og Ræder, der havde Kvarter paa Grundset; det varede heller ikke længe, før de kom ansættende i fuldt Firsprang, og Generalen tilspurgte os da, hel bister i Hu, om vi vovede at negte at marsere. Dertil svarede vi, at vi vilde marsere øieblikkeligen, saasnart man opfyldte vort billige Forlangende. Efter at nu Generalen i nogen Tid havde samtalet med Major Ræder, kom han atter hen til os og sagde, at Alt, hvad der var blevet os lovet, skulde blive opfyldt, naar vi blot nu vilde lyde ham i Et og Alt og vise os som raske og modige Gutter. Dette lovede vi med et enstemmigt: Ja, og gjorde os straks færdige til at marsere. Da vi kom til Soløer, blev vi indkvarterede paa Gaardene Baltebøl, Lundeby, Lemmingen (Hovedkvarter) o. fl. St. Feltvagter blev udstillede paa den vestre Side af Vermundsjøen for at passe paa Svensken, der laa mandstærk i Leir paa den anden

*) John Røsberg har besunget hele Felttoget i en Vise, der den Tid var meget udbredt baade i Skrift og Tryk.

Side af Sjøen. Vi led meget ondt her; om Dagen tøede Solen, saaledes at Sneen var som et Skum, og om Natten frøs det, saa Sneen blev saa haard som Is. Gjennemblødt om Dagen frøs Fodtøiet om Natten fast til Benene; Feltvagterne var udstillede hist og her ved nogle usle Fintorper, der ikke rummede mange Mand, de Øvrige maatte, hvorledes Veiret end var, finde sig i at ligge paa den blotte Sne i sine tynde Klæder. Hvert Øieblik allarmedes vi af Fiendens Skinangreb eller Bevægelser, ti da man kunde se Alt, hvad han foretog sig, gik Allarmtrommen, saasnart han viste sig paa Sjøen, og vi maatte rykke ud hvert Øieblik; men ikke før havde vi indtaget de anviste Stillinger, før Svensken atter vendte om. Endeligen kom han for Alvor den 13de April under et tæt Snefog og satte sig fast i Husene i Skarbukilen, men retirerede atter, efter at Kommandøren var bleven saaret; nogle Dage senere prøvede han atter at trænge frem ved Udnæsset, men dreves ogsaa der uden Vanskelighed tilbage. Begge Gange antog vi, at Fienden kunde være bleven aldeles overvældet, men saasnart Fienden blæste Retræt, lod ogsaa Staffelt slaa Appel. Der herskede en stor Misnøie med denne General, og den Tro var almindelig blandt Tropperne, at han spillede under Dække med Svensken. Endeligen oprandt den 25de April og med den Slaget i Trangen, hvor jeg blev gjort hilseløs for mit hele Liv. Kl. 4 om Morgenen gik Allarmtrommen; det var en mørk, sludfuld Morgen; vi skyndte os just ikke saa farligt, da vi var blevne saa vante til denne blinde Allarm, at vi tænkte, det ikke var Andet nu heller; Feltvagten vilde vel lade høre fra sig, mente vi, men Svensken havde dennegang taget en ganske anden Vei, end han pleiede; istedetfor at gaa paa den østre Side af Flisenelven gik han denne Gang paa den vestre og lod saaledes Feltvagten bag sig, idet han svingede ind paa den Vei, der gaar igjennem Trangen. Heldigvis var dog Vedetterne saa betimeligt blevne ham var, at vi kunde faa Tid til at besætte Skogen paa begge Sider af Veien, inden han var kommen ud af Passet. 1ste og 4de Divisjon gik da Fienden imøde, medens 2den og 3die Divisjon ad Omveie og ved at gaa over Flisenelven to Gange kom ham i Ryggen. Fienden var 600 Mand stærk og vore to Divisjoner udgjorde knap Halvparten. Da nu Fienden trængte frem i Kjæde, truede han med at omringe vor korte Linje, og Frygt herfor bevægede formodentligen 4de Divisjon til temmelig overilet at retirere, hvorved ogsaa 1ste Divisjon nødtes til at trække sig tilbage.

Uagtet 4de Divisjon atter bragtes til at staa ved Generalens Tilkomst, vilde vi dog ikke have formaaet at modstaa Fjendens Overmagt, dersom ikke 2den og 3die Divisjon i rette Tid var kommet Fienden i Ryggen. Saasnart denne opdagede dette, retirerede han øieblikkelig og meget ilsomt i Haab om at naa den Bøining i Veien, som gik mod Nord, altsaa tilbage til Vermundsjøen, men det var for silde; Tilbagetoget var ham afskaaret, og han stødte paa Modstand just i det Øieblik, han vilde stige op af den dybeste Del af Passet. Under det Vindstille og den tunge Luft, der den Dag herskede, lagde Krudtrøgen sig ganske tæt ved Jorden, saa 2den og 3die Divisjon ikke bemærkede Fienden, førend de stødte sammen, den Ene færdig at stige ned og den Anden op ad Fjeldskrænten. Imidlertid trængte nu ogsaa 1ste og 4de Divisjon paa, og begge Afdelinger kom hverandre saa nær, at man vilde paastaa, at i Forvirringen og i den tætte Røg Mange paa begge Sider rammedes af sine Egnes Kugler. Fienden var imidlertid aldeles indesluttet, og efter at han forgjæves havde søgt at slaa sig igjennem 2den og 3die Divisjon, raabte han gjentagne Gange: Pardon. Det varede dog nogen Tid, inden Kampen ophørte, dels fordi man ikke kunde finde de Høistbefalende*), der alene var berettigede til at give Befaling til Kampens Ophør, dels fordi Folkene var blevne rigtig varm, og da er de ikke gode at styre. Jeg maa dog nu gaa noget tilbage i min Fortælling; jeg blev nemlig allerede i Begyndelsen af Slaget saaret og maatte begive mig bort, men mine Kammerater fortalte mig siden saa omstændeligen, hvorledes det gik til fra først til sidst, saa jeg ikke kunde vidst bedre Besked, om jeg havde været med selv den hele Tid. Jeg vil nu først fortælle, hvorledes det gik til, at jeg blev saaret. Vi laa, som sagt, i Kjæden, efterat vi paany var rykkede frem, da 2den og 3die Divisjon faldt Fienden i Ryggen. Medens vi nu skjød af al Magt, kom en Kugle og streifede min Sidekammerat i Siden, medens den blev siddende i min Skulder; den gjorde os Begge udygtige til videre Deltagelse i Fægtningen. Løitnant Timme, der laa nogle Skridt bag mig, skar straks Kuglen ud, ti der var vel etslags Doktor, men om han var tilstede under Fægtningen, ved jeg ikke; derpaa slæbte jeg mig saa godt jeg kunde ned i Bygden til Kvarteret, men rak med Nød og neppe frem formedelst

*) Udg. har ladet sig fortælle af en Mand, der under hele Affæren var ved Staffeldts Side, at denne som en forsigtig General holdt sig udenfor Skudvidde, ja kunde ikke engang fordrage den pibende Lyd af Kuglerne.

Blodtabet og Pinen. Det var om Formiddagen jeg blev saaret, og først om Aftenen blev jeg paa en Vis forbundet. I samme Stue som jeg laa ogsaa Kaptein Dreyer, der var bleven rammet af 7 Kugler og døde Dagen efter. Han affyrede mange Skud paa Fienden, medens 2 Menige bestandig ladede for ham; man paastod, at han med Forsæt udsatte sig for Fiendens Kugler, der ogsaa altfor sikkert traf ham.

Efterat, som jeg før fortalte, Svensken havde bedet om Pardon, og endeligen Staffeldts Ordre standsede Myrderiet, toges omtrent 450 Mand tilfange foruden Officererne; den svenske Kommandør, Oberst Gahn, blev taget liggende i sin Slæde, da han endnu ikke var helbredet af det Saar, han fik i Skarbukilen. Det lyktes en Løitnant med 59 Mand at undkomme under Slaget, men han blev indhentet den næste Dag og tilligemed Alt, hvad der fandtes af Folk og Ammunisjon i Svenskens Leir ved Vermundsjøen, ført til vort Hovedkvarter. Om Natten blev Fangerne indespærrede i Aasnæs Kirke, og den næste Dag begroves de faldne Svensker i 2 store Grave; Antallet beløb sig til henved 100, dog fandtes der, da Sneen gik bort, flere Lig paa Kamppladsen; Svensken brugte nemlig at grave sine Døde ned i Sneen straks, efterat have afført dem Klæderne. Fangerne blev transporterede ind paa Hedemarken og der fordelte paa Gaardene, hvormed de, efter deres eget Sigende, var vel tilfredse, da det ikke kunde blive værre for dem, end det havde været den hele Vinter, mente de. Det vistes ogsaa for, at de havde Grund til at glæde sig over Fangenskabet, da Udvekslingen fandt Sted den næste Sommer; de var i godt Hold og godt opklædte, medens de norske Fanger ved sin Tilbagekomst saa ud som Benrade og havde næsten ikke Klæder paa Kroppen og slet ikke Sko paa Fødderne. De klagede gudsjammerlig over, hvor ondt de havde lidt; Bønderne, hos hvem de var indlagde, havde drevet dem som Dyr, ja, de havde maattet forrette ordentlig Hestearbeide, idet de var blevne spændte To og To for Slæder og kjørte til Skogen efter Ved.

Dagen efter Slaget i Trangen fik vi Ordre til at bryde op til Eidskogen, hvor Hovedkvarter toges paa Helgenæsset. De Saarede blev tildels kjørte, men de, som kunde gaa, maatte vade afsted i Snevandet; iblandt de Sidste var jeg; mit Saar ansaaes ikke for farligt, og paa Mathed nær efter Blodtabet følte jeg ingen Uleilighed deraf i Begyndelsen; men ved Vanrøgt, ved Kulde og Væde blev det senere meget slemt; det blev ikke paa mange Aar rigtig lægt fra Bun-

den. Ihvorvel jeg ikke kunde gjøre egentlig Tjeneste, delte jeg dog alle mine Kammeraters Lidelser, hvoraf Hungeren ikke var den Mindste. Den 17de Mai forlod jeg Lazarettet, om det kunde kaldes saaledes, paa Helgenæsset og begav mig til min Division, hvor jeg indtraf den følgende Dag, netop som Træfningen paa Jaren stod, hvor Kaptein Sigholdt blev saaret i Armen. Svensken retirerede ind i sit eget Land og kom ikke mere tilbage paa den Kant. Jeg kom ikke med i Fægtningen, men forblev ved Trosset. Den hele Sommer forløb under Feltvagttjeneste; Afløsning skede hver 5te Dag; men Klæderne kom ikke af Kroppen oftere end der blev byttet Skjorte, og det var ikke saa ofte, da det ikke var synderlig bevendt med Ombyttet eller Forpleiningen i det Hele taget; derfor herskede ogsaa megen Sygdom, der bortrev mangen rask Gut; jeg var mere syg end frisk, ti ikke før var mit Saar tilsyneladende lægt, og jeg havde begyndt at gjøre Tjeneste, før det atter brød op. Om Sommeren 1809 sluttedes Vaabenstilstand; vi blev dog i vore Stillinger og patrullerede idelig langs Grændsen; det Samme gjorde Svensken, og vi traf ofte sammen med dem, og vi snakkede med dem i al Venskabelighed, begge Parter lige lei af Krigen og ønskende os hjem igjen. Om Høsten sluttedes endeligen Fred, da Prinds Christian August blev valgt til svensk Tronfølger, og en Maaned før Jul marserede vi hjem. Vor Glæde var vel stor, men, Herre Gud, hvilken Forskjel der var mellem nu og for 20 Maaneder tilbage: Dengang var vi lutter Liv og Munterhed, nu var de Fleste af os udtærede og afkræftede af Strabadser, Hunger, Sygdom og Saar. Vi syntes vi var blevne gamle med Et, og mange af os blev aldrig, hvad vi havde været, og imellem dem var jeg. Det var med Møie, at jeg slæbte mig til Trondhjem, og Sygehuset blev mit stadige Opholdssted i henved 20 Aar. I 1815 fik jeg Afsked som uduelig til Krigstjenesten med en Pension af 20 Spd. om Aaret, som Gud ved jeg redeligen har fortjent ved Opofrelsen af min Sundhed og Lykke. Ja, frygtelig er Krigen; Gud bevare Land og Folk for den; og ve den, der letsindigen styrter et Land i slig Ulykke; han har visseligen et stort Ansvar baade for Tid og Evighed!

Ved Guds besynderlige Naade nyder jeg dog nu i mine sidste Leveaar, efter Naturens Orden snart ved Enden af min Vandring, en bedre Helbred end jeg har nydt siden Udmarsen i 1808, og jeg har nu blot en Bøn til Gud, næst efter den om en salig Ende, at jeg maa faa nyde den Helbred, jeg nu har, til min Dødsdag.

Kapitel 8.

Skoleholderen.

Jeg kom engang paa min Vandring ind paa en Gaard, hvor Omgangsskolen just holdtes, Noget, som da rigtignok hendte mig ofte, men dennegang traf det sig saa, at Skoleholderen var en gammel Skolekammerat af mig. Af den Grund slog jeg mig tilro den Dag, da vi havde meget og mangt at snakke sammen om, siden vi ikke havde seet hverandre paa over 20 Aar. Men jeg vil begynde med Begyndelsen.

Du har vel været i et Kværnhus, kjære Læser? Nu, jeg var omtrent saaledes faren ved min Indtrædelse i Skolestuen, som naar man kommer ind i et Kværnhus, hvor et Par Kværner er i fuld Gang.

Jeg kunde knap komme ind af Døren for et Slædemejemne, som en Mand økſede paa; to Piger sad og spandt; et Kvindfolk sad i Peisen og stellede med et Svøbelsebarn, der skreg af fuld Hals; en gammel Kal holdt paa at faa Uhret i Slag. Dette her synes nu at kunne gjøre Sjau nok, men hvad havde det at betyde mod den bedøvende Surr af 30—40 Unger, der sad eller rettere sagt var pakket sammen rundt om et Bord, som Sild i en Tønde, og læste udenad — Alle paa engang, i Munden paa hverandre. Mundbruget gik ligegodt om end Tankerne i de smaa Hoveder, der var vendt mod Døren, dreiede sig om de rare Sager i „Kræmmerens" Skræppe. Jeg kunde tydeligt læse i en liden vakker Guts spillende Oine en hel Historie om „Trøieknapper," som han skulde have, og Lokrits, som han vilde have paa Kjøbet o. s. v. Jeg er vis paa, der blev læst meget Andet end om Budordene i dette Dieblik. Jeg mindes godt fra min egen Skolegang, at der i denne Udenadslæsnings-Time blev læst meget Andet end Guds Ord. Jeg mindes godt, hvorledes jeg engang fik mig en dygtig Lusing af Skoleholderen, fordi jeg sprudede ud i en Latter midt under Læsningen. Vi læste paa Budordene, og min Sidekammerat læste meget andægtigt istedetfor: „Du skal ikke slaa ihjel" — „Du skal faa Juling." Ved at høre dette brast jeg i Latter og blev fremkaldt af Skoleholderen for at gjøre Regnskab for Latteren, og, da jeg ikke vilde røbe min Kammerat, fik jeg mig et Par Oredasker, saa det sang i Hode mit. En anden Gang hørte jeg en skinhellig Jentunge skrige af fuld Hals: Giv os idag Smør og Kage.

Vi, som hørte det, kom bare lidt ud af Duren, men vi rettede os snart igjen. Det var en meget slet anvendt Time denne Udenads-læsnings-Timen; det havde været meget bedre at lade os lege „Svi-brændt". De seminarilærte Skoleholdere vilde ikke vide af denne Udenadslæsningen i Kor, men han Bedstfar og a Bedstmor rystede paa Hovedet over Afskaffelsen af de gamle Skikke; denne Korlæs-ningen syntes dem det bedste ved hele Skolen, og det Skolebarn, som skreg høiest, var i deres Tanker det flinkeste.

Men lad mig nu vende tilbage til min Fortælling. Der stod jeg nu ved Døren, men Ingen hørte mig, endskjønt Mange saa mig, nemlig af Skolebørnene. Endelig kom en af Pigerne, som spandt, til at se i den Retning, hvor jeg stod, og duttede til Manden, der økfede, og pegede paa mig, da han saa op. Han satte Økfen fra sig og vinkede til mig, at jeg skulde følge ham ud i et andet Rum. Det var et lidet Kammer, og da Døren blev lukket, kunde man da høre sit eget Mæle, endskjønt Sjauen inde i Stuen vedvarede uafbrudt. Den ophørte først, da der skulde holdes Middag, og Skolebørnene var gaaet hjem.

Da kom Skoleholderen ud i Kammeret til mig. Jeg havde ikke lagt videre Mærke til ham før; han sad dengang oppe ved Bordenden og underviste Nogle i Skrivning, medens de Andre læste. Men da han kom ind, kjendte jeg ham straks igjen, endskjønt han var bleven baade gammel og graa, og dog var han ikke ældre end jeg, det vil sige 40 Aar. Han saa sygelig ud og saare nedbøiet. Det skar mig i Hjertet ved at se ham saaledes, naar jeg mindtes, hvilken rask Kar han var for 20 Aar siden.

„Hvor har Du været henne i alle disse Aar, Amund?" spurgte jeg, da vi havde hilst paa hverandre. „Vi maatte dog have træftes før, dersom Du havde været her i Bygden, ti jeg har da været her mindst en Gang om Aaret."

„Jeg har nok mest været paa den samme Flækken hele Tiden," svarede Skoleholderen og sukkede dybt. „Men dette Skoledistrikt har jeg rigtignok først nylig faaet; jeg havde før i mange Aar mit Distrikt op i Aasen, hvor det vel er uvist, om Du kommer."

„Men jeg forstaar ikke," sagde jeg, „hvorledes det gaar til, at Du nu ser saa meget ældre ud end mig. Jeg mener, jeg er blevet yngre, medens Du er blevet ældre. Du var engang min Overmand i alle Dele, og nu synes jeg, at jeg nok skulde drifte mig til at tage et Tag med Dig."

„Ja, det tror jeg Dig vel til," svarede Skoleholderen og smaalo. „Det er den Forskjel mellem det Liv, vi To har ført, at jeg hele Tiden har tæret paa de Kræfter, jeg havde, mens Du stadigt har øget paa."

Imidlertid blev Samtalen afbrudt, da Konen i Huset kom ind for at dække Bordet for os. Ellers var nok Skoleholderen vant til at spise med Husets Folk, men det gik da ikke an at byde slig en Kar som han Skræppe-Per Kaldgraut og Surmelk, og siden nu han Amund kjendte Kræmmeren, saa maatte'n da faa Lov at spise ud i Kamret idag. Der var Nogle inde i Stuen, som vilde se paa Varene mine, sagde Konen, og, da jeg gik derind, fulgte Amund med. Medens jeg holdt paa at pakke ud mit Kram paa Bordet, hvor nys Skolen var holdt, hørte jeg Konen bede Skoleholderen gaa ud efter et Vedfange til hende, og, da han havde hentet Veden, bad hun ham passe Vuggen, mens hun stellede med Maden til Kræmmeren. Jeg harmedes over den liden Agtelse, som det syntes mig vistes Skoleholderen, men jeg sagde Intet, det kom jo ikke mig ved.

Under Maaltidet, hvori Manden i Huset deltog, fik jeg ikke Anledning til at snakke i Fortrolighed med min gamle Skolekammerat, og Skolen begyndte straks, vi havde spist. Saaledes maatte jeg opsætte, hvad jeg havde at tale med ham om, til om Aftenen. Jeg gjorde imidlertid en Tur i et Par Nabogaarde og kom tilbage netop som Aftenbønnen skulde holdes. Jeg erindrer ikke, at jeg havde været tilstede ved en saadan, siden jeg selv var et Skolebarn, og den gjorde maaske derfor et desto dybere Indtryk paa mig. I denne Aftenbøn deltager alle Husets Folk, og naar, som var Tilfældet med Amund, Skoleholderen forstaar godt at anføre Sangen og fremsige Bønnen med Salvelse, undlader ikke denne Andagtsstund at gjøre et særegent Indtryk paa Tilhørerne. De simple, hverdagslige Omgivelser minder ligesom om de første Kristnes Forsamlinger, og man bringes uvilkaarlig i Tankerne Frelserens Forjættelse: at der, hvor To eller Tre er forsamlet i hans Navn, der er han tilstede iblandt dem. Amunds Bøn var aabenbart ikke taget af nogen Bog, men Øieblikkets Indskydelse. Jeg ved ikke, hvorledes det gik til, at den rørte Flere baade af de Voksne og Børnene til Taarer, og dog var den saare simpel. Det maatte vel komme deraf, at hvad der kommer fra Hjertet, det gaar til Hjertet, og Amunds Ord kom fra Hjertet, det var klart.

Da Slutningssalmen var sunget, gik ethvert af Børnene, som Skik er i mange Omgangsskoler, hen og rakte Skoleholderen Haanden

og takkede for den Dag. Det er en meget vakker Skik; den tjener til at befæste den gode Lærers Anseelse blandt Børnene; til Mange af dem har han et Formaningsord at sige, og Amund gjorde det som Alt med en simpel Værdighed, der klæder Religionslæreren saa godt.

Efter Aftensmaaltidet blev Amund og jeg længe siddende oppe og prate, da Værten havde begivet sig til Ro; han var træt, sagde han, ti han havde været i Vedskogen om Natten.

„Nu," sagde jeg, da han var gaaen, „fortæl mig nu, hvorledes Du har havt det i alle disse Aar, Amund."

„Daarligt nok, Per," svarede han og strøg sig med Haanden over Øinene.

„Du kunde ikke vente Andet," sagde jeg, „naar Du gav Dig til at være Skoleholder; — det er da bare Sulten, ved jeg."

„Men jeg havde saa stor Lyst til det Kald," sagde Amund, „og Du ved, hvad Ordsproget siger: Mands Lyst er Mands Liv. Jeg vidste jo, hvad der ventede mig, men jeg kunde ikke tænke paa Andet Nat og Dag, og jeg tror ikke, jeg vilde være blevet lykkeligere i nogen anden Stilling."

„Men hvad er det da, som har gjort Dig saa gammel før Tiden?" spurgte jeg.

„Det er Sorgen for det daglige Brød," svarede Amund og strøg sig atter med Haanden over Øinene.

„Og endda er Du bleven ved med Omgangsskolen i alle disse Aar," sagde jeg.

„Hvad der engang er bleven En kjært, skilles man nødig ved," sagde han, „og Skolen er bleven mig meget kjær, trods alt det Onde, jeg har døiet i den."

„Hvormeget har Du for Aaret?" spurgte jeg.

„Nu har jeg 12 Daler Aaret, svarede han, men paa de sidste to Aar nær har jeg havt 10 Daler."

„10 Daler!" udbrød jeg. „Det er jo ikke mere end en Sætergut har. Hvorledes kan Du leve af 10 Daler?"

„Ja, hvorledes kan jeg leve?" svarede han. „Det er et Spørgsmaal, som jeg har vanskeligt for at besvare. Det gik endda an, saalænge jeg var alene, men siden jeg fik Kone og Børn" — „Kone og Børn!" afbrød jeg ham. „Er Du da gift ogsaa? Og det med en Skolelærers Løn."

„Jeg har været gift i 10 Aar," svarede Amund. „Skoleholderen

er da Menneske han ogsaa; vi vil Alle den Vei, Naturen gjør sin Ret gjældende for den Fattige som for den Rige."

„Men hvem vilde vel have en Mand med 10 Daler om Aaret?" spurgte jeg.

„En meget brav men fattig Pige," svarede Amund; „naar man holder af hverandre, spørger man ikke efter Udkommet." „Jamen det er ikke fornuftigt, min gode Ven," sagde jeg.

„Kanske ikke fornuftigt, men menneskeligt er det, det ved jeg," svarede Amund. „Jeg havde dog neppe gjort dette vigtige Skridt, dersom jeg ikke som saamange af mine Kaldsbrødre fra Tid til Tid var bleven forespeilet Haabet om bedre Tider for Almuskolen. Men mens Græsset gror, dør Koen, forstaar jeg."

„Men kan Du da ikke fortjene Noget udenfor Skolen?" spurgte jeg.

„Sagen er," svarede han, „at jeg den Tid, jeg skulde lært et Haandværk eller gjort mig skikket til Arbeide, uddannede jeg mig for Skolen, og siden har det ikke villet havt noget Lag med Arbeide. Ikke heller vil Nogen gjerne have Skoleholderne i Arbeide. De har Fordommen mod sig; man tror, de ikke duer dertil, og ialmindelighed har man Ret. Desuden virker det ikke rigtigt godt paa hans Anseelse hos Ungdommen, at han gaar som en simpel Dagarbeider. Med den, der kan et Haandværk, er det en anden Sag; han kan jo rigtignok i sin Fritid tjene Noget udenom, men Skolen falder paa i den Tid, at man f. Eks. har Brug for Skrædderen og Skomageren. Snedkeren og Tømmermanden er derimod bedre faren."

„Tag Skræppen, Amund," sagde jeg leende. „Den føder sin Mand baade Sommer og Vinter."

Amund svarede hovedrystende: „Jeg er for gammel nu til at skifte Levevei; jeg faar nok blive ved Skolen saalænge man vil have mig, og siden faar vel Fattigkassen sørge for mig."

„En sørgelig Udsigt, Amund," sagde jeg. „Men end Kone og Børn da? Hvormange Børn har Du?"

„6 Børn," svarede han og sukkede.

„Gud hjælpe mig for Dig, Gut", sagde jeg. „Jeg skjønner ikke, hvorledes Du kan undgaa Fattigkassen allerede nu."

„Takket være hun Randi, hidindtil har vi sluppet," sagde Amund. „Hun er flink til at væve og spinde, og nu begynder de ældste Børn at gjøre lidt Nytte. Jeg har fæstet mig en Plads og har snilde Værtfolk, som lemper sig saavidt muligt."

„Nej, før jeg vilde være Skolelærer, som de nu behandles," sagde

jeg, „før vilde jeg gjøre Svovlstikker og gaa omkring og sælge dem. Det er da for galt, hvorledes Folk behandler Jer Skolelærere. Jeg lagde Mærke til idag, hvorledes Kjærringen satte Dig til Arbeider, som passede for en Lægdkal. Jeg var ganske sint, der jeg stod."

„Aa, det er ikke at tale om," sagde Amund. „Hvorfor skulde jeg ikke kunne give Folk en Haandrækning, naar jeg kan. Derfor er jeg lige god, skulde jeg mene. En, der er Tusinde og atter Tusinde Gange bedre end jeg, paatog sig en Tjeners Skikkelse. Toede ikke vor Herre og Frelser Disciplenes Fødder!"

Jeg maa tilstaa, jeg blev ganske skamfuld over mig selv og min taabelige Stolthed. Amund havde imidlertid Ret; alligevel tvivler jeg om, at jeg kunde tilegne mig hans Ydmyghed, som jeg desuden er bange for ikke betragtes i det rette Lys af hans Omgivelser. Dersom Skolelæreren havde en saadan Løn, at han var selvbjerget og kunde give sig det ydre Skin, som gode Klæder og nogle Skilling i Pungen giver, og som Verden sætter saa stor Pris paa, vilde neppe Nogen falde paa at forlange saadanne Tjenester af ham, som der blev forlangt af Amund. Det burde vel ikke være saaledes, men Folk ser nu engang først og fremst paa det Ydre, og jeg tror, Skolelæreren vilde virke med større Held i sit Kald, om hans ekonomiske Stilling var bedre, ikke at tale om, hvormeget bedre skikket han vilde være til at virke med et let Sind, uforstyrret af Næringssorger.

„Jeg forstaar ikke, hvad Regjering og Storthing tænker paa, som Intet gjør ved Almuskolen," sagde jeg.

„Ikke jeg heller," svarede Amund. „Længe kan det dog ikke vare, førend der maa gjøres Noget, hvis ikke Vankundigheden i denne Oplysningens Tid skal komme til at blive herskende i Landet. Det vil for hver Tid blive vanskeligere at faa Skolelærere, som kan udrette Noget i Skolen. Allerede nu er der en Mængde Lærere af Navn, men kun af lidet Gavn."

„Ja, hvem skulde vel ogsaa vælge en Levevei, som kun lover Nød og Elendighed og Ringeagt?" sagde jeg. „Tilsidst vil her bare blive Lægdkaller og Lægdkjærringer at vælge mellem til Ungdommens Veiledning i Kristendomskundskab og almindelig Oplysning. Men det er nu ikke alene Lærere, som mangler Almuskolen. Det synes mig, at Mangel paa passende Lokale maa lægge uovervindelige Hindringer iveien for selv den dueligste Lærers Virksomhed. Hvad skal han kunne udrette under slig Sjau som f. Eks. i Stuen herinde idag og med saamange Børn paa engang?"

„Ingenting," svarede Amund. „Du kan tro, jeg er mangengang mismodig over, hvor lidet det monner alt mit Stræv."

„Men hvorledes," sagde jeg, „skal der kunne raades Bod herpaa i dette Land, hvor størstedelen bor som denne Mand her og ofte endnu daarligere?"

„Ved at bygge Rodestuer," svarede Amund. „Bekostningen herved vilde ikke blive saa forskrækkelig stor. Naar man byggede saaledes, at Skolelæreren kunde faa et Par smaa Rum i samme Hus, vilde man kunne indspare Noget paa hans Løn."

„Der tales og skrives saameget om høiere Almuskoler," sagde jeg, „men jeg synes man endnu i lange Tider kan have nok at gjøre med de lavere."

„Ja, det kan synes saa," svarede Amund. „Imidlertid mangler jeg Indsigt til at kunne dømme derom. Saameget skjønner jeg, at Almuskolen, saaledes som den nu er, ikke svarer til Hensigten, og jeg skjønner ogsaa godt, hvor vanskeligt det er at ordne denne Sag."

„Saavidt jeg skjønner, er det nok Penge, der her som i alt Andet gjør Udslaget," sagde jeg.

„Vistnok," svarede Amund, „kommer det an paa Penge, ti uden en betydelig Forbedring af Skolelærernes Løn samt Indretningen af Rodestuer vil det ikke gaa med Almuskolen."

„Hvad kalder Du en Forbedring af Skolelærernes Løn?" spurgte jeg. „Hvor stor Løn synes Du, I bør have?"

„Aa, en 50—60 Daler synes jeg nok vi burde have," svarede Amund.

„Det er ikke mere," sagde jeg, „end enhver Arbeidsmand har for Aaret."

„Det er det rigtignok ikke," svarede han, „men endda, tænker jeg, man vil synes det er rent formeget for en saadan Stakkar, som jeg er, og give mig min Afsked."

„Hvilke lærte Folk tænker Du da man skal kunne faa for den Løn?" spurgte jeg.

„Seminarister, ved jeg," svarede han.

„Jovist!" sagde jeg. „Nei, de Karle lader sig ikke nøie med saa lidt og deri fortænker jeg dem slet ikke. De har kostet paa sig et Par Hundrede Daler og har faaet Smag paa noget bedre end at fare med Omgangsskolen. Du maa ikke tro, de vil finde sig i

at sættes til at vugge og til at bære Ved, ti hvorvel jeg maa agte din Grund for at gjøre det, er det dog et mindre passende Arbeide for en Skolelærer."

„Men hvad vil da Seminaristerne gjøre med sine Kundskaber," spurgte Amund, „naar de ikke vil modtage Ansættelse ved Almuskolen?"

„Jo, det skal jeg sige Dig," svarede jeg. „De giver sig til at være Huslærere eller Handelsbetjente eller Kontorbetjente. I alle disse Stillinger faar de høiere Løn og lever mere efter den Smag paa bedre Selskab, de har faat."

„Men hvorledes gaar det da med det Kald, som jeg antager de følte for Skolen, siden de gav sig ind paa Seminariet, naar de ikke lader sine Kundskaber komme Skolen tilgode?" spurgte Amund.

„Aa, hvad Kald skulde vel Mennesker i den Alder føle!" svarede jeg. „De ved, at de, naar de har gjennemgaaet Seminariet, kan paa en eller anden Maade skaffe sig Livsophold. Det forstaar de, og mere kan man ikke forlange. Tror Du kanske det er Kaldet, som driver Studenten i Præstelæren? Jo, Kald er det rigtignok, nemlig Præstekaldet — det Øvrige kommer med Samarien, mener jeg. At have Kald til en Ting, vil dog ikke sige Andet end have Lyst til den i de allerfleste Tilfælde formedelst Udsigten til de jordiske Goder. Jeg ved ikke af, at det var noget indre Kald, der drev mig til at tage Skræppen paa Ryggen. Jeg syntes det vilde være gjilt at faa Lommeuhr og have Penge paa Rente og saa videre, det var Tingen."

„Jeg tror vist, der maa være Undtagelser fra den Regel for Valget af en Virksomhed i Livet," sagde Amund. „Jeg ved med mig selv, at jeg valgte en Almuskolelærers Kald ene og alene af Lyst til denne Virksomhed. Tanken om Løn i Penge opstod aldrig hos mig."

„Ja, ja, Amundfar," sagde jeg leende. „Jeg vil ikke trætte med Dig derom, men jeg tror dog, Du havde handlet fornuftigt i at tage Lønnen i Betragtning ogsaa, ti saalænge vi er i denne Verden, trænger vi Mad og Klær og deslige, og naar vi fattes det, er det rigtig ilde."

Amund svarede intet hertil; han strøg sig med Haanden over Øinene, og der laa et Udtryk af Vemod og tillige Hengivenhed i Guds Vilje i dem, som jeg aldrig glemmer. Javist gives der saadanne uegennyttige Sjæle som Amund; jeg negter det ikke; vi læser i Historien om Personer, der opofrede Alt, hvad Menneskene ellers sætter Pris paa, for Øiemed, som intet havde med deres Stilling i

Livet at bestille. De levede og døde ofte for et Maal for høit til, at det kunde fattes af Massen. At gavne sine Medmennesker særdeles og Menneskeheden ialmindelighed var deres Maal, hvilket de søgte at naa ved Midler og paa mange Maader, som paadrog dem Miskjendelse, fordi man ikke forstod dem. Jeg tvivler ikke om, at Amund oprigtigt troede, at hans Kald var Almuskolen, og uden denne Tro vilde vel Byrden blevet ham for tung. Jeg misunder virkelig saadanne Mennesker det, hvad man ellers vil kalde „overspændte Begreber." De lever dog for noget Bedre og Høiere end vi, som bare skraber Penge sammen og lever godt. Naar Timen kommer, at vi skal skilles fra det Utsammen, saa maa den Betragtning være saare nedslaaende, at man har havt saa Lidet at leve for som Erhvervelsen af nogle grønne eller røde Papirlapper. Men det faar nu staa ved sit Værd; det er som oftest Tilfældet, som bestemmer vor Stilling i Livet, og naar vi med frelst Samvittighed kan give os selv det Vidnesbyrd, at vi aldrig har benyttet vor Stilling til Fornærmelse for Næsten, saa faar vi være tilfreds.

„Min kjære Amund," sagde jeg, da vi skiltes ad, „vorledes det end gaar med Dig, saa tænker jeg, Vorherre engang vil erstatte Dig, hvad Du har faat for lidt her, men oprigtigt vil jeg ønske, at den Dag snart maatte oprinde, da man ogsaa vil lade Omgangsskolelæreren vederfares Retfærdighed, idet man mindes, at Arbeideren er sin Løn værd!"

Kapitel 9.

Taterkongen.

Jeg gjorde engang en Handelstur til Bergens Stift og tog Veien over Fjeldene fra Kongsberg til Hardanger. Midt op paa Høifjeldene traf jeg et Taterfølge. Taterne og Handelskarlene har idetmindste en Ting fælles, nemlig Lysten til at streife om, og enten det nu er denne Omstændighed eller noget andet, der er Aarsag i at disse to Vandrerfolk staar paa en god Fod med hverandre, det kan jeg ikke afgjøre, men saaledes forholder det sig. Man skal aldrig høre at Taterne fornærmer Handelskarlene, hvor de end mødes, tvertimod har man flere Eksempler paa, at de gjensidig yder hverandre

Hjælp, naar de er stedt i Nød, og de kan ofte komme i saadanne Stillinger, hvor Hjælp er nødvendig. Begge færdes meget ofte paa øde Strækninger, hvor de ikke sjelden overfaldes af Uveir eller andre Hendelser, og ved slige Leiligheder er det, de kan have Anledning til at hjælpe hverandre, da de maaske er de eneste levende Væsener, som findes i mange Miles Afstand.

Et saadant Tilfælde indtraf paa den omtalte Tur til Bergen, og som jeg her vil fortælle om.

Jeg traf, som sagt, paa et Taterfølge, der i det Øieblik befandt sig i en for de Folk høist usædvanlig Stilling. Følgets Fører eller Høvedsmand eller, som han af dem selv kaldtes „Konge", var nemlig bleven pludselig syg, og der hørtes Klager og Jammerraab, som selv neppe, siden Fjeldene blev skabt, var bleven hørt paa det Sted. Følget bestod af 10—12 Personer, Mænd, Kvinder og Børn, men Alle syntes lige betagne af Sorg og Fortvivlelse. Børnene græd, Kvinderne skreg og rev Haaret af sig, medens Mændene sad mørke og stille med Fortvivlelsen tydelig malet paa deres Ansigter. Gjenstanden for disse forskjellige Kjendetegn paa en stor Sorg var en ærværdig Olding, idetmindste betegnede hans hvide Haar og Skjæg ham som en Olding, endskjønt han forøvrigt ikke saa affældig ud, hvorvel han nu laa henstrakt paa Jorden mere lig en Død end en Levende. Allerede paa lang Afstand hørte jeg de forskjellige Slags Laat, som denne sørgelige Begivenhed afstedkom, men jeg kunde ikke skjønne, hvad de betydde. Jeg indsaa straks, at det var Tatere, og da disse Folk har mange underlige Skikke og jo skal være Hedninger, tænkte jeg i Begyndelsen, de feirede en eller anden hedensk Høitid. Solen var just ved at gaa ned, og jeg havde hørt, at de tilbede Solen ogsaa; hvad sandt er, ved jeg ikke, men det ved jeg, at jeg blev lidt ildt ved over dette Møde paa en saadan Tid og et saadant Sted. Imidlertid var det intet Andet for end at holde bent frem; at gjøre nogen Omvei gik ikke an. Jeg vedblev altsaa min Gang, indtil jeg standsede ved det Syn, som jeg har beskrevet. Ingen syntes at lægge Mærke til mig, førend jeg hørte en af Mændene sige: „Se, der er han Skræppe-Per." Men jeg maa dog nærmere beskrive, hvad jeg saa, og hvilket især gjorde et dybt Indtryk paa mig. Det var nemlig, efter Anseelsen at dømme, en ung Pige, som havde kastet sig over den døde eller døende Olding, og som holdt ham omslynget med Armene, medens hendes ravnsorte Haar blandede sig med hans sneehvide Skjæg; hun storgraat, saa det kunde

røre en Sten at høre det. Ved Mandens Fødder sad en Hund og hylede i vilden Sky. Da som sagt en af Mændene nævnte mit Navn eller det Navn, hvorunder jeg almindelig gik og gaar, — og jeg var kjendt af Mange, uden at jeg kjendte dem — sprat den unge Pige op, og, inden jeg vidste af det, faldt hun mig om Halsen med de Ord: „Aa, Kjære, Kjære, hjælp os, han Bedstfar vor dør." Det var saa vakker Jente, som jeg nogensinde har set, og jeg ved ikke, hvad hun Sigrid vilde have syntes om denne kjærlige Omfavnelse. Jeg stod der som „han Thore fortænkt", som det hedder i Visen, og vidste hverken op eller ned. Imidlertid samledes hele Følget omkring mig og skreg i Munden paa hverandre. Jeg forstod dog saa Meget, at den Gamle var bleven rørt af et Slag.

Jeg søgte nu lempeligt at komme løs fra Pigen, thi jeg kunde da ikke blive staaende saaledes til evig Tid, endskjønt det slet ikke var ubehageligt at blive omfavnet af saa vakker Jente.

„Nei, hør nu, godt Folk," sagde jeg, „det hjælper da ikke at skabe sig saaledes. Vi skal alle dø, og Manden er gammel."

„Nei, nei," skreg mange Stemmer, „Bedstfar vor maa ikke dø." Og atter tog den unge Pige fat paa mig med de Ord: „Kjære, Kjære, hjælp os."

„Kjære Jenta mi," svarede jeg, „jeg er da ikke Doktor." Men idet jeg nævnte „Dokter," kom jeg til at huske paa, at jeg kunde aarelade og altid havde en Sneppert med mig.

Da jeg engang blev syg i Trondhjem, blev jeg indlagt paa Sygehuset og laa der længe. Da jeg begyndte at komme mig, var jeg ofte tilstede ved Operasjoner, som Dokterne foretog paa de Syge, og, da jeg altid har havt Moro af at lære, hvad det saa var, saa lagde jeg nøie Mærke til, hvorledes de bar sig ad ved mange Leiligheder, og, da de bemærkede min Videbegjærlighed, forklarede de mig af deres egen gode Vilje Meget og Mangt, som jeg ellers ikke havde kunnet forstaa. En Dag sagde en af Dokterne til mig: „Skulde Du ikke have Lyst at lære at aarelade, Per?" Jeg mente, at det var Noget, jeg aldrig kunde lære, men han sagde, at det var ganske simpelt, naar man bare iagttog visse Ting, som han forklarede mig. Endelig lod han mig gjøre et Forsøg, og det gik saa heldigt, at han forsikrede, jeg havde bedre Lag end Mangen, der havde øvet Kunsten længe. Jeg fik nu Lov til oftere at gjøre det, og, da jeg forlod Sygehuset, forærede den samme Dokter mig en Sneppert med det Tilføiende, at en Mand som jeg, der vankede saa vidt om,

ofte kunde komme i den Stilling, at jeg kunde frelse baade mit eget og Andres Liv ved en Aareladning.

Jeg har ofte i mit Hjerte takket Dokteren for hans Foræring, thi det forholder sig virkelig saa, at jeg har frelst ikke saa faa Liv baade for Folk og Fæ med min Sneppert.

Jeg huskede altsaa, som sagt, paa min Sneppert. „Nei, vær nu lidt rolig, godt Folk, og lad os snakke sammen som fornuftige Mennesker“, sagde jeg. Det var rigtignok ikke saa let at skaffe sig Ørelyd, men da de hørte mig nævne Aareladning, blev der et almindeligt Raab, at det maatte jeg gjøre, og der blev mig lovet den ene Belønning større end den anden. Det randt mig rigtignok ihu, at det var saa sin egen Sag at give sig af med at dokterere disse Mennesker, thi lyktes det ikke at bringe Manden tillive, kunde jeg ikke vide, hvad de vilde gjøre i den Sindsstemning, de nu var i. Men min Menneskekjærlighed var dog stærkere end min Menneskefrygt, og jeg fik i en Hast Skræppen af Ryggen og Snepperten og et Bind frem. Jeg slog Aaren paa den venstre Arm, og det varede ikke meget længe, førend Blodet randt temmelig raskt. Ved Synet heraf udbrød de, der skjønnede, hvad det havde at betyde, i et Glædesskrig, men jeg vinkede til dem at forholde sig rolig, og det blev ganske tyst. Livsfarven vendte lidt efter lidt tilbage, og inden jeg endnu havde standset Blodet, slog den Syge Øinene op. Han saa sig om med et forundret Blik, og, da hans Øine faldt paa den blottede Arm, som jeg nu holdt paa at forbinde, skjønnede han nok, hvad der var hendt. Han lagde sin høire Haand paa den unge Piges Hoved — hun havde den hele Tid ligget paa Knæ ved Siden af ham — og sagde i Tatersproget noget, som jeg ikke forstod, men hun brast i en mild Graad, og saa gjorde de fleste af de Andre. Og derpaa begyndte det at regne ned Velsignelser over mig, som lød aldeles kristelige, kun var de mere overdrevne, end jeg har hørt baade før og siden; men Taterne er nu anderledes end andre Folk, ialfald end andre Folk her i Landet. De har et varmere Blod end Folk her nord. De er lige heftig i Sorg og i Glæde; deres Sind er ligesom man tænder Ild paa Krudt, men jeg tror ikke derfor, at de er værre end andre Mennesker. De har et ustyrligt Sind og vil ikke vide af nogensomhelst Tvang, men de har ogsaa sine gode Sider. Der finder et godt Forhold Sted mellem Forældre og Børn og ikke værre Forhold mellem Ægtefolk end blandt andre Mennesker, men langt større Troskab og Sædelighed. De er taknemmelige for beviste Tjenester og

ikke utjenstvillige, naar de behandles som Mennesker; men det Liv, de fører, er imidlertid saa ganske anderledes, end vi er vant til, at det er ikke at undres over, om vi ikke forliges synderlig med dem. Jeg taler her om de ægte Tatere, ti der er meget Pak, som gaar under det Navn, i hvis Aarer ikke findes Taterblod, og som i alle Henseender er langt værre end Taterne.

Den gamle Mand kom sig i kortere Tid end den, hvori jeg har gjort disse Bemærkninger. Han reiste sig overende og støttede Hovedet til den unge Piges Skulder. Pigen var, som jeg siden erfarede, hans Barnebarn og den Eneste, der levede af hans Slægt, og de hang ved hverandre med den inderligste Kjærlighed. Jeg havde nogle Hofmandsdraaber i Skræppen, som jeg tog frem og bød Oldingen, men han rystede paa Hovedet og sagde, han aldrig havde taget Medicin og bad sig fri nu, da han var saa gammel, at Naturen burde lades sin Gang. Han forlangte Vand, og, da det var blevet bragt fra en Bæk, der randt tæt forbi Stedet, sagde han, at Vand havde været hans eneste Drik i mange Aar.

„Hvor gammel er Du da?" spurgte jeg.

„Jeg er fire Snese," svarede han, „og jeg skulde være vel fornøiet med at drage bort herfra, dersom det ikke var for Gulde mit her," og han klappede Pigen paa Kindet, og hun trykkede sig kjærligt ind til ham. „Ja, ja, stakkars Liden, dersom Skræppekaren ikke var kommet, er det vel uvist, om vi havde sees mere. For din Skyld maa jeg ogsaa takke ham."

„Det er en liden Ting at takke for," svarede jeg.

„Sig ikke det," sagde han alvorligt, „Livet er dog altid noget værd, lad være det kan være byrdefuldt nok mangen Gang."

„Ja, det er sandt nok," svarede jeg. „Jeg mente kun, at den Tjeneste, jeg havde gjort ved denne Leilighed, havde kostet mig saa liden Møie, at det ikke var værd at snakke derom."

„Aa, jeg ved ikke," sagde Manden, „naar Enhver vil give sit Medmenneske den Haandrækning, han formaar, saa kan Ingen forlange mere."

Jeg kunde nok have havt Lyst at tale længere med denne gamle, ærværdige Mand, men, da jeg mærkede, at han var mat og at det anstrengte ham at tale, lavede jeg mig til at gaa.

„Du skal ikke gaa uden en Gave, Mand," sagde den Gamle. „Vi er ikke rig, og om vi var det, lader det til, at Du ikke vil have nogen Betaling; men en liden Ting til Erindring om den gamle

Aron, Taterkongen, som man kalder mig, vil Du dog ikke forsmaa. Se her," sagde han og trak en liden Sølvring af Fingeren, „bær denne Ring til en Afmindelse om vort Møde, og hvorsomhelst Du møder mit Folk og viser dem Ringen, vil de vise Dig samme Agtelse som mig og gjøre Dig det Gode, de kan."

Jeg takkede for Gaven, som ikke var saa stor, at jeg behøvede at have nogen Betænkelighed ved at modtage den. Det var en ganske simpel flad Ring, hvorpaa var indgravet nogle Figurer, som jeg ikke skjønnede. Jeg stak Ringen paa Fingeren, kastede Skræppen paa Ryggen, tog Afsked med Følget under en ny Strøm af Velsignelser og fortsatte min Vandring, medens Taterne begyndte at indrette sig til Natten. De reiste deres Telt og gjorde op Ild. De havde nok bedet mig at blive hos dem om Natten, men jeg havde hverken Tid eller Lyst dertil.

Nogle Aar efter dette mit Møde med Taterne befandt jeg mig en Sommer i Nordland. Jeg var gaaet iland fra Dampskibet paa en af Lofotøerne. Efter at have været inde paa nogle Gaarde, gik jeg tvertover Øen til en Gaard, hvor jeg var kjendt, og hvor jeg tænkte at faa Skyds til en af de andre Øer. Gaarden ligger meget afsides og langt fra andre Bosteder. Da jeg var kommen Gaarden nær paa et godt Riffelskuds Afstand, dukkede et Kvindfolk op bag en Sten et Stykke fra Veien eller Stien, som jeg fulgte, ti der fandtes ikke nogen ordentlig Vei paa Øen; hun vinkede til mig, og uagtet jeg ikke skjønnede, hvad det skulde betyde, at hun ikke heller kom hen til mig, gik jeg dog hen til hende. Da jeg kom nærmere, kjendte jeg hende; det var Konen paa Gaarden. Jeg undredes over, hvad hun bestilte der, og hendes Bleghed var mig paafaldende. „Hvad er det, som staar paa med dig, Karen?" sagde jeg, da jeg kom hen til hende. „Aa, Gud trøste og bedre mig," svarede hun og vred Hænderne fortvivlet, „det staar ilde til; Gaarden er fuld af Fanter, og de huserer værre end Djævle. Jeg er ganske alene hjemme med Barna, og jeg er glad, jeg kom mig unna med dem, ellers mener jeg det var gaaet paa Livet. Jeg har aldrig set Fanter saa galne som disse." Jeg vidste virkelig ikke, hvad jeg skulde gjøre; med Magt kunde jeg Intet udrette, og at snakke dem tilrette var vel ikke at tænke paa. Konen saa min Raadvildhed og sagde: „Gud velsigne Dig, Per, Du faar da prøve at snakke til dem. Du har da intet

Ondt at frygte af dem, Du." „Det er nu ikke saa sikkert det, Karen," sagde jeg, „det kommer an paa, hvad Slags Fanter det er. Men var det saavist nogen Nytte i det, skulde jeg gjerne prøve. Har Du ikke givet dem Mad?"

„Det er ikke Tale om at give," sagde Konen; „de forlanger ikke disse, som andre Fanter pleier at gjøre; de tager selv, hvad de lyster, og rumsterer baade høit og lavt. Kvindfolka er værst."

Jeg huskede paa Taterkongens Ring, som jeg stedse siden havde baaret paa Fingeren, og jeg tænkte, jeg kunde dog engang prøve dens Magt. Bag den samme Sten, hvor Konen havde skjult sig, havde hun ogsaa sine 3 smaa Børn, der saa helt forskrækket ud. Jeg ynkedes over deres hjæpeløse Tilstand, og hvorvel jeg tilstaar, jeg heller havde undgaaet et Møde med Fantepakket, syntes jeg dog det var Skam at forlade Konen uden at have gjort Noget til hendes Redning. Jeg lagde Skræppen fra mig og bad Konen tage vare paa den, om Noget skulde tilstøde mig. Jeg begav mig derpaa hen til Gaarden. Allerede paa langt Hold hørte jeg Sjauen inde i Huset, Latter og Eder og Kvindfolkgnelder. Jeg maa sige, som sandt er, at mit Mod ikke var meget stort; det er saa sin egen Sag med to tomme Hænder at begive sig ind i et Bjørnehie, og dog er Bjørnen ikke værre end ryggesløse og lovløse Mennesker. Jeg nærmede mig forsigtigt Vinduet til Stuen, for om muligt at faa et Glimt af Fienden, førend jeg gav mig ikast med ham. Jeg vilde gjerne vide, hvormange der var, og hvorledes de saa ud, og om jeg kjendte Nogen. Det lykkedes mig bedre end jeg ventede. Omkring Bordet sad tre vildtudseende Krabater, hvoraf idetmindste den Ene var en virkelig Tater, det saa jeg paa det sorte Haar og de sorte Øine og den gule Ansigtsfarve. De var ifærd med noget Tørmad, medens det ene af Kvindfolkene holdt paa at koge Noget i Skorstenen; et Par andre Kvindfolk rodede om i en Kiste med Klæder, og i denne Synsforretning tog ogsaa et Par Børn Del. Jeg hørte ogsaa Nogen ramle ovenpaa, saa der altsaa var endnu Flere, endskjønt det allerede var mere end en Mands Høve at tage fat paa. Jeg gik nu om til Indgangen. Døren stod paa Gløt, og jeg hørte en af Fanterne sige: „Maatru hvor der blev af Kjærringen? Hun henter gjerne Folk fra de nærmeste Gaardene." „Du da!" svarede en Anden. „Det er en halv Mil til nærmeste Gaard; — vi har gjort rent Hus her, inden Kjærringen kan faa Hjælp." „Ja, men Karmændene kan komme hjem af Sjøen, før vi ved om det," mente den

Anden. „Han er ræd idag, han Flefkhans," hørte jeg en Tredie sige leende. Den saaledes Tiltalte brummede Noget, som jeg ikke kunde høre, hvorpaa det blev stille. Jeg maatte tage en Beslutning; jeg lukkede Døren op og skred roligt ind i Stuen. Men der blev Laat, da man blev mig var, kan man tro! Baade Mændene og Kvindfolkene for op og imod mig, som om de vilde rive mig isund med engang. „Hvad er Du for en Kar?" skreg de i Munden paa hverandre, og Knivene blinkede lystigt for mine Øine. „Naa, naa," svarede jeg saa roligt, som det var mig muligt; „far imag, godt Folk." „Svarer Du ikke paa Flæk," skreg Tateren, „saa kjører jeg Kniven lukt i Dig." „Neigu gjør Du vel hel," svarede jeg og truede mig til at le. „Kjender Du den?" vedblev jeg og holdt den Haand, hvorpaa Ringen sad, op for hans Øine. „Hvad sier'u?" skreg de Andre. Men Tateren stirrede paa Ringen og bad de Andre „holde Kjæft." „Hvor har Du faat den Ringen fra?" spurgte han, idet han lod Kniven synke. „Lad mig se'n." „Denne Ringen," sagde jeg, idet jeg tog den af Fingeren og leverede ham den, vel vidende, at han kunde tage den, om han vilde, „denne Ringen har jeg faat af en bedre Mand end Du er." Han skelede stygt til mig ved disse Ord, men vedblev at betragte Ringen. „Naar fik Du den Ringen?" spurgte han. „Aa, det er en Stund siden," svarede jeg stedse modigere, siden jeg skjønnede, Ringen gjorde Virkning. „Den, som gav mig den, sagde, at naarsomhelst jeg viste den til hans Folk, skulde de tjene og lystre mig som ham selv." „Hvad vil Du nu da?" spurgte han just ikke meget venligt, men alligevel ganske høfligt. „Jeg vil, at I, naar I har spist, skal forføie Eder bort uden at medtage Noget af Folkenes Eiendele," svarede jeg, „og," tilføiede jeg, „jeg paalægger Eder endvidere i hans Navn, som gav mig Ringen, at opføre Eder skikkeligt og ikke gjøre Folk Fortræd, som aldrig har gjort Eder noget Ondt." „Har Du mere at sige," spurgte Tateren tvært. „Nej," svarede jeg, „ikke denne Gang."

De Øvrige stod under denne Ordveksling og gabede paa os, som om de ikke forstod et Ord af det Hele, og det gjorde de formodentlig ikke, da de ikke kjendte Hemmeligheden ved Ringen. Tateren henvendte til sit Følge nogle Ord i Fantesproget, hvorover Kvindfolkene satte i et Vræl og skabte sig som Gale, men han talte til dem med Myndighed, og de faldt tilføie.

Derpaa satte de sig til at spise, og da det var forbi og Kvindfolkene havde lagt tilrette i Kisten de Klædesplag, de havde taget

op, samlede de sine Sager sammen og drog ned til Stranden, hvor de havde en Baad liggende, gik ombord og roede bort.

Jeg var den hele Tid forbleven siddende paa en Bænk ved Døren. Ingen lod til at lægge Mærke til, at jeg var der, og de talte hele Tiden deres eget Sprog, men Snakkelysten var forgaaet dem og Madlysten og lod det til. Tateren var den Sidste, som forlod Huset; idet han gik forbi mig, standsede han og sagde: „Træffer Du nogensinde den, der gav Dig Ringen, kan Du fortælle ham, hvorledes hans Folk adlyder hans Bud." „Hvad er da Dit Navn?" spurgte jeg. „Man kalder mig Rispe-Steffen," svarede han, og dermed gik han.

Jeg havde ofte paa mine Vandringer hørt omtale Rispe-Steffen og hans Følge som nogle slemme Gjæster, hvilket jeg da nu havde faat Syn for, og formodentlig havde jeg faat mere end Syn for Sagen, dersom jeg ikke tilfældigvis havde havt Ringen. Jeg har siden ikke havt Brug for den, ikke heller har jeg siden truffet paa hverken Taterkongen eller Rispe-Steffen, endskjønt den Første vistnok var af det bedre Slags Tatere, som nu blir mere og mere sjeldne her i Landet.

Da jeg havde seet Herskabet forsvinde bag en fremspringende Odde, og jeg ingen Grund havde til at frygte for, at de vilde komme tilbage, skyndte jeg mig at befri Konen og hendes Børn fra deres ufrivillige Landflygtighed. Hun havde været i stor Frygt for Udfaldet af mit Vovestykke og bebreidet sig, at hun havde udsat mig for en saadan Fare, da det dog ikke gjaldt Livet, men kun nogle Eiendele. Under Glædestaarer hørte hun mig paa Tilbageveien til Gaarden fortælle om mit Møde med Taterne og syntes at se Guds Finger i, at netop jeg skulde komme i et saadant Øieblik, jeg, som formodentlig var den Eneste, der havde nogen Magt over disse vilde Mennesker formedelst Ringen, som jeg saa tilfældig havde faaet. Hun savnede ved det Eftersyn, hun foretog, ingen af sine Eiendele, og selv af Maden havde de forsynet sig meget maadeholdent. Javist havde de rumsteret temmelig, men det var da ikke at tale om.

Mandfolkene paa Gaarden kom først hjem sent om Aftenen, saa Fanterne havde havt Tiden for sig, dersom de ikke var bleven forstyrret i sit Arbeide.

Kapitel 10.

Thranerien.

Det slaar ikke feil, at en Handelskar, som streifer saa vidt om, maatte høre og se mere af det, man kaldte „Arbeiderbevægelsen", end de fleste andre Folk i Landet. Og saaledes var ogsaa Tilfældet med mig. Jeg har kjendt Thrane og Mikkelsen og Borgen og hvad de nu hedder alle disse, hvis Navne i hin Tid var i Alles Munde.

Jeg maa rent ud bekjende, at det er en af de mærkeligste Ting, jeg har oplevet, at slige Folk som de, jeg her nævnte, skulde kunne frembringe slig en Røre i Landet som de gjorde. Jeg tror rigtignok, at de, man mindst skulde have ventet det af, havde ikke ringe Del i, at det blev en slig Røre som det blev, idet de i Begyndelsen tillagde den en Betydning, som den slet ikke fortjente. Havde man overladt Tingen mere til sig selv og ladet som man ikke ænsede den, tror jeg aldrig, det var kommen saavidt, som det gjorde. Dersom det havde været Noget ved denne Thrane, det vil sige, dersom han havde været en begavet Mand, som baade kunde talt og skrevet for sig og som havde havt Mod og Mands Hjerte, saa kunde det enda have været saa fin Sag; men det maa jeg sige, at paa mig gjorde Alt, hvad jeg saa og hørte af ham, det Indtryk, at han bare var en Fjas, som vel kunde faa en Flok Smaagutter til at skraale og skrige, men aldrig faa voksne, adstadige Folk til at følge sig. Men her saa man, hvad Mangel paa Oplysning har til Følge, og det var alene Mangel paa Oplysning, der var Skyld i det Hele. Havde vort Almuskolevæsen været som det burde være, vilde de sørgelige Begivenheder aldrig indtruffet, som bragte Sorg og Elendighed ind i saa mangen Familie, kostede Landet mange Penge og fremkaldte Optrin, som er aldeles fremmede for Folkekarakteren.

Jeg maa sige, jeg tror, Thrane ikke vidste, hvad han gjorde. Han var en letsindig Person uden grundig Oplysning og især uden kristelig Oplysning, men han havde vist intet Ondt i Sinde. Han havde læst endel i Aviserne om disse Opstyr i Frankrige, og saadanne Talemaader som „Frihed, Lighed og Broderskab" ringede for hans Øren, uden at han tænkte alvorligt over deres Betydning, ellers kunde han ikke have handlet som han gjorde. Lovløshed er ikke Frihed — Lighed findes ikke i Verden; — jeg tror ikke, der findes

to aldeles lige Ting. Hvorledes skal der kunne bestaa Lighed imellem Menneskene, der i alle Dele er saa ulige ikke mindre i det Indvortes end det Udvortes? Lighed for Loven det lader sig høre, men Lighed i Vilkaar er en Umulighed. Thrane snakkede en hel Del om, at det var nødvendigt at omskabe Samfundet engang hvert Aarhundrede, og derved lagde han for Dagen, at han ikke troede selv paa den Lighed, han prædikede, ti dersom Lighed i Vilkaar kunde bestaa mellem Menneskene, behøvedes der ingen Omstøbning hvert Hundrede Aar. Sagen er, at om man gjør to Personers Vilkaar lige idag, da vil de, om just ikke den næste Dag, saa dog om ganske kort Tid blive ulige igjen. Den menneskelige Natur er nu ikke anderledes, og alverdens smukke Talemaader formaar ikke at forandre den.

Lad os tage et Eksempel, som er nær for Haanden. Tosten Hoel og jeg, vi var begge Handelskarle paa samme Tid; Ingen af os havde Noget at begynde med; alligevel kom vi os til, og det gik os nogen Tid godt; ingen Uheld rammede os, men hvad skede? Da vi havde drevet nogle Aar paa Handelen og skrabet nogle Penge sammen, aabenbarede sig Uligheden i vor Karakter, og denne Ulighed bevirkede atter Ulighed i vore Kaar. Jeg gik min Vei stadig fremad uden at se til Høire og Venstre; jeg forlangte intet Bedre end at være han Skræppe-Per slet og ret. Tosten Hoel derimod tænkte ikke saa. Da han havde fortjent et Par Hundrede Daler, vilde han med Et blive en Kakse; han friede til en Gaardmandsdatter, fik sig en Gaard og gjorde et Bryllup, saa det gik Ry af fra Fjeld til Fjære, men dermed var Herligheden forbi. Han gik nu tilbage i Velstand fortere, end han havde gaaet fremad, og efter nogle Aars Forløb var han aldeles Fant og maatte rømme af Landet. I al denne Tid blev jeg ved at gaa fremad, ganske smaat, men alligevel fremad, saa jeg for hvert Aar var nogle Daler rigere. Den Dag i Dag er jeg ingen rig Mand, men jeg er en velstaaende Mand; jeg har mit gode Udkomme, jeg kan gjøre hver Mand Ret og Skjel. Det er Intet at skryde af, men jeg forlanger intet mere.

Saaledes som det gik med Tosten Hoel og mig, saaledes gaar det med de fleste Mennesker i Verden. Nogle kommer rask frem, Andre gaar langsomt; atter Andre vil det slet ikke gaa med, og dog alligevel syntes de Alle at begynde sin Løbebane under de samme Vilkaar, samme Alder, samme Egenskaber, baade legemlige og aandelige. Det er imidlertid med Menneskenes Løbebane som med et

Væddeløb, en eller anden liden Ting gjør, at den Ene ikke kommer saa hurtig afsted som den Anden; Tingen er som oftest umærkelig ikke alene for Tilskuerne, men for Væddeløberne selv; alligevel er den der og gjør det, som var lige, kroget.

Og hvad nu **Broderskab** angaar, da er det ikke bedre bevendt med det end med **Ligheden**. Det Slags Broderskab, Thrane havde for Øie, vil ikke forliges med den menneskelige Natur. „Det er ikke Broderskab i Kortspil," siger Ordsproget; men det er ikke alene i Kortspil, at Broderskab ikke vil trives; det er næsten uden Undtagelse det samme Tilfælde i alle Forholde, hvor menneskelige Interesser kappes om den samme Vinding. Førend Menneskene har lært at „elske hverandre som Brødre," „at elske Næsten som sig selv," før kan der ikke blive fornuftig Tale om Broderskab, og hvor langt det var fra, at Thrane tilsigtede et saadant **kristeligt** Broderskab, det mærkedes tydeligt nok af hans Ophidselser af den ene Stand mod den anden i Samfundet. Han lærte Arbeidsstanden at betragte Kapitalisten eller den Formuende som Fiende, istedetfor at disse i Grunden er Arbeidsmandens bedste Ven, ti det er dem, der skaffer ham Fortjeneste, det vil sige **Brød**. Sagen er, at Menneskene trænger til hverandre: den Ene har mere Brød end han behøver, og han deler sin Overflod med den, der ikke har Brød, imod at denne hjælper til med sine to gode Arme at frembringe det; man kan ikke vente at faa Noget for Intet; den ærekjære Arbeidsmand vil ikke engang have Noget for Intet. Det er ikke formeget forlangt af den, der har Jord og Frø, at den, som ikke har dette, skal, for at faa Del i Udbyttet, indskyde en Part i Foretagendet, der i Tilfældet bestaar i Haandarbeide. Han har ikke faat Jorden og Frøet for Intet; han har kanske forhvervet dette i sit Ansigts Sved, er det da ikke billigt, at han faar en liden Ekstra-Fordel? Man kan dog ikke med Billighed forlange, at han skal dele ligt med ham. Desuden, naar det kommer til Stykket, er Arbeidsmandens Part den sikreste; der kommer intet Uaar paa hans Part.

Men Thrane afmalede Husbonden eller Godsherren som et Udyr, der nærede sig af Arbeidsmandens blodige Sved. Han snakkede om „Sofabønder", som om de var amerikanske Slaveiere, der drev sine Husmænd med Pidsken i Marken og netop gav dem saa megen Mad, som kunde opholde Livet. Jeg indser ikke, at det kan gjøre Arbeidsmanden hverken fra eller til, om hans Husbond sidder

i en Sofa eller en Træstol; naar han faar sin gjængse Dagløn i rette Tid, synes mig, han bør være tilfreds.

Jeg maa sige, at jeg syntes nok saa godt om Thrane i Begyndelsen. Stiftelsen af Arbeiderforeninger fandt jeg rigtig; det gav Arbeidsmanden noget Bedre at tænke paa end Drik og Kortspil og Natteløberi; den bidrog til at vække hans Sands for noget Høiere og Ædlere end bare Mad og Drikke; han fik Øinene op for, at han ogsaa havde en Bestemmelse i Livet, at han ogsaa var et Led af den store Kjæde, der danner Samfundet; hans Agtelse for sig selv blev vakt, og dermed var meget vundet. Arbeiderforeningens første Formaal var jo at forbedre Medlemmernes Kaar ved gjennem Sparebanker og Sygepleie og Dødelader at fremme Velstanden og ved Søndagsskoler og Bogsamlinger at bidrage til Oplysningens Fremme. Alt dette var godt og vel. Paa den Petition, som Arbeiderforeningerne indsendte til Kongen, var heller ikke saa meget at sige, endskjønt den indeholdt Adskilligt, som gik over Arbeidsfolks Forstand. Fordring paa Stemmeret er ikke ubillig. Med Pligter bør være forenet Rettigheder. Skal Arbeideren yde Skat og bære sin Part af Værnepligten, bør han ogsaa have Ret til at være med at overlægge om den rigtige Anvendelse af Skatten, og i det Hele taget bør han have Adgang til at give sit Ord med i Laget om de offentlige Anliggender.

Den Indvending herimod, at han mangler Oplysning, at han saaledes ikke kan have Indsigt i saadanne Ting, som Formandskabet og Storthinget har at behandle, holder ikke Stik, ti Arbeidsmanden har ialmindelighed samme Oplysning som Bonden eller Jordbrugeren — Eiendomsmanden. Det er i Almuskolen Begge henter sin Oplysning; er den tilstrækkelig for den Ene, maa den være tilstrækkelig for den Anden. Først da Bonden saa, hvad Værd Oplysningen havde for ham, begyndte han at lægge sig efter flere Kundskaber, end han kunde faa i Skolen, saaledes at han uskammet kunde tage Sæde i Formandskaberne og i Storthinget. Det Samme vilde Arbeideren ogsaa gjøre, naar han fik et Maal at stræbe til. Der er Grader i Oplysning som i Velstand, og ligesaalidt som alle Mennesker ved et Lovbud kan gjøres lige velstaaende, ligesaalidt kan de gjøres lige oplyste. Aarsagen er den samme: Evnernes Forskjellighed og Omstændighedernes Magt. Men den mindre Oplyste kan ligesom den mindre Velstaaende ogsaa yde en Skjærv til Befordring af det almindelige Bedste, og det er urigtigt at hindre Nogen i at yde den

Skjærv, han har, og ved at negte enkelte Samfundsklasser Stemmeret, hindrer man dem i at yde sin Skjærv paa en saadan Maade, at de kan gjøre det med en god Vilje. Det er ikke min Mening, at Arbeidsmanden i Almindelighed skulde kunne udøve nogen synderlig Indflydelse i Formandskaber og Storthing eller at Alt vilde gaa bedre, om han var med. Men det samme kan siges om Bonden og Haandværkeren, overalt om den mindre Oplyste, og mindre Oplysning maa vel disse antages at have, endskjønt man ser Bønder og Haandværkere paa Thinget, der ikke giver de Lærdeste noget efter i Indsigt og Greb paa de Sager, som der behandles. Her er blot Spørgsmaal, om noget Medlem af Samfundet, der er selvhjulpen og bidrager paa en eller anden Maade sin Skjærv til det Almindelige, bør negtes Stemmeret, det vil sige Ret til at være med at vælge de bedre Mænd til at varetage de fælles Anliggender, eller om han selv er en saa god Mand, at han kan varetage dem, Adgang til selv at vælges. Og hertil svarer jeg bestemt: Nei.

Dersom Thrane havde ladet det bero med at danne Arbeiderforeninger og hvad dermed staar i Forbindelse i saadanne Øiemed, som jeg her har omhandlet, havde han handlet klogt. Han vilde da erhvervet sig Ret til enhver Fædrelandsvens Taknemmelighed og Agtelse. Men desværre, han glemte nok snart sine gode Hensigter, ti at de i Begyndelsen var gode, tror jeg bestemt. Da han saa, hvilket Tilløb han fik, og det var større, end han vistnok nogensinde havde drømt om, indgav Djævelen ham alskens forfængelige og ærgjerrige Tanker, og det gik da som det altid gaar — sent eller tidligt — naar man forlader den *rette* Vei: den ene Vildfarelse større end den anden fører til Fald, og det var ikke mere end fortjent for Thrane, men det var Synd paa dem, som han ledede til Fald med sig, ti de Fleste af dem vidste ikke, hvad de gjorde.

Thranes første Tanke fandt almindeligt Bifald, men da han forlod den og gav sig ud paa den glatte Is, da viste det sig, hvor stærk den sunde Sands var blandt Arbeidsklassen. I Kristiania, i Bergen, i Trondhjem skilte Arbeiderne sig fra Thrane og dannede Foreninger uafhængige af hans Planer; i de nævnte Byer og flere Steder sluttede mere oplyste Folk sig til Arbeiderne og stod dem bi med Raad og Daad, og disse Foreninger lever og trives og har gjort stort Gavn. Men Thranes Foreninger er alle henvisnet som et Træ med en syg Rod.

Kronen paa sit Værk satte Thrane, da han kaldte Udvalgte fra

alle af ham stiftede Foreninger til Kristiania for der at holde Storthing eller snarere Kraakthing. Dermed gjorde han sig selv og sit hele Foretagende latterligt, og de forledede Arbeidere maatte dele Skammen og Skaden med ham.

„Enighed gjør stærk," prædikede Thrane, og det er ganske sandt, at Enighed i det Gode gjør stærk, men i det Onde er i Længden ingen Styrke. Den Bygning, som opføres af slette Materialier, staar ikke længe, og Thranes Bygning var opført af meget slette Materialier og af meget daarlige Tømmermænd og Murere. Sligt Ukfud som Mikkelsen og andre af Thranes Haandlangere vil fordærve den bedste Sag; Thrane fordærvede den rigtignok selv saapas, at den ikke stod til at redde, men hans Redskaber paatrykte den Skjændselens Stempel. At sende slige Mennesker som Mikkelsen og Borgen og Lignende ud iblandt skikkelige, godtroende, tildels uoplyste Folk for at lede og veilede dem, det var en Gjerning, som ikke saa let vil glemmes som Tugthusstraffen.

Jeg traf ogsaa paa denne Mikkelsen; en fæl Fant var det at se til og at høre paa, men, at han var en løsladt Straffange, det kunde man ikke se udenpaa ham. Borgen var en Sau, som ikke kunde udrette stort hverken Ondt eller Godt. Begge gjorde sig lækker for „Skræppekaren", og det gjorde da rigtignok Thrane med; de mente, at En, som farer saa vidt om, kunde gjøre dem Nytte, om ikke Andet, var han da god til at bære Viser og Blade om, og havde jeg villet, tror jeg nok, jeg kunde faaet være med i Herligheden, ialfald faaet en Part af Kobberdankerne, som afluredes Fattigmand under Navn af „Indskrivningspenge" og „Bladpenge" — Blodpenge burde det hedt. Jeg betakkede mig naturligvis for slig Ære og Fordel, som Thrane bød. Jeg var for gammel i Greiet til at lade mig fange ved glatte Ord og fine Talemaader, og jeg glæder mig den Dag idag ved den Tanke, at det lyktes mig at afholde mere end en Arbeidsmand fra at betræde Thranes farlige Sti. Især er jeg glad over, at dette var Tilfælde med Aslak Holmeneiet, en brav Arbeidsmand, en god Ægtefælle og Fader til 6 Børn.

Aslaks Plads laa lige i min Vei og meget bekvemt som Hvilested paa mine Turer. Jeg havde havt stændigt Nattekvarter der i de sidste 20 Aar. Hans Kone, Guri, var en flink Husmoder; de opdrog deres Børn godt, og flere af dem var allerede ude at tjene og skikkede sig vel. Pladsen var ikke stor, men den var godt dyrket, og de slog sig ganske bra igjennem. Det Bedste ved det var, at de

var tilfreds med sine Kaar, og at Enighed og god Vilje raadede i deres huslige Liv.

Det var mig derfor paafaldende, da jeg en Aften om Sommeren 1851 traadte ind i Aslaks Stue, at finde Familien — der var dengang 3 Børn hjemme — i en Tilstand, som jeg aldrig havde seet før der. Guri sad i Peisen og græd; Børnene stod omkring hende med meget bedrøvede Ansigter; Aslak selv sad ved Bordet og havde nogle Papirlapper foran sig, som han klorede paa, ti synderlig skrivfør var han ikke. Han saa grætten ud.

Jeg hilste „god Kvæld," og jeg fik et „god Kvæld" igjen, af Aslak saa tvert, at jeg viste ikke, hvad jeg skulde tænke om ham, ti vi var saa gammel kjendte og saa gode Venner, at vi pleiede ikke at mødes paa slig Vis.

„Jeg havde nok tænkt at faa Hus her inat," tog jeg tilorde, idet jeg tog Skræppen af Ryggen, „men kanske I ikke har det saa ikvæld?" Den sidste Del af min Tale henvendte jeg til Guri.

„Hus kan Du nok faa, Per," sagde hun med Graaden i Halsen, „men her findes ikke en Madsaa i Huset, saa Du vil blive ilde tjent med at være her."

Jeg er en ligefrem Mand og siger min Mening straks og uden mange Kroker. Saaledes kunde jeg ikke bjerge mig, men sagde:

„Nu har jeg vanket her i Pladsen i over 20 Aar, og jeg har altid syntes at være en velkommen Gjæst, og jeg har aldrig formærket nogen Mangel hverken paa Mad eller Drikke. Hvorledes skal jeg da forstaa det, at her nu med et er bleven saa snaut?"

„Du faar spørge han Aslak om det," svarede Guri og brast i Graad.

„Hold op med denne Tutingen din, Kjærring," skreg Aslak og slog rasende i Bordet, „eller pak Dig paa Døren."

Nu stak Børnene ogsaa i at græde. Jeg blev baade sint og harm. Jeg havde aldrig hørt et usams Ord imellem Mand og Kone før, og jeg begreb ikke, hvad for en ond Aand der var faren i Manden. Havde han drukket Brændevin, skulde jeg troet, at han var fuld, men han smagte aldrig det Slag.

Det duger ikke for en Tredjemand at lægge sig i en Trætte mellem Mand og Kone, men jeg syntes, at jeg var saa gammel kjendt, at jeg kunde have ligesom et Slags Ret til at blande mig i denne Sag. Jeg sagde derfor, men meget roligt, endskjønt det kogte i mig:

„Hvorledes er det fat med'n Aslak ikvæld, er'n syg? eller har'n Moro af at skabe sig til?"

„Det rager hverken Dig eller nogen Anden," skreg han i samme forbittrede Tone: „Skjønner Du det, Skræppelarv!" Og han slog atter i Bordet, saa Børnene sprat til af Forskrækkelse.

„Skal det være Alvor dette," sagde jeg ganske roligt, „saa forstaar jeg ikke slig Tale, og er det Spøg, da er den grovere, end jeg er vant til at taale af nogen Mand."

„Aa, kjære Dig, Per," bad Guri, „bry Dig aldrig om'n, disse Thranekarene har gjort'n ligesom tullet."

„Hold Kjæft, Kjærring," tordnede Aslak og reiste sig fra Bordet.

„Aa, Stakker," sagde jeg henvendt til Konen, „har Thranekarene været ihob med'n. Ja, de Karene har nok gjort klokere Hode kruset end han Aslak har. Det er altsaa dem," tilføiede jeg, „som har gjort rent Bord her i Huset, aa ja, det ligner dem, det. Det er det, han Thrane kalder at „fikte" sig frem: At tage baade Mad og Penge fra Fattigfolk, det er et net Stykke Arbeide, det."

„Saa Du hører til det Slags Folk, som snakker om'n Thrane som den, der vil Fattigfolk ilde," sagde Aslak haanligt og satte sig atter ned.

„Jeg ved ikke, hvad han vil," svarede jeg; „det er bare Vorherre, som ved det, men at han gjør Fattigfolk eller rettere sagt Arbeidsfolk ondt, det har jeg set nok til i den sidste Tid."

„Hvad har Du set?" spurgte Aslak noget roligere.

„Jeg har set, at Husmænd og Værtfolk, som i mange Aar har levet i god Forstaaelse, er blevet usams alene formedelst Thranes Væv og Tøv, saa Husmænd har maattet forlade sine Brug og nu maa tigge baade om Mad og Husly."

„Ja, Gud bedre os," klagede Guri, „det blir vel vor Lod ogsaa."

Aslak sagde Intet, men saa bittert til Konen.

„Ja, Far, Du ser vondt paa mig, saaledes som Du aldrig har gjort i alle de Aar, vi har været tilsammen; men kjære, vakre, vene, hvad har jeg da gjort Dig? Jeg har aldrig sultet før, Du har sørget for det som en hæderlig Mand, Gud velsigne Dig; og jeg klager ikke for min Del, men Barna da, Stakkare, de maa da have noget at leve af." Dette fremsagde Guri knapt hørligt for Graad, og Børnene storgraat allesammen.

Huf, hvor arg jeg var. Jeg ønskede bare han Thrane og

Haandlangerne hans havde været tilstede og set, hvad de havde udrettet, og jeg skulde havt god Lyst til at give dem en Lusing, som de kunde mindes.

„Nei, hør nu, Aslak,“ sagde jeg, „lad os tale fornuftigt sammen. Det er en Skam for en saa vidt tilkommen Mand at bære sig slig ad, og det saa Barna hører paa det. Fortæl mig, hvad der er hendt, siden jeg var her sidst.“

„Det er snart fortalt det,“ svarede Aslak. „Han Mikkelsen har stiftet en Arbeiderforening her i Grænden, og jeg er bleven Formand, og det har givet mig meget at studse med, saa jeg har forsømt Gaarden. Jeg sagde det nok til'n Mikkelsen, at det vilde gaa galt, men saa sa'n, jeg behøvede aldrig at bry mig om Værten, for nu var retnu Arbeiderne saa mandstærke, at de, hvad Dag de vilde, kunde sætte Værten Stolen for Døren. Saa blev jeg borte nogle Dage — der kom Bud paa Bud, tilsidst kom han Thore sjøl, og saa tog det ene Ord det andet, saa han tilslut sagde mig ud af Pladsen og forbød mig at sætte min Fod paa Gaarden. Nu har jeg ikke havt en eneste Arbeidsdag i 6 Uger, og Ingen vil give mig Kredit. Alle er de vilde paa mig. Hjemme hører jeg bare Klager og Graat, og ude gaar Folk afveien for mig. Synes Du ikke sligt kan gjøre en gælen i Hu?“

„Det kan det nok,“ sagde jeg, idet jeg satte mig ned fuld af inderlig Medynk med Aslak. „Men hvad hjælper det at bære sig slig, som Du gjør? Hvorfor skal Du lade det gaa ud over a Guri? og mig? Vi kan da rigtig ikke for det. Det er da ene og alene din egen Skyld. Jeg havde aldrig troet, at Du kunde lade Dig forlede af disse Thranekarene til at forspilde din egen og Kones og Børns Velfærd. Jeg har aldrig hørt Andet af Dig, end at Thore Holmen var en brav Vært, beinsom og snil — strikte, men akkurat.

„Ja, det er sandt, det har han altid været,“ sagde Aslak nedslagen.

„Og jeg har ofte hørt Thore Holmen omtale Dig som en dygtig og paalidelig Arbeidsmand, som han holdt af, og det samme Lov har Guri havt,“ sagde jeg.

„Ja,“ sagde Guri, „jeg har aldrig hørt Andet end vel af Værtfolkene vore; de har bestandigt været snille mod os, det var Synd at sige Andet.“

Aslak kunde ikke andet end sande hendes Ord, men alligevel var nu Husmændene ligesom Slaver; „det var det samme Kjaak stødt; aldrig en Fridag,“ mente han.

„Jeg har aldrig hørt Dig klage derover før," sagde jeg. „Jeg har aldrig hørt Andet, end at Du var vel tilfreds, og jeg synes, Du har havt al Grund til at være det. Du og Dine har ingen Mangel lidt."

„Jamen," indvendte Aslak, „det er da ubilligt, at Husmændene skal gaa og trælle, mens Værten sidder i god Ro og ryger Tobak og læser Aviser."

„Jeg undres," sagde jeg, „om ikke Du vilde gjøre det samme, dersom Du havde Raad til det. Jeg synes, Thore Holmen har gjort vel Ret for de gode Dage, hun nu har paa sin Alderdom. Han har ikke lagt paa Ladesiden, han, det maa Du bedst vide, Aslak. Og om han nu gjør sig det mageligt, gjør det da Dig hverken fra eller til; Du arbeider ikke mere eller strengere for det."

Her blev vor Samtale afbrudt ved at det mindste Barn, en Pige paa 3 Aar, begyndte ynkelig at klage over Sult. Moderen tyssede grædende paa hende.

„Dette her kan da ikke tage Lag," sagde jeg; det gjorde mig ondt at høre paa Barnet. „Jeg forstaar ikke dette, hvorledes det paa engang er bleven saa skrøbelig smaat for Eder, godt Folk. Om I ikke havde Penge, har I dog mange gode Ting, som I kunde skille Eder ved, naar ingen anden Raad var."

„Aa, Gudbedre os," sagde Guri, „vi har nok skilt os med mange Ting, som vi saart har strævet for; men det er ikke mere end som saa, at Folk vil lade os faa Noget paa Pant. De er blevet saa tværre mod os Allesammen."

„Hør nu," sagde jeg; „her har Du en Daler, Guri, skynd Dig hen til Berg; der ved jeg, Du for Penge faar baade Mel og Brød og noget Sul, hils fra mig, hvis det ingen anden Raad er." Hun strøg straks afsted. Imidlertid staggede jeg Børnene ved at dele et Bygbrød mellem dem, som jeg havde i Skræppen min.

„Jeg undres, hvad Ende Du mener dette vil tage, Aslak," begyndte jeg igjen en Samtale.

„Han Thrane mener, det skal tage en god Ende, han."

„Nu lad høre, hvorledes det skal gaa til."

„Naar vi faar Stemmeret, siger han Thrane, er vi saa mandstærk, at vi kan faa det som vi vil."

„Ja, Stemmeretten er nu den eneste fornuftige Fordring, som Thrane lader Arbeiderne gjøre. Ti hvorvel jeg ikke tror, den vil gjøre Eder federe, saa er det nu engang en Ret, der tilkommer ethvert

Menneske, som er kommen til Sjæls Aar og Alder, og som er i en saadan Stilling, at han betaler Skat. Jeg sagde, jeg tror ikke Stemmeretten vil gjøre Arbeiderne federe, dermed mener jeg, at den vil blive byrdefuld for mange. Ser Du, med Rettigheder følger altid Pligter, og disse kan ofte give mere Bry, end hine synes at være værd. Alligevel sætter Menneskene Pris paa saadanne Rettigheder som et stort Gode, og det er det ogsaa upaatvivlelig for ethvert Menneske, som føler sit Værd som saadant.

Men til at benytte Stemmeretten rigtigt og i sin fulde Udstrækning, dertil hører Oplysning, og den fattes Arbeiderne altfor meget. Hvorledes mener Du det vilde gaa Dig som Storthingsmand, Aslak?"

„Jeg Storthingsmand! nej, det kan da aldrig falde mig ind. Hvad skulde jeg paa Storthinget?"

„Nei, det kan saa være, det. Men vil Du være med at vælge Storthingsmænd, kunde Du kanske være ligesaa nær til at blive det som mangen Anden. Men hvad Du skulde der, det ved jeg rigtignok ikke. Husk paa Storthinget paa Langvig. Det vilde blive underlige Love et saadant Storthing kom til at give; de er ofte underlige de Love, studerte Folk giver."

„Men han Thrane vil da ikke have noget Storthing, han. Vi skal have en Konge med uindskrænket Magt. Da skal det blive paa det Bedste, siger han."

„Aaja, jeg har set om det Tulleri i Arbeiderbladet, og han vævede jo en hel Del om det paa Langvig, men det er da intet fornuftigt Menneske, der lægger nogen Bræt paa, hvad han Thrane siger."

„Siger Du det, Per? Mikkelsen sagde, at Thrane var svært anseet i Kristiania hos Kongen, og at han kunde faa frem Alt, hvad han vilde."

„Hvad har han da hidindtil faaet frem? Jo han har nu faaet istand en hel Del Arbeiderforeninger, og det kan nu være bra nok, naar disse lader det bero med at indrette Sparebanker og Søndagsskoler og saadanne Ting. Men dette kan gjøres uden at Husmanden forsømmer sine Pligter mod Gaardmanden og uden at han behøver at lægge sig ud med denne."

„Jamen det er nu snart forbi med Slaveriet. Han Mikkelsen lover os, at vi skal blive Selveiere alle ihob."

„Hvorledes skal det gaa til?"

„Kongen skal kjøbe Pladsene til os."

„Og mener Du, det vil være lettere at slaa sig igjennem som Eier af et saa lidet Brug som denne Plads end som Pladsmand?"

„Det maa da vel være likere at være sin egen Herre end en Andens Tjener."

„Jeg tvivler paa, Du forstaar dette, Aslak, eller at Du har tænkt rigtig over det. Naar Du som Pladsmand har svaret din Pligt til Værten, saa er Du igrunden din egen Herre. Du har intet videre at bekymre Dig om end ved en ordentlig Opfyldelse af dine Pligter mod Værten at sikre Dig og Dine dagligt Brød. Naar Du vil, finder Du nok nogle Fritider til at arbeide paa Pladsen. Men naar Du eier Pladsen, faar Du mange Pligter mod det Offentlige eller Almindelige, som Du nu er fri for. Du faar Fattiglæge og Soldaterlæge og Veiarbeide og Skyds og Tiende og Gud ved Alt. Jomindre Jordflæk Du har, som er skyldsat, desto byrdefuldere blir alle disse Ting. Og dertil kommer Renter og Afdrag af den Sum, der er givet for Pladsen, ti Du indbilder Dig vel aldrig, at Du skulde faa den i Foræring?"

„Nei, det gjør jeg nu just ikke heller."

„Nei, Farmin, slige Foræringer er ikke han Thrane Kar for at skaffe Dig, og det vil nok ikke gaa fort med Kjøbet heller, ti jeg tænker, det er ikke mange Gaardeiere, som vil sælge sine Pladse."

„De blir vel nødt dertil."

„Hvad vil Du sige, om En kom og sagde til Dig: Sælg mig Skabet der."

„Det kom nu an paa, hvad han bød for det."

„Men det kunde hende, Du ikke til nogen Pris vilde skille Dig ved det. Dersom han saa sagde, Du skal, hvad da?"

„Da slængte jeg Kroppen paa Døren, Per, det er greit."

„Der ser Du, Aslak: Du vil ikke handles med saaledes, som Du vil behandle Andre. Er det ret?"

Aslak kløede sig i Hovedet og svarede Intet.

„Slige Karle som Mikkelsen er snart færdig at bruge Magten, de," begyndte jeg atter, „de har Intet at tabe, hverken Gods eller Ære. Det er den eneste Leilighed, hvor slige Skøiere kan komme til Hæder og Værdighed, naar al Orden og Lovlighed er omstyrtet, og alene den Stærkeres Ret gjælder. Men hvem mener Du, det til slut gaar ud over? Allermest over dem, der var taabelige nok til at lade sig lede af Skøierne. Du siger, at nu skal Husmændenes Slaveri ophøre. Men hvad mener Du er bedst, at have Thore Holmen til

Herre end Mikkelsen, og, naar det kommer til Deling, kan Du være vis paa, at Slige som han vil tage Broderparten. Jeg synes, Du skulde være for bra Kar, Aslak, til at tjene et Tugthuslem."

„Et Tugthuslem, siger Du!"

„Ja, ved Du ikke, at Mikkelsen har været i Tugthuset? Ved Du ikke, at han er en Tyv og en Skjælm?"

„Nei, det ved jeg rigtignok ikke noget om."

„Saa ved Du vel heller ikke, at han er halvraadden af styg Syge."

„Jeg mener Du snakker, Per. Og han har spist ved mit Bord og ligget i min Seng."

„Ja, det er slemt, især naar man har Kone og Børn, og dertilmed en saa brav Kone som Du, og vakre, skikkelige Børn."

„Du gjør mig rent fælen, Per. Jeg har ikke forstaaet det, jeg."

„Nei, Stakkar, det er nok meget, som Du i din Troskyldighed ikke har forstaaet. Men jeg synes dog rigtignok, Du maatte forstaaet, at Mikkelsen var en Fant. Har Du hørt Andet end Eder og Forbandelser i hans Mund? Guds Ord har Du vist ikke hørt."

„Det er sandt, hvad Du siger. Jeg har ofte syntes, det var fælt at høre paa'n. Og hun Guri var ganske ræd'n."

„Og en slig Kar sender Thrane Dig paa Halsen. Synes Du det er ret gjort?"

„Hør, ved Du hvad, Per? Jeg vil ikke have mere med han Thrane og Greierne hans."

„Det var den klogeste Beslutning, Du kunne fatte, Aslak. Det glæder mig hjertelig at høre det."

„Ja, men hvad vil de sige i Foreningen?"

„Bryd Dig aldrig om, hvad de vil sige. Sig dem, hvorledes det hænger sammen, og jeg er vis paa, der findes Mange, der vil tage samme Beslutning som Du."

„Ja, men hvad hjælper det saa. Jeg maa jo gaa fra Pladsen, og hvor skal jeg saa gjøre af mig?"

„Lad det blive min Sag, Aslak. Kjender jeg han Thore Holmen ret, saa er han saa snil Mand, at han tilgiver Dig, naar Du erkjender Din Feil. Jeg skal tale med ham for Dig imorgen."

Medens vi sad og pratede, var Børnene gaaet Moderen imøde, og de kom just nu alle tilbage. Den, som blev glad, da jeg fortalte hende Aslaks Beslutning, det var Guri. Hun græd Glædestaarer.

Den næste Dag gik jeg med Aslak til Holmen. Javist var Thore ganske studs i Begyndelsen og vilde Intet høre om atter at tage Aslak til Naade. Men saalænge snakkede jeg nu med ham, til jeg fik ham overtalt. Det Passerede skulde være tilgivet og forglemt.

Jeg takkede rigtig Gud af mit ganske Hjerte, for at han havde lagt saamegen Kraft i mine Ord, og ledsaget af Aslaks og hans Kones Velsignelser fortsatte jeg min Vandring. Tungen er et lidet Lem, men med den kan udrettes meget baade Ondt og Godt. Maatte vi altid bruge den til det Gode!

Kapitel 11.

Læseren.

Jeg gjorde engang en Tur gjennem en af de stærkeste Bygder nord i Landet. Jeg kom en Dag i Følge med en Mand, som kjørte et Las Kul. Vi pratede om Meget og Mangt. Som vi saaledes færdedes, blev jeg opmærksom paa et pent nymalet Hus tæt ved Veien, og jeg spurgte Manden, hvem der boede.

„Læser-Nils,“ lød Svaret.

„Hvad er det for en Kar?“ spurgte jeg videre. „Aa, det er en Kar, som drager om og holder „Opbyggelsessamlinger“ i Bygden,“ svarede Manden.

„Loserer han da her?“

„Nei, det er hans eget Hus. Hans gode Venner har bygget op dette Hus til ham.“

„Det maa vel være noget aparte ved den Mand, siden hans Venner har gjort saameget for ham.“

„Ja, det er ret en Guds Mand. Han præker og udlægger Skriften ligesaa godt som nogen Præst.“

„Læser-Nils kaldte Du ham. Har han da ikke noget andet Navn?“

„Aa jo, han skriver sig nu for Nils Olsen, men saa gaar han nu mest under Navn af Læser-Nils.“

„Nils Olsen — jeg har kjendt en Krop af det Navn i mine unge Dage; men det var rigtignok ingen Guds Mand. Det var en Skøier af Vælten.“

„Nei, det kan da ikke være han Læser-Nils.“

„Nei, det er ikke tænkeligt, det," sagde jeg og lo. „Jeg kan aldrig tro, han Nils Olsen har givet sig til Læserne."

Nogle Dage senere kom jeg samme Vei tilbage, og, da jeg saa det pene rødmalede Hus, kom jeg til at tænke paa min Samtale med Bonden, og jeg fik Lyst til at gjøre Bekjendtskab med den „Guds Mand", Læser-Nils.

Som tænkt, saa gjort. Jeg gik ind i Huset og lukkede op den første Dør, jeg traf paa, og den førte til en temmelig stor Stue, der var malet og forsynet med pene Møbler, der snarere passede for en kondisjoneret Mand end en Bonde. Der var ingen Folk inde, saa jeg havde god Leilighed til at se mig om. Paa Væggene hang adskillige religiøse Billeder, og i en Krog stod der en Hylde med Bøger. Da jeg nu havde set, hvad der var at se, begyndte jeg at hoste for at erfare, om der var Folk i Huset, og det varede ikke længe, førend en Mand kom spadserende ind meget adstadigt og med Briller strøget op over Panden. Han var klædt som Klokkere eller Kirkesangere ofte er det, halv Bonde og halv Præst. Desuagtet kjendte jeg Personen ved første Øiekast. Det var virkelig, saa utroligt det var, min gamle Skolekammerat Nils Olsen, som jeg ikke havde set i de sidste 20 Aar.

„Hvad skal Du, min gode Mand?" spurgte han med en klynkende Stemme, som han rigtignok ikke havde, da vi sidst raakedes.

„Jeg har Kram at sælge," svarede jeg, idet jeg spændte Skræppen løs.

„Derfor har jeg intet Brug," svarede han temmelig tvært.

„Jeg har nogle rigtig gilde Knapper og Vestetøier og Silkehalstørklæder — Alt af bedste og nyeste Sort." Med disse Ord begyndte jeg at aabne Skræppen.

„Bryd Dig ikke, Mand. Jeg er ikke af denne Verdens Børn, som bare tænker paa Flitter og Fjas. Det var bedre, Du gik om og solgte Traktater og andre gudelige Bøger. Dermed vilde Du gavne baade Dig selv og dine Medkristne."

„Da var der en Tid, da Nils Olsen ikke kastede Vrag paa, hvad der pryder det udvortes Menneske," sagde jeg og saa stivt paa ham.

Nils blev ved disse Ord blussende rød, men ligesaa snart igjen kridhvid. Han stirrede paa mig som om han havde set et Spøgelse.

„Hvor kjender Du mig fra?" spurgte han endelig, men glemte at klynke.

„Fra Skoledagene, tænker jeg."

„Jeg mener, det er han Tobak-Per, som vi kaldte ham," sagde Nils, og der for et Smil over hans ellers alvorlige Ansigt.

„Du er nok ikke langt fra Sanningen. Ellers kalder Folk mig Skræppe-Per nu."

„Saa Du driver fremdeles med Handelen. Det er en Vei fuld af Fristelser."

„Aa, jeg ved ikke, om den Veien er farligere end andre. Vi gaar i Fare og Fristelser, hvor vi gaar."

„Ja, det er sandt. Men kom og sæt Dig ned og lad os snakke lidt om gamle Dage."

Nils begyndte nu at fraage og spørge om Folk i vor Hjembygd, og lidt efter lidt antog han igjen det stive, hellige Væsen, som da han kom ind. Han havde meget at sige om Folks Verdslighed og Syndighed, og Præsterne havde han især meget at udsætte paa.

Jeg sad og undredes i mit stille Sind, hvorledes det egentlig hang sammen med Nils's Hellighed. Jeg syntes, det var helt utroligt, at han, som havde været den værste Kortenspiller og Nattesværmer, skulde være bleven saa overmaade skikkelig nu, at han kunde revse alle andre Mennesker. Jeg prøvede da et lidet Indkast, som jeg tænkte skulde skaffe mig Lys i Sagen. Han havde havt Maskepi med mange Jenter, og med en havde han et Barn, som han lod gaa for Lud og koldt Vand, som man siger, da Moderen døde i dets spæde Alder.

„Du spørger om saa meget, Nils, at det undrer mig, Du ikke spørger om den Gutten, Du havde med hun Lisbet Ulvstuen," sagde jeg.

Det slog an. Han blev atter ligesom før først rød og saa bleg. Derpaa gjorde han Tegn med Haanden, at jeg skulde tie og pegede paa Kamret ved Siden af Stuen. Jeg rystede paa Hovedet som om jeg vilde sige, at jeg ikke forstod ham.

Derpaa reiste han sig og gik ind i Kamret og kom lidt efter tilbage. Jeg hørte Nogen røre sig derude; der blev gaat i en Dør og der blev skranglet med Kjøkkengreier.

„Der havde Du nær bragt mig i Ulykke, Per," begyndte han i sin gamle Tone uden al Klynk og Hovedhængen.

„Hvorledes skal jeg forstaa det?" spurgte jeg.

„Jo, ser Du, jeg har en Husholderske, og havde hun hørt, hvad

Du nys sagde, havde det snart været ud over Bygden, og det havde da været forbi med Herligheden her. Men Lykken er, hun er lidt døv, saa jeg vil haabe, hun ikke hørte det."

„Hvorledes hænger det saa egentlig sammen med din Stilling her?"

„Aa, jeg har faret vidt om i Landet, maa Du vide, og prøvet noget af hvert. Endelig gav jeg mig til Læserne, og jeg fandt snart, at den bedste Levevei, jeg kunde vælge, var at fare om og holde Opbyggelser, og det har jeg nu drevet paa i de sidste Aar, og jeg er bleven saa vel likt her i Bygden, at mine Venner og Velyndere har kjøbt og sat istand dette Hus til mig, og jeg mangler hverken Mad eller Drikke eller andre gode Ting."

„Og er da det Levnet, som Du nu fører, og som er saa forskjelligt fra det, Du førte i vor Hjembygd, en Følge af oprigtig Anger derover?"

„Ja vist, ja vist, det forstaar sig," svarede han hurtigt, og der for atter et Smil over hans Ansigt.

„Isaafald undrer det mig," vedblev jeg, „at Du forsømmer dine Faderpligter."

„Tys, Per," sagde Nils — „snak ikke om det."

„Jo, det vil jeg virkelig snakke om, siden jeg nu endelig har truffet paa Dig. Hjemme troede vi, at Du var død eller strøget ud af Landet. Gutten din er en forvildet Krabat. Fattigvæsenet sørgede for ham, til han var bleven konfirmeret, men fra den Tid gav han sig i Følge med Fantepak og stryger nu Landet rundt og ender formodentlig i Tugthuset, ti han er allerede en Gang bleven straffet for Tyveri."

„Ja, det er ilde, det, men hvad kan jeg gjøre derfor?"

„Det er et underligt Spørgsmaal af En, som paastaar at være vakt af den Helligaand, og som dømmer saa strengt om sine Medmennesker, som jeg har hørt Dig gjøre under vor Samtale. Jeg vilde i dit Sted have opsøgt mit Barn, saasnart jeg var i den Stilling, jeg kunde sørge for det."

„Det havde været ude med Herligheden da. Mine bedste Kunder er Kvindfolkene i Bygden, og de vilde slaa Haanden af mig, dersom de fik vide, jeg havde et Barn."

„Saa, Kvindfolkene er dine bedste Kunder, Nils. Naar det kommer til Stykket, driver Du dit gamle Spil under Hellighedens Maske, og isaafald bliver det Sidste værre end det Første."

Her blev vor Samtale afbrudt, idet et gammelagtigt Kvindfolk, som jeg antog var den Husholderske, Nils havde talt om, kom ind med Kaffe og Smør og Brød paa et Bræt. Nils bad mig tage for mig, men jeg var lidet oplagt til at nyde noget. Jeg var bleven ganske ilde tilmode efter min Samtale med Nils. Jeg hader Hykleri som Pesten. Jeg havde ikke meget tilovers for Nils før, men nu var han mig ordentlig modbydelig. Da jeg havde drukket en Kop Kaffe, lagede jeg mig til at gaa. Nils fulgte mig et Stykke henad Veien. Vi mødte adskillige Folk, som hilsede ham meget ærbødigt; og han havde et salvelsesfuldt „Herren være med Dig, min Ven," eller „Guds Fred, min Pige," og deslige til hver især.

Da jeg tog Afsked med ham, sagde jeg: „Vogt Dig, Nils, at ikke dette tager en Ende med Forskrækkelse; Herren lader sig ikke spotte. Det siger jeg Dig, at træffer jeg din Søn paa min Vandring, underretter jeg ham om, hvor han kan finde sin unaturlige Fader."

„Du vil altsaa ødelægge mig," sagde han.

„Kan det ødelægge Dig, at Du gjør din Pligt, — ja, da vil jeg ikke betænke mig derpaa," svarede jeg, og det var mit sidste Ord til ham. Jeg forlod ham uden Haandslag og uden Hilsen. Han saa ganske forknyt ud. Han havde nok troet den hellige Grav vel forvaret, som man siger, og gjort Regning paa at leve her ukjendt og uopdaget. Det var altsaa klart, at hans Møde med mig maatte være ham ubehageligt, da han kjendte mig som en oprigtig og ordholden Person, der ikke sagde Andet, end han mente, og ikke lovede mere, end han vilde holde.

Et Par Aar efter dette mit Møde med Nils Olsen eller „Læser-Nils", som han dengang kaldtes, befandt jeg mig paa Vestlandet, og det traf sig saa, at jeg en Aften kom ind paa en Gaard, hvor der just holdtes en „Opbyggelse". Stuen var fuld af Folk, og jeg kunde knap komme ind for Døren. Det var vanskeligt at se Noget i det bare med en Tranlampe oplyste Rum; destomere hørte jeg. Prædikanten var i fuldt Arbeide; han gjorde sine Tilhørere Helvede rigtig hedt, eller rettere sagt dem, som ikke delte hans religiøse Anskuelser. Han brugte sig noget forfærdeligt og skreg, saa det gjorde ondt i Ørene. Talen lod til at gjøre Indtryk, ti der hørtes Graad og Tænders Gnidsel, og et Par Stykker fik Ondt og maatte føres ud. Da han var færdig med Helvede, begyndte han at beskrive Paradis og de Saliges Glæde der, og nu antog hans Stemme et

blidt, indsmigrende Udtryk. Jeg syntes, jeg skulde kjende denne Stemme, men jeg kunde ikke komme paa, hvor jeg havde hørt den. Det var en Beskrivelse af Paradis, som jeg aldrig har hørt Mage til, og som vistnok ikke finder Stadfæstelse i de Kristnes Bibel, men kanske i Tyrkernes Koran, ti de Glæder, som blev lovet de Troende, var temmelig sandselige. Taleren tørkede altiet Sveden af sit Ansigt med sit Lommetørklæde. Jeg anstrengte mine Øine til det Yderste for at faa et Glimt af hans Træk, men det var forgjæves; det var altfor mørkt. Tilsidst blev jeg kjed af at staa i den Kvalme længere; jeg fandt mig slet ikke opbygget; altsaa søgte jeg at komme ud af Døren, uagtet det var vanskeligere at komme ud end ind.

Jeg ventede mig ingen Handel med denne gudelige Forsamling og forlod derfor Gaarden for paa nærmeste Gaard, hvor der var Gjæstgiveri, at søge mig Natherberge. Da jeg havde faat mig noget at leve af, lavede jeg mig til at lægge mig, men idetsamme gik Døren op, og ind kom en Fyr, som saa ganske fordægtig ud. Han var uselt klædt, og Haartafserne hang ham ned over Øinene, da han tog Huen af.

„Godkveld, Per,“ sagde han; „jeg saa Dig borte i Stuen nys og vil hilse paa Dig.“

Stemmen kjendte jeg godt, men kunde fremdeles ikke komme paa, hvem den tilhørte. Fyren mærkede det og sagde:

„Saa, Du kjender mig ikke, Per; aanei, jeg tror gjerne, jeg ikke er mig selv lig. Dette Liv, jeg fører, er mere end et Menneske kan udholde.“ Det sidste sagde han ligesom for sig selv og med et Udtryk af Fortvivlelse, som gik mig til Sjælen.

„Sandt at sige,“ sagde jeg, „kan jeg ikke komme paa, hvor jeg har set Dig før, men set Dig har jeg. Hvem er Du da?“

„Engang kaldtes jeg Nils Olsen, sidst vi raakedes kaldtes jeg Læser-Nils,“ og han lo stygt ved disse Ord.

„Ja, nu ser jeg det, at det er Dig, Nils. Men i Guds Navn, hvad er det for en Forandring, som er foregaaet med Dig? Sidst vi træftes syntes Du at have det rigtig gaaendes. Om Du just ikke var tyk og fed, saa var Du dog i godt Huld og havde Anseelse af idetmindste at være en Klokker. Nu hænger Du knapt ihop, og Gudhjælpe mig for Dig, Du ser noget nær ud som en Fant.“

„Ja, det er et Fanteliv jeg fører ogsaa,“ sagde Nils og lo stygt ligesom før. „Men hør, Per, har Du ikke en Dram? Jeg er ganske klar, og Folk her paa Vestlandet er nu saa fordømt nøkter, at

jeg ikke tør drikke Andet end Vand, dersom jeg skal have nogen Fremgang her."

„En Dram, siger Du! Jeg drikker ikke Brændevin, men er Du virkelig saa trængendes til en Hjertestyrkning af det Slag, saa kan jeg vel skaffe Dig den."

Jeg havde meget ondt af Fyren. Jeg mindedes min Ungdom og hvilken rask, vakker Gut Nils dengang var trods alle sine Skøierstreger — og hvorledes saa han nu ud? Jeg gik ud til Værten og fik en Flaske Brændevin og Glas; Smør og Brød var der endnu tilbage efter mit eget Aftensmaaltid. Nils skyllede et Par Glas Brændevin i sig med en Begjærlighed, som var stygt at se paa. Derpaa kastede han sig over Maden og aad, som om han ikke havde set Mad paa mange Dage. Jeg betragtede ham i Taushed. Udsvævelserne havde sat tydelige Mærker paa hans Ansigt. Det var tydeligt at se, han havde ført et liderligt Liv.

Han drak under Maaltidet endnu et Par Drammer, og det Hvide i hans Ansigtslet begyndte at blive blaarødt.

„Nei, stop nu," sagde jeg, da han endnu engang vilde gribe efter Flasken, „Du har ikke godt af mere."

„Godt!" skreg han med den samme stygge Latter. „Brændevin er det Eneste, jeg har godt af; og nu har jeg ikke smagt det Slag paa flere Uger."

„Fortæl mig nu," begyndte jeg, „hvad der er hendt Dig, siden Du befinder Dig i en Tilstand saa ulig den, hvori jeg sidst saa Dig."

„Jo mindre vi taler om den Ting," svarede Nils, „desto bedre. Desuden vilde jeg blive tør i Halsen af saa lang Snak, og Du vil jo ikke give mig noget at lædske mig paa."

„Jeg mener, Du allerede har faat mere, end Du har godt af," sagde jeg, da jeg mærkede, at Tungen begyndte at slaa ham feil. „Men er Du tørst," tilføiede jeg, „saa skal jeg skaffe Dig et Krus Øll."

„Ja, det var rigtig snilt, om Du vilde gjøre det; jeg er færdig til at kvamne, saa tør er jeg i Halsen."

Jeg gik da ud for at hente Øll, men var saa ubetænksom at lade Brændevinsflasken blive staaende paa Bordet. Da jeg kom tilbage, var den tømt, og Nils var tydelig drukken.

„Nils, Nils," sagde jeg og rystede paa Hovedet, „det tager en gal Ende med Dig."

„Aa Snak, Gut," stammede han; „med mig har det ingen Nød."

Efterat have taget sig en Slurk Øll vedblev han: „Ja, ser Du Per — disse Kvindfolka er ikke at staa imod, dersom — Du — ikke ved det. Hun Randi Næs — dernord, Du ved — det var rigtig en Sukkerunge — Ha, ha — men Manden hendes likte ikke Venskabet vort — Ha, ha — og saa blev der Styr, ser Du — og han Nils maatte pakke ind, jagu det maatte'n. — Ja, det var ilde det, sa'n, for der var gode Dage og — Nætter, Gut — Ha, ha. Men det er det samme, Gut. Nu vil jeg blive Mormon — det er Folk, som forstaar at leve, det. De har saamange Kjærringer, de har Lyst til — og bytter dem ligesom Krøter — det maa jeg like. Skaal for Mor — mormon — nismen!" Og dermed tømte han Øllkruset. Han var nu aldeles klar — bare tulsnakkede og saa utydeligt, at jeg ikke kunde forstaa mange Ord.

Jeg tog og væltede ham op i en tom Seng, der stod i Stuen foruden min, og det varede ikke længe, førend han snorksov. Han sov endnu, da jeg stod op om Morgenen. Jeg havde ikke Lyst at snakke mere med ham. Jeg havde mere end nok af den Aften; jeg glemmer den aldrig.

Jeg har aldrig hverken seet eller hørt til Nils mere. Formodentlig er han reist til Saltsøen, og der er han i sit rette Element.

Kapitel 12.

Amerikafarerne.

I enhver Bygd og By findes der en og anden Person, som der er noget Aparte ved, som skiller sig fra andre Folk i visse Maader, snart i Ondt og snart i Godt, snart i begge Dele eller vel ogsaa i ingen af Delene.

Slig en underlig Krop var Digt-Ola i vor Hjembygd. Dette Navn havde han faat paa Grund af sine mange Skrøner. Det var rigtig et Spir at høre paa han Ola fortælle om sine Hendelser; det var ligesom man læser i Æventyrbøger. Imidlertid var han en velkommen Gjæst, hvor han kom, ti han var baade til Moro og Nytte. Han havde aldrig Ro paa sig noget Sted. Han havde aldrig villet tjene og havde aldrig villet lære noget Haandværk; alligevel fuskede han i alle mulige Ting; han var hændt til noget

af hvert. Skulde der sættes op en Mur, og der ingen ordentlig Murmester var at faa, behøvede man bare at faa Tag i han Digt-Ola, saa blev der nok et Raad. Slog en Tømmermand feil, kunde Digt-Ola hugge sit Nav (Laft) saagodt som nogen Anden. Skulde en Hest skoes, var ingen dygtigere dertil en Digt-Ola. Blev Spillemanden træt i et Bryllup, tog Digt-Ola Felen og spillede en Slaat, saa det stod efter. Læse og skrive kunde han trods Skolemesteren.

Men Sagen var at finde ham, naar man trængte til ham, ti idag var han her, imorgen mange Mile borte. Jeg blev mangen Gang forundret over at møde ham i korte Mellemrum paa de forskjelligste Steder. Jeg kunde en Dag se Digt-Ola i fuldt Arbeide med at tække et Tag, og et Par Dage senere kom jeg i en anden Bygd, og hvem skulde jeg se kjøre Hø i skarpe Tag uden han Digt-Ola. Ofte slog han sig i Følge med mig, og Meningen var, vi skulde følges mange Dage, men saa var det en Morgen godt Fiskeveir, og det kunde han Digt-Ola ikke forsømme, og tilfjelds strøg han med Fiskestangen paa Skuldrene, og det overlagte Følge var glemt.

Man ser altsaa, at han Digt-Ola ikke var at stole paa, og at det var en Daarlighed at gjøre Regning paa ham til et vist Arbeide. Man maatte tage ham som han var; kunde man drage nogen Fordel af hans mange Værdigheder, var det vel, hvis ikke fik man ikke fortryde derpaa. At ville tale ham tilrette var et faafængt Arbeide. Der var aldrig et alvorligt Svar at faa af ham, og man kunde aldrig vide, enten han talte i Alvor eller i Spøg. Bestandig lystig og veltilmode lod han hver Dag have sin Plage, eller, det er ikke rigtigt sagt, ti han syntes aldrig at have nogen Plage eller Bekymring. En god Helbred og et let Sind kan ikke opveies med Guld. Digt-Ola havde sjelden Penge, og havde han undertiden, klattede han dem bort. Han var ikke drikfældig, og han spillede ikke Kort; men Penge vilde ikke trives hos ham. Imidlertid havde han ikke Brug for Penge, ti hvorsomhelst han kom, var han som hjemme; han satte sig tilbords, som om han hørte til Huset, alene med den Forskjel, at skulde Nogen have en liden Ting fremfor de Andre, saa var det han Digt-Ola. Spistes der Sild og Potetes, stak gjerne Madmoderen en Smørbid til ham paa en Fladbrødbid; var det Grød og Melk, svømmede der gjerne nogle Rømmeklumper i Digt-Ola's Skaal, kort sagt, han behandledes som et forkjælet Barn, og som et saadant modtog han alle saadanne smaa Tegn paa Velvilje. Af Klæder kunde han

have havt meget mere, end han behøvede, ti der blev sjelden en Væv skaaret ned, uden at der blev lagt et Stykke tilsides til han Digt-Ola; men da han intet Hjem havde eller vilde have, havde han intet Sted at gjøre af overflødige Klæder, og derfor gik han med et Plag til det var udslidt uden at tænke paa, hvorledes han skulde erstatte det med et nyt.

„Nei, Ola, nu kan Du ikke gaa længere med den Trøien," hed det gjerne. „Nu har vi Skrædder i Huset, kom nu, lad'n tage Maal af Dig til en ny Trøie."

„Kanske og," svarede da Ola og begyndte at bese sin gamle Trøie, og saa gik han nok saa godvillig hen til Skrædderen, og han fik sig en ny Trøie. Men det kunde ogsaa stikke ham, at han likte Trøien sin for godt til at ville skilles ved den endnu, og der hjalp hverken onde eller gode Ord. Han var stiv som en Kariolhest, naar det stak ham.

Saaledes som jeg her har beskrevet ham havde Digt-Ola været i mange Aar, da han medet forsvandt; Ingen vidste, hvor det var blevet af ham. Man var vel vant til, at han var borte fra sin Hjembygd flere Uger, ja hele Maaneder, men han havde dog stadigt sit Tilhold der, fornemmelig hos en rig Gaardmandsenke, som vilde have givet sin lille Finger til at faa Digt-Ola til Mand, men han vilde ikke høre paa det Øre. Naar Nogen talte til ham derom, bare lo han og mente, han havde ikke Tid til at gifte sig. Han vilde nok heller ikke have fundet sig i Ægtestandens Tvang; han satte for stor Pris paa Friheden dertil, og jeg er bange for Enken ikke vilde faaet stor Hygge af ham. Hvorom Alt er, Digt-Ola var og blev borte. Der blev gjort Forespørgsel om ham i alle de Bygder, hvor han pleiede at færdes, men uden nogen Nytte. I Begyndelsen var der en almindelig Klage over denne Hendelse; Alle savnede Digt-Ola. Men lidt efter lidt gik det som det altid gaar: Digt-Ola glemtes.

Det kunde vel være paa fjerde Aaret efter at han saaledes forsvandt, at jeg var paa en Vandring sørpaa Landet, da, hvem skulde jeg møde paa min Vei uden Digt-Ola lyslevende. Paa det nær, at at han var noget udenlandsk klædt, saa han ud, som da vi sidst træftes. Kanske han var noget magrere, og hans altid temmelig brune Ansigtslet var endnu mørkere.

„Er det Dig sjøl, Ola," raabte jeg allerede til ham paa langt Hold, „eller er det Skyggen din?"

„Mig er det, Gut," svarede han, da vi mødtes, „og ingen Anden. Kjend her," udbrød han og klemte min Næve, saa jeg var færdig at skrige, „om det er Marv i Bena mine enda."

„Men hvor i al Verden har Du været i al denne Tid?" spurgte jeg. „Vi har troet Dig baade død og begraven."

„Det var ilde det, for Arvingerne mine vil blive lurt nu. Ellers kommer jeg fra Amerika, Gutten min, skjønner Du det!"

„Aa, Fjas, fra Amerika?"

„Naa; er det saa rart det. Det er ikke vanskeligere at komme did og tilbage igjen, end det er for Dig at gjøre en Tur mellem Lofoten og Bergen."

„Nei, snak alvorligt engang; hvor har Du været?"

„I Amerika, hører Du, Gut: Er Du blevet tunghørt?"

„Nu, det maa jeg sige, er det sandt, da manglede bare det, for at Du kan blive ligesaa berømt som Sindbad, den Søfarende, udi Eventyret."

„Ja, ikke sandt? var det ikke et Puds?"

„Men hvorfor reiste Du din Vei uden at sige fra? Du behøvede da ikke at rømme."

„Jeg skylder Ingen Regnskab for, naar jeg gaar og naar jeg kommer, eller hvor jeg gaar hen."

„Nei, det er saa det; men en slig Reise kunde Du vel have snakket om."

„Aa, det var da Intet at tale om; jeg havde bare tænkt at gjøre en Snartur, men saa blev jeg længere borte end tænkt var."

„Naa, Du har altsaa virkelig været i Amerika."

„Ja, kan Du ikke se det paa mig? Ser jeg ud som en Oplænding, jeg? Er det Norsk, jeg taler, eller er det Engelsk? Jeg er ikke stø paa det selv, men det maa vel være Norsk, siden Folk forstaar mig; men vist er det, at i Begyndelsen, jeg kom iland her, havde jeg Møie med at faa Tungen til at gjøre Tjeneste paa Norsk."

„Aa, for den Sags Skyld skulde Ingen høre paa Dig, Du har været i Amerika. Det er rigtignok en rar Hat, Du har paa, og Bukserne dine ser noget broget ud; men sligt kunde Du vel faa heri Landet og, og jeg har ofte set Dig med Plag, som ikke har været som andre Folks. Men lad gaa: Du har altsaa været i Amerika. Hvorledes likte Du Dig der?"

„Nei, begynder Du at fraage og jeg at svare, da vil det blive en dryg Økt at staa her paa Veien. Agter Du Dig snart hjemover,

saa kan vi gjøre Følge, og saa kan Du fraage saameget Du vil, jeg skal ikke være pruten paa Svar."

Da jeg netop var ved Maalet af min Vandring, blev vi enig om at følges ad hjemover den næste Dag, naar jeg havde udrettet det, jeg skulde.

Skulde jeg gjentage her Alt, hvad Digt-Ola fortalte paa denne Tur, kunde jeg fyldt en tyk Bog, ti det var Kar, som kunde snakke, uden at blive træt, fra Morgen til Aften; hvormeget der var sandt af, hvad han fortalte, maa Gud vide. At Størstedelen var Skrøner, det var ikke vanskeligt at skjønne; alligevel var det morosomt at høre paa ham, og aldrig har en Vandring paa 8te Dage gaat saa fort for mig, og aldrig har jeg let saameget. Han snakkede udmærket godt for sig og kunde give den mindste Ting et Sving, som gjorde den morosom.

Jeg vil nu fortælle Et og Andet af hvad der snakkedes imellem os paa Turen, og synes Læseren, at det ikke er noget ved det, saa er det min Skyld og ikke han Digt-Ola's, ti jeg kan ikke bruge Pennen, som han brugte Munden, deri stikker Forskjellen.

Den første Kvelden vi kom i Kvarter og fik os noget at leve af, sagde jeg, da der blev baaret frem en Melkering og Fladbrød og Smør og Rugbrød:

„Du er vel saa forvænt med Hvedebrød og alskens fin Mad, at Du ikke er god til at tære vor simple norske Kost?"

„Ja," svarede Digt-Ola, „jeg er rigtignok vant til Bryllupskost og vel det baade Helg og Søkn, men just derfor smager mig nu denne grove Kost saa godt. Du kan tro, Per, det er rart at komme ligefra Havrelefsen til Hvedebrødet; det er ligesom En er skamfuld for at spise sig mæt af det. Jeg blev ganske madlei i Begyndelsen, og det i Forening med meget Andet gjorde, at jeg var paavei til at gjøre, hvad jeg ellers aldrig pleier at gjøre; jeg var nemlig nærved at angre, at jeg var reist til Amerika. Men Du ved, han Ola taber ikke Modet saa let. Det gik snart over, og siden har jeg været frisk og fornøiet som herhjemme."

„Men sig mig da, Ola, hvad bevægede Dig til at reise til Amerika? Og hvorfor talte Du ikke om det til Nogen?"

„Nei, det kom for braat paa, ser Du. Du mindes vel, at han Erik Storbraaten skrev hjem efter Søstersønnen sin, han Roald. Det traf sig saa, at jeg just befandt mig ved Anløbsstedet, da han Roald skulde gaa ombord. Jeg fulgte med for at se ham vel afsted og lod

mig overtale til at gaa med til næste Anløbssted. Han Roald havde Tegnebogen fuld af Penge og trakterede som en Kar. Det var ikke frit for, at jeg blev paa en Kant, og jeg blev ranglendes med Dampen ligetil Minde. Der lagde jeg mig til at sove, men jeg fik ikke lang Fred, for han Roald kom med Ponsmuggen, og vi begyndte paa en Frisk, og Enden paa dette blev, at Gutterne sovnede, der de sad eller laa; jeg mindes ikke, hvorledes det gik. Nok er det, da jeg vaagnede om Morgenen, havde jeg svært ondt i Hode, men han Roald kurerte det med et Par Akevitknarter. Jeg ruslede da ud for at se paa Veiret. Det blæste en sur Nordenvind. Dampen skulde til at gaa."

„Nei, sagde jeg, det er vel paatide, at jeg vender Næsen hjemover. Du faar leve saa vel nu, Roald."

„Vende Næsen hjemover!" gjentog han Roald og glante paa mig, som om han havde set et Spøgelse. „Hvad mener Du med det, at Du vil vende Næsen hjemover? Jeg tænkte, Du havde rigtig for Alvor vendt Næsestubben Din førover."

„Nei, jeg vil da ikke stryge som Fanten heller. Der er Ingen, som ved, hvor det er blevet af mig. Ikke heller har jeg tænkt mig paa nogen Langtur nu. Han Ola blir gammel nu."

„Jeg forstaar ikke Snakke dit idag, Ola," sagde han Roald. „Gaar Du da ikke med til Amerika?"

„Til Amerika!" skreg jeg og slog ihob Hænderne. „Jeg mener, Du er rusk, Roald. Hvorledes skulde jeg komme til Amerika, som knapt har en Mark i Fikken? Nei, jeg faar vel lade det blive."

„Jasaa," sagde han Roald og saa ganske sur ud. „Du talte ikke saa inat. Nei, En skulde nu aldrig tro Nogen, men aldrig havde jeg troet, at han Ola Grønlien gik fra sit Ord."

„Hvad siger Du, Gut!" skreg jeg, og jeg kjendte, hvor Sinne bed mig. „Har jeg gaat fra mit Ord? Hvad Ord er det? Det lyster mig at høre."

„Aa nei, naar Du har glemt det," svarede han Roald, „saa er det ikke værd at snakke mere om den Ting. Men jeg tænkte rigtignok ikke, Du var saa hugseløs."

„Om det gjaldt Livet mit, kan jeg ikke mindes, at jeg har lovet Noget," svarede jeg.

„Nei, det kan saa være det," sagde han Roald. „Men saa er det nu ganske sikkert og vidnesfast med, at Du lovede mig at følge med til Amerika."

„Neigu, gjorde jeg vel hel," raabte jeg rentop i Under. „Det maatte være Ponsen din, Roald, som snakkede, ti gal er jeg, men jeg er dog ikke saa gal, at jeg kunde tænke paa at reise til Amerika med 1 Mark i Lommen."

„Ja, naar Du ikke mindes det Ene, saa mindes Du vel heller ikke det Andet," sagde Roald. „Jeg lovede Dig ellers fri Reise, og det staar jeg ved."

„Gjorde Du det, Roald," svarede jeg. „Ja, staar Du ved dit Løfte, faar jeg vel staa ved mit, endskjønt jeg ikke ved mere om det end det Barn, som ikke er født. Der er min Haand, og saa er den Sag afgjort."

Roald slog fornøiet sin Haand i min og sagde: „Nu kjender jeg dig igjen, Ola. Jeg begyndte at blive halv arg paa Dig."

„Du kan være stø paa det," svarede jeg, „at jeg ikke gaar fra mit Ord, men det er første Gangen, jeg har lovet en Ting og ikke kunnet mindes det. Jeg er endnu ikke ganske sikker paa, at jeg er rigtig vaagen. Du faar give mig en Karveknart til, Roald, og saa afsted til Amerika. Er det ikke saa?" sagde jeg leende. „Jo, nu vil Folk faa Noget at snakke om. Han Digt-Ola er reist til Amerika, vil det hedde: Aaja, det er likt'n det."

„Lad dem snakke," sagde han Roald, „saa har de Noget at bestille den Stunden. Det er værst for Enken din, Ola; hun gaar nu vel ud af sit gode Skind."

„Aa, hun har Raad til at komme efter, faar hun det rigtig hardt," svarede jeg.

„Ja, hun er troendes til det," sagde han Roald.

„Men mens vi saaledes stod og pratede, var Dampen strøgen et godt Stykke opover, og mit Lod var kastet. Tre Dage senere seilede vi ud af Kristiania-Fjorden, og han Ola, kan Du tro, var ret i sit Element, endskjønt jeg i Begyndelsen var syg som en Hund af Sjøen. Men jeg blev snart vant til det, og jeg sparede ikke Nisten hans Roald, som han selv, Stakkar, ikke fik stort Godt af, ti han var syg paa hele Overreisen, saa klein, at jeg tænkte, han havde himlet, og om jeg selv skal sige det, tror jeg rigtignok, at jeg næst Vorherre holdt Livet i ham. Men han skjønnede ogsaa paa det; det var Synd at sige Andet, og han opførte sig som en bra Kar mod mig i alle Maader, det Lov skal jeg give ham, hvorsomhelst jeg kommer."

„Men hvorfor blev Du ikke i Amerika?" spurgte jeg Ola, da han havde endt sin Fortælling.

7*

„Aa, jeg maatte da se hjem, om Enken min er ledig endnu," svarede han og lo.

„Ja, det kan Du forlade Dig paa," sagde jeg; „hun vil ikke have nogen Anden end Dig."

„Ja, men det er ilde for hende, det," svarede han alvorligere end han pleiede, „ti gifte mig gjør jeg ikke. Jeg har min Frihed for kjær dertil."

„Men naar det altsaa ikke var for Enkens Skyld, Du kom hjem, hvad var det da?" spurgte jeg.

„For at hverve Rekrutter, Gut," svarede han og lo. „Det er en god „Bisnes" (Forretning), som de kalder det derover. Jeg har en Dagløn, saa jeg kan reise som en Herremand," og han raslede med Sølvpenge i Lommen.

„Men er det ret, det, Ola," sagde jeg, „at forlede Folk til at forlade sit Fædreland saaledes paa det Uvisse?"

„Paa det Uvisse," svarede han. „Nei, hvem siger, at det er paa det Uvisse? Det er vist nok, at Amerika er et Land, som er værd at være i."

„Men er det ogsaa sagt, at de faar det bedre der, end de har det her?" spurgte jeg.

„Ja, det forstaar sig, ellers var det ikke værd at reise," svarede han.

„Det undrer mig, om ikke Mange angrer den Reisen," sagde jeg.

„Ikke Mange," svarede han; „og de, som angrer det, har sig selv at takke for det. Folk, som kan komme frem i Verden, de angrer ikke, at de reiser til Amerika."

„Ja, men Folk, som kan komme frem i Verden," indvendte jeg, „vilde have ligesaa let for at komme frem her som der."

„Umuligt," svarede Ola. „Jorden er for dyr her og for besværlig at dyrke og giver desuden for lidet af sig."

„Jamen det er ikke bare jordløse Folk, som reiser," indvendte jeg atter. „Det er som oftest Folk, som sidder med sine gode Gaarde her og slaar sig godt igjennem."

„Hvad kalder Du en god Gaard, Per?" spurgte Ola. „Mener Du dermed, at Gaarden er saa god, at den giver Eieren rigeligt Udkomme, saa han kan forsørge sin Familie og opdrage sine Børn og se dem i god Vei, inden han dør? Eierne af saadanne Gaarde behøver ikke at reise til Amerika og gjør det nok ikke heller, undtagen at der er særdeles Omstændigheder for Haanden. Men hvad siger Du om

de Gaarde, hvorpaa der er en tre, fire eller flere Opsiddere med hvert sit Kaar eller Føderaad, kanske endogsaa to. Kan det blive Andet end Armod. Ingen af dem har saa meget Jord, at de kan brødføde sig, ialfald ikke efter Brugsmaaden her i Landet. Er det da ikke bedre, at en saadan Mand, førend han er aldeles forarmet, og førend han er udslidt, søger hen til et Land, hvor der er nok Jord og god Jord at bekomme paa billige Vilkaar. Gjør han det betimeligt, kan han kanske ved Salget af sin Gaardpart have nogle Hundrede Daler i Behold. For dem kan han med sin Familie komme til Amerika og kjøbe sig et Stykke Land, som det lønner sig at dyrke, og som med Tiden og ved stadig Flid vil ernære ham og hans Familie. Han ser det gaar fremad, men herhjemme vil det stedse gaa tilbage. Der fattes ham Arbeidsplads og Pusterum. Han kan jo ikke røre sig for sine Naboer. Om han indser, hvori Feilen stikker, og de ikke gjør det, saa maa han lide for deres Blindhed."

„Ja, Sameie er en fordærvelig Ting," sagde jeg, „men lidt efter lidt vil al Jord blive udskiftet."

„Langt frem, langt frem," svarede Ola; „mens Græsset gror, dør Kua. Mangen Mand vil gaa tilgrunde, før det sker, og som kunde frelst sig ved at udvandre."

„Men det er da saa sørgeligt," sagde jeg, „at saamange Mennesker skal forlade Slægt og Venner og Fædreland og det ofte i en Alder, da det falder tungt at vænne sig til det Ny."

„Det kan vel synes saa," mente Ola, „men voksne Folk ved vel, hvad de gjør, og de maa vel synes, at Tilstanden her er værre end Flytningen."

„Ja, men utgamle Folk kunde dog sparet sig en besværlig Reise bare for at finde en Grav," sagde jeg.

„Aa, kan de udholde Reisen," svarede Ola, „kan det nok være værd den Møie, for at faa se en Søn eller Datter og Børnebørn i en god Forfatning, førend de dør. Det kan ikke være videre hyggeligt at tilbringe sine sidste Dage ene og forladt, naar alle de Yngre reiser."

„Aaja, det er ganske sandt, det, Ola," sagde jeg. „Men hvorledes skal det gaa os herhjemme, som blir siddende igjen med Skrabet og Armoden, ti det er de bedste Folk, som reiser, og de, som har Noget til Bedste. Her vil blive Mangel paa Arbeidsfolk. Og der gaar mange Tusinde Daler ud af Landet."

„Ja, hvad Raad er det for det," sagde Ola. „Du vil da vel

ikke forlange, at Nogen skal blive hjemme for deres Skyld, som ikke reiser, eller for Landets Skyld idetheletaget. Enhver er sig selv nærmest, og der er bedst at være, hvor der er bedst Udkomme."

„Man hører paa Dig, Ola," sagde jeg, halv ærgerlig, „at Du er en løs og ledig Kar, som ikke føler Dig bunden af noget Baand til gamle Norge."

„Siger Du det, Per," svarede Ola. „Kanske jeg har mindre Grund til at forlade Landet end de Fleste, som reiser, og jeg er heller ikke reist for min egen Skyld; jeg reiste for at tage vare paa han Roald, ved Du," vedblev han leende. „Jeg har bestandig levet som Kua i Kløvereng. Jeg har bare vidst af gode Dage. Jeg har en stor Slægt; jeg er ligesom Barn i hver Gaard i Bygden, og et forkjælet Barn ataat. Folk var snille mod mig i Amerika ogsaa, det var Synd at sige Andet; men jeg traf ogsaa mange Kjendinger der. Alligevel liker jeg mig bedst hjemme; Folk har ikke Tid derovre at kjæle saa for mig som herhjemme. Nei, Du tager feil, Per, naar Du tror, jeg ikke holder af gamle Norge; jo, der er flere Baand, som binder mig til det, end Du skulde tro. Det er ikke bare Kjærring og Unger, som binder En til Fædrelandet; dem kan man tage med sig hvorsomhelst og skabe sig et Hjem, men der er mange Ting, som man ikke kan tage med sig, og som, naar det kommer til Stykket, savnes ligesaa meget, ja ofte meget mere end Kjærring og Unger, som Mangen hjertelig gjerne vil være kvit, især Kjærringen, og af saadanne Ting var der mange, som jeg savnede."

„Og alligevel," sagde jeg, „kommer Du her for at lokke Folk bort fra det, de har."

„Nei, lokke Nogen vil jeg ikke," svarede Ola. „Det er ikke let at lokke Folk over til Amerika nutildags, da de Fleste, som reiser did, ved fuldtvel Besked om, hvorledes der er. Du maa betænke, at i de sidste 20 Aar er der draget mange Tusinde fra Norge til Amerika, og i de sidste Aar er det ikke sjeldent, at Folk gjør sig en Snartur hjem, og det Folk, som ingen Grund har til at beskrive Tilstanden anderledes end den er. Mangen Søn kommer over og henter sine gamle Forældre. Tror Du, han vilde gjøre det, dersom han ikke mente, de vilde faa det bedre der end hjemme? Desuden maa Du lægge Mærke til, at Omstændighederne er hel forskjellige nu ved en Flytning til Amerika end de var. De norske Setlementer blir Aar for Aar større, og saaledes finder en Nykommen sig nu mere som hjemme en før, det er ikke stort anderledes end Flytningen fra

en Bygd til en anden. Der er nu flere norske Kirker med Præster ligesaa vel lærte som de hjemme; Sproget, som før var saadan en fortrædelig Ting for de Fleste, er nu ikke iveien, forsaavidt man søger hen til de norske Setlementer, ti der hørtes ikke stort andet end Norsk af den bosatte Befolkning. Der er et Setlement, som kaldes Hallingdal, og hvor der er bare Norske op til et Antal af et Par Tusinde; det er en saa vakker en Dal, som man finder den i Norge, og har et saa norsk Udseende, at jeg vilde troet, jeg var i Norge, dersom jeg ikke havde vidst det Modsatte."

„Du blir en slem Lokkefugl, Ola," sagde jeg, „det skjønner jeg nok."

„Jeg har sagt Dig," svarede han, „at jeg vil ikke lokke Nogen; men ser jeg En, som kan og vil arbeide, og som ingen Vei kommer her af de Aarsager, som jeg har forklaret Dig, saa vil jeg sige til en Saadan: reis til Amerika, og jeg er vis paa, jeg skal ikke faa Utak for mit Raad."

„Men end Feberen?" sagde jeg.

„Feberen," svarede han, „er ikke værre der end „Sotta" ofte herhjemme. I Begyndelsen kan det vel hende, det var slemt nok, men Aarsagen var, at Folk i Uvidenhed om de rette Forholde nedsatte sig paa usunde Steder og vidste ikke at stelle sig. Nu kan de Nykomne høste Gavn af de tidligere Kommes Erfaringer, og de kan da undgaa mange Ulemper, som disse har havt at stride med."

„Er det da nu din Mening, Ola," spurgte jeg, „at slaa Dig ned i Amerika?"

„Derom har jeg ingen Mening," svarede han. „Jeg tænker, jeg kommer til at fare som en Jerusalems Skomager mellem Norge og Amerika. Jeg tænker, jeg kommer til at fare over Atlanterhavet, ligesom jeg nu farer over Mjøsen Bygderne imellem. Naar en eller anden god Ven her siger til mig: Ola, kom og følg med til Amerika, saa er jeg parat; det er Intet, som hefter mig, skulde jeg tro. Og siger en god Ven i Amerika til mig: Ola, gjør en Tur for mig til Norge, jeg skulde have Noget udrettet der — saa reiser jeg, om Gud giver Helsen."

„Ja, men end naar nu Gammelmanden kommer," sagde jeg, „saa vil Ingen vide af Dig, og da har Du tabt Retten til Fattighjælp."

„Siger Du det, Per," sagde han. „Dersom jeg var gammel og hjælpeløs og jeg kom til din Dør, Per, og jeg sagde: Laan mig Husly at dø i — vilde Du da bede mig gaa til Fattigkommissionen?"

Ganske skamfuld over mig selv svarede jeg: „Nei, vist ikke, Ola, hvor kan Du spørge saa? Saalænge jeg har saapas Hjem, skal Du altid være velkommen til mit Bord og finde en Seng at hvile Dig i.“

„Det vidste jeg nok, Per,“ sagde Ola, og han skalv lidt i Maalet. „Men det samme vilde mangen anden gammel Ven baade i Norge og Amerika sige. Saaledes gruer jeg ikke for den Dag, som kommer. Med Guds Hjælp skal jeg aldrig blive nogen stor Byrde for Nogen.“

„Ja, Du har nu altid Enken din i Baghaanden,“ sagde jeg leende.

„Ja, Du har Ret deri,“ sagde han. „Hun Aase Dalen slaar aldrig Haanden af mig. Naar det kommer til Stykket, blir det paa Dalen, han Ola slutter op.“

Men saa fornuftigt, som i det Foregaaende, talte ikke Digt-Ola altid. Naar han fik Skrønerierne sine, gik det i en anden Dur. Mangen Gang maatte jeg le, men som oftest blev jeg ærgerlig over, at han kunde prøve at indbilde Folk Sligt; det var ligesom han vilde gjøre Nar af Folk, men det var nu vistnok ikke Meningen; det var bleven til en Vane hos ham, at han, naar han skulde fortælle, hvad han havde set eller hørt, tog Munden vel fuld. I denne Henseende var Ola Grønlien saa berømt i sin Hjembygd, at naar man hørte en rigtig utrolig Ting fortælles, sagde man: Dette er bestemt Noget, han Digt-Ola har gjort ihob. Som jeg før sagde, fik jeg paa denne Tur tillivs utallige Skrøner af ham, hvoraf jeg nu vil fortælle en to, tre Stykker, som jeg mindes, og som kan tjene til Prøve paa han Digt-Olas Varer i denne Veien.

En Dag, som vi gik, mødte vi en Mand med en Hest, der var ualmindelig stor.

„Det var en svær Gamp,“ sagde jeg.

„Aa ja, for her tillands at være,“ mente Ola, „er det en fuldvoksen Hest, men i Amerika vilde det ansees som en liden Hest.“

„Jasaa,“ sagde jeg; „saa Hestene er saa store der.“

„Ja,“ svarede han, „saa store, at første Gang jeg saa en Hest der, troede jeg, det var en Kamel eller Elefant.“

„Aa, Du snakker,“ sagde jeg og lo. „En Hest er da ikke skabt som en Kamel eller Elefant.“

„Ja, det kunde jeg nu ikke saa lige vide,“ svarede han. „Jeg har nu bare set slige Krøter i Billedbøger, og de er da ikke altid paalidelige.“

„Hvor høi er da en amerikansk Hest?" spurgte jeg.

„Maalt dem har jeg ikke," svarede han, „men paa et Skjønne mener jeg, de er saapas som en 16—20 Kvart."

„De maa bruge Stige da for at komme op paa dem," sagde jeg.

„Ja, det forstaar sig," svarede han, „men saa er det nu sjelden Nogen rider der. Det gaar for sent; Damp — Damp alene kan forslaa for Yankien."

„Men de pløier da vel ikke med Damp," sagde jeg.

„Jo, det forstaar sig — pløier og saar og harver og skjær Kornet med Damp," svarede Ola.

„Nei, nu er Du for strid, Ola," sagde jeg og storskrattede*).

„Det kan saa være det," svarede Ola, „men det er alligevel sandt."

„Ja, ja da," sagde jeg, „lad gaa da."

En anden Gang, som vi fik os Noget at leve af og deriblandt en Melkeringe, udbrød Ola:

„Nei, slige Kjyr til at melke, som de har i Amerika, skulde Du nu vel aldrig set. Herhjemme synes vi det er en bra Ku, som melker paa sit Høieste et Par Kander i Maalet, og er det tre Kander, saa er det nu rent aparte, men hvad mener Du, de melker i Amerika?"

„Neimen om jeg kan vide det," svarede jeg; „men saa er det da vel ikke mere end dobbelt."

„Dobbelt!" skreg han Ola. „Tredobbelt, firedobbelt, — mangedobbelt, Kar, da er Du ligesom indpaa Sandheden."

„Stop nu!" raabte jeg. „Tredobbelt kan være nok; det er 9 Kander i Maalet, det er jo en hel Vasbøtte."

„Jamen det er ikke nok," paastod Ola. „Jeg har set dem melke meget mere end en Vasbøtte. Jeg stod og saa paa det, og jeg troede tilsidst at Budeien kvervede Syne mit. Det tog aldrig nogen Ende."

En anden Gang var det et Svin, vi mødte paa Veien, som gav han Ola Anledning til en Skrøne.

„Dette der," sagde han, „vil Du vel kalde et fuldvoksent Svin?"

„Ja, mente jeg, „det er rigtig et vakkert Svin og det af Storslaget."

---

*) Dette er et Eksempel paa, hvorledes Folk, der fortæller, hvad de har oplevet i fremmede Lande, ofte anses for Skrønemagere. Det forholder sig virkelig saa, at man i Amerika og i England nu har begyndt at bruge Maskiner til Pløining, Saaning og Skur, som drives med Damp.

„Jagu kan det hende sig," sagde Ola. „Men i Amerika vilde den Purken bare blive regnet for en maanedsgammel Gris."

„Saa er vel de voksne Svinene der som Kjyrene vore," skrafede jeg."

„Ja netop saapas," svarede Ole, „og ikke af de mindste heller."

„Det maa vel være underligt til Flesk paa de Svinene," mente jeg.

„Aa rent overlag," svarede han Ola. „Jeg blev ganske fælen første Gangen, jeg saa dem skjære op et slagtet Svin. Der fandtes ikke Kjød paa det og ganske lidet Ben — mestendels Flesk altihob. Men Svinene i Amerika lever ogsaa bedre end Storfolk her."

„Det er rart, Du ikke er bleven federe, men snarere magrere i Amerika da," sagde jeg; „ti naar Svinene lever som Storfolk, lever vel Folket som Konger."

„Ja, Du maa sige det, Per," svarede han ganske alvorligt. „Men Sagen er, at Folk har ikke Tid til at blive fed i Amerika. De sover for lidt. Det er i et Kav og Kjør Dag ud og Dag ind. Jeg er nu ikke af de værste Sovere, jeg, men jeg har rigtig ikke sovet ud, siden jeg var i Norge. Middagshvile er ikke brugelig i Amerika. Det er bare at kjøre Maden i sig og saa tage fat paa Arbeidet igjen."

„Jamen slige Kare som jeg," sagde jeg, „har da Tiden for sig, ved jeg."

„Ja, paa det Lag," svarede Ola. „Nei, en Skræppe-Kar i Amerika maa være tidlig oppe og sent i Seng, om han vil faa solgt sine Varer. Der er Mange om Benet der. Mens Du sov, vilde en tre, fire Andre tage Handelen fra Dig."

„Saa skal Du have Tak for mig, Ola," sagde jeg, „saa blir jeg herhjemme, hvor jeg ikke behøver at sprænge mig. Kjøberne venter til han Skræppe-Per har taget sin Middagslur her. De er lige blide for det."

„Jamen saa kan Du tjene mere paa en Time der end i et helt Aar her," sagde Ola.

„Tak mig Jevnen," mente jeg. „Den gaar vel fort den Fortjenesten, som kommer saa fort."

„Kan saa være," svarede Ola; „Vanen gjør meget. Men jeg negter ikke, jeg var mangen Gang baade kjed og led af Staake deres derovre. Men Kvindfolkene vore vinder ved Byttet, ti det er svært for Krus de gjør for dem i Amerika. De har rigtig gode Dage der. Aldrig noget tungt Arbeide og slet ikke Udarbeide."

„Det var da underligt," sagde jeg. „Men hvad bestiller da vore Bønderjenter i Amerika?"

„Aa," svarede Ola, „de maa nu rigtignok i Begyndelsen arbeide noget nær som herhjemme, men det varer ikke længe, førend de lærer at gjøre sig det mageligt som Brugen er der. At sy og koge er hele Bestillingen. At bære Ved og Vand er allerede for meget for dem."

„Men de spinder og væver da vel?" spurgte jeg.

„Nei, Klædevarer er saa billige, at de ikke synes, det lønner sig at virke dem selv."

„Krøterstellet besørger de da vel?" sagde jeg.

„Nei, ikke andet end Melkingen. Det Andet maa Karmændene gjøre. Er det nogen af de norske Kvindfolkene, som vil stelle som herhjemme, gjør Amerikaner-Kvindfolkene Nar af dem. De kalder dem „Sjau-Sjau", det er Navnet paa Kvindfolkene til de Vilde i Amerika, og de maa slide og slæbe for Mændene ligesom de norske, siger de."

„Saa Du nogen Vilde i Amerika?" spurgte jeg.

„Jeg saa engang Nogle i en By langt vesterpaa," svarede han. „De for ligesom Finnerne hos os. De var dog større og ikke saa styg, men næsten svarte. I de norske Setlementer er der ingen at se, men de ældste af Indbyggerne ved nok at fortælle om dem. De kom ofte i store Flokke og øvede baade Mord og Brand, og de maatte værge sig mod dem baade med Rifle og Økse. Men det er Synd paa det Troldtye, aa. De eiede engang det hele Land, men de er med Magt bleven drevet bort Stykke for Stykke, saa de retnu ikke kan bjerge sig længer, ti de driver bare paa Jagt og Fiskeri, og alteftersom Landet blir opdyrket, blir der mindre og mindre af Vildt. Jeg har hørt sige, at der er bleven udøvet stor Uretfærdighed og Grusomhed mod dem."

„Men kan de ikke tage sig til at dyrke Jorden som andre skikkelige Folk?" spurgte jeg.

„Nei, det vil de ikke," svarede Ola. „De holder sig for god til at arbeide. Og saa er de ligesom Finnerne saa gal efter Brændevin, at de er lige glad, hvad de giver for det, naar de kan overkomme det. Og dette har Folk benyttet sig af til at snyde og bedrage dem."

En Dag, som vi drak Kaffe, sagde Ola: „Ved Du, hvorledes de faar Sukker i Amerika?"

„De maa vel kjøbe det, ligesom vi gjør," svarede jeg.

„Nei, var det likt sig," sagde Ola. „De faar det af et Slags Træ, som ofte vokser i Mængde paa Nybyggernes Land."

„Et Træ," sagde jeg. „Vokser der da Sukkerbiter paa Træet?"

„Nei, just ikke det heller," svarede Ola. „Men de laver Sukker af Saften, som rinder af Træet. Det gaar saaledes til, at om Vaaren, naar Sævjen er kommen i Træet, borer de et Hul i det og sætter en Birhane i Hullet, og saa sætter de en Kop under, hvori Saften rinder, og den koger de til Sukker. Han Erik Storbraaten virkede meget Sukker og solgte for mange Penge om Aaret."

„Kan hvem som vil handle med slige Varer?" spurgte jeg.

„Ja, det forstaar sig," svarede Ola. „I Amerika gjør Enhver med Sit, hvad han vil, og der driver Enhver den Forretning, han lyster, uden at spørge Nogen om Tilladelse. Der er fuldt af Handelsmænd i Setlementerne."

„Er der Skræppe-Karle i Amerika?" spurgte jeg.

„Ja, det skulde jeg tro," svarede Ola. „Folk har ikke Tid der til at reise en Mil eller to til Landhandleren efter enhver Smaating, de trænger, eller for at sælge nogle Smørmærker."

„Du snakker saameget om Tiden i Amerika, Ola," sagde jeg, „ligesom det skulde være noget Andet der end her. Tid er Tid, ved jeg."

„Jamen de forstaar at bruge Tiden anderledes der end her, skal jeg sige Dig," sagde Ola.

„Men hvad staaker de da med som mest?" spurgte jeg.

„De staaker nok med de samme Ting der som her," svarede han; „men det har et andet Lag; der gaar ligesom en anden Aand igjennem Folket der. De er ikke tilfreds med bare at opholde Livet og lade hver Dag have sin Plage, som man siger. Alle vil frem og frem; de vil blive rig og anset. Vi er nok kjær i Penge i Norge og, men vi vil ikke have saa stort Bry for dem. Vi vil heller leve uselt end opofre noget af vor Magelighed. Derfor er der ikke Fattigfolk i Amerika; det ansees for en Skam at tigge: Arbeid, arbeid hedder det, saa trænger Du ikke til Nogen. Naar vi Nordmænd først kommer til Amerika, nyder vi ikke megen Anseelse. Amerikanerne synes, vi er saa skidenfærdige og dovne og lidet for os. Men naar vi har været der en Stund og faat aflagt disse Feil, blir vi vel

anset; ja, vi har Ord for at være de bedste Folk, som kommer der og som snarest tager efter Skikkene der."

„Hvad bestilte da Du, Ola, i Amerika?" spurgte jeg.

„Aa," svarede han og lo, „Du ved jeg er hændt til noget af hvert, og de har Brug for en slig Krop som mig i Amerika. Jeg huggede Tømmer og tømrede Hus og ryddede Land og satte op Gjerder og stellede med Krøter. Jeg var ikke ledig, maatru, og jeg likte mig svært godt. Alligevel sagde de altid, at jeg ikke dugede for Amerika, ti jeg forstod mig ikke paa Penge. Jeg har Moro af at arbeide, men ikke for Pengenes Skyld eller for Fortjenesten. Jeg ved nok, at det er en Feil, ti det er bedst at være selvbjerget, men jeg er nu engang ikke anderledes. Jeg husker aldrig paa den Dag i Morgen, og det ligner ikke Amerikanerne. Det feiler ikke paa, at Folk vil betale mig for, hvad jeg gjør, og ofte faar jeg Penge, men jeg ved ikke, hvorledes det er, de kan aldrig blive gamle hos mig. Har jeg nogle Skillinger, saa kjøber jeg dem bort i noget Naskeri, eller jeg tøver dem bort i en eller anden Handel."

„Ja, hvorledes var det?" spurgte jeg leende, „Du havde jo engang taget fat paa Skræppen."

„Det gik saa," svarede Ola, „at jeg blev Varerne kvit, men fik aldrig rigtig Rede paa Betalingen. Den Skræppehandelen kostede mig en hel Slaataan og lidt til."

„Nei, paa den Maade gaar det ikke an at handle, min gode Ola," sagde jeg. „Udgift og Indtægt maa ballancere, ellers blir det Fant med Dig."

„Ja, derfor har jeg heller ikke befattet mig med anden Handel siden," svarede han, „end Uhrbytte og Knivbytte, hvorpaa jeg rigtignok altid er bleven snydt."

Men jeg vil nu fortælle om mit sidste Møde med Digt-Ola. Det var Vaaren efter han kom tilbage fra Amerika, at jeg var paa en Handelstur op i en Fjeldbygd, og hvem skulde møde mig, just som jeg kom ind paa Tunet af en Gaard der, uden han Digt-Ola?

„Hurra!" raabte han, da han saa mig. „Her har vi han Skræppe-Per. Kom og bliv med til Amerika, Gut."

Der herskede stor Travelhed paa Tunet, og der var en hel Del Folk samlet der; det saa ud som Tilberedelserne til en Sæterreise, men som jeg snart fik at vide, gjaldt Reisen hverken mere eller mindre end Amerika.

Det var den ældste Søn paa Gaarden, som havde ladet sig „hverve" af han Digt-Ola, som denne selv kaldte det. Han var gift og havde 4 Børn. En yngre Broder gjorde ogsaa Følge med og desuden et Par Tjenestegutter og en Tjenestepige. De gamle Forældre beholdt bare en halvblind Datter tilbage.

Jeg kom netop i Afskedsstunden, og jeg har aldrig været Vidne til Noget, der har rørt mig dybere. Gaarden var fuld af Flytningsgods; flere Heste stod færdige at drage afsted med fuldpakkede Kløvsadler. Den unge Kone sad paa en af dem og holdt det mindste Barn; den gamle Bedstemoder ludede sit graa Hoved mod Sønnekonens Knæ og græd bitterligt; hun holdt et af de andre Børn ved Haanden, som Pigen skulde tage vare paa. Paa Stuetrappen stod Gammelmanden og tog Afsked med Sønnen. Han syntes aldrig at ville slippe hans Haand og vedblev at udtale Velsignelser over ham og at give Formaninger og gjøre Ønsker for Fremtiden, medens den ene Taare efter den anden trillede ned over hans rynkede Kind og blev borte i det hvide Skjæg, som hang ham ned over den bare Bringe.

„Se vel for Dig, se vel for Dig, Arne," hørte jeg ham sige. „Hav Gud for Øie, læs flittigt Guds Ord — hører Du det? Forsøm det aldrig nogen Dag, Arne. Tro mig, som er gammel og har prøvet Verden, den Tid er vel anvendt."

Sønnen sagde Noget, som jeg ikke hørte, hvortil den Gamle svarede: „Ja, ja, Arne, Guds Vilje ske! Mødes vi ikke her i Verden, saa faar vi lage det saa, vi mødes der, hvor ingen Skilsmisse er. Ja, det faar vi — vi raader for det selv, takket være vor Herre og Frelser."

Imidlertid sad den halvblinde Søster i Bursvalen og havde skjult Ansigtet i Forklædet sit, medens hun storgraat, saa det kunde røre en Sten at høre paa det. De andre Bortdragende stod hist og her bort i Krogene og tog Afsked med Slægt og Venner under almindelig Graad og Jammer. Den eneste Glade ved denne Leilighed var den ældste af Børnene, en 8te Aar gammel Gut; for ham var dette bare Moro, og han stellede bare med sin gode Kammerat „Pasop," der ogsaa lod til at glæde sig til Reisen.

Endelig foregik Opbrudet. Hestene blev ført iveien. Gamlingen var gaaet ind formodentlig for at søge Trøst i Bøgernes Bog. Og Gamlemor vaklede opover Trappen og vinkede med Haanden uden at se sig tilbage. Det varede ikke længe, førend jeg var alene til-

bage paa Tunet. Jeg var ikke god til at tænke paa Handel nu, og jeg kunde skjønne, at de Tilbageblevne ligesaalidt var det. Jeg fulgte derfor bag efter Toget, og her sluttede Digt-Ola sig til mig. Ogsaa han var bleven alvorlig, og hans sædvanlige spøgefulde Talemaader vilde ikke rigtig frem.

„Nu," sagde han og prøvede paa at le, „blir Du med til Amerika, Per?"

Jeg rystede bare paa Hovedet og sagde: „Ola, Ola, jeg er ræd, Du gjør, hvad Du kommer til at angre. Hvad har Du at byde alle disse Mennesker istedetfor hvad de efterlader her?"

„Jo, det skal jeg sige Dig," svarede Ola nok saa fripostig. „Jeg kan byde Arne en Farm, som kan føde ham og Familie og med Tiden gjøre ham til en velstaaende Mand. Blir han derimod her, vil han aldrig kunne komme ud af den Skyld og Gjeld, hvori han er. Naar han har udredet Kaaret til de Gamle og klaret Renter og Afdrag til Banken, har han ikke og vil aldrig kunne faa en Skilling tilovers. Naar han saa er udslidt, er hans Børn i samme Stilling, som han nu. Nu har han solgt Gaarden og har saameget tilovers, at han kan komme til Amerika og kjøbe saamange Akres Land, som han behøver. Han kan begynde der uden Gjeld, ti Naboerne hjælper ham nok til at faa op et Hus, saavidt at han kan bjerge sig, indtil Jorden har kastet saameget af sig, at han er istand til at bygge sig ordentlige Huse.

„Men end de stakkars gamle Forældre," sagde jeg, „som blir her efterladt alene tilbage."

„Kjære Dig, Per," svarede Ola. „Kan Du forlange, at en Familiefader, Mand og Fader til 4 Børn og med Udsigt til kanske det dobbelte Antal Børn, ti de er endnu unge Folk, skal opofre sin hele Fremtid for de Gamles Skyld?"

„Han kunde da vel vente til de var borte," sagde jeg; „det kan vel ikke vare saa mange Aar, det."

„Imidlertid," svarede Ola, „taber han den beleilige Tid, og hans Stilling forværres Aar for Aar mere og mere saaledes, at det, naar de Gamle endelig vandrer heden, er ham umuligt at komme løs. Desuden vil hans Mod og hans Kraft være mindre da end nu."

„Ja, ja, Ola," sagde jeg; „jeg negter ikke, at der er meget sandt i, hvad Du der siger, men det gjør mig saa Ondt for de Gamle."

„Mig med, Per," svarede han; „jeg er nu ikke af Sten, jeg heller, men Verdens Gang er nu ikke anderledes. De Unge maa

stedse se fremad; det er bare de Gamle, som har Stunder at se tilbage. Jeg haaber dog, at det skal lade sig gjøre at faa dem efter om et Par Aar. Der er god Malm i dem. Ligesaa gamle og skrøbeligere Folk end disse har udholdt Reisen."

„Hvad siger de Gamle selv?" spurgte jeg.

„De er fuldkommen tilfreds," svarede Ola. „Det er med deres Bifald og Opmuntring Reisen sker, ellers tror jeg aldrig Arne havde forladt dem."

Fortællinger for Folket.

Af

Anthon Bang.

Ny Række.

Andet Oplag.

Bergen.
Forlagt af F. Beyer.

1876.

Norges Almuskolelærere

tillader jeg mig at tilegne denne lille Bog. Altfra jeg begyndte med Alvor at tænke over, hvad der tjener Fædrelandet til Gode, har jeg med uafbrudt Deltagelse fulgt den norske Almuskolelærers stille, bramfri, ufortrødne og møjefulde, ofte lidet paaskjønnede Virksomhed. Jeg har efter ringe Evne stadigt ved given Lejlighed i Skrift og Tale søgt at støtte ham i denne Virksomhed, som efter min Mening er af den højeste Vigtighed for Land og Folk. Det er afhængigt af Beskaffenheden af denne Virksomhed, om Folket skal blive oplyst, sædeligt og lykkeligt eller ikke. Almuskolelærerne har, saa at sige, Folkets Fremtid i sin Haand, ti vil de ikke med Samvittighedsfuldhed gjøre sin Gjerning, staar det ikke i nogen jordisk Magt at gjøre det Gjorte ugjort. Naar den Sæd, som de udsaar i Aarevis, under en saare svag Kontrol, skyder op, da er det for sent at bænke, hvad kroket er, at rykke op Klinten uden at skade Hveden. Maatte Skolelærerne ret føle, hvilket vigtigt Kald de har, da vil de ikke forsømme sent og tidligt at søge den Hjælp, som ene og alene formaar at give Sæden, de udsaar, Vækst og Trivsel. Dersom Nogen trænger til at „bede" under „Arbejdet", og det gjør vi da rigtignok Alle, da trænger visseligen Skolelæreren til det.

Maatte ogsaa Foresatte og Forældre have aabent Øje for Almuskolelærerens ansvarsfulde Kald, saa de yder ham i fuldeste Maal den Hjælp, menneskelig Magt formaar at yde; maatte de vel betænke det Ansvar, de har, hvis de paa en eller anden Maade lægger Hindringer ivejen for hans Gjerning, saa den af den Grund bærer mindre god Frugt. Til saadanne Hindringer regner jeg en mindre venlig og hensynsfuld Behandling i Omgangslivet, hvorved Læreren nedsættes baade i sine egne og i sine Disiples Øjne; det har i saa Henseende ikke overalt været som det burde være.

Ogsaa Regjering og Storthing har det i sin Magt at fremme Skolelærerens Gjerning ved at berede ham en saavidt mulig sorgfri ekonomisk Stilling; meget er gjort, men meget staar endnu tilbage at gjøre for at det kan siges, at Almuskolelærerens Stilling er som den bør være, især er der langtfra sørget tilstrækkeligt for hans Alderdom. Og endnu Et. Om den strenge Retfærdighed i Befordringer inden Standen ikke altid raader, kan dette bæres, men Fortrængelsen fra de bedre Poster af Udenforstaaende, det avler Mismod og Utilfredshed, og en saadan Sindsstemning gjør uskikket til Arbejdet.

Naar jeg tilegner Almuskolelærerne netop denne lille Bog, da er det, fordi Flere af dem har sagt mig, at mine tidligere udgivne „Fortællinger for Folket" har været dem til Nytte ved Undervisningen som Læsebog betragtet, samt anmodet mig om at udgive de Fortællinger, jeg senere har skrevet. Det skulde være mig inderlig kjært, om ogsaa denne „Ny Række" kunde være dem nyttig til det nævnte Brug.

Tilegnelsen af denne Bog være Almuskolelærerne et lidet Tegn paa, hvor villig jeg er til at vise dem en Opmærksomhed. Tilegnelsen staa der som et Bevis paa min dybt følte Agtelse for Almuskolelærerne som Stand betragtet. Gud styrke dem til at gjøre sin Gjerning i Skolen, saa det kan blive til Velsignelse baade for dem selv og Folket

Kristiania i Desember 1864.

Anthon Bang.

Indhold.

Side.
1. Stejnbryterens Julekvældslag 7
2. Hvi søger I ikke Herrens Hus? 14
3. Sværg ikke 16
4. Brødrene 18
5. Guds Veje 43
6. Haab for den Haabløse 51
7. Jonathan og David 58
8. Fattigfolks Kaar 72
9. Ruth 75

1. Stejnbryterens Julekvældslag.

Julekvælden var der Lag hos Stejnbryter Gunder Aasen. Jo, vi takker, en Stejnbryter kan ogsaa have Lag! Og hvorfor skulde han ikke det, naar han har Raad til det? Gunder indviede den Aften sin ny Stue, som netop Aftenen iforvejen var bleven færdig til Beboelse. Stuen havde rigtignok været bebod hele Høsten udover, men nu først var den blevet rigtig færdig. Vægge og Vinduer var bleven malet, Brandmuren marmoreret, Kakkelovnen pudset, Gulvet skuret, Gardiner hængt op. Møblerne var, som man vel kan vide, simple, men de var fuldkommen tjenlige til det Brug, de var bestemt til. Det var malede Træstole og Borde og Senge og Skab og Komode, og der var endda rummelig Plads i Stuen, thi den holdt sine 8 Alen i Kvadrat. Paa Væggen hang nogle Skilderier; i det ene Hjørne stod et Slaguhr, og i det andet Hjørne var der en Boghylde med ikke saa ganske faa Bøger, og af Blækhuset og Papir og Penner i det nederste Rum kunde man slutte, at Gunder ogsaa var skrivfør. Flink Gut, den Gunder!

Det var rigtig koseligt i Gunders Stue nu, der var saa godt og varmt og lyst af de to Lys i et Par blanke Messingstager paa Bordet med den hvide Dug. Mere var endnu ikke at se af Anretningen.

Gunder var en rigtig staut Kar med et svært Skjæg. Det saa ud til, at hans Klæder var splinterflunkende ny; Trøjen hang imidlertid paa Væggen, medens han vel syntes det var mageligere i den strikkede Uldtrøje. Han havde et aarsgammelt Barn paa Armen; hun Karen havde det travelt ude i Kjøkkenet, maavite! Tre Børn fra Alderen 8 til 3 Aar spaserede om i Stuen og kunde ikke se sig mæt paa Lysene og Skilderierne; de havde alle faat ny Klæder til Jul. Gunder saa inderlig fornøiet ud, og havde han ikke Grund til det? En brav Kone, 4 sunde, velskabte Børn og dagligt Brød. Behøves der mere til at være glad og tilfreds, forudsat at man har en god S a m v i t t i g h e d?

Inden Gjæsterne kommer, maa jeg fortælle lidt af Gunders Levnetsløb. For en 10 Aar siden begav han og Karen sig fra Landet ind til Byen. De var vel dengang forlovede. Gunder tog sig Dagarbejde og drev paa det indtil Branden, da begyndte han med Stejnbryting. Karen tjente et Par Aars Tid og saa giftede de sig. Kunde gjerne have ventet endnu et Par Aar, godt Folk! Men Lykken er ofte bedre end Forstanden, og dennegang havde Ingen af dem havt Grund til at angre dette raske Skridt, der ofte foraarsager saamegen Fattigdom og Elendighed. Men Begge var ogsaa ordentlige og flittige Mennesker. Gunder var ræd om Skillingen, Karen ikke mindre, og hun var derhos særdeles duelig i sit Stel, og det drøjer Skillingen, maatru!

Ligetil ifjor havde de bod tilleje; men saa syntes Gunder, at det var

harmeligt saaledes Aar efter Aar at lægge ud en stor Sum, især da Huslejen steg Aar for Aar. Saa slumpede han til at faa kjøbt et gammelt Hus, med godt Tømmer i ligevel, for næsten Spotpris, nemlig 20 Daler, og saa smurte han til at kjøbe et halvt Maal til Tomt og en liden Have. Det er sandt, Prisen var stiv — 200 Daler, men Stedet laa belejligt til for ham og Afbetaling i 20 Aar, det vilde, om Gud gav Helsen, nok kunne udredes. Det blev ialfald ikke sværere end Huslejen nu, og saa havde han eget Hus og var sin egen Herre, og det er ikke saa lidt, det.

Men nu kommer Gjæsterne: Det var Gunders Svoger, Vognmanden og hans Kone og deres 10 Aar gamle, ferme lille Datter; endvidere var det Skolelærer Nielsen og Kone, som bodde tilleje ovenpaa hos Gunder, og endelig var det et Par af Gunders Kammerater, Stejnbrytere ligesom han.

Javist var der fuldt i Stuen, men hvor der er Hjerterum, der er altid Husrum, siger Ordsproget, og Rum fik de Allesammen og det nok saa godt.

Konerne gik ud i Kjøkkenet til Karen, medens Mændene fik Tobakspiberne frem og slog af en Passiar ved et Krus Øl — ikke Bayersk, thi Gunder nød selv hverken Brændevin eller Bayersk Øl og taalte det heller ikke i Huset. „Det er Noget, man godt kan være foruden, lad dem drikke det, som har Raad og Helse til det; det har ikke jeg", sagde han.

Imidlertid legede Børnene i al Skikkelighed, det vil sige, de satte ikke Stuen paa Taget, som Børn ofte tillades at gjøre, saaledes at voksne Folk ikke kan høre sit eget Mæle. Uden at være streng eller haard mod Børnene havde Gunder tidlig vænnet dem til Lydighed; og de holdt ikke mindre af Faderen for det; et Ord, et Øjekast var dem nok.

Da Spisetiden kom, sattes paa Bordet den sædvanlige Julekvældskost paa Landsbygden: Ludefisk og Melkegryn; dernæst en Ribbenssteg, og desforuden Vørterkage og Smør — ikke at forglemme Fladbrød, som ellers Arbejdsfolk i Byen er for fine til at spise.

Alt var vel tillavet og net anrettet og Karen selv var en vakker, pyntelig Kone, som tog sig særdeles godt ud som Værtinde.

Før Maaltidet istemte Skolelæreren en Salme og fremsagde en Bordbøn. Gunder og Kone var Begge meget gudfrygtige og forsømte aldrig at takke Ham, fra hvem alle gode Gaver kommer. Selskabet lod sig de gode Sager ret smage og viste Karens Kogekunst al Ære, til ikke liden Glæde for hende selv, der, som det sig en god Værtinde hør og bør, gjerne saa, at Gjæsterne tog for sig af hvad Huset formaadde.

Da Maaltidet var endt og en Salme atter sunget og en Takkebøn fremsagt og Bordet var gjort ryddigt, fik man atter Piberne frem. Konerne satte sig sammen omkring Kakkelovnen for at slaa af en Sladder, efterat de mindste Børn var bragt tilsengs.

„Hør nu Gunder", begyndte Skolelæreren efter at han havde tændt sin Pibe; „nu har vi rigtig faat god Traktering; jeg vil af ganske Hjerte ønske, at enhver Arbejdsmand i Norges Land havde faat et sligt Julekvældsmaal, for saa tør jeg nok sige, at der ikke fandtes en lykkeligere Arbejdsklasse i den ganske Verden, — men nu skulde jeg have Lyst at høre, hvorledes Du har baaret Dig ad med at komme i en saa god Stilling. Har Du faat Penge ved Arv?"

„Jo, det ved jeg vist" svarede Gunder leende. „Det har været smaat med Arven. Sotten berøvede mig baade Far og Mor — fattige Husmandsfolk — da jeg ikke var mere end 3—4 Aar gammel. Det er knapt saa jeg mindes

dem. Jeg kom da paa Lægd og for Gaard imellem, til jeg var bleven konfirmeret, og siden har jeg tjent mit Brød som andre Arbejdere."

„Ja, men", mente Skolelæreren, „da maa Du have baaret Dig ad anderledes end andre Arbejdere, ti det plejer ellers for dem at være fra Haanden i Munden. Men nu har Du selvejendes Hus, velflid i alle Maader; baade Du og Dine er velklædt. I har forøvrigt et velforsynet Hus for Folk af jeres Stand. Og Du har endnu saameget tilovers, at Du giver gode Venner et Traktement som det vi har faat iaften. Jeg skulde rigtig have Lyst, min kjære Gunder, at høre Dig fortælle Dit Levnetsløb."

„Jamen skal Du faa det Ønske opfyldt", sagde Gunder, og stoppede Snadden sin paanyt. „Men det siger jeg dig iforvejen, Du faar ikke høre nogen mærkværdig Historie. Han Kristoffer og han Per der er jeg vis paa, kan fortælle Dig noget nær den samme Historie: Arbejde Dag ud og Dag ind — Aar ud og Aar ind — mangt et Braatag saa det har knaget i hver Led — mangen Sveddraabe — mangen vaad Trøje — og Skjorte med. Men jeg klager ikke, det er ikke derfor sagt; tvertimod takker jeg Gud hver eneste Dag for, hvor god han har været mod mig, som har sparet mig for Sygdom eller andre Ulykkestilfælder, der har bragt mangen af mine Kammerater i en tidlig Grav eller paa Fattigkassen som Helseløse. Ja, ret betænkt, har jeg bare vidst af Goddage, Vorherre være lovet og priset!" Gunder strøg sig med Haanden over Øinene og der blinkede noget i hans Tilhøreres Øine, som vidnede om, at den simple Mand ikke er saa blottet for Følelse som fine Folk gjerne tror.

„Du vil høre mit Levnetsløb, Skolemester", begyndte Gunder igjen efter at have tændt Snadden, som var gaat ud. „Hør mig da her. Efter at jeg var bleven konfirmeret, tjente jeg nogle Aar, men saa syntes jeg det ikke monnede stort og jeg var nu kommen frem i dette Kvindfolket der og vilde gjerne gifte mig. Saa sagde jeg til hende Karen: Kom lad os drage til Byen og prøve vor Lykke der; Du ved, baade han Ejsten Nygaarden og han Bersvend Trøa er kommen sig godt til der efter som Folket deres her i Bygden fortæller. Hun Karen — fattig som jeg, det forstaar sig — var villig, og vi drog afsted. Hun fik sig en god Tjeneste, og jeg drev paa forskjelligt Dagarbejde. Men det monnede ikke bedre i Byen end paa Landet, syntes jeg; Ugelønnen gik med, skjønt jeg ikke var forfalden til Svir og Sværm. Saa hændte det en Dag, jeg sad og spiste hos Værten min, at jeg hørte en gammel Korgkjerring, der plejede at komme ind og sælge Brødvarer, klage over, at denne Uge havde hun ikke været god til at fortjene den Marken, hun hver Lørdag plejede at sætte ind i Sparebanken. En Mark om Ugen tænkte jeg ved mig selv, det skulde ret blive noget, det. Jeg havde aldrig tænkt over den Ting før. Jeg regnede efter i Hovedet, hvad det kunde blive for et Aar, og blev hel forundret ved at finde, det blev ti Daler og to Mark. Nu, det var just ikke stort, men det var dog Noget, og jeg tøvede bort baade en og to Mark for Ugen til en eller anden unødvendig Ting. Fra idag skal Du hver Lørdag sætte ind i Sparebanken idetmindste en Mark, lovede jeg mig selv — og det holdt jeg troligt. Hver Lørdagskvæld, naar jeg sluttede Arbejdet, gik jeg hen og satte ind i Sparebanken en, to, ja, somme Tider baade tre og fire Mark, alt eftersom Fortjenesten havde været. Saaledes gik to Aar. — Jeg besøgte Karen hver Søndag; hun tjente hos meget snille Folk, som Intet havde imod, at hun modtog Besøg af sin Kjæreste i al Ærbarhed, sagde de. Hun havde det meget godt; var Lønnen end ikke saa stor, faldt der ofte Drikkepenge og Foræringer, saa hun havde sparet sig sammen en vakker

Skilling. Jeg fortalte hende om mine Sparepenge, og raadde hende at sætte sine Penge i Sparebanken ogsaa. Hun talede derom med sine Husbondsfolk og de syntes godt om det, og hendes Husbonde, som ofte havde Forretninger i Sparebanken, sagde han, vilde besørge det Hele. Næste Søndag viste hun mig sin Sparebankbog med ikke mindre end ti Daler at begynde med.

Dette der var nu altsammen bra nok; men jeg længtes efter at komme sammen med hende Karen eller sandt at sige, var det nok hende, som længtes efter at komme sammen med mig." „Du da", afbrød Karen ham og de Andre lo.

„Ja, ja", begyndte Gunder igjen, „saa lad det være saa da, at vi længtes Begge efter at komme sammen; det er underligt med Kjærligheta, maatru. Karens Husbondsfolk syntes vel, at det var en Daarlighed, og vilde vi skulde vente et Par Aar endda, — de vilde desuden nødigt miste hende, sagde de, og det var nu vel nok det, men Ens Lyst, Ens Liv, siger Ordsproget, og Enden paa det blev, at vi blev gift — og Bryluppet gjorde Karens Husbondsfolk og det et Bryllup, som var al Ære værd. Vi kjørte i deres egen Stasvogn til Kirken og blev prægtigt trakteret -- anderledes end I, Godtfolk, er bleven trakteret; vi fik baade Vin og Kage, og der var indbudt fornemme Folk, som jeg ikke kjendte, at være med i Bryluppet.

Saa begyndte vi da paa Tomands Haand — saalænge det varede — og det gik bra; hun Karen tjente godt ved Vasking og Stryging for Folk; ellers var hun nu som tidest som Arbejdskone hos sine forrige Husbondsfolk, og det lønnede sig bedst, især for mig, der fik mangen god Madbid sendendes fra „Madammen", der rigtig havde lagt Elsk paa han Gunder. Jeg var ogsaa undertiden i Arbejde der i Gaarden, især havde de udfundet, at jeg var saa flink i Hagen, en Kunst som jeg rigtig var kommen ganske sovendes til, og det er et Arbejde, som ikke tager synderligt paa Kræfterne. Sparebanken blev ved at have en sikker Kunde i mig hver Lørdag. Det første Aar gik det glat med Indskuddene, men da denne Gutungen kom", med disse Ord lagde Gunder sin Haand paa en vakker 8 Aar gammel Guts Hoved, som den hele Tid havde staat ved Faderens Knæ og set ham op i Ojnene — de øvrige Smaafolk var sovnet af — „da holdt det mangen Gang haardt at skrabe sammen 24 ß om Lørdagskvælden; men frem maatte de, det var en afgjort Sag mellem Karen og mig, om vi saa skulde nægte os Smør til Brødet, eller selv Kaffe et Par Dage. Da de Ovrige kom, var næsten det Værste overstaat, ti da indtraf den store Branden, og nu blev der Penge at tjene for Stejnbryterne, maavite; vakre Penge har vi tjent, men dyr har ogsaa Levemaaden været, især Huslejen.

Saa besluttede vi os til at bruge vore Sparebankpenge, og I har set, hvorledes de er blevet brugt; tom er Pungen, det er sandt, men saa har vi da nu et ganske antageligt Hus, hvori vi kan siges at bo frit, saalænge vi har Lejer til Overværelserne. Huset og Indredningen skylder jeg Intet paa. Det er Grunden, som jo visstnok er svær at udrede, men giver Vorherre Liv og Helsen, blir der vel et Raad i Løbet af 20 Aar. Og nu er Historien ude. Jeg vil bare sige det endnu, at det er ikke mere end billigt at give, næst Vorherre, den Æren, som Æren tilkommer, for at vi er kommen os saa godt til, og det er hende Karen derhenne, for hun har forstaat at snu Skillingen baade to og tre Gange, førend hun har givet den ud, og derhos stelt net med Alt, hvad hun har havt under Hænder. — „Gud velsigne Dig, Mor", sluttede Gunder og rakte Karen Haanden. Der rullede noget Blankt ligesom Perler ned fra Karens

Øjne paa Mandens udstrakte Haand. Ved I, hvad det var? Det var noget, der var kostbarere end de Perler, der findes i Kongers og Kejseres Kroner. Det var en brav Hustrus Glædes- og Taknemmeligheds-Taarer! O, at der altid maatte være Overflødighed af saadanne Perler ikke alene i Arbejdsklassen, men i alle Borgerklasser, ti der hvor Manden lader Hustruen vederfares Retfærdighed, der ved jeg, det er som det bør være for at man kan siges at have: et Himmerige paa Jorden, ti det er et lykkeligt Familjeliv.

„Nej, vent lidt, Godtfolk", sagde Gunder, da han saa Gjæsterne begyndte at lage sig til at gaa. „Nej, vent lidt; jeg har snakket mig ganske hæs og jeg maa have Noget at drikke, og disse gode Folk er bleven ganske træt af at høre paa mig og maa have en liden Forfriskning med paa Vejen. Ikke har Du Brændevin og ikke har Du Bayerøl at byde dem, Karen — end om Du lagede os en Kop Kaffe?"

Gjæsterne gjorde vel Indsigelser og mente, de trængte ikke til mere, saa vel forsynet var de blevet, men Karen var allerede ude i Kjøkkenet og Kaffen kom saasnart den kunde blive kogt.

Det lod til, at Kaffen smagte Selskabet fortræffeligt, og der opstod en Munterhed under Drikkingen, som beviser, at man ikke behøver Brændevin eller Øl for at fremkalde en munter Stemning.

„Hør nu Stejnbrytere", sagde Skolelæreren, „vil I have en Sang tilslut?" Det forstaar sig, det vilde de Alle, baade Stejnbryterne og de Andre. „I har vel hørt snakke om han Henrik Wergeland?" spurte Skolelæreren. Ja da, det havde de Allesammen. „Ja, saa skal I faa en Sang af ham", — og derpaa istemte han Wergelands Stejnbrytervise, medens Gunder og hans Kammerater slog Takten til paa Bordet.

Mel. Den almindelige Minerermelodi.

Nisser og Dverge
bygger i Bjerge:
men vi skal mine dem alle herud.
Thi mens vi synge
muntre i Klynge
sprænger vi Bjerget i Luften med Krud.

Ja lad os bore
dybe og store
Huller i Graastejn og Blaastejn og Flint!
Da mens vi synge
muntre i Klynge
sprænger vi Bjerget i Stykker og Splint.

Hurra! det knalder!
Satans Rabalder!
Hurra, Minerer, Du vinder tilsidst.
Thi mens vi synge
muntre i Klynge
sprænger vi Bjerget ved Magt og ved List.

Fjeldet skal bæve
under vor Næve,
Hurra, Minerer! Nu knalder dit Skud.
Nisser og Dverge
bygger i Bjerge,
Hurra! nu miner vi Nisserne ud.

Om Morgenen kom Skolelæreren ned for at gjøre Følge til Kirken. Hans Kone kunde ikke komme fra sit lille Barn, og hun skulde tage vare paa Værtfolkenes Børn.

Udenfor Døren traf Karen en Nabokone, der slog Følge med dem. Medens de to Koner gik foran, fulgte Mændene et Stykke bagefter.

„Har Du altid været en saa flittig Kirkegjænger, Gunder?" begyndte Skolelæreren.

„Nej, Gudbedre mig; det er langt fra det", svarede Gunder; „men at jeg nu er det, det er ogsaa hendes Værk", og han pegede paa sin Kone.

„Hvorledes det?" spurte Skolelæreren.

„Jo, det skal jeg sige dig. I vor Hjembygd var det ikke synderlig bevænt med Kirkegangen; Præsten var gammel og daarlig, saa En knapt kunde høre et Ord af, hvad han sagde. Naar derfor Folk gik til Kirken, var det mest bare for at ly paa, hvad der blev oplæst paa Kirkebakken. Naar det var gjort, strøg gjerne slige Løskarer, som jeg, hen i en eller anden Stue og satte os til at spille Kort om Brændevin. Men saa var jeg nu ikke af de Værste heller.

Da jeg saa kom til Byen, faldt det mig aldrig ind at gaa i Kirke; jeg var ikke vant til det, ser Du, og det er saa rart med det, som En ikke er vant til. Formiddagene blev nu sølet bort til Ingenting, og udpaa Eftermiddagen gik jeg til hende Karen."

„Men snakkede ikke Karen til dig om det?" spurte Skolelæreren.

„Aa, jovist gjorde hun det; men jeg slog det nu bare hen i Fjas den Tiden, ser Du. Jeg fulgte med hende et Par Gange paa Opbyggelser, men jeg hørte ikke Andet end om „Djævelen" og „Helvede", og det syntes jeg ikke var meget opbyggeligt, og derfor afslog jeg hende at gaa oftere."

„Men gik Du da ikke til Gudsbord?" spurte Skolelæreren igjen.

„Jo, det forstaar sig; jeg var hjemme — jeg mener i Hjembygden min — hvert Aar en Tur, og saa gik jeg til Alters som andre Folk."

„Ja, Du mener", sagde Skolelæreren, „at Du udrettede den Ting med det samme som Du tog Maal af Dig til et Par Støvler eller indkrævede gammel Skyld. Du fulgte Skikken."

„Ja, Gudbedre mig, Skolemester; det var nok saa; jeg skjønnede det nu ikke bedre."

„Men end Karen da?" spurte Skolelæreren. „Fulgte hun ogsaa den samme Skikken?"

„Nej, hun gik til Alters her i Byen, og det havde altid et andet Lag med hende Karen; hun var altid mere alvorlig end jeg, og samvittighedsfuld. Hun snakkede nok til mig om den Ting ogsaa; men mine Øine var ikke opladte endda, ser Du. Men saa skal Du høre, hvorledes det gik til, da vi var blevet gift. Allerede den første Kvælden vi kom hjem og skulde lægge os, tog hun Karen en Bibel frem og satte sig til at læse. Jeg blev ganske underlig tilmode ved dette Syn. „Vil Du læse nu, Karen?" sagde jeg. „Ja, det vil jeg, Gunder," svarede hun. „Jeg er vant til at læse et Kapitel i Bibelen hver Kvæld, før jeg lægger mig, og jeg kunde ikke faa sove, hvis jeg lod det være. Og ikvæld da, sagde hun, og skalv i Maalet, skulde jeg forsømme det ikvæld, da jeg har Gud saameget at takke for? Har han ikke ført os ved sin Haand indtil denne Stund, endda vi kun lidet har givet Agt derpaa? Ingen kan have mere at takke Gud for, end vi, Gunder", sa' hun. Jeg havde ret ganske lidet tænkt paa de Dele, Skolemester, Gudhjælpe mig saasandt. Men som jeg nu laa der og

saa paa hende Karen, der sad ved Bordet med Bibelen foran sig og saa saa alvorlig og tillige saa bedrøvet ud, da var det ligesom der faldt et Bindsel fra mine Øine, og jeg indsaa medet min store Syndeskyld. Jeg maatte graate, endda det var min Bryllupskvæld. Og Karen graat hun ogsaa og talte Ord til mig, som jeg aldrig før syntes, jeg havde hørt, og som jeg endnu undres, hvor hun fik dem fra, hvis de ikke blev indblæst hende af den Helligaand."

„Ja, hvorfor ikke?" sagde Skolelæreren ganske rørt. „Gud ved nok at vælge sine Redskaber i sin belejlige Time. Men hvorledes var Karen bleven en saa alvorlig Kristen?"

„Jo, det skal jeg sige dig, Skolemester. Hendes Madmoder var en meget gudfrygtig Kone; hun læste flittigt i Guds Ord, og hver Kvæld pleiede hun at lade dem af Tjenestefolkene, som vilde, komme ind og høre hende læse et Kapitel i Bibelen og en Aftenbøn. Det var hende, der havde virket paa Karen. Men hør nu videre: saa bad jeg hende Karen at læse højt for mig det Kapitel, hun var ifærd med at læse for sig selv — og derpaa faldt hun paa Knæ foran Sengen og bad saa inderlig vakkert for mig og for sig selv og for Alle, som syge og sorgfulde er, at jeg maatte graate paanyt. Fra den Stund har jeg været som et andet Menneske, Skolemester, og jeg tør nok sige saameget, at jeg oprigtig fra den Tid har stræbet med at vandre retteligen for Herrens Ansigt, og hvorvel jeg nu fuldtvel ved, at jeg langtfra er, som jeg burde være, saa tror jeg dog, at Gud ikke er mig unaadig; for hvis saa var, synes jeg ikke, jeg kunde føle mig saa glad og tilfreds, som jeg gjør. En mærkelig Herrens Velsignelse har hvilet over Alt, hvad vi har foretaget os. Ja, det er rigtig som Gud skulde være med os. Men det er kanske dristigt at nære saadanne Tanker for et syndefuldt Menneske, Skolemester?"

„Jeg kan ikke skjønne, der kan være noget ondt i det", svarede Skolelæreren. „Naar man i Ydmyghed og Erkjendelse af sin Ufuldkommenhed skuer op til Faderen, og beder ham om Delagtiggjørelse i hans enbaarne Søns, den Herre Jesu Kristi Forsoning, paa de Betingelser, som denne selv har angivet, da er jo dette ganske overensstemmende med hans eget hellige Ord. „Beder, og I skal faa", staar der skrevet. I har bedet og I har faat, hvad Herren har fundet tjenligt for Eder. Det heder nu bare at vaage og bede fremdeles, og ikke tro, at det ikke længer behøves.

Og nu kan jeg forstaa, hvorledes Du er bleven en saa flittig Kirkegjænger, Gunder", vedblev Skolelæreren. „For Dig maa Kirken være et kjært Sted, som drager og drager og ikke vil vide af nogen Undskyldning".

„Ja, det er sandt", sagde Gunder; „jeg gaar intetsteds hen med et gladere og lettere Hjerte end til Kirken. Jeg glæder mig ogsaa til Søndagen som til en Festdag, ikke som i gamle Dage, som en Dag fri for Arbejde, men som en Dag, hvorpaa vi rigtig skal fraadse i Gudsord."

„Du lader Dig ikke længere skræmme af „Djævelen" og „Helvede", sagde Skolelæreren smilende

„Nej, det gjør jeg ikke. Den første Søndag efter at vi var bleven gift, sagde hun Karen til mig: „Du blir vel med i Kirken, Gunder?" „Ja," svarede jeg, „hvis Præsten Din kan tale om Andet end Djævelen og Helvede." „Ja", svarede hun, „min Præst taler om Naade og Forsoning."

Og nu var de ved Kirken. De havde forsinket sig noget paavejen, saa Orgeltonerne allerede bar dem imøde det velsignede Budskab: „Os er idag en Frelser fød!"

---

2. „Hvi søger I ikke Herrens Hus?"

En Søndags Morgen, da jeg var paa Vejen til Kirken, kom en fattig klædt Kone ud af en Gaard paa Grønland, just som jeg gik forbi. Et Par Smaagutter fulgte hende ud i Porten. De var ogsaa meget fattig klædte, og var barbenede; men de saa vel vaskede ud, og Haaret net kjæmmet. Konen skulde i Kirken, kunde jeg skjønne, da hun havde en Salmebog i Haanden. „Vær nu snille Barn, mens jeg er borte", sagde hun, idet hun gik, „og pas godt paa han Peter og hende vesle Stine."

Jeg sagtnede min Gang, og da Konen kom paa Siden af mig, sagde jeg: „Hvorfor tager De ikke Gutterne med i Kirken, Mor?" „Gudvelsigne Dem, hvor skulde jeg kunne det, saaledes som de ser ud, Stakkars Barn!" „Ser ud", gjentog jeg. „Jeg synes de saa rene og ordentlig ud, om end fattige."

„Men med bare Ben da?" sagde Konen. „Vor Herre og Frelser gik ogsaa barbenet", svarede jeg.

„Ak ja" sukkede Konen, „men de fik ikke komme ind i Kirken, om jeg ogsaa vilde tage dem med."

„Ikke komme ind i Kirken! Hvem vilde forbyde dem det?"

„Det gjør saamen Konstablerne. Jeg tog med mig en af dem en Søndag, men da vi vilde gaa ind i Kirken, standsede en Konstabel Gutten, og spurte, hvad han vilde der. Ser han ud til at gaa i Kirke? sagde han: Gaa hjem, Gut! sagde han. Jeg turde Intet sige, og Ole maatte gaa grædende hjem!"

„Dertil har Konstabelen ingen Ret", sagde jeg, „og jeg tør nok sige, han gjør det uden sine Foresattes Vidende og Vilje."

„Ja, jeg ved ikke, jeg", sagde Konen, „men der er nok Flere, som synes, at Fattigfolk ikke har Noget i Kirken at gjøre. De andre Koner i Gaarden skammer paa mig, for at jeg gaar slig som jeg ser ud, siger de. Og det er nok sandt, jeg er vist ikke kirkeklædt, men saa ved jeg det er rent, det jeg har paa, og jeg synes, det er haardt at være hjemme fra Kirken for Klædernes Skyld, naar jeg ellers kan komme ud."

„Skamme sig!" gjentog jeg. „Det er Deres Medlogerende, som skulde skamme sig ved at tale saaledes. De handlede meget urigtigt, min gode Kone, om De undlod at gaa i Kirken af den Grund. Har vi ikke Herrens udtrykkelige Befaling for, at vi flittigen skal søge hans Hus?"

„Ja, saa sagde Manden min ogsaa, Gudvelsigne'n, der'n ligger. Dengang vi blev gift, var jeg ikke vant til at gaa i Kirke, Gudbedre mig saa sandt; men han Anders vilde ikke høre nogen Indvending. Hvor stygt Vejret var, maatte jeg følge med ham, og da Barna var saa smaa, at de ikke kunde være alene, skiftedes vi til at være hjemme. Siden Vorherre tog ham fra mig", — og hun tørrede en Taare bort af Øjet — „har det været slemt for mig; jeg sidder med 4 Børn, og det, jeg faar af Fattigkassen, vil nu ikke forslaa."

„Nej", faldt jeg ind, „det var jo ikke at vente; Fattigkassen kan umuligt hjælpe alle Trængende fuldstændigt; der vilde da ikke blive andet end Fattige."

„Nej, da", sagde Konen, „jeg skjønner godt det, og jeg er meget taknemmelig for det, jeg faar. Ligevel er det ikke grejt at slaa sig igjennem, og det er mangen tung Time; men saa kommer den velsignede Søndagen, da er det

ligesom En faar nyt Mod og ny Kraft ved at høre Guds Ord i Herrens Hus. Det er nok godt at læse ogsaa, og jeg gjør det ogsaa daglig, men det har dog et andet Lag i Kirken. Det er saa oplivende at høre Sangen og Prædikenen. Det er ligesom alle de tunge Tanker stryges af mig, og jeg gaar langt lettere om Hjertet hjem end jeg kom."

„Saa er det, min gode Kone", sagde jeg glad ved at høre Konen tale saaledes. „Gid ret Mange tænkte saaledes; da skulde der ikke være saamegen Fattigdom i Verden, og endnu mere, der skulde ikke være saamegen Synd. Naar Folk hverken læser eller hører Guds Ord, hvorledes skal de da vide, hvad de skal gjøre for at blive salige!"

„Ja, men det er ikke at undres over", vedblev Konen, „at Fattigfolk kvier sig for at gaa i Kirken i sine gamle lappede Klæder. Jeg ved det med mig selv, jeg har ret mangen Gang ikke vidst, hvor jeg skulde gjøre af mig selv, naar jeg kom til at sidde ved Siden af finklædte og fornemme Folk. De ser ret saa surt til en Stakkar som mig, ligesom de vilde sige: hvad vil Du her?"

„Det er ikke rigtigt af Dem at tænke saa, Mor", sagde jeg. „De burde ikke tænke saa ondt om deres Næste, allermindst i Guds Hus. Den mindre Lykkelige er saa tilbøjelig til at misunde og mistænke den mere Lykkelige for Ukjærlighed og Stolthed; jeg vil just ikke sige, at det er unaturligt; thi den menneskelige Natur er nu engang ikke anderledes, men det er ukristeligt. „Dømmer ikke, at I ikke skal dømmes", er Frelserens kjærlige Formaning. Mon De ikke selv, min gode Kone, har modtaget Beviser paa, at deres lykkeligere Medmennesker ikke nærer et ukjærligt Sindelag mod de mindre Lykkelige?"

„Jo", sagde Konen, „der har Mange været meget god mod mig, men jeg tænker dog, at de Fornemme helst vil være fri for at komme i Berørelse med de Fattige."

„Har aldrig Nogen af Byens fornemme Damer besøgt Dem?" spurgte jeg.

„Nej", svarede Konen, „hos mig har ingen været, men jeg ved nok, at de besøger de Fattige."

„Ja, da synes det mig at være et Bevis paa, at de ikke er bange for at komme i Berørelse med de Fattige."

„Men Konstabelen da, som forbød han Ole at gaa ind i Kirken", bemærkede Konen.

„Som jeg før sagde Dem, Mor, handlede vistnok Konstabelen af misforstaaet Tjenesteiver. Desuden havde han paa en vis Maade Grund til at tro, at Fattiggutter ikke burde have Lov til at komme ind i Kirken. Det skal nemlig have hændt, at saadanne Gutter har begaat Tyverier i Kirken, men det gaar naturligvis ikke an at stænge Kirken, fordi et og andet skabbet Faar kommer ind med de Andre. Det er beklageligt, at de Fattige skal forværre sin Stilling ved saadanne Handlinger, der ikke kan Andet end indtage Folk mod dem. Gik de flittigere i Kirken, vilde de onde Tanker blive færre.

Men nu er vi ved Kirken, og nu skal De se, min gode Kone, at jeg skal sidde ved Siden af Dem uden at se surt til Dem. Tvertimod har vor Samtale gjort mig rigtig oplagt til at høre Prædikenen idag, og det vil jeg haabe ogsaa er Tilfældet med Dem.

Næste Søndag venter jeg at se Dem her med en af Deres Smaagutter. Hvem ved, om han ikke faar sig et Par Sko til den Tid."

Vi gik nu ind i Kirken og tog Plads. Det var mig en Fornøjelse at

bemærke, med hvilket Alvor og øjensynlig Glæde den fattige Kone nød den Opbyggelse, der bødes os. Det bidrog til at gjøre Gudstjenesten mere opbyggende for mig ogsaa. Ikke alene det Onde, men ogsaa det Gode er smitsomt, og den brave Kones oprigtige Gudsfrygt kunde ikke Andet end virke velgjørende paa mig.

---

3. Sværg ikke!

„Aa, Far, Far! Aa, kjære Far!“ skreg et Pigebarn, som vel kunde være en 11—12 Aar gammel, idet hun holdt sig med Hænderne for Ørene, og et Udtryk af stor Angst stod malet i hendes Ansigt.

Hvad feilede Pigebarnet? Det var den Strøm af Eder og Forbandelser, som Faderen udstødte, der gjorde hende saa bange. Det var ogsaa frygteligt at høre, hvorledes han ønskede, at „Herren vilde forbande hans syndige Sjæl“, at „Gud vilde døde ham“ — at „Djævelen vilde knuse ham saa smaa som Sand“, at han vilde „skjære, hakke, brænde, stege og koge ham“ osv.

Hvad bragte Manden til at gjøre saa frygtelige Ønsker? Intet Andet end Opdagelsen af, at Eggen havde lagt sig paa en Øks, han nylig havde kjøbt.

Men hvor kunde Faderens Banden gjøre Barnet saa bange, det var da vel intet Nyt for hende at høre Folk bande, Noget som er saa almindeligt? Ja, desværre, det er meget almindeligt, især blandt Arbejdsklassen, endskjønt man ikke sjelden hører Eder og Forbandelser i Folks Mund, som man har Grund til at tro burde vide bedre, uagtet rigtignok Ingen kan undskylde sig med Uvidenhed om, at det er Synd at bande. Det er dog ikke alle Steder i Landet lige galt i denne Henseende. Der gives Egne, hvor man aldrig hører en Ed, eller hvor den ikke høres uden at vække Forargelse. Ogsaa i denne Henseende danner Dovrefjeld en Skillevæg. Jeg ved ikke Grunden, men vist er det, at Banden er meget almindeligere Søndenfjelds end Nordenfjelds. Intetsteds er det værre end i Kristiania. Haarene kan rejse sig paa Hovedet ved de gruelige Eder, man her hører paa Gader og Veje og i Husene. Det er ligesom man ordentlig gjør sig Umag for at opfinde de vedersttyggeligste Eder, og ligesom at det er en karslig Gjerning at kunne bande med Klem. Jeg har ofte sagt til Folk, som jeg har hørt vælte ud af sig en Masse Eder: „Kjære Mand, band da ikke saa skrækkeligt! End om Vorherre tog Dig paa Ordet!“ „Aa, da“, har gjerne Svaret lydt, „det er bare en Vane; det har Intet at betyde.“ Jovist har det at betyde, og det meget.

Men lad os høre, hvad den lille Pige havde at sige til sin Fader om den Ting.

Snedker Andersen havde været saa ulykkelig at miste sin Kone for nogle Aar siden. Deres eneste Barn, den lille Sara, kom da til Fasteren, som var gift og havde flere Børn. Andersen levede imidlertid som Ungkarl. Sara havde det godt hos Fasteren, der var en meget brav og gudfrygtig Kone; hun fik en god Opdragelse, fornemmelig fik hun god Kristendomskundskab.

Endelig giftede Andersen sig igjen og tog nu Sara hjem til sig, meget imod baade Fasterens og Saras Ønske. Den Første holdt af Sara som hun holdt

af sine egne Børn, og Sara betragtede sig selv som Barn i Huset. Men derved var Intet at gjøre; naar Faderen vilde have Barnet tilbage, var han i sin gode Ret. Stedmoderen var ganske anderledes end Fasteren; det var et tankeløst Ting, som helst sladrede bort hele Dagen med sine Naboersker, og lod Huset skjøtte sig selv. Det varede ikke længe, før der opstod Uenighed mellem Ægtefolkene, og den stakkels Saras Liv var ret ulykkeligt. Hendes eneste Glæde var om Søndagene at faa besøge Fasteren, gaa i Kirke med hende og siden høre hende læse i Bibelen eller en anden gudelig Bog.

Man kan nu altsaa forstaa, at Eder og Forbandelser maatte volde et Barn som Sara Skræk og Bekymring, — Bekymring for Faderens Skyld; ti hun holdt af ham, takket være Fasterens Formaninger og Lærdomme.

Sara havde oftere, siden hun kom hjem, ytret sin Afsky for Banden som for alt Syndigt, men Faderen havde ikke lagt noget videre Bræt paa det førend idag. Barnets angstfulde Udraab vakte hans Opmærksomhed i mere end almindelig Grad. Han var ingen ond Mand; han var tankeløs som saa mange Andre. Om han engang havde vidst, at det var syndigt at bande, havde han forlængesiden glemt det. Guds Ord kjendte han Lidet eller Intet til; i Kirke gik han aldrig, uden naar han ifølge Skik og Brug gik til Alters.

Andersen skjønnede ikke, hvad der gik af Sara, da hun skreg saaledes og holdt Hænderne for Ørene; han trodde hun havde ondt, og spurte: „Hvad fejler Dig, Barn?" „Aa, kjære Far", svarede hun, „Du bander da saa skrækkeligt; det gjør mig saa bedrøvet." „Bryd Dig aldrig om det; det var bare denne fante Smeden, som har prakket paa mig en Øks, som ikke er værd 2 Mark og jeg har givet 2 Daler for den — den forbandede Kjeltringen!" „Aa nej da, Far, tal ikke saa stygt; Du tror da ikke, at Smeden er forbandet for den Sags Skyld?" „Jamen skal han snyde mig da, den Skarven?" „Du vilde da ikke ønske, at Gud skulde forbande ham, Far!" „Aa nej, det vilde jeg nu just ikke heller, men det er nu ikke saa farligt; det er nu ikke saa ondt ment." „Jamen Gud var forbudt os at bande — skal jeg faa Lov at læse for Dig det Bibelsted, Far." „Ja, det kan jo ikke skade, lad mig høre", og han satte sig ned, endnu betragtende Eggen paa Øksen og mumlende Noget mellem Tænderne. Sara sprang glad efter sin Bibel, som hun havde faat af Fasteren. Hun slog op i Mathæus 5te Kapitel 34te Vers og læste som følger: „Jeg siger Eder, I skal aldeles Intet sværge, hverken ved Himlen, thi den er Guds Throne, — ej heller ved Jorden, thi den er hans Fødders Skammel, ej heller ved Jerusalem, thi den er den store Konges Stad. — Du skal heller ikke sværge ved Dit Hoved, thi Du kan ikke gjøre et Haar hvidt eller sort. — Men Eders Tale skal være ja, ja, nej, nej; men hvad der over dette, er af den Onde." Sara lukkede Bibelen og saa paa Faderen, der havde hørt opmærksomt efter. „Ja, ja", sagde han om lidt, „det kan vel hænde, at det ikke er saa rigtigt at bande, men det er nu en Vane." „Jamen", sagde Sara og gik hen til Faderen og saa ham op i Øjnene, „Du maa vænne Dig af med det, Far, thi Gud har sagt, at de, der bander, ikke skal komme i Hans Rige, — vil Du ikke det, Far?" „Jeg vil prøve, Barn", svarede Faderen bevæget, og klappede hende: „Jeg vil prøve —." „Ja, og Du vil bede Gud styrke Dig i det gode Forsæt, ikke sandt, Far?" — „Bede, siger Du — jeg har glemt at bede, hvis jeg nogensinde har kunnet det, men det tror jeg ikke; jeg mindes ikke, jeg har lært det. Kan Du bede, Sara?" „Ja, Faster har lært mig det; jeg beder Morgen og Aften." „Saa faar Du lære mig, Barn," og han klappede hende atter.

Deres Samtale blev afbrudt af Stedmoderen, der kom ind og spurgte, hvad Sara havde der at bestille; hun havde jo sendt hende paa Bryggerne efter Sild. „Det var mig, som heftede hende“, sagde Faderen, og rejste sig for at gaa ud. Med en Ed jagede Moderen Barnet afsted — med en Ed, siger jeg, og desværre, det er ikke ualmindeligt, at Kvinder bande ikap med Mændene.

Mange Hundrede Gange havde Andersen hørt sin Kone og andre Kvindfolk bande, uden at det havde stødt ham i mindste Maade, men idag skurrede det i hans Øren. Han syntes, det var stygt, og han var paavej til at sige det, men saa hugsede han paa sin egen Skrøbelighed, og hvad Svar han kunde vente sig. Han taug derfor, men han lovede sig selv, at han vilde prøve paa at lægge af en saa „styg Vane“, som han kaldte det. Han havde ikke faat bedre Syn for Sagen endnu, men jeg haaber, at Sara mere og mere vil oplade hans Øjne for, at man ved at bande ikke gjør sig skyldig i bare en styg Vane, men i en Synd imod Guds Bud. Det var isaafald ikke første Gang, Barnet viste Faderen Vejen til Gudsrige!

---

4. Brødrene.

Holtet var delt mellem fire Opsiddere, hvoraf den ene hed Bergthor. Hans Fader havde ejet halve Holtet, men delte det mellem sine to Sønner. Han havde slaat sig godt igjennem, men Sønnerne med hver sin Halvdel, af hvad der havde været tilstrækkeligt for ham, kjæmpede med smaa Kaar. De havde Begge mange Børn, og den lille Gaardpart kunde ikke føde dem Alle, især da al Fremgang og Forbedring var umulig, formedelst det fordærvelige Sameje. Der var nogen Skog til Gaarden, og saalænge der var noget tilbage af den, drev de med den for at bøde paa, hvad Jorden ikke kunde yde. Bergthors Broder holdt ikke ud mange Aar, førend han saa sig nødt til at sælge sin Gaardpart og udvandre til Amerika. Bergthor havde kanske gjort det samme, dersom hans svagelige Kone ikke havde afholdt ham derfra.

Det blev dog noget bedre med Bergthors Stilling, da Børnene vokste saavidt til, at de kunde hjælpe ham med Arbejdet, saa han ikke behøvede at holde Tjenestefolk; men smaat var det alligevel for ham.

Bergthors to ældste Sønner hed Rolf og Eilif; Rolf var nu 18 Aar, og Eilif 17. Begge var skikkelige, arbejdsomme Gutter, men forøvrigt meget forskjellige af Karakter. Rolf var heftig, og fandt sig kun daarligt i sin Stilling, den han betragtede som et rent Slaveri; man hørte ham ideligt knurre over, at han skulde gaa og slide sine bedste Aar for sine Forældre og Sødskende, istedetfor at tænke paa sin egen Fremtid. Tage Gaarden efter Faderen vilde han ikke, sagde han; hvem, som vilde, kunde faa Gaarden for ham; den var bare til at udarme sig paa. Eilif var derimod meget stille og taalmodig; han var ordknap, og man hørte ham aldrig klage; han gik under Navn af „Gamlen“ i Familjen. Allerede tidligt lagde han megen Tænksomhed for Dagen, og Faderen foretog sig sjelden noget ved Gaardsdrinen uden først at have hørt hans Mening, og denne blev ialmindelighed fulgt. Eilif var Moderen meget hengiven, og søgte ved alle Leiligheder at lette hende Arbejdet, og gjøre hende til Behag. Ildri Holtet var ogsaa et meget fromt Menneske; hun havde en god Forstand, men hendes Sygelighed gjorde hende sløv og ligegyldig for, hvorledes det gik, skjønt hun deltog i Husstellet, saalangt Kræfterne vilde strække. Hun ønskede

mangen Gang, at Eilif havde været Pige, thi hendes ældste Datter var ikke mere end 12 Aar og var ikke meget for sig.

Begge Brødre havde megen Lyst til Læsning, men der var liden Tid til at tilfredsstille denne Lyst. Deres Skoledannelse var tarvelig, da Faderen aldrig havde syntes, han kunde undvære dem fra Arbejdet. De havde imidlertid benyttet de Tider, de var i Skolen, godt, og havde med Ære gjort Rede for sin Kristendomskundskab ved Konfirmasjonen.

En Dag holdt Brødrene paa og brød et Stykke Nyland. Det var et tungt Arbejde for saa unge Gutter, thi Jorden var fuld af store Stene, og de brød og væltede og pustede og svedede, saa de med Sandhed kunde sige, at de tjente Brødet i sine Ansigters Sved.

De havde længe holdt paa med en stor Sten, og Rolf var mer end en Gang paavej at give sig over, men Eilif fortsatte taust Arbejdet og for Skam Skyld maatte Rolf ogsaa blive ved.

Endelig var Stenen oppe. Rolf satte sig paa den, idet han kastede Brækstangen langt bort; han tørkede med Huen Sveden af Ansigtet. „Nej, sligt er ikke til at holde ud!" udbrød han. „Jeg forstaar ikke, hvad det er for Natur i Dig, Eilif; Du gaar ligesom Mauren og drar og drar — og siger Ingenting."

„Jeg indser ikke, det er til nogen Nytte at snakke om det, som ikke kan være anderledes", sagde Eilif, der ogsaa havde sat sig og tørket Sveden af sig.

„Ikke være anderledes!" brast Rolf ud, „hvorfor kan det ikke være anderledes? Hvorfor skal vi mere end Andre slide og slæbe for Far og Mor?"

„Det er vel, fordi det er mere smaat for dem end Andre", mente Eilif.

„Hvorfor skal vi lide for det? Hvorfor skal vi lide for, at han Far drog paa sig dette Aag? Han kunde gjort, han som Farbror gjorde, og rejst til Amerika", sagde Rolf.

„Jamen nu er vi engang her, og saa faar vi vel tage det som det er", mente Eilif.

„Ja, gjør Du det, Du, Gamlen, men" — her satte Rolf i en dyr Ed — „om jeg finder mig i det længer, det er svoret, det."

„Du kan vel ikke mene, at Du vil forlade Far og Mor, nu de endelig skulde kunne vente sig nogen Hjælp af os", sagde Eilif.

„Du snakker, Du Eilif, ligesom vi først havde begyndt at arbejde for dem i Dag. Jeg ved ikke rettere, end at vi har slidt og slæbet, siden vi var en Næve stor."

„Det er vel ikke mere end vor Pligt", mente Eilif.

„Pligt? jeg undres det! Er vi kommen til Verden for Fars og Mors Skyld? Jeg er vis paa, dersom de ikke trængte til os, vilde de forlænge siden sagt: Ja, nu er I fremfødt, sørg nu for jer selv."

„Det kan saa være det", sagde Eilif, „men nu trænger de til os, og baade Skriften og vort eget Hjertelag byder os ikke at forlade dem."

„Skriften og vort eget Hjertelag! Du er nu altid Dig selv lig, Du, Gamlen. Jeg mener, Enhver er sig selv nærmest, jeg."

„Det er en styg, egenkjærlig Sætning, Rolf. Vore Forældre har ikke fortjent det af os. Hvorledes har de ikke slidt og slæbet for os!"

„Det var ikke mere end deres Pligt, saalænge vi ikke kunde berge os selv. Vi har ikke sat os selv ind i Verden. Og saa har de nu ikke gjort mere end netop, hvad der behøvedes for at holde Liv i os. Hvad har de vel kostet paa os? De har ikke engang ladet os gaa i Skolen som andre Børn."

„Du er urimelig mod dem, Rolf", sagde Eilif. „De har aldrig manglet Viljen, men de maa først og fremst have sørget for Livsophold til os Allesammen."

„Ja, det faar nu være, som det vil, men jeg vil ikke være hjemme længere."

„Hvad vil Du da tage Dig til?" spurte Eilif.

„Jeg vil paa Landbrugsskolen."

„Paa Landbrugsskolen!" gjentog Eilif.

„Ja, hvorfor skulde jeg ikke kunne komme paa Landbrugsskolen, jeg saavelsom andre Gaardmandssønner? Der kom nu han Tosten Brubakken hjem herom Dagen, og er udlært. Han er nu Agronom, og skal blive Brugsfuldmægtig paa Rostad."

Samtalen blev nu afbrudt, da Faderen kom, og de tog igjen fat paa Arbejdet. Rolf surmulede som sædvanligt, gav ondt fra sig, medens Eilif tiede stille.

Nogle Dage senere holdt Brødrene igjen paa med Nybrottet. Under en Hvilestund begyndte Eilif:

„Jeg har talt med Far og Mor om, at Du kunde komme paa Landbrugsskolen, Rolf, og de giver sit Samtykke til det, hvis Du kan komme ind."

„Det er ligt Dig det, Gamlen", sagde Rolf. „Men end Du selv da? Du har jo altid ønsket at komme ind paa Skolelærerseminariet."

„Du mener vel ikke, at vi Begge skulde forlade de Gamle. Det ligger ikke stor Magt paa med mig. Jeg har desuden Tiden for mig; det kan vel blive Raad for mig ogsaa engang."

Saaledes talede Eilif, endda han vist ikke mindre end Rolf ønskede en Forandring; men han havde det hos sig selv; han syntes at være tilfreds med sin Stilling, og Forældrene havde ingen Anelse om, at hans hele Hug stod til Bogen, og at enhver Stund han havde fri for Arbejdet, ofte Natten, blev anvendt til Læsning; men naar Broderen rejste, vilde han faa mindre Tid end før, da han da, hvis det var muligt, maatte arbejde for dem Begge.

Man maa imidlertid ikke tro, at det havde været en let Sag for Eilif at faa Faderen overtalt til at lade Rolf fare. Han kunde ikke undvære ham, sagde han, han aarkede ikke selv at arbejde som før, og Eilif var for vek. At leje Hjælp havde han ikke Raad til. Men saalænge snakkede Eilif og Ildri for ham, til at han endelig gav sit Samtykke. Ildri sukkede i Løn over, at hendes kjæreste Barn, Eilif, skulde staa tilbage, men hun erkjendte, at denne havde Ret, naar han sagde, at skulde nogen bort, maatte det være den Ældste.

Rolf stod imidlertid meget tilbage i de Forkundskaber, der fordredes ved Optagelsen paa Landbrugsskolen, men han havde gode Evner, og han arbejdede flittigt det halve Aar, han havde at forberede sig i, saa han, da Tiden kom, bestod Prøven.

Efterat Rolf var reist til Landbrugsskolen, syntes Eilif ligesom at fordoble sig. Han laa i Arbejdet sent og tidligt; han var den Første oppe og den Sidste i Seng, og hvor træt han end var, forsømte han dog aldrig at yde Moderen den Hjælp, han kunde. At stappe en stor Grødgryde er et tungt Arbejde for En, som var saa svag som Ildri, og derfor passede Eilif altid at være tilstede for at gjøre dette Arbejde. Moderen bad ham nok at spare sig, thi det var øjensynligt, at han tog sig over Kræfterne, men han vilde ikke høre paa det Øre; han havde nu engang foresat sig, at Rolf ikke skulde blive savnet ved Gaardsbruget; og han lod det ialfald ikke fattes paa god Vilje.

Eilif var en ligesaa kjærlig Broder, som han var en god Søn. Hans yngre Sødskende var ogsaa Alle kjær i ham. Hans yngste Søster, den treaarige Kari, var især hans Kjæledægge. Hun hængte over ham sent og tidligt; hun kunde ikke spise, naar hun ikke sad ved Siden af Eilif; hun sov hos ham, og hun diltede med ham ud paa Marken, naar det paa nogen mulig Maade lod sig gjøre. Hun voldte ham ikke lidet Bryderi, men han lod sig aldrig mærke med det; han var altid lige kjærlig og venlig, og nænnede sjelden at nægte hende Nogenting. Forældrene, især Faderen, sagde ofte at han skjæmte hende ud, men han mente, at det ingen Fare havde, og vesle Karri var virkelig meget snil for sin Alder.

I Hobollen, Aaret efter at Rolf var rejst, fik Eilif en liden Fritid til at være med en Haandsagskjærer i Præstegaarden. Hvad han tjente ved det, fik han selv beholde. Præsten havde hørt tale om Eilifs vakre Forhold som Søn og Broder, og han talte ofte med ham under hans Ophold i Præstegaarden. Han lagde Mærke til hans alvorlige og forstandige Tale, og tænkte, at det var et godt Skolelæreremne. Han slog paa det til Eilif, der sagde, at det var hans højeste Ønske at blive Skolelærer, men han kunde ikke forlade sine Forældre, og desuden kostede Opholdet ved Seminariet mere end han kunde skaffe tilveje. Præsten bad ham ikke at opgive Haabet; der kunde vel med Tiden aabne sig en Udsigt for ham. Imidlertid maatte han benytte sine Fristunder til Læsning, sagde Præsten, og tilbød sig at laane ham Bøger. Naturligvis var Eilif meget taknemmelig for det, og benyttede sig flittigt af Præstens Tilbud. Denne undredes ofte over, hvor Eilif kunde vinde at læse saameget, da det var ham bekjendt, at han aldrig forsømte Arbejdet. Sagen var, at Eilif læste i Hvilestunderne, men han berøvede paa denne Maade Legemet mere Hvile end godt var. Saa nærig var han om hvert Øjeblik, at Bogen ledsagede ham, hvor han gik. Holdt han paa at pløje, læste han, medens Hesten pustede ud; havde han nogen Kjøring for sig, hvorunder der var Anledning til i nogen Tid at sidde paa Vognen eller Slæden, maatte Bogen frem. Vesle Kari var ham til stort Hefte, men var end Bogen ham kjær, var dog Barnet ham endnu kjærere; desuden, naar hun bare fik være hos ham, fandt hun sig godt i at sidde stille og holde paa med et eller andet Legetøj, som Eilif havde stelt til.

Men hvor nøje Eilif end passede hvert ledigt Øjeblik, saa kan man vel vide, at disse Øjeblikke tilsammenlagte ikke udgjorde en, ja ofte ikke en halv Time om Dagen. Der er saameget at gjøre paa en Gaard, hvor Alt skal gjøres, som bør gjøres, altsaa Intet forsømmes, at Gaardsbruget fordrer sin Mand hel og holden, og Eilif mente, at Gaardsarbejdet uden den mindste Afkortning maatte gjøres, førend han kunde tænke paa Bogen. Faderen havde aldrig været nogen særdeles driftig Arbejder, og nu begyndte han at blive gammel. Det Meste hvilede derfor paa Eilif. Det var ham, det paalaa at se til, at Intet forsømtes. Det var ham, som stellede Hestene; det var ham, som maatte sørge for, at Redskaberne altid var i brugbar Stand. Skulde Kvindfolkene have noget udrettet, som der maatte Karshjælp til, var det til Eilif, de henvendte sig.

Kort sagt, det var Eilif og atter Eilif, som styrede Holtet. Han var den, som havde Oversigt over det Hele, og som hver Kvæld foreslog for Faderen, hvad der skulde gjøres den følgende Dag. Den Gamle var vistnok med i Arbejdet; men det var Eilif, der ledede det. Faderen saadde om Vaaren; han var med i Slaataanen, trak op Loen i Skuren, hjalp til at sætte Gaardsredskaberne istand, naar Eilif paaviste, hvad der manglede, men forøvrigt tog han

sin Magelighed iagt; han tog sine Hviletimer fuldt ud, og tog sig det i det Heletaget mageligt. Nu, der var imidlertid ikke noget at sige paa det; han var udslidt, stakkars Mand!

En Aften, efter at de Andre havde lagt sig, sad Eilif oppe og lappede sine Sko, og Moderen gjorde ham Selskab med et Strikketøj i Haanden.

„Du læser i saa mange Bøger, Eilif“, sagde Moderen, „men jeg ser Dig aldrig læse i Bøgernes Bog.“

„Nej, Mor“, svarede Eilif, „jeg læser heller i Bøger, som jeg forstaar.“

„Forstaar! Hvad skal da jeg sige, som aldrig har læst nogen anden Bog end Bibelen? Jeg synes da, jeg forstaar, hvad jeg behøver at forstaa til Salighed. Alle andre Bøger er da bare Menneske-Ord, men Bibelen er jo Guds eget Ord.“

„Men det er da saadant et dunkelt, besynderligt Sprog i Bibelen“, mente Eilif.

„Ja, jeg skjønner det vel ikke, jeg; men jeg synes ikke, det er saa vanskeligt at forstaa. Dersom jeg ikke forstod det, kunde det da ikke yde mig saadan Trøst og Glæde, som det gjør.“

„Jeg har jo læst meget i Bibelen, ved Du, Mor. Før jeg blev konfirmeret, læste jeg næsten daglig i den.“

„Jeg er bange for, Du ikke læste med det rette Sindelag. Du læste den som enhver anden Bog, og da Du havde læst den, syntes Du, at Du kjendte Alt, som stod i den. Var det ikke saa, Eilif.“

„Jo, jeg tror det, Mor.“

„Du er saa begjærlig efter at læse, Eilif. Men kunde Du læse Bibelen med det rette Sindelag, det vil sige med en Kristens Sindelag, tror jeg det opvejede al anden Kundskab.“

„Deri kan Du vel have Ret, Mor, men nutildags hører der mere til Oplysning end bare Bibelkundskab.“

Moderen ristede paa Hovedet: „jeg forstaar det vel ikke, jeg; men jeg synes der til at være lykkelig her i Verden og salig hisset ikke skulde behøves andet end den Herre Jesus og hans livsalige Ord.“

„Har det været Dig nok, Mor?“ spurgte Eilif.

„Saameget er vist, Eilif, at havde jeg ikke haft Herrens Ord at holde mig til under de mange Gjenvordigheder, jeg har haft at gjennemgaa, ved jeg ikke, hvorledes det skulde gaat mig.“

Eilif sad en Stund tankefuld, derpaa sagde han: „Jeg vil tage fat paa Bibelen igjen; jeg vil læse et Stykke daglig, kanske jeg forstaar den bedre nu. Jeg har læst om mange Mænd, som var meget oplyst i al verdslig Kundskab, og som ligevel satte Bibelen højest. Jeg vil prøve at faa Lyst til den.“

„Ja, gjør det, Gutten min“, sagde Moderen, „og bed Herren give Dig sin Helligaand til Ordets rette Forstaaelse.“

Denne Samtale gjorde et dybt Indtryk paa Eilif. Som han havde sagt, læste han fra den Dag hver Dag i Bibelen, men naar Moderen stundom spurte ham, om han nu fandt Behag i dens Læsning, ristede han bare paa Hovedet. Eilif var imidlertid i det, som i Alt udholdende; han blev ved at læse, og han blev ved at bede om den Helligaand i Forventning af Herrens belejlige Time. Saameget er vist, at det var bleven ham en Nødvendighed daglig at læse i Bibelen, og at der mangen Gang gik ligesom et Lys op for ham, for hvad der

før havde syntes ham dunkelt. Moderen glædede sig i Stilhed i Haabet om engang at se Eilif som en sand Kristen.

Naar Moder og Søn sad alene sammen om Aftenen, efter at de Andre havde lagt sig, hvilket ofte hændte, da Eilif gjerne havde noget at bestille, som han maatte tage Natten til Hjælp til, bragte Moderen stundom et eller andet Sted i Bibelen paa Bane, og det glædede hende da at mærke, at Eilif havde tænkt over det og vidste at forklare det, ialfald paa et Vis.

Under stadigt Arbejde gaar Tiden hurtigt. Saaledes gik de to Aar, Rolf tilbragte paa Landbrugsskolen saa hurtigt, at Folkene paa Holtet blev ganske forundret, da de modtog Brev fra Rolf, at han var færdig med sin Eksamen, og snart kunde ventes hjem. I Tyveaars-Alderen udvikler ialmindelighed Legemet sig hurtigt, og det var ikke mere, end at de kjendte Rolf igjen, da han kom, saa stor og før var han blevet, rigtig en røstelig Kar i Sammenligning med Eilif, der var bare „Skind og Ben", som Rolf sagde. Men Eilif, stakkars Gut! havde ogsaa ført et andet Liv end Rolf i disse to Aar. Medens han havde ligget i tungt Arbejde sent og tidligt — altfor tungt for en saa ung Gut — og haft klejn Kost, havde Rolf ikke fortaget sig med Arbejde paa Landbrugsskolen og havde haft god, kraftig Kost.

Da Brødrene den første Aften efter Rolfs Hjemkomst lagde sig, havde de meget at snakke om, inden de overlod sig til Søvnen.

„Nu, Gamlen", begyndte Rolf, „har Du endda ikke faat nok af Holtet? Blir Du her længere, blir Du rigtig Gammelkal."

„Ja, raadde jeg for det, skulde jeg ikke have noget imod at se mig lidt om i Verden, jeg ogsaa", svarede Eilif.

„Verden staar Dig aaben, ligesaavel som mig", mente Rolf. „Den er en Tosk, som gaar sine bedste Aar bort her."

Det havde været Eilifs stille Tanke i disse to Aar, at han, naar Rolf var færdig med Landbrugsskolen, og løste ham af hjemme paa Holtet, vilde se til at komme ind paa Skolelærerseminariet. Selv til Moderen havde han Intet ytret derom. Tanken om at forlade hende, voldte ham mangen urolig Time, skjønt hun selv ofte talte med ham om hans Fremtid og syntes at anse det som en afgjort Sag, at han maatte bort, naar Rolf kom hjem. Eilif var imidlertid ingenlunde sikker paa, at Rolf vilde løse ham af, og denne Ytring om, at „den var en Tosk, som gik sine bedste Aar bort paa Holtet", gjorde ham endnu usikrere. Han gruede for ligefrem at spørge ham, hvad hans Mening var.

„Det har vel været en morsom Tid for Dig, Rolf, denne Tid paa Landbrugsskolen?" sagde Eilif.

„Det kan jeg ikke sige", svarede Rolf. „En har nu været i Tvang fra Morgen til Aften, og er bleven kommanderet baade hid og did."

„Ja, men det maatte da være svært artigt at faa lære saameget", mente Eilif.

„Det kunde være artigt nok, naar En ikke havde behøvet at læse saameget."

„Men Du var da kjær i at læse, da Du var hjemme."

„Det er en Forskjel, naar En bare læser, hvad En vil, og saameget En vil. Herhjemme læste jeg i Snorre Sturlason og andre Historiebøker, og naar jeg var kjed af det, saa lod jeg være. Paa Skolen maatte En pugge sent og

tidligt og noget kjedeligt Kram var det ovenikjøbet. Naar det ikke havde været for at komme løs hjemmefra og for siden at kunne komme i en Vej, maatte Pokkern trælet paa Landbrugsskolen."

„Da indbilder jeg mig, at jeg skulde været rigtig glad ved at faa lære saameget og faa Oplysning om saamange Ting, som jeg er aldeles uvidende om."

„Ja, det er nu Du, Gamlen, som tænker saa. For Dig er en Bog en Bog, — naar Du bare kan lære noget Nyt af den. Jeg for min Del bryr mig ikke et Gran om Bøger, og hvad der staar i dem, udenforsaavidt det er nødvendigt for at skaffe sig Anseelse og Formue."

„Nej, saaledes havde jeg rigtignok ikke tænkt mig Nytten af Oplysning; jeg har Lyst til at lære baade for Kundskabens Skyld og for den Nytte, jeg kan gjøre Andre med den."

„Ja, da er det bedst Du blir Skolelærer, da kan Du faa Din Fornøjelse med Bøger, og faa Brug for det, Du lærer — paa Husmands Vilkaar."

„Hvad Brug tænker da Du, Rolf, at faa for det, Du har lært?"

„Det skal jeg sige Dig. Jeg vil se til at faa mig en Jente eller Enke — det er mig det samme — som har Gaard og Grund. Jeg er „Agronom", nu, ser Du, og det er en anseelig Kar, ser Du. Naar jeg har faat mig en ordentlig Gaard, ikke slig Armodsdom som Holtet, saa vil jeg ind i Formandskabet, og kanske paa Storthinget med."

„Nu, det maa jeg sige, Du sigter ikke lavt, Du Rolf", sagde Eilif, og lo.

„Kanske Du mener, jeg skulde grave mig ned her i Holtet? Nej, Tak skal Du have, jeg vil da rigtignok prøve paa at komme lidt videre frem i Verden."

„Jeg tænkte imidlertid, at Du vilde blive hjemme hos de Gamle en Stund."

„Da tænker Du rigtignok fejl. Jeg har allerede halvvejs lovet mig til Skriveren som Brugsfuldmægtig."

„Ja saa, har Du det. Ja, ja, det er vel kanske det bedste, det", sagde Eilif med et halvt undertrykt Suk.

Saaledes røg hans Plan om at komme ind paa Skolelærerseminariet i Lyset, formedelst Broderens Uskjønsomhed og Egenkjærlighed. Intet havde været rimeligere, end at Rolf nu var bleven hjemme, medens Eilif laa ved Seminariet; han var ikke ældre, end det altid havde været Tid siden til at forfølge de højtflyvende Planer, han havde.

Da Eilif forblev taus, antog Rolf formodentlig, at han var falden i Søvn, og lagde sig ogsaa til at sove; men Eilif laa længe vaagen, og grublede over sin tunge Skjæbne, ti tung forekom den ham nu at være. Han havde hidtil stræbet modigt og taalmodigt i det Haab, at Forløsningens Time nærmede sig, men nu saa han sig skuffet i sit Haab, og Skuffelser er altid tunge at bære. Han kunde ikke bære over sin Samvittighed at forlade Forældrene uden Hjælp, og naar Broderen ikke delte hans Anskuelse om Forpligtelsen hertil, saa kunde han naturligvis ikke tvinges.

Vi maa ikke undres over, om Eilif fældte bitre Taarer i den tause Nat over sit skuffede Haab. Hun var meget ung endnu, og han var ene om Byrden. Han indesluttede sine Følelser i sit eget Bryst; under disse Omstændigheder er Taarer en Lettelse.

Den næste Dag fulgte Rolf Broderen ud paa Jorderne; det var Ingenting, som dugede for denne nybagte „Agronom"; alt Eilifs Slid og Slæb havde været faafængt, fordi det ikke var gjort efter de Regler, Rolf var bleven indprentet paa Landbrugsskolen. Det vilde vistnok have været ønskeligt, om

Eilif havde haft Rolfs Kundskaber; ligevel havde Jorden lønnet Eilifs Arbejde saadant det var med saa rigelige Grøder, at Familjen ingen Nød havde lidt.

Eilif hørte i Taushed paa Broderens Fordømmelse, og lod sig nøje med at sige, da han var færdig: „Jeg har gjort det saa godt, jeg har kunnet, jeg, bliv nu Du hjemme i to Aar og gjør det bedre."

„Tak skal Du have, Gutten min; jeg vil helst være fri for det. — Sig mig, hvorledes lever hun Sigrid Hougen?" vedblev Rolf, idet han saa bortover til en vakker Gaard, der laa en Fjerdingvej fra Holtet. „Hun er vel voksen Jente nu; hun gik for Præsten det Aar, jeg rejste."

„Ja", svarede Eilif, og hans ellers saa blege Kinder farvedes af en stærk Rødme, „ja, hun Sigrid er sagtens en vakker Jente."

„Hougen var Gaard for mig, det; jeg faar lægge mig ud om den Jenten."

Eilif sagde Intet. Men hvorfor blev han saa rød ved Broderens Omtale af Sigrid Hougen? Det kom deraf, at „Gamlen" havde et ungt Hjerte, og unge Hjerter vil gjerne elske. Nu var Sigrid Hougen, som Eilif havde sagt, en vakker Jente, og hvad mere er, hun var en brav Jente. Eilif havde ikke noget indtagende Ydre; han var ingenlunde styg, men hun var bleg og mager, og meget stille, Altsammen Egenskaber, som hos Jenterne ialmindelighed ikke plejer at vinde Gunst.

Eilif havde truffet sammen med Sigrid i et Par Bryllupper; han dansede aldrig, ikke fordi, at han ansaa det for en Synd, hvilket jo Somme gjør, men fordi han var for undselig. Naar de Dansende imellem hvilede ud og sad og pratede, og der blev Spørgsmaal om en Fortælling, eller en Sang, da kunde det nok hænde, at Eilif lod sig overtale til at komme med den ene eller begge Dele, og han skilte sig godt fra det. Han havde en god Hukommelse, og fortalte godt efter Hukommelsen, hvad han havde læst i sine Bøger; han havde ogsaa en vakker Stemme, og kunde en hel Del Viser. Jenterne var derfor glad i Eilif, og Gutterne med, da han ikke gik dem ivejen i Dansen, og de gjerne vilde høre en Fortælling og en Sang, de ogsaa. Sigrid var en livlig Jente, som ikke sagde Nej til en Svingom, men hun var endnu mere glad i Fortællinger, da hun selv var meget kjær i at læse. Saaledes kom Eilif og hun godt overens, og hun blev siddende og snakke med ham, medens de andre dansede baade en og to Danser. Naar Eilif kom ind i sine Bøger, løstes hans Tunge, og han kunde tale baade længe og godt. De blev enige om at laanebytte Bøger, og saaledes gik det til, at Eilif nogle Gange gik over til Hougen, og paa Budsendelse fra Ildri, kom Sigrid ogsaa en Gang til Holtet.

Der var neppe opstaat nogen Tanke hos Eilif om en nøjere Forbindelse med Sigrid. Han likte hende godt, men han havde saameget Andet at tænke paa, at Forlovelse eller Ægteskab var fjern fra hans Tanker. Det var først, da Broderen talte om „at lægge sig ud om den Jenten," at det ligesom kvak i Eilif, og at den Tanke slog ham: Hvorfor kunde ikke han „lægge sig ud om hende?" Han kjendte hende, Rolf ikke. Men han afviste snart den Tanke ved et Blik paa sin Stilling og paa sit Billede i den Dam, de just stod ved, der fremviste hans lidet anselige Skikkelse ved Siden af Broderens kraftfulde og smukke Udseende. Endelig tog han saalunde til Orde: „Du er en ferm og vakker Kar, Rolf, som Jenterne nok maa like, men han Gudbrand Hougen vil vel spørge, hvormange Hundrede Du har ude paa Rente."

„Aa, jeg er Agronom, ser Du, det har noget at betyde det; det vejer nok op nogle Hundrede."

„Det spørs det", sagde Eilif. Men mere blev der ikke talt om den Sag for det Første.

Intet havde været rimeligere, end at Rolf havde deltaget i Gaardsarbejdet, saalænge han var hjemme; men det gjorde han slet ikke; han kløvede ikke saameget som nogle Vedfanger. Han drev derimod om i Bygden, dels i Besøg til Slægt og Kjendinger, dels paa Auksjoner, og andre Samlinger, foruden at han var i flere Bryllupper. Og Rolf var overalt en velkommen Gjæst, han var en lystig Selskabsbroder og en rask Danser. Han gik klædt ganske som en Bykar, og var rigtig spræk i sin ny Frak og knirkende Støvler, og med Guldnaal (om ægte skal være usagt) i Brystdugen. Forældrene undredes nok, hvor han fik Penge fra til al den Stas, men de spurte ham ikke om det, ligesaalidt, som de ytrede noget om, at han ikke deltog i Gaardsarbejdet.

Hvorledes det hang sammen med de gjilde Klæder, kan man skjønne af en Samtale mellem Brødrene.

En Kvæld, da Rolf rodede om i sin Kiste, kom der for Dagen ikke mindre end tre sølvbeslagne Tobakspiber og to Lommeuhre. Eilif ytrede sin Forundring over, hvor vel forsynet han var med Piber og Uhre. „Dem har jeg vundet i Kortspil", sagde Rolf.

„Saa Du spiller Kort, Rolf", sagde Eilif. „Lærer En sligt paa Skolen?"

„Ja, En maa da tage sig noget til om Helgene, ved jeg", svarede Rolf.

„Jeg tænkte I gik i Kirken da", sagde Eilif.

„Aa ja, det gjorde vi vel ogsaa stundom, men Dagen er lang."

„Du var altsaa heldig i Kortspil?"

„Aa ja, som oftest. Hvad mener Du, jeg har skaffet mig Klæder for, naar det ikke er ved Kortpenge? Jeg fik ikke formeget hjemmefra, skulde jeg tro."

Eilif sagde intet mere; han brugte, som før sagt, ikke mange Ord, men han tænkte destomere.

Rolf talte ofte til Broderen om Sigrid Hougen, som han fandt meget vakker, men dygtig stor paa det. Han havde danset med hende i Bryllupper og paa Morover, men det lod ikke til, at han endnu var kommen videre i sit Frieri. En Aften fortalte han, at Sigrid havde spurt efter ham, Eilif, hvorfor han aldrig kom med blandt Ungdommen, hvortil Rolf havde svaret, at „Gamlen var nu saa stø, han." Havde det ikke været mørkt, vilde Rolf have set, hvor rød Eilif blev ved Sigrids Omtale, og formodentlig undret sig derover.

Nogen Tid efter blev Brødrene indbudne til en Moro paa Hougen. Eilif vilde ikke gaa; han skulde til Kværnen med et Læs Korn. Vejen til Kværnen gik forbi Hougen, og straks nedenfor Gaarden traf han Sigrid.

„Rejser Du nu til Kværnen, Eilif?" sagde hun. „Jeg tænkte, Du vilde komme hid ikvæld."

„Du skal ha Tak; det var snilt I bad mig, men jeg maa til Kværnen, jeg; ogsaa tager jeg nu bare Rum op for Andre; Du ved, jeg danser ikke; han Rolf, Bror min danser nok for os Begge, han", tilføjede han med et Smil.

„Ja, men han Rolf er ikke Dig; og naar vi bad Eder Begge, mente vi Eder Begge," sagde Sigrid. „Du maatte da have Moro af at komme ud blandt Folk engang imellem, Du og, Eilif. Du har det dog vel ikke saa travelt nu, siden han Rolf er kommen hjem."

„Aa, nej, for det, saa" — svarede Eilif.

„Skal Du til Seminariet nu?" spurte Sigrid.

„Nej, det blir nok intet med det, siden han Rolf har taget Kondi-

sjon hos Skriveren, jeg faar nok blive hjemme, jeg", svarede Eilif med et Suk.

„Han Rolf, Bror Din, mente ligevel herom Kvælden, at det var Intet ivejen for, at Du kunde rejse", sagde Sigrid.

„Rolf maatte vel vide bedre end som saa; det gaar da ikke an at lade de Gamle sidde alene med Bruget", sagde Eilif.

„Men kunde ikke han Rolf være hjemme nu da?" spurte Sigrid.

„Aanej, han vil nok ikke det, ser det ud for", svarede Eilif og smattede paa Hesten.

„Men det er ikke ret det", mente Sigrid.

„Aa, det ligger nu ikke stor Magt paa, om jeg kommer paa Seminariet eller ikke; jeg høver bedst hjemme, jeg", sagde Eilif, idet han kjørte ivejen.

Sigrid blev staaende en Stund og se efter ham. Det gjorde hende ondt for ham. Da hun kom op paa Gaarden, traf hun Faderen der; han spurte hende, hvem det var, hun snakkede med nede paa Vejen.

„Det var Eilif Holtet", svarede Sigrid. „Han skulde til Kværnen. Det er Synd i han Eilif", vedblev hun. „Han havde tænkt at komme paa Seminariet, naar han Rolf kom hjem, men nu vil ikke Rolf blive hjemme, og Eilif synes ikke han kan rejse fra de Gamle."

„Nej, det er rimeligt, det", sagde Faderen. „Ikke heller ved jeg, hvad Gutten skal paa Seminariet. Jeg synes det er nok, at en af Gutterne har været borte, ja, jeg ved ikke, hvad Rolf skulde paa Landbrugsskolen. Hvad skal saadanne fattige Gutter med Sligt?"

„Det er vel just, fordi de er fattige, at de vil lære Noget for at komme i en bedre Stilling", mente Sigrid.

„Hvad skal det til? Jeg skjønner ikke, de er bedre farne ved det end Arbejdsfolk uden det. Kan de ikke blive ved Farsgaarden, saa faar de ud og tjene; vi trænger Drenger Nogenhver. Men hvad staar vi her og snakker om dette? Vi har jo Intet med Holtetgutterne, ved jeg." Dermed gik Gudbrand ind.

Sigrid gik til Sit; hun havde meget at stelle med den Dag, men medens hun bagte og stegte Vafler, tænkte hun paa Holtetgutterne, eller rettere sagt, paa Eilif Holtet; thi Rolf brød hun sig ikke om. Hun syntes Synd paa Eilif; hun syntes, at hendes Faders Ytringer var haarde og ukjærlige. Hvad de havde med Holtetgutterne? havde Faderen spurt. De havde med dem som andre Mennesker, mente Sigrid. Hun følte Deltagelse for dem — og Intet mere? Det vidste kanske ikke Sigrid selv endnu.

Om Aftenen gjorde Rolf Holtet sig saa lækker for Sigrid, som han kunde, men det lod ikke til, det gjorde nogen Virkning paa hende. Hun likte slet ikke Rolf; hun syntes, han gjorde sig til, og hun ansaa ham for egenkjærlig. Sigrid var en rettænkende Pige, og den, som skulde vinde hendes Yndest, maatte ikke være egenkjærlig.

Da Rolf engang dansede med hende, sagde hun:

„Du bliver vel hjemme nu?"

„Det er vel mindre Von, det", svarede Rolf, men sagte lagde han til: „med mindre hun Sigrid Hougen skulde ønske det."

„Jeg!" sagde Sigrid, og blev rød. „Nej, for min Skyld er det rigtig ikke værd, Du blir hjemme, men jeg syntes der var Tale om, at han Eilif, Bror Din, skulde paa Seminariet, naar Du kom hjem."

„Did kan han vel komme, om ikke jeg blir hjemme."

„Gammelfolkene kunde da vel ikke være alene", mente Sigrid.

„De kan jo sælge Gaarden og tage sig Kaar. Hverken jeg eller Eilif skjøtter om at arme os ud paa Holtet."

„Er Gaarden saa ring, blir det vel vanskeligt for de Gamle at faa et skikkeligt Kaar."

„Aa, det kom nu an paa det."

Mere blev der ikke talt mellem dem om det, men Sigrid var paafaldende studs mod Rolf, der i sit Hjerte bandede hendes „Storagtighed", som han kaldte det.

Engang om Kvælden kom han i Snak med gamle Gudbrand, der sad og pratede med et Par Naboer af samme Alder som han, og af samme Tænkemaade som han om de mange ny Paafund nu for Tiden.

„Vi faar vel bort paa Holtet for at lære Jordbrug nu", sagde Gudbrand smaaleende, da Rolf tilfældigvis kom hen til den Bænk, hvor Gubberne sad. „Du har vel lært at udrette det ved Jorden nu, Rolf, som Ingen af os Andre kan."

„Aa ja, saapas har jeg vel lært, at jeg ikke vil prøve det paa Holtet", svarede Rolf og briskede sig.

„Saa! siger Du det", sagde Gudbrand." Hvor vil Du da prøve det?"

„Aa, paa Hougen, om Du vil", svarede Rolf, men lagde dog til efter lidt: „men ellers blir det vel hos Skriveren for det første."

„Ja, det blir nok det bedste, for paa Hougen kommer Du aldrig til at prøve Konsterne Dine. Jeg bjerger mig med den gamle Maaden, jeg", sagde Gudbrand og skottede fult til de Andre.

Da Rolf gik, rystede Gamlingerne paa Hovederne, og mumlede noget om, hvor indbildsk Ungdommen var nu tildags. Og Rolf paa sin Side tænkte, at Gudbrand Hougen kunde været glad til, om han havde faat en slig Kar, som Agronom Rolf Holtet til at faa Stel paa Hougen, og det havde ikke været for meget, om han til Belønning havde givet ham Sigrid tilligemed Gaarden. Havde gamle Gudbrand kunnet se disse Rolfs Tanker, vilde han nok gjort store Øjne over en slig Dristighed af en Person, som knapt ejede Klæderne paa Kroppen. Før han vilde set Datter og Gaard i en Saadans Hænder, vilde han set den Ene paa Ligbaaren og den Anden brændt. Gudbrand Hougen var en stiv og pengestolt gammel Knark, og der fandtes vanskeligt nogen Ungdom i Bygden, der var rig og god nok til at turde melde sig som Bejler til hans Datter og — Gaard, thi de To hørte sammen.

Rolf havde været uforsigtig nok til blandt sine Kammerater at lade sig forstaa med, at han var netop Karen, som passede for hende Sigrid Hougen. Der vankede derfor Spottegloser i Mængde, da det blev bemærket, hvor liden Fremgang Rolf havde baade hos Fader og Datter.

Det var imidlertid ikke alene Sigrid Hougen, som syntes Synd paa Eilif. Ogsaa Præsten, som havde fattet Godhed for ham, og som trodde i ham at faa en dygtig Skolelærer, blev ilde tilmode, da han hørte, at Rolf ikke vilde blive hjemme, saa Broderen kunde komme paa Seminariet. Han omtalte Sagen i Skolekommissjonen og ytrede, at Eilif vist vilde blive en saa dygtig Skolelærer, at det nok vilde lønne sig at hjælpe ham til at komme til Seminariet. Han foreslog, at man for Skolekassens Regning skulde holde en Dreng i Eilifs Sted til Hjælp for hans Forældre. Men Skolekommissjonens øvrige Medlemmer modsatte sig Præstens Forslag, og Ingen ivrigere end Gudbrand Hougen.

Bygden, mente han, kunde faa Skolelærere nok uden en saadan Opofrelse; det var Ingen, som kunde vide hvad Eilif blev duendes til; formodentlig vilde han blive en indbildsk Nar ligesom Broderen, naar han fik Eksamen; han mente, at Bygden var bedst tjent med slige hjemlærte Skolelærere, som de hidtil havde haft; det var Folk, som ikke havde saa store Fordringer — og saa videre.

Det nyttede ikke, hvad Præsten sagde om Nødvendigheden af bedre lærte Skolelærere end hidtil, og om Vigtigheden af en god Undervisning i Almuskolen. De andre Medlemmer af Kommissjonen holdt sig til, hvad Gudbrand Hougen havde sagt; Almuskolen, som den var, maatte vel være god nok for deres Børn, naar den havde været god nok for dem.

Præsten blev ganske ærgerlig, men han blev nødt til at lade Sagen falde.

Men da Sigrid af Faderen hørte, hvad der i Skolekommissjonen var forefaldt ianledning af Eilif Holtet, ledsaget af mange Fanteord mod Præsten og mod „Holtethærkjet", blev hun rigtig opsat paa at hjælpe Eilif frem trods al Modstand. Naar Kvindfolkene sætter sig noget i Hovedet, saa maa det gaa underligt til, om de ikke faar sin Vilje frem. De giver ikke tabt for den første Hindring og er frugtbare paa Hjælpemidler, hvor Andre ingen ser.

Der var en gammel Husmandskone under Hougen, som hed Dorit. Hun havde i mange Aar tjent paa Hougen, og var bleven gift derfra med en Dreng, som ogsaa havde tjent der i mange Aar. De fik en god Plads, og især Dorit blev ved at have meget at sige i Gaarden, fornemmeligen efter at Sigrids Moder var død, og Sigrid endnu meget ung til at styre en saa stor Husholdning.

Dorit havde været Enke i flere Aar paa den Tid, dette passerede, som jeg her fortæller; hun havde en eneste Søn, Haakon, en dygtig Gut, som gjorde Pligtarbejdet i Gaarden, og forøvrigt var en søgt Lejekarl i Bygden, da han var hændig til noget af Hvert.

Sigrid var vant til at søge Raad hos gamle Dorit, naar hun selv var raadløs, hvilket just ikke ofte hændte, thi hun var en ferm Jente; det var en Jente med baade Hoved og Hjerte paa det rette Sted.

Opsat, som hun var, paa at faa sin Vilje frem med Eilif, følte hun sig dog raadvild, om hvorledes hun skulde bære sig ad med det. Hun gik derfor hen til gamle Dorit og aabnede sit Hjerte for hende. Den Gamle læste dog dybere i hendes Hjerte, end hun selv havde gjort.

„Hvad er det for en Elsk Du har lagt paa han Eilif?" sagde den Gamle, da Sigrid var færdig med sin Beretning.

Dette Spørgsmaal bragte Blodet op i Sigrids Kinder. „Lagt Elsk paa'n", svarede Sigrid efter et lidet Ophold: „Jeg har ikke lagt anden Elsk paa'n end at jeg synes Synd i'n."

„Skulde det da være større Synd paa han Eilif end paa andre Gutter, som har Lyst til det, de ikke kan faa?" spurte Dorit.

„Jamen han Eilif er slig en aparte snil Gut", svarede Sigrid.

„Aa, der kan vel være andre Gutter ligesaa snille som han", mente Dorit.

„Jamen Præsten siger, at han Eilif bør være Skolemester", indvendte Sigrid.

„Aa, Præsten da; han lever lige godt, om han Eilif aldrig kommer paa Seminariet", forsikrede Dorit leende.

„Jamen jeg v i l 'n skal did", sagde Sigrid og trampede i Foden.

„Hej, vil Du gaa", sagde Dorit, og lo overlydt, saa hun maatte standse Rokken for at tørke Øjnene. „Nu kjender jeg hende Sigrid Hougen igjen. Sig det til Far Din, saa koster han Gutten paa Flæk til Seminariet."

„Du da, snakker — har Du intet bedre Raad, saa kunde jeg sparet mig denne Gangen hid."

„Er Du kommen hid for at faa Raad hos mig, Guldemit? Kjære vene, vil Du, jeg, Stakkaren, skal koste Gutten frem?"

„Nej, snak nu alvorligt, Dorit, saa er Du snil. Jeg ved Du er aldrig raadløs."

„Tak for det, Barnet mit; Gudhjælpe mig for Raadgiver jeg er. Nej, dette her gaar over min Forstand. Har Du Penge, Mor? det spørs om dem, skjønner Du."

„Det er ikke om Penge, det spørs; det er om en Kar i'n Eilif sit Sted."

„Tænker Du da Nogen vil tjene paa Holtet uden Løn, Barnet mit?"

„Fandtes bare Karen, kunde der vel blive Raad til Løn. Ser Du, jeg har nogle Penge i Sparebanken; jeg har solgt Væv og Uld sommetider, og Melkepengene har jeg faat beholde."

„Og saa vil Du give Sparepengene Dine til'n Eilif — pas paa Du ikke engang gier'n Hougen med", sagde den Gamle og lo atter, saa hun maatte tørke Øjnene.

Sigrid blev paanyt rød, og sagde ganske bryd:

„Du er saa lej idag, Dorit, saa jeg vil gaa min Vej."

„Men vil Du ikke have Raad først? Det var jo derfor Du kom, sa' Du."

„Ja, saa vær alvorsom, og giv mig et godt Raad."

„Det var om en Kar at gjøre, sa' Du. End om vi fristede han Haakon, Sønnen min."

„Men hvorledes skal det saa gaa med Pligtarbejdet i Gaarden."

„Aa, det kunde vel lage sig paa et Vis", mente Dorit.

„Jamen, hvorledes skal vi faa gjort det, saa han Eilif ikke skjønner det; han vil aldrig i Verden tage imod Hjælp af Nogen; det har jeg godt forstaat paa'n, naar jeg har snakket me'n."

„Er han da saa stolt?" spurte den Gamle."

„Ja, saa stolt er'n, at'n ikke vil være Nogen noget skyldig", sagde Sigrid.

„Det maatte vel kunne lage sig, det og", mente Dorit. „Jeg skal prøve og rusle bort til Holtet en af Dagene og snakke med hende Ildri."

„Men Du vil da ikke snakke om mig? Ingen levende Sjæl maa vide, at jeg har nogen Del i det."

„Vær uræd, Barne mit", svarede den Gamle. „Men faar jeg nu dette til som Du vil, saa skal Du love mig Et, og det er, at Du saa ikke mere tænker paa han Eilif; det kunde blive Eders Begges Ulykke, om I tænkte paa hverandre anderledes, end som Kjendinger. Vidste jeg, at dette her skulde gaa videre, vilde jeg ikke for alt Det have noget med det at gjøre."

„Jeg skjønner ikke, hvad Du mener", sagde Sigrid og saa bort.

„Jo, saa Du skjønner det, Mor; Du skjønner vel ogsaa, at Far Din, saalænge han har Ho'det over Jorden, aldrig vilde give sit Samtykke til, at han Eilif Holtet blev Mand paa Hougen."

„Jeg har aldrig hørt sligt Snak", sagde Sigrid og rejste sig for at gaa, „Hvem er det, som tænker paa Sligt?"

„Ja, ja, Mor — jeg er gammel, jeg; saa galt har hændt før; men endda er det Tid at afvende Ulykken. Det er bedre at snakke rent ud, end at gaa dulgd med det. Jeg siger bare det: tænk ikke paa han Eilif anderledes end som en Kjending, som Du har villet give en liden Hjælp."

„Nej, nu farer Du rigtig for fort Dorit", sagde Sigrid og lo. „Ikke vil jeg fri til han Eilif, og han har ikke friet til mig."

„Det har jeg heller ikke trod, thi jeg ved, at han Eilif Holtet er for hæderlig Gut til det, men stilt Vand har dyb Grund, og det vilde være lige saa stor Synd paa ham som paa Dig, om han i sit stille Sind fæstede sine Tanker mere ved Dig end godt er. Og mærkede han, at Du tænkte paa ham mere end paa andre Gutter, kunde det give Næring til Tanker hos ham, som kunde forspilde hans Sindsro."

„Hvorledes skulde han mærke det, om saa var? Jeg kommer jo aldrig sammen me'n. Desuden tænker jeg ikke paa Gutterne; jeg giver dem en god Dag Allesammen."

„Ja, ja, Mor, Din Tid kommer vel, og maatte det bare bli' en god Tid, derom ber jeg Vorherre", og den Gamle tørkede nu Øjnene af Rørelse, ti hun havde Sigrid kjær som sit eget Barn, og var alvorlig bekymret ved Tanken om Muligheden af, at Sigrid kunde komme til at føle andet end Venskab for Eilif. Hendes Søn, Haakon, havde ofte omtalt Eilif, og efter denne Omtale kunde hun godt skjønne, at Sigrid kunde fatte Godhed for ham, og ligeledes at Eilif kunde komme til at dele denne Følelse.

Sigrid paa sin Side var ogsaa rørt; hun indsaa fuldtvel, at den Gamle havde Ret, og det saa meget mere, som hun virkelig, sig selv ubevidst, havde tænkt den senere Tid mere paa Eilif end paa noget andet Menneske, og hun kunde længe nok forsikre Andre, at hun blot syntes Synd i ham; der var en Stemme i hendes Bryst, som sagde: Du holder af ham mere end af Far og gamle Dorit — du holder af ham paa en anden Maade en du hidtil har holdt af noget Menneske!

Sigrid skyndte sig at tage Afsked og Dorit saa efter hende og ristede paa Hovedet. Kanske, tænkte hun, havde hun handlet uklogt i at tale saa ligefrem; et Ord er ofte som en Gnist, der kan tænde op en stor Ild. Hvad aldrig før var faldet Sigrid ind, havde kanske Dorits halvt i Spøg, halvt i Alvor udtalte Ord aabenbaret hende. Hun bad inderlig Gud lede Alt til det bedste; hun trøstede sig nogenlunde med, at hvad hun havde sagt, var sagt i den bedste Mening.

Gamle Dorit fik virkelig Sagen ordnet efter Sigrids Ønske. Haakon var straks villig til at tage Eilifs Plads paa Holtet. Dernæst snakkede hun med Ildri, der naturligvis blev sjæleglad over at se en Udsigt aabne sig for Eilif til at opnaa sit Ønske. De to Gamle blev enig om at faa Præsten til at indlede Sagen med Eilif, hvilket han med Glæde gik ind paa. Det skulde hede, at Præsten vilde gjøre Udveje til Pengene; et saa uskyldigt Bedrageri kunde han nok være sig bekjendt at række Haanden til. Eilif havde Betænkeligheder ved at paadrage sig en saadan Gjæld; Præsten gav det nemlig Udseende af, at Eilif skulde med Tiden, naar han blev Skolelærer, erstatte Udlægget, hvis Præsten ikke fik det af en eller anden offentlig Kasse; men Præsten beroligede ham dog i denne Henseende. Saaledes var da Alt klart og saaledes kom Eilif paa Seminariet.

Jeg vil nu fortælle, hvad der hændte med de Personer, vi i denne Fortælling har lært at kjende i de to Aar, Eilif var paa Seminariet, endskjønt det rigtignok ikke er af stor Vigtighed, undtagen for Rolfs Vedkommende.

Eilif skrev nu og da hjem, men hans Breve var temmelig fattige paa Indhold: at han levede vel og ønskede, at hans Kjære i Hjemmet maatte gjøre det samme, var det Væsentligste. Ligesom Eilif var en tør og lidet underholdende Selskabsmand, saaledes var han ogsaa fattig paa Ord i sine Breve. Man maa dog ikke deraf slutte, at han ikke kunde sætte sine Tanker paa Papiret. I

de Opgaver, der blev ham foresat paa Seminariet, manglede der ham hverken Tanker eller Ord, og det vakte der Forundring, hvorledes et ungt Menneske med saa liden Øvelse i at udvikle sine Tanker skriftligt, kunde skrive saa godt og klart som han gjorde. Der var intet Overflødigt, en Fejl som den mindre Oplyste og Øvede saa let henfalder til. Det er en stor Kunst ikke at bruge flere Ord, end netop nødvendigt, men Eilif syntes at være en Mester i denne Kunst.

Præsten havde ofte Brev fra Bestyreren for Seminariet, som var en gammel Universitetsven af ham, og han udtalte sig stedse med megen Berømmelse om Eilif. Han beklagede, at han ikke havde faat betimelig Skoledannelse, da han isaafald med sine ualmindelige Evner og store Flid sikkert vilde blevet en udmærket Videnskabsmand. Hans Flid var næsten for stor for hans svage Legeme, men alle Forsøg paa at drage ham bort fra Bogen var forgjæves. Med Undtagelse af Kirkegangen om Søndagene, saa man Eilif næsten aldrig udenfor Seminariets Døre, og man kunde komme, naar man vilde, saa fandt man ham fordybet i sine Bøger; selv Nattero undte han sig ikke, men stjal mange Timer fra Søvnen. Bestyreren erklærede ham for ikke alene den første af de nærværende Elever ved Seminariet, men ogsaa den første, han havde haft at gjøre med. Og ligesom han voksede i Kundskab, voksede han ogsaa i kristeligt Alvor. Bestyreren kunde ikke noksom lykønske Præsten til den dygtige Skolelærer, han engang vilde faa i Eilif.

Disse Bestyrerens Ytringer forsømte ikke Præsten at lade komme til deres Kundskab, som han vidste interesserede sig for Eilif. Han sendte gjerne Bud efter gamle Dorit, og hun blev da Budbærer til Moderen og til Sigrid Hougen, som ikke lidet glædede sig over Eilifs ærefulde Fremgang paa Seminariet. Den Godhed, om jeg saa maa kalde det, som hun havde fattet for Eilif, var ikke forbigaaende, dertil var hun af en altfor alvorlig Karakter. Gamle Dorit talede ofte baade i Spøg og Alvor med hende om Eilif, og mente, at hun tænkte paa ham mere end godt var; hun blev baade bleg og mager, sagde hun. Men Sigrid beholdt sine Tanker for sig selv om denne Sag; hun slog det enten hen i Spøg eller svarede Intet paa Dorits Tale. Men hvorledes gik det med hendes Friere? Somme tabte Taalmodigheden, Andre holdt ved, men uden Haab, og ny kom til i deres Sted, som veg Pladsen. Gudbrand Hougen likte ikke dette, og gjorde sig mere end en Gang baade fint og blid til Sigrid, men han kom ingen Vej med hende. Hun havde ingen Hug til at gifte sig, sagde hun. Den Mistanke, som Faderen engang nærede om, at der var noget mellem Sigrid og Eilif Holtet, havde ganske tabt sig efter at denne var rejst til Seminariet, og han intet Tegn mærkede til, at der fandt nogen Forbindelse mellem dem Sted.

Paa Holtet gik alt sin vanlige Gang under Haakons Bestyrelse. Arbejderne skiftede med Aarstiderne; de ældre Beboere nærmede sig med jevne Skridt alt Levendes Ende, især viste Bergthor tydelige Tegn til Alderdoms Svaghed, og Folk, der saa ham, sagde sig imellem, at han vist ikke gjorde det længe.

Om Rolf er at fortælle, at han kuns blev et Aar hos Skriveren, der ikke var tilfreds med ham; han var ganske det Modsatte af Broderen; han vidste ikke, hvad Flid og Stadighed var. Det var heller ikke frit for, at han drev mere Kommers end godt var. Han manglede aldrig ved nogen Moro, spillede Kort, byttede Uhre og sagde aldrig Nej til et Glas, skjønt man ikke kunde sige, at han var forfalden; han taalte en hel Del, og bar et Rus godt, hvilket ikke er at misunde Nogen, da det ialmindelighed leder til, at de stoler paa sin Styrke i dette Stykke saalænge til stærke Drikke er bleven dem til en Nødvendighed og Vane.

Rolf var vel fornøjet med, at Skriveren sagde ham op; han sparede derved ham den Ulejlighed, da han saa alligevel ikke vilde blive i den Tjeneste længere; det ledede ikke til Noget, sagde han; skulde han komme frem i Verden, maatte han nok tage Skeen i den anden Haand. De højtflyvende Planer, vi i sin Tid hørte ham omtale for Broderen, spøgede fremdeles i hans Hoved. Han drømte Nat og Dag om Rigdom og Magt, Formandskab og Storthing. Men Rigdom og Magt, Ære og Berømmelse vindes ikke sovende eller under Fjas og Kommers. Der maa Flid, Stadighed, Kraft og Bestemthed til for at vinde det. Men Rolf var et af disse Mennesker, som vil høste uden at have saad, som ingen Ulejlighed vil gjøre sig for at vinde den Pris, de efterstreber — undtagen i det højeste ved Snak, Prat og Skryt. Engang imellem lader Folk sig vel besnakke, men det lykkes sjelden mere end en Gang; den næste Gang, Forsøget gjøres, har man faat Øjnene op; de laante Fjær er falden af Fuglen.

At komme til Rigdom ved Giftermaal havde Rolf ikke slaat af Tanker, fordi det glippede for ham med Sigrid Hougen. Det var en gammel, ganske velstaaende Gaardmandsenke, han i den senere Tid gjorde sig lækker for, og Folk begyndte at snakke om det og mente, at det gamle Menneske, som kunde været Rolfs Moder to Gange, dog vel ikke var saa gal. Men da Rolf, efter at være kommet fra Skriveren, overtog Driften af hendes Gaard, saa det virkelig ud til Noget af hvert. Det manglede ikke paa, at hun fik Advarsler baade af Slægt og Venner, men hun mente, at hun var gammel nok til at passe sig selv. Og det burde hun ogsaa have været, men naar slige Gamle faar Giftetanker i Hovedet, giver de ikke Ungdommen et Gran efter i Galskab. Hun havde nu engang faat Hug til den unge, raske Rolf, og hvorfor skulde ikke han ogsaa kunne like hende? Havde hun set sig i Spejlet, havde dette nok givet hende Svar. Nu, naar hun endelig vilde friste Lykken, var det alene hende selv det gik ud over, hvis det fik en gal Ende, thi hun var heldigvis barnløs.

Trods al Folkesnak, naadde Rolf ligevel sit Maal, saa han i Slutningen af Aaret kunde skrive til Eilif, at han ventede ham til Bryllup til Julen. Der gjordes store Tilberedelser til Gjæstebudet, men det blev just ikke et saadant Gjæstebud som paatænkt. Mennesket spaar, men Gud raar. Der kom om just ikke en Mand med en Kjælke ivejen, som Ordsproget lyder, saa kom der dog en Mand med en Lja ivejen — den fæle Benrad med Ljaen, som i Billederne forestiller — Døden. Enken blev kaldet til en for hende mere passende Bryllupshøjtid end en jordisk. Hun havde imidlertid lagt saa stor Elsk til Gutten, at hun i sin Dødsstund i Vidners Paahør skjænkede ham Alt, hvad hun ejede.

Den Afdødes Slægtninger blev rasende herover, og satte Himmel og Jord i Bevægelse for at faa kuldkastet Testamentet, men det lod sig ikke rokke. Vidnerne aflagde Ed paa, at Konen havde været ved sin fulde Bevidsthed, da hun gjorde sit Testamente, og Rolf beholdt, hvad han havde faat. Han var altsaa nu Gaardmand, og Vejen stod ham aaben til at blive baade Formand og Storthingsmand, hvis han forøvrigt havde de nødvendige Egenskaber og kunde vinde sine Medborgeres Tillid. Men hertil hører mere end at eje Gaard og at drive denne godt, hvilket ikke Rolf gjorde; han lod Gaarden skjøtte sig selv, gjorde Gjæstebude og tog Del i Gjæstebude overalt; han levede som en Kakse, hvortil han ikke havde Midler, thi den Gaard han havde faat var hverken stor eller god, hvorvel den nok kunde føde sin Mand, hvis den var bleven godt drevet. Men vi vil nu for det første lade Rolf fare og vende tilbage til Eilif.

Eilif tog sin Eksamen med Berømmelse og forlod Seminariet, medtagende

sine Læreres Agtelse og sine Meddisiples Venskab. Ikke En af dem saa skjævt til ham for hans gode Lykke, thi alle erkjendte de, at han fortjente at være No. 1 og at hans gode Karakterer var velfortjente, og ikke som saa ofte ved Eksamener en Følge af Slumpelykken.

I sin Hjembygd mødtes han overalt med Velvilje, thi Eilif var den samme beskedne, tilbageholdne, unge Mand som da han drog bort; han prunkede ikke med sine Kundskaber eller saa Nogen over Hovedet paa Grund af disse. Han havde lært saa meget, at han var kommen til den Erkjendelse, at han Intet vidste, det bedste Bevis paa at han virkelig vidste noget. Det ligger nemlig i Sagens Natur, at jo flere Kundskaber man faar, des mere faar man Øjnene opladte for, hvor ubetydelige disse Kundskaber er i Forhold til de mange Kundskaber, der maatte erhverves, om man kunde siges at være fuldlært; men dertil strækker intet Menneskes Liv eller Kræfter; derfor hører man stedse de rigtig Lærde klage over, hvor lidet af Kundskabens Væld de i deres Levetid har formaad at øse.

Det var en Glædens Dag for Ildri, da hun atter saa den kjære Søn ved den hjemlige Arne, en hel Del alvorligere og blegere end da han drog bort, men ogsaa en god Del mandigere. Hans gamle Kjæledægge, Kari, var ganske undselig for ham, og hun var ogsaa vokset fra at sidde paa Fanget nu og høre ham fortælle Eventyr. Faderen var vistnok ogsaa glad ved at se ham, men han var nu saa sløv, at han ikke havde Tanke for stort andet end Mad og Søvn. Paa Eilifs Spørgsmaal om Rolf, ristede Moderen paa Hovedet; de saa ham aldrig, sagde hun, men hun hørte, at han førte et Liv, som hun var bange for ikke vilde tage en god Ende.

Af Præsten modtoges Eilif meget venligt; til Omgangsskolelærer stod Plads ham aaben, sagde han, men han haabede om ikke lang Tid at se ham som Kirkesanger; den Gamle maatte snart tage Afsked; han var en svag Olding og kunde ikke længere røgte sit Kald; men Præsten havde hidtil kviet sig ved at fjerne ham fra hans Post, da han Intet havde at leve af paa sine gamle Dage, og Skolekommissjonen kneb paa Skillingen til en liden Pensjon. Da Eilif talte om det Laan, han havde faat til Ophold ved Seminariet, sagde Præsten smilende, at det skulde han ikke tænke paa; det gav sig nok i Længden. Eilif kunde imidlertid ikke lade være at tænke paa det; det hvilede tungt paa hans Sind, og han bebrejdede sig det ofte som en letsindig Handling, at han havde modtaget et Laan, som han havde liden Udsigt til at afbetale i en nogenlunde rimelig Tid.

En af de første Aftener efter Hjemkomsten, da han som i gamle Dage sad i en fortrolig Samtale med Moderen ved Gruen, efter at de Andre var gaat til Sengs, begyndte han at tale om Laanet.

„Aa, bry Dig aldrig om det, Gutten min", sagde Moderen og smaalo.

„Ikke bry mig om det!" sagde Eilif forundret. „Siger Du ogsaa det? Det samme sagde Præsten. Jeg forstaar ikke det. Et Laan er et Laan, og det maa da vel betales engang, ved jeg."

„Det kommer an paa det," sagde Moderen fremdeles smaaleende. „Det kunde vel være den, som ikke brød sig om de Pengene."

„Du snakker saa underligt, Mor", sagde Eilif og saa paa Moderen med en Mine som om han tænkte, hun snakkede over sig.

„Det gaar saa underligt til i denne Verden, Eilif," sagde Moderen alvorligt; „Guds Førelser er mangehaande."

„Det er sandt nok, Mor, men jeg forstaar ikke, hvad underligt det skulde

gaa med disse Pengene, som jo Præsten har gjort Udveje til, jeg ved ikke paa hvad Maade."

At Pengene var kommet fra Sigrid Hougen skulde jo være en Hemmelighed mellem Ildri, Dorit og Præsten. Det havde faldt Ildri tungt nok at tie; man beskylder jo Kvindfolkene for ikke at kunne bevare en Hemmelighed, men jeg tror ikke, de er mere slæppen af sig, de, end Mandfolkene; der er af begge Slag baade blandt Kvindfolk og Mandfolk. Med Pengene kunde nok Ildri tiet, men det var de Udsigter, som dette Skridt af Sigrid gav Anledning til, som voldte hendes Moderhjerte formegen Glæde til at ikke Hemmeligheden skulde slippe ud, naar Fristelsen til at sladre af Skole blev for stor. Hun saa i Tankerne sin kjære Eilif som Far sjøl i Stuen paa Hougen, og det var en Lykke, mente hun, som kun falder i faa Dødeliges Lod. Hun havde baaret paa Hemmeligheden i to Aar, men nu maatte den ud, om den saa skulde ud mellem Ribbenene som man siger.

„Saa Du har trod, det var Præsten, som gjorde Udvej til Pengene?" begyndte Ildri, men det var ikke frit for at hun skalv i Maalet, i saadan Bevægelse var hendes Sind; hun baade vilde og vilde ikke røbe Hemmeligheden, men Isen var nu brudt.

„Hvem Anden end Præsten skulde det vel være?" spurte Eilif hurtigt og bemærkede med Forundring Moderens Bevægelse.

„Kjender Du ingen Anden, som skulde kunne ville give slig en snil Gut som Du er en Haandrækning?"

„Nej, det gjør jeg rigtignok ikke; hvem skulde det være?" spurgte Eilif med stigende Forundring.

„Tænk Dig om, Eilif; holder Du ikke af Nogen foruden Far og Mor og Sødskendene dine?"

Eilifs blege Ansigt overdroges af en blussende Rødme. Han mærkede det selv og vendte Ansigtet bort, idet han sagde med en Stemme, der nu var ligesaa skjælvende som Moderens:

„Snak ikke i Gaader, Mor, men sig det, Du vil sige, medengang."

„End om det var Sigrid Hougen, Gutten min", sagde Moderen, og nu trillede Taarerne ned over de rynkede Kinder. Nu var det sagt, Hjertet havde faat Luft.

Dersom Eilif ikke havde været saa vel vant til at beherske sig selv, vilde han sprunget op og sagt noget Heftigt; men som det var, blev han siddende roligt, kun at han skjulte Ansigtet i Hænderne.

Moder og Søn blev siddende længe saaledes uden at sige Noget; endelig lagde Ildri Haanden paa Eilifs Skulder og sagde: „Hvad fejler Dig, Gutten min; snak med mig."

„Skjønner Du ikke, Mor, at Sigrid Hougen var den Sidste, jeg vilde have en saadan Tjeneste af?" sagde Eilif og saa halvt op.

„Nej, det skjønner jeg ikke", svarede Ildri, og det var nu hendes Tur at se forundret ud.

„Ja, naar Du ikke skjønner det, saa kan jeg ikke forklare Dig det; men saa er det."

„Men det er da Ingen, som ved det", mente Ildri.

„Ingen som ved det", gjentog Eilif; „Præsten ved det ialfald, og Flere til kanske; men fortæl mig nu det Hele."

Moderen fortalte ham nu, hvad vi ved, der foregik mellem Sigrid, Dorit og Præsten i denne Sag.

Eilif lyttede til Fortællingen i Taushed. Da hun havde endt, sagde han med et dybt Suk: „Havde jeg vidst det, var jeg aldrig kommet paa Seminariet."

„Ja, men nu det er gjort, bør Du da være glad over det", sagde Moderen.

„Nej, det er jeg ikke; det er sandt, jeg vilde gjerne lære Noget; jeg vilde gjerne være Skolemester; jeg havde tænkt, jeg kunde gjøre nogen Nytte som saadan, men jeg vilde ikke være nogen forbunden for det, og allermindst Sigrid Hougen."

„Jeg siger som jeg før sagde: det skjønner jeg ikke; den Enes Penge maatte da være ligesaa god som den Andens. Vil Du betale dem igjen, staar det Dig jo frit for."

„Betale dem igjen! ja, vist vil jeg betale dem igjen, hvis Vorherre gir Liv og Helse. Men endda vilde jeg ikke, at Sigrid Hougen skulde gjort det."

„Du har nu altid været anderledes end andre Folk, Eilif; men det er nu del underligste, jeg har hørt af Dig; kanske Du heller vilde skylde han Gudbrand Hougen Pengene?"

„Ja, det forstaar sig; det var en grej Sag da; Gudbrand Hougen laaner ud mange Penge, rigtignok ikke til fattige Gutter som mig, men om han nu ligevel havde gjort det, saa var det en grej Sag, det. Men dette Andet, som er gjort i Dølgsmaal. Nej, jeg kan aldrig se Folk i Øjnene mere; jeg vil altid indbilde mig, at de tænker: Der er han, som hun Sigrid Hougen holdt paa Seminariet, eller det kan vel hænde, det er dem, som vil sige det, som værre er."

„Men end dersom nu hun Sigrid havde en aparte Grund til at gjøre, hvad hun gjorde?" sagde Ildri, og smaalo atter.

„Hvad Grund skulde det være?" spurte Eilif og saa bort.

„End om hun nu holdt af han Eilif Holtet, og tænkte, hun kunde dele me'n først som sidst", sagde Ildri og skottede hen paa Sønnen.

„Du snakker, Mor. Jeg har hørt og læst, at den Ting findes ikke, som et Kvindfolk ikke kan finde paa."

„Det er intet Paafund, Gutten min; det er den rene Sandhed; Sigrid har længe holdt af Dig. Jeg ved ikke Tal paa alle de Friere, hun har vist Døren, fordi hun ingen Anden vilde have end Eilif, Sønnen min."

„Og det har hun sagt?" spurte Eilif uden at se op.

„Om hun ikke har sagt det med tydelige Ord, saa er det lige vist for det. Hun gamle Dorit kjender hende fra Barns Ben og hun ved det."

„Gud hjælpe hende Sigrid da", sagde Eilif og foldede Hænderne.

„Og skulde Du da ikke kunne holde af slig vakker Jente, og slig rig Jente?"

„For vakker og rig for mig, Mor. Og om jeg holdt af hende højere end mit Liv — og kanske gjør jeg det, Mor — saa vilde jeg dog aldrig modtage Naadsens Brød af Konen min."

„Det er Stolthed, og Herren staar den Hoffærdige imod."

„Stolthed! skulde det være Stolthed ikke at ville spise Naadsens Brød, naar jeg er istand til at ernære mig selv?"

„Du er nu saa rar, Eilif; Du snakker som om Du var en Fattiggut, som var alet op paa Lægd, endda Du er da en Bondesøn ligesom hun Sigrid er en Bondedatter bare med den Forskjel, at Du ingen Penge har, men hun har mange."

„Lad os ikke snakke mere om det, Mor; jeg vil lægge mig; jeg er ganske fortumlet i Hovedet."

„Ja, ja, Gutten min, gaa og læg Dig; Vorherre være med Dig, og jeg vil bede Ham styre Alt til det Bedste, og vær sto paa, at han gjør det."

Den næste Morgen var Eilif tidligt paa Benene. Han vilde besøge Rolf, sagde han, og da han havde spist Frokost, begav han sig paa Vejen. Han havde henved en Mil at gaa, men endda traf han Rolf i Sengen. Denne havde været paa en Auksjon og var kommet sent hjem.

„Saa Du er kommen hjem fra Seminariet nu, Gamlen", sagde Rolf, da han havde strækket sig og gispet forsvarligt.

„Ja, jeg er det", svarede Eilif. „Og Du er bleven Gaardmand, saa jeg maa vel ønske Dig tillykke efter Skik og Brug, men det var tungsomt, Du skulde komme til Gaarden paa den Maade."

„Aa, det kan jeg nu just ikke sige. Hun Else var et skikkeligt, gammelt Menneske, men saa vil jeg nu heller have Gaarden uden hende end med hende."

„Det høres jo som om Du havde friet til Gaarden og ikke til hende", sagde Eilif.

„Og om nu saa var! Hvad skulde en fattig Kar som jeg gjøre Andet?"

„Det er syndigt at drive sligt Spilfægteri med en hellig Ting som Ægteskabet", sagde Eilif alvorligt.

„Saa Du snakker i den Duren, Gamlen", sagde Rolf og gispede langt. „Jeg tænker, Du er glad, Du gjør det samme, Du, naar Lejligheden tilbyder sig. En Skolelærer plejer ikke at have det synderlig fedt, kanske Du har 20 Daler om Aaret, naar det kommer til Stykket."

„16 Daler faar jeg for det Første", svarede Eilif.

Rolf slop op en Latter. „Bliv Tjenestegutten min, Gamlen, og jeg giver Dig 25 Daler, det er bedre det end at gaa og træle i Skolen og faa et Maal Mad her og et Maal Mad der som en Tigger."

„Bedre Folk end jeg har taget tiltakke med de Kaar", svarede Eilif.

„Aa ja, der findes vel Flere, som er saa tosket."

„Tosket, siger Du."

„Ja, jeg siger, det er bra tosket at læse Helsen af sig som det ser ud for, Du har gjort for 16 Daler om Aaret, naar Du kunde faa det Dobbelte uden sligt Stræv."

„Du ved, Rolf, at Hugen min altid har staat til at blive Skolelærer; jeg har aldrig tænkt paa Lønnen; jeg vidste, at jeg som saamange Andre vel fik dagligt Brød, og mere trænger jeg ikke."

„Saalænge Du er ene, kanske; men Du tænker vel at gifte Dig som andre Folk, og da blir det vel Smalhans med de 16 Dalerne."

„Den Dag, den Sorg; Vorherre sørger nok for Sine; han lader Ingen lide Nød, siger Vismanden, som vandrer retteligen for hans Ansigt."

„Ja, ja, Gamlen, Dig om den Ting; er Du tilfreds, saa kan nok jeg være det. End om Du prøvede Din Lykke hos hun Sigrid Hougen? Kvindfolkene er saa rare, de; om hun ikke vilde have mig, kan hun nok ville have Bror min."

Eilif kunde nu aldrig høre Sigrid nævnes uden at blive rød; han vidste det og var ærgerlig over det, men hvad skulde han gjøre? Blodet er ikke godt at tvinge. Han gjorde sig en Sving hen til Vinduet, ligesom han ikke havde hørt, hvad Rolf sagde.

„Det er en vakker Gaard, Du har Rolf", begyndte han. „Du fik vel Penge ogsaa?"

„Nej, det var frit for det. Gaarden kan være bra nok, men den giver flere Udgifter end Indtægter."

„Da er den just ikke saa bra", sagde Eilif og trak paa Smilet. „Jeg tænkte, jeg skulde høre med Dig, om Du havde nogle Penge at laane mig."

„Da kommer Du til den Rette: Nei, Gamlen, Penge har jeg ikke; men trænger Du til nogle Fødevarer, saa kan der vel blive Raad til det. Men det var jo Du, som nylig havde fuldnok i dine 16 Daler", tilføjede Rolf og lo.

„Den Gang, jeg kom paa Seminariet, gjorde Præsten Udveje" — her standsede Eilif ligesom om Samvittigheden slog ham for, at han sagde en Usandhed.

„Nu ja", faldt Rolf ind uden at bemærke Broderens Forlegenhed — „Præsten faar vel finde sig i at vente til Du gjør et rigt Gifte. Men jeg undres, hvor det blir af Jenten med Kaffen! Gløt paa Døren og be a komme me'n paa Timen. Du har haft en lang Tur i Aatten og kan trænge til Noget at styrke Dig paa."

Kaffen kom, og medens de drak den, pratede Rolf om Løst og Fast; Eilif svarede bare Ha og Ja. Han var ilde tilmode; han havde gjort Regning paa, at Rolf skulde hjælpe ham ud af hans ubehagelige Stilling. Nu vidste han ikke sin arme Raad. Da han havde spist og drukket, lavede han sig til at gaa. „Jeg tænkte", sagde Rolf, da han saa det, „Du vilde blevet her et Par Dage; vi har meget at prate om, og saa skulde jeg vist Dig om paa Gaarden."

„Du skal have Tak", sagde Eilif, „men jeg faar nok have det tilgode til hernæst; jeg har noget at udrette idag." Saa tog han Afsked og styrede Kursen hjemover, og det med et uroligt Sind. Han tænkte baade op og ned, men det var ham ikke muligt at finde nogen Udvej.

Ikke før var Eilif gaat om Morgenen, førend Ildri ruslede op til Dorit for at fortælle hende om den Samtale, hun havde haft med Sønnen. Dorit roste Eilif og sagde, det var ret tænkt af ham; i sit stille Sind tænkte hun, at hun nu skulde kunne kurere Sigrid for hendes Kjærlighed til Eilif. Ildri havde nemlig enten ikke hørt eller forstaat Eilifs Yttring om, at han holdt af Sigrid. Dorit var ikke sen med at meddele Sigrid, hvad hun havde faat at vide af Ildri, men det gjorde ikke den Virkning paa Pigen, som hun havde ventet. Naar det forholdt sig saa som Dorit sagde, saa var det intet Andet for hende at gjøre end at lægge sig ned og dø. Nu brød hun sig ikke om at lægge noget Dølgsmaal paa det, at al hendes Hug stod til Eilif, og det havde den gjort i flere Aar. Hun kunde ikke leve uden Eilif, sagde hun. Dorit søgte forgjæves at snakke for hende; hun prøvede at vække hendes Stolthed ved at forestille hende, at hun var for god til at lade sig vrage af en stakkars Skolemester, men Sigrid mente, at den stakkars Skolemesteren var mere værd end alle Mandfolk paa den hele vide Jord tilsammen.

Det rygtedes snart i Bygden, at Sigrid Hougen laa af en Sygdom, som Ingen skjønnede: hun vilde ikke tage Næring til sig, og laa stille hen uden at tale. Gudbrand Hougen var vistnok kjær i Penge, men hans Datter var ham dog kjærere, og han var rent utrøstelig over Sigrids Tilstand. Han vilde sende Bud efter Doktoren, efter Præsten; han vilde gjøre Alt, hvad gjøres kunde for Penge, men Sigrid bad bare om at faa dø i Fred, ti dø maatte hun, mente hun. Som sædvanligt i alle vanskelige Tilfælder blev Dorit hentet op paa Gaarden, og hun var ikke mindre ulykkelig end Faderen; hun bebrejdede sig at have fortalt Sigrid, hvad Eilif havde sagt; døde hun, var det hendes Skyld, mente hun. Hvad hun ellers aldrig havde vovet at gjøre, gjorde hun nu i sin Fortvivlelse: hun fortalte Gudbrand det Hele. Under andre Omstændigheder vilde han ble-

vet fint; nu var han imidlertid modstjaalen; han var villig til ethvert Offer; sin Stolthed, sine Penge vilde han ofre, hvis bare hans elskede Barn kunde frelses. Men hvad kunde han gjøre? Eilif syntes at være ligesaa stolt som han selv; men han holdt jo ikke af Sigrid som han gjorde. Vilde han vel tage hende bare for at frelse hende? Og vilde Sigrid tage imod et saadant Offer? I sin Raadvildhed besluttede han at raadføre sig med Præsten. Endskjønt han ikke stod paa nogen god Fod med denne, kjendte han ham dog som en ædel og menneskekjærlig Mand, som ikke vilde negte sin værste Fiende et Raad, naar han bad derom. Nedbøjet af tunge Tanker gav han sig paa Vejen til Præstegaarden.

Eilif var ikke som man vel kan tænke sig den mindste ulykkelige over Sigrids Tilstand. Han havde nemlig hørt det almindelige Rygte, at hun laa for Døden. Hvad der fattedes hende vidste Ingen, og Eilif havde ingen Anelse om, at han havde nogen Del i hendes Sygdom. Han vidste Intet om, at hans Moder havde fortalt Dorit deres Samtale hin Aften. Han havde ikke senere talt med Moderen om den Sag, hvilket han med Overlæg havde undgaaet. Han havde begyndt i Skolen og var saaledes sjelden hjemme.

Den Dag, Gudbrand Hougen gik til Præstegaarden, havde Eilif netop været der for at tale med Præsten angaaende noget Skolen Vedkommende. Et Stykke fra Præstegaarden hører han sig tiltalt, idet han gik i dybe Tanker uden at se op. „Goddag, Eilif, velkommen hjem!" Han ser op, og hvem skulde han se uden Gudbrand Hougen! Eilif blev ganske underlig ved at se sig Ansigt til Ansigt med en Mand, som han havde været vant til at betragte med et Slags Frygt. Det staar Skræk af Penge, maatru! Og Eilif følte ligesom en ubevidst Frygt for at have gjort noget Galt ved at fatte Godhed for denne mægtige Mands Datter, uagtet han jo vidste sig fri for aldrig hverken med Ord eller Miner at have ladet sig forstaa dermed. Det varede derfor lidt, førend Eilif kunde fatte sig saavidt, at han kunde gjengjelde Gudbrands Hilsen. Han syntes, at han burde spørge til Datterens Befindende, men han turde ikke. Han indbildte sig, at Gudbrand kunde læse paa hans Ansigt, hvor stor Del han tog i hendes Skjæbne.

Men Gudbrand brød selv Isen, idet han sagde: „Du er kommen her i en sørgelig Tid for mig."

„Ja, jeg har hørt, hun Sigrid er syg", sagde Eilif neppe hørligt.

„Ja, det ser ud for, jeg skal blive barnløs paa mine gamle Dage."

„Aa, En skal nu ikke tro det Værste", mente Eilif.

„Jeg er vel nødt til at tro det, naar hun selv siger det; hun vil nu ikke høre Snak om noget Andet end at dø. Ikke vil hun have Dokter og ikke vil hun snakke med Præsten. Jeg ved ikke, hvad jeg skal gjøre. Fandtes der bare Hjælp, saa skulde jeg vist ikke prutte om Betalingen. Folk kalder mig en rig Mand, men hvad hjælper al min Rigdom, naar jeg ikke kan frelse mit eneste Barn fra Døden med den?"

„Aanej", sagde Eilif; „jordiske Midler er vel lidet at stole paa. Det er blot En, som har Magt over Liv og Død i Himmelen og paa Jorden, og til ham faar vi svage Mennesker ty, for ham er Ingenting umuligt, og det er os tilsagt, at den, som i Jesu Navn beder om Noget, skal faa det."

Gudbrand Hougen var ikke, hvad man kalder en ugudelig Mand; tvertimod ansaas han kanske endog for en gudfrygtig Mand; han udeblev aldrig fra Kirken; han læste vel endog baade i Bibelen og Postillen, alligevel havde det nok ikke faldt ham ind, at h a n trængte til Gud. Havde han ikke Alt, hvad han kunde ønske sig? Rigdom og Anseelse i Bygden havde han. Var han ikke den Første ved alle Lejligheder?

Denne hidtil saa stolte Mand stod næsten med ydmygt bøjet Hoved for dette unge Menneske, som indtil dette Øjeblik var forekommet ham saa ubetydelig. Saaledes vælger Gud ofte de ubetydeligste Redskaber til sine Hensigters Opnaaelse. Dette unge Menneskes simple Ord aabnede den gamle Mands Øjne for den skrækkelige Sandhed, at han indtil dette Øjeblik havde levet uden Gud. Og til en saadan Erkjendelse var han kommet nu, da han stod ved Gravens Bred!

Eilif var uagtet sin Ungdom en skarp Iagttager, som tause Folk gjerne er. Han skjønnede godt den Kamp, som foregik i Gudbrand Hougens Bryst. En mindre beskeden Mand end Eilif vilde ikke have forsømt Lejligheden til end yderligere at riste den gamle Synder. Eilif ventede i Taushed paa, hvad den gamle Mand vilde sige. Endelig hævede han Hovedet og saa Eilif ind i Øjnene: „Tak skal Du have", sagde han, idet han rakte ham Haanden; „Tak skal Du have for, hvad Du der sagde; Du har vist mig en større Tjeneste end nogen levende Sjæl har gjort; jeg vilde ønske, jeg kunde gjøre Dig Gjengjæld."

Eilif med sit dybe, religiøse Sind blev dybt rørt over Virkningen af de Ord, han havde talt; han takkede i sit Hjerte Gud, for at han havde værdigedes at bruge ham som Redskab. Modigere ved Tanken om, at han stod her som en Herrens Tjener, sagde han:

„Her kan ikke være Tale om Gjengjæld. Synes Du, at mine ringe Ord har gjort Dig noget Godt, da tilkommer Gud Æren, som lagde mig dem i Munden."

„Ja, lad saa være", sagde Gudbrand; „har Gud udvalgt Dig til et Redskab, saa vil han ikke lade det blive med halvgjort Arbejde — kom og tal for Sigrid; kanske er Du udsendt til at helbrede hende. Du er en gammel Legekammerat af hende, og kanske hun snarere vil modtage Fornuft af Dig end nogen Anden."

Eilif nølede med at svare. Gudbrands Opfordring satte ham i den største Forlegenhed. Den gamle Mand var nu blødgjort af Sorg; han vilde kanske se Sagen i et andet Lys, naar Frygten for at miste Datteren var forbi.

„Du kan vist finde Mange", sagde han omsider, „som Sigrid heller vil høre efter end mig. Vi har i de sidste Aar ikke set stort til hverandre."

„Godt, godt", sagde Gudbrand og smilede, idet han allerede følte sig lettere om Hjertet. „Du kan da prøve; det vil Du da vel ikke negte mig; ja, efter din Tænkemaade er det vel ikke mere end Kristenpligt at gjøre et Forsøg. Derfor kom", og han vendte om og gik hjemover.

Eilif fulgte ham stiltiende, men fuld af ængstelige Tanker. Hvorledes vilde en Sammenkomst med Sigrid løbe af, hvis det forholdt sig som Moderen havde sagt? Vilde det han ansaa for sin Pligt at sige Sigrid — han vidste, som sagt ikke, at hun allerede var kommen til Kundskab om hans Mening om dette — ikke gjøre Ondt værre? Han bad en stille Bøn, at Gud vilde hjælpe og lede ham i denne vanskelige Sag.

Gudbrand havde truffet Eilif ikke langt fra Hougen og saaledes var de allerede fremme, inden Eilif rigtig havde besindet sig paa, hvorledes han skulde bære sig ad, og han tænkte endnu over det, da han skred over Dørtærskelen. Da de kom ind i Stuen, sagde Gudbrand: „Gaa nu ud i Kamret til hende Sigrid, og snak for hende, og Gud være med Dig!" Og dermed forlod han ham.

Eilif blev staaende en Stund for at samle sine Tanker; derpaa gik han sagte ind i Kamret, hvor Faderen havde sagt, at Datteren laa. Han fandt

hende alene og som det syntes sovende. Der laa hun at se til mere som en Død end en Levende. Eilif var vant til at beherske sig selv, men det kostede ham en svær Kamp ikke at kaste sig over dette tilsyneladende livløse Legeme, hvis bortfløjne Sjæl var ham saa kjær.

Han blev staaende og betragtede hende med Hjertet fuldt af Sorg og kanske ogsaa Bitterhed. Medet slog Sigrid Øjnene op, og hendes Blik traf Eilif. De stirrede paa hverandre, og en tænksom Tilskuer vilde have kunnet læse Udtrykket for mange forskjellige, afvekslende Følelser i deres Øjne: Forundring, Glæde, Sorg, men fremfor Alt Kjærlighed.

Endelig vinkede Sigrid til Eilif og sagde med svag Stemme, idet han nærmede sig: „Hvorledes kommer Du her, Eilif?"

„Jeg traf Far din nede paa Vejen, og saa bad han mig at se ind til Dig; Du var syg, sagde han", svarede Eilif med en stærkt bevæget Stemme, hvilket ikke undgik Sigrids Opmærksomhed; hun var vant til at se ham rolig og kold.

„Det var snilt af han Far, det", sagde hun. „Det var Ingen jeg heller vilde snakke med end med Dig, Eilif. Nu kan jeg dø roligt, naar jeg har snakket med Dig."

„Du snakker om at dø, Sigrid. Hvad fejler Dig da? Far din sagde, Du ikke vilde have Dokter."

„Det fejler mig det, som Ingen paa denne Jord kan — eller rettere sagt, vil gjøre for at gjøre mig god igjen."

„Du snakker saa underligt, Sigrid", sagde Eilif, idet han gjorde sig stærkere end han virkelig var, thi der laa en Bebrejdelse mod ham i Pigens Ord, som næsten overvældede ham. „Du snakker som Du ikke var syg paa Legemet, men paa Sjælen, men er Du det, da ved Du, hvor Du skal søge Hjælp."

„Ja, men jeg vil ikke have Hjælp", sagde Sigrid noget heftigt, og der fløj en let Rødme over hendes blege Ansigt.

„Saa forkaster Du altsaa Gud", sagde Eilif alvorligt, idet han satte sig paa Sengkanten.

„Du har godt for at snakke, Du, Eilif", sagde Sigrid blødere. „Du ved ikke, hvad det vil sige, ikke at kunne faa det Eneste, En tragter efter i Livet; En maa vel da ønske sig Døden."

„Korset kan være tungt at bære, men en Kristen maa bære det, ellers er han ingen Kristi Efterfølger. Husk paa, hvad han sagde i Gethsemane, da han bad sig befriet for Korset: „Dog ikke min, men Din Vilje ske!" Der laa den dybeste Overbevisning i Eilifs Ord, som ikke kunde Andet end gjøre Virkning paa Sigrid.

„Du er nu saa oplyst, Du, Eilif; jeg er bare en stakkars, tosket Jente", sagde Sigrid og foldede Hænderne.

„Oplyst, siger Du. I det er Du ligesaa oplyst som jeg. Du ved af din Børnelærdom, hvad Du skal tro og gjøre; og Du var ialfald vel oplyst i den."

„Hvad vil Du da, jeg skal gjøre?" spurte Sigrid og dennegang lidt utaalmodig.

„Du siger, Du har et Kors at bære; Du faar bede om Kraft til at bære det, det er Alt, hvad Du har at gjøre."

„Du har godt for at snakke, Eilif, siger jeg fremdeles; Du ved ikke, hvad Kjærlighed er."

„Mener Du?" sagde Eilif og saa vist paa hende.

Sigrid saa ved disse Ord ligesaa vist paa ham. „Har Du sat Din Hug til Nogen, Du ikke kan faa, Eilif?" spurte hun.

„Det kan nok hænde, det", svarede Eilif og gjorde Vold paa sig; „men det er ikke om mig, vi skal snakke, men om Dig. Aldrig havde jeg trod, Du var saa klejnmodig, at Du skulde give Dig over, og gjøre den gamle Far din og Alle dem, som holder af Dig, saa stor Sorg som at lægge Dig for saaledes. Du maa staa op, Sigrid, og stride den gode Strid som det sømmer sig en Kristen."

Det lod imidlertid til, at Sigrid tænkte paa noget Andet, medens han talte. Da han tiede, greb hun hans Haand og sagde næsten hviskende: „Hvem staar Hugen Din til, Eilif?"

Dette Spørsmaal kom Eilif temmelig uventet; han var altfor sandhedskjærlig til at bekvemme sig til at sige en Løgn; at nægte at besvare Spørsmaalet var ogsaa imod hans Tænkemaade, desuden var han ikke mere end et Menneske.

„Sigrid", sagde han, „dette er for alvorlig en Sag til at vi skulde spilde den med Ord; det er bedst for os Begge at snakke rent ud som det er, og saa siden lægge Altsammen i Guds Haand."

„Det er netop det, jeg vil, Eilif", svarede Sigrid, der vedblev at holde hans Haand; „hvem staar Hugen Din til?"

„Til Dig, Sigrid, Gud hjælpe mig saa sandt", svarede Eilif tydeligt og bestemt.

Sigrid rejste sig overende i Sengen, slog Armene om hans Hals og brast i Graad. Ogsaa Eilif kunde ikke berge sig længer, men hengav sig til det Øjeblikkets Henrykkelse, som Alle, der har elsket af Hjertet, en Gang i sit Liv har prøvet.

I denne Stilling fandt Gudbrand dem.

„Nu, nu, Barna mine, graat ikke", sagde han og han svælgede Graaden selv; „det er nu alt godt og vel, takket være Herren, som leder Alt til det Bedste."

Det er nu ikke Andet eller Mere at fortælle end hvad Enhver kan tænke sig. At Eilif og Sigrid blev gift, efter hvad der nu var passeret, kan vel Enhver skjønne. Naar to unge Mennesker holder af hverandre, og Ingen sætter sig imod deres Forening, saa ender det gjerne med Bryllup. Dersom ikke Eilif var bleven taget med Storm, kan det vel hænde, at han nogen Tid vilde fremturet i sin Egenhed: at han ikke vilde have en Kone med Penge, fordi det vilde være at spise Naadsensbrød. Sligt kan dog være bra nok i visse Maader, men det er nu i Grunden en falsk Stolthed. Om den ene Part har Penge, kan den Anden have Egenskaber, som er Pengene værd. En anden Sag er det at fri, som Mange gjør, til Pengene og ikke til Pigen. Det er en styg Ting, der som oftest hævner sig igjen med et ulykkeligt Ægteskab.

Et holdt imidlertid Eilif fast ved, og det var, at han ikke vilde opgive sit Kald som Skolelærer. Det var nu engang det Maal, han havde sat sig i Livet at virke paa den Maade; det var hans Kald, trodde han, og han maatte følge det, hvis han skulde føle sig tilfreds i Livet. Han vilde vistnok ogsaa bragt Sigrid dette Offer, hvis det havde været nødvendigt for hendes Tilfredshed, men det var saa langt fra, at Sigrid forlangte det, at hun snarere opmuntrede ham til at følge sit Kald, og gladeligen skulde delt en fattig Skolelærers Kaar om saa havde været Tilfældet. Gudbrand Hougen knurrede vel lidt over, at hans eneste Datter skulde ægte en Skolemester, og kunde ikke skjønne, at det kunde være

nogen Mands Lyst at træle i en Skole istedetfor at sidde som en Kakse paa Hougen, men han havde faat en saadan Respekt for Eilif, at han slog sig straks tiltaals, da denne havde forklaret Sagen for ham. Imidlertid slap Eilif for at blive Omgangsskolelærer, da Gudbrand Hougen nu fik Skolekommissjonen til at bevilge den gamle Kirkesanger den Pensjon, han hidtil havde modsat sig ivrigst af Alle. Eilif blev saaledes Kirkesanger og overtog den faste Skole, hvor han havde en ganske god Plads; men man kan vel vide, at Familjen fik Alt, hvad den behøvede fra Hougen, som Gudbrand endnu vedblev at drive i mange Aar, i Forventning af, at Eilif omsider vilde blive kjed af Skolen. Om det vil ske, kan jeg ikke sige, men det er ikke umuligt.

Jeg behøver vel ikke at sige, at Eilifs Forældre og Sødskende var meget glade over denne Ende paa Historien, og var han dem en god Støtte, kan man vide; Haakon giftede sig med Eilifs ældste Søster og overtog Holtet, saaledes at han gav Forældrene Kaar.

Det havde nu bare været Godt at berette, dersom Rolf havde skikket sig vel; men det var langt fra det. Det varede ikke mange Aar, førend han havde gjort aldeles rent Bord og maatte ty til Eilif. Men han førte et saa forargeligt Liv, at Eilif ikke kunde holde det ud længere med ham. Han fik ham da til at prøve sin Lykke i Amerika, og engang derover, hørte de aldrig mere Noget fra ham. En der fra Bygden skrev imidlertid, at han var bleven Mormon og var rejst til Saltsjøen.

---

5. Guds Veje.

(En sandfærdig Historie.)

Ane var født paa Alvøen 4 Mile fra Bergen; hun var et fader- og moderløst Husmandsbarn; hendes Fødsel kostede Moderen Livet, saaledes som det altfor ofte hænder i Landsbygderne af Mangel paa kyndig Hjælp; Faderen døde nogle Uger senere af „Sotta", som Bonden gjerne kalder enhver indvortes Sygdom, som ender med Døden, og det hænder ogsaa alt for ofte, dels fordi Hjælpen er vanskelig og kostbar at faa, og dels fordi den først søges, naar det er for sent, det vil sige, naar Sygdommen har taget Overhaand. Det er godt og vel, at man sætter sin Lid til Forsynet, men Gud har ikke for Intet givet Menneskene Midler ihænde til at bevare Livet, og det er derfor slet ikke sagt, at det, fordi man falder i en Sygdom, er saa „laga", at man skal dø af den. Det er Menneskets Pligt at benytte de Lægemidler, som gives, naar de paa nogen Maade kan erholdes, og saa forresten sætte Udfaldet i Guds Haand.

Fattigvæsenet blev derfor Anes baade Fader og Moder, og det kan neppe undgaaes, at Fattigvæsenets Børn blir temmelig stedmoderligt behandlet; ti det har for Mange af dem, til at Forsørgelsen kan blive Andet end knap. Ane blev sat til Lisitasjon, det vil sige, den fik hende til Opfostring, som vilde gjøre det for den mindste Betaling, og denne er som oftest saa ringe, at der skal megen Kjærlighed og Samvittighedsfuldhed til ikke oftere at mindes dette end godt er for Barnet. Ane var ikke saa heldig at komme i saadanne Menneskers Hænder. Kirkesangeren havde staat Fadder til Ane, tilligemed nogle andre gode Folk, som ansaa det for Kristenpligt at sørge for Barnets Optagelse i Kirkens Skjød, da der ingen Slægtninger fandtes i Sognet. Nogle Maaneder senere var Kirkesangeren en Dag i Forretninger i Nærheden af de Folk, hos hvem Ane opfostredes, og ihukommende, hvad han havde lovet ved hendes Daab, hvilket Faddere ellers

sjelden gjør, gik han hen for at se, hvorledes hun havde det. Han fandt ingen Folk i Stuen hos Barnet, som laa i en gammel Vugge og klynkede ynkeligt, og det havde nok Grund til at klynke, det arme Ting! Indtullet i nogle lortede Filler laa det paa den blotte Halm, der var halvraadden af Væden og udsendte en afskyelig Stank; Fillerne vrimlede af Mark og andet Utøj. Som Kirkesangeren stod og betragtede dette Elendighedens Billede og baade harmedes og ynkedes, kom Kjærringen ind, og der vankede naturligvis nu en Straffepræken, som just ikke blev hørt med megen Taalmodighed og Anger. Tvertimod; Kjærringen mente, at Kirkesangeren kunde passe sig selv, eller kanske han havde nogen særdeles Grund til at tage sig af den Ungen? Naar „Fattigkassa“ ikke betalte bedre, kunde ikke Passingen blive likere, og saa videre. Medens hun kilede paa saaledes, tog hun Barnet, løste op Fillerne, rimeligvis for derved at skaffe det nogen Lise; men da Kroppen blottedes, frembød den et Syn, der gjorde Kirkesangeren ganske syg. Store Stykker af Huden var faldt af, og man saa det røde Kjød. Det syntes ubegribeligt, hvorledes Barnet kunde udholde den Pine, som det maatte lide; men det er mærkværdigt, hvor sejglivet saadanne vanvyrdede Børn kan være. Naar man ser slig Elendighed, kan man nok fristes til at ønske, Vorherre vilde gjøre en Ende paa det ved en snar Død; men ved nøjere Eftertanke vil man indse, at man gjør rettere i at raade Bod paa Elendigheden. saavidt muligt, og mindes, at Gud selv raader over Liv og Død. Den, som ikke lader en Spurv falde til Jorden upaaagtet, vil visseligen ikke lade et Menneskebarn forkomme og har utallige Veje til dets Redning. Saaledes tænkte ogsaa Kirkesangeren. Det var efter Guds Indskydelse, at han var her nu, og han ansaa sig som hans uværdige Redskab i dette Tilfælde. Han foreholdt Konen hendes uforsvarlige Adfærd, og sagde hende, at han, om han vilde, kunde anklage hende til Strafs Undgjældelse efter Loven, og jeg for min Del tror, at det vilde gjøre god Virkning, om saadan Uvorrenhed engang imellem blev paatalt og straffet. Det er ingen Undskyldning, at Fattigvæsenet betaler for lidet for Opfostringen; den, som af egen Drift tilbyder sig at gjøre det for en vis Betaling, er pligtig til at gjøre Fyldest for denne, enten den er liden eller stor, og Undladelsen heraf er lige strafskyldig.

Nok er det! Ane blev straks taget fra sin slemme Fostermoder og kom ved Kirkesangerens Medvirkning og Bidrag af egen Lomme — endskjønt han var mindre end formuende og havde en stor Familje at forsørge — til snille Folk, hos hvem hun blev i flere Aar og trivedes og vokste til sin brave Gudfaders store Glæde.

Men efter denne brave Mands Død, der indtraf i Anes 6te Aar, kom hun til andre Folk, hvor hun igjen havde det mindre godt. Saaledes hændte det i hendes 10de Aar, at hun en Dag tidligt paa Vaaren, da Sneen netop var gaat af, sendtes ud at jæte Sauerne. Vejret var mildt og godt, da hun drog afsted; men ud paa Dagen slog det om til en kold Vind med Sne-Ilinger. Ane var ikke rustet mod sligt Vejr, ja, hun gik endogsaa barfodet, hvilket nu var ganske uforsvarligt saa tidligt paa Aaret. I Begyndelsen syntes Ane det var morsomt at springe om og se Sporene af sine bare Fødder paa Sneen, men Piben fik snart en anden Lyd, da Neglesprætten indfandt sig. Hun vidste da ikke andet Raad end at ty ned mellem Fjæerestenene, hvor Sneen endnu ikke havde faat Fæste; der satte hun sig paa Fødderne sine, men Stakken var saa kort, at den ikke kunde yde nogen Varme, og i Kroppen selv var der heller ikke stor Varme; saaledes blev Neglesprætten mere og mere nærgaaende.

Hun greb da til det sædvanlige Middel ved slige Lejligheder — Graaden. I Begyndelsen smaatudede hun bare, men eftersom Pinen øgede paa, blev Graaden voldsommere, og til Slutning skreg hun i vilden Sky, saa Maaserne for op af Skjærene og skreg omkaps med Jentungen. I det samme Nyk kom en Baad roende forbi; i Baaden var en Mand og en Kone; da de hørte Skriget og endelig opdagede Barnet mellem Fjærestenene, lagde de tillands for at se, hvad der stod paa med Jenten, men af hende var ingen Forklaring at faa; hun bare græd og skreg, som om hun var fra Vettet. Folkene fra Baaden skjønnede imidlertid snart, hvad der fattedes Jentungen; og da der var langt til Gaards og Tiden knap for Folkene, som var paa Vejen til Bergen, tog Manden og bar Ane ud i Baaden. Her løste Konen et Skjørt af sig og ballede om Barnets Fødder, og Manden tog Kuften sin og bredde over hende bort i Skotten, og dermed tog de atter fat paa Aarerne og satte Kursen til Bergen. Længe vedblev Ane at jamre sig, men eftersom Neglesprætten maatte vige for Varmen af de gode Plagg, som disse snille Mennesker havde bredt over hende, sagtnedes Graaden; der hørtes bare nu og da et Hikst; endelig blev det ganske stilt — hun var faldet i Søvn.

Da Ane vaagnede, var hun langt fra Alvøen. Det varede en Stund, førend hun kunde samle sig, men da hun endelig var kommet paa det Rene med, at hun ikke drømte, og saa sig i en Baad med fremmede Mennesker langt fra Land, og det et Land, som hun aldrig havde set før, da begyndte hun, hvor hun slap, det vil sige, hun satte i at græde igjen. Konen hyssede paa hende og stak en Lefse hen til hende; men hun vilde ikke lade sig trøste: hun vilde iland, hun vilde hjem med Smalerne; ellers fik hun Vondord. Manden mente, at Smalerne (d. e. Smaafæet) nok fandt Vejen hjem alene, og naar de om et Par Dage kom tilbage, skulde de sætte hende iland, sagde han; imidlertid skulde hun ingen Nød lide. Lidt efter lidt blev hun roligere, gav sig til at gnage paa Lefsen, og snakkede med Folkene, der nu kom til Kundskab om, hvilken Gaard hun var fra og hvorledes hun havde det der. Med det Barnet egne lette Sind blev hun for hver Tid mere snaksom og fornøjet, og da de om Eftermiddagen kom til Bergen, var baade Alvøen og Smalerne glemt. Folkene var god mod hende, og da de i Lossementet fortalte, hvorledes de havde faat fat i hende, stellede Flere vel med hende.

Om Morgenen fulgte hun med Folkene ud i Byen og kunde ikke se sig mæt paa al den Herlighed, hun her saa første Gang i sit Liv. Udenfor et stort prægtigt Hus tæt ved Tyskebryggen bad de hende vente dem, medens de gik etsteds ind. De blev temmelig længe borte, og hun begyndte at frygte for, at de ikke skulde komme igjen. Hun begyndte ogsaa at fryse, for Vejret var som den foregaaende Dag koldt og rusket; vel var hun ikke nu barfod; ti i Lossementet havde man givet hende et Par Skofiller, men Strømper havde hun ikke paa. Hun tog derfor til Graaden; Forbigaaende talte til hende, men de kunde ikke faa Greje paa, hvad der fejlede hende. Som hun stod saaledes, kom en Tjenestepige i Huset ud i Døren, og da hun hørte Barnet græde, ynkedes hun over hende og søgte at faa at vide, hvad der fattedes hende, men forgjæves. Pigen gik da ind til sin Madmoder og fortalte hende, at der stod et fattigt Barn udenfor og græd, og fik straks Befaling at bringe hende ind. Fruen, der var en overmaade menneskekjærlig og godgjørende Kone, lod Pigen tage Barnet ud i Kjøkkenet og vaske det, hvortil højlig trængtes; ti Renlighed hørte ikke hjemme der, hvorfra Ane var. Derpaa fandt hun frem nogle aflagte Klæder efter en af sine egne

Smaapiger, der var paa Anes Størrelse, og lod Pigen klæde hende paa fra Top til Taa i Plagg, som i Anes Øjne var de prægtigste, hun nogensinde havde set. Saaledes vasket og kjæmmet og klæd blev hun ført ind til Fruen, som nu fik et nyt Bevis paa, hvad man ofte maa sande, at det er Klæderne, som skaber Folk; ti den Ane, som nylig blev taget ind fra Gaden, lortet, forgrædt og fillet, var hel forskjellig fra den Ane, som ren og pen og iført et fornemt Bybarns Klæder sad paa en Stol ved Kakkelovnen med en stor Kringle i Haanden. Da Kringlen var fortæret, fik hun Munden paa Gang og svarede raskt paa alle Fruens Spørsmaal. Ane var et kvikt, opvakt og godlidende Barn; Fruen likte hende godt og spurte hende, om hun havde Lyst til at blive hos hende, hvortil Ane uden lang Betænkning svarede Ja. Imidlertid var Anes Rejsekammerater kommet tilbage, og da de ikke fandt hende udenfor Huset, gik de ind for at forhøre sig, om Nogen havde set Barnet, og de kom lige ind i Stuen, hvor Ane sad ved Kakkelovnen, men til Fruens store Moro kjendte de hende ikke i hendes ny Skikkelse. Paa deres Spørsmaal om Barnet ristede Fruen bare paa Hovedet, men Ane forstod ikke Spøgen og røbede sig ved at udbryde: Her sitt eg da, sjer di.

Nu blev der da stor Forundring over, hvor gjild Ane var blevet, og da Folkene hørte, at Fruen vilde beholde hende hos sig og sørge for hende som sit eget Barn, ytrede de stor Glæde derover og mente, at Fruen gjorde en overmaade god Gjerning, hvorfor Gud nok vilde lønne hende. Da Folkene bedre kunde oplyse hende om, hvorfra Ane var, end denne selv havde kunnet, viste det sig, at Anes Fosterforældre var Lejlændinger til Fruens Mand, og hun havde saaledes mindre Betænkelighed ved at beholde Barnet uden deres Samtykke. Det er vel ikke urimeligt, at Folkene, som var vidende om denne Omstændighed, med Forsæt lod Barnet blive tilbage udenfor hendes egen Jorddrots Hus, i Haab om, at man vilde tage sig af hende, hvis man blev hende var. De havde ialfald været Redskaber i Guds Haand til dette fader- og moderløse Barns Forløsning fra de ublide Kaar, hvori det befandt sig. Jeg indser ikke, hvorfor man ikke skal se Guds Finger i denne lille Begivenhed. Det var dog et ganske mærkeligt „Træf", at disse fremmede Folk skulde finde Ane i hendes elendige Tilstand nede i Fjæren og fatte den raske Beslutning at tage hende med sig, istedetfor, som kunde synes rimeligere, at bringe hende hjem. Jeg synes der er noget meget trøstefuldt i den Tanke, at „Guds Veje" er mange og usporlige, og at der er Ingen saa ringe og ubetydelig, at Han jo ved at hjælpe Enhver.

Hvorom Alt er, saa var der foregaat en stor, en utrolig Forandring i Anes Liv. Dagen i Forvejen, da Ane græd saa bitterlig paa Alvøens Strand, skulde man trod, at der forestod hende et Liv fuldt af Nød og Elendighed, ialfald en livsvarig Trælestand; ti den, der fødes under saa sørgelige Omstændigheder som Ane, har som oftest ikke stort Andet at vente. Man ser vistnok undertiden ogsaa Indlægsbarn at komme nok saa godt frem i Verden, men i de fleste Tilfælde vil man nok finde, at den, der fødes i Armod og fader- og moderløs maa vandre igjennem Verden, ogsaa dør i Armod. Man kan ikke vente, at den, der ofte indtil sin Konfirmasjon gaar fra Haand til Haand ligesom en Ting, som Ingen har Godhed for og som ikke holder af Nogen, skal arte sig saa vel, som den, der fra Fødselen af behandles med Kjærlighed og Omhu. Alligevel er der mange, hvem hverken slet Behandling eller onde Eksempler bider paa, som gjør dem tilskamme, der bedre har lært og bedre skulde vide; det er ligesom Vorherre selv skulde opdrage dem til sit Rige, og saa maa det vel være.

Som sagt, Forandringen med Ane fra „Igaar" til „Idag" var stor. Hun havde nu Alt, hvad hun kunde ønske sig: gode Klæder, nok og god Mad, god Seng og varmt triveligt Hus, og hvad der var bedst af Alt, en venlig Behandling af de Mennesker, hun var sammen med.

I 8 Aar nød Ane disse Goder i rigeligt Maal hos sin Velgjørerinde i Bergen, der sørgede for hende som en Moder. Hun fik en god Opdragelse, blev sendt i Skole og endelig konfirmeret. Hun skikkede sig i enhver Henseende vel og var til Slutning Fruens høire Haand; hendes Troskab og Redelighed havde bestaat Prøven; hun var øvet baade i en Kokkepiges og Stuepiges Arbejder, men hendes Tid optoges dog mest med hendes Frues Opvartning. Fruen var nemlig ofte sygelig; tunge huslige Sorger, især Tabet af hendes eneste Søn i en Alder af 18 Aar, virkede nedtrykkende paa hendes Sind, ja, hendes Forstand var endogsaa undertiden formørket. I et saadant Anfald af Sindssvaghed tog hun sig selv af Dage. Dette var et haardt Stød for Ane, som elskede sin Frue som en Moder, og hun kunde slet ikke trives i Huset efter hendes Død og bestemte sig til at søge sig en Tjeneste andetsteds. Det faldt hende ikke vanskeligt at faa en saadan, da hun var vel kjendt i Byen og vel anset i mange Huse, hvor man vidste, hvilken bra Pige hun var. Hun fæstede sig da som Kokkepige hos Kommandanten paa Bergenhus og blev der i 8 Aar, hvoraf man kan slutte, at hun fremdeles skikkede sig vel. Hun havde engang, medens hun tjente hos Kommandanten, Lejlighed til at gjøre denne en god Tjeneste. Kommandanten havde mange offentlige Penge under Hænder, som han forvarede i en Kjælder, for hvis Dør stod en Skildtvagt. Men Bagsiden af Kjælderen vendte ud mod Kommandantboligens Kjøkkenvinduer. En Morgen var Ane meget tidligt oppe; det var i Graalysingen; tilfældigvis saa hun ud af Vinduet og blev var Noget, som rørte sig ved „Pengekjælderen", som den kaldtes. Hun kunde ikke tvile om, at det var Tyve, og hun skyndte sig hen for at vække Kommandanten. Denne ansaa det ikke muligt, at Nogen kunde være saa dristig at vove et Indbrud lige under Vindøierne og ikke langt fra en Skildtvagt. Ligevel stod han op og begav sig hen i Vagtstuen. Der blev udsendt en Patrulje, og ganske rigtig! der fandtes Hul brudt i Taget af Kjælderen, og en „Ræv" i Fælden, som naturligvis blev taget i Forvaring. Det var en Soldat, som med en Kammerats Hjælp havde prøvet paa dette Stykke Arbejde. Da de havde faat Hul i Taget, krøb den Ene ned i Kjælderen for at lange Penge op til den Anden — den, som Ane saa, — der stod udenfor. Denne tog Benene fat, da Patruljen kom, men blev senere grebet. Begge fik sin fortjente Løn, og Ane en dygtig Drikkeskilling af sin Husbonde.

Paa Bergenhus blev Ane kjendt med sin tilkommende Ægtefælle. Han var Soldat, indkommanderet til Garnisonstjeneste; han var Oppasser hos Kompanisjefen, og for at kunne faa være saa meget sammen som muligt med sin Kjæreste forlod Ane Fæstningen og tog Tjeneste hos Kaptejnen, hvor hun forblev i de to Aar, hendes Kjæreste havde igjen af sin Tjenestetid. Da Tiden var omme, gjorde Kaptejnen et pent Bryllup for dem, betalte Vielsen og alt Andet og gav dem ovenikjøbet en vakker Bryllupsgave. Den samme Kaptejn havde en egen Maade at prøve sine Tjenestefolks Ærlighed paa. Han kastede hist og her Smaapenge, og dersom de ikke bragte ham dem, ansaa han dem for utro, og det er ganske vist, at ingen skikkelig Tjener vil beholde, hvad han saaledes finder, uden at oplyse det. Ane blev da ogsaa prøvet, og Kaptejnen greb rigtig dybt i Lommen og strøde ud en hel Del Smaapenge. Naturligvis bragte Ane ham dem, saamange de var; han tog imod dem og talte dem og vilde putte dem i

Lommen, men da lagde Fruen sig imellem: „Nej, ved Du hvad, Far, har Ane samlet de Penge, Du har kastet bort, skal hun ogsaa beholde dem"; og saa blev det.

Vi har nu fulgt Ane fra Alvøen til Bergen; vi maa nu ogsaa følge hende til hendes ny Hjem. Vi finder hende igjen i en Afdal paa Søndmøre, lige under en Snebræ. Endre — saa hedte hendes Mand — ejede en Gaard oppe i en brat Lid, saa brat, at man sommesteds maatte bruge Stiger for at komme frem; Jordskred var almindelige der i Dalen, og de fleste Gaarde bestod af smaa Jordflækker mellem Stenurerne. Var det altsaa en stor Forandring for Indlægsbarnet fra Alvøen at blive et Lem i en rig Kjøbmands Hus i Bergen, saa var det ikke en mindre Forandring for Bergenspigen, vant til Bylivet i 18 Aar, at komme til denne Afkrog paa Søndmøre. Alt var anderledes end hun var vant til: Huse, Levemaade, Klædedragt. Hun var vant til lyse, rummelige Værelser. Her fandt hun en trang Røgstue, hvor alle Gaardens Beboere var sammenpakket om Dagen og tildels om Natten; Renlighed fandt hun ikke ved sin Ankomst og den var vanskelig at holde, hvor hun var den Eneste, som satte Pris paa den; hun var vant til god Bykost, Kjød flere Gange om Ugen, og idetheletaget Madbytte; det faldt hende haardt i Begyndelsen at døje Søndmørskosten med al sin Ensformighed. Ligesom Silden og den sure Fisk er den daglige Kost nede ved Sjøen, saaledes er Melken først og sidst oppe i Liderne, og det ikke fersk Melk, som endda kunde lade sig høre, men bare sur Melk, snart varm og snart kold, snart sammenkogt Gjedemelk med sur Kumelk til, snart sur Melk med fersk Gjedemelk til, og dette tre Gang om Dagen uden Brød eller Melgran i; Ane blev ogsaa ganske klejn af denne Kost, som hun desuden fandt rent modbydelig, og jeg undres ikke over det; jeg tror, jeg vilde gaa klar efter et Par Ugers Forløb paa slig Kost. Det er besynderligt, at vore Bønder mangesteds ved saa lidet at stelle sig i Madvejen; de hverken forstaar at dryge Maden ved en fornuftig Tillaving eller at gjøre den smagelig og sund. Spedalskhed og anden Sygdom skriver sig vistnok for en stor Del fra den daarlige og usunde Kost, der bruges i mange Bygder, især ved Sjøkanten. Det er da ret en besynderlig Smag at foretrække raadden Fisk for fersk Fisk eller saltet Fisk; selv Dyrene vil betakke sig for det første Slags, naar de kan faa af de sidste. Det vilde være et Forsøg værd at udgive en Kogebog for Menigmand; der udgives saamange Bøger til Menigmands Belærelse og Oplysning, og Madlavingen er en af de vigtigste Ting, hvori Oplysning trænges. Klædedragten var ogsaa ligesaa forskjellig som Kosten, fra hvad Ane var vant til.

Det var foruden de her nævnte Ting meget Andet, som Ane højlig savnede i sit ny Hjem. Saaledes havde hun i Bergen været vant til at gaa i Kirke hver eneste Søndag, ofte baade i Højmessen og Aftensangen, men nu var Vejen til Kirken baade lang og besværlig, ja mange Uger om Vinteren aldeles ufremkommelig. Ved stærkt Snefald var de ofte i hele Uger afskaaret fra al Samfærsel med de nærmeste Gaarde, ja, det hændte, at de i flere Uger maatte beholde Lig i Huset, fordi de ikke kunde føre det til Kirken for Sne. Imidlertid maa man ikke tro, at de forsømte at holde Sabbaten hellig; ingen Søndag undlod man at opbygge hverandre ved Læsning i Postillen og Bibelen og ved Syngen af Salmer; og Takkebønner ved Maaltiderne hørte naturligvis til Dagens Orden. Og vel var det, at Ane var opdraget i Gudsfrygt, og at

Guds Ord holdtes i Agt og Ære i hendes ny Hjem; for hvorledes skulde hun have kunnet udholde de mange og tunge Prøvelser, Herren i sin Visdom lod hende gjennemgaa, dersom hun ikke havde vidst at finde den Trøst, som Religionen yder den Betrængte?

I 32 Aar varede hendes Samliv med Endre, der var en god og kjærlig Ægtefælle. De avlede 7 Børn i sit Ægteskab, hvoraf 5 døde i en spæd Alder; og hvorvel Tabet var tungt, lærte de dog at takke Gud, fordi han tog dem til sig i en Alder, da de var vissere paa hans Rige, end om de i længere Tid var blevet omtumlet i denne syndige Verden. Men Skilsmissens Time nærmede sig ogsaa for Ægtefællerne, den Time, der for dem, som oprigtigt holder af hverandre, er den bitreste i Livet og gjør dette glædesløst for de Dage, den Gjenlevende har tilbage at leve i. Der opstaar et Øde, som aldrig kan udfyldes i denne Verden, og som fylder Sjælen med Længsel efter den, der er hinsides. Den Gudhengivne vil dog med Taalmodighed oppebie Forløsningen; og opstiger end stundom et bønligt Suk om Forkortelse af Ventetiden, vil det dog stedse blive ledsaget af et fromt — „Men ske Din Vilje!"

Det var Mariemesse-Tider (25de Mars). Endre havde i flere Dage ikke været rigtig frisk; han plagedes ofte af en Trykning for Brystet, som undertiden tvang ham til at søge Sengen; han ranglede dog dennegang oppe, men var ikke istand til arbejde. Om Morgenen Mariemesse-Dag faldt han paa at ville gaa hen for at se til et Søskendebarn af ham, som var syg; men det var ingen let Vandring for En, som selv var svagelig; for det var to stive Mil hen til det Sted, han æslede sig, og over vilde Fjeldet den hele Vej; Vejret er desuden ustadigt paa denne Aarstid, saa det, inden man ved Ordet deraf, ryger op en Storm med Snefok, og da er det ikke Spøg at finde frem over Bræen. Ane søgte derfor at overtale Manden til at lade være at gaa, men han var med al sin Godhed stiv, naar det var Noget han faldt paa, især naar han havde denne Trykningen for Brystet. Afsted vilde han, det var ikke at bede for det; men at lade ham gaa alene, syntes nu Ane slet ikke var raadeligt; for paa de to Mil findes der ikke et eneste Bosted. Men da der ikke var Nogen paa Gaarden, som var ledig til at være med, besluttede Ane selv at ledsage Manden, hvormed denne var vel tilfreds. De begav sig da paa Vejen med hver sin Stav i Haanden og kom vel frem til sit Bestemmelsessted ved Middagstider. Men da de havde hvilet sig et Par Timer, vilde Endre atter afsted — han havde ingen Ro paa sig — han vilde hjem igjen. Alle søgte at overtale ham til at slaa sig til Ro Natten over; de forestillede ham, at Mørket vilde falde paa, førend de vandt over Fjeldet; det saa desuden ud til Storm; Ane foregav, at hun var træt, men Alt forgjæves. Han maatte og vilde afsted, og der var altsaa intet andet Raad end at føje ham; for det var klart, at hans Paastaaelighed var en Følge af hans Sygdom, og Syge af denne Beskaffenhed nytter det ikke at modsige. De lagde altsaa afsted, og Ane begyndte Hjemvandringen med et tungt Hjerte; ti hun havde en Frygt for, at det ikke vilde gaa godt. De var ikke kommen langt, førend det begyndte at fyge, og da de kom op paa Fjeldet, kunde de ikke se Vejen for sig, men de var vel kjendt og vant til at færdes i sligt Vejr og holdt frem i den Retning, de skulde. Endre maatte ofte standse og hvile sig, da Ondet for Brystet blev værre Tid for Tid. Omtrent halvvejs ligger nogle Sætre, og Ane søgte at formaa

Manden til at lægge sig for der. Fyrstaal fandtes nok der; de kunde da gjøre op Varme og hvile der, til Snefokket gav sig noget. Men det hjalp ikke, hvor hun tiggede, og hvor hun bad. Han vilde bare videre, og det uden Ophold; han blev stedse klejnere, og Konen maatte understøtte ham. Da de endnu havde gaat en Fjerdingvej, opdagede de, at de var kommen af Vejen. Manden aarkede ikke længere, sagde han; han foreslog, at de skulde grave sig ned i Sneen og hvile en Stund. Ane forfærdedes over dette Paafund; det var ikke likt Endre at give sig over, han maatte være sygere end Nogen af dem skjønnede. Hun fik ham til at gaa et Stykke længere, men dermed kastede han sig med Et ned og sagde: „Ane, det nytter ikke at gaa længere, min Time er kommet — men hvorledes skal Du komme hjem?“ Ane blev som skrækslagen ved disse Ord, men hun gav sig ikke over; hun gravede et Hul i Sneen, pakkede Manden ned deri, tog af sig saa mange Klæder, som hun paa nogen Maade kunde undvære, og lagde over ham; selv satte hun sig bag ham til Rygstød og for at tage af for Vinden, og holdt ham om Livet. Hvorlænge hun sad saaledes, vidste hun ikke; Manden stønnede og klagede over, at han ikke kunde faa puste; til andre Tider var han stille, hun troede han sov; træt som hun var, dormede hun selv nogle Øjeblikke, da hun med Et vak i, ved at Manden slog om sig med Staven og raabte „Hut, hut!“ Hendes første Tanke var, at Manden rasede, men da hun spurte ham, hvad der stod paa, svarede han: „Ser Du ikke Graabejnene!“ og virkelig saa hun nogle mørke Skygger luske omkring dem; hun begyndte da ogsaa at skrige og slaa paa Sneen med Staven sin, og de saa ikke mere til Graabejnene. Manden syntes nu at være noget bedre; han vilde prøve at gaa videre, og med Konens Hjælp kom han endnu en Fjerdingvej, men nu styrtede han paanyt om og forsikrede, at han maatte dø. Hvad skulde Ane gribe til? Skulde hun lægge sig for og dø med ham, hvilket kanske i den Sjælstilstand, hvori hun nu var, havde været hende det kjæreste? Men Nej, hun gav sig ikke, hun anraabte Gud om Hjælp, og hun følte sig styrket. „Jeg vil hente Hjælp, Endre“, sagde hun; „kjære, giv Dig ikke over, Vorherre vaager over os.“ Hun grov atter et Hul i Sneen, fik ham ned i det og pakkede paa ham saa mange Klæder, at hun selv var halv nøgen, og derpaa lagde hun afsted, men hun var ikke kommet langt, førend Manden kaldte hende tilbage; han vilde ikke, hun skulde forlade ham; hun havde i saamange Aar været ham en fuldtro Ven, sagde han, hun maatte ikke forlade ham i Døden. Men endskjønt hendes Hjerte var bristefærdigt, vaklede hun dog ikke; deres Begges Liv berodde paa hendes Mod, og det svigtede hende ikke. Efter at have beroliget Manden og anbefalet ham i Guds Varetægt, for hun afsted. Hvorledes hun for, vidste hun ikke; hun var som fra sig selv; men een Tanke drev hende frem med Vindens Hastighed, og med det vilde Dyrs Instinkt fandt hun Vejen. Hun naadde Hjemmet, hun styrtede ind i Stuen; hun sagde, hvad hun havde at sige, men dermed mistede hun ogsaa Sans og Samling.

Da hun atter kom til sig selv, befandt hun sig i sin Seng; hun prøvede paa at samle sine Tanker, men det gik rundt for hende; hun saa sig om i Stuen, det var bare halv lyst. Hvad var det, som laa bort paa Bænken under Vindøjet? det var jo han Endre; hvorfor laa han der i bare Skjorten? han maatte da fryse, og saa blev han syg! Hun stod op, men hun kunde neppe staa paa Benene, saa mat var hun; hun kravlede hen til Bænken, hvor Manden laa; hun søgte at vække ham, men det vilde ikke lykkes hende at faa ham vaagen; saa prøvede hun paa at trække ham med sig bort i Sengen, men medens hun

holdt paa med det, kom der Nogen ind; det var hendes to Smaapiger, en var 12 og en 8 Aar gammel: „Kom og hjælp mig Barn aa faa'n Far bort i Sengen, han skal da ikke ligge her, ved jeg, han fryser sig fordærvet, han er jo kold som Is." Disse Ord havde en anden Virkning end hun ventede; de blev af Børnene modtaget med Skrig og Graad, og de stræbede at faa Moderen bort i Sengen. „Han Far er jo død", jamrede den Ene. Disse Ord bragte Ane atter til Bevidsthed, men idet Begrebet om den rette Sammenhæng som et Lyn for igjennem hendes Sjæl, tabte hun atter Samlingen.

I mange Uger svævede Ane mellem Liv og Død. Hjertesorgen i Forening med legemlig Overanstrengelse paadrog hende en heftig Nervefeber, og Ingen trodde, hun vilde overstaa den, men Guds Raad er ikke det samme som Menneskernes Raad. Ane overstod Sygdommen. Da hun kom saavidt til Kræfter, at hun kunde tænke og tale, fik hun høre, hvorledes Alt var gaat til. Folk havde straks sat afsted med Hest og Slæde og nogle Skindfæller; de fandt Endre endnu i Live, men saare svag, og han opgav Aanden, inden han naadde Hjemmet.

Saaledes var Ane Enke; hendes Sorg var stor, men Livet havde endnu Krav paa hende; hun havde to Pigebørn at opdrage og forsørge. Det faldt hende besværligt at stelle med Gaardsbruget; hun havde hin Mariemessenat faat et Knæk, som hun aldrig har forvundet. Hun overdrog snart Gaarden mod Kaar til en Slægtning af hendes afdøde Mand. Men Brugene er smaa paa Søndmøre, og altsaa Kaarene derefter, og Ane er nu paa sine gamle Dage alene, da Døtrene er ude at tjene.

Den gamle Kroken, som nu er nogle og syvti Aar, vandrede ifjor paa sin Fod mange Mil over Fjelde og Dale og satte over veirhaarde Fjorde for at se til den ene af sine Døtre. Ved denne Lejlighed lærte jeg hende at kjende, og hun fortalte mig sit Livs Historie, som syntes mig et saa godt Bevis for Sandheden af, at Guds Veje er usporlige og forunderlige, at jeg nedskrev den og meddeler den her uden Tilsætninger og Udpyntninger, ganske som hun fortalte mig den; — Historien er simpel i sig selv, derfor har jeg trod, at en simpel Dragt klædde den bedst.

---

6. Haab for den Haabløse.

„Lad mig faa 12 ß, Maren", sagde Anders en Morgen til sin Kone.

Anders var Murer, en flink Arbeider, men desværre han var som det syntes en uforbederlig Drukkenbolt. Alt, hvad han fortjente, forødedes i Fyllekipperne. Det var nu kommet saavidt, at Ingen længere vilde have ham i Arbejde, ti de kunde aldrig gjøre sikker Regning paa hans Arbejde. Om han begyndte paa et Arbejde, varede det sjelden mere end et Par Dage, førend han forsømte det og gik og drak i mange Dage. Han havde Kone og 4 Børn at forsørge, men det var Konen, Familjens Forsørgelse paahvilede, ti Anders's Bidrag var smaa og lidet at paaregne. Maren var en udmærket brav Kone, flittig, ordentlig og renslig. Hendes Hus vidnede herom, endskjønt yderlig

Fattigdom var øjensynlig. Baade sig selv, Manden — saavidt det lader sig gjøre med en Drukkenbolt — og Børnene holdt hun hele og rene i Klæder, hvorvel disse saa at sige var Lap i Lap. Ved Søm tjente hun saameget, at hun saavidt kunde skaffe Livsophold til Familjen, at Fattigkassen endnu ikke var taget i Beslag, men længe kunde det ikke gaa saaledes. Menneske er ikke mere end Menneske; ved uafladeligt Arbejde Dag og Nat, og derhos tunge Bekymringer vil Kræfterne tilsidst udtømmes. Marens Kræfter var ogsaa næsten udtømte; hun havde af Naturen et kraftfuldt Legeme, men hendes Helbred var nu paa det nærmeste aldeles nedbrudt; hun saa ud som en Skygge, og hun følte sig saa mat og afkræftet, at hun mangen Gang syntes hun vilde segne. Saa da ikke Anders dette? Var der da ikke Samvittighed hos ham? Spørg om Samvittighed hos en Drukkenbolt! Nei, naar Brændevinet rigtig er blevet Herre over Krop og Sjæl, er det forbi baade med Tanke og Følelse. Rører Samvittigheden sig nu og da, døves den straks igjen i Rusen. Anders havde været en vakker Mand med et kraftfuldt Legeme, men hvorledes saa han nu ud? Ja, hvorledes ser en Fyllefant ud? Gudhjælpe os, det er ikke vanskeligt at se en saadan, og jeg er bange for, ikke en eneste Læser kan sige: Nei, en Fyllefant har jeg aldrig set. Altsaa Anders frembød det modbydelige Syn af et saadant ulykkeligt Væsen. Rindende, røde Øine, Ansigtsfarven blaaagtig, Huden slap, Hænderne skjælvende, Benene vaklende. Se, saaledes farer Brændevinet med Guds herligste Skabning! — Maren havde holdt inderligt af sin Mand, men nu var han næsten blevet hende modbydelig. Han havde ogsaa holdt oprigtigt af hende, men nu brød han sig om Intet — uden Brændevin, denne forbandede Drik, der lidt efter lidt dræber hver eneste god Følelse hos Menesket, saa det tilsidst blir ligt — et Dyr? Aa, langtfra, et Dyr er som Gud har skabt det; nej, en Dranker er lig en — Djævel!

Altsaa sagde Anders til sin Kone hin Morgen: „Lad mig faa 12 ß, Maren."

„12 ß, Anders! hvor skal jeg tage dem fra?"

„Aa, Snak, jeg ved Du har dem", svarede han.

„Og om jeg nu havde dem, har Du da Sind til at tage dem fra mig? Skal vi da sulte ihjel? Hvad skal jeg kjøbe Brød for til Børnene, naar Du tager de faa Skillinger, jeg tjener? Du skaffer jo Intet."

„Aa Snak — kom bare med Pengene; jeg vil have dem, skjønner Du, og dermed Basta!"

Konen gjorde ikke flere Indvendinger. Hun kunde ikke længere græde, Taarekilden var forlængesiden udtørret. Hun kastede 12 ß paa Bordet. „Gud forlade Dig, Anders", sagde hun og gik sin Vej.

Han tog Pengene uden at svare og strøg paa Døren. I Begyndelsen gik han fort, men lidt efter lidt sagtnede han sin Gang. Det gik i ham; Samvittigheden rørte sig; men det var jo en Overgang; med den første Dram slog den sig tilro. „Du er en Skarv", sagde Samvittigheden. „Ja, jeg er en Skarv", svarede Anders. I dette Øieblik kunde han spyttet paa sig selv. „Djævel, Djævel, far ud af mig!" sagde han og stod stille. Da sendte Han, som vil ingen Synders Død, en Engel, der hviskede den Ulykkelige et Ord i Øret. „Afholdsforeningen", mumlede Anders for sig selv. „Hvad kan det hjælpe? Jeg er fortabt, jeg staar ikke til at redde." Da hviskede det atter: „Prøv!" — „Prøve", mumlede Anders. — „Ja, lad mig prøve! ja, jeg vil prøve!" og han fortnede sin Gang. Men hans Fødder førte ham henimod Brændevins-

hulen; tæt ved den hørte han En komme hæsblæsende efter sig; det var en af hans Drikkebrødre: „Saa vent da, Gut", raabte denne. „Du flyr jo som Du havde Varme i Bena — skal Du ikke ind og ha' Dig en Dram?" „Nei", svarede Anders og blev ved at gaa. „Nej! Skal Du ikke ha' Dig en Dram, spør jeg?" gjentog den Anden. "Nej, siger jeg", lød Svaret. "Jeg mener Manden har faat en Skrue løs", sagde Fristeren for sig selv, og saa efter Anders, der for afsted som om han havde gjort noget Ondt.

Anders standsede ikke førend paa Kjøbmand F.s Kontor. F. var Formand for Afholdsforeningen. Anders var ganske anpusten, da han kom ind; han blev staaende og hoste og puste uden at sige Noget. F. saa med Forundring paa ham. Han kjendte Anders godt, han havde kjendt ham i hans gode Dage, og han havde kjendt ham i hans dybe Fornedrelse. "Er det Noget, Du vil, Anders?" spurte han omsider. "Jeg — vilde — nok — skrive — mig — ind i Foreningen", stammede Anders. "Foreningen? Hvad for en Forening?" spurte F., der mindst tænkte paa Afholdsforeningen i Forbindelse med Anders. "Afholdsforeningen", svarede denne. "Vil du, Anders, gaa ind i Afholdsforeningen? Har du ret betænkt den Sag? Man bør ikke gjøre et saadant Skridt uden efter alvorlig Overvejelse", bemærkede F. „Jo, jeg vil prøve det." „Prøve det, siger Du; det bør ikke bare prøves. Vi ønsker ikke at optage Nogen i Foreningen, for hvem et Tilbagefald er at befrygte, og jeg nærer stor Frygt for, at Du, Anders, er altfor svag for en saadan Prøve, som Du kalder det." „De vil da vel ikke nægte mig at skrive mig ind? Med Guds Hjælp skal jeg nok holde ud. Jeg har fast besluttet aldrig at smage Brændevin mere." F. ristede paa Hovedet: „Har Du ikke oftere taget en saadan Beslutning, Anders?" spurte han. „Jovist har jeg lovet hende Maren mere end en Gang at lade Brændevinet fare, men det har en anden Art, naar En staar i Foreningen. Kjære, De faar ikke nægte mig det." „Sandt at sige, har jeg store Betænkeligheder, men det faar ikke hjælpe; jeg faar vove det alligevel. Kom da og skriv dit Navn her." Og F. tog frem en stor Protokol, oplæste Betingelserne og viste Anders, hvor han skulde skrive sit Navn. Anders tog Pennen, men han skalv saa paa Haanden, at han knapt kunde holde Pennen. — „Nej, De faar skrive for mig; jeg er ikke god til det." „Nej, Du selv skal skrive, naar Du kan skrive; Du faar klore dit Navn saa godt Du kan." Efter stort Stræv fik da endelig Anders sit Navn skrevet; men Skriften viste saa tydeligt, hvorledes det var fat med ham, at Enhver, som saa den, maatte skjønne, at dette havde en rigtig Fyllefant skrevet. Da det var gjort, sagde F.: „Ja nu vil jeg rigtig ønske baade for din og min Skyld, at jeg ikke maa blive nødt til at stryge dit Navn ud igjen. Vær nu en Mand, Anders. Fly Fristelserne; arbeid flittigt; om en Uge skal Du se, det falder Dig lettere." Anders lovede det bedste og gik. Han følte sig saa mat, at han ravede som en drukken Mand. Han tænkte paa, hvor en Hjertestyrkning skulde gjøre ham godt; han famlede i Lommen; Marens 12 ß kom for Dagen. Anders snudde og drejede den paa alle Kanter, som om han saa noget rigtig Nart. Medet puttede han atter Pengestykket i Lommen, ligesom om det brændte hans Fingre. „Nej", skreg han høit, saa Folk paa Gaden standsede og stirrede paa ham som om de trodde, han var gal. „Nej", skreg han „jeg vil ikke", og afsted for han. Han styrede nu Kursen hen til Murmester N., som han traf ved et Bygningsarbeide. „Har Di noget Arbeide til mig, — Mester?" spurte Anders. „Arbejde har jeg nok", svarede N. hvast. „Men ikke til Dig, dit Fyllesvin." Anders hang med Hovedet. „Aa, kjære vakre vene, Di faar ikke være saa streng", sagde han

og saa bønligt paa den vrede Mester. „Staa ikke der og skab Dig til — bare pak Dig. Du har tit nok holdt mig for Nar."

Med denne Besked maatte Anders gaa. Han larkede nedigjennem Gaden; han vidste neppe selv, hvad han vilde. Endelig standsede han udenfor Murmester O's Hus. Skulde han driste sig til at gaa ind? Heldigvis kom O. selv, og gjorde Ende paa hans Tvil, idet han vilde gaa ud af Porten paa Huset. Anders tog til Huen: „Di har vel ikke noget Arbeide til mig, Mester?" spurte han med hæs Stemme, og fik en Hosteslage. „Gudbevare mig, hvor Du ser ud, Anders," sagde O. og betragtede ham fra Øverst til Nederst. „Fuld ved Frokosttider! Nej, Far, jeg har intet Arbejde til Dig", lagde han til og vilde gaa. „Nej, Mester", hvæsede den Anden, „nu gjør Di mig Uret. Jeg har ikke smagt det Slag idag. Jeg har skrevet mig ind i Foreningen." „Naa, saa, Du har det!" bemærkede O. „Da har Foreningen gjort en god Fangst." Han vilde atter til at gaa. „For Guds Skyld, forbarm Dere over mig. Jeg vil ikke smage Brændevin mere." „Ja, det er bedst for Dig selv", svarede O. „Lad os tales ved om et Aar eller saa; kanske jeg da kan gjøre et Forsøg med Dig", og dermed gik han.

„Aa, nej, det er vel ingen Redning for mig", sukkede Anders, og atter begyndte han at famle i Lommen. „Nej, jeg vil endnu prøve, alle gode Ting er Tre; men saa —" og der for ligesom en Skygge over hans ligblege Ansigt. Han stavrede nogle Gader op og ned; Folk standsede og saa efter ham og ristede paa Hovedet, eller det var vel dem, der lo; Alle trodde, han var fuld.

Det var til den gamle Murmester B., hans sidste Haab stod; men han gruede sig rigtignok for at vise sig for ham; sidste Gang han var i Arbeide hos ham, blev han jaget bort med Skam; han havde i Fuldskab ladet en Fantekjærring faa noget Kalk for Brændevin; og Mesteren kom over det. Det gjaldt ikke mange Skilling, men B. var en streng retskaffen Mand, og mente, en uredelig Handling blev den samme, hvad enten det gjaldt Skillinger eller Dalere. Anders greb flere Gange efter Klokkestrengen og slap den igjen; tilsidst tog han Mod til sig og ringede. Pigen, som lukkede op, for tilbage som om hun saa et Spøgelse. „Jo, Mesteren var hjemme." Anders gik ind. Mesteren sad og spiste Frokost. Paa Spørsmaal, hvad han vilde, svarede Anders, at han vilde bede Mesteren saa inderlig vakkert, om at give ham Arbejde. „Det undrer mig rigtig, at Du kommer til mig, Anders, efter hvad der passerede, da vi sidst saaes", sagde B. alvorligt. „Aa, ja, jeg ved nok, at Alle tror det værste om mig", sagde Anders med en af indre Bevægelse kvalt Stemme. „Vil ikke Vorherre forbarme sig over mig, blir det vel ikke Menneskerne, som gjør det, ser det ud for." „Jeg tror ikke, Anders, Du har noget andet Menneske at beklage Dig over end Dig selv. Du har handlet ilde mod Dig selv, uforsvarligt mod din Familje og syndigt mod Gud." Anders brast i Graad; han græd som et Barn. Det er ikke ualmindeligt at se Drankere græde; det er et fælt Syn, som bare vækker Harme; men denne Anders's Graad var anderledes beskaffen; det var et Udbrud af Sorg over et brødefuldt Liv. B. blev rørt; han var en menneskekjærlig Mand; han forstod denne Sorg. „Ja, ja, Anders", sagde han. „Jeg ser nok, Du er bedrøvet, og god Grund har Du dertil; men jeg er bange for det er snart glemt igjen." „Nej, nej", hulkede Anders. „Det skal ikke snart være glemt; det skal blive anderledes; ræk mig bare en Haand; Gudvelsigne Dere, gjør det. Ellers er Alt omsonst." B. svarede ikke. „Jeg har skrevet mig ind i Afholdsforeningen; jeg vil aldrig

smage Brændevin mere." „Har Du virkelig skrevet Dig ind? Nu, ja, det er jo altid en Begyndelse, men, men", — sagde B. og ristede paa Hovedet. „Prøv mig, prøv mig", bad Anders med foldede Hænder, „prøv mig bare denne ene Gang." B. betænkte sig. Om lidt sagde han: „Skaf mig et Bevis fra F. for, at Du er indskrevet, og jeg vil prøve Dig." Den, som blev glad var Anders. Med et „Gudvelsigne Dere" for han ud af Døren, og i kort Tid var han tilbage med en Seddel fra F.; men han var saa medtaget, at han neppe kunde staa paa Benene; han maatte stø sig mod Væggen. B. saa hans Tilstand. „Sæt Dig, Mand", sagde han, „Du er jo rent hvit. Se her, drik et Glas Øl. Kanske Du er sulten", og han skar ham et dygtigt Smørebrød. „Tak, Tak", sagde Anders; „hvor god Di er. Sandt at sige, har jeg ikke smagt hverken Vaadt eller Tørt idag." Da han havde spist og drukket, kviknede han til. „Men har Du ikke været hos nogen anden Murmester?" spurte B. „Jeg har været baade hos N. og O., men de afviste mig." „Ja, ja, saa faar jeg gjøre det. Naar vil Du begynde?" „Straks om Di vil." „Saa følg mig", sagde B. og tog sin Hat.

Snart var Anders i fuldt Arbejde. Han tog fat med Iver, men det varede ikke længe, førend Kræfterne svigtede; det sortnede for Øjnene, en kold Sved brød frem; han maatte sætte sig, og var nær ved at give sig over. Saaledes straffer sig altid Synder mod Naturen. Saavidt havde den daglige, umaadelige Nydelse af en Drik, der aldrig burde bruges uden som Medicin efter Lægens Forskrift, fordi den er en Gift ligesaa stærk om ikke saa hurtigt dræbende som Rottekrut — bragt en af Naturen stærk Mand. Han mandede sig imidlertid op og vedblev indtil Middag. Han gik ikke hjem, da han ikke følte Hunger men Træthed, hvorfor han lagde sig til Hvile paa Arbejsstedet. Han følte sig ogsaa saa styrket efter den Søvn, han fik, at Arbejdet gik meget bedre fra Haanden om Eftermiddagen. For de 12 ß han om Morgenen havde faat af sin Kone kjøbte han til Eftasveli en Kop Kaffe og en Skillingskage.

Den Stakkels Maren ventede ikke Andet end at hun skulde se Anders komme hjem om Aftenen beskjænket som sædvanligt. Hun blev derfor glædelig overrasket ved at se ham komme ganske ædru, men synlig træt. Der blev intet Ord vekslet mellem dem, hun følte sig ikke oplagt til at tale til ham; al fortrolig Samtale var forlænge siden ophørt mellem Ægtefolkene. Hun satte et tarveligt Maaltid frem til ham og Børnene; selv vedblev hun at sy. Da Anders havde spist, gik han ikke ud som han ofte gjorde og blev ude hele Natten, men han gik hen og lagde sig og faldt snart i Søvn.

Efter at Børnene var bragt tilsengs, vedblev Maren sit Arbejde til henved Midnat. Førend hun lagde sig træt og mødig som hun var, tog hun Lampen og lyste paa Mandens Ansigt. Han sov sundt og fast. Han saa klejn ud, men det glædede hende dog at se ham saaledes; hun var vant til det anderledes, naar han sov sin Rus ud. Den fæle Uddunstning, som plejer at udgaa fra forfyldte Personers Legeme, og som ofte havde tvunget Maren til at søge sit Natteleje i en Krog istedetfor ved hans Side i Sengen, kjendte hun inat intet til. Turde hun tro, at en Forandring til det Bedre var indtraadt? Nej; hun turde ikke tro derpaa; hun var altfor ofte blevet skuffet. Imidlertid overgav hun sig til Søvnen under en varm Bøn til Gud, om at se i Naade ned til dem i denne Nat, og at styrke Anders i det gode Forsæt, han muligens havde fattet.

Om Morgenen gik Anders straks ud efter at have nydt lidt Frokost. Han gik uden at sige Noget. Han kom hjem i ordentlig Middagstid og gik straks

han havde spist. Om Aftenen var det som den foregaaende Aften, bare med den Forskjel, at han, da Maren efter Aftensmaaltidet atter tog fat paa Sømmen og tændte Lampen, da hun ikke længere kunde se ved Dagslyset, sagde: „Sid nu ikke længere og sy, Maren, tag Dig fri nu." Uden at se op fra Arbejdet svarede hun noget bittert: „Tage mig fri! Det blir vel først, naar jeg ligger paa Kirkegaarden. Tage mig fri, jeg undres, hvorledes det vilde gaa. Jeg ser ikke Andet end baade Du og Barna vil have Mad. Aa nej, jeg faar vel arbejde saalænge Kræfterne strækker til. Men det varer vel ikke længe", tilføjede hun ligesom for sig selv. Anders sagde Intet. Hun hørte ham bare sukke saart. Hun skottede hen paa ham, og det skar hende i Hjertet at se, hvor bedrøvet han saa ud. Men Tanken om, hvad hun havde lidt, og led og rimeligvis kom til at lide, gjorde hende haard og kvalte de blidere Følelser, som var paavej til at vaagne hos hende.

Et andet godt Tegn var det, at Anders tog sig af Børnene nu, Noget han ikke plejede; han havde oftere været ond mod dem i drukken Tilstand, og til de Tider, og de var faa, han var ædru, var han vranten og stur. Børnene var derfor bange for ham; kun den mindste, 2 Aar gamle Gut, havde glemt det Onde og modtog gjerne Faderens Kjærtegn. Ved Maaltiderne tog han Barnet paa Fanget og gav ham Mad med sig. Moderens Hjerte bankede ved dette Syn, hun havde gjerne sagt Noget, men hun var ligesom maalbunden. Den Isskorpe, som havde lagt sig om hendes Hjerte under mange Aars Mishandling, var for tyk; der skulde Tid til at smelte den.

Som disse to første Dage gik hele Ugen — det var Mandag Anders skrev sig ind i Afholdsforeningen — og Maren blev for hver Dag lettere om Hjertet, skjønt hun gruede for Lørdagen, naar Anders fik sin Ugeløn, ti at han arbejdede hver Dag, kunde hun skjønne, uagtet han Intet havde sagt; hun kunde se det paa hans Klæder, at han for med Murerarbejde men arbejde havde han jo gjort, om end ikke stadigt, ligetil den sidste Tid, da Drikken havde taget rent Overhaand. Hans Arbejde havde imidlertid ikke kommet hende og Børnene synderligt tilgode, ti ialmindelighed havde han drukket op Ugelønnen, naar han Lørdags Aften kom hjem. At det vilde gaa saaledes nu ogsaa, var altsaa hendes Frygt.

Lørdags Formiddag var Maren færdig med den Søm, hun havde stræbet saa troligt med. Det var noget Linsøm for en Handelsmand, der handlede med færdiggjorte Klæder. Henved 4 Ort var Alt, hun kunde gjøre Regning paa for alt sit Stræv i Ugens Løb, og naar det kom til Stykket, fik hun kanske ikke disse surt fortjente Skillinger, thi Handelsmanden var svært paaholden paa Penge, og vilde gjerne prakke paa Folk Varer, hvorfor de ikke havde Brug. Med det mindste Barn paa Armen og det næstmindste ved Haanden — de to Ældste var i Skolen — begav hun sig paa Vejen for at aflevere Tøjet. Det gik som hun havde frygtet for: Handelsmanden nægtede hende Penge; hvis hun ikke vilde vente, til det blev ham belejligt, kunde hun lade være at sy for ham, det var nok af dem, som vilde. Alt, hvad hun bad og tiggede og forestillede ham, at hun ikke havde et Madgran i Huset til 6 Mennesker, var til ingen Nytte. Han var færdig at kaste hende paa Døren og svor paa, hun aldrig skulde faa Søm hos ham mere. Ja, saa mente Maren, fik han da betale hende for, hvad hun havde gjort. Nej, det var ham ikke belejligt, vilde hun ikke vente, kunde hun søge ham. Ganske fortvilet maatte hun gaa med den Besked. Hvorledes skulde det gaa? Intetsteds vilde man lade hende faa Noget paa Borg;

Penge havde hun ikke. Hvorledes saa det ud til Helgen og den kommende Uge!

Men hun var bleven opholdt saalænge, at Klokken var over 12; Anders var gjerne kommet hjem og ingen Middag færdig. Hun skyndte sig det forteste hun kunde, men Ungerne var tunge at trække paa, og selv var hun træt og usel.

B. pleiede gjerne at udbetale Ugelønnen i Frokosttimen, ialfald til de ordentlige Arbeidere, som var gifte, for at de i Middagstiden kunde selv eller deres Koner kjøbe ind, hvad de behøvede. Paa denne Maade formindskedes ogsaa Fristelsen for de mindre Stærke til at ødelægge endel af Pengene. Konerne fik da gjerne Noget, som saaledes var frelst.

Da Turen kom til Anders, betalte B. ham fuld Ugeløn, endskjønt han ikke havde arbejdet stort mere end $5^1/_2$ Dag. Anders gjorde ham opmærksom herpaa, og bad ham tillige om at trække fra for den Kalk, han havde været saa ulykkelig at forgribe sig paa. „Lad det være godt, Anders", sagde B. „Det skal være glemt fra min Side. Forøvrigt har Du gjort vel ret for din Ugeløn, og vi vil ikke tale om de Par Timer om Mandagen. Jeg mindes ikke at have udbetalt en Ugeløn med større Glæde end denne til Dig, Anders. Jeg har lagt nøje Mærke til Dig hele Ugen, og det har glædet mig at se, hvor pyntelig Du har været. — Derhos har jeg set, at Du fremdeles er den samme flinke Arbejder, Du har været, naar Du bare vil være ordentlig. Gaa nu hjem og lever din Kone Pengene; bered hende ogsaa engang en glad Dag; jeg er bange for, hun ikke har haft for mange i de sidste Aar. Begyndelsen er nu gjort til et nyt Liv; bare Du nu vil holde ved, kan endnu Alt blive godt." „Med Guds Hjælp skal jeg nok holde ud", svarede Anders. „Og Gudvelsigne Dere, Mester, for hvad Di har gjort for mig." „Aa, lad os aldrig tale derom", sagde B. muntert. „Jeg er altid udom mig for at faa flinke Arbejdere." „Ja, ja", sagde Anders, idet han puttede sin Ugeløn i Lommen, „jeg kjender Hjertelaget, jeg; Gudvelsigne Dere."

Klokken 12 skyndte Anders sig op paa Torvet, og traf endnu en Bonde med baade Mel og Poteter; han kjøbte da et Kvarter af de Sidste og et Pund af det Første, og fik Bonden til at kjøre det hjem, da han alligevel skulde den Vej. Selv gik han indom en Kjøbmand og kjøbte et Pund Kaffe og et Pund Sukker; derfra snertede han indom Bageren for at kjøbe nogle Kringler; han maatte dog have lidt Godt med hjem til Børnene, han mindedes ikke den Dag, han gjorde det sidst. Til Maren kjøbte han en Kaffekjedel hos en Kobberslager. Hun havde i den senere Tid maattet laane, fordi han engang i Drukkenskab havde solgt hendes Kjedel til en af sine Drikkebrødre for en $^1/_2$ Pot Brændevin, som de naturligvis drak op sammen. Da han kom hjem, ventede Bonden paa ham. Maren var endnu ikke kommet hjem. Han fik Varerne ind og lagde de øvrige Ting i et Skab. Han var netop færdig hermed, da Maren kom ganske forpustet. Hun skyndte sig for at faa Maden færdig, men da hun kom til at lukke op Skabet, for hun tilbage som om hun havde seet noget Ildt. Hun trodde at have set feil og saa bedre ad. Jo, ganske rigtig: der stod en skinnende blank Kaffekjedel og der laa et Par Kræmerhus, hvis Indhold hun nok kunde gjette sig til. Hun kunde ikke twile om, fra hvem Alt dette kom. Hvormange Tanker, der for gjennem Marens Hoved i kortere Tid end jeg skriver dette! Hun blev imidlertid afbrudt i sine Tanker ved et Glædesskrig af Børnene: Mor, Mor, vi har faat Kringler, vi. Hun vendte sig om; der sad Anders med den Mindste paa Skjødet med en Kringle i Haanden, medens den Anden sprang

henimod hende ogsaa med en Kringle. Hun saa paa Anders; han slog Øinene op; de var fulde af Taarer. Isskorpen om Marens Hjerte brast; med et Udraab sprang hun hen til Manden, slog Armene om hans Hals, lagde sit Hoved paa hans Skulder og græd højt. Jeg ved ikke, hvorlænge hun vilde blevet staaende saaledes, dersom ikke Børnene havde sat i at storgraate ved et saa usædvanligt Syn. Idet hun holdt paa at stagge de Smaa, kom de to Ældste hjem fra Skolen og fik ogsaa hver sin Kringle. Medens nu Børnene gjorde sig tilgode ved en for dem saa sjelden Ting som en Kringle, kom det til Forklaring mellem Forældrene. „Men kjære Anders, hvorledes har Du faat alle disse Ting?" „For de 12 ß, Du gav mig imandags, Maren", svarede Anders med et tungsindigt Smil. Han fortalte nu, hvorledes det var gaat til, at han var bleven et Medlem af Afholdsforeningen, og hvorledes den snille B. havde givet ham Arbejde, saa han idag havde kunnet gjøre de Indkjøb, hun havde set, og noget Mel og Poteter, som stod ude i Kjøkkenet, og desuden leverede han hende 1 Daler. „Jeg haaber, vi har overstaat det Værste nu", sagde han, „Vorherre vil styrke mig til at holde mit Løfte, og Du vil tilgive mig al den Sorg, jeg har gjort Dig. Bare Du ikke har faat et Knæk ved at trælle Dag og Nat." „Aa nej, nej", svarede Maren; „Du skal se, hvor frisk jeg skal bli' og hvor godt det skal blive til os, naar Du bare blir ved at være snil." Anders trykkede hendes Haand uden at svare. „Og Kaffekjedelen!" sagde Maren og saa blidt paa ham. „Lad den være et Minde om denne Dag", svarede Anders, „vis mig Kjedelen, om jeg nogensinde glemmer den." Men nu maatte der i en Hast gjøres Anstalt til noget Mad, thi Tiden var løbet ifra disse lykkelige Mennesker, og Anders skulde snart igjen paa Arbejde. Den ny Kaffekjedel var endnu ikke færdig til Brug; altsaa sattes den gamle over Ilden, og imidlertid maatte et af Børnene springe til Bageren efter nogle Skillingskager, og et andet efter ½ Pægl — Fløde. Snart stod Kaffe, Smør og Brød paa Bordet, og Anders gjorde et hurtigt Maaltid.

Da Arbejdet sluttedes om Aftenen, vilde de andre Arbejdere have Anders til at lægge til til en Halvpot, men han vilde ikke høre paa det Øre; der vankede Fantord, men for alvorlige Tanker havde faat Indpas hos ham, til at han ikke kunde taale at høre dem. „Vi har raset længe nok nu, Gutter", sagde han til de Ældre; „lad os nu engang bære os ad som fornuftige Mennesker."

* * *

Anders holdt sit Ord. Han smagte aldrig mere Brændevin, og der fandtes ikke en lykkeligere Familje end hans. Det varede ikke længe, førend hans Hus og Børn og hans egen Person bar Spor af den Forandring, der var foregaat. Maatte ret mange haabløse Sjæle af denne Fortælling fatte Tro paa, at Anger og Omvendelse aldrig vil være forgjæves!

---

7. Jonathan og David.

Erik hed en Mand; han ejede Gaarden Furuset; han var Enkemand og havde bare et eneste Barn, en Søn, ved Navn Asle, der var værkbruden; han havde fra Fødselen været svagelig og havde gjennemgaat saa mange Sygdomme, at han omsider blev saa svag, at han ikke kunde gaa uden ved Hjælp af Krykker.

Det var en stor Sorg for Erik Furuset, at hans eneste Søn og Arving var saa klejn. Gaarden havde i umindelige Tider været i den samme Slægts Eje; den var stadig gaat fra Fader til Søn. Nu saa det ud til, at den vilde komme ud af Slægten, da det var ingen Rimelighed for, at Asle vilde leve længe.

Imidlertid holdt Erik inderlig af Gutten, og stel lede med ham med en Moders Omhed. Det manglede ikke, at han havde søgt Lægehjælp for Asle. Mangfoldige Læger havde forsøgt Alt, som Erfaring og Videnskab anbefalede i saadanne Tilfælde, men forgjæves. Flere Bade var bleven forsøgt med lige liden Nytte. Asle blev bestandig snarere værre end bedre. Vel mente somme Læger, at det var muligt, hvis han overlevede Barnealderen, at han kunde blive noget stærkere, men helseløs vilde han altid blive.

Asle var meget taalmodig; han holdt meget af Faderen, og det gjorde ham saa ondt at se Faderen saa bedrøvet for hans Skyld. Han havde god Forstand, og det Eneste, han fandt Fornøjelse i, var Læsning; naar han var saapas, læste han bestandig; han havde tidligt lært at læse; en gammel Pige, som havde passet ham fra Fødselen af, var flink til at læse, og hun havde lært ham Kunsten. Faderen var en gudfrygtig Mand, og han havde tidligt gjort Sønnen bekjendt med Kristendommens Sandheder; selv havde han fundet stor Trøst i denne i sin Sorg, og han haabede Sønnen ogsaa skulde finde en saadan under sine Lidelser. Og det gjorde ogsaa Asle. Bibelen var hans kjæreste Bog, og han havde allerede, inden han var 14 Aar, læst den igjennem flere Gange; han læste i den hver Dag. Andre Bøger kunde han imidlertid blive kjed af, den aldrig. I Historien, saavel i Fædrelandets, som i Verdenshistorien var han vel bevandret; Snorre Sturlason foretrak han fremfor alle andre. Han kunde ogsaa skrive og regne. Faderen havde holdt en Lærer til ham; men der kunde aldrig blive Tale om nogen ordentlig Undervisning, for Asle maatte tit og jevnt holde Sengen i Uger og Maaneder. Desflittigere var han i de Mellemrum, da han var taalelig; han arbejdede imidlertid helst alene. Han havde et saa let Nemme, at han behøvede bare en liden Anvisning for siden at kunne hjælpe sig selv.

Faderen, som nødigt vilde opgive Haabet om, at Asle med Tiden skulde komme sig og engang overtage Gaardens Drift, vilde gjerne, han skulde gjøre sig bekjendt med denne, men dertil havde han aldrig Lyst. For at føje Faderen lod han denne ofte kjøre sig ud paa Ejendelene, for at Faderen kunde vise ham et eller andet Foretagende. Erik var en dygtig Jordbruger efter den Tids Oplysning. Asle kunde nok glæde sig i at se en frodig Ager eller en vakker Eng, ti han havde et aabent Øje for Naturen og dens Frembringelser, men Grøftegraving og Jordvending brød han sig ikke om.

Asles kjæreste Tidsfordriv var, som sagt, Læsning. I den koldere Aarstid eller i stygt Vejr kom han aldrig ud, og da hængte han over sine Bøger sent og tidligt. I godt Vejr om Sommeren laa eller sad han gjerne ude i Solen eller, naar det blev for varmt, i Skyggen af en Trækløpe paa en Houg, tæt ved Husene; der kunde han ligge Time efter Time og betragte Himmelen eller Fuglene, der fløj omkring i Træerne. Han var helst alene og sagde bestandig, at han havde godt nok Selskab i sine Tanker. Han var ikke som sygelige Folk ofte er, sær og grætten; naar han var nogenlunde fri for Smerter, var han nok saa vel tilmode; han klagede aldrig og gjorde sine Omgivelser saa lidet Bryderi som muligt.

Asle var 15 Aar, da det hændte, som jeg nu vil fortælle om. Det var sidst i Vaaraanen. Vejret, som i længere Tid havde været raat og koldt, havde nu forandret sig. Med de sidste Dage af Maj havde den mildere Luft indfundet sig. Asle var krøbet ud i Solvæggen, hvorhen Faderen havde bragt ham en magelig Læenestol; selv satte han sig ved Siden af ham paa Marken.

„Du er bestemt stærkere iaar end du var ifjor dette Leite", begyndte Faderen.

„Aa, det er vel ved det samme", svarede Asle med et svagt Smil. „Jomen er du stærkere", gjentog Faderen, „jeg mindes godt, at jeg maatte bære dig ud ifjor den første Gang, men iaar gik du selv nok saa raskt."

„Ja, men ifjor var jeg netop kommet op af den slemme Gigtfeberen", sagde Asle.

„Faar vi bare en god Sommer, skal du se, du kaster Krykkerne innod Høsten", mente Faderen.

Asle svarede intet herpaa; men i sit stille Sind tænkte han, at Krykker fik han nok beholde, til han lagde sig ned til den sidste Hvile.

Samtalen gik snart istaa. Asle var faamelt; han vilde helst slippe at snakke. Faderen gik af og til; saa til Folkene, gav en Befaling nu og da, men kom dog alt imellem og satte sig hos Sønnen. Da Folkene gik ind til Dugurs, kom Faderen med Snadden sin i Munden og hørte, om ikke Sønnen vilde Noget; om han ikke var tørst; om han ikke skulde gaa ind efter et Glas af den Vin, Doktoren havde foreskrevet for ham. Nei, Tak, han vilde ikke have noget; han tænkte snart at gaa ind igjen.

Som Faderen stod saaledes og saa ned paa Sønnen, var de Begge et træffende Billede paa Kraft paa den ene Side og Afmagt paa den anden, ti Erik Furuset var en høj, rank, stærkbygget Mand, ret et Skud af „gamle Kjæmpestammen;" ved det første Blik kunde han maaske synes noget barsk, men saa man ham ind i Øjnene, da læste man i dem et godt og kjærligt Sind; han kunde nok være streng, for han holdt paa Orden og Flid og fremfor Alt paa Sandheden, men han havde ondt for at sige Nej til en Bøn om Tilgivelse eller Hjælp. Asle havde nu aldrig hørt et haardt eller ukjærligt Ord af Faderen; men hvem kunde nu ogsaa være haard og ukjærlig mod et saadant hjælpeløst Væsen som han var? Synet af ham kunde bare vække inderlig Medlidenhed. De, der saa ham, og ikke nærmere kjendte til hans Tilstand, maatte tro, han ikke havde mange Dage at leve i, saa bleg og mager og kraftesløs saa han ud.

Fader og Søn stod allerede i Begreb med at gaa ind, da de blev opmærksom paa en Fattiggut, der ved Gaardsledet stod og betragtede dem.

„Hvad vil Du, Gut?" spurte Erik Furuset temmelig barskt, ti han likte ikke Tiggere og allermindst, at Børn gik om og bad.

„Aa, Far", hviskede Asle, „vær ikke saa streng, han ser saa forsultet ud."

„Jeg hører efter Arbeide," svarede Gutten, men slet ikke med Tiggeres sædvanlige klynkende Stemme.

„Kom hid, Gut," sagde Erik.

Gutten kom hen til dem og tog Huen af. Det var en kraftfuldt bygget Gut, noget bleg, men det lod til, det var af Sult snarere end af Sygelighed; han havde et aabent, godt Ansigt, og saa den, han talte med, lige ind i Øjnene.

„Du vil have Arbeide, Gut", sagde Erik. „Men hvormange slige Gutter har ikke sagt det samme til mig, men naar det kom til Stykket, var det bare et Maal Mad, de vilde have og saa rendte de sin Vei."

„Du faar prøve mig", sagde Gutten, „jeg forlanger Intet, før jeg har gjort Ret for det."

„Hvor er du fra?" spurte Erik.

„Nordenfra", svarede Gutten.

„Hvorfor har du løbet hjemmefra?" spurte Erik videre.

„Jeg har intet Hjem; jeg har hverken Fader eller Moder", svarede Gutten og Taarerne kom ham i Øjnene.

„Hvorfor blev du ikke, hvor du var?" spurte Erik.

„Aa, jeg har ranglet om efter Arbejde, og saaledes er jeg endelig kommet hid; jeg havde hørt, det skulde være godt for Arbejde her", svarede Gutten.

„Hvad heder du?" spurte Erik.

„Jakob", svarede Gutten.

„Aa, prøv ham, Far", hviskede Asle, „han ser saa snil ud."

„Hvad kan du gjøre da?" spurte Erik uden at ænse Asle.

„Hvad, som falder og som jeg har Kræfter til", lød Svaret.

„Hvor gammel er du?" spurte Erik.

„14 Aar", svarede Gutten.

„14 Aar!" gjentog Erik og kastede et Blik fuldt af Sorg paa Asles afmagrede, spæde Skikkelse. Asle, som var et Aar ældre, saa ud som han skulde være flere Aar yngre.

„Ja, ja", sagde Erik, „kom da ind og faa dig Mad, Gut, saa skal vi siden se, om der kan findes Noget for dig at udrette."

„Tak for det", sagde Gutten, „men jeg vil helst udrette Noget først; jeg har aldrig tigget hverken om Mad eller noget Andet."

Erik betragtede ham med Forundring. Gutten var yderlig fattigt klædt, og han saa ganske forsultet ud; ligevel vilde han ikke bede om Andet end — Arbejde. Dette var noget Nyt for Erik.

„Det er rart, du kan se saa forsultet ud, naar du kan og vil arbejde", sagde Erik.

„Jeg nægter ikke, jeg er sulten", sagde Gutten, „men at jeg ser saa klejn ud, kommer af, at jeg har ligget syg i 6 Uger, og der, hvor jeg laa, var det smaat om Mad, da jeg kom op igjen."

„Har du været syg", sagde Erik og saa med en ængstelig Mine paa Asle, „saa fører du kanske Smitte med dig."

„Nej, du behøver ikke at være ræd for det", sagde Gutten; „det er 14 Dage siden, jeg kom op af Feberen, og jeg er ganske frisk nu; bare jeg kunde faa Arbejde."

„Du skal faa Arbejde," sagde Erik, „idetminste, saa du kan gjøre Ret for det Maal Mad, jeg bød dig! Kom og bliv med."

Asle fik fat paa sine Krykker og humpede afsted, medens Faderen vilde tage Stolen med sig, men Jakob, som vi herefter vil kalde Gutten, kom ham iforkjøbet og bar uden synlig Anstrængelse den ikke ganske lette Stol.

Da de kom ind, satte Jakob Stolen paa den Plads, Erik anviste og fulgte derpaa denne ud i Kjøkkenet, hvor Kokkepigen fik Ordre til at give ham Mad.

Efter Hviletiden, som imidlertid Jakob havde brugt til at kløve og bære ind i Kjøkkenet nogle Fanger Ved, satte Erik ham til at spade i Haven. Der fandt Asle ham om Eftermiddagen, da han kom derud, humpende med stor Møje paa sine Krykker. Jakob havde allerede spadet og pyntet et stort Stykke; da han saa Asle se sig om efter et passende Sted at sætte sig paa, sagde han:

„Vil du, skal jeg springe ind efter Stolen din; jeg tænker du sidder bedst i den, Stakkar."

„Tak skal du have", svarede Asle, „men den er for tung for dig et saa langt Stykke Vej."

„For tung!" gjentog Jakob, idet han løb, „for tung den Stolen! jeg, som har baaret en halv Tønde Rug!"

Han var ikke længe borte og kom bærende Stolen paa Hovedet. Han satte den, hvor Asle ønskede det, nemlig i Nærheden af det Sted, hvor Jakob arbejdede.

Asle gav sig nu i Snak med ham, uden at han dog holdt op med Arbejdet, uden naar han pustede ud et Øieblik og tørrede Sveden af sig med sin Hue.

Asle fik nu vide, at Jakob var af saakaldte bedre Folk, som var kommet paa Knæerne; at Faderen døde først, og at Moderen siden i flere Aar med Arbejde havde ernæret sig og Sønnen, men at hun var meget svagelig, og ofte syg, saa de ofte havde lidt stor Nød. Endelig var hun død for et Aars Tid siden, og da Jakob ingen Slægtninger havde at ty til, maatte han selv med det Arbejde, han kunde faa og udføre, skaffe sig Føden, og den havde han hidtil skaffet sig, skjønt det ofte havde været knapt nok.

Asle spurte ham, om han kunde læse; det var ikke synderlig bevænt med det, svarede Jakob skamfuld; Moderen havde havt liden Tid og faa Kræfter til at lære ham, og siden hendes Død havde han ikke havt Tid eller Anledning til at befatte sig med Bogen. End skrive? Nei, det kunde han nu slet ikke.

Jakob paa sin Side spurte Asle, hvorledes han var blevet saa klejn, og hørte med synlig Deltagelse paa hans Lidelseshistorie. De to i mange Henseender saa forskjellige Gutter var saaledes ganske godt kjendte, da Asles Fader ved Nonslejte kom ud i Haven. Han roste Jakob for, hvor flittig han havde været, hvis det bare var vel gjort, som Jakob forsikrede og Asle stadfæstede, skjønt han rigtignok ikke forstod sig paa saadanne Ting. Ja, nu fik Jakob gaa ind og faa sig Nonsmad, sagde Erik. Asle sagde, han sad godt hvor han sad, og vilde ikke gaa ind. Han var ikke sulten. Stakkel, det var han sjelden! Jakob kom snart igjen, og sagde han vilde benytte Hviletiden til at tage sig et Bad i Elven, som løb tæt forbi Gaarden. Asle gryssede ved Tanken om at bade sig; koldt Vand og Syglinger er ikke Venner; han havde imidlertid stor Lyst til at se paa ham bade sig; men han gruede for Vejen. „Aa ikke Andet", sagde Jakob, „jeg skal bære dig, hvis du vil." „Hvad tænker du paa?" sagde Asle, „du er da ikke istand til at bære mig." „Jo, det skal du nok faa se, naar jeg bare faar dig paa Ryggen." Han bukkede sig ned, og Asle kravlede oppaa hans Ryg. Jo, saa han kunde bære ham, om han saa var en Gang til saa tung. I smaat Løb gik det nu nedover til Elven, hvor han satte Asle ned paa et bekvemt Sted. Derpaa rev han i en Fart Klæderne af sig, og sprang saa paa Hovedet ud i Elven. Javist trak han dygtig efter Pusten, da han kom igjen, ti Vandet var meget koldt endnu saa tidligt paa Aaret. Men snart var han bleven vant til det og svømmede og boltrede sig omkring som en Fisk.

Hvor Asle misundte ham, endda han var bange for Vandet! Ja, Stakkel, han maatte vel misunde ham saamegen Livskraft! O, hvor gjerne havde han ikke byttet med ham! Hvor gjerne havde han ikke villet være den fattige, men sunde, kraftfulde Gut! Hvad brød han sig om Gaard og Odel, naar han bare kunde gaa og nyde Livet i fulde Drag! Men det var vel ikke Guds Vilje, at han skulde nyde Livet som sine Jevnaldrende; han havde bedet Gud saa inderligt

og saa stadigt om at gjengive ham hans Helbred; men han havde ikke bønhørt ham. Han havde imidlertid faaet Kraft til at kunne sige af et ydmygt Hjerte: Ske din Vilje! og det er allerede en stor Guds Naade.

Opfyldt af disse Tanker, medens han laa der paa Bakken og saa op i Himmelen, vidste Asle ikke af det, førend Jakob atter, fuldt paaklædt, stod ved Siden af ham saa frisk og rask at se til. Klokken ringede i det samme, og han bad Asle skynde sig, for at han ikke skulde komme for sent til Arbejde. Asle mente, det ikke var saa nøje med det, men Jakob var af en anden Mening; Manden (han mente Erik) vilde ikke like, at han ikke passede Tiden. Saa fik han atter Asle paa Ryggen og travede tilbage med ham; tog strax igjen fat paa Arbejdet og arbejdede endnu flittigere for at indhente den forsømte Tid.

En Times Tid blev Asle siddende, men saa begyndte han at blive træt. Han bad derfor Jakob hjælpe sig ind. Denne tog Stolen, medens Asle humpede efter paa sine Krykker.

Om Aftenen, da Faderen kom ind, bad Asle ham at beholde Jakob noget længere, som han ogsaa fik Løfte om.

Da Asle stod op næste Dag, og det var ikke før langt paa Formiddagen, — ti han havde ondt for at sove og ligge som Syglinger gjerne har — var det første han spurte om: hvor Jakob var? Aa, Jakob var staat op med Solen og var fulgt med et Par af Drengene til Sæteren for at føre Kløvhesten tilbage igjen; de skulde nemlig stelle paa Sæterhusene og var derfor udnistet for flere Dage, men Hesten trængtes hjemme, da der endnu var megen Kjøring, førend de kunde slippes paa Fjeldbejtet; det var desuden for tidligt; Græsset begyndte først at pippe frem i Liderne, og i Dalene og paa Myrerne laa endnu Sne.

Asle undredes, hvorledes Jakob kunde finde Vejen hjem alene, da han aldrig havde været paa de Kanter før; men Faderen mente, det havde ingen Nød; naar man har Øjnene og Tankerne med sig, saa er det ingen Sag at finde den Vej tilbage, som man har rejst frem; og skulde ikke Jakob finde Vejen, saa kunde Gammelsvarten det: ved Nat som ved Dag vilde han gaa lige sikkert; Hesterne som de fleste Dyr har en god Hukommelse. Og det gik som Faderen havde sagt: næste Dag ved Middagstid var Jakob og Svarten i god Behold paa Gaarden, paa det nær, at Jakob i sine daarlige Klæder havde fundet det temmelig koldt tilfjelds. Da Asle hørte det, syntes han saa Synd paa ham, og bad Faderen at skaffe den stakkels Gut bedre Klæder. Der kunde vel blive Raad til det, sagde Faderen, hvis han skikkede sig vel.

Og vel skikkede han sig formodentlig, siden Søndagen — han var kommen om Mandagen —, endnu fandt ham paa Foruset. Da de fleste andre af Gaardens Folk lagede sig til at gaa i Kirken og tog paa sig sine Søndagsklæder, blev Jakob ganske skamfuld over sine egne stygge, lappede Plag, og gik hen og gjemte sig, og det er ganske troligt, at han græd over, at han var saa fattig, at han ikke kunde gaa i Kirke som andre Folk, fordi han ikke havde Klæder. Om Hverdagene faldt det ikke saa i Øjnene.

Da Kirkefolket var gaat, kom han frem fra sin Krog, og ranglede om i Gaarden og saa sig om i Udhusene. Asle var krøbet ud i Solvæggen; heller ikke han kunde komme til Kirken; men ikke af Mangel paa Klæder; han havde nok af dem, eller han kunde ialfald have faat saa mange han vilde; hvad der hindrede ham fra at komme til Kirke var hans Svagelighed; gaa kunde han ikke, og det vilde have kostet ham stor Pine at kjøre saa langt Stykke Vej, og temmelig slem Vej, med dybe Hjulspor, især paa denne Tid af Aaret. Desuden

havde han saa ondt for at sidde længe i samme Stilling og trængte til et mageligt Sæde, naar han ikke skulde lide alt for meget. Han vilde saaledes ikke haft stor Glæde eller Nytte af at komme i Kirken, fordi hans legemlige Onde vilde forstyrret hans Opmærksomhed paa den hellige Handling, som foregaar der.

Som han nu sad der ude i Solvæggen med en stor Bog paa Knæerne, fik han et Glimt af Jakob, der kom ud fra Stalden; han havde, som Staldrengen havde bedet ham om, været inde og givet Hesterne en Højtap, men Gammelsvarten, som han allerede havde lagt Elsk paa, fik blødt Hakkelse med Mel paa, for den havde for daarlige Tænder nu til at kunne gjøre sig Høet rigtig tilgode.

Asle kaldte paa ham, og skjønt han i den Sindsstemning, han nu var, gjerne havde stukket sig unna, syntes han ligevel, det ikke kunde gaa an at være saa uhøflig mod den, som havde været saa snil mod ham. Han kom imidlertid ikke springende, som han ellers vilde gjort; det gik bare Fod for Fod.

Da han endelig naade frem til Asle, saa denne med Forundring paa ham og spurte: „Hvad er det, som fejler dig, Jakob?" Dette var nu et ganske simpelt Spørsmaal, men det blev ligevel Aarsag til, at den Kummer, som havde tynget paa ham den hele Dag, gav sig Luft i en Strøm af Taarer. Hvis ikke Asle var forundret før, saa blev han det nu, og da han havde et varmt, deltagende Hjerte, var det ikke langt fra, at han gjorde Jakob Selskab i at græde. „Men saa sig mig da", begyndte han, med Graaden i Halsen, „hvad der staar paa med dig? Har Nogen gjort dig Fortræd? Har Far været sint paa Dig? Da bryd dig ikke om det; han mener ikke stort med det; han er hidsig, men det gaar snart over; han har da bare snakket vel om dig, har jeg hørt."

„Nej — nej —" hulkede Jakob, — „det — er ikke — det, Alle — er — snille mod — mig, men det er — bare — saa lejt — saa."

„Hvad er det, som er lejt?" spurte Asle.

„Det er saa — lejt — at være — saa — fattig", fremstammede den Anden.

„Saa fattig! Hvorledes kommer du netop til at tænke paa det nu?" spurte Asle.

„Alle Andre gaar i Kirke; bare jeg maa være hjemme", sutrede Jakob, idet han tørkede Ojnene sine med Huen.

„Men hvorfor gaar du da ikke i Kirken som de Andre, naar du har Lyst?" vedblev Asle.

„Ser jeg ud som Kirkefolk, jeg?" sagde han, idet han med en bedrøvelig Mine saa paa sine lappede Bukser og næsten skoløse Fødder, — han havde ikke Trøje paa, og det var værst. En af Drengene havde givet ham en gammel Skjorte, der just ikke var for hel, men ren var den, for Jakob havde selv vasket den.

Der gik nu et Lys op for Asle; han trodde nu at skjønne, hvad det var, som var saa lejt, nemlig at vise sig mellem de pyntelig klædte Folk i Kirken i sine Pjalter, og han havde dog saadan Lyst at komme i Kirken. Asle var, som vi skal høre, vel hastig i sin Slutning.

„Men", begyndte han igjen, „naar du havde saadan Lyst til at komme i Kirken, skulde du da ikke bryde dig om Klæderne dine ikke var saa rare; Vorherre ser ikke paa Klæderne, Han, og det er jo Ham, du vil besøge i Hans Hus." Men idet han talte saaledes, hviskede hans Samvittighed nogle Ord til ham, som bragte Blodet op i Ansigtet paa ham; han slog Ojnene ned for Jakobs

Blik; han var skamfuld over, hvad han havde sagt. Hvad kunde det vel være for Ord, Samvittigheden hviskede til Asle? Omtrent følgende tænker jeg: „Hvis du virkelig følte en inderlig Lyst efter at komme i Kirken, mon du ikke da vilde have trodset al Pine, saafremt du bare var saapas, at du kunde kjøre og kunde sidde i Kirken? Det var Skamfuldhed over ikke tilfredsstillende at kunne besvare dette Spørsmaal, som bragte Asle til at rødme. Han havde set Skjæven i sin Broders Øje, men ikke Bjelken i sit eget. Hvor ofte gaar det os ikke ligedan som Asle? vi dømmer raskt, — Samvittigheden hvisker til os Ord, som burde bringe os til Eftertanke og Erkjendelse af vor Fejl, men vi er ikke altid saa villige som Asle til at lytte til den besynderlige, hemmelighedsfulde Stemme i vort Bryst, som altid kan og vil lede os den rette Vej, naar vi bare vil høre efter den.

En mindre oprigtig Gut end Jakob vilde kanske have gaat ind paa Asles Slutning: at det var Bedrøvelse over, at han ikke kunde komme i Kirken, for med Menigheden i Sang at love og prise den store almægtige Gud og i Bøn paakalde hans naaderige Hjælp og Understøttelse til at gjøre hans Vilje. Jakob kunde have tænkt, at han ved at gjøre dette, vilde vinde Asles Gunst, der kunde blive ham nyttig.

Jakob sagde derimod uden Betænkning: „Nej, jeg kan just ikke sige, jeg brydde mig større om at komme i Kirken, men jeg synes, det er saa lejt ikke at kunne være som andre Folk."

„Er du da ikke vant til at gaa i Kirke?" spurte Asle efter et lidet Ophold.

„Aa, nej, i den senere Tid har det sjelden faldt sig saa, men mens Mor levede, var jeg med hende i Kirken", svarede Jakob.

„Var du glad den Tid i at gaa i Kirken?" spurte Asle.

„Aa, ja, jeg var nok det, og" svarede Jakob.

„Du har vel lært Katekismen og Forklaringen?"

„Ja, jeg har nok faret med det sommetider, men jeg har glemt bort det Altsammen."

„Jamen det er galt, det, Jakob," sagde Asle, „du skal da vel snart konfirmeres, og da vil du staa tilskamme, naar du ikke kan Bøgerne dine."

„Gud ved, naar jeg skal blive konfirmeret, som farer slig om i Verden; Ingen bryder sig om mig; jeg hører Ingen til; jeg har intetsteds hjemme", sagde Jakob, og tunge Taarer trillede ned over hans Kinder.

Det gjorde Asle inderlig ondt for Jakob. Efter en liden Stund sagde han: „Du nævnte nys Guds Navn, Jakob; du ved dog, at du har en kjærlig, naadig og mægtig Herre og Fader i Himlen, som aldrig glemmer Nogen, der er i Nød; især har han lovet at være de Faderløses Fader."

„Ja, jeg mindes, Mor sagde det", bemærkede Jakob.

„Men du ved ikke rigtig Besked om, at det forholder sig saa, skjønner jeg", sagde Asle.

„Nej, jeg gjør ikke det", sagde Jakob.

„Skulde du ikke have Lyst til at lære den gode Gud rigtig at kjende? og Guds enbaarne Søn, vor Herre, Jesum Christum, som kom til Verden for at frelse alle Syndere, der vil tro paa ham?"

„Jo", svarede Jakob, „jeg skulde rigtig have Lyst til det."

Det forundrer vel Mange af mine Læsere, som er saa lykkelige at have et Hjem og gode Forældre, som, blandt mange andre gode Ting, har givet dem i betimelig Tid Undervisning om Gud og om hvad der hører Guds Rige til, og

om hvad vi har at tro og gjøre for at blive Guds Børn og altsaa delagtige i det evige Liv, — det vil vel forundre dem, siger jeg, at der kan gives Nogen i Fjortenaars-Alderen, som er uvidende om disse Ting, eller som ialfald har et højst ufuldkomment Begreb om dem; men desværre, der gives Mange, Mange i Jakobs Stilling, som vandrer om uden Hjem, uden Forældre, uden Gud. Der gives en Vankundighed, som er værre end Hedningers, og som er saameget vanskeligere at raade Bod paa, fordi Folk, midt i et kristent Land, har ondt at tro paa dens Tilværelse.

Skulde derfor nogen af mine unge Læsere, der har opnaad en Alder og faaet en Undervisning, som gjør det muligt for dem at forstaa dette, befinde sig i en lignende Stilling som Asle — jeg mener ikke i legemlig Henseende — da forsøm ikke Leiligheden til, om muligt, at vinde en Sjæl for Guds Rige. Hvilken Glæde kan være større?

Efter atter en Stunds Betænkning sagde Asle: „Da jeg hørte dig sige, at det var saa lejt til dig, saa tænkte jeg, du ikke likte dig her paa Gaarden; tog jeg fejl i det?"

„Ja, da", svarede Jakob raskt, „jeg liker mig svært godt her, og vilde saa gjerne faa Lov til at blive her."

„Jeg skal snakke med Far om det", sagde Asle; „hvis du vil blive ved som du har begyndt, tror jeg bestemt, han vil beholde dig; og da blir det nok Raad til Klæder ogsaa, saa du kan komme i Kirken."

„Hurra!" raabte Jakob og kastede sin Hue ivejret; „aa, hvor glad jeg er."

„Jamen nu overgiver du dig fortidligt til Glæden", sagde Asle. „Du maa lægge Mærke til, at jeg bare lovede dig at snakke med Far om det."

„Aa, det blir nok, naar du vil", sagde Jakob; „de siger Allesammen, at han ikke kan nægte dig Noget."

„Ja, han er meget god mod mig, det er sandt", sagde Asle, men at han ikke skulde kunne nægte mig noget, det vil jeg ikke indestaa for. Bad jeg ham om noget Urimeligt, fik jeg vist ikke min Vilje frem. — Men der kommer allerede Kirkefolket tilbage."

Ved at se Flokken komme, tog Jakob Benene fat. Skamfuldheden over de stygge Klæderne kom atter over ham, og Kokkepigen maatte ud flere Gange og kalde paa ham, førend han kunde bekvemme sig til at komme ind til Middagsbordet.

Under Middagsmaaltidet fortalte Asle sin Fader den Samtale, han havde havt med Jakob, og hvad han saa halvt om halvt havde lovet ham. Faderen sagde, han skulde tænke paa det; ialfald skulde Jakob faa Lov til at blive paa Furuset for det Første.

Asle betragtede dette som et Slags Samtykke. Han kunde jo imidlertid begynde at læse med ham saa smaat, det kunde jo ikke skade, enten han blev der eller ikke.

Da Skrædderen og Skomageren i den følgende Uge kom paa Gaarden for at gjøre Sko og Klæder til Folkene, saaledes som Skik er paa Landet, fik ogsaa Jakob et Par Sko og en Trøje og et Par Bukser, opgjort af nogle aflagte Plag efter Erik, og den første Søndag der var Gudstjeneste, fulgte han med de andre Folk i Kirken. Aa, hvor glad han var! Han var ikke lidet stolt af, at Præsten, som var bleven opmærksom paa den fremmede Gut i Furuset-Stolen, og havde spurt Erik, hvad det var for en vakker Gut, og paa Eriks Svar, at det var en fader- og moderløs Gut, som Sønnen hans havde lagt Elsk paa, havde klappet

ham paa Hovedet og formanet ham til at opføre sig godt, saa han kunde blive længe hos en saa brav Mand som Erik Furuset.

Asle læste nu hver Dag med Jakob i dennes Fristunder, og mangen Stund bad han ham ogsaa fri, om just ikke altid for at læse med ham, saa for at have ham til Selskab, ti jo bedre han lærte ham at kjende, desbedre likte han ham. Asle, som før aldrig havde havt Lyst til at fare omkring paa Gaardens Ejendele, fandt nu megen Moro i det i Jakobs Selskab. Lige Børn leger bedst, siger Ordsproget, og vi maa ikke undres over, at Asle fandt det morsommere at fare omkring med Jakob end med Faderen.

Asle var vistnok ialmindelighed stø og alvorlig som en gammel Mand, men Faderen var ogsaa meget alvorlig og snakkede bare om sit Gaardsstel og andre lignende Materier, som Asle slet ikke brød sig noget om. Jakob var derimod fuld af Liv og fuld af lystige Indfald, som bragte Asle mere end en god Latter; at høre Asle le var noget saa ualmindeligt, at Faderen, den første Gang han traf til at høre det, ordentlig studsede, og undredes paa, om han havde hørt rigtig.

Det var øiensynligt, at Omgangen med Jakob havde en god Indflydelse paa Asles Helbred. Han havde aldrig været saa flink til at gaa, siden han maatte tage Krykkerne fat, som denne Sommer. Hans Onder nødte ham ikke saa ofte til at holde Sengen. Han var idetheletaget livligere og mindre modfalden end han nogensinde havde været.

Efter Jakobs Forslag gjorde Snedkeren paa Gaarden et Slags Trillebør, paa hvilken han trillede Asle omkring. Paa denne Maade gjorde de ofte lange Udflugter; mere end en Gang syntes de at have „trillet" sig fast, men Jakob var aldrig raadløs. Var det Spørsmaal om at komme over en Grøft eller et Gjerde, tog han først og bar Asle over, og siden Trillebøren eller „Vognen" som den kaldtes.

Erik, som saa, hvor Asle kom sig, og skjønnede Grunden, sagde aldrig nej, naar Asle bad Jakob fri en Eftermiddag eller vel endog undertiden en hel Dag, skjønt han ellers var dygtig nøje paa Tiden. En Gang ud paa Sommeren, da Sæteren var bleven syg, maatte Jakob til Sæters og jæte i 14 Dage, men Asle ildtrivedes saa i den Tid og led saameget af sine gamle Onder, at Faderen lovede sig selv ikke oftere at skille Gutterne ad saa længe.

Men havde Asle Nytte af Jakobs Selskab, saa kan man være vis paa, denne ikke havde mindre Nytte af hans. Som vi allerede har bemærket, var Jakob meget forsømt baade i Læsning og T æ n k n i n g. Han kunde imidlertid aldrig kommet sammen med en Gut, der bedre end Asle kunde raade Bod paa disse Mangler. Under Sygdom lærer baade Ung og Gammel at t æ n k e, — hvis de ikke har lært det før — over Meget og Mangt, som de kanske aldrig vilde kommet til at tænke paa, ialfald ikke saa alvorligt. Jeg har før fortalt, at Asle kunde kaldes en belæst Gut for sin Alder og Stand, og derhos var han især belæst i, hvad der fremfor Alt trænges i Livet, nemlig i G u d s O r d; men han havde ikke bare læst det; han havde tænkt over det og tænkt dybt, og Frugten af denne Tænkning var et isandhed kristeligt Sind, og dette indbefatter Alt som godt er. En god K r i s t e n maa være et godt M e n n e s k e; det er umuligt Andet.

Asle bibragte Jakob Religionens Sandheder mere igjennem Samtaler end ved Læsning, og en bedre Jordbund til at nedlægge den gode Sæd i end i Jakobs Sjæl vilde man have vanskeligt for at finde. Skjønt han havde faret

om som en Fugl, der er kommet paa Vildstraa, og havde været sammen med mange Slags Mennesker, ikke altid af Vorherres bedste Børn som man siger, saa var han ligevel ufordærvet. Han havde været saa heldig at have en naturlig Følelse for det Rette og Anstændige, saa han altid havde holdt sig borte fra de Steder, hvor de grovere Synder bedreves, og hans muntre og livsglade Sind havde ikke været modtagelig for de onde Lærdomme, som en eller anden Ryggesløs hviskede Barnet i Øret.

Jakob havde gode Fatteevner, og Asle havde et let og behageligt Arbejde ved at lære ham. Han var ligevel ikke rigtig kjær i Bogen; han likte langt bedre at høre Asle fortælle, og bevarede det Fortalte i en Hukommelse, som var udmærket god. Paa denne Maade erhvervede han sig paa nogle Maaneder Kundskaber, som mangen Gut bruger Aar til, ialfald til at fordøje dem. Undervisningen var imidlertid meget uregelmæssig: snart en halv Time, snart et Par Timer, sommetider en hel Dag; snart holdtes Skolen inde, snart ude. Den, der ubemærket kunde lyttet til denne Undervisning i Skyggen af et Træ, ved Bredden af en Bæk, eller i Baaden ude paa Elven, vilde blevet forundret over de højst forskjellige Materier, hvori Læreren meddelte sin Disipel Undervisning. Skolemesteren vilde kanske rynket paa Næsen, ti den var ikke meget skolemæssig; men intet Skolebarn vilde have kunnet sætte Jakob Bet i Bibelhistorien, Norgeshistorien, Geografien og tildels Naturhistorien. Med Skrivning og Regning gik det endnu ikke synderlig, ti dertil hørte mere Stadighed end Jakob endda havde; desuden kan det Slags Undervisning ikke drives i Skog og Mark undtagen Hovedregning, og deri blev Jakob ganske flink.

Det var den lykkeligste Sommer, Asle havde haft, eller rettere sagt den første Sommer, hvori Livet ikke havde været ham en Plage. Han havde hidtil trod, at han aldrig kunde gjøre nogen Nytte i Livet, og den sandeste Glæde i Livet høstes ved at gjøre Nytte; nu fandt han, at han ikke levede ganske forgjæves, ti de Kundskaber, han meddelte Jakob, haabede han engang skulde gjøre ham til et bedre og nyttigere Menneske end han rimeligvis vilde blevet, hvis han ikke havde været saa heldig at komme til brave Folk, som tog sig af ham i alle Dele.

Sommeren og Høsten gik saa fort, at Asle var ganske forundret, da han saa den første Sne falde; det var intet glædeligt Syn for ham, ti Værk og Pine fulgte gjerne med Sneen, det vil sige med Kulden og Stormen. Den første Del af Vinteren, der gjerne var den værste, gik ligevel bedre end den plejede. Jakobs Undervisning og Selskab adspredede ham, og jo mere saadanne Syglingers Tanker kan bortledes fra deres Onder, desbedre, og dette lader sig virkelig gjøre, naar Smerten ikke er altfor overvældende.

Til Julen blev Jakob opklædt fra Top til Taa. Den, der havde set ham første Juledag i Kirken, skulde ikke kunnet kjende ham igjen, hvis han ikke havde set ham, siden han vandrede om i sine Pjalter. Han havde vokset og lagt sig ud paa samme Tid, og vel maatte Erik Furuset mangen Gang med et Suk sammenligne sin værkbrudne Søn med Jakob, men i Erkjendelsen af, at denne Søn, foruden at være værkbruden, ogsaa kunde have været tomset eller ond, maatte han dog takke Gud for, at det var som det var og bede ham faa beholde, hvad han havde.

Jakob naadde ligevel ikke Julen uden adskillige Prøvelser, men han bestod dem alle vel, ialfald tabte han ikke Noget i deres Øjne, hvis Agtelse og Kjærlighed han satte Pris paa.

En Dag om Sommeren rodde Jakob Asle som han ofte plejede at gjøre paa Elven udenfor Gaarden, hvor den dannede en stor Evje. Vandet var meget grundt, og somme Steder var der gamle Trærødder, som var skjult af Vandet. Dette vidste ikke Jakob, og hvorledes det nu gik eller ikke gik, saa stødte Baaden imod en af disse Rødder og kantrede; begge Gutterne faldt i Vandet, og havde Jakob ikke kunnet svømme bedre end Asle, saa vilde de nok Begge ladt sit Liv der; men Jakob var en dygtig Svømmer, rask og uforfærdet, og han fik Asle op i Baaden igjen uden megen Vanskelighed. Svag som Asle var gjorde Skrækken og det kolde Vand en saadan Virkning paa ham, at han bragtes mere død end levende iland. Han kom ligevel snart til sin Samling igjen, men en slem Forkjølelse blev Følgen; den holdt ham flere Uger i Sengen. Faderen blev baade ræd og vred og i den første Hidsighed truede han med at jage Jakob bort. Asle fik ham dog snart paa andre Tanker. Han forestillede ham, at Jakob var ganske undskyldt, da han var ukjendt; desuden havde han frelst hans Liv. Dette især slog Erik, og han tilgav Jakob, ja, blev snarere endda venligere mod ham end før. Under Asles Sygdom var Jakob hans eneste Sygevogter baade Dag og Nat.

Jakobs næste Prøvelse indtraf om Høsten, efter at Kreaturerne var kommet hjem fra Sæteren; han maatte da jæte de Dage, den egentlige Jæter var i Skolen. Erik havde en Kløvereng, som han var meget bange for, at Kreaturerne skulde komme paa, da den var sidlændt, og det havde i nogen Tid regnet stærkt. Han paalagde derfor Jæterne, at de maatte forvisse sig om, at Ledet var igjen, førend de slap Kreaturerne ind paa den nærmeste Eng. Den første Dag Jakob jætede, gjorde han som det var befalet ham; han overbeviste sig om, at Ledet var igjen mellem Kløverengen og den tilstødende Eng; men hvor forskrækket blev han ved at se Kreaturerne storme ud paa Kløverengen! Han søgte at faa vendt dem tilbage saa fort det lod sig gjøre, men det var ingen let Sag, ti der gives ikke traaere Dyr end Koen, naar den er kommen ud paa en Eng, som den rigtig liker. Medens Jakob holdt paa med dette, kom Erik tilfældigvis til og saa til sin store Ærgrelse, hvad der var skeet.

„Havde jeg ikke befalet dig at have Ledet igjen?" skreg han rigtig sint, da Buskapen omsider ved hans egen kraftige Hjælp var bragt ud af Kløverengen.

„Jo, Far", svarede Jakob grædende — han plejede bestandig at kalde Erik: „Far", — „jeg gjorde som du sagde; jeg havde igjen Ledet, førend Buskapen blev sluppet ud."

„Og det vil du indbilde mig! Hvem skulde da have havt Ledet op igjen paa det Øjeblik? — Jeg havde bedre Tanker om dig, Jakob. Jeg kunde tilgive en Forglemmelse, men Løgn tilgiver jeg aldrig."

„Jeg har aldrig løjet, før jeg kom hid til Furuset", svarede Jakob fremdeles grædende, „og det vilde være rart, om jeg skulde taget til med det siden. Kjære Far, tro mig!"

Der laa saa megen Sandhed i Jakobs baade Øje og Stemme, at Erik ikke længere kunde mistro ham. „Ja, ja", sagde han, „men du faar vogte dig en anden Gang."

Jakob fortalte i Middagstiden Asle Hændelsen, og tog sig meget nær af, at Faderen havde kunnet tro ham til at ville lyve, ti Jakob satte sin Stolthed i sin Sanddruhed og Ærlighed, det var det Eneste, sagde han, som han havde bragt med sig til Furuset. Asle søgte vel at trøste ham med, at Faderen, efter at have sagt saameget, ikke vilde tænke anderledes om ham i Fremtiden.

Den næste Gang, da Jakob jætede, gik det akkurat ligedan. Skjønt Jakob paastod, at han nogle faa Minutter iforvejen havde stængt Ledet, fandt ligevel Kreaturerne det aabent, da de i fuldt Løb stormede derhen, ti de havde ikke glemt den velsmagende Kløver, og gik hver Dag og kastede begjærlige Blikke paa den over Skigaarden.

Erik, som ikke havde Ro paa sig for sin kjære Kløvereng, holdt stadigt Øje med Kreaturerne, og kom straks tilstede, da han anede Uraad, og denne Gang var det ikke langt fra, at han havde banket Jakob, saa sint var han.

„Vil du fortælle mig idag ogsaa, at du har stængt Ledet?" sagde han, da han fik Maalet op for Sinne og Anstrængelse med at jage de gjenstridige Kjør.

„Jo, Far, jeg har bestemt gjort det; Ingeborg Budeje saa mig springe afsted for at gjøre det, med det samme hun gik ned i Fjøset for at løse", sagde Jakob atter grædende.

Erik gik sin Vej uden at svare Noget. Der havde opstaat en Tanke hos ham: mon Jakob skulde have en Avindsmand, som vilde bringe ham i Fortræd paa denne Maade? Det var nemlig højst besynderligt, at dette bare skulde hænde med Jakob og ikke med Jætergutten, som slet ikke var af de paalideligste. Han besluttede næste Gang, Jakob skulde jæte, selv at stænge Ledet. Da han havde gjort det, og det noget tidligere end sædvanligt, vilde han skjule sig bag et stort Aspetræ, som stod i Nærheden af Ledet, men hvem skulde han træffe der uden Sønnen af en af hans Husmænd, en uskikkelig Gut, som Erik havde forbudt at sætte sin Fod paa Gaarden. Denne Gut havde ved en Lejlighed næsekastet Jakob, at han var af Fanterne, hvorfor Jakob havde givet ham en banket Trøje, som han lovede ikke at glemme ham.

Erik tvilede ikke længere om, hvorledes det hængte sammen med den Led-Historie. Han tog Gutten i Trøjekraven og ristede ham dygtigt: „Hvad har du her at bestille?" spurte han. Intet Svar. Det hjalp ikke, hvormeget han ristede ham og hvad han saa sagde: Gutten forblev stum. Til Slutning slængte han ham fra sig og bad ham pakke sig, og det gjorde da Gutten det forteste han kunde. Senere paa Dagen kaldte Erik Faderen for sig, fortalte ham, hvad der var passeret, og lod ham vide, at hvis noget Lignende oftere hændte, da kunde han anse sig som udsagt fra Pladsen.

Disse Jakobs Prøvelser var derimod for Intet at regne mod den tredje, han havde at gjennemgaa kort før Jul. En af Drengene paa Gaarden var meget kjær i Brændevin. Brændevinsbeholdningen — der brugtes endnu den Tid Brændevin til daglig Drik — var i en Bod, hvortil Erik selv havde Nøglen. Han plejede undertiden at sende Jakob, der, som man ser, var vel betrod, hen for at tappe Brændevin paa en Krukke. Engang sagde den omtalte Dreng til Jakob: „Du kan gjerne fylde denne Buttelen min med Brændevin, naar han sjøl sender dig bort paa Boden for at tappe paa Krukken." „Nej, det kan jeg rigtignok ikke gjøre", svarede Jakob hvast; „jeg undres, hvor du kan bede mig om Sligt." „Aa pyt", svarede den Anden, „det er da Intet at snakke om den Skvætten; der er Ingen, som vil savne den." „Ja, men det var Tyveri", svarede Jakob, „og jeg er ingen Tyv."

„Det spørs det", sagde den Anden, og lo haanligt, idet han stak sin Buttel i Lommen og gik sin Vej.

Nogle Dage efter denne Samtale klagede en af de andre Drenge over,

at der var blevet nogle Penge borte for ham. Folkene havde sine Klæder hængende paa et Loft, og Drengen sagde, at Pengene laa i en Trøjelomme.

Erik undersøgte Sagen; alle Folkene paa Gaarden blev sammenkaldt og en almindelig Visitasjon af deres Tøj foretaget. De stjaalne Penge fandtes i Jakobs Trøjelomme — det var saapas som en halv Daler i Smaapenge. Jakob stod et Øjeblik som lynslagen, men han samlede sig snart og sagde i en bestemt Tone: „Jeg ved ikke, hvad det er for Penge; jeg ejer ikke en Skilling; er det Nils's Penge, saa maa Nogen, som vil mig ondt, have lagt dem der."

Folkene saa paa hverandre med en spodsk Mine. Erik var meget alvorlig. „Dette er en styg Sag; enten saa du har taget Pengene, eller en Anden har lagt dem i Trøjelommen din; det sidste værst. Har du Nogen mistænkt for en saa ond Gjerning, Jakob?"

„Jeg ved ikke, at jeg skulde stelt mig med Nogen saaledes, at de skulde ville mig saa ondt."

„Det er ilde dette", sagde Erik; „du vil blive staaende som Tyv, hvis den rette Sammenhæng ikke kommer for Dagen."

Jakob havde længe kjæmpet med Graaden; nu brød den frem: „Det faar gaa som Gud vil", stammede han; „Han ved, at jeg er uskyldig."

„Er der Ingen af Eder, som kan give nogen Oplysning?" spurte Erik.

En Stund forblev Alle taus. Endelig sagde Kokkepigen, som bestandig havde været Jakobs Velynderske: „Det gaar ikke ret til dette; hvad mente du, Ole (det var Navnet paa den Dreng, der havde villet formaa Jakob til at stjæle Brændevin) med det, du sagde her om Dagen: „At vi snart skulde blive Fantegutten kvit?"

Ole mindedes ikke at have sagt Sligt. „Saa mindes du vel heller ikke, at du vilde have Jakob til at stjæle Brændevin til dig?" sagde Kokkepigen. „Du trodde vel Ingen hørte det; du lagde ikke Mærke til, at Kjøkkenvinduet stod oppe, da du snakkede med Jakob. Jeg hørte det Altsammen, jeg."

Det var klart at se paa Ole, at han var skyldig. „Den som lyer, (lytter) lyger", mumlede han.

„Forholder det sig som Pigen siger, Jakob?" spurte Erik.

„Ja", svarede Jakob bestemt. „Ole bad mig at fylde Buttelen hans, naar jeg gik paa Boden for dig."

„Hvad svarede du ham da?" spurte Erik.

„At jeg ikke var nogen Tyv", svarede Jakob.

„Nu skal hver for sig sige mig sin Mening", sagde Erik; og nu forelagde han hver Enkelt, undtagen Ole, det Spørsmaal: Tror du, Jakob har taget Oles Penge?"

Alle svarede med een Mund: Nej. „Tror I, at Ole har puttet Pengene i Jakobs Trøjelomme for at hevne sig paa ham?" spurte atter Erik. Et ligesaa enstemmigt Ja paafulgte. „Det er ogsaa min Mening", sagde Erik. Derpaa vedblev han: „Nu kan du, Ole, stelle dig til at forlade Furuset; naar du har spist til Nons, skal du faa din Klarering." Og saa skede det.

Efter Julehelgen, der paa Landet ofte varer til 20de Dagen, kom Skolemesteren et Par Gange i Ugen og gjennemgik Katekismen og Forklaringen med Asle og Jakob, som tænktes konfirmerede til Sommeren. Præsten kom ogsaa

et Par Gange i Vinterens Løb og overhørte dem. Den ene Gang sagde han i Spøg, da de gjennemgik Davids Historie: „Du, Asle, lader det til, har fundet en David i Jakob, og du Jakob en Jonathan i Asle." De to Venner saa paa hverandre smilende, og vist er det, at Venskabet mellem hine Bibelens Personer kunde ikke været varmere end det var mellem disse to Gutter. Og et varigt Venskab blev det; der varede, til Graven lukkede sig over den Ene af dem.

Jakob blev mere og mere som et Husets Barn jo længere Tiden led. Erik gjorde næsten ingen Forskjel paa ham og Asle, saa kjær havde han faat Fattiggutten, som han tog op paa Landevejen. Men om Jakob havde været hans Søn, kunde denne ikke ved sin Opførsel have gjort ham større Glæde og Ære end han gjorde.

Aarene led. Jakob havde været paa en Landbrugsskole, og han blev siden ganske betrod Gaardens Drift. Erik havde ved et Fald faat en Skade, som snart viste sig saa farlig, at det var almindelig Tale, han ikke kunde komme sig igjen. Han hanglede et Par Aar igjennem, og da døde han. Det gaar saa meget utænkt. Ingen havde trod, at den sygelige Asle skulde overleve sin kjæmpestærke Fader.

Paa Furuset vedblev det at gaa i sin gamle Tur under Jakobs Bestyrelse. Asle levede adskillige Aar endnu, og han oplevede den Glæde at huske Børn af Jakob paa sit Knæ. De var meget glad i ham og kaldte ham aldrig Andet end „Farbror." Han døde tilfreds og gudhengiven som han havde levet. Allerede ved Faderens Død havde han gjort Testamente, ifølge hvilket Jakob blev indsat til hans eneste Arving. Og Jakob gjorde ikke de gjæve Odelsmænd, i hvis Eje Gaarden havde været i en saa lang Aarrække, nogen Skam. Han øgede bestandig de gode Lærdomme, han havde faat af sin afdøde Ven, og han agtedes af Høj og Lav for sin kristelige Vandel. Sine Børn opdrog han omhyggeligt, og satte Gudsfrygt øverst paa Listen af det, de havde at lære.

---

8. Fattigfolks Kaar.

Brit var en fattig Enke; hun havde en eneste Søn, der hed Sivert; han var 12 Aar gammel. Hun bodde i en liden Stue langt op i Skogsliden, hvor hendes afdøde Mand havde ryddet et Stykke, hvorpaa avledes et Par Tønder Korn og nogle Tønder Potetes, og hvorpaa kunde fødes 3—4 Sauer. Brit spandt for Folk og tjente derved saameget, at hun og Sønnen kunde til Nød leve uden at falde Fattigvæsenet til Byrde. Men man kan vel begribe, at Levemaaden ikke var rar. Dog takkede hun Gud for, at det ikke var værre; men hun var svagelig af Helbred; Slid og Mangel havde nedbrudt denne, og den Tanke hvilede tungt paa hendes Sind, at det vel neppe kunde vare længe, førend hendes eneste Barn stod alene i Verden. Hun søgte og fandt imidlertid Trøst i den Tro, at der levede En, som var de Fader- og Moderløses Fader. Hun var i al sin Forladthed ikke forladt af Gud; hun kjendte sin Herre og Frelser, og hun havde tidligt lært sin Søn at kjende Ham; det var den Arvedel, hun skulde efterlade ham, men hvad er Gods og Guld mod denne?

Det var Høstens Tid. Brit og Sønnen havde været nede i Bygden paa Potetesoptaging. De havde taget op paa Tøndetal og arbejdet flittigt fra

Morgen til Aften i mange Dage. Brit havde vel endog taget sig over Kræfterne, og hun følte sig rigtig mat og usel, da de tog til Hjemvejen. De havde en Mils Vei at gaa og det gik langsomt. De havde maattet vente paa Klarering til over Middag, og de var næsten en halv Mil fra Hjemmet, da det begyndte at mørkne; der faldt et koldt Regn, som gik over til Sne, da de kom op i Liden. Brit slæbte sig frem med Møje; hun maatte ofte hvile. „Gud give, vi var hjemme, Mor", afbrød Sivert en lang Taushed, ti det faldt Brit besværligt at tale. „Aa, nu har vi ikke langt igjen, Gutten min", sagde hun, idet hun satte sig paa en Sten; „nu vil jeg bare hvile mig denne ene Gangen til." Men hun blev siddende længe; hun faldt ligesom i en Døs. Gutten sad taalmodigt ved hendes Side, uagtet han frøs saa Tænderne klaprede i Munden, ti han var gjennemvaad, og det blæste koldt. Endelig sagde han: „Nej, nu maa Du ikke sidde længere, Mor, jeg er ræd Du blir klejn for mig, hvis Du blir siddende her længere." Brit mandede sig op, men hun var stiv og støl i alle Lemmer; hun støttede sig paa Gutten, og saaledes krøb de opover. Saa var de da tilsidst hjemme, men det var ogsaa paa høj Tid, ti neppe var Brit kommet indenfor Døren, førend hun sank afmægtig om; Gutten græd og vidste ikke sit arme Raad. Lidt efter lidt kom hun sig dog igjen saavidt, at hun ved Guttens Hjælp fik de vaade Klæder af sig og kom sig i Seng. Hun bad ham gjøre op Varmen paa Gruen og sætte over lidt Melk, som de havde haft med sig nede ifra Bygden. Da Melken var varm, prøvede hun at drikke Noget, men hun var ikke god til det. Det var ligesom Halsen var snøret sammen. Hun bad da Gutten brække noget Brød op i og spise og lægge sig. Saa gjorde han, og da han havde spist, lagde han sig og sovnede straks efter at have læst sin Aftenbøn. Saa heldig var ikke Moderen; Feberen rasede allerede i Kroppen; tunge Tanker gjorde Ondet værre. Hvad hun længe havde ventet, var endelig kommet. Hun kjendte paa sig, at hun ikke vilde rejse sig fra sit Leje mere. Døden, denne frygtelige Hjemsøger for Mange, for den Lidende en Forløser, vinkede hende bort til et Liv, hvor der ikke er Hunger og Kulde, Nød og Bekymringer. For hende selv var altsaa Døden en velkommen Gjæst; men hvor stærk i Troen hun end var, ængstedes hun alligevel ved Tanken om at forlade sit Barn, saa ung og ubefæstet som han endnu var. Hun havde ikke været Menneske end sige Moder, om det havde været anderledes. Dog Guds Vilje maatte ske, og hun bøjede sig med Hengivenhed for denne.

Den for den Lidende og Søvnløse lange Nat var endelig forbi; Morgensolen skinnede ind igjennem det lille Vindu. Gutten sov endnu, og Moderen nænnede ikke at vække ham for det Første. Da det dog tilsidst maatte gjøres, for han forskrækket op, og hans første Ord var: „Hvorledes er det med Dig, Mor?" „Det er bare klejnt med mig, jeg er ikke god til at staa op; Du faar se til at faa dig noget Mad, Gutten min, og saa faar Du springe bort i Nypladsen og høre, hvorledes det er med Sauerne vore." Disse var nemlig under Fraværelsen blevet overdraget Folkene i Nypladsen at passe isammen med deres egne. Men da han kom op og saa ud, sagde han: „Det er overlagt med Sne ude, Mor." „Ja saa maa Du hente Sauerne hjem og sætte dem ind og give dem et Par Løvkjærver." Sivert gjorde som sagt. Det var næsten en Fjerdingsvej hen til Nypladsen og det var Middag, inden han kom igjen med Sauerne. Moderen var ligedan.

Saaledes gik det flere Dage og Nætter. Brit blev bestandig svagere; hun led ikke stor Pine; det var en stadig Hensvinden og Aftagen af Kræfterne. Selv tvilede hun ikke om, hvad Ende det vilde tage; men Gutten skjønnede

det naturligvis ikke. Han stellede om hende saa godt han kunde. Han lagede til Mad til sig; det var ikke stort at vælge mellem og ikke kunstigere Retter end at han nok kunde koge dem. Det var nu Vasvelling og Poteter og Grød saalænge Melken varede. Moderen var ikke god til at faa i sig andet end Vand. Folk saa de Ingen af. Dokter tænkte Ingen paa, og om de havde tænkt paa ham, hvor skulde de faa fat i ham? Gutten kunde ikke komme fra Moderen; hun kjendte, det led mod Enden, og vilde gjerne have Sønnen hos sig ved Afskeden. Sivert læste flittigt for hende i Bibelen; han læste godt og gjerne. En Ting har Fattigfolk forud for deres i denne Verdens Mening lykkeligere Medmennesker. Naar de er saa heldig, at de har faat Øiet opladt for den Skat, de ejer i Guds Ord, og de er i Besiddelse af en Bibel eller Nyteſtamente, da har de en Trøstens Kilde i Nødens Stund og i Dødens Stund, som desværre hine Mennesker altfor ofte ikke har Skjøn paa, uagtet Rig og Fattig trænger ligemeget til det levende Vand, som giver et evigt Liv.

En Aften var Brit svagere end nogensinde, ti det faldt hende vanskeligt at tale meget. Sivert havde læst for hende ved Skinnet af Ilden paa Gruen; han havde læst Bjergprædikenen for hende. Da han var færdig, kaldte hun ham hen til Sengen. Hun havde ofte talt med ham om sin nær forestaaende Død; hun havde trøstet ham, naar han græd; hun havde formanet ham til at vandre retteligen for Herrens Ansigt. Nu sagde hun ham, at hun følte, de snart maatte skilles, kanske i denne Nat; han maatte love hende at bevare Guds Ord i Hjertet, aldrig forsømme at bede, og ofte mindes hende, som ikke skulde aflade at bede for ham hos Gud, til hvem hun paa sin Forløsers Ord trøsteligen gik hen. Derpaa gav hun ham sin Velsignelse. I Siverts Alder har man vanskeligt for at fatte det Alvorsfulde i Døden; man kan ofte have vanskeligt for at fatte det i en modnere Alder. Sivert var inderlig bedrøvet ved at skulle skilles fra Moderen, og at det skulde ske saa snart, kunde han nu slet ikke forstaa. Han lagde sig ved Siden af Moderen til sædvanlig Tid og sovnede ind under hendes kjærlige, næsten ikke hørlige Formaninger. Da han vaagnede om Morgenen, og da Ingen havde vækket ham var det langt paa Dagen, var hans første Spørsmaal som sædvanligt: „Hvorledes er det med Dig idag, Mor?" Han fik intet Svar — Moderen var død. Det varede en Stund, førend han skjønnede, hvorledes det egentlig var fat med hende. Men da han endelig kom til den Slutning, at hun var død, at han stod ene i Verden, da var hans Sorg stor, ja, han var nær ved at fortvile; men saa mindedes han Moderens Formaning til at bede, og han bad den gode Gud at være ham i Moders Sted og han lovede Ham at være en lydig Søn. Men hvad skulde han nu gjøre? Kunde han forlade Moderen og springe hen i Nypladsen og bede dem om Hjælp og Raad? Javist kunde han forlade hende. Der kunde intet Ondt mere tilstøde hende. Hun laa der saa roligt og stille, han var slet ikke bange for at være alene med hende; han havde hørt Folk sige, at Lig var en saa fæl Ting, men han syntes ikke det, naar hun bare ikke havde stirret hen i Vejret med Øine, saa forskjellige fra dem, hun var vant til at se paa ham med. Saa fandt han paa at trække det Plag, hun havde paa Hovedet, ned over Øinene, og nu laa hun der ligesom hun sov. Han laasede da Døren og sprang hen i Nypladsen og fortalte naturligvis under Graad, hvad der var hændet. Der blev nu skikket Bud ned i Bygden til dem, hvis Pligt det var at tage sig af dette. Slægtninger havde Gutten ingen af. Folkene i Nypladsen vilde, at han skulde blive der, men han vilde ikke forlade Moderen. Saa var han hos hende, til hun førtes til sit sidste Hvilested, og

saa maatte han ud i Verden, ud paa Lægd, Fattigbarns ofte tunge Lod. Den blev ogsaa for ham mere og mindre tung, eftersom har kom til mere og mindre snille Folk; men ogsaa den Tid gik. Da han var blevet konfirmeret, kom han i Tjeneste, og han skikkede sig vel. Han glemte ikke, hvad han havde lovet Moderen. Han glemte aldrig nogen Dag at bede, og han læste flittigt i sin Bibel, som var saa godt som det Eneste, der var blevet ham tilovers af Moderens Efterladenskab. Det Øvrige var gaat med til Begravelsen og deslige. Stuen var bleven solgt og Pengene udsat, til Sivert blev myndig.

Det gik ham vel; Moderen bad ikke forgjæves for ham hos Gud. Efter i mange Aar at have tjent og vundet sine Husbondsfolks Agtelse og Kjærlighed, blev han omsider gift med Datteren paa en Gaard, hvor han havde tjent flere Aar, og han fik Gaarden med hende. Hans eneste Sorg var, at Moderen ikke levede og kunde være Vidne til hans gode Lykke, men saa tænkte han, at hun vel saa det fra sin Himmel.

---

9. Ruth.

Indledning.

I Slutningen af forrige Aarhundrede saa det ilde ud med Kristentroen i mange Lande; allerede længe havde franske Skribenter arbejdet paa at undergrave den, og deres Værk lykkedes dem saa godt, at da den franske Revolusjon brød ud, blev al Gudsdyrkelse afskaffet i Frankrige, om end blot for en kort Tid, og der rejstes Altere for Fornuften. Saadanne Tegn paa Fordærvelsen i Frankrige gav sig rigtignok ikke tilkjende i den Grad i andre Lande; ligevel var dog Ondet temmelig udbredt, især blandt de højere Stænder. De nordiske Lande blev mindst smittede, tildels formedelst deres store Afstand fra Fordærvelsens egentlige Sæde, men fornemmeligen formedelst Folkenes alvorlige Karakter og i Tidernes Løb stærkt grundfæstede Religiøsitet. Af alle de nordiske Folk modstod Nordmændene bedst den onde Tids Indflydelse. Dette gjælder især om Almuesmanden, som først sent og ufuldkomment kom til Kundskab om de Bevægelser, der foregik udenfor Landet. Han havde sin Bibel og Postille, vistnok ikke i saa stort Antal som ønskeligt var, men stort Andet læste han heller ikke, og saaledes undgik han Faren for den Gift, de Skrifter indeholdt, som anrettede saamegen Skade blandt de mere men ikke bedre oplyste. Det var altsaa blot igjennem det mundtlige Ord, den nedarvede Tro og Lære kunde fordærves, men her kom en Omstændighed tilhjælp, hvorom man kan sige, at der er Intet saa ondt, at det jo er godt for Noget. Almuesmanden forstod meget ofte ikke sin Præst, der dansk af Fødsel talte et for den norske Bonde næsten uforstaaeligt Sprog. I meget lange Tider bestod mange Steder den Opbyggelse, Bonden kunde hente af den offentlige Gudstjeneste, alene i det alvorlige Indtryk, man altid modtager i Herrens Hus, samt i Sangen og Bønnen og Sakramenterne, ti af Prædikenen blev han omtrent lige klog, Noget, som vel desværre hænder endnu undertiden med vore norskfødte Præster.

Men disse her anførte Omstændigheder vilde dog ikke i Længden have kunnet hindre, om end Vantroens Indtrængen i Landet, saa dog ikke Religiøsitetens Aftagen, ti ligesaalidt som Ilden kan brænde uden Næring, lige=

saalidt kan Gudsfrygten bevares uden Ordets Læsning og Hørelse. Ialfald var Faren stor for den opvoksende Slægt, og det var vistnok i den belejlige Time, at Herren vakte Hans Nilsen Hauge til at forkynde Ordet mellem vore Fjelde.

Den Bevægelse over det hele Land, Hauges Fremtræden gjorde, vidner om, hvor stor Trangen var til Gudsord, og Følgerne af hans Virken viste, hvor beredt Hjerterne var til at modtage det. Aldrig har en religiøs Bevægelse afstedkommet mindre Uorden, men det hænder ogsaa sjelden, at Bevægelsen afviger saa lidet fra det Bestaaende som i dette Tilfælde. Hauge stod paa Kirkens Grund, og hans Lære var ingen anden end den evangelisk-lutherske Lære, ren og uforfalsket, saaledes som den den Dag idag læres i vore Kirker og Skoler.

Hauges Gjerning bestod egentlig blot i at vække de Sovende og minde dem om deres Børnelærdom. Derfor var de Gamle ligesaa villige til at modtage ham som de Unge, og da der næsten uden Undtagelse i enhver Bygd fandtes en eller flere alvorlige Kristne, som med Iver omfattede hans Virken, var ikke Bevægelsen alene afhængig af hans Nærværelse. Han nedlagde Sæden, og hans Venner plejede den, naar han drog videre, og saaledes kunde det gaa til, at det hele Land eller ialfald en stor Del af Landet gjenlød af hans Ord og Tale i Løbet af nogle faa Maaneder.

Men dette var ikke den eneste Virkning af Hauges Gjerning. Det viste sig her, hvad Historien lærer at have været Tilfældet ved lignende Lejligheder i andre Lande, navnlig i England, at de, der var blevet vakt til religiøst Liv isærdeleshed, ogsaa vaktes til aandeligt Liv ialmindelighed. Efter at deres Forstand var bleven skjærpet ved Granskning i Skriften, begyndte de at tænke over de menneskelige Ting ialmindelighed og først og fremst over Fædrelandets Anliggender, som just paa den Tid begyndte at tildrage sig alle gode Borgeres Opmærksomhed og Deltagelse. Det Baand, som bandt os i saamange hundrede Aar til Danmark, til ubodelig Skade for Land og Folk, begyndte at løsne, og det varede ikke mange Aar, førend det, som vi Alle ved, løstes ganske, idet den danske Konge overdrog Norge som et andet Stykke Løsøre til den svenske Konge. Vi ved ogsaa, hvorledes Folket rejste sig af sin dybe Vanmagt, nægtede den danske Konges Ret til saaledes at raade over det, og ved sine udkaarede Repræsentanter paa Eidsvold erklærede Norge for et frit og selvstændigt Rige, efterat de samme Mænd havde forfattet en Grundlov for Riget og valgt en Konge, som i Forening med Storthinget skulde styre Land og Rige. Vi ved endvidere, hvorledes den ny Stat truedes af store Farer, hvorfra den ved Guds naadige Forsyn frelstes ved en Forening med Sverige, til hvilket Værk Gud brugte som Redskab den svenske Kronprinds, Karl Johan, der siden som Konge rejste sig et uforgjængeligt Minde i Nordmændenes Hjerter. Og nu kommer jeg til det, som jeg egentlig her vilde vise, nemlig den gode Virkning af Hauges Virksomhed ogsaa i politisk Henseende. Da i Tidens Løb flere og flere Bønder udkaaredes til Storthingsmænd, var deriblandt ikke faa af Hauges Venner, og disse udmærkede sig ved Skarpsindighed, Fasthed og Frisind. Det saas, at de nøje havde gransket Grundloven og Landets andre Love, og hvor Folkets Rettigheder truedes af Regjeringen, var de altid i Spidsen for Modstanden. De Gamle er gangne til Hvile, men vi ser den Dag idag Sønnerne træde i deres Fodspor, og vi vil haabe, at Frisind og verdslig Oplysning forenet med sand Gudsfrygt altid vil findes raadende i Norges Storthing.

Endnu er der en tredie Virkning, som lader sig tilsyne af Hans Nilsen Hauges Virksomhed, nemlig den Arbejdsomhed og tænksomme Anvendelse af Tid og Kræfter og Omstændigheder, som udmærkede og endnu udmærker hans Venner. Hauge fortabte sig ikke i religiøse Grublerier; han havde ogsaa Tanke for dette Livs Fordringer, og han havde megen Foretagelsesaand og et sjeldent godt Greb paa at sætte i Værk Ting, der var til Gavn for det Almindelige paa samme Tid som de gavnede den Enkelte. Hvorsomhelst han saa Anledning til et eller andet nyttigt Foretagende, var han altid rede til med Raad og Daad at fremme det; mange af sine Venner satte han i Virksomhed, og Samfunds- og Foreningsaand, uden hvilket intet Stort kan udrettes, har paa en iøjnefaldende Maade udmærket hans Venner. Deres Arbejdsomhed, Flid og Orden har, som disse Dyder altid vil gjøre, givet dem om ikke Velstand saa Uafhængighed, og dette er et stort Gode ikke mindre for Samfundet ialmindelighed end for den Enkelte isærdeleshed. Jeg mener, at den Mand, der skaffer Samfundet gode Borgere, har gjort en fortjenstfuld Gjerning, og det har Hans Nilsen Hauge gjort, idet han ved sin Lære og sit Eksempel fremmede Gudsfrygt, Oplysning og Virksomhed. Derfor skal hans Navn leve velsignet af Alle, der elsker Gud og Fædrelandet!

En af Hauges Venner var Erland Krogstad; meget ældre end ham i Aar, en alvorlig Kristen, og følgelig en i alle Henseender agtværdig Mand, jeg siger følgelig, ti jeg kan ikke tænke mig en alvorlig Kristen anderledes end agtværdig ogsaa som Menneske. Hans Forfædre i mange Led havde udmærket sig ved en gudfrygtig og retskaffen Vandel. De havde derhos altid været tænksomme og virksomme i deres jordiske Gjerning, og Herren havde velsignet denne, saa Krogstadfolket tillige stedse havde været Velstandsfolk.

Store Sorger havde maaske bidraget Sit til, at Erland Krogstad henvendte sine Tanker mere til de himmelske end de jordiske Ting og anvendte mere Tid til Guds Ords Læsning og Bønnen end det var almindeligt selv blandt dem, der i Folkemunde kaldtes „Hellige". Erland holdt regelmæssig Andagt Morgen og Aften med sin Familje og Tjenestetyende, og tilbragte desuden daglig megen Tid med Læsning af Skriften. Kirken forsømte han aldrig, endskjønt han ikke fandt sig opbygget ved Præstens Prædiken, der vel var fri for Tidens falske Lærdomme, men uden de Yttringer af levende Tro, som aldrig undlader at opvarme Tilhørernes Hjerte, saafremt ikke Vantroens eller Ikketroens Is har lagt sig om det.

Jeg sagde, at Erland Krogstad havde haft store Sorger, og med Rette maa vel det kaldes store Sorger at miste tvende Hustruer, — ti han havde to Gange været gift, — og ti af de tolv Børn, disse Hustruer havde født ham, døde unge. Men med kristelig Hengivenhed i Guds Vilje havde han baaret disse Tilskikkelser og velsignet den Haand, der baade gav og tog. Verden hørte ham aldrig klage; han gik sin Vej jevn og rolig, saa det kunde synes for dem, der ikke kjendte ham bedre eller som ikke kjendte, hvilken Kraft til at bære de onde Dage, der ligger i Guds Ord, at han var haard og hjerteløs. Han var tvertimod en kjærlig og øm Ægtefælle og Fader, men han bar ikke sine Følelser til Stue, ja, det kan vel endog hænde, at han med Flid syntes at være ligegyldig ved saadanne Lejligheder, hvor ellers Menneskene udbryder i lydelige Klager. Der var imidlertid een Sorg, som i langt højere Grad satte hans Sindelag paa Prøve end Tabet baade af Hustruer og Børn, og som traf ham saameget mere

uforberedt end han ellers plejede at være som han aldrig havde tænkt sig et saadant Tilfælde muligt; han var desuden en meget alderstegen Mand, og Legemet var ikke længere saa stærkt som før til at give Aanden den nødvendige Understøttelse, ti saalænge vi er i dette Støvets Land, kan Sjælen ikke undgaa at lide under de Stød, dens skrøbelige Hylster modtager.

Det er netop denne sidste Sorg, som vil blive Gjenstand for min Fortælling, der altsaa tager sin Begyndelse i Erland Krogstads sidste Levedage. Han havde, som sagt, været to Gange gift; da hans første Hustru døde, havde han blot en eneste Datter tilbage af ni Børn; denne Datter, der hed Ruth, var 12 Aar gammel ved Moderens Død, og maatte saa ung hun var styre Huset for Faderen; men hun var ualmindelig forstandig og stadig for sin Alder. Fra sin tidligste Barndom vant til Forældrenes alvorlige Væsen og rolige, sindige Tale, var hun selv blevet mere alvorlig og stø end Børn i hendes Alder plejer. Da Faderen et Par Aar efter Moderens Død giftede sig igjen, ophørte vel Ruths Bestilling som Bestyrerske af Faderens Husvæsen, men hun var dog den, som havde mest at gjøre om end ikke mest at sige, ti Stedmoderen var svagelig og laa mere tilsengs end hun var oppe, og da hun døde i Barselseng, blev Ruth atter Husmoder, saa ung hun end var, ja ikke alene Husmoder, men ogsaa Moder, ti paa sin Dødsseng tog Stedmoderen det Løfte af hende, at hun skulde være det vesle Ting, hun efterlod sig, i Moders Sted, om Gud vilde lade det leve.

Samvittighedsfuldt opfyldte Ruth det givne Løfte; den lille Mari trivedes godt ved Søsterens Pleje og vokste op til et ualmindeligt vakkert og elskeligt Barn, men hel forskjellig baade i Sind og Skind fra Søsteren. Ruth var ikke vakker; hun var lyslet og temmelig koparret, men ligevel var der Noget i hendes Væsen, som gjorde hende tækkelig og yndet af dem, der levede sammen med hende. Mari var rigtig, hvad man kalder, en Skjønhed; hun havde et dejligt mørkebrunt Haar, og mørkeblaa Øjne, saa mørke, at de næsten kunde gaa for sorte; derhos havde hun en Ansigtsfarve saa rød og hvid som Melk og Blod. Ingen kunde se dette Barn uden at synes om det, og selv den alvorlige og strenge Erland blev en anden Mand ligeover for dette Barn. Hun fik en ganske anden Opdragelse end Ruth havde faat; denne havde aldrig vidst, hvad det var at have sin egen Vilje, men Mari vilde ganske have gjort, hvad hun vilde, dersom hendes fornuftige Søster ikke havde taget Haand i Hanke med, ti Faderen nænnede aldrig at sige Nej til hende. Men dette er Noget, man ofte ser, at Mænd, som faar Børn paa sine gamle Dage, især dersom de bare faar Et og Moderen dør, blir saa altfor glad i dette ene Barn, at de glemmer alle Regler for Børneopdragelse og forkjæler det i en utilbørlig Grad. Erland forsømte vist ikke at gjøre Mari bekjendt med hendes Gud og Skaber, men det var paa en anden Maade end med Ruth. Det var ikke det Alvor i Tingen; hun maatte vel deltage i Andagtstimerne, men Faderen lukkede Øjne og Øren for Meget og Mangt, som vilde paadraget Ruth alvorlig Tugtelse. Da Mari vokste til, fik hun Lov at omgaaes sine Jævnaldrende, Noget, Ruth aldrig havde vidst af, og det slog ikke fejl, at hun lærte Et og Andet af andre Børn, som slet ikke var efter Erlands Sind. Saaledes havde verdslige Sange været banlyst fra Krogstad; men Mari havde en vakker Stemme og et godt Øre, saa naar hun blot engang havde hørt en Vise, kunde hun den ogsaa, og saaledes gik det til, at der var Ingen, der kunde flere Viser end Mari, Noget, som ofte vakte den alvorlige og strenge Søsters Bekymring og fremkaldte Irettesættelser og Formaninger,

som egentlig Faderen skulde givet; men naar han engang imellem begyndte paa en Formaningstale og Mari med Taarer i Øjnene krøb op paa hans Knæ og begyndte at stryge og kysse hans rynkede og skjæggede Ansigt, da blev han aldeles magtstjaalen. Det var ikke frit for, at Ruth tutrede saa smaat over Faderens Overbærenhed og mente, at han skjæmte ud Barnet, og spaadde endogsaa, at han vilde komme til at angre det, men han hørte ikke paa det Øre; ved slige Leiligheder fik han det travelt og skyndte sig paa Døren. Ruth ristede paa Hovedet; ligevel kunde hun ikke selv modstaa Søsterens Kjærtegn; Børn opdager snart Folks svage Side og de skjønner snart, hvorledes de skal tage dem; de kan gjøre sig saa inderlig sød disse smaa Gudsengle, at det kan smelte det haardeste Hjerte, og er det saa samme Blod, saa er nu dette aldrig saa tyndt, at det jo er tykkere end Vand, som Ordsproget lyder. Det er saaledes ikke at undres over, om Mari tog sig mange og flere Friheder end tjenligt var, og det fejlede ikke, at de Folk i Bygden, som opholdt sig over Erland Krogstads Hellighed, mente, at det var ikke synderlig bevænt med denne, siden han tillod sin Datter at søge Selskab med Bygdens værste Ungdom. Men de gjorde Erland stor Uret; han var ingen Hykler; hans Gudsfrygt var af det rette Slag, men han var et skrøbeligt M e n n e s k e ligevel. Hvad nu det angaar, at Mari søgte slet Selskab, da var han uvidende derom, og tildels ogsaa Ruth. Paa Krogstad kom aldrig nogen af Maris Legekammerater; de havde Skræk for Krogstad og satte aldrig sin Fod der. Erland havde imidlertid en Søster, som bodde paa et lidet Underbrug under Krogstad; hun var meget tidlig blevet Enke efter en Bygdeskrædder, som hun havde ægtet imod Forældrenes Vilje; da Manden døde og efterlod hende med en eneste Søn i stor Armod, fik hun Tilhold hos Broderen paa det nævnte Underbrug. Der havde hun nu levet i mange Aar; hendes Søn, Asmund, var jevngammel med Ruth, og Folk i Bygden parrede dem tidligt sammen; men Aar efter Aar gik og man saa intet Tegn til, at der fandt andet Forhold Sted mellem dem end mellem Slægtninger ialmindelighed. Asmund var bleven oplært til en dygtig Skoleholder af Præsten eller rettere sagt af dennes Søn, der var Kapellan hos Faderen og en meget dygtig Theolog, grundig og fast i den rette Tro, men fuld af Fordom mod de saakaldte „Læsere". Han mente, som man ofte hører præstelærte Folk yttre, at Lægfolk gjorde bedst i at indskrænke sig til Ordets H ø r e l s e, ti de udsætter sig bare for at misforstaa Skriften af Mangel paa Oplysning. Uagtet Asmund ærede og elskede sin Morbroder, der saa at sige havde været ham i Faders Sted og som var den, der havde meddelt ham den første Kristendomskundskab, delte han dog, efter at han havde modtaget Præstesønnens Undervisning, dennes Mening om Lægfolks Udygtighed til at læse Skriften, og dette gav Anledning til Strid mellem ham og Morbroderen, som udartede til megen Bitterhed, paa Grund af den Gamles Paastaaelighed og den Unges Mangel paa Erfaring og Menneskekundskab. Om der nu end ikke bestod noget kjærligere Forhold mellem Asmund og Ruth end mellem Slægtninger, der var opvokset sammen som Sødskende, saa kan man dog skjønne, at Striden mellem Faderen og hendes Sødskendebarn maatte bedrøve hende. Hun søgte vel at mægle det bedste hun kunde, og naar det kom til Stykket, gav hun hverken den Ene eller den Anden noget efter i Bibelkundskab, og hun havde kanske den bedste naturlige Forstand af dem Alle, men det gik her som det gjerne gaar, naar man ukaldet blander sig i Andres Strid — hun fik Skam til Tak. Det var især, efter at Hans Hauge begyndte at vanke der i Egnen og da gjerne havde Tilhold paa Krogstad, at Striden blev bitter mellem de to Mænd, ti

Asmunds Lærer, Kapellanen, var en heftig Modstander af Hauges Virksomhed og lagde denne alle mulige Hindringer iveien, og Asmund var en blind Tilhænger af Kapellanen; men derom var Intet at sige, ti denne Mand fortjente fuldkommen den Tillid, Asmund viste ham, og havde alle Præster været som han, skulde Hauges Optræden have været ufornøden. Hauge begik imidlertid den Fejl at skjære alle Præster over een Kam, og paadrog sig derved med Rette Bebrejdelser for at sætte Splid mellem Præst og Menighed der, hvor ofte Forholdet hidtil havde været godt og burde være det, naar Præsten i alle Maader gjorde sin Pligt. Asmund havde et Par Gange truffet sammen med Hauge paa Krogstad og da yttret sig paa en saadan Maade, at Erland fandt sig saa fornærmet paa sin Gjæsts Vegne, at han forbød Asmund sit Hus.

Asmunds Moder plejede sjelden at komme til Krogstad, og efter denne Hændelse kom hun der slet ikke. Hun var ellers et af disse ulykkelige Mennesker, som altid er misfornøjet, altid ser Livet fra dets værste Side, og som altid synes, de lider Uret og blir ilde medhandlet af sine Medmennesker. Dette er nu ofte en Følge af Sygelighed, som igjen har Indflydelse paa Sindet, og som bør komme i Betragtning, naar man vil bedømme saadanne Menneskers Opførsel; men undertiden træffer man ogsaa paa Mennesker, som synes at være legemlig friske, men som ligevel Ingen kan gjøre tilpas og som er en sand Plage at omgaaes. Oline Krogstadgjerdet var vistnok svagelig af Helse, men hun indbildte sig dog Ondet meget værre end det var; hun klagede bestandigt over Smerter og Pine, men hendes kvidesomme Sind havde nok stor Del deri, og saa var det nu blevet hende til Vane bestandig at klage og klynke. Hun holdt sig dog mest for sig selv, men dette gav hende ogsaa Anledning til Klager over, at hun var saa ene og forladt. Ingen brød sig om hende, mente hun, men saa Nogen til hende, var ikke det heller ret. Broderen kunde hun slet ikke fordrage; hans kristelige Formaninger til at bære sit Kors med Taalmodighed og Hengivenhed i Guds Vilje havde slet ikke den tilsigtede Virkning; de gjorde hende bare arrig. Ruth likte hun lige saa lidt som Broderen, uagtet Ruth med sin sædvanlige Samvittighedsfuldhed søgte at gjøre Fasteren alt det Gode, hun formaadde; men jo mere man steller med slige Mennesker, des lejere blir de. Det klogeste er at lade som man ikke ser dem.

Asmund var hende heller ikke tilpas; han var ikke omhyggelig nok for hende syntes hun; men Sagen var, at saa ofte han vilde vise hende nogen Opmærksomhed, bad hun ham at lade hende være ifred. Ligevel holdt hun meget af Sønnen og havde store Tanker om hans Lærdom, som hun mente kunde maale sig med Kapellanens. Det eneste Menneske Oline gjerne saa om sig og kunde hygge sig til, var Broderdatteren, Mari, og det af den, som det kunde synes, besynderlige Grund, at Mari slet ikke brød sig om Fasterens Klynken og Klagen, men sang og lo som om Intet var, og gjorde hende derhos alt det Bryderi, som forkjælede Børn kan gjøre. Mari begyndte tidligt at hygge sig til Fasteren af den simple Grund, at hun hos hende fik sin Vilje frem i Alt, hvad hun fandt paa, hvilket ikke gik saa ganske glat hjemme, endskjønt Tvangen heller ikke der var stor. En anden Grund, som trak Mari til Krogstadgjerdet, var, at dette laa i en temmelig tætbebygget Grænd, og hvor hun fandt en hel Del Legekammerater. Saaledes gik det til, at Mari tit og jevnt var i Besøg hos Fasteren, og endskjønt Faderen savnede hende meget, og Ruth syntes at mærke, hun lærte flere og flere Unoder hvergang hun var der, nænnede dog Ingen at forbyde disse Besøg, da de syntes at volde begge Parter, især Fasterens

Fornøjelse. Ruth bad vel Asmund at se efter Jentungen, men han var sjelden hjemme, og han vilde faat nok at gjøre, om han skulde passet Mari, saa vilter og selvraadig som hun var.

Den Sommer, hun gik for Præsten, var hun den meste Tid paa Gjerdet under Paaskud af, at Asmund skulde hjælpe hende med Lekserne, som dog sjelden hændte, baade fordi Asmund ikke ofte var hjemme og fordi hun ikke trængte til nogen Hjælp, da hun var flink nok i Bogen, skjønt hun ikke anvendte megen Tid paa den og endnu mindre Tanker, men hun havde let for at lære og glemte ikke snart, hvad hun havde lært; hun stod sig saaledes godt hos Gamlepræsten, som det Aar selv forberedte Ungdommen til Konfirmasjon, ja, hun var hans særdeles Yndling, og det var ikke at undres over, ti Alle maatte like den vakre og tækkelige Pige, som ikke havde Anledning til at opdage hendes mange Fejl og Unoder; disse kommer gjerne for Dagen ved en nærmere Omgang. Dersom Menneskerne altid saa hverandre i Hverdagslivets Lys, skulde dette vel forbitre mangen Glæde for dem, men paa den anden Side skulde det ogsaa forhindre megen Ulykke. Hvormange ulykkelige Ægteskaber skulde ikke forhindres, dersom man havde Anledning til at lære hverandre rigtig at kjende inden Baandet knyttes! Altfor ofte ser man kun hverandres Yderside før Brylluppet. Der er et gammelt Ordsprog, som lyder saaledes: „Utta blank, inna krank," og det indeholder ofte en sørgelig Sandhed. Man vil nødig tro, at det vakre Skind er Hylster til et letsindigt, kanske endog ondt Sind. Mari Krogstad var den veneste Jente i Bygden, saa paastod Gutterne, der alt længe havde lagt Mærke til hende, og allerede betragtede hende som voksen Jente, skjønt hun ikke var konfirmeret endda, men hun var stor for sin Alder. Om hun ogsaa var god og snil, det spurte Ingen om, og det havde vel ogsaa været vanskeligt at sige, hvad hun var. Hvad der var vist, det var, at hun var et forkjælet Barn, og det beror ofte ganske paa Omstændighederne, hvad et saadant Barn skal blive til.

Hendes hyppige Ophold paa Krogstadgjerdet var ingen heldig „Omstændighed," thi man kan vel indse, at Faster Oliv ikke var skikket til at lede paa ret Vei et saadant Barn som Mari. Hermed vil jeg ikke sige, at Oliv var en mindre skikkelig Person; hun havde vist aldrig selv begaat nogen slet Handling og vilde vist aldrig have tilladt Mari at gjøre Noget, som hun ansaa for urigtigt; men Sagen var, at hun vidste ikke stor Besked om, hvad Mari foretog sig, naar denne var i Besøg hos hende, ti hun tilbragte megen Tid i Nabogaardene og kom ofte først hjem, naar Fasteren havde lagt sig. Denne smaatutrede vel derover, men mere fordi hun blev forstyrret i sin Ro end fordi hun fandt det imod god Orden, at den unge Pige løb om paa egen Haand sent om Aftenen. Det kan vel synes besynderligt, at Erland Krogstad ikke holdt bedre Øje med Mari, især i et for hendes hele Fremtid saa vigtigt Tidspunkt som Forberedelsen til Konfirmasjon, men Vanen udøver en stor Indflydelse selv paa de bedste og fornuftigste Mennesker, og Erland var nu engang vant til, at Mari Aar efter Aar jevnligt opholdt sig hos Fasteren, og det faldt ham aldrig ind, at hun der var udsat for nogensomhelst Fare. Desuden var hans Tanker netop i denne Tid mere end nogensinde optaget af gudelige Betragtninger, da Hauge just da drev paa sit Ophyggelsesværk der i Egnen, og naar Aanden alvorligt sysselsætter sig med de Ting, der hører Guds Rige til, forsvinder ligesom Jordlivet med dets Bekymringer. Af Ruth kunde man ventet, at hun nøjere agtede paa sin unge Søsters Opførsel, men ogsaa hendes Tanker ligesom alle alvorlige Kristnes var meget optagne af Hauges Virksomhed, og ogsaa hun

lod sig forlede til Ligegyldighed af Vanen, og følte hun end nu og da nogen Ængstelighed med Hensyn til Søsteren, beroligede hun sig med den Tanke, at hendes Fader, som hun var vant til at se op til som den, der bedst skjønnede, hvad der var til Gavn for hans Børn, lod Alt gaa i sin gamle Tur.

Siden jeg nu taler om Ruth, vil jeg, inden jeg begynder paa min Fortælling, gjøre Læseren bekjendt med, at hun havde en Frier, og det af et ganske besynderligt Slags. Paa Nabogaarden bodde der en forhenværende Officer, Kaptejn Holst. Han havde staat ved Garden og havde engang været meget yndet ved Hoffet, da han var en vakker og beleven Mand, hvilket hører til for at gjøre Lykke paa saadanne Steder. Han var blevet gift med en Dame mere fornem og rig end dydig. Ægteskabet blev som man kunde vente under saadanne Omstændigheder ikke lykkeligt; de førte Begge et udsvævende og ryggesløst Liv, og da Konens Penge var ødelagt, behandlede Manden hende saa slet, at hun forlangte Skilsmisse; denne kom istand, og kort efter fik Holst Afsked fra Krigstjenesten formedelst nogle Uordener, han havde begaat og som var for grove, til at der kunde sees gjennem Fingre med dem. Med sin 12 Aar gamle Søn begav han sig da tilbage til Norge og tog Tilhold hos sin gamle Moder, der bodde paa en Gaard, som længe havde været i Familjen. Moderen døde meget snart, man trodde af Sorg over Sønnen, og denne overtog nu Gaarden, som han dog aldeles forsømte, da han gav sig til at drikke i en saadan Grad, at han næsten aldrig var ædru. Sønnen, Frederik, hvis Opdragelse og Undervisning allerede i Kjøbenhavn var blevet aldeles forsømt, vokste op i den tykkeste Uvidenhed og slap med Nød og neppe frem til Konfirmasjon. Han havde desuden en meget indskrænket Forstand og blev haardt behandlet af Faderen. Det var altsaa intet Under, at han blev en fuldkommen Tomsing, som Alle gjorde Nar af, undtagen Ruth Krogstad, der syntes Synd i ham og tog ham i Forsvar mod dem, der vilde gjøre ham Fortræd. Dette vandt hende Tomsingens Kjærlighed, som dog ikke gjorde hende andet Bryderi end at den paadrog hende Spottegloser og Drillerier af hendes Jevnaldrende, ti selv gav aldrig Gutten sine Følelser Luft i Ord. Han kom ofte til Krogstad, Aar efter Aar kom han der, men gjorde aldrig Andet end staa eller sidde og glo paa Ruth til de Tilstedeværendes store Moro. Man hørte ham aldrig sige Andet end „Goddag," og „Farvel," og undertiden „Godt Vejr idag". Til Slutning blev baade Ruth og de Andre saa vant til ham, at de knapt mærkede, at han var tilstede. Undertiden kunde det hænde, naar Ruth havde det travelt med et eller andet Arbejde, at hun bad Frederik hjælpe sig, og Ingen var lykkeligere end han ved saadanne Leiligheder, skjønt Nytten, han gjorde, ikke var stor, da han var klodset i Alt, hvad han foretog sig, men god Vilje havde han. Han vedblev at være en barnagtig Gut i sin Opførsel længe efter at han var et voksent Menneske, men Ondt var der ikke i ham, og for Ruth havde han gjerne gaat igjennem Ild og Vand.

Faderen var ikke uvidende om Frederiks Tilbøielighed for Ruth Krogstad, og skjønt han ikke kjendte hende personligt, ti der fandt intet Samkvem Sted mellem Naboerne, som man vel kan tænke sig, da den bandende, gudsbespottende Drukkenboldt naturligvis var den gudfrygtige og ædruelige Erland en Gru, saa havde han dog hørt nok om Pigen til at skjønne, at det bedste, der kunde times hans Søn, var at faa hende til Kone. Han mente, at den Ære at faa en Kaptejns Søn og en værdifuld om end forsømt Gaard ovenikjøbet, maatte opveje Frierens Mangler; men Erland Krogstad vilde før set sin Datter paa Ligbaaren end under samme Tag som den ryggesløse Kaptejn Holst, og Ruth

selv var ligesaa uvillig til at høre paa det Øre. Gamlepræsten, som gjerne vilde tjene begge Parter ligesom han gjerne vilde tjene alle Mennesker, talte til Erland og Ruth om Sagen, som han slet ikke fandt saa urimelig; Ruth vilde jo gjøre en god Gjerning, og desuden syntes han det at blive Eier af Hov, saa hed Kaptejn Holst's Gaard, vel var nogen Opofrelse værd; men han kunde ikke bringe hverken Fader eller Datter til at dele sin Mening, til Kaptejnens store Harme; han drak den Dag i sin Harme en Pot mere end sædvanligt og bandede baade „Bondepakket" og Præsten og Sønnen, „det Fæ," „den Bytting," som han umulig kunde være Fader til, forsikrede han. Frederik var saa vant til Faderens Skjeldsord og Banden, at de ingen Virkning gjorde paa ham, og Anledningen den Dag vilde han ikke have begrebet, om den var bleven ham forklaret. At tage til Ægte havde han kun en dunkel Forestilling om, hvad var, og aldrig var det faldt ham ind, at han skulde gifte sig, og allermindst med Ruth Krogstad, som i hans Øjne var et overjordisk Væsen. Frederik vedblev derfor sine tause Besøg paa Krogstad, uvidende om, at Noget var passeret, som kunde gjøre disse endnu mindre behagelige for Beboerne end før, og disse havde ikke Hjerte til at bedrøve det stakkels Menneske ved at vise sig anderledes mod ham end de plejede, og saaledes gik Sagen sin gamle Gang Aar efter Aar.

I.

Det var om Høsten, en 14 Dages Tid før Konfirmasjonen, at Ruth og Mari en Dag befandt sig i Melkekamret; den Første holdt paa at kjerne, den Anden sad og saa til med Forklaringen i Haanden, trallende paa en Danse-melodi. Ruth havde flere Gange tysset paa hende, og hver Gang begyndte hun at læse, men det var klart, Tankerne ikke var i Bogen, ti hun havde ikke læst mange Linjer, førend hun atter begyndte at tralle. „Saa hold dog op med denne Trallingen din," sagde tilsidst Ruth skarpt. „End om Far hører det?" „End da!" svarede Mari og lo. „En maa da vel faa Lov at synge; Du saa gjerne, jeg var stum ligesom han Frederik, Frieren din." „En kan vel synge, uden at det netop skal være Danser. Saa syntes jeg nu ogsaa, Du i denne Tid skulde tænke paa Andet end Fjas; der sidder Du med Guds Ord i Haanden; det er rigtig til Forargelse, Mari, jeg kan ikke sige Andet." „Naar jeg er glad, saa maa jeg synge, det er da intet Ondt deri, ved jeg." „Synge og synge er To, Mari. Ikke heller skjønner jeg, hvor du lærer alle disse Viserne dine og Danserne." Mari lo og begyndte at tralle en Springdans. „Nu igjen; nej, retnu blir jeg sint, Mari; Du ender ikke, før Far hører det; han er ikke langt unna". „Ja, ja, faar jeg ikke synge herhjemme, saa gaar jeg til a Fasyst; hun siger intet om det, hun". „Nej, vær nu snil, Mari; læs nu, Du skal jo til Præsten imorgen." „Aa, jeg kan det før; jeg faar bare Ros hos Præsten; det er bare Du, som støt griner paa mig." „Det er stygt af dig at snakke saa, Mari", sagde Ruth og fik Taarer i Øjnene. „Nej, graater Du, Ruth, da er det Du, som er styg; Du ved jeg ikke taaler at se det", og som hun talede saa sprang hun hen til Søsteren, tog hende om Livet, ludede Hovedet til hendes Skulder og brast i Graad. Det varede en god Stund, førend Ruth fik stillet hende tilfreds; hun klappede hende, tørrede hendes Øine og behandlede hende ganske som man behandler smaa Børn, til hun begyndte at smile. „Jamen nu skal Du være snil, Mari mi, og ikke synge mere disse fæle Dansene dine — lover Du mig det?" „Ja" svarede Mari, „men jeg ved da ikke af det, førend jeg alt har begyndt. Mon det da er nogen Synd? Præsten og Asmund siger

Nej." „Lad saa være, at det ikke er Synd, saa ved jeg da, at det er Synd at give Forargelse." „Forarger det da Dig, Ruth?" „Like det, gjør jeg ikke, det er vist" svarede denne; „men Du vilde gjøre Far saare bedrøvet, om han hørte det, og det er da Noget, Du ved ligesaa godt som jeg." „Det er da underligt, at han skal have saameget imod Dans og Musik; Kong David, Manden efter Guds Hjerte, spillede og sang da hele Dagen." „Ja men det var ikke Danser." „Aa jamen tror jeg han spillede en Slaat med, ialfald var han da glad i Dans." „Tal ikke saa letsindigt, Mari", sagde Søsteren alvorligt; „jeg blir ganske angst og bange, naar jeg hører Dig tale saaledes, Mari, og det i denne Tid."

Som Søstrene saaledes talte sammen, kom Faderen ind. Ruth vedblev at kjerne; Mari gav sig flittigt til at læse. Erland Krogstad havde et meget ærværdigt Udseende; det hvide Haar og Skjæg hang ham ned over Skuldre og Bryst; han var meget alvorlig, men med et mildt Udtryk i Øjet. „Se, er I her, Barna mine," sagde han. „Du læser flittigt, ser jeg, Gulde mit", vedblev han, henvendt til Mari. „Ja, det er ret; forfremmes i Guds Ord; de er gode at finde baade i onde og gode Dage. Jeg talte med Præsten igaar; han er vel fornøjet med Dig; kanske Du kommer til at staa øverst paa Kirkegulvet, men om saa sker, saa vogt Dig for Hovmodsdjevelen. Hvo sig selv fornedrer, skal ophøjes, hedder det hos Matthæus, og vær ydmyg af Hjertet — saa skal I finde Hvile for Eders Sjæle." Medens han talede saaledes, strøg han med synligt Velbehag Maris Haar og saa paa hende med inderlig Kjærlighed. Ruth skottede hen til dem, og Taarer listede sig frem i hendes Øjne; det var ligesom bange Anelser opstod i hendes Sjæl ved Tanken om Fremtiden; hun var ikke tryg for Mari, og om Noget kom hende til, hvorledes skulde hendes gamle Fader bære det?

„Hans Nilsen, den Herrens Udvalgte, vil holde en Opbyggelse her ikvæld", sagde Erland, henvendt til Ruth. „Gjør Nystuen ryddig, Barne mit." Idet han gik, vendte han sig i Døren og sagde: „Jeg hørte Nogen synge nylig, og det var ikke nogen gudelig Sang; det var vist Guri, den taabelige Pige. Advar hende, at hun ikke giver Forargelse, ti ve den, fra hvem Forargelsen kommer."

Da Faderen var gaat, saa Søstrene paa hverandre uden at sige Noget. Derpaa tog de atter fat paa sit Arbejde; det varede dog ikke længe, førend Mari lukkede Bogen og blev siddende og stirre fremfor sig. Medet for hun op ligesom af en Drøm og sagde: „Ved Du, at han Bjørn Reiten er kommet igjen, Ruth?"

„Bjørn Reiten!" brast Ruth ud. „Hvad vil den Skøjeren her?"

Den Person, som Ruth gav et saa pent Lov, var en Husmandsgut fra den Grænd, som jeg har fortalt laa i Nærheden af Krogstadgjerdet, og havde været en af de Legekammerater, hvis Selskab Mari søgte der. Det var en rask Gut, men fuld af Spilopper i sin Opvækst, og han havde intet godt Ord blandt Folk for Ærlighed; Aaret efter at han var konfirmeret, opstod der endog Mistanke mod ham som delagtig i et Indbrudstyveri, og man vilde netop til at anstille Undersøgelser, da han medet forsvandt fra Bygden, og Ingen vidste at sige, hvor det var blevet af ham, indtil En, der et Par Aar senere havde været i Byen, kunde ved Hjemkomsten fortælle, at han havde truffet Bjørn Reiten i Soldatermundering, men at han ikke vilde kjendes ved ham.

Uagtet Bjørn og Mari ikke var andet end Børn, da de omgikkes, snakkede dog deres Legekammerater om det paa en Maade, som ikke huede Ruth, da hun

tilfældigvis kom til Kundskab derom ved nogle Ord af en Tiggerkjærring, og hun var meget glad over, at Gutten kom bort. Hun blev derfor ganske ildt ved, da hun nu erfarede, at han var kommet tilbage til Bygden.

Mari blev blussende rød ved Søsterens Udraab, og det varede lidt, førend hun svarede: „Er han Bjørn en Skøjer? Ja, det ved jeg ikke noget om.“ „Nej, Du var jo bare Barn dengang; men bedst er det ikke at se til den Kanten, hvor han Bjørn gaar, ti han har et ondt Rygte.“ „Onde Mennesker siger saameget; det er ikke værd at tro det Altsammen.“ „Men Folk havde vel Syn for Sagen med han Bjørn Reiten; men det kan jo være det samme for os, vi har jo Intet med ham at skaffe.“ Mari slog Ojnene ned og pillede paa Bogen sin. Om lidt sagde hun: „Bjørn var altid snil mod mig, naar vi traf sammen paa Leker i Ringdalsgrænden; naar vi var ude og plukkede Bær, vidste han altid at finde de bedste Steder til mig. Engang vadede vi ud i Elven, og Strømmen holdt paa og rev mig med sig, da han Bjørn fik i mig og frelste mig. Mindes Du det pene Ekornet, jeg engang havde? Det fik jeg af Bjørn, som havde gjort det tamt.“ Medens hun talte saaledes, stod Ruth hele Tiden og betragtede hende opmærksomt. Da Mari tiede, sagde hun: „Ja, det kan nu være bra nok Altsammen, men derfor kan vel Bjørn ligegodt være en Person, som det ikke er værd at have Noget med. Han var jo blevet Soldat, sagde de; hvad vil han da nu her?“ „Han er permitteret — og han skal blive Underofficer“, lagde Mari hastigt til. „Hvor ved Du alt Dette, Mari?“ spurte Søsteren. „Jeg traf ham paa en Moro Førkvælden.“ „Paa en Moro!“ siger Du“ og Ruth slap Kjernen, og gik hen og satte sig paa Bænken ved Siden af Mari. „Kjære vakre vene, Mari mi, Du gjør mig ret saa harm; det er da ikke Skik og Brug, at Jenter i din Alder, allermindst naar de gaar for Præsten, gaar paa nogen Moro. Hvad tog Du Dig da for paa den Moroen?“ „Jeg saa paa.“ „Mari mi, fortæl mig som det er; jeg er ræd, Du gjorde det, som værre er.“ Mari kastede sig grædende om Søsterens Hals. „Vorherre bevare os, hvad er dette?“ Hun gjorde sig lempeligt løs fra Mari, gik hen og lukkede Døren, kom saa tilbage og satte sig hos hende igjen. „Fortæl mig nu Alt, som hændte Førkvælden, Mari“, sagde hun og hun skalv i Maalet. „Jeg gik hen for at se paa Moroen“, begyndte Mari, „med et Par Jenter, som kom indom Faster og bad mig være med. Jeg vilde ikke i Begyndelsen, men saa sagde Faster, at jeg maatte gaa, det var da intet Ondt i det. Da det led paa, kom der ind en byklædt Kar med Skjæg om Munden, som Ingen af os kjendte; det var en svært pen Kar og slig en Danser! Saa kom han om lidt hen til mig og spurte, om jeg ikke kjendte ham igjen, og nu kjendte jeg paa Maalet, at det var han Bjørn Reiten. Han spurte mig, om jeg havde glemt ham og om meget Andet, som jeg ikke mindes. Da saa Spillemanden stemte op en Springdans, tog han mig ved Haanden og vilde, jeg skulde danse med ham, men jeg stred imod, det bedste jeg kunde, men han trak mig med sig, og saa bar det ivejen, og han svingede mig slig, at jeg blev ganske hodetullen. Og da Dansen var slut, blev han ved at snakke med mig, og nu fortalte han, at han var Tollerist, og skulde snart blive Konstabel. Da saa Dansen begyndte igjen, trak han mig atter med sig, og saa gik det tre Gange, og saa fulgte han mig hjemover til Gjerdet og pratede hele Tiden, men det gik rundt for mig efter Dansen, saa jeg ikke sansede det Halve af, hvad han sagde.“ Ruth rystede paa Hovedet ved Maris Fortælling. „End om Far vor faar høre dette“, sagde hun, „jeg ved ikke, hvorledes det vilde gaa — og Præsten med; Du blev gjerne vist tilbage, og

for en Skam! Nu skal Du ikke gaa til Faster Oliv paalænge, slet ikke, førend Konfirmasjonen er forbi." „Men Faster vil sende Bud efter mig, Ruth." „Lad det blive min Sag, jeg skal nok snakke med Faster. Men tænk nu ikke mere paa Førkvælden; indbild Dig, at det er en Drom, og vi vil bede Gud tilgive Dig din Synd." „Synd — siger Du, Ruth, men er det da virkelig en Synd at more sig i al Uskyldighed?" „Maa det ikke være en Synd at overgive sig til slig kjødelig Lystighed paa en Tid, da Sindet skulde ganske være optaget af Tankerne paa det vigtige Skridt, Du nu snart skal gjøre. Nu i denne Tid, da Guds Ord mere end ellers skulde være din daglige Underholdning, at give letsindig Tale Indpas og at deltage i Dans — og Du spørger om det er Synd. Mari, Mari, Du skulde vide bedre end som saa, Du, som fra din tidligste Barndom dagligt har hørt Guds Ord og kjender baade Loven og Evangeliet, saa Du ikke skal kunne undskylde Dig med Uvidenhed om, hvad Du bør tro og gjøre." Mari syntes under denne Søsterens Tale at være dybt bevæget, Taarerne trillede stille ned over hendes Kinder, og Ruth ansaa dette som et godt Tegn og haabede hun vilde komme til Eftertanke.

II.

Hans Nilsen indfandt sig allerede ved Middagstider. Det var en bredskuldret, kraftig Mand med høj Pande og lyst Aasyn; et kjærligt Sindelag lyste ud af hans blaa Øine. Gamle Erland havde meget at tale med ham om; det var ikke alene religiøse Materier, som blev omhandlet. Han maatte følge Erland ud paa Jorderne og sige sin Mening om de Forbedringer, der var gjort, siden han sidst var der. Især skulde han gaa tilhaande med Raad om Bygningen af en Kværndam. Hans Nilsen havde et mærkværdigt godt Greb paa Alt, hvad der hørte til det praktiske Liv. Det var ligesom han med et Øjekast kunde se, hvad der burde og kunde gjøres.

„Aa, at Du kunde være her bestandig, Hans Nilsen", sagde Erland, da de var paa Hjemvejen. „Det er ligesom der kommer nyt Liv i mig, naar jeg snakker med Dig. Jeg begynder ellers at blive træt nu; jeg sidder heller inde og læser end ser til Gaardsstellet."

„Du faar se Dig om efter en flink Maag, Erland", sagde Hans Nilsen. „Det er paalide, at Ruth gifter sig nu; hun er for god til Atgløme."

„Ja, det faar nu blive dermed som Gud vil", mente Erland. „Jeg kjender ret Ingen, som kunde passe for Ruth. Der vokser ingen Boaz paa Kvist."

„End Din Søstersøn, Asmund?"

„Jeg tænker, hun Ruth Krogstad kunde faa et bedre Gifte."

„Det er forfængelige Tanker, Erland. Har ikke Herren velsignet Dig med saameget Gods, at Du ikke behøver at spørge derom, naar Manden ellers er brav?"

„Kanske jeg engang tænkte saa; men Ruth har andre Meninger om det ene Fornødne end Asmund, som er blevet et Ekko af Kapellanen."

„Det giver sig nok med Aarene. Endskjønt Kapellanen ikke er mig god, maa jeg sige, at jeg har Agtelse for ham. Han søger Sandheden og mener det vel."

De var nu kommet hjem, og der blev ikke mere talt om den Sag dengang.

Da det led mod Aftenen, indfandt mange Folk sig paa Krogstad for at overvære Opbyggelsen. Enkelte, som var kjendt i Huset, kom ind og hilste paa Hans Nilsen.

Endelig var den fastsatte Tid kommet, og Erland gik selv ud og bad Folket komme ind i Nystuen; men der var mange Flere end som kunde faa Plads der, saa at en stor Del maatte staa ude i Gangen og udenfor Vinduerne, som blev lukkede op.

Hans Nilsen begyndte med at istemme Salmen: „Jeg arme Synder træde maa", af Kingos Salmebog; derpaa bad han i en kort, men kraftig Bøn Gud om den Helligaands Meddelelse, saa Ordet kunde vinde Indgang i Hjerterne og bære Frugt i sand Gudsfrygt og et gudeligt Liv og Levnet. Derefter oplæste han 13de Kapitel af Lukas Evangelium, om den snevre Port og den trange Vej, som fører til Livet, og om hvor Faa, de er, som vandrer den. Siden udlagde han disse Frelserens Ord i et ildfuldt Foredrag paa sit djærve og for sine Tilhørere letfattelige Bondemaal, der mægtigen greb en stor Del af dem, og Ingen mere end Mari Krogstad, der brast ud i voldsom Graad. — Man sang atter en Salme af Kingo: „O, Jesu for din Pine", hvorpaa Prædikanten bad en Bøn om, at det Ord, som han i et skrøbeligt Kar havde vovet at frembære, maatte som et levende Ord ikke vende tomt tilbage, men efter Herrens Forjættelse være som Regnet og Sneen, der frugtbargjør. Man sluttede med Salmen: „Gud, Helligaand i Tro os lær."

Just som de sidste Strofer blev sunget, opstod der nogen Forstyrrelse ude i Gangen; et Par Mænd trængte sig frem; det var Kapellanen og Asmund. Den Første blev ved at bane sig Vej hen til det Sted, hvor Hans Nilsen stod, medens Asmund blev tilbage udenfor. „Det er nu tredie Gang, jeg griber Dig, Hans Nilsen, i en Lovovertrædelse", begyndte Kapellanen med høj Røst og med vredt Aasyn. „Jeg har advaret Dig to Gange; jeg siger Dig nu, at jeg til vor høje Øvrighed vil indmelde Dit gjenstridige Forhold."

Der opstod en temmelig lydelig Knurren i Forsamlingen, men Hans Nilsen svarede sagtmodigt, idet han vinkede med Haanden, ligesom for at advare de Urolige: „Jeg er mig intet Ondt bevidst, Hr. Pastor." „Er det da ikke af det Onde at sætte sig op mod Landets Love?" spurte Præsten i samme Tone.

„Guds Love staar over Menneskernes Love", svarede Hans Nilsen. „Vi skal adlyde Gud mere end Menneskerne", staar der skrevet."

„Men der staar ogsaa skrevet, at Øvrighed er af Gud", indvendte Præsten, „og at det bør os ubetinget at adlyde dens Bud, saameget mere som den maa antages at skjønne bedst, hvad der i dette Tilfælde tjener Lægfolket til Gode."

„Det er ikke saa sikkert, at den skjønner dette netop i dette Tilfælde; ti det synes mig, at den gaar udenfor sin Myndighed, naar den vil forbyde Nogen at forkynde Guds Ord rent og purt for dem, der vil høre det."

„Jeg tror, Du der taler om Noget, Du ikke forstaar, Hans Nilsen", sagde Præsten strengt. „Det Ord, Du forkynder, kan vel ikke være saa særdeles rent, naar det bærer saadanne Frugter, som vi desværre ser altfor mange af. Det er jo ikke ualmindeligt, at Folk blir vankelmodige og tager sig selv af Dage ved at høre Dig."

„Dersom Præsten sigter til, at en stakkels Kone skal have begaat en saadan gruelig Gjerning, da kan jeg derom sige, at hun aldrig har været tilstede ved mine Opbyggelser, og selv om saa var, saa kan den, som i megen Ringhed og Skrøbelighed vover at forkynde Guds hellige Ord for sine Medforløste, ikke være ansvarlig for, at dette opfattes galt."

„Guds Ord er i Lægfolks Mund som et tveægget Sværd i et Barns Haand. Kun den retteligen Oplyste kan fortolke det."

„Guds Ord", mente Hans Nilsen, „efter vor egen Børnelærdom er dog vel klart og grejt i Alt, hvad angaar vor Salighedssag, det for alle Syndere ene Fornødne, og videre er jeg ikke gaat i min Bibelfortolkning. I min Opbyggelse indskjærper jeg bare vor Børnelærdom og formaner den sikre Synder til Bod og Omvendelse og hellig Vandring i nyt Levnet."

„Det samme sker i vore Kirker af de til Guds Ords Forkyndelse Indviede. „Ikke Mange vorde Lærere", siger Paulus."

„Vist og sandt, Hr. Pastor, men den samme Apostel siger ogsaa, at vi, som er døbte ved den Helligaands Daab, skal være et Folk af Præster, en udvalgt Slægt, ja, og nidkjære til at forkynde Hans Dyder, som kaldte os fra Mørket til sit forunderlige Lys. Det er i disse Apostelens Ord, jeg har fundet Opfordring til at gjøre, hvad jeg gjør. Jeg har trod, at han derved ikke alene vilde vise, hvor stort og herligt det er at være sande Kristne, men ogsaa at vi skulde tale om denne store Naade til vore Medmennesker, saa de ogsaa kunde komme til den samme Naadens Brønd og lægge af Ondskabens Synd."

„Du har neppe forstaat Apostelen rigtigt, Hans Nilsen. Han mener, at medens det hos det gamle Pagtens Folk kun var Leviterne, som skulde blive Præster, saa skulde i den ny Pagts Husholdning Adgangen dertil staa aaben for alle Samfundsklasser, vel at mærke, naar den, som vilde indtræde i det hellige Embede, vilde studere og tage den lovbefalede Eksamen og lade sig indvie."

„Pastorens Fortolkning", indvendte Hans Nilsen, „er nok for snæver. Det er vel ikke alene aabnet Frihed for dem til at forkynde Ordet, som føler Kald til at gaa ad de Veje, som dels god Orden, dels Kirken for sin egen Skyld har bestemt. Alle, som kalder sig med Pagtens-Folkets Hædersnavn „Kristne", efter Ham, den Guds Enbaarne, og som hjerteligen beder Ham om den Helligaand til dette vort Kristenembede, vil Han skjænke den, saa at de virkelig kan prædike for hverandre og, som Apostelen siger, tiltale hverandre med „Salmer og aandelige Viser."

„Det maatte da blive hver i sin Kreds og Familje i det højeste, men visselig ikke ved Omvandring, ti da behøvedes jo ingen ordineret Lærerstand."

„De ordinerede Lærere er de stadige Vogtere paa Zions Mure; de forvalter jo ogsaa de hellige Sakramenter; men til gjensidig Opbyggelse maa det vel staa Enhver frit for at bidrage sin Skjærv, alt efter det Kald han dertil har faat af Herren."

„Kald og atter Kald!" afbrød ham Præsten hidsigt. „Dette gaar jo i en Ring. Jeg er ikke kommet her for at disputere med Dig, Hans Nilsen. Dertil anser jeg mig for god; jeg er blot kommet for at advare Dig for sidste Gang mod dette Uvæsen, Du driver, og jeg siger Dig, at findes Du her i Præstegjeldet om 24 Timer, lader jeg Dig sætte fast."

Der havde den hele Tid hersket en Dødsstilhed i Forsamlingen. Ved Præstens sidste Ord udbrød atter en lydelig Knurren. Præsten saa sig om med streng Mine, men Hans Nilsen vinkede med Haanden, og det blev igjen stille. Præsten henvendte sig nu til Erland, som stod tæt ved Hans Nilsen. „Det gjør mig meget ondt", begyndte han, „at en af vor Menigheds ældste og hæderligste Medlemmer rækker Haanden til Undergravelsen af vor hellige Kirke."

„Er det mig, Præsten mener", sagde Erland alvorligt, „og det er det vel,

siden De ser saa vist paa mig, da maa jeg rent ud bekjende, at jeg ikke forstaar Præstens Tale."

„Da er det vel ikke vanskeligt at forstaa. Naar Enhver vil gjøre sit Hus til en Kirke, saa maa vel dette lede til vor hellige Kirkes Fald. Om Du, Erland, foretrækker, at høre Ordet prædiket af Hans Nilsen eller hvilkensomhelst anden Lægmand fremfor af min Fader eller mig, saa faar det blive din Sag, jeg mener nemlig prædiket for Dig og din Familje og dit Husthende; men at Du gjør dit Hus til et Bedehus for den hele Bygd, det finder jeg uværdigt for en Mand som Dig."

„Jeg mener", tog Erland skarpt til Orde, „at jeg gjør med mit Hus, hvad jeg vil, og naar mine Sambygdinger vil tækkes med det, er de velkommen. Og hvad nu det angaar, at jeg foretrækker at høre en Lægmand for de af Kongen indsatte Præster, da maa det som Præsten siger blive min Sag; jeg skylder Ingen Regnskab for det. Men ellers maa jeg spørge, om Præsten paa nogen Kirkedag har savnet mig paa min Plads i Kirken. Jeg er en gammel Mand, og jeg har aldrig forsømt Herrens Hus; jeg var der førend Kapellanen blev født, og jeg skal findes der, saalænge mine Kræfter tillader mig at komme der. Og saa mener jeg at burde være fri for at fornærmes i mine Gjæsters Person i mit eget Hus, og jeg vil nok høre, om det er med Deres Faders Vilje, at De farer saaledes frem."

„Jeg er en indviet Ordets Tjener og handler i Kraft af mit hellige Embede", sagde Præsten, idet han fjernede sig.

Man gjorde Plads for ham, saa godt det lod sig gjøre. Erland fulgte efter ham, og Stuen rømmedes lidt efter lidt, saa til Slutning bare Hans Nilsen og Ruth blev tilbage. Han gik hen til hende og sagde: „Du har hørt, Ruth, hvad der er blevet talt. Jeg drager bort endnu i Aften. Jeg vilde talt med Mari, men jeg ser, hun er borte. Jeg er bedrøvet for hende — jeg lagde Mærke til hende under Opbyggelsen. Hun var anderledes end hun plejer. Det er ikke rigtig fat med hende. Har Du Intet mærket, Ruth?" Den Tiltalte græd stille og ristede paa Hovedet. „Du har været hende i Moders Sted", vedblev Hans Nilsen og lagde Haanden paa Ruths Skulder. „Hav et vaagent Øje med hende — lad intet Ondt komme hende til — den Gamle vil ikke kunne bære det. Lover Du mig det!" „Jeg er et stakkels enfoldigt Kvindfolk", svarede Ruth, „men jeg vil gjøre Alt, hvad jeg kan." Erlands Indtrædelse afbrød Samtalen, og Ruth skyndte sig ud. Trods Erlands Indvendinger forlod Hans Nilsen Krogstad, som han havde sagt, samme Aften.

Den næste Dag gjorde Ruth sig en Tur op til Faster Oliv. Hun fandt hende som sædvanligt klagende over alskens Piner og Plager, misfornøiet med den hele Verden. Ingen brød sig om hende, hed det; Asmund var aldrig hjemme; hvorfor kom dog ikke Mari op til hende? Ruth mente, at det ikke var mere end et Par Dage siden Mari havde været der, og hun havde det i denne Tid travelt med Bogen; desuden var hun bange for, at Søsteren tog sig mange Friheder oppe paa Gjerdet, som ikke var passende for hende og som Faderen vilde blive meget vred over, om han fik det at vide. Det vidste ikke Faster Oliv Noget af. „Ved Du da ikke Faster, at Mari var paa en Moro forleden Kvæld?" spurte Ruth. „Herregud, var nu det ogsaa galt," jamrede Faster Oliv og tog til Graaden, som altid var paa rede Haand. „Jentungen havde hængt over Bogen sin hele Dagen og stelt om mig, som er saa fuld af Værk og Elendighed. Da saa Jenterne paa Brubakken kom indom her og vilde

have hende med til en liden Moro, syntes jeg, hun kunde have godt af det." „Men Du ved da, hun gaar for Præsten nu, og det ikke er Skik og Brug at gaa paa Moro da, og Du ved da, at Far vor aldrig tillader os Sligt." „Aa nej, Du er nu saa stø og stadig, Du, Ruth, og er nu saa vidt op i Aarene, at Du ikke bryr Dig om nogen Moro, men Mari er da bare Barne, og maa da vel have Lov at more sig endnu en Stund, ved jeg." „Ja, det kunde saa være til en anden Tid, men det var jo ikke nok med, at hun var med til Moroen; hun dansede jo ogsaa." „Naa da; og var det saa stor Ulykke det?" sagde Faster Oliv og kalflirte. „I er nu saa overlag hellige, baade Du og Far din, saa det er ingen Maade paa det; I vil nu være bedre end alle Andre, men jeg tænker, I er ikke likere end andre Folk, som ikke gjør saa stort Væsen af det." „Nej, Gud bedre os Faster, vi er vist ikke bedre; vi er Alle store Syndere; men just fordi vi er det, bør vi vaage over de Unge, som endnu ikke rigtig skjønner det, for om muligt at bevare dem for Synden." „Ja, Du taler nu altid som en Bog, Du, Ruth; det er vakkert af Dig, Du kommer op og præker for mig, Stakkar, som ikke kan komme til Opbyggelserne hans Hans Nilsen, men saa maa jeg sige som sandt er, at jeg heller havde set hun Mari var kommet end Du, Ruth; vi passer bedre for hverandre, vi." „Ja, det kan saa være det, Faster; jeg kan ikke stort med at omgaaes syge Folk, jeg; og ikke heller skal jeg falde Dig længe til Besvær; jeg vilde bare se ind om, og sige Dig, at Du ikke maa vente Mari herop før Konfirmasjonen, da hun maa læse flittigt i denne Tid, og det er desuden meget at stelle til." „Saa det var det, Du vilde; aaja det er likt jer det; det er af sine Egne, En skal have det, sa'n; aaja, den Tid kan vel ogsaa komme, Mor, at Du blir gammel og fuld af Værk og Ingen har til at være om Dig," og dermed tog hun til Graaden igjen. „Men Faster," begyndte Ruth igjen, „Du kan da skjønne" — „Javist skjønner jeg Hjertelaget jert," afbrød Faster Oliv hende hvast, „og saa er det nu ikke værd at tale mere derom." „Ja saa faar Du leve saavel da, Faster." „Tak, Tak, Mor, det samme igjen," og dermed gik Ruth.

Ruth havde ikke villet tale Noget om Bjørn Reiten til Fasteren. Det kunde gjerne hænde, at den gamle Fjollen vilde synes, det var gjilt, at Mari havde en Frier, og isaafald vilde hun snarere befordre Daarskaben end forhindre den. Ruth havde bestemt sig til at gjøre sig et Ærinde op i Ringdalsgrænden, vis paa at en eller anden medlidende Sjæl nok vilde sige hende, hvad hun ønskede at vide, uden at hun behøvede ligefrem at spørge; og hun tog ikke feil.

Underveis mødte hun Fredrik Holst; han kom agende paa en Kjærre med et Par Melsækker; ved Siden af Kjærren gik en høi, rank Karl med et svært Mundskjæg. Det klak i Ruth, da hun saa ham; hun kjendte ham ikke; ligevel var det ligesom Nogen havde sagt hende, at det var Bjørn Reiten. Frederik standsede Hesten, eller det kan vel hænde, at denne standsede af sig selv; to Folk kan nu aldrig mødes paa Landsbygden uden at snakke til hverandre; det er nu engang Skikken, og det er med denne som med enhver anden Skik, at den, der ikke vil følge den, anses for at mangle Folkeskik. Men det er en svært tidsspildende Skik, det er vist, og forargelig for dem, der forstaar at vurdere Tiden og ligevel maa bøje sig for Skikken. „God Dag," stammede Frederik, „er hun Ruth ude og gaar saa langt." „Ja, jeg er det," svarede Ruth, „og Du har været til Kværnen, Du." „Ja," lød Svaret. Medens disse Ord veksledes, havde den fremmede Karl vedblevet sin Gang. „Hvad er det for en Krop, Du er ifølge med?" spurte Ruth, da den Omspurte var kommet langt nok bort til ikke at

høre Spørsmaalet. „Det er da han Bjørn Reiten; kjender Du ikke ham? Han har taget Tjeneste hos os ivinter." „Ja, saa, jeg tænkte han var Soldat." „Ja, det er'n, men han er permitteret nu." „Saaledes; ja, Farvel nu, Frederik;" og dermed fortsatte Ruth sin Vej, medens Frederik paa sin Side ogsaa sagde „Farvel" og smattede til Hesten. Ruth fortsatte tankefuld sin Vej; hun likte ikke Bjørns Opsyn; det svarede ganske til det Rygte, han havde; en fræk, indbildsk, letsindig Knegt saa han ud til at være, og dermed var kanske ikke det Værste sagt om ham. Hun likte ikke, at han skulde opholde sig i Nabogaarden. Mon hun skulde tro, at Fyren havde nogen bestemt Hensigt dermed? Under disse Tanker nærmede hun sig en liden Stue, det var det første Bosted, man kom til i Ringdalsgrænden. Den, der bodde i Stuen, var en gammel Atgløme, ved Navn Aase; hun havde bod der i mange Aar og var bedre kjendt i Grænden, ja, kanske i hele Bygden end nogen Anden. Væving var hendes egentlige Levevej, men hun var uundværlig ved Bryllupper og andre Tilstellinger; Husmødrene saa hende gjerne, Mændene ikke saa gjerne: de sagde, hun var en Sladderkjærring, som satte ondt mellem Folk; Nogle lagde „Fantekjærring" til, og mente, hun drog ud af Husene mange Ting, hvorfor hun havde gjort liden Ret.

Allerede paa langt Hold hørte Ruth Slagene fra Aases Vævstol. Hun var altsaa hjemme; Ingen kunde give bedre Besked om Mari's Veje end Aase, og Ingen vilde gjøre det med bedre Vilje, især dersom disse Veje ikke var gode, ti hun havde et Horn i Siden paa „Læserne", som ikke vilde have Noget med hende at bestille. Ruth afskydde Sladder; alligevel vidste hun ingen anden Maade at komme til Kundskab om Maris Opførsel end at lade det komme an paa, hvad Folk vilde fortælle hende. Ligefrem spørge, vilde hun ikke.

Altsaa gik hun ind i Stuen. Det var et velpyntet Rum, som vidnede om gode Kaar. En malet Seng med et nyt Aaklæde; en malet Dragkiste, malede Stole og Bord; det var, hvad Stuen indeholdt foruden Vævstolen og en Rok, men gjennem den aabne Dør til Kaaven saa man en Tallerkenrække med flere Fade og Tallerkener, blaat og hvidt Stentøj. Aase sad som ventendes var i Vævstolen; det var et lidet, magert Kvindfolk med et rynket Ansigt og et Par graa, plirrende, rødkantede Øine; hun havde Briller paa Næsen, som hun dog straks tog af, da Døren gik op, ligesom om de bare brugtes for at finde Traade, der var røget af.

Hun havde ikke før set og kjendt den Indtrædende, førend hun for ud af Vævstolen og kom hende raskt imøde som om det var et kjært Besøg. „Aa nej da," udbrød hun og slog Hænderne sammen; „det var da rigtig rare Fremmede, rigtig Storfremmede; kom og sæt Dig, Ruth, staa ikke der ved Døren," og hun viskede af en Stol med sit Forklæde; „her er nu støt saa støvet," sagde hun smidskende, vel vidende, at der intetsteds kunde være mindre støvet, ialfald ikke i en Husmandsstue. Det forsikrede ogsaa Ruth hende, idet hun satte sig, beklagende, at hun kom og heftede hende fra Arbeidet. „Aa, hvad snakker Du om at hefte mig, Gulde mit," sagde Aase, idet hun for ud i Kaaven, bestandig snakkende: „Naar var Du her sidst og heftede mig, maatru? Jeg mindes ikke den Dagen; — dersom ikke hun vesle Mari saa ind om Døren en og anden Gang, saa glemte jeg rent, hvorledes Krogstadfolket ser ud." Saaledes blev hun ved at skravle, medens hun for af og til ude i Kaaven. Endelig hørtes Ilden at sprage paa Skorstenen. Kaffekjedelen var vel sat paa; der maatte vel gjøres Stas af en saadan Gjæst som Ruth Krogstad.

Saa kom hun trippende ind og satte sig paa Vævstolen. „Naa, saa Folk

fra Storbygden er ude og gaar! Jamen mener jeg, Du tar paa at ældes, Ruth!" og hun saa denne ind i Ansigtet med de plirrende Øjne. „Aa ja," svarede Ruth og smilede: „vi ældes nu lidt for hver Dag Nogenhver." „Ja, sandt er det, og tænker saa lidt paa Enden, vil Du sige — ja, jeg og mine Liger, mener jeg," lagde hun til sukkende med en skinhellig Mine. „Du og Dine er nu saa overlag gudfrygtige, saa vi andre arme Syndere nu ikke kan ligne os med jer." „Aa det er aldrig værd at tale saaledes, Aase," sagde Ruth alvorligt. „Vor Mening om hverandre har saa lidt at betyde; det er blot En, som har Ret til at dømme og kan dømme, og som skal dømme vore inderste Tanker og vore Ord og vore Gjerninger." „Ja, det er sandt, det," sagde Aase og tørrede Øjnene med Forklædesnippen ligesom om hun græd.

„Du stræver nu med Vævingen din, Du," begyndte Ruth igjen, idet hun rejste sig og gik hen for at betragte Væven. „Aa ja, jeg tuller nu med det," svarede Aase. „En maa noget gjøre for at leve, men Øjnene mine slaar saa fejl nu." „Det vises ret ikke for det," mente Ruth, „det er nok ikke Mange med yngre Øjne, som kan væve slig." „Aa ja, jeg har nu faret med det saamangen Dag, saa jeg maa vel kunne lidt med det og" — men hun blev afbrudt af en Sus ude i Kaaven; hun for derud; det var vel Kaffekjedelen, som kogte over.

En Stund efter kom hun ind med Kjedelen og satte den paa Kakkelovnen; satte saa frem en Kaffekop og Sukker og Fløde. Medens Kaffen klaredes begyndte hun igjen Samtalen: „Du kommer vel for at bede mig til Kokke i Bryllupet Dit, Ruth? Er det ikke saa?" men hun skyndte sig med at tilføje leende: „Aa nej da, hvor jeg kan snakke — slig Ære falder nok aldrig i min Lod — hun Aase Einestua er nu for simpel til det." „Aa," sagde Ruth og blev lidt rød, „saapas stor Ære kunde nok Nogenhver faa, men det vil vel ikke blive saa snart." „Der er da Intet at bie efter; naar Brudgommen er fundet og en fuld Gaard til, saa er det bedst at nytte Tiden." „Ja, jeg kjender nu Intet til det, jeg — Folk ved mere oppe i Ringdalsgrænden end nede i Bygden hos os, forstaar jeg," „Nej, det er da ikke værd at lægge Dølgsmaal paa Sligt — det er da en ærlig Sag, ved jeg — saapas tilkommen Jente som Du er, Ruth, kan vel have Lov at tænke paa Bryllup." „Aa ja for den Sags Skyld kunde jeg nok være ved det, naar det ikke var bare Folkesnak." „Folkesnak" afbrød Aase hende, „det er da vel mere end Folkesnak, at Du skal giftes med han Frederik Holst, ved jeg! Det har været talt om det vidt og bredt baade i et og to Aar." „Om der saa blir talt ti Aar om den Ting, saa blir der Intet af," svarede Ruth bestemt. „Ja, naar Du siger det, Ruth, maa jeg tro det, men det er da vist ikke han Frederiks Skyld, Stakkars Gut!" Ruth svarede Intet til det. Aase gav sig til at skjænke Kaffe, trods Ruths Forestillinger imod, at hun skulde sætte sig i Bekostning for hendes Skyld. „Aa snak aldrig om Bekostning, det er nu bare Skammen, men en Stakkars Huskjerring har det nu ikke likere." Ruth forsikrede, at slig god Kaffe fik hun aldrig nede i Bygden. „Ja, saa da," begyndte Aase atter, „saa der ikke blir noget Bryllup paa Krogstad ihøst; ja men saalænge blir det nu ikke, før det smelder, det spaar hun Aase," og hun betragtede ivrigt Bundfaldet i sin tømte Kaffekop. „Her staar da Kirken tydeligt, og Brudefølget med, og gjelder det ikke Dig, saa gjeldet det hende Mari. Ja, jeg vaager Mari mi, hun lader ikke længe vente paa sig, hun." „Det har vel god Tid med Mari, tænker jeg," sagde Ruth, „det er nu bare Barnet endda." „Jo, paa det Lag — det Barn vil nok have Andet end Dukker at lege med. Kom, slaa Væd med mig, at Mari har sig en Frier

inden Jul." „Aa, for Snak!" udbrød Ruth og bandt paa sig Skoutet, som hun havde taget af, medens hun drak. „Snak, siger Du," fortsatte Aase. „Aa, vi er nu ikke saa rent borte heroppe i Ringdalsgrænden, som Du tror; vi har baade Ojne og Oren — Mari har sig allerede en Frier — hvad siger Du til det?" „Jeg siger," svarede Ruth og rejste sig, „at Du, til saa gammelt Menneske at være, taler hel letsindigt. Ved Du ikke, at Mari gaar for Præsten nu, og desuden hører til et Folk, som tager den Tingen alvorligt." „Ja, jeg ved nok, at baade Du og Far din er alvorlige og strenge nok i alle Dele, men om der nu var en anden Aand i hende Mari? Sligt har vel hændt før. Et godt Træ bærer en god Frugt, staar der i Bibelen — jeg har læst i Bibelen jeg og, skal jeg sige Dig — og det er sandt om Træer, men jeg har kjendt mange Mennesker, som hverken slægtede paa Far eller Mor. Naturen er stærkere end Optugtelsen — hos Somme; hos Dig, Ruth, tror jeg vist Optugtelsen er stærkere end Naturen, ialfald er den det nu. Men jeg vilde ikke svoret for Dig heller, da Du var paa Maris Alder, og slig en spræk Kar som han Bjørn Reiten havde fristet Dig. Hvad siger Du til det, Dokka mi?" og hun saa atter Ruth ind i Ansigtet med de plirrende Oine. Ruth blev først rød og siden bleg. Det varede lidt, førend hun svarede og hun skalv i Maalet, da hun endelig sagde: „Ingen ved sig sikker for at falde — vi kan bare bede Vorherre hjælpe os mod Fristeren, og det vil han nok, naar vi, som han har sagt: vaager og beder, og det vil jeg hjælpe Mari at gjøre." „Ja, bare ikke Fristeren blir Eder for stærk," sagde Aase og ristede paa Hovedet; „det er gammelt Venskab mellem hende Mari og han Bjørn Reiten." „Aa det Venskabet mellem to Legebørn kan vel ikke have stort paa sig." „Ja, ja, Mor mi, det var vel, om saa var. Men det slog mig, da jeg saa dem komme hjem sammen fra den Dansen forleden Kvæld." „Dansen!" sagde Ruth med noget usikker Stemme og blev rød. „Ja, ved Du ikke, at Mari var paa Dans forleden Kvæld bort i Bjørklien?" „Jo, jeg har vel hørt Noget om det og det til min store Sorg; hun er saa ubetænksom, hun Mari, Gud bedre os." „Hun er ung og af et let Sind og vil gjerne more sig, naar hun slipper bort fra Tvangen hjemme." Ruth svarede Intet til det. Hun lagede sig til at gaa. „Du faar have Tak for idag," sagde hun og gik mod Døren. „Nej, Du faar have Tak, som saa ind til mig, der sidder saa alene. — Men jeg mener Du faar Regn." „Aa, det blir vel ikke stort med det; og saa har jeg nu ikke langt til Hus; jeg skulde bort i Grænden her som snarest." „Aa, skal Du det; kanske bort til Bjørklien?" „Nej, ikke længer end til Holmen," sagde Ruth, medens hun gik henad Vejen. Aase blev staaende og saa efter hende en Stund; gik saa ind, idet et uhyggeligt Grin viste sig om den rynkede Mund.

Ruth gik, som sagt, til Holmen, udrettede sit Ærinde der, og gav sig saa paa Hjemvejen ad en Vensti for ikke atter at passere Aase's Stue. Hun havde nok af den Samtale, hun havde haft med hende; den laa tungt paa hendes Sind. Hun grundede hele Hjemvejen paa, hvorledes hun skulde bære sig ad i denne betænkelige Sag. Hun bestemte sig til Intet at sige til Faderen. Hun vilde passe nøje paa Mari og søge ved kjærlige Formaninger at bringe hende til Eftertanke. Manget Suk, mangen Bøn opsendte hun til Ham, hos hvem hun var vant til at søge Hjælp og Trøst.

IV.

Det var en vakker Søndags Morgen i Begyndelsen af Oktober. Aarets Grøde var ihus, og Kvæget, stort og smaat, gik nu, hvor det lystede og gjorde

sig tilgode med, hvad der var levnet dem paa Ager og Eng, og til en Afveksling tog det sig nu og da nogle Mundfulde af Træernes Løv, hvis Farve mindede om, at det lakkede til Enden med Herligheden.

Det var en vigtig Dag for Bygdens Folk: det var Konfirmasjons-Søndag. Fra alle Kanter ilede Folk til Kirken, hvorfra Klokkerne lød indbydende op igjennem Dalen. De Unge, som den Dag skulde forny sin Daabspagt, gik, ledsagede af Forældre og Sødskende, forsaavidt de var saa lykkelige at have saadanne.

Iblandt dem, der saaledes søgte hen til Kirken denne Morgen, var ogsaa Krogstadfolket. Den ærværdige gamle Erland hilsedes af Alle med venlig Tiltale, og der faldt manget Ord af de Forbigaaende om hans Alderdoms Glæde, hans fagre Mari, der bragte ham Taarerne i Øjnene. Der skal saa lidet til at røre Fader- og Moderhjertet paa en saadan Dag; der er saa mangehaande Tanker, som stormer ind paa dem: Mindet om deres egen Konfirmasjonsdag, om hvorledes de dengang gik samme Vej med Far og Mor, de for længe siden Bortvandrede; Undersøgelsen om, hvorlunde de har holdt, hvad de dengang lovede, alt Dette og meget, meget Mere sætter Sindet i Bevægelse ved denne Lejlighed. Saa er ogsaa for Mange Konfirmasjonsdagen en Skilsmisse-Dag. De Unge maa ofte fra denne Dag sørge for sig selv — de har faat Vinger nu; de maa forlade Redet. De sorgløse Barneaar er til Ende; de maa ud t tjene sit Brød, ofte surt fortjent; ofte tungt Arbejde, daarlig og knap Kost og onde Ord ataat. Saa er Verdens Gang. Held dem, der fra denne Dag tager med sig i Kampen en Ven, som kan erstatte Far og Mor, Søster og Bror; en Ven, som kommer til dem under Dagens Slid og styrker dem med livsalige Ord og som, naar de træt og mødig gaar til Hvile om Aftenen, sidder ved deres Leje og tilhvisker dem Trøst og Haab, indtil Søvnen, Dødens Broder, tager dem i Favn.

I Nærheden af Kirken traf Krogstadfolket sammen med et Par meget gamle Folk, som, støttede paa hver sin Stav, møjsommeligt slæbte sig henad Vejen. Mændene tog hverandre i Haand. Gamlemor standsede foran Søstrene; hun skyggede med den af Alderdom og Svaghed ristende Haand for Øjnene og betragtede dem:

„Det er jo hun Ruth Krogstad," sagde hun, ligesom for sig selv. „Jeg kjender hende paa Moderen — og det er hun vesle Mari, Guddatter mi; aa nej da, hvor stor og vakker Du er blevet, Mari," vedblev hun højere og vaklede nærmere hen til hende, ligesom for bedre at se hende: „Vorherre holde Handa si over Dig, Barne mit!" sagde hun og lagde den ristende Haand paa Pigens Hoved. „Amen," lagde Erland til, idet han tog Hatten af og strøg sig med Haanden over Øjnene. Under saadanne Omstændigheder er et saadant Ord ligesom en svag Torden, der har et velgjørende Regn ifølge med sig. Den Gamles Ord lettede den Tyngde, der den hele Dag havde hvilet paa Maris Bryst: hun brast igraad og Ruth gjorde hende Selskab.

Gamlemor vedblev at betragte dem, men uden synlig Rørelse; Taarekilden syntes udtørret: „Herregud," sagde hun atter, som for sig selv: „det er saa blødt og bøjeligt Alting nu; saa er det med os alleihop; men Tiden, Tiden gjør os haard som Sten, den tørker os op som Løv — som Løv." Kirkeklokkerne ringede. „Aaja, Aaja" vedblev hun, „nu kommer vi, nu kommer vi — Præsten venter paa os, siger de — det er sidste Gangen vi bryr ham og nogen Anden — kom Ruth, lad mig stø mig paa Dig, jeg er saa træt. — Ak, Herre Du min Gud og Skaber, den, der kunde faa lægge sig til Hvile!" Og hun vaklede heni-

mod Kirken, støttet paa Ruths Arm. Mari kunde ikke standse Graaden og holdt sig bagom Søsteren. Faderen og den gamle Mand sluttede Følget.

Der var en Mængde Mennesker forsamlede paa Kirkegaarden. Kirkedøren var aabnet, men endnu var Ingen gaat ind. Almuen har ogsaa sin Rangfor- ordning; den ældste og gjæveste skal ved alle Leiligheder gaa først, saa er Skikken og det er en vakker Skik. Man havde set Erland Krogstad komme og det tilkom ham at gaa først. Det gik sagte med de Gamle, og Klokkeren kom ganske utaalmodigt frem i Døren og vinkede.

Nu var de paa Kirkegaarden; Almuen gjorde Plads for dem til begge Sider; Mari veg tilbage blandt de Unge, da Faderen og hans Ledsager skred ind ad Kirkedøren, fulgt af Mændene efter deres Alder og — Velstand. Der- paa fulgte Konerne, den gamle Kone i Spidsen, fremdeles støttende sig paa Ruth — hun vilde ikke slippe hende, og Ruth syntes ikke, det var værd at gjøre nogen Opstuds for den Sags Skyld. Til Slutning fulgte Ungdommen ogsaa i et Slags Orden efter Fædrenes Gjævhed.

Snart var Alt i Orden. Stilhed indtraadte. Enhver gjorde sin Bøn eller lod som han gjorde det; Klokkeren gjorde Indgangsbønnen. Sangen be- gyndte. Gammelpræsten messede. Det var et vakkert Syn at se hans hvide Hoved foran Alteret; hans Stemme var kraftfuld og fuldtonende. Kapellanen prædikede, ti det var Gammelpræsten selv, som denne Gang foretog Konfirmasjonen. Teksten var af Luk. 17 om de ti Spedalske: „Gaar hen og beteer Eder for Præsterne," hvilket Prædikanten udlagde som et Bevis paa, hvorledes selv Jesus gjorde det til Pligt for Menneskerne at holde Præsterne i Ære. Det manglede ikke paa Sidehug til de „selvgjorte" Lærere, som vandrer om og udstrør Uro og Forvirring i Menighederne og forstyrrer det gamle gode Forhold mellem disse og deres Hyrder. Til Slutning kom der en Formaningstale til de Unge om at holde fast ved deres Børnelærdom og ikke lade sig føre paa Afveje af de falske Profeter. Det var vist baade en lærd og bibelsk Tale, men den var ikke gjen- nemtrængt af Kristi kjærlige Aand og derfor var det vel, at den ikke syntes at gjøre noget godt Indtryk paa Tilhørerne. Disse Tordentaler i gammeltestament- lig Aand forfejler ialmindelighed Maalet; de forhærder snarere end de blødgjør. De, der følte sig rammede af Præstens Ord, saa sig misfornøjede og trodsige om, medens de, der delte Talerens Meninger, betragtede hine med skadefro Blik.

Det er ikke en saadan Sindsstemning, der bør være raadende blandt Kristi Bekjendere, allermindst i Guds Hus.

Da Prædikenen var endt, og Sangen atter begyndte, blev de Unge frem- kaldt af Klokkeren og opstillet i den Orden, som forud var bestemt. Mari Krog- stad stod øverst blandt Pigerne, og dersom det var Udseendet, som bestemte Pladsen, da fortjente hun sin, ti hun fordunklede ganske sine Medkonfirmanter, hvad det Ydre angik. Vakrere Jente er sjelden at se; men det barnlige Yndige, som er den største Prydelse hos Piger i den Alder, havde hun ikke; hun saa sig om med et dristigt Blik, indtil det traf paa en høj Skikkelse oppe i Koret ligefor hende, som stod og ildstirrede paa hende; da slog hun Øjnene ned og blev blus- sende rød. Det var Bjørn Reiten i sine fiffige Byklæder. Ruth, som hele Tiden havde Øjnene fæstet paa Søsteren, havde vel bemærket, hvad der foregik, og da hun søgte at opdage, hvad der havde frembragt en saadan Bevægelse hos hende, mødte ogsaa hendes Øjne det samme ildstirrende Blik hos Personen oppe i Koret, og det tvang hende til at slaa dem ned. Der var imidlertid Noget for hendes sædelige Følelse saa krænkende i dette Blik, at det ikke varede længe, førend hun

sendte Fyren et saa harmfuldt Blik til Gjengjæld, som ikke kunde misforstaaes, dersom han forstod at tyde Øjensproget, men han vedblev saa uafbrudt at stirre paa Mari, at Ruths gode Hensigt ikke opnaaddes.

Det var ligesom Mari følte, at Bjørn Reitens Øjne var fæstede paa hende, ti det var øjensynligt, at hun var bange for at se i den Retning, eller idethele-taget op. Selv da Overhøringen begyndte, saa hun ikke op, og var saa forvirret, at Præsten flere Gange maatte gjentage sine Spørsmaal til hende og havde vanskeligt for at høre, hvad hun svarede. Han yttrede ogsaa lydeligt sin Forundring og Misnøje herover, da den gamle Mand vistnok havde glædet sig til, hvor flinkt hans Yndling skulde svare for sig.

Han søgte flere Gange at bringe hende paa Gild, men det vilde ikke gaa; endelig udbrød han: „Hvorledes er det med Dig idag, Mari? Du har jo mistet Maal og Mæle; dersom ikke dine Medkonfirmanter vidste, at det ikke er Mangel paa Kundskab, som gjør Dig saa forknyt, kunde Menigheden tvile paa Din Ret til den Plads, Du har faat."

Erland Krogstad saa meget nedslaat ud. I Begyndelsen stod han og saa sig om med en saare tilfreds Mine. Han var stolt af sin Kjæledægge, stakkars Mand. Da det nu gik saa daarligt med Mari ved Overhøringen, satte han sig ned og skjulte Ansigtet i Hænderne. Overhøringen gik imidlertid sin Gang, og da den var forbi, og de Unge foran Herrens Alter havde aflagt Løftet, og Præsten rørt havde talt nogle Slutningsord, begyndte atter Sangen. Derpaa lystes Velsignelsen, Slutningssalmen blev sunget, Klokkeren læste sin Bøn og Gudstjenesten var tilende.

Paa Kirkegaarden samledes nu Slægt og Venner og forlod Stedet i Forening. Asmund havde gaat hen til Krogstadfolket og ønsket dem tillykke. Idag kunde Erland ikke føle Nag til Nogen; han bad derfor Asmund følge med hjem til Krogstad. Mændene gik nu i Forvejen og Ruth og Mari fulgte efter.

Der blev ikke vekslet mange Ord paa Hjemvejen; Erland havde ikke forvundet Krænkelsen over, at Mari havde skuffet hans Forventninger. Ved Middagsbordet sagde han til hende: „Men Mari, hvad var det, som kom over Dig idag? Jeg var saa skamfuld, der jeg stod, at jeg vidste ikke, hvor jeg skulde gjøre af mig." Mari gav intet Svar; hun brast i Graad og løb ud.

„Hvad er det, som fattes Jentungen?" sagde den Gamle og saa paa de Andre. „Jeg forstaar det ikke, det er baade vist og sandt."

Ingen svarede. Han ristede paa Hovedet og tog fat paa Maden igjen. Efter Maaltidet tog den Gamle sig en Lur; ogsaa Mari lagde sig; hun havde ondt i Hovedet, sagde hun. Det var længe siden Ruth og Asmund havde talt sammen; de havde meget at tale om, men først og sidst var det om Mari. Begge nærede Bekymring for hende; men Historien med Bjørn Reiten var Asmund ganske ubekjendt; han havde heller ikke lagt Mærke til ham i Kirken. Han mente imidlertid, at det ikke var saa farligt; herhjemme vilde de ikke finde Lejlighed til at træffes, naar Ruth holdt skarpt Øje med Søsteren; han kunde desuden aldrig tro Andet end at Mari holdt sig for god til at give sig af med en saadan Skøjer. Ruth frygtede derimod det værste; hun trodde, Mari bar Godhed for Bjøren Reiten, og hun var saa ubegribelig letsindig, at hun ikke vidste, hvor det vilde bære hen med hende. „Du faar ikke være saa frygtsom, Ruth," sagde Asmund. „Vi faar stole paa Herren, han leder Alt til det Bedste."

„Der hviler ligesom en Byrde paa mig," sagde Ruth. „Det er ligesom jeg ser ned i en mørk Kjælder; jeg er bange, vi Alle har været for glade i Mari —

ja, hvad værre er, for stolt. Herren bereder os kanske en Ydmygelse, en Revselse; Han give os Kraft til at bære den!"

Timerne gik langsomt den Dag. Den var ikke blevet en saadan Glædesdag som ventet. Der hvilede en Misstemning over Alle. Mari blev liggende lige til, at Husets Folk samledes til Aftenandagten, da indfandt hun sig; hun saa bleg og nedslaat ud.

Da Alle havde taget Plads, slog Erland Bibelen op og læste, som han plejede, Stedet som det traf sig: det er Altsammen Guds Ord, sagde han; naar vi læser det med et kristeligt Sind og med Eftertanke, maa det Ene som det Andet kunne tjene til vor Opbyggelse og vor Fremgang i Kundskaben om Guds Vilje. Det traf sig den Aften at han slog op den 34te Salme. Han læste den og derpaa fremsagde han en inderlig Bøn til Gud om at Han vilde i sin Naade se ned til Alle, som der var forsamlede, og først og fremst til det ny Medlem af Menigheden, som idag havde gjentaget sin Daabes Pagt. Han bad Gud styrke hende til retteligen at vandre for Hans Ansigt. Han mindede hende om, at hun fra idag selv maatte svare for sine Handlinger; hun var nu ikke længere Barn i verdslig Forstand, men han haabede og bad om, at hun altid maatte forblive Guds Barn. Til Slutning bad han Alle, som her var tilstede, at optage hende i deres daglige Bønner. Andagten sluttede med Afsyngelsen af en Salme. Det var en saare opbyggelig Time for Alle. Hvorvel de Tilstedeværende var daglig vant — paa Asmund nær i den senere Tid — til disse Andagtstimer, var der meget ved denne særegne Lejlighed, der bidrog til at gjøre denne Andagtstime højtideligere end sædvanligt. Naar kristeligt begavede Husfædre eller Husmødre vilde gjøre saadanne Andagtstimer til en almindelig Regel, skulde de visseligen snart spore Virkningen deraf paa deres Familjes og Husfolks Sindelag og Opførsel. Et godt Ord og fremfor alt Gudsord vil altid finde et godt Sted, talt til rette Tid, og hvilken Tid kan være mere passende end det Øjeblik, naar man staar i Begreb med at gaa til Hvile, da at takke Gud for den tilbagelagte Dag og bede Ham, der altid vaager, om hans Varetægt, medens vi sover.

Livet paa Landsbygden er ligesom et Uhrværk. Den ene Dag ligner akkurat den anden, Alt efter Aarstiden og det Slags Bedrift, som er Hovednæringen, det være sig nu Agerbrug, Kvægdrift eller Fiskeri, med alle de forskjellige Binæringer. Skogbrug er nu gjerne forenet med alle Hovednæringerne og derhos Kjøring i Nærheden af Bergværkerne eller Byerne. Men lad os engang se, hvorledes Livet er paa den egentlige Landsbygd, langt fra Byen og Sjøen og Bergværkerne. Lad os begynde med Vinteren, naar Tælen eller Sneen gjør Jordarbejder umulige paa Sten- og Myrkjøringen nær. Træskingen er da det regelmæssige Arbejde, idetmindste før Jul. Hvor der er et ordentlig Stel, kan man vide, hvad Klokken er slagen, naar man hører Slirerne (Slogo, Slugu) danse paa Laavegulvet. Klokken er da 5 eller vel endog blot 4, dersom man ret vil nytte Tiden. En Times Tid senere vil man høre Rokkesnurren inde i Stuen; Pigerne maa have Snellen fra om Kvælden fuld, forinden de gaar i Fjøset. Naar det blir lyst, maa der vel kjøres tilskogs efter Ved, eller der maa skjæres Hakkelse, hvis man har Forstand paa at bruge Hakkelse; saaledes er det ikke sagt, at Træskingen gaar regelmæssigt den hele Dag. Naar det blir for mørkt til at udrette Noget ude, kommer Mandfolkene ind med sit Kvældarbejde; der er nyt Redskab at gjøre og gammelt at fæle (reparere). Enhver, som vil ansees for en ordentlig Gaardsdreng, maa kunne bruge Øks og Kniv og Hugjern

7

saapas, at han kan gjøre en Slæde eller en Høvogn, ikke at tale om River, Ljaaorv eller Kjøreller. En idetmindste paa Gaarden venter man at kunne smide de nødvendige Beslag. Over Jul begynder man at kjøre Sæterhøet hjem, eller det Hustømmer, som blev hugget og lundet frem før Jul; der er gjerne altid et eller andet Hus, som trænger til Reparasjon eller vel endog til at ombygges eller bygges paanyt. Over Jul begynder Kvindfolkene at stelle til Vævene sine; der skal væves flittigt, naar et helt Hushold, baade stort og smaat, skal klædes fra øverst til nederst, og Alt maa være færdigt til Sommermaal; da gjøres Regning paa alle Hænder til Udarbejder. Fladbrødbagingen faar man ogsaa se at gjøre fra sig inden Vaaraanen, hvis Vaarflommen er kommen saa tidligt, at man har faat malt sit Korn paa Hjemkvernen. Vinteren er lang, siger man; ligevel blir den for kort til Alt, hvad der er at gjøre.

Og nu er Vaaren der og med den kommer Udarbejderne for alle Mand rigtig paa Spræng; Pløjning, Harving, Saaning, Vejters Gjensætning; for Kvindfolkene Engrydning, foruden at de mange Steder maa tage Del i Markarbejderne ligetil Kjøring og Læssing, ja, hvor Arden bruges, maa de undertiden kjøre den med. Ikke før er Vaaraanen færdig, førend man maa tænke paa Sæterrejsen. Haabolen, de faa Uger mellem Vaar- og Slaataanen, har en Mængde Arbejder, saasom Næverløbing, Myr- og Tjærebrænding, Torvtaging, Gjerding, Tømring. Inden man ved af det, staar Engen i fuld Flor og raaber paa Ljaaen. Det sidste Hølas er neppe inde, førend Ageren er skjær. Ofte endnu medens Kornet staar paa Stør, maa Potetesen tages op. Nu er da Alt vel ihus; Kreaturerne er taget hjem fra Sæteren; og nu er det Jordarbejderne, der skal drives rigtig med Kraft: Høstpløjning, Nybrot, Grøftegraving. Jo, der er nok at gjøre paa Landsbygden Aaret rundt, kan man tro, dersom Alt skal gjøres og Intet forsømmes. Ve den, der ligger paa Ladsiden; han faar ikke det Halve gjort, af hvad der skal gjøres.

Vi er nu ved det Punkt, hvor vi var ved Slutningen af forrige Kapitel: Vinternatten stod for Døren. Det er almindeligt, at Husmoderen, ialfald ved de mindre Bondebrug, selv skifter Fodret til Kreaturerne, medens Budejen besørger Vandingen, Melkingen og Rengjøringen. Det havde været en af Ruths Forretninger i mange Aar at skifte Fodret. Nu, da Mari var bleven voksen Jente og skulde deltage i alle Kvindfolkenes Arbejder, blev denne Forretning overdraget hende; det var ogsaa den Forretning, hun likte bedst. Spinding og Væving og Madlaving var ikke efter hendes Sind; men i Fjøset trivedes hun godt; hun var glad i Dyrene og de i hende.

Vinteren led saa uformærket. Mari syntes støere end før; hun var sjelden i Besøg hos Faster Oliv, hvorover denne klagede jammerligt og skjød Skylden paa Ruth. Hun vilde ikke unde hende den Glæde at se Mari, mente den Gamle; men hun gjorde Ruth Uret, ti det var Mari selv, som ikke havde Lyst at gaa derop, uagtet baade Faderen og Søsteren ofte opmuntrede hende dertil, da de trodde en Forandring skulde gjøre hende godt. Hun var nemlig ikke rigtig glad og ikke rigtig frisk heller, især skrantede hun ofte længere ud paa Vinteren og maatte endog somme Dage holde Sengen; hun klagede over Hovedpine og Ondt for Brystet. Hun saa ogsaa bleg og mager ud. Ruth kunde aldrig formærke, at hun havde noget Samkvem med Bjørn Reiten. Han lod sig aldrig se paa Krogstad, uagtet han som Tjenestegut paa Nabogaarden altid kunde fundet Anledning. Da Ruth aldrig gik i Besøg paa Nabogaardene og Omgangen med Naboerne indskrænkede sig til Samlingen ved en Opbyggelse nu og

da, hørte hun aldrig tale om, hvorledes Bjørn opførte sig. Saameget havde hun hørt, at han var vel anskrevet hos Kaptejnen, ja, det var sagt, at han drak med ham, men det var vel bare Sladder, mente hun.

Ruth havde næsten ikke, saa lang som Vinteren var, været i Fjøset. Hun havde en paalidelig Budeje, og det lod til, at Mari røgtede sit Hverv med Orden. Kreaturerne trivedes godt. Paa den Aarstid er der imidlertid ikke meget Melk, da man helst vil have Kjørene vaarbære paa Landsbygden for at de kan melke paa det Højeste, naar de kommer til Sæters.

En Aften, det kunde vel være ved Kyndelsmesse Tider, faldt det Ruth ind at gaa ud i Fjøset. Budejen havde om Dagen ladet falde nogle forblommede Ord om, at det vilde ikke kunne skade, om hun saa efter Mari en Gang imellem. Hun havde i Øjeblikket ikke tænkt videre over det, men Pigens Ord Ord drog efter; de kunde jo blot have Hensyn til Foderskiftingen, men de kunde ogsaa have Hensyn til noget Andet; Ruth kunde nu engang ikke fri sig for en Frygt for, at Mari skulde begaa en eller anden Daarskab, hvorvel der i den senere Tid tilsyneladende ikke var nogen Grund for en saadan Frygt. Altsaa gik hun om Aftenen ud i Fjøset paa den Tid, Kvældstellingen foregik. Hun fandt Budejen ifærd med at melke; til Mari saa hun Intet. Fodret var skiftet, men hun plejede ikke at komme ind, førend paa samme Tid Budejen kom med Melken. Ruth kunde aldrig tro, at hun var kommet ind ubemærket af hende. „Hvor er Mari?" spurte hun omsider Pigen, ikke uden indre Bevægelse. „Det ved jeg ikke," lød Svaret. „Mari har mange Veje, hun." „Plejer hun da at forlade Fjøset før Dig?" spurte Ruth. „Det er som jeg sagde," svarede Budejen: „Hun Mari har mange Vejer; hun er snart inde og snart ude. Spørger jeg hende, hvor hun har været, er det snart hist, snart her." Ruth spurte ikke mere. Hun forlod Fjøset og gjorde sig en Tur omkring i Gaarden. En Mistanke var opstaat hos hende, som fyldte hende med Angst og Skræk. Bag Laaven var der et Skur for Hjulredskab; hun gik derhen; der var en fast Vej i Sneen; om Vinteren plejede Ingen at komme der, da de Intet der havde at bestille. Det var endnu saa lyst, at hun tydeligt kunde skjelne to Mennesker inde i Skuret. „Mari!" raabte hun, og se, Søsteren kom hende hurtigt imøde. „Hvad bestiller Du her?" spurte Ruth. „Intet," svarede Mari og blev ved at gaa. „Hvem er det Du snakker med?" spurte hun. Intet Svar af Mari, som blev ved at gaa henimod Stuebygningen. Ruth fulgte langsomt efter, seende sig tilbage, og uvis med sig selv, om hun ikke burde gaa hen og se, hvem det var. Men, kunde hun tvile? Hvem kunde det vel være uden Bjørn Rejten? Altsaa havde ikke hendes Frygt været ugrundet. Hun lod Mari gaa og gav sig selv god Tid; hun maatte betænke sig paa, hvad hun skulde gjøre i denne Sag. Det maatte nu først og fremst komme til en Forklaring mellem hende og Søsteren. Det fik da siden komme an paa, om hun skulde aabenbare det Hele for Faderen. Men den Gamle havde taget meget af denne Vinter; han begyndte at blive svag baade paa Legeme og Sjæl, han laa mere end han var oppe, tog sig kun lidet af Gaardsbruget, læste ikke saa meget i Bibelen som før, men fremsagde efter Hukommelsen Bønner og Salmevers. I alle andre Ting slog Hukommelsen ham fejl. Ruth frygtede det Værste for den Gamles Liv af den Meddelelse, hun havde at gjøre. Hun vilde tage sig Betænkningstid og raadføre sig med Asmund, der i den senere Tid oftere kom til Krogstad og var gjerne seet af Faderen, som lod ham tilse Et og Andet ved Bruget.

Da Ruth kom ind i Stuen, var ikke Mari der; men Faderen, som laa paa

Sengen, sagde: „Du faar gaa op og se til Mari, Ruth; hun var syg, sagde hun, og vilde gaa op og lægge sig. Jeg forstaar ikke, hvad der fattes hende," tilføjede han i en bekymret Tone. „Hun, som før var saa frisk som en Fisk, gaar nu omkring som en Skygge. Kanske den Prøvelse endnu er forbeholdt mig at miste hende. Nu, ja, ja, Guds Vilje ske! Desuden, dør hun nu, dør hun saa ubesmittet af Synden som vi i Synden fødte kan." „Kjære Far," sagde Ruth med taarekvalt Stemme ved Synet af den gamle Faders Sorg, „Du faar da ikke tænke, at det skal blive Døden, fordi hun skranter lidt. Sligt hænder jo ofte, naar de vokser stærkt." Han sukkede og fremsagde en af Jobs Klager. Imidlertid gik Ruth op til Søsteren, der havde lagt sig. Hun satte sig paa Sengen hos hende; hun famlede efter hendes Hoved, men hun havde puttet det under Fellen. Ruth vilde trække Fellen tilside, men hun holdt fast i den. Saa bad hun hende vakkert, at hun vilde snakke med hende; men hun fik ikke andet Svar end en voldsom Hulken, der ristede hele Sengen. Ruth indsaa der var Intet at udrette med hende for det Første. Hun forlod hende derfor og tænkte det skulde lykkes bedre, naar hun kom og lagde sig hos hende. Mari kom ikke ned til Aftenandagten, som den gamle Erland nu ofte maatte overlade Asmund, naar han var tilstede, eller Ruth at forestaa.

Ruth fandt, som hun ventede, Søsteren roligere, da hun kom op og lagde sig; men hun fik hende ligevel ikke til at svare paa de Spørsmaal, hun gjorde hende; det var det samme enten hun bad eller truede, Mari vedligeholdt en haardnakket Taushed. Nægte at høre, hvad Søsteren havde at sige, kunde hun imidlertid ikke, og Ruth bad og formanede hende det bedste hun vidste. „Du maa være forgjort af den Onde; jeg skjønner ikke Andet, og jeg mener han har paataget sig denne Fanteguttens Skikkelse. Hvorledes skal dette gaa? Du har glemt, hvad Du skylder baade Gud og Mennesker. End Far vor! Han tager sin Død over det, faar han det at vide. Gud trøste og bedre os, vi vil blive til Spot og Spe for Alle; det vil blive Glæde blandt denne Verdens Børn, naar de erfarer, at Sligt kan hænde paa Krogstad, og Guds Børn vil bedrøvede vende os Ryggen som besmittede." Saaledes blev hun ved under Suk og Taarer, men Mari syntes ubevæget ved Alt, hvad hun sagde. Det var en sørgelig Nat! først imod Morgenen faldt de i Søvn.

Ruth begyndte nu selv igjen at foretage Skiftingen af Fodret, under Paaskud af at Mari var syg, og syg var hun virkelig, da hun laa tilsengs i flere Dage og vilde hverken spise eller drikke, og var ikke at bevæge til at tale et Ord. Det var en Lettelse for Ruth, da Fredrik Holst en Dag kom ind og tilfældigvis fortalte, at Bjørn Rejten var rejst til Byen i et Ærinde for Faderen, og skulde blive borte en Maaneds Tid. Da han endelig kom tilbage, var det ikke Ruth muligt at forhindre, at Mari og han traffes, hvor nøje hun end syntes at passe paa hende.

Da det led mod den Tid, at Kreaturerne skulde til Sæters, bad Mari om at faa ligge i Sæteren den Sommer. Ruth modsatte sig dette; hun vilde jo da ganske være overladt til sig selv; men da Mari engang fik Faderen for sig selv, tiggede hun ham saa længe, at han maatte give sit Samtykke. Hertil bidrog vel ogsaa, at en Dokter, som rejste gjennem Bygden og tog ind paa Krogstad — det blev siden opdaget, at det var en sjølgjort Dokter, sendt af Bjørn Rejten — tilraadede netop at lade Mari ligge i Sæteren som gavnligt for hendes Helbred.

Alene Udsigten til Sæterrejsen syntes at gjøre Mari frisk, og hun drog syngende afsted, medens Ruth blev tilbage med et tungt Hjerte, ti hun ventede ikke Andet end at alt dette vilde tage en gal Ende. Sæteren laa flere Mil borte,

og de hørte sjelden derfra, men det hed bestandig, at det stod godt til, og Budene, der havde set Mari, fortalte at hun var bleven i saa godt Hold og var ligesaa rødlet som før hun blev syg. Ruth vidste ikke, hvad hun skulde tro om det. Det var flere Gange om Sommeren bestemt, at hun skulde gjøre et Besøg i Sæteren, men det blev bestandig udsat, fordi Faderen var saa svag og vilde nødig afse hende. Hun hørte jo, det stod godt til med Søsteren, saa det var unødvendigt at gjøre den lange Rejse, mente han. Saaledes forløb Sommeren med sin sædvanlige Travelhed, hvoraf en god Del faldt paa Ruth, da Alt hvilede paa hende under Faderens Svagelighed.

VI.

Det var i Slutningen af Skuren. Ruth var alene hjemme og stellede til Kvældsmaden. Gamle Erland var ude og saa til Skaarfolkene. Som Ruth er ifærd med at stappe Grøden, hører hun en bekjendt Stemme bag sig sige: Gud signe Arbejdet! Da hun vendte sig om for at se, hvem det var, stod Aase Einenstuen for hende. „Er det Dig, Aase, som er ude og gaar." „Ja, det er nok saa", svarede Aase med en alvorlig Mine, som var Ruth paafaldende. „Du faar være saa snil at sidde ned, mens jeg faar øst op Grøden; jeg venter Folkene straks hjem." „Tak, det har ingen Hast med mig." Imidlertid satte Ruth Kaffekjedelen over Ilden; Aase maatte naturligvis trakteres. Efterat Grøden var sat frem og Melkeskaalerne fyldte, noget Smør og Brød desuden stillet tilrette ved Faderens Plads, tog hun Kaffekjedelen, da den havde kogt op, samt Fløde og Sukker og satte paa et Bræt og bad nu Aase følge hende op paa Loftet. „Saa Du er saa langt nede i Bygden og gaar?" begyndte Ruth, efter at de var kommen tilsæde. „Ja, jeg har været rigtig paa Langtur", lød Svaret. „Du har kanske været paa Røst; der har været Bryllup der, har jeg hørt." „Nej, jeg har ikke det heller; jeg har været en Sving oppe i Hauksæterne." „I Hauksæterne!" gjentog Ruth. „Da har Du vel talt med Mari vor?" „Ja, jeg har det", svarede Aase i en Tone, som ikke lignede hendes sædvanlige muntre og fjasende Tale. „Det staar vel bra til med Jenten, ved jeg?" spurte Ruth med en vis Frygt, hun vidste ikke hvorfor. „Nej, det staar ikke bra til med Mari, Gud bedre os!" svarede Aase og vrængede det Hvide ud i de smaa plirende Øjne. „Kjærevene, er hun syg da?" brast Ruth ud, og der kom en Skjælven over hende, saa hun maatte sætte Kaffekjedelen, som hun just holdt i Haanden for at skjænke, fra sig. „Ja, det staar rigtig ilde til med hende Mari", svarede Aase i samme Tone som før. „Du faar nok se op til hende det snareste Du kan." „I Guds Navn, hvad fejler Jenten da?" spurte hun. „Jeg tænkte, Du skjønnede det", svarede Aase. „Jeg skjønne — hvad skulde jeg skjønne?" „Jeg tænkte, Du vidste, hvad Tilstand hun Mari var i." „I Guds Navn tal rent ud — hvad er det, som staar paa?" „Du ved da vel, hvad der staar paa — det er umuligt Andet." „Du gjør mig rent tullet, Aase, med Snakket Dit. Jeg siger Dig, jeg ved ikke, hvad der fejler Mari." „Ja, naar Du siger det, maa jeg vel tro det, men underligt er det, at Du ikke skulde vide, at Søster Di var frugtsommelig." Ruth slog Hænderne sammen; det sortnede for hendes Øjne, og hun sank bagover paa Sengen, hvorpaa hun sad. Hun daanede imidlertid ikke, og rejste sig igjen op, da Aase kom hen og greb hende i Armen med de Ord: „Kors da Jenté, Du faar da ikke tage slig paavej." Hun rejste sig, som sagt, overende og stirrede paa Aase, som betragtede hende halv forskrækket. Endelig sagde hun med næsten hviskende Stemme: „Sig, at jeg hørte fejl, Aase; Gud velsigne Dig, sig, at jeg hørte fejl. Du nævnte et Ord,

som kunde skræmme mig fra Vet og Forstand." „Du hørte nok ret, Gud bedre os saa sandt; men jeg forstaar endda ikke, at Du ikke vidste det!" „Vidste det!" hvor skulde jeg vide det? Aa, Mari, Mari — end Far vor, end Far vor! Herre, Du min Gud, er det ikke muligt, at din gamle tro Tjener kan spares for denne Sorg!" sagde hun og hævede de foldede Hænder mod Himmelen. Men Ruth var ikke den, som længe kunde give sig over eller tabe Besindelsen. Hun vidste, hvor hun skulde søge Kraft til at udholde Slaget. Hun knælede ned foran Sengen og bad en stille Bøn, og derpaa rejste hun sig, og var nu rolig og fattet som hun plejede. „Fortæl mig nu Alt uden Omsvøb, Aase; nu kan jeg taale at høre det Værste", og hun stadfæstede sine Ord ved med fast Haand at skjænke Kaffe for Aase. „Tag tiltakke", sagde hun, „jeg er ræd Kaffen er blevet kold." Aase forsikrede, at den var varm nok og drak en Kop; hun opmuntrede Ruth til ogsaa at drikke en Kop, men dertil var hun ikke at formaa. „Jeg fik Bud herom Dagen fra Mari, at jeg maatte komme op til hende saa snart jeg kunde. Jeg vidste, hvorledes det var fat med hende, og begav mig straks paa Vejen." „Du vidste, hvorledes det var fat med hende!" afbrød Ruth hende. „Hvorledes kunde Du vide det?" „Det er det samme, jeg vidste det allerede, før hun drog til Sæters." „Sagde da Mari dig det?" „Det gjorde hun ikke." „Altsaa ved Andre det!" „Ja, det kan Du lide paa; Sligt lader sig vanskeligt skjule." „Men jeg da, som Intet har hørt og Intet set." „Ja, det er underligt nok; saa Mari ikke har sagt Noget til dig?" „Har jeg ikke sagt det! Tror Du jeg lyver?" „Nej, nej, Mor, jeg vil gjerne tro Alt, hvad Du siger. Nu da, jeg skyndte mig til Sæteren, men det er lang Vej for et gammelt Menneske som mig; da jeg kom, var det allerede bestilt." „Og Barnet?" spurte Ruth. „Ja, Barnet var dødt." — „Dødt! siger Du;" og Ruth stirrede Aase ind i Ansigtet, saa denne ligesom forlegen slog Øjnene ned, men hun fattede sig snart og svarede: „Ja, Barnet var dødt, og det var vel bedst saa." — „Ja, kanske det er bedst saa — ja, det er bedst, som Gud gjør det. Hvorledes er det med Mari?" „Aa, Stakkars Ting, det er daarligt nok." „Hvem hjælper hende med Kreaturerne?" „De skiftes til Budejerne i de andre Sæterne." Ruth blev siddende en Stund med Haand under Kind. „End Far!" sagde hun ligesom for sig selv. „Aa, han behøver ikke at vide Noget om det", sagde Aase raskt. „Hvorledes skulde det kunne gaa for sig? Noget, som saa Mange ved? Nej, nej, han faar vel tømme den Kalk ogsaa. Gud forlade mig, at jeg har skjult saameget for Far som jeg har gjort! Jeg gjorde det i den bedste Hensigt — jeg vilde skaane den gamle, svagelige Mand. Jeg tænkte mig ikke, at det skulde gaa saa vidt. Gud forlade mig; Sandheden blir dog den bedste; — havde jeg talt i rette Tid, havde dette ikke hændt." „Det nyttede ikke, hvad Du saa havde gjort, det var saa laget." „Det var det vist ikke; Skriften lærer os Andet." — Aase lavede sig til at gaa. „Du faar have Tak for mig nu," sagde hun, „det blir sent, førend jeg kommer hjem." „Vil Du ikke blive liggende her inat?" spurte Ruth nølende. „Nej, Tak, jeg rækker nok hjem. Ja, Du ved nu Besked. Du faar se til hende Mari saa snart Du kan. Hun forbød mig rigtignok at sige Noget herom, men jeg mente nu, det var bedre, Du vidste det." „Saa hun ikke vilde, Du skulde sige Noget! Jeg tænkte, jeg var, næst Vorherre, hendes bedste Ven." „Ja, det er saa underligt med det — Lige søger Lige —, I har været for alvorlig og streng mod et Barn af slig Natur som Mari." Ruth svarede ikke; hun ristede bare paa Hovedet. Da de kom ned, havde Folkene spist — den Gamle var gaat ind i Kamret. Aase tog Afsked og

skyndte sig afsted. Ruth gik atter op paa Loftet. Hun tog sin Bibel frem; hun læste — hun bad — hun bad Gud saa inderligt at oplyse hende om, hvad hun skulde gjøre. Skulde hun fortælle Faderen Alt straks? „I skal være fromme som Duer og kloge som Slanger", havde hun læst. Hvad var det klogeste? Ak, det klogeste er altid at holde fast ved Sandheden — altid Sandheden, intet uden Sandheden; der er ikke Frelse uden i den. Saa havde hun jo rigtignok tænkt og sagt; alligevel kom hun til den Beslutning ikke at sige Faderen Noget, førend hun havde talt med Mari. Hvor angrede hun det siden! Og saa gjør man altid, naar man fordølger Sandheden. Hun sagde Faderen om Aftenen, at hun havde faat Bud om, at Mari var syg, og at hun vilde se op til hende den næste Dag. Den Gamle spurte, hvem der havde bragt det Bud, og da han hørte, det var Aase Einenstuen, ristede han paa Hovedet. „Hvad har det Menneske med Mari at bestille? Det er intet Guds Barn; det er et af Verdens Børn." Ruth sukkede. Ak, tænkte hun, hvem tør kalde sig Guds Barn? Er vi ikke Alle, Alle dybt smittede af Synden? — Imidlertid gav Erland sit Samtykke til, at Ruth reiste til Sæteren. Det kunde jo ikke være afvejen, at hun saa, hverledes Søsteren havde det. Med Sygdommen var det dog vel ikke saa farligt, haabede han. De havde jo den hele Sommer hørt, at Mari var frisk. — Om Morgenen drog Ruth til Sæteren — og med et tungt, tungt Hjerte drog hun afsted.

VII.

Halvvejs til Krogstadsæteren bodde i en Stue en Kone ved Navn Randi, som havde tjent paa Krogstad i mange Aar. Det havde været en udmærket tro og duelig Tjener. Hun havde saa at sige været opdraget og oplært af Ruths Moder, der var en meget flink Husmoder. Randi havde været til stor Hjælp for Ruth efter Moderens Død. Hun var allerede temmelig tilaars, da hun begik den Daarskab at gaa hen og gifte sig med en Gut, hvis Moder hun kunde været. Hun havde lagt sig nogle Penge tilbedste, var vel forsynet med Klæder, baade Gang og Sengklæder, havde en Ko og nogle Sauer, kort sagt, var, hvad man blandt Arbejdsfolk kalder, et godt Gifte for En, der ingen Ting ejede. Sjelden blir slige Ægteskaber lykkelige. Lige Børn leger bedst. Gammel og Ung trækker sjelden jevnt. Saa længe Livet bare har Solskin, staar det ikke paa, men naar Stygvejrsdagene kommer, da spørges der om Hjertevarme mellem Ægtefolkene; mangler den, ser det ilde ud. Randi var nu rent forgabet i Gutten; han kunde gjøre med hende, hvad han vilde; hun kunde ikke nægte ham Noget. For Randi's Penge blev et Stykke Jord fæstet oppe i Almindingen, og en Stue bygget, men da Jorden skulde brydes op og dyrkes, saa den kunde føde Folk og Fæ, da havde Eisten, saa hed Manden, altid Forhindringer; saa havde han paataget sig at hugge Tømmer for denne eller hin, eller han havde lovet sig som Slaattekarl til En eller Anden, og til Fortjenesten saa Randi aldrig Noget. Snart havde han laant Pengene ud til En mod høje Renter, eller han havde lagt dem i et eller andet Foretagende, hvorved vilde tjenes store Penge. Randi, stakkars Tulle, trodde Alting, men Sandheden var, at Eisten var en Kortenspiller af Vælten, og spillede bort hver Skilling, han fik Fingre i og mere til. Saaledes hændte det en vakker Dag, at Stævningsmændene kom og indkaldte Eisten til Forligelseskommissjonen for en Spillegjæld paa 20 Daler. Der gik baade Ku og Sauer. Atter kom de, og Stuen vilde gaat samme Vej, dersom ikke Erland Krogstad havde ladet sig den tilslaa. Naturligvis det forbi med Randi's lykkelige Konedage. Det var nok ikke frit for, at Manden bankede hende atpaa, at han havde ødelagt hendes lille Formue. Til

al Lykke blev han udskrevet til Soldat og fandt saa meget Behag i Soldaterlivet, at han lod sig hverve. Nu havde hun saavidt Fred, at hun, takket være Erland Krogstad, kunde faa sidde og stræve for det daglige Brød i sin lille Stue oppe i Aasen. Dog kom der mangen god Bid fra Krogstad, og Ved fik hun fremkjørt til Vinteren; et lidet Poteteslaand fik hun ogsaa oparbejdet. Eisten lod ikke høre fra sig, og vel var det; der var nok Ingen i Hjembygden, som vidste rigtig Besked om, han var Soldat eller Slave; det Sidste paastod Nogle, og det er ganske sandsynligt, de havde Ret.

Hver Gang Ruth var i Sæteren, besøgte hun Randi. Hun plejede at ride saalangt; Resten af Vejen gik hun, da den var saa storstenet og klejvet, at det var den sikreste Maade at komme frem paa. Ogsaa denne Gang standsede Ruth ved Randi's Stue, hvor hun altid var en velkommen Gjæst, og hvor hun hentede sig mange gode Raad, ti Randi var et meget fornuftigt Menneske, det havde hun givet mange Beviser paa; kun da hun begav sig ud paa Ægteskabets glatte Is, gjorde hun en dum Streg. Aldrig havde Ruth saa højlig trængt til gode Raad som idag, og Ingen var villigere til at give dem end Randi, som var hende og hele Familjen saa hengiven, at hun gjerne var gaat igjennem Ild og Vand for dem. Med inderlig Deltagelse hørte hun paa Ruths bedrøvelige Fortælling om, hvad der var tilstødt deres Alles Kjæledægge: Mari.

„Naar vi bare kunde faat hende herned til mig", sagde Randi, „saa kunde hun blevet til hun blev frisk — og til Folkesnakket tystnede. Kanske det kunde glide over uden at „han Sjøl" — Randi kjendte ikke Erland Krogstad under nogen anden Benævnelse — „fik det at vide." „Men er det Ret at fortie det for Far?" spurte Ruth. Randi delte ganske Ruths strenge religiøse Meninger. Hun var bryd med Svar paa dette Spørsmaal. „Det er vel saa", sagde hun endelig efter at have betænkt sig en god Stund, medens hun bladede i Bibelen, som laa paa Bordet foran hende. „Det er vel saa, at'n Sjøl er nærmest til at vide Alt, som angaar Barna hans; men jeg undres paa, om det skulde være noget urigtigt i at fordølge Sandheden ved denne Lejlighed, da jeg rigtig er bange for, det gaar paa Livet, om'n faar at vide det. Gjort er gjort, ser Du, Ruth; overlever 'n Sjøl det, mener jeg, saa streng som han er i de Dele, at 'n ikke vil kjendes ved Mari mere; han forbyder hende Huset." Ruth ristede paa Hovedet; det var altfor sandt, hvad Randi sagde. „Det er Altsammen min Skyld", udbrød hun og brast i Graad. „Havde jeg, som min Pligt var, sagt Fra fra først af, hvad jeg saa og vidste om Maris Veje, saa var det ikke kommet saa vidt. Aa, jeg kan aldrig faa en glad Dag mere." „Vorherre bevare dig, Barn", afbrød Randi hende; „tal ikke saa; vi er Alle skrøbelige Mennesker; naar det ikke behager Herren at oplyse vor Forstand, vandrer vi i Mørket." „Jeg kan ikke undskylde mig dermed; jeg vidste godt, hvad Ret var, men jeg mente at forstaa det bedre end Guds Ord lærer." „Nu er Du for streng mod Dig selv, Ruth; Herren, som gransker Nyrer og Hjerter og kjender dine mindste Tanker, vil være Dig en mildere Dommer end Du selv er." Men der var ikke Tid til lang Snak; der maatte handles; Vejen var lang, og det blev tidligt mørkt. Randi gjorde sig i en Hast færdig til at følge med Ruth; ti vel var hun nær de 60, men hun var endnu rask og rørig. De drog altsaa afsted over Stok og Sten, og alt som de gik, raadslog de om, hvad de skulde gjøre. Solen var nær ved at gaa ned, da de naadde Sætervolden; de hørte Kubjelderne og Jæternes Kauen i de i de nærmeste Lider. — „Nu sætter jeg mig herude og hviler mig, til Krøtera kommer, saa binder jeg ind og melker, medens

Du snakker med hende Stakkar, som inde er.“ Saaledes talede Randi, idet de nærmede sig Sæterhusene. Krogstadsæteren laa et Stykke fra de andre Sætere, i Ly af nogle store Stene, som det var et Under, hvorledes de var kommet der.

Randi satte sig paa en Sten udenfor Fjøsdøren og begyndte at trække af sig Sko og Strømper, for at skaffe de efter Gangen saare Fødder nogen Lise. Ruth blev staaende ved Siden af hende; hun gruede for at gaa ind. Kan Nogen med Hjerte fortænke hende deri? „Gaa nu, Barn“, sagde Randi; „gaa nu, det maa saa ske — Vorherre være med Dig og styrke Dig.“ Ruth svarede ikke; hun foldede Hænderne, gjorde en stille Bøn og aabnede derpaa Døren med fast Haand. Men det Syn, som mødte hende, lamslog hende næsten. Da hun aabnede Døren, faldt Lyset lige paa Sengen, hvori Søsteren laa og saa mere ud som et Lig end et levende Menneske. Mari saa formodentlig Rædselen malet i Ruths Ansigt og skjønnede Aarsagen. Hun vendte sig mod Væggen og trak Fellen over Hovedet. Men Ruth blev øjeblikkelig Herre over det Indtryk, Synet af Søsteren gjorde paa hende; hun traadde raskt ind og trak Døren til efter sig. Hun gik hen og satte sig paa Sengkanten, og blev en liden Stund siddende stille uden at sige Noget. Det forekom hende Altsammen som en styg Drøm; men, ak, Virkeligheden var for nær, til at hun længe kunde skuffe sig med, at det var en Drøm. „Hvorledes er det med Dig, Mari mi?“ sagde hun omsider. Der kan lægges, eller rettere sagt, der kan være saadant Udtryk i den menneskelige Stemme, at den mindste Lyd af den siger mere end mange Ord. Der maatte vel ligge en Blanding af Sorg, Medynk og Kjærlighed i Ruths Stemme, siden den medet løsnede Mari's Taarekilde, der paa mange Dage ikke havde villet flyde. Velsignede Taarekilde, som Herren i sin uendelige Godhed har skjænket Mennesket! Uden den maatte Hjertet mangen Gang briste. Ruth lod hende græde; vel havde hun aldrig prøvet nogen stor Hjertesorg; dette var den største, hun nogensinde havde prøvet, men hun kunde dog godt begribe, hvor godt det gjorde den Forpinte. Da Graaden sagtnede, lagde Ruth sig over Søsteren og gjentog sit Spørsmaal: „Hvorledes er det med Dig, Mari mi?“ Om lidt lød det med svag Stemme: „Gid jeg var død!“ „Tal ikke saa, Mari mi, tak tvertimod Gud for hver Stund, han forunder Dig til Anger og Bod.“ „Hvad hjælper det? Er jeg ikke fordømt? Gud har vendt sit Ansigt fra mig?“ „Vist ikke; fordømt siger Du! Er ikke Herren død for alle Syndere, som vil tro paa Ham! Fat Mod, Barn; Du har syndet groveligen; det er sandt; men Guds Naade er stor.“ Mari svarede Intet; hun laa stille og saa hen for sig. „End Barnet?“ sagde Ruth sagte. Mari svarede med stille Graad: „Aa, Herre Gud, at jeg havde det; jeg synes, jeg kunde bære Alt da; men det blev mig ikke forundt. Gud tog det til sig; jeg var ikke værdig til at have det.“ „Det var altsaa dødt?“ spurte Ruth atter. „Saa sagde Aase, jeg fik ikke se det.“ „Aase, var hun da her? Hun sagde til mig, at det var forbi, da hun kom.“ „Jeg ved ikke; — jeg var syg, jeg vidste ikke af mig selv; hun sagde, det Vesle var dødt.“ „Men hvor er det da?“ „Jeg ved ikke; Aase tog det bort.“ Dette gjorde Ruth urolig; hun havde ingen god Tro til Aase; hun ansaa hende for at være et samvittighedsløst Menneske, som kunde gjøre, hvad det skulde være. Efter en Stund begyndte hun atter: „Men kjære Mari mi, hvorfor sagde Du Intet til mig?“ „Han bad mig Intet at sige; det skulde gaa saa stilt, saa Ingen skulde faa Noget at vide; det var ham, som sendte Aase.“ „Gid“, — udbrød Ruth heftigt, „at han“ — men hun afbrød sig selv, da Mari bedende hævede Hænderne ivejret. „Gud forlade mig“, fortsatte Ruth og foldede Hænderne

andægtigt; „Gud forlade mig; det tilkommer ikke mig at dømme; men jeg er saa harm, saa harm; kunde han ikke ladet Dig i Fred — bare Barne!“ „Tal ikke saa Ruth! Jeg holder saa af ham, og han holder saa af mig; naar bare Far vilde, kunde Alt blive saa godt — ja, saa godt som det kan blive for mig i denne Verden. Men nej, nej, det er forbi med al Glæde for mig i Livet, siden jeg mistede den Vesle,“ og hun græd bitterlig. Ruth sagde Intet; hun vidste altfor vel, at det var ikke at tænke paa nogen Lykke her i Verden med en Person som Bjørn Reiten, om end Faderen havde givet sit Samtykke, hvilket han aldrig i Evighed vilde gjøre.

Kreaturerne hørtes nu at komme ind i Fjøset; de hørte Randi's Stemme. „Hvem er det?“ spurte Mari. „Er det ikke Randi?“ „Jo“, svarede Ruth, „hun var med mig.“ „Saa ved hun det ogsaa.“ „Ja, det gjør hun, men Du ved vel, der ikke gives et Menneske, som er os Alle mere hengiven end Randi.“ Ruth sagde nu Søsteren, hvad hun og Randi var blevet enige om. Det kom nu bare an paa, om Mari var istand til at gaa ned til Randi's Stue. Hun vidste det ikke; hun var saa mat og usel; fik hun Lov at se ham der? Ruth kunde ikke bare sig for i sit stille Sind at ønske Bjørn Reiten hundrede Mile borte; men hun sagde Intet; hun havde ikke Hjerte til at bedrøve Søsteren. Endelig kom Randi ind med Melken. Det var et sørgeligt Møde mellem hende og Mari. Der var Graad og Klager paa begge Sider. Randi var rent ud af det over, hvorledes Mari saa ud. Men igrunden var det mest Pleje, der fattedes Mari; hun var ung og stærk og kunde nok staa ud en saadan Tørning. Da hun fik sig noget Kaffe og Mad, kviknede hun betydeligt til. Alle var imidlertid svært trætte og begav sig tidligt til Hvile, efter at Ruth og Randi havde sunget en Salme og læst en Bøn. Det syntes at gjøre Mari godt, hun havde ikke paalænge hørt Guds Ord. Baade han og hans Ord havde længe været glemt af Mari.

Om Morgenen følte Alle sig forfrisket af en god Søvn. Mari laa som et Barn i Ruths Arm, hvor hun i sine lykkelige Dage havde sovet saa mangen Nat. Det var ligesom det gamle Forhold var gjenoprettet mellem Søstrene, nu da der ikke længere var Noget skjult mellem dem. Mari prøvede paa at staa op, og hun var stærkere end nogen af dem havde trod. Det blev nu besluttet, at Randi skulde begive sig paa Vejen til Bygden og faa et Menneske op, som kunde stelle med Kreaturerne, ti det var for tidligt endnu at tage dem hjem; Kornet maatte ind først. Hun skulde derhos søge at gjøre Erland begribeligt, at Mari var for svag til for det Første at komme længere end til Randi's Stue, hvor hun skulde blive nogle Dage. Søsteren skulde i Sæteren oppebie hendes Tilbagekomst.

Saaledes var nu Aftalen; men Menneskernes Planer er ikke altid overensstemmende med Guds Planer; Mennesket spaar, men Han raar. Vi ser ikke mange Fod for os. Ofte lægger man Planer i det ene Værelse, medens man i Sideværelset fatter Beslutninger, som er disse stik modsatte og gjøre dem om Intet. De vidste paa Krogstadsæteren lidet om, hvad der i dette Øjeblik foregik nede i Bygden. Der kan hænde meget i Løbet af et Døgn. Nej, vi Dødelige raader blot over Øjeblikket, det nærværende Øjeblik, og knapt det. Vi vil nu se, hvad der imidlertid var foregaat nede i Bygden.

VIII.

Det var den anden Dags Eftermiddag efterat Ruth var rejst til Sæteren. Gamle Erland laa som han ofte plejede nu paa Sengen ude i Kamret. Folkene var ude paa Marken paa en Pige nær, der var hjemme for at stelle med Maden.

Erland blundede just, da Pigen stak Hovedet ind ad Kammerdøren og sagde: „Lensmanden er ude og spør efter 'n Far sjøl."

„Lensmanden!" gjentog Erland halv isøvne: „Hvad vil han mig?" Men Pigen var allerede borte, og Erland stod op for at gaa ud til denne sjeldne Gjæst paa Krogstad. Krogstadfolket var ikke vant til at have noget usnakket med Øvrigheden. De var vant til umanet at opfylde de Pligter, der paalaa dem mod det Offentlige. Skatten blev altid betalt paa Thinget; Vejarbejdet altid udført forsvarligt, saa der aldrig var Anledning til nogen Klage derover. Heller ikke Tjenestefolkene paa Krogstad gjorde Øvrigheden noget Bryderi. Det var altid ordentlige, skikkelige Folk, hos hvem Lensmanden ikke havde at kræve Opfostringsbidrag eller stevne til Forligelseskommissjonen for Auksjonsgjæld. Hvad kunde altsaa Lensmanden ville paa Krogstad? tænkte Erland, da han gik igjennem Stuen for at høre, hvad Lensmanden vilde.

Nogen selskabelig Omgang havde Erland aldrig havt med Lensmanden, der ikke var af hans Folk. Det var en Blodsuger, en Aagerkarl og saaledes alt Andet end en gudfrygtig Mand. Han levede et utugtigt Levnet; sin Kone mishandlede og krænkede han groveligen. Med en saadan Mand kan man vel begribe, Erland Krogstad intet Samkvem vilde have, hvilket han heller ikke lagde noget Dølgsmaal paa. Onde Mennesker hader altid de gode; de vil ved alle Lejligheder forfølge og fortrædige dem, og det ærgrer dem, naar det fattes dem Lejlighed dertil. Erland Krogstad var Lensmanden en Torn i Øjet; han var ligesaa agtet og anset som Lensmanden var foragtet, og denne kunde aldrig komme ham tillivs.

Da Erland kom ud paa Trappen, saa han Lensmanden staa ude paa Gaarden tilligemed sin Dreng. Lensmandens Ydre svarede ganske til det Rygte, han havde. Det var en liden, mager Mand, allerede tilaars; den, som forstod sig paa at læse Folks Karakter af deres Ansigt, vilde kunne have læst sig til en hel Del i hans skumle Blik, tynde, blaalige Lipper og lave Pande med de buskede Bryn.

„Jeg hører Lensmanden vil snakke med mig", sagde Erland; „han faar være saa snil at komme ind da." Indbydelsen blev modtaget med Tak; Gjæsten blev anmodet om at sætte sig, og den Gamle satte sig ogsaa selv efter at have befalet Pigen at gaa ned i Kjælderen og tappe op en Bolle Øl. Der blev nu først som Skik og Brug er talt om Vejret og Aarvejen.

Endelig tog Lensmanden frem et Papir af sin Tegnebog, hostede et Par Gange og sagde derpaa: „Ja, jeg er nok kommet i en ubehagelig Forretning til Krogstad idag." Han sagde dette med bevæget Stemme, medens imidlertid en ondskabsfuld Glæde lyste i hans Øjne. Erland undredes, hvad det kunde være, men sagde Intet. „Jeg er af Fogden paalagt at anstille Undersøgelser om en Ugjerning, som i disse Dage skal være for øvet — og i paakommende Tilfælde at arrestere Forbryderen." „En Ugjerning — her paa Krogstad — en Forbryder, — hvem kan det være?" sagde Erland halvt for sig selv? vistnok meget spændt, men uden Frygt. Lensmanden optog Spørsmaalet som henvendt til sig og svarede: „Mari Krogstad." „Mari Krogstad", gjentog Erland uden endnu at ane noget Ondt. „Her er ingen af det Navn paa Gaarden uden min Datter."

„Saa maa det vel være hende da", sagde Lensmanden og stirrede skadefro paa den Gamle, der nu med øjensynlig Bevægelse sagde: „Mari, min Datter Mari skulde have begaaet en Ugjerning! Umuligt! Hvad skulde hun vel kunne

have gjort? Et uskyldigt Barn; konfirmeret i Fjorhøst. Det maa være en Missorstaaelse, ja, jeg er vis paa, det er en Misforstaaelse." „Imidlertid", sagde Lensmanden med hævet Stemme, „er hun mistænkt for Barnefødsel i Dølgsmaal og Barnemord."

Det var selv for den haarde, onde Lensmand et pinligt Syn at se den gamle Mand. Om Lynet havde rammet ham, kunde ikke den Forandring, der foregik med ham, have været pludseligere. Han blev siddende aldeles stum og se paa Lensmanden; men det var ligesom Livet lidt efter lidt slukkedes i Øjnene. Lensmanden ventede at se ham falde om død; han havde udrettet mere end han vilde; han vilde saare til Døden, men ikke dræbe. Han for ud i Kjøkkenet, hvor han hørte Pigen ramle. „Du faar komme ind og se til 'n Far, han vil ovete, mener jeg", sagde han, og skyndte sig ud af Stuen. I Døren mødte han Randi, som han godt kjendte, fornemmelig fra hendes gifte Dage, da han nok havde faat Tag i adskillige af de Penge, Eisten satte overstyr. . „Nu, Du kom ret som Du var kaldet, Randi", sagde han. „Det staar ilde til med Krogstadmanden nu, se til 'n", og afsted for han.

Ude var Folkene komne hjem fra Marken og stod og snakkede med Lensmandsdrengen. Da Lensmanden kom hen til dem, hørte han Ytringer som: „Aanej da, hvad vil 'n Far sige til det? — Det kan umuligt være sandt — Det er Løgn altihop. Det vil jeg voge Hue mit paa." Da de saa Lensmanden, omringede de ham og skreg i Munden paa hverandre: „Er det sandt, hvad 'n Erik siger? Kan det være troligt, det?" o. s. v. „Jeg ved ikke mere jeg, godt Folk, end 'n Erik — Futen har givet Ordre til at arrestere hende Mari Krogstad — Resten blir hans Sag." De saa paa hverandre, dels med forundrede, dels med bedrøvede Miner. Der var imidlertid En iblandt Flokken, som ikke var saa tvivlsom om Sagen, og det var Budejen. „Hm — hm", kræmtede hun og blinkede med Øjnene. „Det er ikke saa umuligt endda. Jeg saa noget af hvert i Vinter, og det rimer sig ganske godt med dette her. Det var vel ikke for Intet, han Bjørn Reiten smøg sig rundt om Væggene hver Kvæld, naar hun Mari, Stakker, skulde ligesom være ude og kvældstelle Kua. —" „Bjørn Reiten" afbrød Lensmanden hende brot; „er han med i Spillet, er det nok bedst vi tager Benene paa Nakken, Erik, ellers kunde Fuglen være fløjet, før vi kommer. Det er meldt til Futen, at Kaptejnen paa Hov er blevet bestjaalet inat. Penge og Sølv og mange andre kostbare Ting er borte — og han Bjørn Reiten med det samme. Kom Erik og lad os skynde os." De satte sig op i Kjærren og kjørte afsted i fuldt Firsprang, medens Folkene gabende stod og saa efter dem.

Medens dette foregik ude paa Gaarden, var Pigen fra Kjøkkenet og Randi ilet hen til den Gamle i Stuen. De fandt ham saaledes som Lensmanden havde forladt ham, siddende og stirre frem for sig, og det var ikke at undres over, at Lensmanden var bleven forskrækket over det Syn, han frembød. Uagtet sin høje Alder havde Erland en rødmusset Ansigtsfarve, som tog sig godt ud til hans hvide Haar og Skjæg; men nu var hans Ansigt ligesaa hvidt som Haaret. Pigen udstødte et Skrig ved Synet af ham; men den, som er prøvet i Modgangens Skole, taber ikke saa let Besindigheden, og Randi tyssede paa Pigen og sagde med en rigtignok skjælvende Stemme: „Guds Fred og Goddag, Far; Tak for sidst." Ved Lyden af Randi's Stemme syntes den Gamle at komme til Bevidsthed igjen. Der kom atter lidt efter lidt Liv i hans Øjne, og Farven vendte tilbage i Kinderne. Han strøg sig med Haanden over Panden. „Giv mig lidt Vand, Guri", sagde han med svag Stemme. Pigen kom med en Skaal

med Vand. Han drak en Slurk og satte Skaalen fra sig med ristende Haand. „Jeg blir gammel og svag nu, Randi; det er forbi med 'n Erland Krogstad. Jeg ved ikke, hvorledes det er med mig; jeg ved ikke, hvorledes jeg er kommen herind. Jeg laa nylig inde paa Sengen, saa syntes jeg, hun Guri sagde, at Lensmanden var her og vilde snakke med mig, — og saa syntes jeg, jeg gik ud og snakkede med 'n — og han sa' noget om en Ugjerning, og om hun vesle Mari; — det var som en gruelig Torslaat for mine Øren — det var en Drøm, en styg Drøm." Han prøvede paa at rejse sig, men han kunde ikke. Benene vilde ikke bære ham. Han sad atter lidt og saa sig bedrøvet om; saa sagde han med en næsten jamrende Stemme: „Kom og hjælp mig ind paa Sengen, saa er I snille; jeg er ikke god til at gaa alene." Og Randi og Pigen førte den gamle Mand, ikke uden stor Anstrængelse, ti han var en stor, før Mand, ud i Kamret og lagde ham paa Sengen. „Det var godt", sagde han, da han havde ligget lidt; „jeg er saa træt;" og det varede ikke længe, førend han faldt i Søvn. Randi blev siddende hos ham; hun vaagede over ham som man vaager over et Barn. Et Par Timer eller mere sad hun saaledes, og mangen varm Bøn opsendte hun i denne Tid til Gud, at han vilde styrke hende til at tale og den Sovende til at høre, naar det afgjørende Øjeblik kom, ti tales maatte der jo; det gamle skikkelige Menneske ønskede, hun kunde hjælpe til at tage imod Stødet, men hvad kan vi svage Dødelige gjøre uden at bede for og trøste vor sørgende og lidende Medbroder, og det vil dog saa lidt forslaa, naar det gjælder Liv og Død som i dette Tilfælde.

Erlands gamle, ved stadigt Brug slidte Bibellaa opslaat paa Bord et. Randi kastede Øjnene i den: det var Begyndelsen af Jobs Bog. „Ak," tænkte Randi, „snart vil Du klage som Job, hvis Du overlever Stødet. Men Jobs Gjenvordigheder og Prøvelser er for Intet at regne mod den Hjertesorg, som venter paa Dig, gamle Mand! En Kristen maa vel kunne bære Tabet af Gods og Guld; han maa vel endog kunne love og prise Herren, om Han tager til sig de Børn, Han engang gav os. O, vi kan bære vore Kjæres Død, men deres Vanære? — ja vist, maa vi kunne bære det med, men det blir en bedsk, bedsk Skaal at tømme." I saadanne Tanker sad Randi fordybet, og Taarer listede sig stille ned igjennem Furerne i det gamle Ansigt. Hun var træt efter den lange Vej, og hun havde Intet nydt siden om Morgenen; Naturen gjorde sin Ret gjældende; hun lagde Hovedet paa Armen, støttet paa Bordet, og faldt i en Døs.

Hun vækkedes af Erland, der spurte efter Ruth. Ja, det var sandt, hun var rejst tilsæters; men hun blev længe borte; det skulde vel ikke staa Noget paa med Mari? Mari! Lensmanden! Det var da besynderligt, hvorledes han kunde komme til at tænke paa disse To paa engang. Havde Randi hørt Noget til Mari? Ja, hun havde hørt, at hun var syg. Meget syg? Det vidste hun ikke. Randi spurte, om hun skulde gaa ud og koge en Kop Kaffe til 'n Far; den vilde gjøre ham godt — og hende med, som Intet havde nydt siden om Morgenen. „Ja, gjør det, Randi", sagde Erland. „Du trænger Noget at styrke Dig paa, Du ogsaa; Du ser ganske klejn ud; aaja, Randi, det lider retnu, vi blir gamle Beggeto; der er ikke stort Olje i Lampen. Ja, stel til Kaffe, saa er den færdig til Ruth kommer; det lider allerede mod Kvælden, ser jeg paa Solen; hun maa snart være her, saafremt intet Galt er hændet hende Mari, hvilket Gud i sin Naade forbyde. Dog Guds Vilje ske, men jeg tror ikke, jeg kunde overleve Guldemit. Mindes Du, Randi, hvor vakker hun var, og hvor hun livede os op Allesammen. Gud tilgive mig; men jeg tænkte ofte mere paa

hende end Ham. Men gaa nu Randi, gaa nu; jeg vil bede for Mari og for os Alle, medens Du er ude!"

Randi gik for at koge Kaffe — og for at græde, saa saart ondt gjorde det hende, at høre den Gamle tale om Mari; — hun kunde skjønne deraf, hvor hans Hjerte fremdeles hængte ved hans Kjælebarn fremfor noget Andet i denne Verden. Efter at have tilfredsstillet sin egen Hunger, bar hun en Kop Kaffe ind til Erland, tillavet saaledes som hun vidste, han likte den; den syntes at oplive ham; han bad hende sætte Kaffen over Varmen til Ruth kom; hun maatte snart være her. „Kom saa ind og læs lidt for mig, Randi, saa er Du snil", sagde han. „Ojnene slaar saa fejl i den senere Tid, at det falder vanskeligt for mig at læse." Randi gjorde som han sagde; hun vilde ikke sige ham imod om Ruth. Da hun havde sat sig tilrette ved Bordet og faat Brillerne paa, spurte hun, hvad han vilde, hun skulde læse. „Aa, det er det samme", svarede Erland; „det er Altsammen ligegodt, Alt Herrens livsalige Ord. De, der ikke kjender dette Ord, ved ikke, hvad de taber. Denne Bog der har været mig en saa fuldtro Ven som intet Menneske kunde have været." „Ja saa vil jeg læse det som ligger opslaat." Og hun begyndte paa Jobs Bog. „Ja, det var bra", afbrød Erland hende; „jeg begyndte just at læse dette i Eftermiddag, da Lensmanden kom, havde jeg nær sagt. Jeg forstaar ikke, hvorledes det gaar til, at Lensmanden idelig er i mine Tanker og staar for mig. Det er besynderligt! Men læs nu." Randi læste. Da hun var færdig med 1ste Kapitel, sagde hun: „Tror Du ikke, at Herren ogsaa i vore Dage tillader sine tro Tjenere at prøves af Satan?" „Jo, derom tviler jeg ikke. Staar der ikke hos Apostelen Peter 1ste Brev 6te Kapitel, at vor Modstander Djævelen gaar omkring som en brølende Løve, søgende hvem han kan opsluge, men det kan han ikke gjøre uden Herrens Tilladelse." „Men tror 'n Far", spurte atter Randi, „at 'n kunde bestaat Prøven saa vel som Job?" „Hvor ved jeg det, Randi", svarede Erland. „Men jeg har gjort mit Bedste; Herren har sendt mig svare Prøvelser, Randi; Du ved det. Og jeg har ydmyget mig under Hans vældige Haand, og jeg har, som det befales af Apostelen, kastet al min Sorg paa Herren, ti Han haver Omsorg for os." „Du sagde nys, at Du trodde ikke, Du kunde overleve hende Mari, Men kan Du ikke tænke Dig, at Noget værre kunde hænde hende end Døden?" „Noget værre end Døden!" gjentog Erland og ligesom for sig selv. „End om hun for vild", vedblev Randi, „og blev som denne Verdens Børn?" „Hvor underligt Du snakker idag, Randi", sagde Erland og rejste sig overende i Sengen. Han stirrede paa hende, strøg sig saa med Haanden over Panden og sagde: „Jeg har aldrig før set, at Du ligner Lensmanden, Randi. Jeg forstaar ikke dette — jeg mener det er den Ondes Værk." Og han foldede Hænderne og bad Fadervor.

Randi var nærved at give tabt. Hun syntes det var det tungeste Hverv, hun havde havt i sit Liv, at sige den Gamle, hvad der dog maatte siges ham. Med et dybt Suk begyndte hun igjen: „Du svarede mig ikke paa mit Spørsmaal, Far", sagde hun. „Hvad var det da, Du spurte om?" „Om hvorledes Du mente, Du vilde kunne bære, at Mari havde forspildt den Retfærdighed, hun skulde have for Gud og det gode Navn, hun skulde have for Menneskerne." Han laa en liden Stund uden at svare, ligesom om han tænkte sig om. Formodentlig gik der nu ligesom et Lys op for ham, ti ham rejste sig atter overende og sagde til Randi med fastere Stemme end før: „Randi, sig mig, er det noget Galt med Mari? Sig mig det medengang. Er hun død?" — „Værre end det",

sagde Randi og begyndte at græde. „Kast nu som Du før sagde al Din Sorg paa Herren og Han vil have Omsorg for Dig. Mari er falden dybt. Hun trænger til alle gode Kristnes Forbønner.“ „Herre, Herre“, raabte den gamle Mand med bristende Stemme og sank tilbage paa sit Leje. „Herre, Herre, skaan mig, skaan Din tro Tjener. Jeg er bare et skrøbeligt Ler. Milde Frelser, ræk mig Din Haand. Dog ske Din Vilje, ja, ske Din Vilje. Jeg ser Alt nu, jeg ser det klart. Det er en retfærdig Straf. Jeg har drevet Afguderi med dette Barn; o, jeg har været blind af Kjærlighed til dette Barn. Siger ikke Herren: Dersom Nogen kommer til mig og hader ikke sin Fader og Moder og sin Hustru og Børn og Brødre og Søskende og tilmed sit eget Liv, han kan ikke være min Disipel. Og dette Barn, som jeg saa langtfra hadede, at jeg elskede det højere end mit Liv, dette Barn er blevet en Slange, som jeg nærede i min Barm. Ve mig, ve mig, at jeg skal opleve denne Dag!“

Saa klagede den gamle Mand, vridende sine Hænder og slidende i sit graa Haar. Hvad skulde Randi sige? Hvilke Trøstens Ord kunde være stærke nok til at stille en saadan Smerte?

„Det var altsaa ingen Drøm“, begyndte Erland igjen, „at Lensmanden var her? Og de skrækkelige Ord, han udtalte, angik min egen Datter! Mari en Forbryderske, en Morderske! Ve mig, ve mig! Saa trækker de hende i Fængsel — og saa kommer Dommen og Døden — hvad bryr de sig om hendes udødelige Sjæl. O, hvilken Pine, hvilken Kval! Er der ingen Redning, Herre?“ — Efter en liden Stund vedblev han: „Hvorledes er alt dette kommet? Lærte jeg hende ikke at kjende baade Loven og Evangeliet? Hvad er det for en Djævel, der har fordærvet dette uskyldige Barn? Hvor var Du henne Ruth, at Du ikke vaagede over Din Søster? O, mit Barn, mit guldhaarede Barn. — Men, nej hun er ikke længere mit Barn, hun er Djævelens Barn! Jeg vil forhærde mit gamle Hjerte — det vil blive haardt som Sten.“ „Han Far vil vel ikke være strængere end vor Herre og Frelser!“ sagde Randi. Erland svarede Intet; men saalangt var hans Hjerte fra at være haardt som Sten, at han græd som et Barn, jamrende: Mari! Mari! saa at en Sten kunde røres ved det.

Men nu vil vi forlade de to Gamle. Erland ved nu det Værste. Lad nu Randi fortælle ham det mere hun ved. Imidlertid vil vi begive os til Søstrene i Sæteren.

IX.

Dagen efter at Randi havde forladt Sæteren, stod Mari op, da Ruth havde melket og løst Kreaturerne. Hun følte sig stærkere, og Søstrene talte allerede om at rangle saa smaat nedover til Randi's Stue, hvor de vilde oppebie hendes Tilbagekomst, da Døren gik op, og hvem skulde de se komme ind uden Bjørn Reiten i egen Person. Mari brast i Graad og rakte Haanden ud imod ham. Den ellers saa rolige Ruth følte derimod dyb Harme ved Synet af Maris Forfører: „Hvad vil Du her, Du Djævel?“ sagde hun med en af heftig Bevægelse skjælvende Stemme. „Var Du ikke Mari's Søster“, svarede Bjørn Reiten frækt, „saa vilde jeg sige: det skiller Dig ikke!“ Derpaa henvendte han sig til Mari og greb hendes udstrakte Haand. „Hvorledes er det med Dig? Du ser jo kjæk ud; ja, det er bra, for Du maa følge med mig paa Flækken. Der er ingen Tid at give bort; vi kan vente Lensmanden hvert Øjeblik.“ „Hvor skal jeg hen?“ spurte Mari og saa hen til Søsteren. „Bort, langt bort — jo længere, desbedre“, svarede Bjørn Reiten. „Men jeg er altfor svag“, sagde Mari bedrøvet. „Vig bort, Frister“, faldt Ruth raskt ind; „Mari hverken kan eller

vil følge Dig." „Saa Du siger det, Du", sagde Bjørn haanligt. „Jeg tænker nok, hun følger med, naar jeg siger hende, at Mestermanden med Øksen venter hende, hvis Øvrigheden først faar Kløerne i hende." Mari udstødte et Skrig, men Ruth ytrede roligt: „at det var bedre det, end at Djævelen fik Kløerne i hende." „Det er ikke Tid til lang Snak", sagde Bjørn heftigt. „Kom Mari — jeg har sadlet Hest til Dig borte i Skogen — sig Farvel til Din Søster og kom." Ruth slog Armene om Søsteren: „Du maa ikke gaa med denne onde Mand, Mari; bedre hvorsomhelst end hos ham." Mari saa ubestemt fra den Ene til den Anden. Med en Ed greb Bjørn Mari i Armen og vilde trække hende med sig, da det i det Samme bankede paa Væggen og en Stemme sagde: „Skynd Dig, Bjørn, Lensmanden kommer." „Fordømte Læserpak"! skreg Bjørn, slap Pigen og for ud af Døren — men standsede atter saa langt Øjeblik, at han fik sige: „Du skal se mig igjen, Mari; jeg forlader Dig aldrig."

Nogle Minutter efter at Døren var falden i efter Bjørn, hørte Søstrene En ganske anpusten raabe udenfor: „Pas nu paa, Gutter! — er 'n inde — kan 'n ikke undgaa os — gaa ind Du, Erik." „Jeg mener, det er bedst Lensmanden sjøl gaar ind", sagde en anden Stemme. „Er Du ræd, Erik" ?" sagde den Anpustne. „Aa, det er vel Nogen ræddere end jeg", mente den anden Stemme. „Det er vel ikke saa farligt", sagde en tredie Stemme. Døren reves op, og en svær Karl med en jernbeslaaet Tamp i Haanden skred ind og saa sig om til alle Sider. „Kom kun ind Gutter", sagde han leende til dem udenfor; „det er ikke saa farligt; det er bare to Jenter her", og øjeblikkelig stormede Lensmanden med en 3—4 Karle ind. „Hvor er Bjørn Reiten?" spurte han saa barsk som han kunde gjøre sig. „I ser, han er ikke her", svarede Ruth. Det er ligesaa godt, tænkte hun, at de ikke faar fat i ham; borte er borte. „Ja, men jeg spørger, hvor han er?" sagde Lensmanden ivrigt. „Det ved jeg ikke; hans Veje er ikke mine." „Ud da Gutter, — vi hefter bare Tiden bort — langt unna er han ikke — vi er sikkre nok paa hende her." Saa talede Lensmanden, og han og Følge for afsted.

Da Søstrene var blevet alene, sagde Mari: „Aa, jeg er saa ræd, de skal faa fat i han Bjørn." „Det er bedre, vi tænker paa os selv, Mari, den Onde frir nok Sine", sagde Ruth. „Jeg er lige glad, hvad de gjør med mig", sagde Mari; de kan ikke mere end tage Livet mit, og det er jeg vel fornøjet med." Ruth mente, Søsteren skulde ikke tale saa letsindigt om Døden; hun var neppe bered for den endnu. „Det var ellers ikke det, jeg tænkte paa nu: Spørsmaalet er, om vi skal oppebie Lensmanden eller om vi skal begive os paa Vejen," sagde hun. „Jeg aarker ikke at gaa nu; al denne Styren har taget Kræfterne fra mig", og hun vaklede, understøttet af Søsteren, hen paa Sengen. Hun sovnede snart, og Ruth sad kummerfuld ved Sengen. Hun anstrængte sig til det Yderste for at opdage et Glimt af Lys i det Mørke, der omgav Fremtiden, men hun maatte opgive det som Noget, der gik over menneskelig Forstand. Det Eneste og Bedste, der kunde gjøres, var at lægge det Altsammen i Guds Haand.

Jagten efter Bjørn Reiten var ikke heldig. De fandt borte i Skogen en Hest med en Fruentimmersadel bundet til et Træ, og de sluttede ganske rigtigt, at den havde været bestemt for Mari. Hesten kjendte de som hørende til en Gaard nede i Bygden, men den var formodentlig taget her oppe i Sæteren; hvor Bjørn havde faat Sadelen fra, skjønnede de ikke. De søgte nu To og To i forskjellige Retninger efter Rømlingen, og satte hverandre Stevne ved et stort Vand. De Første, som kom til dette, saa en Baad med 2 Mand i paa den

anden Side, og de tvilede ikke om, hvem det var. Der fandtes ingen Baad at sætte efter dem i og saaledes bestemtes, at Fire skulde gaa rundt om Vandet og fortsætte Forfølgelsen, medens Lensmanden og En til vendte tilbage til Sæteren med Hesten.

De fandt Mari endnu sovende, og Ruth vaagende over hende. Hun vaagnede, da Lensmanden kom ind. „Du faar gjøre Dig færdig og følge med mig nu, Mari", sagde han. Ruth svarede for hende, at hun var altfor klejn til at komme nogen Vej. „Aa, hun er vel ikke værre end at hun kan ride paa den samme Hesten, som han Bjørn Reiten havde haft i Beredskab", mente Lensmanden. „Havde hun været god til det, og forøvrigt været villig til at følge med, havde hun vel ikke været her nu", sagde Ruth. „Ja, ja det er nu ikke andet Raad end at gjøre som jeg siger. Jeg har Ordre fra Fogden at arrestere Mari Krogstad; jeg behøver vel ikke at sige hvorfor. Men Du faar sige mig, hvor Du har gjort af det Syndens Barn, Du har født til Verden." Mari brast igraad. „Gudgive jeg vidste det", sagde hun hændervridende. „Du har altsaa ikke gjort nogen Ulykke paa det, som Folk tror", sagde Lensmanden. Mari udstødte et gjennemtrængende Skrig — Ruth slog Hænderne sammen og udbrød: „Det manglede bare det endnu: at Folk skal mistænke hende for en saadan Ugjerning." „Men hun maa da vel vide, hvor det er blevet af Barnet", mente Lensmanden. „Hun siger", tog Ruth tilorde, „hun ikke har set det; hun var saa syg, at hun ikke vidste af sig selv, men Aase Einenstuen sagde, at det var dødt." „Aase Einenstuen!" udbrød Lensmanden: „Har hun haft Fingrene med i dette, saa kan En nok tænke noget af hvert. Hvad mener Du, Per?" De sidste Ord var henvendt til hans Ledsager. Denne ristede paa Hovedet og sagde: „Hun Aase har ikke gjort Rede endnu for det Barn, hun havde med John Udnæset." „Ja, ja, det er ikke for sent endda", mente Lensmanden. „Men nu faar Du prøve at gjøre Dig færdig til Rejsen, Mari; det maa saa til alligevel. Og Du, Ruth, faar skaffe os Noget at leve af. Denne Bjørnejagten har gjort os baade sulten og tørst", sagde han og lo over sin Vittighed. Ellers viste han sig skikkeligere ved denne Lejlighed end man skulde have ventet. Haard og ond som han var, syntes han dog at have Følelse for Mari's Ulykke. At han af ganske Hjertet ønskede Krogstadfolket en Ydmygelse var vist, men Mari's Ungdom — og vakre Udseende kanske — skjønt Blomsten nu var falmet og hang med Hovedet — undlod ikke at gjøre et vist Indtryk paa denne verdsligsindede Mand.

Da Mændene gik ud for at se til Hesten, sagde Mari: „Hvor skal jeg hen, Ruth? Hvad vil de med mig? Jeg har da intet Galt gjort, som Øvrigheden har med at straffe." Ruth, som nok skjønnede, hvorledes det hang sammen, havde ondt for at svare. „Fogden vil vel tage Dig i Forhør om Barnet", sagde hun. „Men jeg ved jo Intet om det, Gudbedre mig saa sandt", sagde Mari og begyndte at græde igjen. „Du blir da vel med mig, Ruth?" „Jeg kan jo ikke forlade Sæteren, førend der kommer Nogen hjemmefra." „Aa Herregud, skal jeg da rejse alene med den stygge Lensmanden." Her blev Samtalen afbrudt af den Omtalte. Ruth satte Mad frem for Mændene, og da de var forsynte, forlangte de at tage afsted. Under Graad og Jammer krøb da Mari ud, klejn som hun var; da Per løftede hende op i Sadelen, opdagede Ruth, at det var hendes. „Hvor kommer Sadelen min her?" sagde hun. „Ja, det faar Du spørge han Bjørn Reiten om, naar Du træffer 'n; men saa kommer den jo vel tilpas nu", svarede Lensmanden. Formodentlig vidste Bjørn, at Ruth var i Sæteren, og kjendte til, at hun plejede at sætte

Hesten igjen hos Randi. Saaledes havde han vel snuset op Sadelen, der laa i et lidet Skur ved Stuen.

Just som de skulde drage afsted, kom Budejen fra Krogstad med Hilsing fra Randi, at Ruth snarest muligt maatte komme hjem, da Faderen var meget syg. Dette Budskab gav nu Anledning til ny Jammer, der ikke blev forbedret ved Budejens Yttringer til Mari, om at hun ivinter kunde havde lidt hende ad, saa havde hun undgaat al denne Ulykke. Det var ikke stor Nytte i saadanne Yttringer, efter at Ulykken var sket, mente Ruth; det var bedre, hun havde fremkommet med dem i Vinter til hende eller Faderen. Men Lensmanden drev paa Afrejsen, og denne foretoges endelig under de fra de andre Sætere sammenstimlende Jenters Tuden og Klager.

Mari havde dog den Trøst, at Ruth kunde følge hende et Stykke paavej nu, og lovede at se til hende næste Dag, hvis ikke Fogden slap hende hjem forinden.

X.

Ruth fandt Faderen syg paa Sjæl og Legeme, det Sidste en Følge af det Første. Han havde ingen Ro paa sig, sagde Randi. Han talede uophørligt om Døtrene, men det lod til, at Slaget havde været stærkere end at han kunde samle sig. Kanske Vorherre paa den Maade vilde spare ham for den bitre Hjertesorg, som Maris Ulykke vilde voldet ham, om han kunde set den i Forstandens fulde Lys. Undertiden syntes han nok at fatte det Hele, men til andre Tider syntes han at tro, at Mari var død, ja, at Ruth ogsaa var død, og at han altsaa barnløs skulde gaa i Graven.

Da Ruth kom ind til ham, udbrød han: „Nu, Gudskelov, saa har jeg dog een Datter, saa har jeg dog En, som kan lukke mine Øjne!" Ruth knælede grædende foran Sengen, og han lagde sine Hænder paa hendes Hoved. „Gudvelsigne Dig mit Barn, og det vil Han, ti Du har altid været et godt og lydigt Barn; og Du vil komme til at nyde de Goder, Han har forjættet gode og lydige Børn." Om lidt sagde han, idet han saa sig om: „Men hvor er Mari, Guldemit? — Nej, det er sandt, Han tog hende til sig — jeg skal møde hende i de himmelske Boliger, som vor Herre og Frelser har lovet at holde i Beredskab for de Troende — og jeg tror, Herre, hvorvel jeg maa lægge til — hjælp min Vantro." Saaledes vedblev Oldingen længe at tale, fremsigende Bibelsprog og Salmevers. Men hver Gang Ruth vilde gaa ud, kaldte han hende tilbage. Hun maatte ikke forlade ham, sagde han. Han var ligesom et forkjælet Barn, der skriger hver Gang, Moderen vender det Ryggen.

Ruth vidste ikke, hvad hun skulde gjøre. Hun havde lovet Mari at komme hen til hende den næste Dag, men hun kunde ikke komme bort fra Faderen. Hun maatte derfor beslutte sig til at sende Randi i sit Sted; hun sendte ogsaa et Bud til Asmund med Begjæring om, at han snarest muligt maatte komme til Krogstad; Asmund havde imidlertid sit Skoledistrikt i Annekset, og der var lang Vej derhen, saa det gik et Par Dage hen, førend han kom. Hvad der var passeret i de sidste Dage, var ganske ubekjendt for ham; han havde ligesaa lidt som nogen Anden, der ikke var indviet i Hemmeligheden, nogen Anelse om Mari's Tilstand. Naturligvis hørte han Tildragelsen berette med den inderligste Deltagelse og Bedrovelse. Ikke mindre bedrøvede det ham, at se gamle Erland, der for ham som for alle Andre begræd Tabet af sit elskede Barn.

„Jeg gaar nu snart bort for at søge Guldemit ved Lammets Trone", sagde den Gamle til Asmund. „Jeg har opgjort mit Regnskab med denne Verden; jeg er bered til Vandringen, naar Herren kalder; se Du til Ruths jordiske

Anliggender; det er i Orden Altsammen; bedst var det, om Du og Ruth kunde blive enige om at indtræde i Ægteskab; I kjender hverandre fra Barnsben; Herren vil lægge sin Velsignelse til, saafremt I lever efter hans Ord." Ingen af dem kunde svare for Graad; og der var Intet at svare paa Erlands Tale. Ruth var opdraget i blind Lydighed mod Faderens Befalinger; hun skulde uden Knurren have ægtet Hvilkensomhelst, Faderen havde budet hende, i den Overbevisning, at han skjønnede bedst, hvad der vilde tjene hende til Gode. At ægte Asmund kunde nu slet ikke være hende imod, da hun alt længe holdt af ham som en Broder. Som før sagt var de opdragne sammen og havde bestandig betragtet hverandre som Søskende. Det var netop denne Omstændighed, der var Aarsag i, at det aldrig var faldet dem ind at tænke sig et andet Forhold. Der var saaledes Intet ivejen for Opfyldelsen af Faderens Ønske; men der blev for det Første ikke talt mere om en Sag, som forsaavidt ansaas for afgjort af alle Parter.

Da Ruth og Asmund kom for sig selv, talte de længe om Mari's sørgelige Stilling; de blev enige om, at Asmund skulde gaa op til Aase Ejnenstuen og se, hvilke Oplysninger om Sagen, han kunde faa ud af hende, endskjønt de kun havde lidet Haab om at faa nogen Hjælp fra den Kant. Aase var et falskt, ondskabsfuldt Menneske, meget hemmelighedsfuld i alle sine Handlinger, og derfor snarere frygtet end agtet. At et saadant Menneske var indviklet i Mari's Sag, kunde ikke Andet end forværre denne, idet det gjorde den mere mistænkelig.

Randi bragte ingen gode Efterretninger fra Mari, da hun om Eftermiddagen vendte tilbage fra Lensmandsgaarden. Mari var ganske utrøstelig over ikke at kunne slippe løs; men dertil var ingen Udsigt. Hun var om Formiddagen blevet taget i Forhør af Fogden, og hendes Forklaringer havde ikke været tilfredsstillende. Hun kunde, som vi allerede ved, ikke give nogen Besked om det Barn, hun havde født til Verden. Hun havde ikke set det, ikke hørt det skrige. Da hun kom til sig selv efter den bevidstløse Tilstand, hun befandt sig i efter Forløsningen, havde hun spurt Aase efter Barnet, og denne havde til hendes store Sorg svaret, at det var dødt. Havde hun ikke set Liget? Nej, Aase havde sagt, hun var for daarlig til at se det, og hun forlod desuden Sæteren straks. Havde ingen Anden set Liget? Det vidste hun ikke. Et Par Jenter fra de andre Sætere havde set til hende, og hun havde bedet dem at se efter Barnet, men de kunde intetsteds finde det.

Angaaende Bjørn Reiten yttrede hun sig noget forbeholdent. Imidlertid var det ikke vanskeligt at faa Alt, hvad man vilde, ud af et saa troskyldigt og aabent Barn som Mari, naar hun blev udspurt af en saa erfaren Eksaminator som Fogden. Var hun forlovet med Bjørn? Ja, det mente hun, endskjønt de aldrig havde talt om det. Havde han lovet hende Ægteskab? De havde aldrig talt om det. Var hendes Forhold til Bjørn bekjendt for hendes Fader? Nej, hun havde aldrig turdet omtale det, fordi hun var bange for, at Faderen ikke vilde like det. End Søsteren? Heller ikke. Hvorfor ikke? Fordi hun vidste, at Søsteren ikke likte Bjørn. Hvorfor likte hun ham ikke? Hun vidste det ikke; Ruth havde nok sat sig i Hovedet, at det ikke var noget ved Bjørn. Havde ikke Mari Grund til at tænke det samme? Nej, hun havde intet Ondt set af ham. Havde hun ofte set Bjørn i Hemmelighed? Ja. Baade i den forløbne Vinter og nu i Sommer? Ja; ofte om Vinteren, men sjeldnere i Sommer. Vidste hun, hvor Bjørn nu var? Nej; hun havde hverken hørt eller set til ham siden han viste sig et Øieblik for hende i Sæteren i hendes Søsters Nærværelse.

Havde hun nogen Formodning om, hvem der havde bestjaalet Kaptejn Holst? Nej, hun havde ikke engang hørt, at han var blevet bestjaalet.

Man kom nu til det vigtige Spørsmaal, om Mari havde omtalt sit Svangerskab til Nogen. Naar var hun bleven sig sin Tilstand bevidst? I Sæteren. Hvem havde hun da betrod sig til? Blot til Bjørn Reiten. Ikke til Søsteren? Nej. Hvorfor ikke? Fordi Bjørn havde bedet hende ikke at fortælle det til noget Menneske. Hvilke Grunde havde han anført for sin Anmodning? Han havde sagt, at Alt skulde gaa godt, naar hun bare ikke snakkede om det til Nogen. Han vilde i det afgjørende Øjeblik sende hende et Menneske, — hvis han ikke selv kunde komme — som skulde hjælpe hende og skjule Barnet. Havde Mari givet sit Samtykke til, at Barnet skulde tages fra hende? Hun havde længe modsat sig det, men da Bjørn forestillede hende, at der intet andet Raad var, og havde lovet hende, at hun ofte skulde faa se det, havde hun fundet sig deri, skjønt nødigt. Men hun havde jo talt til Pigerne i de andre Sætere om Barnet og saaledes røbet Hemmeligheden? I sin Sorg over Tabet af Barnet havde hun glemt alt Andet. Men hun maatte jo være glad over, at Barnet var dødt; hun kunde jo da have haft Haab om, om at hendes Fejltrin vilde blive skjult for Verden? Glad! Hun vilde gjerne givet sit Liv for bare et eneste Øjeblik at have holdt Barnet i sine Arme. Hendes bitre Graad og øjensynlige Fortvilelse lod ingen Tvil tilbage hos de Tilstedeværende om, at hun talte den rene Sandhed. Men dette var ikke nok til hendes Frifindelse. Loven maa se Fyldest efter Bogstaven, hvorvel denne ofte fordømmer, hvor Aanden frifinder. Alle, der saa og hørte den ulykkelige Pige, frikjendte hende for Barnemord; men hendes Uskyldighed i denne skrækkelige Gjerning var ikke bevist, og saalænge det var Tilfældet, vilde hun være hjemfalden til Lovens Straf. Det var endvidere klart, at hun havde haft til Hensigt at føde i Dølgsmaal, siden hun havde holdt sin Tilstand hemmelig for Alle, selv sine Nærmeste, paa Barne-Faderen nær, og at han var vidende derom, vilde under disse Omstændigheder ikke hjælpe hende. Lovens Bud er og bør være strengt i dette Tilfælde, og Loven betragter selv det mindste Skin af Hemmeligholdelse med mistænkelige Øjne. Alle var villig til at indrømme, at Mari vistnok ikke havde ment noget Ondt med at fordølge sin Tilstand, men at alene Frygt for Faderens Vrede i Forening med hendes Forførers Raad og Overtalelser havde bevæget hende dertil. Imidlertid fældede hendes eget Udsagn hende. Loven straffer ikke alene Gjerningen, den straffer ogsaa Hensigten.

Dette var omtrent, hvad Randi havde at berette; hun havde selv været nærværende ved Forhøret. Mari maatte, som sagt, forblive i Arresten. Der skulde afholdes nyt Forhør; mange Forskjellige var bleven indkaldte til at afgive Vidnesbyrd i Sagen, deriblandt Aase Ejnenstuen og Jenterne i Hauksæterne. Bjørn Reiten havde man ikke faat fat paa, men man efterspurede ham fremdeles ivrigt.

Om Aftenen vendte Asmund tilbage med forsaavidt uforrettet Sag, at han ikke havde truffet Aase Ejnenstuen hjemme, men havde imidlertid erfaret Noget, som syntes at være af megen Vigtighed. Han havde nemlig gjort en Sving bort i Ringdalsgrænden, dels i Haab om at træffe Aase der paa en eller anden Gaard, dels i den Tanke, at han kanske kunde spørge Noget, der var nyttigt i Mari's Sag. I det Første skuffedes han; Ingen havde paalænge set Aase, men han traf tilfældigvis paa en Mand, som vidste at fortælle, at han for nogle Dage siden, en Aften sent gik forbi Aase's Stue og hørte et

Spædbarn skrige derinde. Han havde haft stor Lyst til at gaa ind og tilfredsstille sin Nysgjerrighed efter at vide, hvad det kunde være for et Barn, men han frygtede for, at Aase vilde blive vred over hans Paatrængenhed, og han ønskede ikke at have noget udestaaende med hende.

Den Tanke slog straks Asmund, at det var Mari's Barn, Manden hørte skrige, uagtet hverken han eller Ruth kunde forklare sig Sammenhængen dermed. Aase havde jo sagt, at Barnet var dødt, men en Løgn kostede ikke Aase meget, hvorvel de ikke kunde indse, i hvad Hensigt hun skulde lyve i dette Tilfælde, da hun vel maatte skjønne, at det kunde blive hende en farlig Sag, hvis der blev rørt ved den. De besluttede imidlertid straks at underrette Fogden herom. Denne fandt vel Sagen besynderlig, men efter nøjere Overvejelse kom han til den Slutning, at det ikke var saa urimeligt, som det i det første Øjeblik syntes, at Aase trodde bedst at bevare Hemmeligheden ved at indbilde Mari, at Barnet var dødt, og derpaa bringe det til et eller andet Skjulested. Efter sit Bekjendtskab til Mari's Karakter kunde nok Aase have Grund til at frygte for, at hun ikke vilde give Slip paa Barnet, naar hun først havde faat det i Hænderne Alt vilde bero paa, om man kunde faa Aase til at aflægge en sandfærdig Forklaring af det Hele. Bare Aase nu ikke, opskræmt ved Efterretningen om Mari's Fængsling, var fantegaat, og det var hun nok troendes til. Det var en bekjendt Sag, at baade hun og Bjørn Reiten havde Samkvem med Fantefolket. De havde jevnlig Tilhold i Ejnenstuen. Fogden lovede at gjøre Alt muligt for at faa fat i Aase, ligesom der blev gjort store Anstalter til at fange Bjørn Reiten.

Det gik imidlertid i Langdrag med Mari's Sag, ti Fogdens Frygt for, at Aase skulde have taget Benene fat, viste sig vel grundet; hun var intetsteds at finde. Daglig kom der Anmeldelser til Fogden om Tyverier i Sæterne, som blev skrevet paa Bjørn Reitens Regning.

Kun een Gang havde Ruth stjaalet sig bort fra Faderen for at se til Mari, men den Gamle havde været saa urolig i hendes Fraværelse, at hun ikke dristede sig til at gjøre det oftere. Hun fandt Mari meget lidende baade paa Sjæl og Legeme. Hun svandt hen som en Skygge. Ruth talte til hende om det ene Fornødne og leverede hende det Ny-Testamente, Faderen havde givet hende paa hendes Konfirmasjonsdag, og hun viste sig modtageligere for Religionens Trøst end Ruth havde turdet haabe. Hun syntes at være inderlig bedrøvet over at have syndet, og hun sagde selv, at hun sent og tidlig bad Gud om Tilgivelse, og om at Han vilde tage hende bort fra denne onde Verden, hvortil Ruth bemærkede, at Verden var, hvad vi selv gjorde den til.

Afskeden mellem Søstrene var tung. Fremtiden lovede intet Godt. Den gamle Erland nærmede sig øjensynligt med raske Skridt sin Opløsning, og det var det tungeste af Alt, sagde Mari, at hun kanske ikke skulde faa se Faderen mere og ikke erholde hans Tilgivelse. Ruth forlod Søsteren med en Forudfølelse af, at denne vilde komme til at gjøre Faderen Følge paa den sidste Rejse, og hun kunde ikke nægte for sig selv, at det kanske var bedst saa. Mari's Liv var forspildt; selv om hun undgik Lovens Straf, vilde hun aldrig komme til at føle sig lykkelig. Det er den evig uforanderlige Straffedom: Syndens Løn er Døden.

XI.

Langt inde paa Fjeldet var en dyb, trang Kløft; et stort Stykke af Fjeldvæggen var faldet ud, og Hullet efter Stykket var saa rummeligt, at 3—4 Mennesker godt kunde baade staa og ligge deri og finde Beskyttelse imod Uvejr.

Aabningen var muret igjen paa et Hul nær, hvorigjennem man mageligt kunde krybe, og Hullet var dækket med en Skindfel.

Det var senhøstes, men Solen skinnede endnu varmt ned i Kløften, idet den stod paa sit Højeste. Paa en Græsflæk udenfor Indgangen til Hulen laa to Mænd og strakte sig i Solskinnet, pattende paa hver sin Snadde.

Den ene af Mændene var vor gamle Bekjendte, Bjørn Reiten; den anden var en Person med et ægte Taterfjæs.

„Jeg skulde ikke være et Gran ræd for at leve her en Vinter," sagde Bjørn og saa sig om med et vist Velbehag. „Hus har vi saa tæt og godt som Nogen vil forlange; Mad og Drikke har vi fuldt op af, og naar vi trænger mere, er der nok at finde paa Staburene nede i Bygden. Jeg vilde bare ønske, vi havde Mari her, Stakkar; hun skulde snart blive frisk her. Og havde ikke det forb— Hængehode af Søster været, saa havde hun nu været her. Pokker tage alle Læsere!"

Denne Bjørns lange Tale var ikke henvendt til Tateren, som laa paa Ryggen og stirrede op i Himmelen, men til Nogen, der var inde Hulen.

„Ja, det har jeg ønsket mangen Gang," svarede en Kvindfolkstemme derinde, der ikke tilhørte nogen Anden end Aase Ejnenstuen; „men jeg mener, det er med dem som med Gjeita, der trives bedre jo mere En bander a." Skindfellen blev trukket tilsides, og Aase viste sig i Aabningen. „Saa Du skulde like at leve her iwinter, Du Bjørn! Jeg mener Du vilde være glad ved at være andetsteds, naar Kløften her driver fuld af Sne."

„Aa, det er aldrig nogen Sne at snakke om her inde paa Fjeldet," sagde Bjørn, idet han slog Asken ud af Snadden og stoppede den paany.

„Nej, det kan saa være det," faldt Tateren ind. „Hvad er det, som blinker der nederst i Kløften?"

„Du ser vel, det er Is, Gut," svarede Bjørn raskt.

„Ja, naar det kan ligge Fjorsne her vinternatslejte," mente Tateren, „saa er det nok Ingen for godt at holde Jul her og endnu mindre Paaske."

„Du vilde kanske heller holde Jul hos Lensmanden, Du, Aron," sagde Bjørn haanligt.

„Heller det end blive levende begravet her," sagde Aron og satte sig overende. „Vi nu bare, til Solen gaar ned bag Fjeldknatten derborte, saa skal Du faa kjende, hvor godt det er her nede i denne Kløften."

„Jeg holder med'n Aron, jeg," sagde Aase. „Jeg var nu rigtig en Tosse, som forlod Stuen min for at flakke om paa Fantestien."

„Aa, det er ikke første Gangen, Du flakker om, Aase," sagde Bjørn hvast; „men Du har nu vel aldrig faat slig en Dagløn, som jeg betaler Dig."

Aase plirrede med de smaa Ojne, idet hun sagde: „Aa, snak aldrig om Betalingen, Bjørn — lad dem snakke om den, som maa udrede den."

Bjørn bed sig i Lipperne uden at svare. „Siden det er Snak om Betaling," begyndte Aron og reiste sig, „saa vil jeg have min nu, for jeg vil ikke ligge her saa længe til Lensmanden kommer over os."

„Lensmanden!" gjentog Bjørn foragteligt. „Hvorledes skulde han komme her? Han er vel glad, at han ikke kommer mig for nær."

„Saa Du tror, Du er slig en farlig Kar, Bjørn," sagde den Anden og lo. „End om Lensmanden snakker vel med mig; jeg mener, det skulde staa over at baste Karen."

„Kræfter har Du nok, Aron, har Du bare Mod," sagde Bjørn og maalte Tateren fra Top til Taa med et vildt Blik.

„Ja, det spørs det," sagde Tateren og mødte Bjørns Blik med et ikke mindre vildt.

„Det er aldrig værd at være saa storagtig, Bjørn," faldt Aase ind, „naar En trænger til Hjælp. Her har nu baade han Aron og jeg gjort mere for Dig end Du kanske vilde gjøre for os. Jeg kunde siddet i Ejnenstuen i Fred og Ro, naar jeg ikke havde været godsjottet nok til at føje mig efter dine Bønner om at tage mig af denne Jentungen og det vesle Ting her, som det nu blir bare Døden med ligevel. Det skulde være bestilt i et Par Dage, hed det, og nu har jeg faret om i Skog og Mark i over 14 Dage, og desuden rodet mig ind i disse Grejerne Dine, saa jeg ved ikke, hvorledes det vil ende. Men det er saameget Du ved det, at imorgen tidlig gaar jeg; Du faar da selv tage vare paa Ungen."

Bjørn hørte paa denne Tale med et mørkt Aasyn. Da Aase tagde stil, mumlede han Noget i Skjægget om, at han ikke kunde for, at hun Mari blev syg og at Lensmanden kom saa brot. Aase mente, at han kunde have stelt sig anderledes, og at han kunde have ladet sig raade af Folk, som var ældre og mere erfarne end han. „Var det Mening i at bringe hele Bygden paa Benene ved Tyveriet hos Kaptejnen paa Hov, just som det trængtes, at Alt var stilt og roligt? Havde hun Mari været som andre Jenter, saa havde det ikke været nogen Sag, men hun har nu aldrig kunnet være som Andre."

„Du kan lade hende Mari usnakket," afbrød Bjørn Aase. „Hun er bedre end vi Alleihop."

„Ja, det kan saa være det," mente Aase spodsk, „men saa er nu Enhver sig selv nærmest, og jeg vil ikke længere slide ondt for selv et større Mønster end hun Mari er. Det er bedst, hun faar Ungen til sig i Arresten, saa har hun Tidsfordriv."

Bjørn lod som han ikke hørte disse Spydigheder. Han sagde hel ydmyg: „Du faar da rigtig ikke forlade Barnet, Aase; Du skjønner da, jeg ikke kan stelle med det."

Det varede en Stund, førend Aase svarede: „Aa, det trænger snart ikke noget Stel, arme Ting, men jeg skal endnu gjøre saa vel, at jeg skal bringe det op til Marthe Høgaasen. Havde jeg faat gjort det straks saaledes som jeg vilde det, saa havde Mangt og Meget været anderledes nu; men Du har nu aldrig villet lade Dig sige."

„Ja, ja, Aase, Du faar gjøre som Du vil," sagde Bjørn ganske forknyt ved Tanken om at efterlades ganske alene med Barnet.

Her afbrødes Samtalen ved at Barnet begyndte at skrige.

Resten af Dagen tilbragtes med Æden og Soven. Det var sandt som Bjørn havde sagt, at de havde fuldt op af Mad og Drikke. Aase stegte og brasede saa det var en Lyst. De havde endog Fløde til Kaffen, ti Bjørn havde været saa forsynlig at tage en Gjed med fra nærmeste Sæter, for at de kunde have fersk Melk til Barnet. Længe kunde dog ikke denne Herlighed vare, det var nu Noget, som Enhver maatte skjønne. Vejret havde hidtil været ualmindelig godt og mildt, men saa senhøstes kunde det ikke blive af lang Varrighed. Det forholdt sig ganske rigtigt som Aron havde sagt, at naar Solen gik ned bag „Fjeldknatten", vilde de være glad ved at ty til Varmen inde i Hulen.

Her brændte det lystigt paa en Helle, medens Røgen søgte sig Udgang saa godt den kunde. Naar Alle var inde, Gjeden indbefattet i Tallet, var det just intet behageligt Opholdssted, ialfald ikke i Længden, og det stakkels Barns uafbrudte Piben gjorde det ikke behageligere. Aase var just ingen meget øm Amme,

men kun en Moder kan ventes at finde sig i den Uro og Tvang, som et saadant hjælpeløst Væsen ialmindelighed volder den, der skal passe det.

Da Herskabet havde gjort, hvad de kaldte sit Aftensmaaltid, sagde Aron, idet han strakte sig ud foran Ilden: „Det er bedst, vi gjør op nu, Bjørn, for naar Maanen staar op, saa gaar jeg."

„Det er længe til Maanen staar op," svarede Bjørn mut.

„Ja enten det er kort eller længe til, saa vil jeg have Endskab paa det," sagde Aron hvast. „Det behøver ikke at volde Nogen af os noget stort Haubrot, ti Du kan beholde det Altsammen paa Posen med Sølvpengene nær; den vil jeg have, og dermed ved jeg, Du ikke er brøstholden, Bjørn; men det er det samme. Jeg bryr mig ikke om mere. Kom saa med Posen, saa er vi kvit."

„Du har rigtig brotom ikvæld, Aron," sagde Bjørn og gav sig til imag at stoppe sin Snadde. „Du gjør af Delingen paa din egen Haand, ser det ud for, men vi faar vel gaa lidt ordentligt tilværks. Det var ikke sagt noget om, at Du skulde raade for det Hele."

„Kanske det er Dig, som skal raade," sagde den Anden med en Kalflir.

„Jeg tænkte saa," svarede Bjørn roligt.

„Da tænker Du fejl, Gut," sagde Aron raskt og rejste sig overende. „Det blir som jeg har sagt, med det Gode eller med det Onde."

„Saa," gneldrede Aase arrigt. „Nu har jeg netop faat Ungen til at sove, og saa vækker I hende. Ud med jer, vil I slaas; her er ikke Plads til det!"

„Aa nej," sagde Aron med den samme stygge Latter; „han Bjørn bryr sig nok ikke om at slaas med mig; han har prøvet det engang, og jeg tænker, han ikke vil prøve det oftere."

„Skal der deles," begyndte Aase igjen, „saa faar vel jeg ogsaa være med. Du ved, hvad Du har lovet mig, Bjørn."

„I kan have det altihop for mig," sagde Bjørn.

„Skal vi ha' alt det, som ligger under den store Stenen nederst i Kløften ogsaa?" spurte Aron og betragtede Bjørn med et ondskabsfuldt Grin. „Du tænkte, Du kunde lure mig, Du, men jeg skal sige Dig, naar jeg sover, saa lukker jeg aldrig mere et Øje om Gangen: Ha, Ha, Ha!"

Bjørn svarede Intet, men rejste sig og vilde gaa ud.

Aron standsede ham og sagde: „Vent lidt; gaar Du efter Posen, saa skal jeg følge med Dig." Bjørn puffede ham tilside, rev Skindfellen fra Døren og krøb ud; Aron fulgte ham, og om lidt fulgte Aase efter dem.

Det var bælgmørkt, men de var vant til at fare i Mørket. Et Stykke nedenfor Hulen var der et Hul i Fjeldvæggen, skjult af nogle Birkebusker.

Derhen stevnede de Tre Kursen. Bjørn trak en Sæk frem af Hullet; det skranglede som af Sølvskeer. Udaf Sækken tog han en Pose; nærmere beset, vilde det blevet befundet at være en Mandsstrømpe.

„Der har vi Mynten," sagde Aron idet han greb efter Posen. „Saa, nu er jeg tilfreds; ogsaa kan du lade hende Aase beholde Sækken; naar saa Du har det, Du ved, nede under den store Stenen, er vi Alle vel tjente, hvis vi nemlig faar beholde, hvad vi har, i Fred og Ro. Men hos mig blir rigtignok ikke Sølvet gammelt, kjender jeg han Aron ret." Med disse Ord vendte han tilbage til Hulen.

„Lad det være saa da, Aase," sagde Bjørn, da den Anden var gaat. „Behold denne Sækken; der er vakkert Sølvtøj i den. Du faar en snil Skilling for det, naar Du sælger det."

„Ja, Ja," sagde Aase, „jeg skjønner mig nu ikke paa dette, jeg; men jeg vil tage det paa dit Ord. Du vil nu vel ikke have den Synd paa Dig at narre mig, som har været Dig saa fuldtro en Ven."

„Imorgen tidlig skal jeg følge Dig den beneste Vejen til Høgaasen, og det er vel bedst Du lader hende Marthe gjemme Sølvet for det Første, det er sikrere der end i Ejnenstuen."

Da de kom ind, havde Aron lagt mere Tyrirod paa Varmen og sad og smøgede veltilmode. Bjørn mente, det havde ikke været værd at lægge paa mere for det Første, men Aron var af en anden Mening. Han agtede ikke at lægge sig, da han var bange for at forsove sig, og han vilde ikke sidde i Mørket. Bjørn mumlede noget i Skjægget, som de Andre ikke syntes at lægge nogen Bræt paa. Han lagde sig derpaa til at sove og snorkede snart. Aase prøvede ogsaa at sove, men det var ikke lang Rolighed at faa for Barnet; Aron tittede ofte ud af Døren efter Maanen. Den kom senere op end han havde ventet, sagde han til Aase. „Det var rigtig dumt, at jeg ikke tog Lommeuhret til Kaptejnen; jeg greb just efter det paa Væggen, hvor Bjørn sagde, det hængte, da Troldet vaagnede og begyndte at buldre, saa vi maatte tage Benene fat. Havde jeg det nu, havde jeg sluppet at jæte Maanen slig."

„Hvad er det da, som staar saa om med Dig?" spurte Aase, husskende Barnet.

„Jeg hørte nede i Bygden igaar, at nogen af Steffensføljet havde været fremme, og jeg ved, hvad Vej de tager; jeg kan træffe dem imorgen, naar jeg gaar raskt imat. — Sæt Kaffekjedelen indtil Varmen, saa faar jeg mig en Slurk, før jeg gaar."

Da Kaffen var drukket og nogle Levninger efter Aftensmaaltidet spist, samt et Par Lefser og et Stykke Flesk puttet i Knyttet tilligemed Pengeposen, var Maanen kommet op, og Aron takkede for sig og strøg sin Vej.

Paa Morgensiden fik Aase blunde lidt, medens Barnet sov; længe kunde det ikke have været, siden Ilden endnu brændte, da hun vaagnede ved Lyden af at Nogen gik udenfor. Hun mente først, at det var Aron, der kom tilbage, men det blev ved at trampe udenfor, og det var tydeligt flere; hun hørte desuden en mumlende Lyd som af Menneskestemmer. Skulde de være opdaget? Kunde det være Lensmanden og hans Følgesvende? Hvad skulde hun gjøre? Hun tænkte først paa at slukke Ilden, men saa var hun bange for, at den stærke Røg, som vilde opstaa derved, lettere vilde røbe hende. Hun turde ikke vække Bjørn, ti han plejede, naar han brot blev vækket, at fare op med Eder og Forbandelser. Hun var i den dødeligste Angst for, at Barnet skulde vaagne og begynde at skrige. Hun krøb hen til Aabningen og tittede ud; det grydde af Dagen, men det var endnu ganske mørkt nede i Kløften. Hun hørte nu tydeligt Nogen hviske: „Javist er det her, det slaar aldrig fejl, vent bare, til det blir lidt lysere." Ja, det var klart, at de var fanget i deres Hule, som ikke ligesom Rævens havde to Udgange. Der var Intet at gjøre. Jeg vil ikke sige, hun befalede sig Gud ivold, ti Ham havde hun ikke tænkt meget paa i sine Dage, endskjønt hun nu var gammel og graa. Hun havde ikke tænkt paa sin Skaber i sin Ungdom, derfor havde heller ikke Hans Veje været hendes Veje. Hun ønskede vistnok i dette Øjeblik, hun ikke havde betraad disse krogede Stier, men ikke fordi de var syndige, men fordi de førte hende i Fortræd i jordisk Forstand.

Men der blev ikke lang Tid til Eftertanke. Det varede ikke længe, førend hun hørte en Stemme sige højt: „Der ser I Hullet; der hænger et Plag for; se saa, nu kan vi slaa os tilro, til Herskabet vaagner og faar lavet Kaffen, ti

jeg lover for, hun Aase har Kaffekjedelen med." En anden Stemme sagde: „var det ikke bedst at tage dem sovende?" Der blev svaret Noget herpaa, som Aase ikke kunde høre.

Bjørn rørte paa sig, og hun prøvede forsigtigt at vække ham, men det gik som hun frygtede for; han for op, spurte med høj Stemme, hvad der stod paa, og da Aase tyssede paa ham og hviskede Noget „om Folk udenfor", for han endnu halv i Søvne hen til Aabningen og rev Fellen fra og saa ud. Jo, ganske rigtig, der stod adskillige Menneskeskikkelser udenfor, temmelig utydelige endnu, ligevel tydelige nok til at han kunde skjønne, hvad Klokken var slagen. Han forblev ubevægelig stirrende paa Skikkelserne. Hvad skulde han gjøre? Styrte ud imellem dem og søge at undkomme ved Hjælp af sine rappe Ben? Eller skulde han gribe til Vaaben og byde dem Trods i sin Hule? Han kunde vistnok dræbe baade En og To, men hvad vilde det hjælpe? Han var ikke bange for at begaa Mord, endskjønt han endnu intet havde begaat, men at gjøre det med Overlæg uden Nytte vilde være dumt. Disse Tanker for igjennem hans Hoved i langt kortere Tid end disse Linjer skrives, og inden der blev sagt eller gjort Noget af dem, der stod udenfor.

Endelig sagde en Stemme: „Nu Bjørn, byr Du ikke Folk velkommen, der vil besøge Dig?" „Aa, Lensmanden byr sig vel selv velkommen, han," lød Svaret. „Aaja paa det Lag," sagde den Anden leende, „saa er jeg ikke blygen; men, kom nu ud af Hie dit og lad os faa snakke med Dig." Bjørn betænkte sig. Var der ingen Redning? „Kom nu Bjørn," sagde en anden Stemme; „det er bedst for Dig. det." Det var Lensmands-Erik, der sagde dette. Bjørn og denne havde været gode Venner, og den Tanke, at han kunde komme til at drage Nytte af dette Venskab senere, bevægede ham til at følge hans Opfordring. Da Bjørn kom ud af Hulen, saa han sig omringet af mindst 10 Mand. „Du har det jo rigtigt pent her, Bjørn," sagde Lensmanden, „rigtig som en Konge, men jeg har ogsaa pen Stas til dig her," vedblev han leende og rystede et Par Haandjern, som han havde taget frem af en Skræppe. Bjørn saa ikke meget venligt paa Lensmanden, men sagde Intet. Denne nærmede sig ham og gjorde Mine til at lægge Jernene paa ham. Bjørn trak sig tilbage og sagde: „Det behøves vel ikke at binde mig som en Hund saa mandstærke som I er; det vilde være en Skam!" „Ja, det er nu godt nok, det, men jeg har ikke Lyst paa slig en Jagt som den sidste, og derfor er det sikrest at have Dig under Laas og Lukke, som man siger," sagde Lensmanden og gjorde atter Mine til at udføre sin Beslutning. „Aanej, Lensmanden faar spar'n for Jernene," bad Lensmands-Erik; „Bjørn gaar nok godvilligt med, og naar han lover ikke at flygte, saa kan vi være tryg; han holder, hvad han lover." „Ja, derom ved jeg Intet," sagde Lensmanden, „men det ved jeg, at rømmer han denne Gang, saa gjælder det mit Ombud. Men det er det samme; hvad siger I Andre?" Alle stemte for, at Bjørn skulde slippe Jernene, naar han vilde love at gaa godvilligt med. Det lovede han, og dermed blev det.

Det var imidlertid blevet temmelig lyst. „Og bor Du saa alene i dette kongelige Slot, Bjørn?" spurte Lensmanden og saa paa de Andre, om de ikke vilde le ad hans Vittigheder. „Lensmanden faar se efter, Døren er aaben," svarede Bjørn, og saa paa de Andre som om han vilde sige: men se, om han tør. Lensmanden saa virkelig paa de Andre med en betænkelig Mine. Den samme Per, som saa uforfærdet trængte ind i Hauksæteren, krøb nu uden videre Snak ind i Bjørns Hule. Han kunde Intet se derinde, ti Ilden var imidlertid

gaat ud, men en Stemme, som han kjendte meget godt, sagde: „Er'n Per Rafstad ude og gaar saa tidligt paa Dagen?“ „Aa, er det Dig, Aase,“ svarede den Tiltalte. „Ja, Gudbedre mig, det er nok mig.“ „Dengangen har Du rigtig tullet Dig bort, Aase, det maa jeg sige. Men hvad er det, som laater? har Du faat Dig en Unge paa dine gamle Dage? Eller har Du fundet igjen den, Du tabte bort for en tyve Aar siden?“ — Herpaa kom intet Svar, da Lensmanden spurte, hvorledes det blev me'n Per. „Aa, det er kjendte Folk inde, det har ingen Fare,“ svarede denne. „Lad dem, som inde er, komme ud da,“ sagde Lensmanden. Det gav Anledning til adskillig Morskab, da Aase Ejnenstuen kom krybende ud; hun viste sig ikke til sin Fordel, sodet i Ansigtet og tuffet paa Haaret. Men da Per stak et skrigende Barn ud efter, blev der en almindelig Latter — paa Bjørn nær, ti, stakkels Fyr kunde jeg næsten fristes til at sige, han var ikke oplagt til at le. „Se saa,“ sagde Lensmanden fornøjet; „retnu har vi alle vore tabte Faar.“ „Nej, her er endnu et,“ raabte Per og skjød Gjeden ud af Hullet under en ny og endnu stærkere Lattersalve. „Det ser ud for, at Du har tænkt at ligge i Hi her iwinter, Bjørn,“ sagde Lensmanden. „Der findes vel andet end Mose i Hie dit, tænker jeg; gaa ind et Par Stykker og gjør ryddigt Hus, saa vi kan komme afsted igjen. Her er intet blivende Sted.“ Og Lensmandens Befaling blev øjeblikkelig udført. Da Alt var udbragt, saa det ud som ved en Auktjon: Der var Gangklæder og Linned og Sengklæder og Kjørel og Flesteskinker og Kjødlaar, Ost og Smør, Fladbrød og Rugkager, ikke at forglemme Sækken med Sølvtøjet, som Lensmanden kaldte Fløden paa Melken m. m. m. „Ja, var det ikke det, jeg sagde, at her var Andet end Bjørnemose,“ skraslede Lensmanden. „Skal vi føre Alt dette med os, trænger vi et Par Kløvhester. Men først og fremst vil vi spise Frokost, her er mange gode Sager. Kom nu, Aase, og kog os en god Kop Kaffe; det ved jeg, Du kan — giv han Bjørn Ungen; det er vel hans, er det ikke saa — eller er det din, Aase? Hi, hi, hi!“ Bjørn tog Barnet uden at svare, og Aase gav sig til at koge Kaffe.

Da Frokosten var fortæret, brød Selskabet op, efter at Alting var bragt ind i Hulen igjen for som Lensmanden havde sagt at hentes med et Par Kløvhester. — Gjeden fulgte brægende med som en Hund. Aase var ikke lystig tilmode paa denne Færd og bed fra sig det bedste hun kunde, naar Nogen vilde prøve sit Vid paa hende. Bjørn saa modfalden ud — og det stakkels lille Barn var det en Ynk at se og høre.

XII.

Paa den Tid de her skildrede Begivenheder forefaldt, var Tilstanden i Lensmandsarresterne endnu værre end i vore Dage, og det vil ikke sige saa lidet. Arrestanter af begge Kjøn var pakket sammen oppaa et Loft eller vel endog i et Udhus. Dette var dog ikke Tilfældet hos den her omhandlede Lensmand. Der var et Rum for hvert Kjøn, men Forbindelsen mellem disse Rum var dog ikke meget besværlig; Fangerne kunde idetmindste tale sammen. Paa Grund af Mari's Tilstand, syg som hun var baade paa Legeme og Sjæl, havde hun faat et Værelse for sig selv i Familjens egen Beboelseslejlighed; man behøvede ikke at frygte for, at hun skulde rømme; hun var for svag dertil, om hun havde haft Viljen.

Det var heldigt, at Lensmandens Vej med det gjorte Bytte faldt forbi Fogdens Gaard, saaledes at dennes Bestemmelse kunde blive indhentet om,

hvad der skulde gjøres med Barnet, om det skulde forblive hos Aase eller overleveres til Moderen, ti der kunde vel ingen Tvivl være om, at det var Mari's Barn. Fogden bestemte, at det for det Første skulde forblive hos Aase, dels for at de juridiske Former kunde blive iagttaget, og dels fordi Mari maatte behørigen forberedes først. Denne Forsigtighed var vistnok højst nødvendig, da Mari var saa svag, at det ikke er usandsynligt, at en pludselig Overleverelse af Barnet vilde kostet hende enten Livet eller Forstanden. Der blev sendt Bud efter Asmund, for at han kunde forberede Mari paa en fornuftig Maade for den overraskende Nyhed: at hendes Barn levede.

Det var et ganske vanskeligt Hverv, Asmund havde at udrette; men det gik dog bedre end man kunde ventet. Han begyndte med at bringe Sagen med Barnet paa Bane og lod Ord falde om, at det dog kanske var muligt Barnet levede. I Begyndelsen syntes Mari kun sløvt at høre paa ham, men da han omtalte, hvad han havde hørt oppe i Ringdalsgrænden om Barneskriget, som skulde være hørt i Ejnenstuen, da vaagnede hun medet og begyndte at trygle Asmund om at skaffe Aase tilveje. Han lovede at gjøre sit Bedste, men bad hende tillige ikke at gjøre sig noget sikkert Haab om, at det vilde lykkes eller om det lykkedes at faa fat paa Aase, at hun havde noget Barn. Den næste Dag kom han igjen med den Besked, at Lensmanden havde fanget Aase, og at hun virkelig havde et lidet Barn, men at det var meget svagt. Denne Nyhed gjorde rigtignok Mari næsten affindig; hun lo og skreg og bad om at faa sit Barn. Paa Forestilling af Asmund, at det endnu ikke var godtgjort, at det var hendes Barn, hængte hun vel med Hovedet, men det varede ikke længe, førend hun paanyt skreg, at man skulde give hende Barnet, det kunde jo ikke være nogen Andens.

Imidlertid var Forhør blevet afholdt, og af alle de fremkomne Oplysninger syntes det udenfor al Tvil, at det var Mari's Barn. Fogden tillod derfor Asmund at bringe Moderen Barnet, og det var en ristende Scene, da dette skede. Mari's Glæde grændsede til Affindighed, og uvist er det, hvorledes det vilde gaat, dersom ikke hendes Kræfter saasnart var blevne udtømte, at hun næsten tabte Bevidstheden. Hun overvældede Barnet med Kys, og syntes ikke at kunne se sig mæt paa det. Moderen saa ikke, hvad andre Folk saa, nemlig hvor blegt og magert og svagt det var. Det var et rørende Syn, da hun lagde det til Brystet, der ingen Næring indeholdt, ligesaalidt som Barnet vilde modtage den. Da brast hun i Graad, og denne lettede hende. Man maatte nu bringe hende Melk at give det, men uvant som hun var til en saadan Forretning, maatte hun overdrage det til en Anden. Imidlertid skreg Barnet uophørligt, og hun søgte forgjæves at stille det tilfreds. Hun maatte atter se paa, at en mere Erfaren bragte det til at sove.

Under de ny Forhør fremkom alle de Oplysninger, som behøvedes i Sagen for at denne kunde indsendes til Overøvrighedens nærmere Bestemmelse. Bjørn Reiten vedgik at have haft et Barn med Mari Krogstad og at det var det Barn, som var fundet i Hulen i „Tjuvkløften". Paa Spørsmaal om, hvorfor han havde taget Barnet fra Moderen, svarede han, at han tænkte paa den Maade at skjule det Hele. Og hvorfor vilde han søge at skjule det? Fordi han vidste altfor vel, at Erland Krogstad aldrig vilde give ham sin Datter, og at Mari resikerede at blive udstødt af sit Hjem, naar Faderen kom til Kundskab om hendes Forbindelse med ham. Hvad mente han med at føre Barnet oppaa Fjeldet? Han tænkte at formaa Mari til at flygte med sig, efter at det Hele var opdaget. Men han vidste vel, at hun var arresteret, saa det kunde ikke nytte at tænke paa

nogen Flugt? Bjørn mente det nok havde ladet sig gjøre at faa hende ud af Arresten, havde hun bare været frisk; sligt havde vel gaat for sig før. Havde han raadet Mari at lægge Dølgsmaal paa sit Svangerskab, og vidste han isaafald ikke, hvad han derved udsatte hende for? Jo, han havde raadet hende dertil, fordi der stod saameget paa Spil, og han tænkte, det skulde kunne gaa af i Stilhed; han vidste nok, der var Straf for Barnefødsel i Dølgsmaal, men naar det kom til Stykket, vidste jo han om det og kunde bevidne det. Det vilde ikke hjælpe. Hvorfor afholdt han Mari fra at omtale sin Tilstand for Søsteren? Fordi han trodde, at Ruth vilde aabenbare det Hele, og det var ogsaa Mari's Mening. Adspurt om Tyveriet hos Kaptejn Holst nægtede han aldeles at kjende Noget dertil. Hvorfor havde han forladt sin Tjeneste? For at komme Mari tilhjælp, da han fik at høre, at hendes Tilstand var opdaget. Han havde desuden faat nogle Dages Orlov hos Kaptejnen. Denne var ikke selv tilstede ved Forhøret; han laa og drak Dag og Nat; derimod var hans Husholderske der forat paavise de Ting, der tilhørte hendes Husbond af det i „Tjuvkløften" gjorte Bytte. Hun forklarede imidlertid, at det forholdt sig rigtigt som Bjørn havde sagt, at han havde faat nogle Dages Orlov: hun havde selv bedet Kaptejnen derom for ham. Hvorledes var Bjørn kommet i Besiddelse af de Ting som fandtes i „Tjuvkløften"? Han havde fundet dem der ved sin Ankomst. Var der ingen Mennesker der ved hans Ankomst? Nej. Hvad var det for en Person, han var i Selskab med i Hauksæteren kort før Lensmanden kom? Det var en ham ubekjendt Person, som han havde truffet paa Vejen Hvorfor havde han flygtet for Lensmanden? Han havde ikke flygtet; han havde intet Usnakket med Lensmanden. End den sadlede Hest bort i Skogen ved Sæteren, vidste han ingen Besked om den heller? Nej, han havde ikke set nogen Hest. „Ja, ja", sagde Fogden, der taalmodigt havde hørt paa Bjørns fripostige Svar: „Du tænker at snakke Dig fra det Hele, men det gaar ikke saa fort. Inden Du skaffer Hjemmelsmand til de i Hulen fundne Ting, kommer Du til at svare for dem i hans Sted, siden Du havde taget dem i Besiddelse. Forøvrigt er din Delagtighed i Mari Krogstads Brøde klar nok."

Aase Ejnenstuens Forklaring i Sagen gik ud paa, at hun paa Bjørn Rejtens Begjæring og af Godhed for Mari Krogstad, som hun havde kjendt fra Barn af, havde begivet sig til Sæteren for at staa hende bi, men at hun kom for sent. Barnet havde hun taget med sig efter Overlæg med Bjørn. Kjendte hun til Mari's Tilstand, førend hun kom til Sæteren? Ja, Bjørn havde talt til hende derom nogen Tid før. Hvorfor havde hun indbildt Mari, at Barnet var dødt? Fordi hun skjønnede, hun ikke paa nogen anden Maade kunde komme i Besiddelse af Barnet, ialfald ikke med det Gode. Men hvorledes kunde hun forsvare at forlade Mari ganske alene i den Tilstand, hvori hun da befandt sig? Hun havde bedet Jenterne i de andre Sætere se til hende; desuden underrettede hun Søsteren om hendes Tilstand. Hvad var hendes Hensigt med Barnet? At bringe det til Marthe Høgaasen for det Første. Hvor havde hun gjort af Barnet, medens hun var inde paa Krogstad? Bjørn havde efter Aftale mødt hende ved en Hølade paa Hov, hvor han opholdt sig med det i hendes Fraværelse. Hvorfor bragte hun det ikke til Høgaasen? Fordi Bjørn om Natten var kommet hen til hende og sagt, at han var blevet advaret om, at Fogden havde faat Underretning om det Hele, og han bad hende at bringe Barnet til „Tjuvkløften", hvorhen han vilde føre Mari den næste Dag. Hun havde forestillet ham, at Mari ikke var istand til at følge ham og at han rimeligvis vilde finde Søsteren

hos hende i Sæteren, men han gav sig ikke, og hun lod sig tilsidst overtale. Hvem havde advaret Bjørn, medens han ventede paa hende i Heladen? Da Bjørn blev forhørt angaaende hin Omstrejfer, forklarede han, at han ikke havde set ham hverken før eller senere. Da Aase blev foreholdt det Uforsvarlige i at fare saaledes omkring med et spædt Barn, svarede hun, at Barnet ikke havde lidt nogen Nød hos hende, og at det desuden var saa usselt fra Fødselen af, at det ikke stod til Liv med det alligevel. Desto større Grund, mente Fogden, havde det været for hende, at lade Moderen beholde det, hos hvem det kunde faat sin naturlige Næring. Men Aase beraabte sig paa Mari's Tilstand, der var saadan, at om hun havde ladet Barnet blive i hendes Hænder, vilde det snart have været kvit. Om Tyveriet hos Kaptejn Holst og Tingene i „Tjuvkløften" vidste den skikkelige Aase naturligvis ingen Besked. „Hvorom Alt er", sagde Fogden, „har Du stelt Dig saaledes i denne Sag, at Du ikke vil kunne undgaa Straf."

Ruth og Randi var ogsaa indkaldt til Forhøret, men deres Forklaringer kastede ikke noget større Lys over Sagen, udenforsaavidt at Ruths Prov om det Passerede i Sæteren godtgjorde, at Bjørn Reitens Benægtelse om at vide nogen Besked om den sadlede Hest, var falsk. At de Begge var uvidende om Mari's Tilstand, fremgik af dennes egen Forklaring.

Gamle Erland skulde for Formens Skyld været indkaldt til Forhøret, men han blev forskaanet derfor saameget mere som det var klart, at han var aldeles uvidende om det Hele. Desuden var han syg og sengeliggende og meget aandssløv.

Det er nu blot at omtale, at Jenterne i Haukſæteren forklarede sig ganske overensstemmende med Mari. De havde set til hende efter Aases Anmodning, og fundet hende meget svag og ganske utrøstelig over Barnets Død. Hun havde bedet dem at lede efter Liget, men, som bekjendt, var det naturligvis forgjæves. Tilspurte, om de ikke havde haft nogen Formodning om Mari's Tilstand, svarede de, at de i den sidste Tid havde fundet hende noget underlig, og de havde sig imellem talt om, hvad Grunden kunde være, og ogsaa gjættet paa den rette, men de havde aldrig yttret noget om sin Mistanke til hende.

Den, der rimeligvis kunde givet bedst Oplysning, var Sætergutten, men han var en Tomsing, som hverken havde set eller hørt nogen Ting, og svarede rent bort i Væggene paa Fogdens Spørsmaal. Han havde desuden været borte paa den Tid, Forløsningen foregik. Han havde set, da han kom hjem, at hun Mari var „fælt klejn", og han maatte faa en af Jenterne i de andre Sætere til at melke.

Da det nu maatte ansees godtgjort, at det fundne Barn var Mari's, blev det, som før fortalt, overleveret hende, efter at hun var bleven konfronteret med flere af Vidnerne. Da hun var for svag til at forlade Sengen, maatte Forhøret holdes i det Værelse, hvor hun laa. Ruth var det sidste Vidne, som blev indkaldt, og det var vel betænkt af Fogden. Der blev saadan Graad og Jammer, at han maatte slutte Forhøret, efter at de allernødvendigste Spørsmaal var forelagt. Ruth stod desuden som paa Gløder for Faderens Skyld, som, naar han ikke idetmindste vidste, at hun var i Huset, var rent urolig.

Slutning.

Det lider nu mod Enden med denne sørgelige Historie. Der er ikke meget at fortælle, som ikke Læseren selv kan slutte sig til. Ifølge Overøvrighedens Ordre blev Mari Krogstad sat under Justitsens Tiltale for Barnefødsel i Dølgsmaal; Bjørn Reiten og Aase for Delagtighed i denne Forbrydelse, og

Bjørn Reiten desuden som funden i Besiddelse af Tyvekoster. Sagen gik nu sin sædvanlige Gang, og Døden, der som oftest gjør kort Proces, kom ogsaa ved denne Lejlighed de menneskelige Domstole i Forkjøbet.

Julenatten opløstes det for gamle Erland, og med fuld Bevidsthed og ligesom i Forudfølelsen af den himmelske Juleglæde, der ventede ham, var hans sidste Ord: „Inat er os en Frelser fød.“ Mari modtog Efterretningen om Faderens Død med Rolighed: „Guldedit kommer snart efter, Far min“, sagde hun, „og dette Vesle ogsaa“, tilføjede hun og pegede paa det Kryb, der laa ved hendes Side og saa allerede ud som et Lig. Jeg behøver vel ikke at berette, at Barnet var bleven døbt efter Øvrighedens Foranstaltning. Det overlevede Morfaderen blot 8 Dage. Mari tog det langt roligere end var at vente, men hun var ogsaa et andet Menneske end hun var for et Aar siden. Lidenskabernes Storm havde lagt sig. Hun havde haft Tid til Eftertanke, og hun havde brugt Tiden vel. Det manglede hende ikke paa Religionskundskab, men Ordet var faldet i stenet Bund. Nu var Bunden bleven blødgjørt i de onde Dage, og Ordet trivedes godt deri. Hun læste flittigt i Bibelen; hun lyttede villigt til Præstens Formaning; og hun bad ikke forgjæves Herren i de stille Timer om at sende hende den Helligaand. Naar Tvil undertiden vilde riste hendes Tro, væbnede hun sig derimod med Apostelens Forsikring om, at Jesus er død for alle Syndere, som vil tro paa ham; og hun trodde paa ham og døde i denne Tro et Par Maaneder efter de Forudgangne. Hun døde i Ruths Arme, bønfaldende hende om Tilgivelse, fordi hun havde voldet hende saamegen Sorg. Hun havde ofte sendt Bjørn Reiten Bud om at omvende sig, og hun mindedes ham ogsaa i sin Dødsstund, og bad Ruth gjøre, hvad hun kunde til hans Sjæls Frelse. Hun havde vistnok faat Øjnene opladt for Bjørns Uværdighed, men sent løsriver en Kvindes Hjerte sig fra sit Barns Fader, naar hun oprigtig har elsket ham, og den vakte Kristen vil først og fremst tænke paa deres Sjæletilstand, som ligger hans Hjerte nærmest.

Da Bjørn Reiten havde faat sin Dom, blev han, siden han var Soldat, transporteret til sin Garnison for der at udstaa sin Straf, men han fandt undervejs Lejlighed til at undvige, og man hørte aldrig mere Noget til ham. Man kan deraf skjønne, at Mari's Opfordringer til ham om at omvende sig, ikke var bleven fulgt, thi ellers vilde han ikke have unddraget sig for Straffen for sine Forbrydelser mod Landets Love. Præsten havde ogsaa fundet ham haard og udbodfærdig, desuden med ringe Oplysning i sin Kristendom, og Ruth afviste han med Haan, da hun overbragte ham Mari's sidste Hilsen, og gav hende Skylden for Søsterens tidlige Død og deres Alles Ulykke, fordi hun havde hindret hendes Flugt fra Sæteren.

Aase Einenstuen tog sin Tugthusstraf ganske let. Da hun kom tilbage, levede hun endnu mange Aar i sin Stue som om ingen Ting havde været.

Der var een Ting, som i lang Tid var Gjenstand for megen Snak og mange Gisninger i Bygden, og det var: hvem der havde givet Fogden Underretning om det Indtrufne i Hauksæteren. Mange mistænkte Aase for at have gjort det, hvor utroligt det end syntes. Men umuligt var det vist ikke, da hun, som før sagt, var et ondskabsfuldt Menneske og bar et dybt Nag til Krogstadfolket, og ved denne Lejlighed havde Anledning til at tilføje det et dybt Saar. Det sagdes ogsaa, at flere Aar senere havde i et Bryllup, hvor Aase var Kokke, en af Gjæsterne, der havde set vel dybt i Ølbollen, ligefrem sigtet hende for

Gjerningen, og Aase, som ellers ikke plejede at blive Svar skyldig, havde Intet svaret dertil, men gaat sin Vej øjensynlig forvirret.

Aaret efter Faderens Død forenedes Ruth med Asmund, og det syntes, at Faderens Forudsigelse om, at Herren vilde velsigne deres Forening, gik i Opfyldelse. De førte et lykkeligt Samliv, fik mange Børn, der artede sig vel, og nød ellers alle Livets Goder i fuldeste Maal, medens Guds Ord nu som altid vedblev at holdes i Agt og Ære paa Krogstad.

Da Kaptejn Holst nogle Aar senere laa paa sit Yderste, lod han Asmund hente til sig og sagde ham, at han havde tilskjødet Ruth Hov, forbeholdende Sønnen et godt Føderraad. „Gutten (der rigtignok nu var en Mand)", sagde han, „vilde, overladt til sig selv, ødelægge det Hele. Han trodde derfor saaledes at sørge bedst for ham, da han var vis paa, at Ruth vilde behandle ham samvittighedsfuldt." Da Asmund lod nogle Ord falde om Nødvendigheden af at tænke paa sin udødelige Sjæl, bad den Døende ham at passe sig selv og lod ham vide, at han ikke havde kaldt ham til sig for at høre ham præke. Han døde saaledes som han havde levet.

Fredrik var Ruth meget nyttig som Barnejente. Han kuklede om Børnene som en Høne om sine Kyllinger, altid taalmodig, altid aarvaagen. Han døde paa Krogstad temmelig tilaars, og hans døende Blik dvælede ved Ruth, som han aldrig havde ophørt at elske — paa sin Maade.

Oliv Krogstadgjærdet modtog Efterretningen om Mari's Død paa egenkjærlige Folks Vis. „Herregud", hed det, „hvem skal nu se til mig arme, gamle, sygelige Menneske! Mari var den Eneste, der brød sig om mig! Aaja, Aaja, det blir vel en Ende paa mig ogsaa!" Det var ikke mere end det gjorde det, at hun syntes Ruth var god nok til Asmund. „Stakkars Gut", sagde hun, „han kommer til at faa Præken nok i sine Dage, skal de leve en Stund sammen. Han kunde nu faat, hvad Jente han vilde i Bygden, han Asmund, saa lært som han er. Men naar han er tilfreds, kan det være mig det samme; hun kan være god nok til mig; jo mindre jeg ser af hende, des bedre. Jeg skal ikke trænge paa dem, jeg, Gudskelov."

Gamle Randi, den tro Sjæl, bør ikke forglemmes. Hun flyttede ned til Krogstad, eller rettere sagt til Hov, og henlevede sine Dage der i en tilfreds Alderdom, glædende sig i Ruths Lykke.

